26

PETRI GYLLII
DE TOPOGRAPHIA CONSTANTINOPOLEOS,
ET DE ILLIVS ANTIQVITATIBVS
LIBRI QVATVOR.

Ad Reuerendiß. & Illustriß. D. Georgium Cardinalem Armaignacum.

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO.
M. D. LXII.
Cum priuilegio Regis.

Ldo Diego de Colmenares 7 13

Extraict du priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou plusieurs, ce present liure intitulé, *Petri Gyllij descriptio Constantinopoleos, en Latin & en Françoys.* Et fait defences depar ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre, ne distribuer, en ses païs, terres & seigneuries, ledit liure, si ce n'est par le consentement dudict Rouille. Et ce iusques au temps & terme de douze ans, à compter du iour & datte, que sera parache-ué d'imprimer ledict liure, sur peine d'amende arbitraire, & de confiscation des liures qu'ilz auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy estant mis au commencement desdictz liures, serue pour toute notification, sauf en demander copie audict Rouille (si bon leur semble) & ce à leur despens. Car tel est son plaisir, nonobstant oppositions & appellations quelconques, comme plus à plein est contenu & declaré par lesdictes lettres de priuilege, sur ce donnees à S. Germain en Laye, le vinthuictiéme iour de Decembre, mil cinq cens cinquante huict.

Par le Roy, Maistre Iean Nicot, maistre des Requestes de l'hostel, present.

Signé, Guillaudet.

Errata in hoc volumine de Topographia Constantinop.

Pagina 35. lin. 28. lege cliuo. 64. 21. πόντος. 205. 6. Ceratini.

Quæ in altero de Bosporo Thracio.

Pagina 47. lin. 7. lege sexaginta. eadem pag. linea vltima, Proclus. 65. 9. οἱ ἰδύλω. 68. 9. Minyeis. 72. 16. Machlenam. 118. 18. validißimos. 123. 3. χαμάγγας. 141. 4. promontorio. 252. 4. Paiasiti.

INDEX CAPITVM TOPOGRAPHIAE CONSTANTINOPOLITANAE.

LIBRI PRIMI.

LIBRI QVARTI.

IN

In æde diui Marcelli, Romæ, hæc ſunt inſcripta, vnà cum effigie vita functi: ſed dico ſimilia, aut in pariete affixa, vel in marmoreo lapide ſculpta.

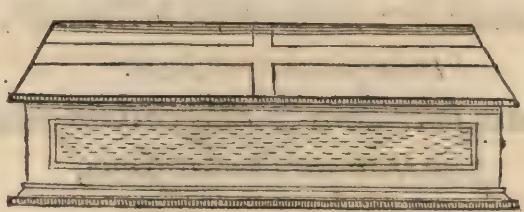

Petro Gyllio viro probo, vtriuſque linguæ doctiſsimo,
ex agro Albienſi apud Gallos nato,
ob ſingulares animi dotes, & indefatigabilem in inueſtigandis antiquorum monimentis,
componendis, interpretandísque omnium diſciplinarum libris, totius orbis luſtrandis, indagandísque locis:
naturam, ſolertiam, & diligentiam publicè, priuatímque laudatiſsimo,

poſt

Post longas annorum plus xl. peregrinationes, terra,
marique peragratas,
Galliam, Italiam, Græciam, Asiam vtranque,
& Africæ partem,
ac miraculosam è manibus, & carcere Pyratarum,
Gerbeorum liberationem,
Romam quasi postliminio reuerso, & in recolligendis, ordinandísque rerum celebrium narrationibus, dies, noctésque occupato,
Febre violentissima per dies XI. *vexato, diem suum*
in Christo Iesu obeunti.
Georgius Cardinalis Armeniacus, patronus pientissimus Clienti gratissimo
in spem resurrectionis mortuorum
benemerenti mœstissimus,
Non. Ian. M. D. LV.
Po. Cn.
Vixit annos LXV. *menses, dies* V. *hor.* IIII.

OSSA GYLLII.

IN DESCRIPTIONEM CONSTANTINOPOLEOS

Præfatio, vbi ſitum illius & commoditates oſtendit.

CONSTANTINOPOLIS ſic in peninſula ſita eſt, vt totum Iſthmum occupet peninſulanum: ex tribus enim partibus mari alluitur, neque ſolum ex ſeſe munita eſt, ſed etiam ſuos ſuburbanos longos agros iter duorũ dierum latos ampliùs viginti miliaria munitos habet peninſula, quam efficiunt pontus, Boſporus, Propontis, olim ab Anaſtaſio muro clauſam, ita fit, vt ſitus vrbis duplici peninſula munitus, arcem ſe declaret totius Europæ, atque adeo principatum totius orbis præ ſe ferat, eminens in fauces Europæ, atq; Aſiæ: nam præter alias fœlicitates immẽſas hanc habet ſummam, quòd mari portuoſo ex tribus partibus cingitur, à Meridie quidem Propontide, ab Oriente Boſpori freto, ab Aquilone ſinu maxime portuoſo, qui non modo claudi catena poteſt, ſed etiam ſine catena hoſtibus infeſtus eſt Conſtantinopolis, & Galatæ muris ſtringentibus eius latitudinem in ſtadia paulò minus quatuor, vt & machinis, & igne liquido hoſtiũ naues ſæpe perierint. Adde quòd nihil munitiùs fieri poſſet, ſi accederet

ars muniendi nostra ætate vsitata, si quatuor portus, quos olim intra muros clausos habebat catenis, restituerentur: quorum duobus antiquum Byzantium ornatum triennium Seueri obsidionem sustinuit, nec nisi fame totius orbis viribus capi potuit. Nam præter commoditates, quas habet Propontidis, & Aegæi maris, sic totius ponti Euxini imperium habet, vt vno ostio id clausum teneat, scilicet Bosporo, quem transire nemo potest inuita Constantinopoli, quò fit vt totius ponti diuitiæ sint in eius potestate, siue importatæ, siue exportatæ. Exportatur autē tanta copia pellium cuiusuis generis, mellis, ceræ, seruorum, aliarúmque rerum, vt sufficiant magnæ parti, Europæ, Asiæ, Aphricæ: importantur vina, olea, frumenta, aliáque infinita Asiæ, Aphricę, Europæ, vt copiam sentiat Mysia, Dacia, Pānonia, Sarmatia, Meotis, Colchis, Iberia, Albania, Cappadocia, Armenia, Media, Parthia, vtraque Scythia. Itaque non modò omnes barbaræ nationes coguntur amicitiā huius vrbis amplecti, sed etiam oræ omnes maritimæ, & insulanæ, si ponti diuitiis frui velint. Adde, quòd nemo vltrò, citróque traiectiones Asiæ, Europæque facere potest inuito Byzantio, cùm sit velut pons, & porta vtriusque orbis, dicerem solum, nisi Hellespontus esset. Sed is infinitis partibus inferior censetur, nimirum longè amplior, & sinum non habens Byzantinū, quo vrbs peninsula fiat portuosa, ac si haberet, tamen Euxino ponto non vteretur inuitis Byzantiis, id quòd si ratione non capimus, exemplo assequi possumus. Constantinus in Sigæo promontorio eminenti in fauces Hellesponti Constantinopolim ædificare cœperat, sed ea relicta, in promon

promõtorio Byzantino eam ædificauit. Troia quidem insignis vrbs, sed cæcorum, qui non præuiderint situm Byzantij, cæci omnes, qui ante Byzantium vrbes ædificarunt in ora Hellesponti, aut Propontidis, quę etsi aliquandiu floruerũt: funditus tamen, aut euersæ sunt, aut in vicos redactæ: ac si restituerentur, Constantinopolis, vt præstantior eis dominaretur. Quamobrem iure dicere possumus eam non modò ponti, sed etiam Propontidis, & maris Aegæi clauem esse. Laudatur Cyzicus, quòd duobus pontibus cõiungeret Insulam Continenti, & duos sinus contrarios inter se copularet, quam Aristides scribit esse vinculũ ponti, & Aegæi, sed quis non videt quàm laxum: inter Cyzicũ, & Europam Propontis lata intercedit: qua vt inuitis Cyzicenis transitiones in vtrunq; mare fieri poterant, ita Cyziceni inuitis Hellespontiis, & Byzantiis habere vtriusque maris commoditates non potuerunt. Prætereo Heracleam, Selymbriam, Chalcedonem, in Propõtidis ora sitas, olim quidem nobiles hominũ industria, & loci natura, sed principibus commoditatibus priuabantur portuum similium Byzatino portui, qui nullis viribus hostium obrui potest, illarũ iampridem portus obruti sunt, atq; adeo, carebant potestate Bospori, & Hellesponti, quibus vti non poterant sine voluntate Bosporanorum, & Hellespontiorum, at Byzantini iis omnibus inuitis vti poterant ponto, itaque ei accidere non potest, quod accidit suis vicinis, aliísque quàm plurimis maximis vrbibus, quæ tot annos iacentes in ruinis, aut excitatę non sunt, aut si restitutæ, non tamen in pristina sede: deletæ sunt vicinæ, & nondum restitutæ, deleta est Memphis, sed

adhuc iacet. Cùm Caïrica Babylonia ex castello magna vrbs euaserit in eius vicinia sita vtraque carens opportunitatibus Byzantij. Pręteteo Assyriam, Babylonẽ, quę etiam cùm floreret vidit vicinam vrbem ædificari, sibi non cedentes de magnitudine, cur Alexãdria non reædificatur, nisi quia hominũ industria magis, quàm natura consisteret, Romam antiquã restituit Petri sanctitas, & Romani nominis authoritas, potius quàm naturalis situs mari carens portuoso. Sileo Athenas, & Lacedæmonem, quæ magis pertinaci hominum virtute, quàm situs commoditate excelluerunt. Omitto duos illos oræ maritimæ oculos Corinthum, & Carthaginem, quos eodem ferme temporum effossos, primùm Iulius Cæsar restituit, deinde rursus funditus erutos nemo instaurauit, quãuis Carthago sita in peninsula portuosa quidem, sed duo maria non coniungens, quamuis Corinthus bimaris, arx Peloponesi, clauis, & compes Græciæ nominata sit, tamen duo maria ne duos quidem sinus proximos, quos circuitus peninsulæ cõiungit, nunquam coniungere non modò ipsa potuit, sed ne vires quidem imperij Macedonici atq; Romani, id quod artificio potuit Cyzicus, & natura Chalcis Euboïca, altera Græciæ clauis existimata, quarũ omnium circuitus fieri breui declinatione poterant: at Constantinopolis clauis duplicis orbis, & maris Aegæi, & Euxini, quæ nulla nauigatione, nulla circuitione ne totius quidẽ orbis iungere possis, nisi ore Byzantio. Pręteimitto Venetias, quæ magis clauduntur mari, quàm claudant maria, magisq; laborant maria seiungere, & repellere, quàm coniũgere. Sileo totius orbis omnes situs, qui vrbes habuerunt,

runt, habent, aut habituri sunt, nullus vnquam inuenic tur, qui tot, & tantas commoditates habeat non modo ad imperandum, sed ne ad priuatè quidem viuendum, caritatem annonæ nunquã, aut rarissimè sentit, cui con tinuus campus Thracius frumentarius amplus quoquo versus plus minus septem dierum iter, alicubi viginti dierum, & eo amplius. Prætereo Asiam vicinam proximam vbertate agrorum frumentariorũ, & pastionibus redundantem. Sileo ex vtroq; mari facilem vecturam, iam vini copiã præterquam quod ipsa fert, habet oram Bospori, Propontidis, Hellesponti vinetis consitam, & facili nauigatione infinita genera habere potest, cæterásque delitias. Vt Theopompus scribat, ex eo, quòd Byzantium esset nobile emporiũ, populum omnem in foro, & portu, & cauponis versari solitum dantẽ operam Baccho: Menander in comœdia nominata Aulitride, ait omnes mercatores temulentos facere Byzantiũ. Totam, inquit, noctem bibo, surgo habẽs quatuor capita, exagitant comici Byzãtios, quod cùm vrbs obsidione premeretur, non alia ratione eos exercitus Imperator in mœnibus cõtinere potuit, quàm cùm prope muros cau ponas collocasset, quod vt fuit popularis gubernationis vitium, ita loci virtutẽ, & copiam ostentat omnium rerum, carnium quanta sit copia, norunt, qui viderũt atq; si venatores essent, nusquam copiosiores venationes, & aucupia. Fructibus autem omnis generis, omnis tẽporis fora abundant, quod si nostrates negent, dicam considerent, quantum natio Mametana conficere possit leniẽs vini desiderium pomis, piris, reliquísq; omnibus fructibus, lignorum verò abundantiam habet tan-

tam,vt nullis seculis abundatura non sit, cùm ex Europa,tum ex Asia.Syluæ enim immensæ,perennes,longę, iter plusquam quadraginta dierum, continuatæ à Propontide ad Colchos,& longè vlteriùs: vt non modo sibi ac vicinis, verùm etiam longinquis atque adeò ipsi Aegypto,& sinui Arabico, atq; Aphricæ materiam suppeditet in ædium,nauiúmque ædificationem,soláq; ex maximis vrbibus est,quæ nunquã incidet in lignorum penuriam, non modo ad ignem faciendum, sed ne ad ædificia quidem & naues, in quam nostra ætate videmus incidisse maximas Europæ, Asiæq; vrbes. Piscium verò redundãtia excellit Massilia, Venetia, Tarentum: sed omnia superat Constãtinopolis, qua velut per portam pisces duplicis maris transeunt, neque modo per Bosporum transeunt, sed ad Byzãtium feruntur relicta Chalcedone,vt vno reti viginti nauigia impleas,atque sine retibus sæpe manibus ex continenti capias, atque adeo cùm verno tempore in pontum ascendunt densi greges iactu lapidis velut aues ferias, ex fenestris quoq; vrbis calathis ex corda appensis mulieres piscentur, hamísq; piscatores sine esca pelamydes capiant tot, & tantas, vt sufficiant toti Græciæ & magnæ parti Asiæ Europæque. Et ne numerem piscium genera, optimarum ostrearum tantam multitudinem capiunt, vt sufficiãt, vt tot dierum ieiuniis,quibus Græci piscibus sanguinis participibus non vescũtur, quotidie videas in piscariis foris multa nauigia ostrearum plena. Quòd si Byzãtij non tanta esset carnis copia, si piscibus delectarentur, piscatorésque essent ea industria, qua Veneti,& Massilienses, liberéque piscari possent, non autem mediam

partem

partem piſcationis Regi Turcorũ tribuerent:profectò omnes angiportus quotidie implerentur piſcibus. Iam nouæ Romę cælum quiſpiam damnabit,vt ponticum, ego expertus ſum ſalubrius quàm antiquæ Romæ,atq; ex multis annis vix vnius,aut alterius anni hyemẽ perfrigidam, calores autem æſtiuos temperatos eſſe anniuerſariis ſeptẽtrionibus,quibus aſſiduè ferè tota æſtate aër ſerenus eſt, hyeme tepeſcit auſtris, quibus aër ſerenus fit, ſeptentrionibus pluuius,cõtra quàm in Italia & Gallia fieri ſolet.Peſte verò minùs acerba,minúſq; mortifera,nec frequentiori quàm magnæ vrbes laborare ſolent,rariúſque laboraret niſi plebis multitudine,& ſeruis ſordidè paſtis impleretur.Et ne videar laudare Rhetorum more, quæ vix Sophiſtarũ acerbitate reprehendi poteſt,hoc vno malo laborat,quòd barbaris frequẽtiùs,quàm excultis humanitate habitabitur, non quin ſit apta ad molliendos homines etiã barbariſſimos:ſed quòd ob copiam humanarum rerum eius habitatores remolleſcent ad reſiſtendum Barbaris, quibus longè latéque circundata eſt, vnde fiet, vt & ſi ad imperandum natura ſit comparata, tamen educatione, & diſciplina nequaquam vtentur illius incolæ,copiáq; rerum negligentes fient, & ſuperbia loci rationem cõſuetudinis, & familiaritatis cum hominibus habẽdę negligent,vnde ob inſolentiam odio hominum extrudentur, aut in diſſentiones incident,quibus Chriſtiani ciues laborantes amiſerunt vrbem, & imperium. Sed diſſentiant, quantumlibet, vrbémque, vt ſæpe fecerunt, inflamment, & funditus euertant,tamen nunquam deerit, qui eam reſtituat ob loci opportunitatẽ,ſine qua pontus Euxinus,
rurſus

rursus Axinus efficeretur, ob copiam Barbarorum pontum cingentium. Quis enim, nisi longo huius vrbis imperio castigati essent, siue mari, siue pedibus proficisceretur ad oras ponticas latronibus plenas? quis Bosporũ, quem vtrinque accolunt Barbaræ gentes, penetraret, ac si quis penetraret, tamen Thracibus accolis põti rediens aberraret ab ostio Bospori falsa, vt olim facere solebant, lumina pro pharo prætendentibus. Non igitur modo nauigationem ponti, Byzantium impedire potest, sed nemo sine eius subsidio, nauigare illuc potest. Quare cùm totius Europæ Constãtinopolis sit arx contra Ponticos, & Asiæ Barbaros, etiam si sæpe deleatur, semper non deerit aliquis, qui eam restituat, inuitatus loci opportunitate. Quis vnquam hostis acerbiùs vrbem aliquam euertit, quàm Seuerus? attamen cùm resipuit ab iracundia contra Byzãtios, animaduertit se ab antiquis temporibus vrbem habitam communẽ quandam benefactricem omniũ, Romani imperij magnum propugnaculũ deleuisse contra Barbaros ponti & Asię. Itaque restituere conatus est, nominéque filij Antoninam appellari voluit. Cæteræ igitur vrbes, vt sint mortales, hæc sanè quandiu erunt homines futura mihi videtur immortalis.

PET

PETRI GYLLII

DE TOPOGRAPHIA CONSTANTINOPOLEOS, ET DE ILLIUS ANTIQUITATIBUS,

LIBER PRIMUS.

De Byzantij conditoribus, & de eius varia fortuna.

CAPUT I.

BYZANTIUM conditum fuisse Stephanus, atque Eustathius memoriæ prodiderunt à Byzante Ceroësse, & Neptuni filio, vel ab eo, qui classis Megarensium coloniã deducentium Dux fuit nominatus Βύζας. Ego hunc etiam Byzanta appellatum arbitror, nam à Byze, Byzeum, potius quàm Byzãtium diceremus. Philostratus in vita Marci Sophistæ Byzantini, Ducem illum classis Megaricæ nominat Byzanta, cùm scribit Marcũ, quòd referret originem sui generis ad antiquũ Byzanta profectum Megaram, charum habitum fuisse Megarensibus coloniæ Byzantinæ deductoribus, quibus Pythium Apollinem consulentibus, vbi conderent vrbem, redditum oraculum est, quærerent sedem cæcorum terris aduersam. Ea ambage Chalcedones monstrabantur,

quòd priores aduecti illuc, præuisa locorũ vtilitate peiora legissent. Quod autem apud Iustinũ scriptum est à Pausania Spartano Byzantium conditũ, ita intelligendum existimo, vt qui Sycam, quam hodie vocant Galatam à Genuensibus conditam esse affirmant, & Constantinopolim à Cõstãtino, qui, aut reædificarunt, aut amplificarunt, non autem primi ædificarunt: nam cùm ex Herodoto intelligam Dario inuadente Thraciam Byzantios, & Chalcedonios ne expectasse quidem aduentũ Phœniciȩ classis relictis suis vrbibus in interiora Euxini ponti discessisse, ibíque Mesembriam cõdidisse, Phœnices autem Byzantiũ, Chalcedonem combussisse, arbitror Lacedæmonios Pausania Duce coloniã illuc deduxisse, & Byzantium, siue coloniam prius Megarensium, siue sedem ciuium à Byzante Neptuni filio conditam restituisse. Eustathius dicit Antoninam appellatam fuisse ab Antonio Bassiano Seueri Cȩsaris filio: sed quandiu pater vixit, id nomen obtinuisse, deinde multis post annis nominata est noua Roma, & Constantinopolis, & Anthusa quasi Florẽtia, siue Flora à magno Constãtino, vnde Priscianus appellat nouam Romam Constantinopolitanam. Apollo fælices quidem prædixerat, qui eam incolerent, sed vtranque fortunam sæpe experta est. Primò magnis laboribus emersit impedientibus Thracibus, Bithynis, & Gallogræcis: in singulos enim annos octoginta talenta Gallis in Asia dominantibus diu pẽsitauit. Maioribus creuit, nec solùm externis, sed etiam domesticis frequenter vexata, nunc optimatiũ gubernabatur statu, nunc populari, variásq; partes secuta est, sed diu floruit in republica, latéque in

Europa, atque Asia dominata præsertim Bithynis, vt Philarcus tradat in sexto libro historiarum, Byzantios sic dominos fuisse Bithynorum, vt Lacedæmonij fuerunt ἀλώτων, quorũ fortuna media erat inter seruorum, & liberorum conditionem. Hæc Respublica Ptolomæorum Aegypti regum nomẽ coluit, vt Philadelpho honores diuinos tribuerit, templúmque illi excitarit in conspectu suæ vrbis, nomen imperij Romani fouit, primò aduersus Regem Macedonũ, cui vt degeneri impositum Pseudophilippi nomen. Sileo missas copias in Antiochum, Perseum, Aristonicũ, & piratico bello adiutum Antonium Mithridatis impetũ ægre repulsum, & ceruicibus interclusum suis sustinuit: & simul Scyllę, Lucullo, Pompeio valde auxiliata est, quando ea loca insideret, quæ transmeantibus terra, maríque ducibus, exercitibúsque, simul vehẽdo commeatui opportuna forent. Tandem Nigri partes secuta contra Seuerum omni dignitate principatus spoliata est, & Perinthiis subiecta, & balneis, & theatris muris, quibus validis excelsísque munita erat, lapide quadrato, & molari constructis, potiùs quàm Milesio, vt placet Politiano: nam neque ex illo antiquo Milesio, neque Miletopoli excisus fuit, cùm Miletum remotissimũ, & Miletopolis posita iuxta Rhyndacum fluuium nullas nobiles lapidicinas habeat, quam quidem vidi funditus euersam lacui Apolloniati propinquã adhuc nomen retinentem. Muri adeò tenui iunctura fuerũt, vt Herodianus testetur, nemini compositum opus, sed ex vno, perpetuóque lapide visum fuisse, ruinas ipsorum, reliquiásque Herodiani temporibus, qui videbãt, mirabantur eos, vel qui

cõstruxissent, vel qui deleuissent. Dion, quem Zonaras citat, muros tradit munitissimos habuisse Byzantium, quarum lorica lapidibus tres pedes crassis, & qui regulis æreis comprehenderẽtur constructa erat, interioráq; ipsorum sic erant cõpacta, vt vnus murus crassus omnis structura esse videretur. Turres crebræ & magnæ, portas circũ habentes alias aliis superpositas. Muri ex parte Continentis valde excelsi, maritimi humiliores erant. Duos portus intra murũ habebat, catenis clausos, quorum brachia sustinebant turres multum eminẽtes, ipse cùm Græco Codice Xenophontis carerem, arbitrabar Xenophõtem de alterutro horum portuum intelligere ex Latina traductione, quæ ita habebat cùm ex Chrysopoli Byzantium traiecissent, cúmq; ex Byzantio exclusi essent milites Xenophontei repagula perfringere conabantur, portásque se effracturos minabantur, nisi eas Byzantini voluntate aperirent, atq; accurrerunt ad mare, & intra oppidum desiliere muris superatis, iuxta ipsius portus latera, quæ, quòd curuatis vtrinque molibus prominent, Chelas, id est, acceptabula Græci vocant: at postea incidens in Gręcum Codicem, vidi nullam ibi mentionem portus esse, sed duntaxat τὴν χηλὴν τοῦ τείχους, hoc est, ad crepidines muri, siue ad proiecturas fulcientes murum: ac si χηλὴ τοῦ λιμένος legeretur, brachium potiùs, aut crus vertendum fuisset. Dionysius Byzantius tradit Bospori primam circuitionẽ excipere tres portus. Byzantij quingenta habebãt nauigia, quorum quædam erant dicrota, quibusdam erant gubernacula ex prora, & ex puppi, & gubernatores, & nautæ duplices, vt siue inuaderent, siue retrocederent, necesse

non

non eſſet eas conuertere: hoſtéſque fallerent in acceſſu, & receſſu. Byzantij Nigro viuente, & mortuo multa mirabilia ediderunt triennium obſeſſi, neque modò capiebant hoſtium naues prӕternauigantes, ſed etiam triremes ex ſtatione hoſtili abſtrahebant: anchoras enim vrinatores ſub aqua natantes abſcindebant, & funiculis ad clauos pedum plantis affixos alligatis trahebant ſua ſponte adnarę viſas, nec primi Byzantij hoc egerunt: nam Tyrij aſſueti conchas, aliáque eiuſmodi ſub aquis legere profundo mari nantes ex improuiſo anchoras hoſtium prӕcidebant, quod Alexander vbi animaduertiſſet, ferreas catenas pro funibus alligari ad anchoras iuſſit. Byzantij, cùm omnia conſumpſiſſent, tamen reſiſtebant lignis, quӕ ex ӕdificiis detrahebant, & funibus ad naues vtebantur, quos ex capillis fœminarum ſuarum conficiebant, interdúmque ſtatuas, & equos proiiciebāt in ſuos hoſtes. Vt verò omnibus eſculentis deſtituti ſunt, pelles aqua mollitas edebant, pellibúsq; conſumptis alij in alios efferari cœperunt humanis carnibus veſcentes, denique fame oppreſſi inuiti vrbem dederunt. Romani interfecerunt milites, omnéſque principes ciues, vrbs tota funditus euerſa, muri diruti, quorum oſtentatione gloriabantur, ſimúlque theatris, thermis, omníque cultu, atque honore detractis in vici formam redacta Perinthiis adiudicata eſt. Ea capta Seuerus valde lӕtatus eſt, eíque libertatem abſtulit, & dignitatem reip. tributo impoſito, ciuium bonis publicatis Perinthiis Byzantium, eiúſque regionem largitus eſt. Seuerus poſtea Byzantium profectus, vt vidit ciues ſibi obuiam egreſſos cum ramis oliuarum ſuppli-

ces deprecantes ſalutem, & excuſationem afferẽtes, cur illi obſtitiſſent, abſtinuit quidem à cæde, ſed Perinthiis ſubiectos reliquit, theatrũ tamen illis dedit, & κυνηγίων porticus, & Hippodromum ædificandum curauit, eidémq; adiunxit thermas, quas ædificauit in templo Iouis, qui appellabatur Zeuxippus: renouauit etiam Strategium, quæ omnia Seuerus inchoauerat, Antoninus filius perfecit.

De magnitudine Byzantij. CAP. II.

CONſtantinopolitani ciues huius ætatis dictitãt Byzantium comprehẽſum fuiſſe primo colle, hoc eſt, ſepto regio, ſed ampliùs fuiſſe liquebit ex his, quæ modò dicam: recentes ſcriptores ita deſcribunt Byzantium incepiſſe à muro arcis, & pertinuiſſe ad Eugenij turrim, aſcendiſſe vſque ad Strategium, & Achillis balneum, & portam Vrbicion terreſtrem Byzantij, inde in chalcopratia & miliarium vbi altera porta terreſtris Byzantiorum hinc ad columnas Zonarij, ex his deſcendiſſe, & flexũ fuiſſe in Acropolim per manganas, & thermas Arcadianas, quibus vt nonnullam fidem habeam non tantum facit eorum in aliis permultis mihi cognita fides, quàm Euſtathius ſcribens Athenienſes vſos Byzantio ὡς πολιχνίῳ, id eſt, parua vrbe ad ſeruandas pecunias, ſed longè antiquior Zoſimus Hiſtoricus Byzantium ita deſcribit: In colle, inquit, ſitum fuiſſe occupans partẽ Iſthmi, quem efficiunt ſinus nuncupatus cornu, & Propontis, habuit portam in fine porticuum, quas Seuerus Imperator ædificauit, cùm iratus eſſe deſiiſſet Byzantiis, quod Nigrum tutati fuiſſent hoſtem,

ſtem, Byzantij muris per collem procedebat à parte occidentali vſque ad Veneris templum, & ad mare oppoſitum Chryſopoli, à Boreali verò parte ſimili modo deſcendens vſque ad portum, quem vocant Neorium, & vlterius vſque ad mare, quod è regione iacet oris pontici per quod ad pontum Euxinum nauigatur. Hęc igitur, inquit ille, antiqua vrbis magnitudo, ſed Dionyſius Byzantius Zoſimo multo antiquior, vt ex eius ſcriptis cognoſcatur ante Seueri ruinã ſcripſiſſe, ait ambitum Byzantij circiter quadraginta ſtadia complexũ fuiſſe, quæ longe maius ſpatium complectuntur, quàm illi tradiderunt. Herodianus Byzantium tempore Seueri vrbem maximam omnium Thraciæ fuiſſe dicit.

De Conſtantinopolis inſtauratione, eiúsque magnitudine.

CAPVT. III.

ZONARA Conſtantinum magnum ſcribit cupientem vrbẽ ſui nominis condere primo Sardicum Aſiæ agrum delegiſſe, deinde Sigæum promontorium poſt Chalcedonem & Byzantiũ. Georgius Cedrinus dicit Conſtantinum primo Theſſalonicam delegiſſe, ibíque biennium agentem loco delectatum admirabilia templa, balnea, aquæductus ædifican tem peſte interpellatum locum hunc reliquiſſe, & profectum Chalcedonẽ Bithynorum à Perſis euerſam reſtituere incipientem admonitum fuiſſe, vbi Conſtantinopolis cõdenda eſſet ab aquilis lapillos architectorum iterum, & ſępius rapientibus, & Byzantium tranſportantibus. Zonaras idem ſcribit; lapillos non vocat, ſed funiculos, quod commentitium videtur ſurreptum

ex Dio

ex Dionyſio Byzantio tradente parum abfuiſſe, quin Byzas conderet Byzantium in loco ſemyſtra nuncupato ſito ad oſtia Cydari, & Barbyſæ fluminum, niſi coruus rapiens ex media flamma partem victimæ, & deportans in promontorium Boſporium Byzantem admonuiſſet ibi condendum eſſe Byzantium: at mihi tam cæcus Conſtantinus non videtur fuiſſe, quàm Chalcedonij antiqui, quorum cæcitate omnibus literarum monumentis decantata edoctus proſpicere potuit Byzãtium, potius quàm Chalcedonem commodius Romani imperij domicilium eſſe, quãtò melius ſentiunt longè antiquiores, è quorũ numero eſt Sozomenus Salaminius, & Zoſimus, qui ſcripſerunt ſuam hiſtoriam tempore Theodoſij minoris, hi omiſſa mẽtione Sardicę & Theſſalonicæ, & Chalcedonis, tradunt Conſtantinum cogitantem vrbem condere ſui nominis æqualis conditionis paríſque honoris, Romæ deprehendiſſe locum inter antiquum Ilium & Helleſpontum commodum ad vrbem condendam, fundamentáq; ieciſſe, & muri partem in altitudinem excitaſſe, quę in hunc diem videtur in promontorio Sigæo, quod Plinius appellat Aiantiũ, ex eo, quòd ibi Aiacis ſepulchrum eſſet eminens in extremas Helleſponti fauces, vbi dicunt ſtationẽ nauium fuiſſe, & tentoria habuiſſe Achæos militantes contra Troiam, pòſt Conſtãtino commodiorem ſedem viſam eſſe Byzantiũ, quod trecenteſimo ſexageſimo ſecundo anno ab imperio Auguſti Conſtãtinus reſtituit, auxit, maximis muris circundedit, nuncuparíque nouam Romam Conſtantinopolitanam lege ſanciuit, quæ inciſa in colũna lapidea, & publica in Strategio prope Conſtantini

ſtantini ſtatuam equeſtrē propoſita erat. Cùm autem indigenas ciues exiſtimaret non ſufficere magnitudini vrbis, iuxta fora ſparſim ædificauit domos, quas dedit habitandas Senatoribus, atque illuſtribus viris, quos ſecum duxerat ex vrbe Roma, atque ex aliis gētibus. Fora conſtituit alia ad vrbis ornamentum, alia ad vſum ciuium, Hippodromon ſacris ædibus, fontibus, porticibus inſtruxit, & Senatu, quem habere voluit eundem honorem, quem Senatores Romæ habere ſolebant. Regias ædes condidit non multo inferiores Romæ regiis ædibus. Denique in omni ornatu ſimilem, æqualémq; Romæ Italiæ efficere ſtudens in eam magnitudinem perduxit, vt Sozomenus tradat hominum multitudine & diuitiis maiorem Conſtantinopolim eſſe, quàm Romam. Cunapius Sardianus non ignobilis ſcriptor, quamuis Conſtantino infeſtus, tamen Conſtantinopoleos magnitudinem maximā deſignat his verbis: Conſtantinopolis, inquit, antiquum Byzātium temporibus quidem antiquis præbuit Athenienſibus tranſmiſſionem frumenti, quod illinc copioſum efferri ſolebat: ſed temporibus noſtris, neque ab Aegypto multitudo onerariarum nauium, neq; ex omni Aſia, & Syria, & Phœnicia, & ex aliis gentibus importata, multitudo frumenti Conſtantinopolim implere & ſatiare poteſt populū, quem Conſtantinus in vrbem Byzantium tranſtulit ex aliis vrbibus, quas hominibus ſpoliauit. Similiter Zoſimus & ſi Conſtātino non æquus ob religionem, tamen fatetur eam auxiſſe in magnitudinem maximæ vrbis, atque vltra Byzantij muros quindecim ſtadia vrbem circumplexum eſſe muris intercipientibus Iſthmum ex

mari in mare, quam Constantinus quamuis maximam effecit: tamen Imperatores, qui post Constantinum imperarunt, maiorem effecerũt, & propter multitudinem vndique confluentium in vrbem militiæ, vel mercaturæ, vel aliarum rerum causa, aliis muris multo maioribus, quàm Constantiniani essent: eam circundederunt, & habitationes ita angustas esse permiserunt, vt etiam habitantes in foris angustè habitarẽt, vt viatores cum periculo incederent propter hominum, animaliúmque multitudinẽ. Vnde factum fuit vt maris non parua pars circuentis vrbem exsiccata fuerit, & palis in circuitu defixis, & domibus supra palos impositis vrbs magna facta sit ad capiendam populi maximã multitudinem, & hæc quidem Zosimus ait de magnitudine, qua erat temporibus vel Arcadij, vel Theodosij. Agathius scribit temporibus Iustiniani adeò continentia, & perpetua fuisse vrbis ædificia, & coniuncta inter se, vt rarissimum videret quispiam locum sub dio apertum, & vndique liberum, vt rectis oculis cælum suspicere posset. Quàm etiam magna fuerit vrbs ante Iustiniani tempora colligere possumus ex antiqua vrbis descriptione incerti autoris, sed antiqui, & fidei pleni. Is dicit vrbis longitudinem fuisse à porta Aurea vsque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim milia septuaginta quinque, latitudinem autem pedũ sex milia centum quinquaginta, neque tamen Iustiniani temporibus intra vrbem Blachernas fuisse colligere licet ex Procopio etiam si ante Iustiniani imperium vrbs aucta fuisset à Theodosio minore, qui, vt tradunt Zonaras atque alij, id negotij dedit Cyro vrbis Præfecto, is magno & prõ-

pto

pto ſtudio excitauit terreſtrem murum à mari ad mare ſexaginta diebus vrbis populus hoc opere delectatus,& celeritatem admiratus exclamauit Cyrum, & publica voce in theatro coram Imperatore Theodoſio pronunciauit,vrbem Conſtantinus condidit, Cyrus renouauit: hinc inuidia Cyro conflata eſt, & ſuſpicio. Itaq; Theodoſij iuſſu inuitus tonſus,deinde Smyrnæ Epiſcopus conſtitutus eſt. Hunc nominant Epigrãmata Conſtantino,inſcripta in portis Xyloceri & regij nuncupatas his verbis:

Εἰς τὴν πύλην ξυλοκέρκου ἐν Βυζαντίῳ.

Θεοδόσιος τόδε τεῖχος ἄναξ, καὶ ὕπαρχος ἑῴας

Κωνσταντῖνος ἔτευξαν ἐν ἤμασιν ἑξήκοντα.

Εἰς τὴν πύλην τοῦ ῥηγίου ἐν Βυζαντίῳ.

Ἤμασιν ἑξήκοντα φιλοσκήπτρῳ βασιλεῖ

Κωνσταντῖνος ὕπαρχος ἐδείματο τείχει τεῖχος.

Quæ autem cauſa mouerit Conſtantinum, vt Byzantium nouam Romam Reginã imperij Romani conſtitueꝛit,Sozomenus atq; alij tradunt Deum noctu Conſtantino viſum oraculum dediſſe,vt ad Byzantium conderet vrbem dignam ſuo nomine. Alij tradũt,vt Iulius Cæſar euitare volẽs inſidias,cogitauit migrare Alexandriam,vel Ilium,tranſlatis ſimul opibus imperij,exhauſtáq; Italia delectibus,& procuratione amiſſis permiſſã: ſic Conſtantinus ſentiens ſe veniſſe in odiũ ſenatus,populíque Romani,exhauſta Roma migrauit primò Iliũ, deinde Byzantium. Zoſimus nomini Chriſtiano infeſtus cauſam affert maximè impiam. Conſtantinus, inquit, cùm ſuſtuliſſet Criſpum, atque alia ſcelera commiſiſſet, à ſacerdotibúſq; expiationem eorum peteret,

responſum ab eis accepit ſe tantam ſcelerum impietatem purgare non poſſe, ſed hanc Aegyptium quendam poſſe, qui ex Iberia Romam profectus allocutus Conſtantinum affirmauit omnium ſcelerum ipſum purgationem adepturum, ſi Chriſtianorum confirmaret opinionem, quæ hoc conſtitutũ profiteretur, impiè, & ſceleratè contaminatos, ſtatim pœnitentes veniam aſſequi omnium malefactorum ſuorum. Conſtantinus facilè ſermonem excipiens, reliquit religiones patrias, & particeps factus eſt eorum, quæ ſibi communicauerat Aegyptius, impietatíſque principium fecit manticam habere ſuſpectam: inſtante autem feſto, in quo neceſſe erat in Capitolium aſcendere exercitum, & ritus religionis ſuæ implere, metuens Conſtantinus intereſſe feſto ex viſione ab Aegyptio ſibi miſſa improbãte aſcenſum in Capitolium à ſancto ſacrificio patrio deſciſcẽs ſenatum, populúmque Romanum excitauit, in odium ſui, qui non ferens omnium execrationes, & conuitia vrbem ſimiliter præſtantem, vt Romam quærebat, vbi Palatia regia conſtitueret, & ſedem imperij: cùm locum inter Troadem, & antiquum Ilium inueniſſet aptũ ad vrbis ædificationem, & Palatia regia conſtituenda fundamenta iecit, & muri partem excitauit: vbi verò huius loci Conſtantinum pœnituiſſet, opus reliquit imperfectum, & Byzantium acceſſit, admiratus vrbis ſitum, iudicauit hãc aptam maximè eſſe ad Regis domicilium excipiendum. Hæc quidem Zoſimus Iuliani ſtudioſus Conſtantino ob religionem infeſtus, à cuius ſenſibus, vt penitus abhorreo, vt ei nõ aſſentio de ſceleribus impiis, quæ falsò impingit Conſtantino, quæ alieniſſima

à men

à mente Constantini maximè pij, humanissimíque copiosè monstrare conarer, nisi hoc præsens institutum tantam digressionem non pateretur, nisi etiam satis Sozomenus & Euagrius ea redarguissent, & confutassent. Ita in describenda magnitudine incrementi vrbis ei assentire cogor, cùm ex eo, quòd etiam si Constantino infestus, tamen tantam, tam magnam, tam pulchram cogitur fateri Constantinum ædificasse: tum etiam magis ex eo ipso, quòd is vicinior multis seculis esset temporum Constantini, quàm recentes monachi, qui incertis libellis, quos ipsi inscripserunt de patria Constantinopolitana, Constantinopolim ita designant, Constantinum posuisse murũ à turre Eugenij, quæ finis erat antiqui Byzantij vsque ad diuum Antonium à topis nuncupatis ad sanctam Deiparam nuncupatam Rabdon, & ascendisse vsq; ad Exacionion, à milliario penetrasse ad portas antiquas Ioannis præcursoris, & transisse vsque ad cisternam nuncupatam ab homine bono, inde transisse ad Armation, atque vsque ad diuum Antoniũ, hanc descriptionem excuterẽ, nisi eorum autores mendaces in permultis expertus essem, vt prætereundos putem. Hoc ferre non possum, quòd ponunt Ioannis præcursoris templum intra muros Constantinianos fuisse, cùm etiam multis annis post Constantinum extra vrbem fuisset, atque alia sim infrà demonstraturus.

De forma, ambitu, latitudine, & longitudine, qua nunc est Constantinopolis. CAP. IIII.

Constãtinopolis ex tribus partibus alluitur mari, ex Aquilone sinu Cornu nuncupato, quem in Europam insinuat Bosporus, ab Oriẽte cin-

gitur Boſpori extremis faucibus, à Meridie Proponti-
de ab Occidente terra Thracia. Forma illius eſt trian-
gula, cuius baſis eſt pars vergens ad occaſum, vertex au
tem pars pertinens ad ortum, id eſt, ad initium penin-
ſulæ, ſed lateribus diſparibus: latus enim ſpectãs ad oc-
caſum, ab angulo ſinus lunatam curuaturam admittit,
deinde poſtquam longo ſpatio proceſſit, ex Aquilone
flectitur ad Meridiem, latus verò vergẽs ad Meridiem,
admittit flexum ea latitudine, vt ſi ab angulo ad angu-
lum linea recta extenderetur, ſinum maris interciperet
in medio largum plus minus duobus ſtadiis, latus verò
pertinens ad ſeptentriones, & ſinum Cornu nuncupa-
tum: ſi ab angulo vno ad alterum angulum linea du-
ceretur, totum ſinum Cornu, & partem vrbis Galatæ
interciperet: ſic enim curuatur latus, vt eius duo extre-
ma cornua arcum efficiant, duos arculos in medio fle-
xu habentem, ſed ſic introrſus recedentes, vt duo extre
ma cornua arcus ſe includentis, non impediant quo-
minus quis ex alterutro cornu cernens videat vtrunque
cornu: magis igitur propriè Conſtãtinopolis tricornis,
quàm triangula. Nam recti anguli non prominent ex-
tra latus, neq; recedunt, cornua verò prominent & re-
cedunt, & incuruantur. Itaque ſi hæc tria cornua qua-
tenus eminent extra truncũ vrbis abſcinderentur, vrbs
remaneret quadrata, oblonga, aliquantò plus miliari la
ta, ter tanto ferè longior, quàm latior: ac ſi cornu, quo
ſcinditur Boſporus non flecteretur ad ortum ſolſtitia-
lem, ſed ad æquinoctialem dirigeretur, vrbs trianguli
formam tenere poſſet: nam vrbis latus vergẽs ad ſinum
ferè eſſet rectum, & Proponticum latus magis dirigere-
tur, &

tur,& pari prope anguli essent latitudine,sed tamē anguli absoluti figuram nōdum obtineret:nempe alij hebetiores,alij acutiores,& latera nondum rectis lineis dirigerentur: nos tamen,vt omnes existimāt, triquetram dicere possumus tribus grandibus angulis constantem, quorum vnum spectans Propontidem, alterum pertinens ad continentem Thraciam, eadem sunt longitudine, tertium sinui adiacens breuius est vno circiter miliario, ambitus vrbis non attingit tredecim miliaria: quanuis Laonicus Chalcondylus in historia, quam scripsit de Othomanis, tradit Constantinopolim circuitu complecti centum & vndecim stadia. Eius longitudo discurrens per dorsum promontorij sex colles efficientis,non longior est triginta stadiis:at si vrbs esset trianguli recti, non longè excederet nouem miliaria. Sed si eius situs collinus in planitiem explicaretur,in ampliorem dilataretur latitudinem:attamen nondum ad magnitudinem, quam vulgò Byzantini ei attribuunt, videlicet duodeuiginti miliariorum: neque tamen plura ædificia contineret,quòd sita in collibus, quàm si esset posita in librata planitie, propterea quòd ædificia non in solo inclinato,sed ad libellā plano ædificantur.Non enim eadem ratio domorum, & hominum:nam plures homines ambitus Constantinopoleos continere posset in collibus sita,quàm si esset plana,non item plures domos. Sedes enim hominum in cliuo consistere potest, non item domorum, quarum solum explanatum esse oportet.Eius latitudo varia ab Oriente ad mediam ferè vrbem nusquam strictior miliario,neque latior duodecim stadiis: deinde sensim dilatatur in duo cornua,

vbi

vbi tam larga eſt, quàm tota fere vrbs lõga, nec admodum diſſimilis eſt aquilæ pandenti alas, obliquè intuenti ſiniſtrorſum, in cuius roſtro poſitus eſt collis primus, vbi Regis Palatium, in oculo templum Sophiæ, in capitis vertice poſteriori fere eſt Hippodromus, in collo ſunt duo colles, ſecundus & tertius reliqua vrbis pars alas, & cæterum corpus occupat.

Conſtantinopolis generalis deſcriptio.

CAPVT V.

Conſtantinopolis occupat peninſulam ſeptem colles complectentem, quorum vnum efficit vrbis angulus orientalis inchoans promontorium, quod Plinius appellat Chryſoceras, Dionyſius Byzantius Boſporiũ. Hic collis primus eſt diuiſus à ſecundo colle, valle lata, reliquos ſex colles efficit idem promontorium Boſporium, ita ab exordio peninſulæ orientali ad Occidentem pergens perpetuo dorſo leniterque conuexo, vt ſex colles ex ſuo latere dextro in ſinũ emi-nenteis porrigat, & valles quinq; emittat, ſed nullas penetrantes dorſum excepta tertia, & quinta. Sed ita, vt ſuis iugis paululum depreſſis dorſum promontorij ferè ſuis iugis paululum depreſſis dorſum promontorij ferè æquum continuent, ſiniſtro autem latere feratur perpetuo cliuo, vt colles non habeat, ſed tumulos, & vallicùlas exigue depreſſas, procliuiores tumulis ipſis: & ita dorſum promontorij tendit aliquantum diſpari planitie, & altitudine, ac curuatur duos flexus recipiens, primum prodiens ex iugo primi collis. Vnde leniter aſſurgit vſque fere ad alterum flexum, qui fit in iugo tertij collis, vbi exiliter deprimitur, dum vallis iugum intercedens

cedentis inter tertium,& quartum collem admittit.Inde mediocri interuallo cliuoſo aſſurgit, deinde æquale fertur ad occaſum vſque ferè ad murum terreſtrem,vbi paululum eminet,promõtorij huius,quod dico efficere ſex colles, planities varia : nam alia in dorſo, alia in radicibus,vtraque inæqualis,in primi collis iugo librata, larga ducentos circiter paſſus,longa ſeptingentos. Deinde prodiẽs ex huius collis faſtigio, leuiter peruenit ad iugum ſecundi collis, vbi larga quingentos paſſus, ſed tota fere leniter deuexa, in iugo vnde naſcitur ſecunda vallis anguſta , & exiguè prona, in tertio colle latior ſexcentis paſſibus,ſed æqualior eo loco,vnde oritur tertia vallis ampla ſexcentos paſſus.Ex qua aſcenditur breui cliuo in quarti collis iugalem planitiẽ non ampliorem ducentis paſſibus,in quinto dilatatur in paſſus circiter ſeptingentos:in iugo,ex quo naſcitur quinta vallis,reſtrictior,in ſexto molliter attollitur.Iam vero ima planities inter mare & radices promontorij procurrẽs, & ſi totum promontorium perpetua ferè cingit,tamen varia eſt,nam minor eſt ad radices collium,dimidio latior ad valles:ita enim ab initio promontorium ambit, vt in valles tres inſinuata pateat in latitudinẽ mille paſſuum, iuxta colles nuſquam anguſtior iugere, excipio tertij collis radices & quinti, vbi eſt anguſtiſſima, in quartam vallem longè lateq; ſpatiatur. Ad radices ſexti collis contrahitur,exceptis radicibus duorum tumulorum poſitorum à tergo primi & ſecundi collis, quorum alter eminet vſque ad littus, alter prope accedit. Sed vrbis vt ſitus faciliùs explicetur, per partes deſcribam valles & colles, quorum iucundus proſpectus eſt:

ex eodem enim promontorij dorſo ſex colles naſcentes eminentes in ſinum,vt fratres dicere poſſis,ita per ordinem locati ſunt, vt alteri alterorum aſpectum non auferant,vt per ſinum nauigans omnes videat ita eminentes in ſinum, ex tribus lateribus vt ſinguli duo oſtendãt latera, primus eminet in ortũ ſolſtitialem ad claudendum ſinum,ſecundus tertiúsque interiùs recedunt verſus Meridiem,reliqui eminent in ſeptẽtriones tam ſenſim, vt vno aſpectu videre eorum omnium poſſis duo latera, neque vnius altitudo alterius altitudinem priuat aſpectu nauigantium per ſinum. Primus eſt ſecundo humilior, ſecundus tertio, quartus quintus, ſextus aut paulò editiores tertio,aut paululum cedũt, id quod aquæ ductus libella deprehendere licet. Primus enim collis inferior tertio & quarto deprehenditur ex turre librante aquæ ductum,per quam ampliùs quinquaginta pedes aqua in altum exprimitur. Atque clariùs vt res intelligatur, diuiſione vtar non quidem in longitudinem vrbis à Boſpori extremis faucibus ad mœnia circuitu maris carentia pergentem, ſed in latitudinẽ tendentem Propõtide ad ſinum Ceras nuncupatum:quòd autem latitudinem in ſex partes diuidam, naturalis ſitus promontorij me informat, qui diuiſionẽ in ſex colles vallibus diſtinctos in ſinum eminentes informauit, verùm non abſoluit, non enim dorſum promontorij tranſcũt. Romanos colles facile eſt ſecernere,quos Natura ſecreuit vallibus, at Byzantini adeo dorſo inter ſe cohærent, & promontorij eos procreãtis pars ſita à tergo collium non ſimiliter vt à fronte intumeſcat,vt aliter eos deſcribere non poſſim, quàm hos ſex colles eſſe

vnius

vnius promontorij dorſum perpetuum prominens inter valles alternas. Itaq; non aliter definiam, quàm primo deſcribam partem promontorij dextram, hoc eſt, collem, aut vallem, poſtea partem ſiniſtram poſitam à tergo collium, aut vallium.

Singularum partium ſitus. CAP. VI.

PRIMA latitudinis pars eſt frons peninſulani promontorij amplius mille paſſibus patẽs, vergens ad Orientem, adiacens extremi Boſpori faucibus. Is enim ita ſecundum frontem promontorij diſcurrit littore curuato leniter in arcum, vt ab angulo, quo Boſporus ſcinditur in ſinum Ceras, & fretũ extremarum faucium Boſporonarum, interuallo circiter quatuor ſtadiorum pertineat à Septentrione ad Meridiem, deinde ſpatio quatuor ſtadiorum ab ortu ſolſtitiali ſe conuertat ad occaſum brumalem, vſque ad initium Propontidis, cuius cum Boſporo coniunctio finit promontorij frontem, & flexum vrbis incuruat ad Occidentem æſtiuum interuallo duorum miliariorũ: ipſa autem frons planitiem maritimam habet patentem in latitudinem ducentorum paſſuum, tam longam, quàm ipſa longa eſt, ſupra planitiem eminentes cliui omnes ferè molles, non excedentes altitudinem quadringentorum paſſuum, cliuorum pars ſiniſtra expoſita orienti brumali habet in iugo Hippodromum, pars dextra reſpiciens ad orientem æſtiuum, efficit latus primi collis, in cuius ſummo eſt Regis Palatium: poſſem frõtem totam, cùm planicie & cliuo æqualiter procurrentibus continuata ſit, & cohærẽs cum colle primo, dicere par-

tem primi collis, verùm vt distinctius intelligatur, tractabo separatim.

De primo colle, & Regis Palatio, æde Sophiæ, & de Hippodromo. CAP. VII.

PRIMVS collis ab ortu solstitiali ad occasum brumalem proferens suam longitudinem, primo patet in latitudinem triginta passuum, sed subitò fit latior, deinde paulò minùs in latitudinē porrigitur, quàm in longitudinem, nascitur ex peninsulani Isthmi angulo efficiente verticem triangulæ vrbis, proiicit velut mucronem, seu linguam molliter in planum deuexam, seu rostrū, quo Bosporus in fretum sui canalis, & sinum Ceras nuncupatum scinditur: eminet vltra cæteros colles totus ferè in sinus ostium, aditúmque proiectus, & tanquam brachium immissum claudit sinum, vt lineam ab eius mucrone, si duceres ad angulum vrbis occiduum intra lineam totum sinum, maritimámq; Galatæ oppidi planiciē includeres, id quod magno naturæ munere, sinum protegēs à ventis tutiorem, & portuosiorem efficit, vndique procliuis prominet excepta ceruice, qua plana adnectitur reliquo dorso promontorij similiter plano, illius cliui spectātes ad ortum solstitialem, & septentrionem mediocriter supini, & molles, reliqui proniores, vt alicubi gradibus ascēdantur, sed omnes vbi elatiores nusquam quadringentos passus excedunt. Planicies maritima imos collis cliuos ambiens, varia est, eam quæ ad Orientem pertinet, latiorem facit littus intumescens incuruaturam lunatam, illius verò, quæ ad septentriones, & Solis occasum contue

contuetur, latitudinem auget, vallis diuidens primum collem, à secundo colle: iugi planities librata est in passuum longitudinem circiter septingentorum, collem totũ non solum natura muniuit, quę ab Oriente ipsum Bosporo, à Septentrione sinu Cornu nuncupato, ab occasu solstitiali valle circũclusit, verum etiam regij claustri muris vndique clausus est, quibus frequentia pinnarum, & turrium distinctis nihílque à murorum vrbanorum forma differẽtibus à reliqua vrbe separatur. Maritimam planiciem, & cliuos imos occupant regij horti, ex collis supercilio longè latéque maria, campósque despicit Regis Palatium in summis cliuis partim sitũ, partim in iugi planicie, in qua duæ Palatinæ areæ vndique clausæ: prima patet in passuum longitudinẽ circiter septingentorum, in latitudinem verò ducẽtorum, quam subsequitur altera interior à prima muris & foribus diuisa quadrata longitudinis ducentos passus habens, vndique ambitur porticu multis, & variis colũnis marmoreis sustentata, in media area aliquot Platani, & Cupressi litigantium turbam adumbrãt, in angulo septentriones conspicienti forũ iudiciale est, quod Turci Diuanum appellant. In areæ latere vergente ad Solis ortum æstiuum collucet regia domus, in latere brumali consistũt thermę, & culinæ regiæ octo hemisphERiis caminatis constantes: earum enim vnumquodque hemispherium concameratum paruæ ædiculæ similitudinem gerens, nihil aliud est, quàm luculentus caminus in summo vertice fastigiatus in figuram laternæ. Fores primæ areæ sitæ in media ceruice, in qua collis iugũ iungitur ad libellam plano dorso promontorij ferreæ du-

plices, & biualues inter ſe diſtant viginti paſſus, inter quas ſtant ianitores, ex vtroque veſtibuli latere fulgent arma ſuſpenſa portarum limina & paraſtades marmoribus nitent, ſupra fores exiſtit ædificium quadratum tegulis plumbeis tectum, vt cætera omnia palatij ædificia. Ex prima area patet aditus ad ſecundam interiorem aream per portas binas, & duplices, inter quas mediaſtinorum ianitorum ſtatio, & arma appenſa lucent, harum portarum pars exterior præ ſe veſtibulum non habet, ſed interior habet velut quoddam veſtibulum egredientes excipiens, decem columnis varij marmoris ſuſtinetur, cuius lacunaria auro, & ditiſſimis coloribus opere Perſico elaboratis elatè ſuperbiunt. Ad tertiam portam, qua patet intimus aditus ad ædes regias, ſtant intimi ianitores, & præfectus ianitoribus, & regio cubiculo. Hac nulli liberè ingrediuntur, niſi ſerui miniſtri regiæ domus: cæteri ingredi non poſſunt, niſi regio permiſſu, niſi Rege ſedente intus prope fores, vt regij Satrapæ, cùm Regem ſalutare habent neceſſe, aut Legati oſculo Regis manũ venerantur ſedentis in lectica quidem humili, ſed ſuperbè ſtrata intra ædiculam marmoream, auro, argentóque, & gemmis fulgentem, circundatam porticu ſuſtentata columnis egregij marmoris ſpiras & capitula inaurata habentibus. Præter quas commemoraui portas regium clauſtrum multas alias habet ſoli Regi, regiísq; intimis miniſtris patẽtes, equidem memini me duodecim numeraſſe ferreas omnes, ex parte vrbis ſeptem, quarum duæ mari propinquiores vehem fœni tranſmitterẽt, ex parte maritima quinque, prima ad Septentrionem, & ſinum vergit, ſecunda

in col

in collis mucrône ſita ampla præ ſe veſtibulum habens laqueatum auro, & pictura Perſica illuſtratum, ſuſtentatum columnis marmoris Ophitici, intuetur medium Boſporum venientem. Ab hac non procul tertia conſpicit Chalcedonẽ, & Solis ortum, ante quam nauiculæ in clauſa ſtatione manent, quibus Rex ad venationes hortósq; nauigare ſolet. Quarta Solis exortum ſpectat hibernum non longè à ruderibus ædis Chriſto ſacræ, cuius veſtigia in muro incluſa apparẽtia Græci frequenti aditu venerari ſolent. Vltra hãc quinta videtur, apud quam tigna recta ſtant ad ſpeculandũ piſces retia ſubeuntes, ex hac regij piſcatores prodire ſoliti ſunt, amœniſſimum (vt id obiter interponam) proſpectum: cùm omnes Byzantij colles habent, tum longè amœniores, collis primus, in quo laxiſſimè habitat Rex. Is ſiue in hortis ambulet, ſiue domi iaceat, à frõte proſpicit Boſporum, eiúſque vtraque littora virentia ſyluis ſuburbanorum prædiorum, à dextera campum Chalcedonenſem ſuis hortis conſitum Propontidem inſulas frequentes, nemoroſos montes Aſiæ, & longè retro reſpicit Olympum Aſiæ perenni niue tectum, & prope nobilem vrbis partem ædem Sophiæ, & Hippodromum. A ſiniſtra intuetur ſex vrbis colles, & Thraciæ campos longè latéque patentes, circunſpicit vndique, & quoquo verſus nauigantes hos à ponto, vel ab Helleſponto, alios eóſque diuerſos ab omnibus Propontidis oris veniẽtes, alios ſinum Ceras ſurſum deorſum nauigantes. Proſpicit omni temporis momento infinitam multitudinem ſcapharum vltrò citróque traiicientium. Deſpicit ſub oculos ſubiecta tria collis latera veſtita omni genere

florum,

florum,arborum,herbarũ:neque enim modo hîc amœnissimis prospectus est regiis ędibus,sed etiam omnibus hortorum cliuis,in quibus permultæ speculæ,ac potius collis triplex latus totũ specula existit,ac si propiùs mare contueri vult in medio littore fastigiato in mucronem,quo Bosporum in duas partes diuidi diximus,porticus regia fulget marmoribus & colũnis habens aspectum pulcherrimum amœnissimúmque,cui omni æstatis tempore afflant molles auræ, in qua vndique virgeis cancellis minutis, & velut reticulatis clausa Regem sedentem nemo introspicere potest: itaque ille à nemine visus alter Gyges videt omnes circumnauigantes adeò prope,vt qua quisque facie sit, internoscere queat: & si fortè seruorum domesticorum frequentem vsum fastidit externorum liberorum, excitari potest ridicula dicacitate,non solùm remis,sed etiam contis ad crepidines littoris firmatis contendentium superare rapiditatem Bospori Rhodano longe celeriorem.Extra regium claustrum excellit ædes diuinæ Sophiæ à valuis claustri regij distans passus circiter septuaginta,sita in primi collis ceruice, atque adeò in supercilio cliui eminentis supra hortum primæ vallis, ex qua gradibus lapideis ascenditur ad portam claustri regij, in ædémque Sophiæ,quæ ab ortu Solis hyberno habet cliuos adeo molles, vt sensim, & latenter desinant in supernam, & infernam planiciem. Denique omnes cliui à septo regio ad Hippodromum leniter proni sunt, ab æde Sophiana pergit planicies inter Meridiem & Occasum,ad finem Hippodromi patens in passuum longitudinẽ ampliùs septingentorum.Hippodromi longitudo duo stadia

dia excedit, latitudo stadium æquat, eius planities ad libellam æquata est, sed hominum opere potiùs quàm natura. Eius media pars pertinens ad Propontidem, ex triplici latere cliuis cingitur: lenibus quidem ab Oriente, ab Occidente verò pronis, & in magnam altitudinem depressis, à Propontide verò non modo procliuibus, & præcipitibus, sed etiam ad perpendiculum directis altis plus minus quinquaginta pedes: tota enim Hippodromi frons substructis fornicibus constructa Hippodromum planum præstat, & pulcherrimũ prospectum exhibet Propontidis, vt ex Hippodromo non modò nauigantes, sed etiam Delphini saltantes videantur. Eius gradus paucis ante annis ex latere vergente ad Septentrionem, extantes ab Abramo bassa, dum suas ædes ædificaret, sublati sunt. Inter Hippodromum & Propontidem procurrit planities in passuum latitudinem quadringentorum explicata, in qua posteà describemus templũ Bacchi & Sergij. Sub Hippodromo versus Meridiem est porta Leonis marmorei extra vrbem siti in ruderibus Palatij Leonis Macelli, cuius fenestræ antiquo opere laboratæ extant in muro inclusæ, Palatium positum erat in tumulo mare attingenti in altitudinem circiter centum passuum edito.

De prima valle. CAP. VIII.

Ex prima promontorij planitie, in qua dixi Sophiæ templum, & Hippodromum esse, molle dorsum secundi collis mille passibus leniter ascenditur vsque ad columnam purpuream positam in summo vertice secundi collis, quem ab Oriẽte

claudit prima vallis, quæ primum collem diuidit à ſecundo colle, naſcitur à planitie Sophiæ procedẽs à Meridie ad Septentriones, ſimilitudinem gerit circini diducti in crura rigentia, alterum quidem crus ad ortum ſolſtitialem, alterum ad ſeptentriones porrigit. Per hác mediam incedit murus clauſtri regij, à reliqua vrbe ſegregans clauſtrum Turcicum, promontorij ima planities longè latéque ita in hanc vallem inſinuatur, vt à ſinu ad ædem Sophianã mille paſſus ambules plano ferè pede, primo maritima librata patens in quingentos paſſus, deinde in vallem inſinuata trecentos paſſus molliter aſſurgit, vt etſi leniter deuexa eſt: tamen lubrico lapſu aquæ decliuitatem ſentis, potius quàm pedibus, primùm laxa, & paululum prona, deinde preſſior, pòſt in duas valliculas ſtringitur, quarum vicina Sophiæ, & ſi longa eſt quadringentos paſſus, tamen molliter accliuis eſt, & perangusta, vt eius imam planitiem via publica occupet.

De ſecundo colle. CAP. IX.

PROMONTORII dorſum leniter intumeſcẽs, & duæ valles ſecundum collem efficiunt, prima à Solis ortu primum collem diuidit à ſecundo, altera ab occaſu ſecundum ſeiungit à tertio, à ſeptentrionibus maritima planitie clauditur, à Meridie dorſum ad ſeptentriones porrigit leniter deuexum in longitudinem mille paſſuum, in latitudinẽ verò quadringẽtorum. Totius autem collis latitudinem variam efficit varia vallium latitudo, valles enim, quibus intercluditur à ſummo, perangustæ ipſum ampliãt, ab imo

latè

latè patentes astringunt, eius longitudinem producũt sui tumuli, quibus duobus prominet in sinum, triplici cliuo deprimitur in variam altitudinẽ: nam cliuus spectans ad ortum Solis hybernũ à summa valle ad summum collis verticem, ascensu circiter mille passuum æquabiliter & leniter prono effertur, deinde minuitur, vt vallis augetur, & laxatur, procliuiórq; fit duabus valliculis, quas emittit ipsa vallis pronis quidem, sed centum passus non excedentibus, cliuorum ad sinum vergentium altitudo, quàm varia sit quinque viæ demonstrant, ab imis radicibus ad summum iugum pertinentes. Prima in passuum altitudinem quingentorum assurgit, quorum ducenti exorientes à primis radicibus valde proni, trecenti supini, secunda via sexcentos passus alta, è quibus centeni per imam valliculam leniter surgunt, deinde centum maximè propendent, vt gradibus ascendantur: pòst quadringẽti paulatim collis dorsum fastigiant vsque ad verticem latum sexaginta passus, à vertice dorsum prominet ad Meridiem centum quinquaginta passus ad viam vsque procedẽtem ab ædibus Sophiæ ad columnã porphyreticam. Reliquarũ trium viarum existũt à radicibus collis centum passus exiguè proni, ducenti multum procliues, vt anfractibus molliantur, quingenti leniter iugum collis ad culmen perducunt, præterea ex cliuorum latere, quos dixi vergere ad sinum, duo tumuli eminent, vnus in Septẽtrionem, alter ad Orientem, vterque in alterum inclinatus, valliculam efficit ab Oriente cinctam cliuio prono, alto octoginta passus placide deuexos: vnde fit, vt maxima pars cliuorum huius collis contueatur Orientem, latus

collis ſpectans ad Solis occaſum variam accliuitatem habeat. Nam eius cliui attingentes imam vallis planitiem in longitudinem trecẽtorum paſſuum ab imo ad medium præcipites, & penè directi ſunt. A medio ad ſummum leniter deuexi, qui vero eminent in ſummam vallem, non excedunt ducentos paſſus: ſed variè decliues, vt enim vallis aſſurgit, ita cliui molliuntur, duplici accliuitate deprimuntur, cliui omnes collis, vna in longitudinem, altera in latitudinem: qui enim deſident in Orientem & Occaſum, ita deſident, vt etiam deſideant in Septentrionem. Denique vniuerſa eius latera quantumlibet alta ſint, tamen eorum pars valde procliuis ſtadium non ſuperat, reliquæ partes molli cliuo ſubſident, radices ſenſim deducuntur in planitiem, ſummi cliui dorſum efficiunt ſemiplanum, planities maritima inter ſinum & collem intercedens ad radicem tumuli vergentis ad Aquilonem vbi ſtrictiſſima eſt, patet in latitudinem trecentorum paſſuum, ſed ſubito dilatatur ex vtroque tumuli latere in quadringentos paſſus, eóq; magis quò longiùs inſinuatur in valles. Venio nunc ad promontorij latus ſiniſtrũ à tergo ſecundi, & tertij collis duo colliculi eminent in Propontidem, inter quos decurrit vallis ex tribus procliuis imbrici ſimilis non ſupino quidem, vt eſſe ſolet in tectis: ſed valde prono, à qua media vterq; colliculus intumeſcit, orientalis quidem in paſſus amplius ducentos, occiduus verò in tantundem. Vallicula inter hos colliculos depreſſa exiguè concaua, ſub ſe habet portum manu factum intra murum clauſum, poſitum in maritima planitie, quæ excurrit vſque ad frontem Hippodromi, patens trecẽtos paſ-

ſus in

ſus in latitudinem, à ſinu Cornu nuncupato ad Propontidem latitudo ſecans collem laxatur in duo circiter millia paſſuum.

De ſecunda valle diuidente ſecundum collem à tertio.

CAPVT X.

VALLIS, quæ ſecundum collem diuidit à tertio, naſcitur à dorſo promontorij, deſinítq; in maritimã planitiem excipientem piſcatorium forum, & traiectum ſycenum, à quo ad vallis primas fauces planities in paſſuum latitudinem panditur quadringentorum, ita æquatam, vt aquæ delabi poſſint in ſinum à primis faucibus, vbi laxatur in paſſuum latitudinem ducentorum, ſenſim incipit aſtringi vſque ad mediam vallem, vbi premitur in quinquaginta paſſus: deinde coarctatur, vt dũtaxat admittat viam: vallis eſt ſimilis imbrici molliter reſupino, & ita inclinato, vt ſolet inclinari in ædium tectis. Eius longitudo ſexcentos paſſus excedit, quorum trecenti fermè plano pede ſubeuntur, reliqui proniores: ſed tamen paulatim aſſurgentes in iugum, quo ſecundi collis dorſum iungitur dorſo tertij collis. Per imam vallis planitiem via lata contra oppidum Galatam poſita vtrinque cincta tabernis mercatoriis tecta ſcãdulis, ſed interlucentibus exiguas feneſtellas admittentibus, Galatini mercatores aſcendunt ad forum, quod Turci vocant Bezeſten: id partim ſitũ eſt in iugo vallis, partim in cliuo tertij collis, quod anno Natalis Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſexto totum fortuito incendio deflagrauit, exceptis duabus Baſilicis concameratis lateritio opere,

quæ nocte claudi solent ferreis portis, & fenestris. Post incendium mihi licuit intueri aream fori viis distinctam rectis & transuersis: aduerti sic esse planam, vt tamen exiguè deuexa sit ab occasu ad ortum, à meridie in septentriones. Vidi fori circuitū combusti ampliùs quinque stadia complecti, in quo summo ad occasum pertinente Nymphæum inspexi quadraginta quinque columnis marmoreis ornatum, sustinētibus lateritiam cameram. Basilicam veterem, quam antea non potueram perspicere ob tabernarum, officinarúmq; frequentiam circunspexi spoliatam circūuicinis tabernis, atq; animaduerti circa Basilicam esse appendices velut alas Basilicæ adnexas, diuisas in sexaginta fornices, tectos plumbeis tegulis, quibus pro tabernis & officinis vtuntur, in quibus intimis sunt conclauia, quæ clauduntur porta ferrea, his appendicibus Basilica circūsepta constat octo pilis, quatuor portis, quindecim hemispheriis concameratis lateritio opere tectis plumbo. Noua Basilica duodecim pilis sustinetur lapide quadrato constructis, ad pilas singulas adnituntur quatuor arcus sustinentes hemispheria viginti, tecta plumbo, hanc ambiunt appendices alariæ sexaginta fornicatæ & concameratæ, tabernas mercatorum continentes, intra Basilicam ducentæ & viginti tabernæ includuntur in hunc modum affabrefactæ: circum parietes, & pilas fornicum discurrunt suggestus lati, vbi sedentes mercatores exponunt merces, quas producunt ex loculatis armariis ligneis, quæ à tergo mercatorum sedentium disposita sunt iuxta parietes per se extantia, neque muris affixa, sed exemptilia valuulis clausa.

De ter

De tertio colle. CAP. XI.

TERTIVM collem duæ valles efficiũt, vna ad Solis ortum pertinens illum diuidit à ſecundo colle, altera, quæ ad occaſum attinet ſeiungit à quarto, dorſum illius porrigitur in longitudinem mille ampliùs paſſuum, procedit à promontorij iugo, ex Meridie ad ſinum in ſeptentriones æquali fere altitudine contra, quàm ſecundi collis dorſum, quod à ſummo promontorij iugo ad imam maritimam planitiem demittitur in ſeptentriones: illius dorſum extra iugum promontorij planum multum procedit, eiuſdémque radices trecentis paſſibus in ſeptentriones ampliùs eminent, quàm ſecundi collis intumeſcẽtis in dorſum promontorij, planities dorſi variatur. Summa quidem pertinens ad iugum promõtorij patet quoquouerſus paſſus circiter octingentos, quorum partem occupant Gynæconitidum clauſtra, partem vergentem ad Solis ortum mercatorium forum, & Xenodochium, ſepulchrúmque Paiaziti Regis, partem meridianam area vacua, & circum aream tabernæ, librariæ reliquam dorſi planitiem vergentem ad ſeptentriones non modò naturalem, verùm etiam artificioſis ſubſtructionibus dilatatam occupant ædificia, quæ Rex Soleimanus præparat ad ſuum ſepulchrum, & Xenodochium, ædemq; Mametanæ religionis ſumptuoſam. Hic collis deſidet tribus lateribus in treis tumulos extumeſcentibus: nam ex lateris ad Solis ortum ſpectantis parte, in qua eſt turris Hirenæ, prominet tumulus in ſecundam vallem, longa dorſi porrectio longè proiiciens mucronem ad ſinum verſus, efficit tumulum cõſpicientem ſeptentriones:

nes: à latere autem ad Solis occaſum pertinente, intumeſcit in tertiam vallem tumulus, in quo ædes eſt diui Theodori, à medio collis dorſo ad maritimam planitiem. Duo enim latera duplici procliuitate deprimuntur vna recta, altera tranſuerſa, latus Solis ortum contuens, cùm extendatur in paſſuum longitudinem circiter mille & trecentorum, accliuitatem tranſuerſam paulatim remittit, à ſummo quidẽ latere remiſſiorem facit, at contentiorem & decliuiorem, quò propiùs deducitur in planitiem, cliui autem à ſummo collis dorſo directi ad vallem varij ſunt: nam eminentes in depreſſiorem vallem efferuntur in altitudinem quingentorum paſſuum, quorum imi trecenti valde procliues, ſummi ducenti dimidio remiſſiores, nimirum tectis imbricatis haud procliuiores. Cæteri cliui recta via deiecti ad vallem paulatim, pariterque minuuntur, vt vallis aſſurgit. Latus, quod attinet ad Solis occaſum, fermè ſimile & par exiſtit lateri vergenti ad Orientem: illud verò, quod ſubducitur à ſeptentrionibus, cliuorum altitudines varias habet: tumulus enim à dorſi mucrone proiectus demittitur in paſſuum altitudinem quingentorum, è quibus imi trecenti aguntur præcipites, vt ædificia ſubſtructionibus nitantur. Summi ducenti accliues quidem, ſed leniter, & ſenſim velut ab equi poſteris clunibus ad dorſum conſurgunt. Reliqui huius lateris cliui, quò magis contrahuntur à maritima planitie, hòc longiùs producuntur à reſidente in ſeipſos trãſuerſa decliuitate emiſſa à collis latere ad Solis ortũ pertinente, planities maritima à collis radicibus, & ſinu intermiſſa, qua parte attingit tumulum, quem iam dixi

demiſ

demiſſum à mucrone collis ducentos paſſus non excedit, qua verò alias collis radices contingit, ſenſim laxatur in vallium fauces. Clauſtrum Gynæconitidum regiarum ſitum in collis dorſo, cùm primùm veniſſem Byzantium, paulò minus ſex millia paſſuum circuitu complectebatur: at nunc id coarctant Regis Soleimani Xenodochia, & Mauſoleum ſepti muliebris plus quàm mediam partem occupantia. Iam verò latus promontorij ſiniſtrum à tergo tertij collis ſitum reſpiciens Meridiem & Propontidem duobus tumulis turgeſcit, ab horum altero, qui Solis ortui propior eſt latus promontorij ſenſim flectitur in occaſum, vſque ad ſecundum tumulum paulò ſupra promontorij radices editum, à quo tumulo ſexicollis promontorij latus ſtatim admittit poſticam depreſſionem vallis tertiæ, incipítque vergere ad ſeptentriones. Duplicem igitur cliuum habet ſiniſtra pars collis tertij, vnum ad meridianum cardinem editum in altitudinem ſexcentorum paſſuum, alterum ad occidentem brumalem altum ſeptingentos paſſus, tum ad æquinoctialem longè breuiorem. Planities interpoſita inter poſticas tertij collis partes meridianas, & littus Proponticum nuſquam anguſtior trecentis paſſibus, neq; longior ſeptingentis: occiduas verò radices claudit planities vallis, quæ collē ſeptimum ſeparat à promontorio ſexicolli, pertinens à planitie Propontici littoris ad murum vrbis circuitu maris vacantem ferè librata, vbique patens quingentos paſſus in latitudinem, tres iam commemorati colles propriè Boſporium promontorium appellari poſſunt: ſic prominentes in mare, vt ſiue ex ponto, ſeu ex Propontide

nauiges Byzantium, eos procul videas proiectos in fauces Bospori. Vallis tertia reliquos treis colles à mare in continentem recedentes, à primis tribus collibus separare videtur: nos tamen quia dorso & cliuis coniuncti, & iuxta sinum ex ordine dispositi sex colles in promontorio Bosporio posuimus. Planities explicata in tertij collis dorso leniter demittitur in planitiem, quæ eminet in tertiam vallem ampla ad longitudinem, sexcentorum & viginti passuum in latitudinem tantundem.

De valle tertia. CAP. XII.

Vallis tertia inter tertium & quartum collem interiecta gemina esse videtur, nam hæc media in altum editur, vt dubiũ videatur num sit vallis pars, an promontorij: iugum esse vallis particulam ostendit altitudo fornicum procurrens ex vno vallis latere ad alterum latus. Vt verò dorsum promontorij videatur, præ se ferunt extremæ vallis partes valde à media valle demissæ in contraria latera, vna ad dextram, altera ad sinistrã. Dextra habet imam planitiem latam in faucibus trecentos passus, deinde sensim astrictam in ducentos ad libellam ferme æquatam in longitudinem quingentorum passuum, quæ etsi in æqualem altitudinem deprimitur, tamen eius latera non æqualiter in altũ efferuntur: vbi enim ipsa maxime concaua est, eius alterum latus in magnam altitudinem attollitur, alterum ter tantò summittitur. Ex hac depressa planitie ascenditur breui cliuo in iugum mediæ vallis, seu dorsum promontorij, quod planum leniter depressum inter tertium & quartũ colles, patet quoquouersus

sexcen

ſexcentos paſſus. Excipio particulam, per quam vallis media penetrare videtur, vbi latior nõ eſt quadringentis paſſibus. Per hoc vallis ſeu promontorij iugum fornices aquæductus à quarto colle recta via pergunt ad tertium collem, quorum faſtigium æquat libella fornicum, qua deprehenditur quantopere deprimitur promontorij dorſum, vt enim fornices ſint æquali faſtigio, tamen inæquali altitudine exiſtunt, nam benè excelſi ſunt in plano iugo vallis, at in cliuis collium longè minus alti, ſpatio enim octingentorum paſſuum fere in æqualem altitudinem eriguntur, reliqui fornices, quò altiùs cliui extolluntur vtriuſque collis, eò breuiores ſunt, ex iugo ſiue id velis eſſe vallis, ſiue promõtorij ſiniſtra vallis pars leniter cõcaua molliter propendet in ſeptingentos paſſus vſque ad planitiẽ, quę ſexicolle promontorium à ſeptimo colle ſecernit pergens ad Propontidem, vrbis latitudo à ſinu ad Propontidem ſecans tertiam vallem, patet ampliùs decem ſtadia.

De quarto colle. CAP. XIII.

QVARTVS collis, in cuius dorſo Mameti Regis, qui Conſtantinopolim cepit, Mauſoleum ſpectatur vnà cum amplis ædibus Mametanæ religionis, & ſimul cum Xenodochiis, & Thermis, circundatur duabus vallibus promontorij dorſo, & maritima ſinus planitie, eius ambitus circumplectitur ampliùs ter mille & ſexcentos paſſus, longitudo à ſummo dorſo ad ſinum Aquilonémque porrigitur vltra mille paſſus, latitudo ab ortu Solis ad occaſum explicatur in paſſus circiter octingentos, à iugo ad ſinum

collis procedens prope quadratus desinere perspicitur in duo cornua, sed imparia, quorum alterum vergens ad septentriones perpetuo dorso fertur vtrinque decliui, alterum spectans ad Solis ortum ita demittitur, vt ex hoc in alterum quasi gradus quidam iactus esse videatur, nimirum ex huius superiori parte planities excurrit, ex qua veluti gradu patet ascensus in alterum ab inferiori parte, in occasum deiicitur, vt valliculam efficiat, collis ab Oriente clauditur valle, qua ipse separatur à tertio colle, ab aquilone maritima planitie sinũ contingente, ab Occidente partim valle, qua is seiungitur à quinto colle, partim circuitur promontorij dorso perpetuo, quod adeò paulatim & placidè ex quarti collis iugo assurgit ad iugum quinti, vt acribus oculis, potius quàm tardis passibus vtriusque collis dorsum inæquale esse percipiatur. Ita enim cõtinenti iugo hi duo colles inter se coniuncti sunt, vt nullus sentiatur cliuus: sed perpetua planities, quæ fastigians quarti collis dorsum octingentis passibus longior non est, neque latior ducentis, deinde in quinto in septingentos dilatatur, quartus collis etsi nulli ex sex collibus perpetuo dorso coniunctis cedit de altitudine, tamen ascensus tam rectos, quàm transuersos molliores habet ob longum tractum leniter deuexum triplici decliuitate depressum. Prima decliuitas per collis lõgitudinem à regione cœli inter Meridiem & occasum, media ad septentriones decurrit ampliùs mille passus, quorum ducenti surgentes à maritima planitie mediocriter proni, reliqui adeò molliter supini, vt semiplano pede subeantur, è quibus centum vltimi attingentes iugi planitiem decliuiores

cæteris

cæteris prominent. Decliuitas transuersa collis latitudinem intercipiens duplex est, vna deiicitur ad Solis occasum, altera ad ortum depressa varia quidem existit, sed tamen tota nascitur à valle, quæ quartum collem diuidit à tertio. Ab huius quidem vallis iugo cliuus ducentis passibus ascenditur. Paulò infra summam vallem ascensus est quingentorum passuum, quorum centum ab imis radicibus exurgentes cliuo prono eriguntur, reliquorum leniter deuexorum altitudinem ostendit libella aquæductus. Ab ima eiusdem vallis planitie cliui alleuantur in altitudinem quadringētorum passuum, sed ita vt primùm centum octoginta prono cliuo ascendas, deinde ducentos ambules leniter deuexos, & ferè planos. Post transeas lateris mediam partem eminentiorem centum passus latam ab imo colle ad summum in octingentos passus erectā. Ex hac descendis ducentos passus in occasum ad imam vallem, quæ quarti collis, & quinti diuortiū facit, tota angusta est, sed longa plus minúsve mille & quadringentos passus: primi ducenti attingētes oram sinus plani quidem, sed dubij sint ne vallis an planæ oræ maritimæ. Sic enim hæc vallis cingitur duobus collibus, quarto quidem habente sub se planitiem maritimam ducentos passus patentem in latitudinem, quinto verò fermè attingente littus. Consequentes octingenti similiter plani, sed leniter deuexi: reliqui quadringenti attingentes iugum promontorij procliues, maritima planities ad libellam fere æquata inter sinum & quartum collem intercedēs variam latitudinē habet, nam quæ pertingit collis cornu spectans ad ortum solstitialem est quadringētorum

paſſuum. Illa verò, quæ attingit cornu vergens ad ſeptentriones in paſſus ducentos panditur, in ſumma ſitus quarti collis talis eſt, vt in ſinu nauigantibus hîc eſſe videatur pars erectior tertiæ vallis. Nam huius collis iugum longè recedit in Meridiem, eiuſdémque cliui in longam ſummiſſionem abiecti valde ſupini iacent, at iugũ quinti collis æquali excelſitate longè vltra quartum procedit ad ſeptentriones. A tergo tertij collis vergentes cliui ad horam primam poſtmeridianam placidi, lenésque vſque ad planitiem vallis, quæ ſexicolle promontorium diuidit à ſeptimo colle, itaque poſtica collis pars intumeſcit in Meridiem, atque ex vtroque latere ſeparatur à valle tertia, vt latus à tergo poſitum eius partem meridianam dicere poſſimus, quæ poſt tumulum eminentem in latus vallis tertiæ aliquantum contrahitur ſub Xenodochio Regis Mameti: at enim à tergo quinti collis ſub columna virginea magis ſubducitur.

De quinto colle. CAP. XIIII.

QVINTI collis, in cuius faſtigio extat Selini Regis Mauſoleum, imæ radices contingentes partim ſinum, partim duas valles ipſum claudentes altera ab ortu Solis, altera ab occaſu paſſuũ millia complectuntur circiter quatuor, eius dorſum ita in ſinum ad ſeptentriones prominet, & quarti collis latus ad Aquilonem ſummittitur, vt collis quartus videatur eſſe vallis quædam inter tertiũ collem & quintum interiecta. Non enim vt aliorum collium quinti collis iugum vrget, & premit ſummum promontorij dorſum, ſed

ſed totum extra promontorij faſtigium æquali altitudini longè procedit, ac non minus fermè in ſeptentriones promouetur, quàm radices quarti collis triplici latere deprimitur, vno ad ſeptentriones, quod quàm valde præceps, & directum ſit, colligitur ex eo, quòd etſi tam altè effertur fermè, quàm ſummum quarti collis iugum deſcenſum habentis longum plus mille paſſus: tamen illius ſummus cliuus minime omnium collium recedens à perpendiculo eiuſdem infimi cliui, non amplius trecentis paſſibus aſcēditur per valliculam, quam efficiunt duo tumuli attingentes ſinus oram, quam vt trecētis paſſibus ſubieris, offendis gradus lapideos aſtructos ad ſubſtructiones aream ęquantes, quibus aſcendis ad Xenodochiū Selini, hoc quidem latus quod ſeptentriones intuetur, quatuor tumulis turget, tres valliculas deprimentibus à collis iugo exorientibus, adeò exiguā littoris planitiem intermittentibus, vt eorum duo murum vrbis ſitum in littore contingant. Reliqui duo planitiem centenum paſſuum relinquant, nuſquam enim littorea planities anguſtior eſt, quàm ad radices huius collis: nam in longitudinem mille paſſuum eius latitudo centū paſſus non excedit, alicubi non attingit quinquaginta. Ex his quatuor tumulis duo ſunt prærupti, & præcipites, vt ædificia caſuris ſimilia ſubſtructionibus nitantur, vt iam videre liceat rupes præciſas fuiſſe ad molliendos viarum anfractus, reliqui duo minus abrupti minúſque præcipites deiiciuntur, eorúmque valliculæ minùs etiā procliues, collis verò latus conſpiciens Solis ortum, patet in mille & quadringentorū paſſuum longitudinem, in altitudinem directam ducentorum,

lateris

lateris ad occaſum vergentis accliuitas in variam altitudinem abiicitur, vt vallis deprimitur, quæ vbi in planitiem libratã depreſſiſſima eſt, erigit latus in paſſuum altitudinem aliam quingentorum procliuiũ, aliam trecentorum placidè accliuium, vt non differant à ſemiplanis. Latus promontorij contuens Meridiem à tergo quinti collis poſitũ, deſinit in planitiem vallis ſexicolle promontorium diuidentis à ſeptimo colle, propendet aliàs contractius, aliàs remiſſius extumeſcens in tumulum craſſum eminentem in vallem quintam, atque in vallem, quæ ſexicolle promõtorium ſeiungit à ſeptimo colle. Hæc poſtica pars quinti collis etiam incuruatur in valliculam exorientem à promõtorij ſupercilio, vbi paulò ante extabat columna virginea, à qua promontorij faſtigium leniter eminens in ſummam quinti collis planitiem molliter deuexam ad ſeptentriones nuſquam anguſtiorem ſexcẽtis, alicubi ſeptingentis latiorem paſſibus. Sed extra huius collis dorſum longè latéque laxatur, hac continuatur cum planitie quarti collis, & reliqua promontorij planitie vſque ad murum vrbis vacantem circuitu maris procedens interiecto duntaxat breui ſubmiſſione iugi in quintã vallem eminentis, producitur duo millia paſſuum in longitudinem.

De quinta valle. CAP. XV.

VALLIS quinta, quæ quintum collem diuidit à ſexto, proficiſcitur à ſinu & ſeptentrionibus, ad primam, aut alteram horam poſtmeridianam, longa quantum promontorium latum eſt, nempe circiter mille & ducentos paſſus, quorum primi octingenti

genti procedentes à littore ſinus nihil expreſſionis, nihil eminentiæ habent. Primæ vallis fauces in paſſuum latitudinem laxãtur quadringentorum, deinde ſenſim in ducentos aſtringuntur. Sed ita, vt per longitudinem ſexcentorum paſſuum nuſquam ducentis paſſibus minus lata ſit, poſt in quingẽtorum paſſuum altitudinem erigitur. Inde inſequitur iugum vallis, ſeu dorſum promontorij patens in planam latitudinem ducentos paſſus. Ex hoc dorſo latus ſiniſtrum promontorij, ſeu vallis quingentos paſſus leniter deprimitur in vallem, quæ ſexicolle promontorium ſecernit à ſeptimo colle: vallis enim quinta penetrare videtur dorſum promontorij, id quod percipitur ex inclinatione dextra & ſiniſtra amborum laterum vtriuſque collis circumſurgentis. Nam ex vallis iugo aſcenſus exiguus patet in iugum vtriuſque collis.

De ſexto colle. CAP. XVI.

SEXTVS collis, cuius per & dorſum, & latus vergens ad Aquilonem muri vrbis vſq; ad littus diſcurrunt, tam longum eſt, quàm promontorium latum, quod in hoc colle dilatatur in paſſus circiter bis mille & quadringentos: cuius iugum intra vrbem in cliuos exprimitur. Extra plano pede continuatur cum continente ſuburbano campo, latitudo eius, vbi maxima, octingentos paſſus non ſuperat, vbi minima, quadringẽtos. Triplici decliuitate deprimitur, vna ad ſiniſtram promontorij partem inter Meridiem atque Occidentem molliter prona, ad dexteram altera verſus ſinum & Aquilonem, in longitudinem mille &

quingētorum paſſuum ſummittitur, quoad ex ſe duos exprimit tumulos vallicula intermedia diſiunctos, vbi exiſtit aquæductus in radice tumuli propiùs accedentis ad vrbis murum circuitu maris vacantem. Inter hunc tumulum & ſinum olim fuit ædes illa ſacra nobilitata multorum ſcriptis Blachernea nuncupata, cuius fundamenta etiam tunc extabant. Cùm primùm veniſſem Byzantium, ex imo cliuo tumuli eminenti ſupra ædem Blacherneam ſubterraneis cuniculis cōcameratis prodit aqua extrinſecus in vrbem ducta, quę iugi fluxu ſallit in labrum marmoreum. Collis latus Orienti expoſitum tam longum eſt, quàm collis ipſe longus, ſed decliuitate eadem non eſt: eam enim variat vallis varia deiectio, vbi depreſſa in libratam planitiē effertur in ſexcentos paſſus, vbi minùs demiſſa in quingentos, vbi minimè deiecta in quadringentos attollitur: neque modo hoc latus inclinatur ad Solis ortum, ſed etiam interea dum deiicitur ad Orientem, ſenſim demittitur à parte dextra ad ſeptentriones, ſiniſtra ad cæli regionem mediam inter Meridiem & Occaſum. Maritima planities interueniens inter imas radices collis & ſinum, ſtrictiſſima explicatur in paſſuum latitudinem plus minus octoginta, nempe vbi fuit templum illud nobile, & triclinium Blacherneū. Deinde dilatatur in vallem quintam ſenſim inſinuata.

De valle, quæ diuidit ſexicolle promontorium à ſeptimo colle. CAP. XVII.

VALLIS, qua ſeptimus collis diuiditur ab aliis ſex collibus leniter caua exiſtit, producitur in millia paſſuum circiter quatuor, ſi planitiem mariti

maritimam ſimul adnumeres,ſin verò ipſam excludas, & numerare incipias à flexu ſeptimi collis, extenditur in longitudinem trium millium & trecentorum paſſuum, eius planities alicubi laxatur in latitudinem ſexcentorum,alibi aſtringitur in amplitudinem quingentorum paſſuum.Nihil illa quidem ima expreſſum nihil eminens habere ſentitur pedibus,ſed oculis acribus paulatim & ſenſim tam in longitudinem , quàm latitudinem pandi deprehenditur : ſic enim leniter aſſurgit, vt niſi ab eo , qui diligenter aduertit vallis imbrici valde ſupino ſimilis aſſurrectio non percipiatur:in eam deſinunt latera tertiæ & quintæ vallis,tum imi cliui quinti & ſexti collis : in ea continentur horti & prata,vbi milites ludicras pugnas exercere ſolent,per hanc mediam fluit riuulus,qui æſtiuo tempore exareſcere ſolet.

De ſeptimo colle. CAP. XVIII.

COLLIS ſeptimus nuncupatus Xerolophos,in cuius dorſo eſt columna Arcadij, plus minúſve duodecim millia paſſuum circuitu complectitur, ac plus quàm tertiam partem vrbis continet, reliquas duas partes ſuſtinet promontorium ſexicolle, quod ambitu circumplectitur ampliùs viginti millia paſſuum, intellige eos, quos conficere ſoleo in ambulando , vt intelligere oportet in omnibus antè ſcriptis paſſibus , quos in paſſus Romanos redigere auſus non ſum ob flexiones viarum , & varietatem paſſuum , qui inter ſe differunt in aſcenſu & deſcenſu infatigato, atq; integro , adde interpellatos inſolentis nationis occurſu proteruiori taurorum incurſu. Septimus collis efficiens

tertium vrbis angulum, quo Constantinopolis existimatur triangula, duplici decliuitate pendet vtraq; mollissima, vna ad vallem septimum collem diuidentem à promontorio sexicolli pertinet tam longa, quàm vallis ipsa. Cuius cliuus lenis, sed altus circiter quingentos passus, altera decliuitas deiicitur ad Propontidem, respiciens partim ortum brumalem, partim Meridiem molli cliuo, & vario, primo alto quingentos passus, deinde stricto, nunc in quadringentos, nunc trecentos, nunc centum, nunc quinquaginta, quo ad peruenit ad angulum vrbis tertium, vbi planities excurrit vsque ad mare, inter quod & antedictos cliuos perpetua procurrit littoralis planities, sed variæ latitudinis, quę incipiẽs ab angulo vrbis strictissima est, deinde dilatatur in lateris curuitatem, velut vallem planam, vbi à mari ad cliuum excurrit, lata quadringentos passus, rursus stringitur in quinquaginta, postea dilatatur in centum, postrema per longitudinem mille passuum latior est quadringentis passibus, collis dorsum in longam & latam planitiem porrigitur, & ab occasu clauditur muro terrestri, in cuius iugo patet cisterna nuncupata Mocisia, spoliata columnis & cameris, cuius muri è lapide quadrato ædificati adhuc extãt cisternam ambientes, quorum circuitus complectitur noningentos & septuaginta passus, eius solum cultũ est hortis in eo consitis. Hucusque de Topographia Constantinopoleos, quasi tanquam hypotyposi illam sub oculos subiicere conatus sum, vt in quo loco sint quatuordecim regiones vrbis, faciliùs percipiatur, longior quàm necesse est, censeri non debet, præsertim cùm nullius vrbis descriptio breuior

uior eſſe poſſit, quàm ea, quæ informatur oculorum ſenſu, quo nihil acrius, nihil volucrius: nam etſi Conſtantinopolis in altum ſublata veluti ſpecula vndique circumſpicitur: tamen hanc ſingularum vrbis partium deſcriptionem multò celeriùs perlegeris, quàm volucribus oculis totam vrbem perluſtraueris, aut pedibus eam concurſaueris.

De muris vrbis. CAP. XIX.

MOENIVM Conſtantinopolitanorum partes, aliæ lapidibus quadratis, aliæ cæmẽtitiis, nonnullæ interpoſitorum laterum ordinibus conſtructę ſunt. Muri circuitu maris vacãtes duplices ſunt, foſſa cincti larga vigintiquinque paſſus cùm ex vtroq; latere parietibus munita, tum interiori ex latere, alter paries effertur aliquanto ſupra foſſam pinnis crebris diſtincta. Spatium intercurrens inter duplicem murum, latum eſt duodeuiginti pedes, interior murus excelſus quidem, & latus plus viginti pedes, in quo ex continẽti ſunt plus ducentæ quinquaginta turres, in quas gradibus lapideis aſcenditur vſq; ad ſummum, exterior murus dimidio minor, ſed totidem turribus creber, quod autem ad munitionem attinet, ſpatium inter foſſam & murum exteriorem altius eſt altero foſſæ latere. Itẽ ſpatium inter duplices muros altius eſt iam dicto ſpatio. Regio verò exterior muris vicina nuda à tectis, partim plana, partim collina: ſed ita plana, vt campi longè pateant, ex ſummíſque muris longè quoquouerſum panditur proſpectus, neque dubium eſt, quin munitiſſima Conſtantinopolis fieri queat. Muri maritimi humilio-

res ſunt terreſtribus ſimplices quidem, ſed benè craſſi, & turriti:ex parte ſinus abſunt à littore plus minus quin quaginta paſſus ambulatorios, vt antè ſcripſi in tractatu Boſpori. Ex parte faucium Boſporicarum & Propon tidis, muri quidem non abſunt à littore, ſed ſiti ſunt ſupra littoris crepidines, niſi vbi ſcalæ portuoſæ ſunt, vbi admittunt ſpatium inter ſcalas & murum. Zonaras tradit Theophilum Regem maritimos muros vrbis vetuſtate, & fluctibus maris aliíſq; caſibus labefactatos renouaſſe, & altiores erexiſſe, quàm prius fuiſſent, quos hodie extantes maritimos ab hoc Theophilo renouatos fuiſſe indicat in multis murorum partibus nomen Theophili Regis inciſum, atque inſcriptum magnis literis. Nicephorus Rex grauis Byzantiis, quod onus impoſuit ex muris conſeneſcentibus, vt exigeretur tributum appellatum Diceraton. Nouos muros & antiquos tempore Iuſtiniani fuiſſe colligere poſſumus ex eius no uis conſtitutionibus, cùm maiorem mercedem ſtatuit feretri baiulis, & funeri operam dantibus, qui efferunt funus extra nouos vrbis muros, aut traiectum Iuſtinianarum, ſiue alios traiectus: ex quo colligere poſſumus Iuſtiniani temporibus adhuc extitiſſe muros antiquos, quos Conſtantinus magnus poſuerat, & nouos, quos Theodoſius minor conſtruxerat, quales muri fuerint, cùm antiqui Byzantij reſpublica floreret, in principio demõſtraui, & ex Herodiano intelligere poſſumus, qui tradit Byzantium præualido & maximo muro circundatum fuiſſe facto ex ingentibus ſaxis, in quadrum redactis tanta cõmiſſura, vt nemo exiſtimaſſet opus compoſitum, ſed vnius lapidis totum eſſe. Atque ex Pauſa-

nia

nia colligere licet, qui libro quarto inquit, muros Babylonios, aut Memnonios non vidi, neque quenquam audiui, qui ipſos vidiſſet. Muri Byzantij, & Rhodi exiſtimãtur munitiſſimi, at his munitiores, qui Meſſenem Peloponeſiacam claudunt. In Thracico Byzantio hiſtoriæ proditum eſt diuitias ſeruaſſe Athenienſes, ex eo quòd vrbs munitiſſima eſſet. Qui autẽ ſint muri, quos Conſtãtinopolis duplices tradit antiqua deſcriptio regionum, hi ne, qui hodie extant, an verò qui à Theodoſio fuerunt conditi, relinquo conſiderandum, hoc duntaxat dicã, mihi interim non videri totos eſſe, quos deſcribit antiqua deſcriptio: nam templum Apoſtolorum ponit in regione vrbis vicina muris vrbis, atq; extra muros ponit decimamquartam regionem, quæ hodie intra muros, aut tota eſt, aut maxima pars. Adde, quòd Theodoſius minor, qui ante Iuſtinianum fuit ne Blachernas quidem intra muros ponit, quas extra vrbem tempore Iuſtiniani fuiſſe ex Procopio aſſequor: nunc verò intra vrbem ſunt, neque ſeptem turres, neque turribus longè interiùs ſitum templum, quod Stadius ille illuſtris conſtruxit.

De Conſtantinopolis portis, & ſeptem turribus antiqui Byzantij. CAP. XX.

MARIS circuitu vacantes muri ſex portas habent, vnam infra Palatium Conſtantini nuncupatum, alteram Adrianopolitanam, tertiam ſupra ſupercilium ſeptimi collis, præter eas habet portam Auream, & Selymbriæ, ſiue Rhegij, & portam ſeptem Turriũ. Ex parte ſinus prima eſt porta Blacher-

nea,

nea, quam hodie appellant Xiloportã, ſitam prope tertium vrbis angulum, deinde ſubſequitur Cynigos, ſiue Palatina, inde Phanaria, Agia, porta Iubalica, Farinaria, Lignaria, Seminaria, Piſcaria, Neorij porta, inde Demetrij porta in mucrone primi collis ſita, ex parte Propontidis ſunt circiter quinq; ſingulæ habentes ſcalam proiectã in mare, qua portus pateat nauigiis, præter portas ſepti Regij, prima eſt Stercoraria, ſecunda Leonina, tertia Condeſcala, duæ ſunt ſub ſeptimo colle. Apud ſcriptores celebrãtur hæ portæ Cynegos, tum Regij, & Eugenij portæ, & Xyloceri, & porta Aurea, Myriandros, Condeſcala, Carſiana. In antiquo Byzantio fuit porta Thracia, apud Dionem ſcriptum eſt, vt ſeptem turres à portis Thracicis nuncupatis pertinerẽt ad mare. Georgius Cedrinus declarat ad mare pertinuiſſe ſeptentrionale, hoc eſt, ad ſinum Cornu appellatum, harum ſi quis in primam vocem immiſiſſet, aut lapidem proieciſſet, ipſa ſimilem vocẽ reſonabat quadam machinatione, & ſecundæ dabat repetendam, itaque per omnes vox procedebat, neque alia aliam turbabat, ſed ſingulæ vocem explicatam excipiebant. Plinius hoc ipſum attribuit Cyzico. Eadem, inquit, in vrbe, iuxta portam, quæ Thracia vocatur, turres ſeptem acceptas voces numeroſiore repercuſſu multiplicant, noménque huic miraculo Echo eſt à Græcis datum. Apud neminẽ, pręter Plinium, legi Cyzici portas Thracias, quanquam fuiſſe Cyzici exiſtimo ex portu Cyzici nuncupato Thracio, cuius meminit Apollonius libro primo Argonauticorum, cùm ait:

Δυσάμενοι ἱερῆς ἐκπέισματα πέτρης·

Ἤρεσαν

ἤρειϲαν ἐν λιμένα Θρήκειον. --

Fuiſſe etiam prope Cyzicum vicum nuncupatum Θρά-κειον, liquet ex Plutarcho in vita Luculli. At Byzantij non modò recentiores, ſed etiam Dion & Xenophon, hîc quidem ſcribit Alcibiadem Byzantios intromiſiſ-ſe apertis portis, quæ Thraciæ appellantur.

De muris longis. CAP. XXI.

SVBVRBANA prædia Conſtãtinopoleos muris longis claudebantur iter duorum dierum, quos à ponto Euxino ad Selymbriam ſitam in littore Propontidis diſtantes ab vrbe quadraginta millia paſſuum latos viginti pedes Romanos. Anaſtaſius Imperator condidit contra impetum Bulgarorum & Scitharum eos muros à Barbaris ſæpe captos, & multis locis euerſos Iuſtinianus reſtituit, & vt faciliùs milites præſidiarij muros tueri poſſent, exitus turrium patentes in alias turres obſtruxit, ſingulíſq; aſcenſum à ſolo reliquit patentem vnicum, quem ſolum ſingularum turrium milites contra hoſtes etiam intra muros verſantes tueri poſſent. Euagrius ſacræ hiſtoriæ conſcriptor murum longum nũcupatum tradit excitaſſe Anaſtaſium, qui diſtaret à Conſtãtinopoli ducenta & octoginta ſtadia, vtrunque mare attingens longus quadringenta & viginti ſtadia, velut fretum quoddam efficiens, & Conſtantinopolim paruam Inſulam pro peninſula reddẽs, volentes tranſire ex ponto in Propontidem tutos præſtans & prohibens, excurrẽtes Barbaros ex Euxino ponto, & Colchis, & Mæotide, & Caucaſo effuſos in Europam.

LIBER SECVNDVS.

De ædificijs & monumentis antiqui Byzantij, & nouæ Romæ Constantinopolitanæ. CAP. I.

FORMA vrbis expreſſa,& magnitudine explicata, naturalíque ſitu ſeptem collium patefacto, relinquitur, vt declarẽ, quæ ædificia, quæ've alia monumenta olim habuerit, & nunc habeat Conſtantinopolis, & in quot regiones, cùm appellaretur noua Roma, diuideretur: in totidem enim quot antiqua Roma diuidebatur, equidem cùm in huius diuiſionem regionum ante mille annos à nobili magis, quàm noto Authore ſcriptam incidiſſem: ſperabam me facilè aſſecuturum antiquam vrbem, ſed barbari homines antiqua illa,& planè heroïca vrbis ornamenta, quibus viles caſas exornarent, ſic labefactarunt, & barbaricis oppreſſere ædificiis, vt veterum fundamentorum paucis in locis reſtent veſtigia: adde incendia, & ruinas, quas cùm alij barbari, tum poſtremam Turci ediderunt, qui iam centum annos non ceſſant funditus antiquæ vrbis veſtigia delere. Ita enim ab imis fundamentis ædificia priſca demoliuntur, atque in aliam formam immutãt, vt ne illi quidẽ, qui ea viderint, agnoſcere queant. Adde Græcorum inertem inſcitiam, qui videntur totum obliuionis flumẽ ebibiſſe. Illorum enim nemo iam reperitur, qui vbinam eſſent veſtigia antiquorum monumentorũ ſciat, aut ſcire curet, vt ne ſacerdotes quidem vlli recognoſcant loca, vbi paucis ante annis ædes ſacræ deletæ ſunt, & valde mirentur ſiquis talia inquirat.

Ipſe

Ipſe tamen, ne otio conficerer, dum à Rege conſtitutos nummos in veterum Codicum conquiſitionem expectabam, quibus potui indiciis, deprehendere conatus ſum per multa antiquitatis monumenta, quòd ille cognoſcet, qui ſimilia inuenire nitetur. In deſcribẽdis monumentis eo ordine partium vtar colliũ, quo vſus ſum in eorum ſitu explicando, partim regionũ, quibus quatuordecim olim diuidebatur.

De monumentis primi collis, & de prima regione vrbis.

CAPVT I.

PRIMVM collem, quem Plinius appellat modò Chryſoceras, modò Auri cornu. Sed haud rectè, vt declaraui in libris, quos ſcripſi de Boſporo Thracio, Dionyſius Byzantius nominat promontorium Boſporium. De promõtorio, inquit, quòd Boſporium nominamus, duplex vulgatur ſermo: alij dicũt Bouem œſtro ſtimulatam, ad ipſum illatam tranſiſſe meatum medium: alij fabuloſiùs commemorãt Io Inachi filiam illinc in Aſiam traieciſſe. Idem cùm loquitur de Semyſtra loco ita nuncupato, ait Semyſtram locum parum abfuiſſe, quin Byzantium ibi conderetur à coloniæ deductoribus, niſi coruus rapuiſſet ex media flamma partem victimæ, eámque in promontorium Boſporium tuliſſet, quod ſignum illi ſecuti Byzantium condiderunt in promontorio Boſporio. Idem alio loco loquens de promontorio Metopo nuncupato, oppoſito primo colli Conſtãtinopoleos, excipit Oſtreodem locum appellatum Metopum: hoc enim, inquit, iacet contra vrbis faciem: ſpectat enim ipſum promontorium

Bosporium. Deinde idem Dionysius addit paulò suprà promontorium Bosporium fuisse aram Mineruę Ecbasiæ, id est, Egressoriæ appellatę, ex eo, quòd illinc egressi colonię ductores statim tanquam pro patria terra pugnassent, quam hic appellat Ecbasiam, possemus etiam Ecbateriam appellare, vt Dianam in Siphno appellatam fuisse, & cultam tradit Hesychius. Deinde adiungit Dionysius supra promontorium Bosporium fuisse templum Neptuni antiquum, atque sub templo Neptuni fuisse stadia, gymnasia, curricula iuuenum in planitiæ. Post mucronem promontorij Bosporij sinum Ceras appellatum immisisse tres portus turribus, & molibus munitos, in quo fuit etiã Acropolis Byzantij, cuius Xenophon meminit, cùm scribit Byzantium vi ingressis militibus, quorum dux ipse erat ciues, quasi capta vrbe extrema omnia metuentes alios in promõtorium proximum, alios ad mare confugisse, ac piscatorio nauigio nonnullos circumuectos in arcem ascendisse, atque inde ex Chalcedone auxiliarios accersisse, neque modo antiquorum Byzantiorũ Acropolis fuit in primo colle, sed etiam regum Constantinopolitanorum, quos scriptores tradunt ad hostes ab ingressu portus arcendos catenam ab Acropoli ad castellum Galaticum obtendisse: atq; etiam hac ætate reges Turcorum in hoc promontorio arcem habent circundatam magnis muris longos latósq; Regis hortos claudentibus. In veteri Byzantio fuit campus Thracius appellatus ad aciem instruendam totius vrbis maxime idoneus, vt qui planus, & domibus vacuus esset, in quo exercitum Græcorum Xenophon redegit in ordinem militarẽ. Hunc locum

fuisse

fuisse prope portã Thraciã ex Xenophonte percipitur, cùm ait lib. 1. Hellinicorum, ἀνοιξάντων τὰς πύλας τὰς ἐπὶ τὸ θράκιον καλούμενον. Idem lib. 7. de expeditione Cyri, loquens de loco intra Byzantium sito, vbi milites redegit in aciem. τὸ δὲ χωρίον οἷον κάλλιστον ἐκταξάσθαι ἐστὶ τὸ θράκιον καλούμενον ἔρημον οἰκιῶν καὶ πεδίον. Anteà diximus apud Dionem scriptum esse vt Byzantij septem turres à portis Thraciis pertinerent ad mare. Georgius Cedrinus declarat ad mare pertinuisse septentrionale, hoc est, ad sinum nuncupatum Cornu. Aram Dianæ Orthosiæ, & templum Bacchi fuisse in antiquo Byzantio, Herodotus scribit, Darius, inquit, vbi cõtemplatus fuit, pontum ad pontem redit, & super Bosporum duos Cippos erexit è candido lapide, in vno quidem incidens literas Assyrias, in altero Græcas. Byzantij postea in vrbem suã transtulerunt ad aram Dianæ Orthosię, quibus vsi sunt excepto vno lapide, qui iuxta Bacchi delubrũ Byzantij relictus est literis Assyriis plenus. Orthosiam Laurentius vertit Erectam, rectiùs vertisset Erectoriã, vel Erectricem dictam, παρὰ τὸ ἐπορθοῦν τὰς τικτούσας· μαιύτρια γὰρ ἡ θεός, ab erigendo, & subleuando, quòd non modò parientibus opem fert, sed etiam profugis. Id quod cùm ex aliis, tum ex Plutarcho de fluminibus assequor. Teuthras, inquit, Rex Mysorum persequebatur aprum cum suis stipatoribus hastatis, caper vt supplex fugit in templum Dianæ Orthosiæ, vi irrumpentibus omnibus in templum aper humanam vocem exaudibilem vociferatus est, parce Rex alumno deæ, elatus Teuthras interfecit animal. Diana ægrè ferẽs factum, aprum in vitam restituit, Regem, qui eum occiderat impetigine, &

insania affecit, is non ferens morbum in montibus versabatur. Lysippa eius mater cùm factum resciuisset, ad syluam accurrit comite vate Polyido, à quo omnem veritatem edocta, sacrificiis boum deam placauit, & cùm filium ad sanam mentem rediisse vidisset, aram excitauit Dianæ Orthosiæ, atque aprum fabricata est aureum habentem humanum caput. Hæc quidem, antequam Byzantium Seuerus euertisset, erant in primo colle & valle prima. Postquàm Constantinus reædificauit, & nouam Romam Constantinopolitanam vocauit, diuisáque est in quatuordecim regiones, primus collis obtinuit primam regionem continentem Placidiæ domum Augustæ, domũ nobilissimæ marinæ, thermas Arcadianas, antiqua quidẽ diuisio tradit hæc, sed non docet à qua vrbis parte incipiat prima regio, neq; nunc ex vestigiis ædificiorum in ea comprehensis, quæ nulla restant, cognosci potest: sed ex Procopio colligere possumus tradente nauigantibus ex Propontide ad partem vrbis vergentem ad Solis ortum thermas esse publicas, quæ Arcadianæ nominarentur, vbi ait Iustinianum aulã construxisse vrbi pretensam, maríq; quieto circumfusam, vt in hac inambulantes cum nauigantibus colloqui possent ob maris propinquitatẽ, aulam aspectum pulcherrimum habuisse, amœnissimúmque, cui afflarent molles auræ, ornamentóque essent columnæ, & marmora elegantissima, quibus omne solum aulæ tegeretur, quorum splendor candidissimus æquè, vt Sol fulgeret. Præterea eam ornasse permultis statuis æneis, atque marmoreis politè elaboratis spectaculum præbentibus plenum maximæ dignitatis, existimasses esse

esse opus Phidiæ Atheniensis, aut Lysippi Sicyonij, aut Praxitellis, ibidem etiam Theodoram Reginam in columna excelsa & purpurea fuisse positã ab vrbe, vt pro beneficio aulę gratiam illi referret. Formosam quidem columnam, sed formosiorem Reginam, cuius venustatem oratione declarare, aut imagine exprimere in nullius mortalis facultate positum fuisse. Ex quibus Procopij verbis, cùm assequor columnam, quæ etiam nũc extat in cliuo regij septi vergente ad ortum æstiuum non esse illam, qua Theodora excitabatur, vt quidã putant: nam hæc neque purpurea, & ab aula remotior est, tum ex antedictis Procopij intellige primam regionem vrbis complexam fuisse mucronem primi collis, quẽ mare circumfluit ex tribus partibus, apud plerosque non modò Historicos, sed etiam apud Grãmaticum Suydam inuenio Arcadiæ secũdæ vxoris Zenonis statuam fuisse in thermis Arcadianis propè loca nominata Bathra à gradibus: item Verinę vxoris magni Leonis duas statuas, vnam in vrbis parte maximę boreali ad diuum Agathonicum post ascensum graduum thermis Arcadianis vicinorum: alteram ex parte diuæ Barbarę, illam quidem positam fuisse viuẽte Leone, hanc verò eodem defuncto Leone, quando Basiliscum fratrem suum coronauit fugiente Zenone genero suo. Secundæ regionis partem inclusam claustro regio colligo cùm ex ordine regionum, tum ex eius situ, quam antiqua descriptio tradit post æqualitatem sui latenter molli subleuatam cliuo mox ad mare præcipitiis descendisse, præcipitia fuisse arbitror, vbi nunc regis culinæ, & thermæ regiæ, aut si alibi fuerunt, præcipitia illa hominũ manu

mol

mollita fuerunt intra regium ſeptum hodie templum antiquum, quod vulgò appellãt paruam Sophiam. Senes quidam affirmant eſſe ædes Hirenem, quam Conſtantinum magnum condidiſſe ſcribit Socrates. Hanc exiſtimo, quam ſecunda regio appellat eccleſiam antiquam: partem alteram ſecũdæ regionis extra ſeptum regium aſſequor ex ædibus ſacris, & thermis Zeuxippi, quas ſecunda regio complectitur & Zonaras, aliíq; Hiſtorici declarant magnam eccleſiam appellatam, poſtea nominatam fuiſſe Sophiam ædem, quam extra regium ſeptũ eſſe nemo neſcit. In ſepto item regio olim fuiſſe domum Maximini nobilitatam Poëtarum verſibus, coniicio ex Epigrammate Cyri viri conſularis & patritij:

Δείματο Μαξιμῖνος νεοπήγεος ἔνδοθι ῥώμης,
Αὐταῖς ἠιόνεσσι θεμέλια καρτερὰ πήξας:
Ἀγλαΐη δέ μοι ἀμφοῖς ἀπειρεσίη τετάνυσται.
Τῇ καὶ τῇ καὶ ὄπισθεν ἔχω, πόλιν ἀλλὰ καὶ αὐτὴν
Πάντα ὁρῶ γαίης Βιθυνίδος ἀγλαὰ ἔργα.
Ἡμετέροις δ' ὑπένερθεν ἐρειδομένοισι θεμέθλοις
Παντὸς ἁλὸς προχοῇσι κυλίνδεται εἰς ἅλα δ' ἄψ
Τόσσον ὑποψαύων, ὁπόσον χθονὸς ἄκρα δινῆναι
Πολλάκι δ' ἐξεμέθεν τὶς ἑὸν μέγα θυμὸν ἰάνθη
Βαιὸν ὑπερκύψας, ἐπεὶ εἴσιδεν ἄλλοθεν ἄλλα
Δένδρεα, δώματα, νῆας, ἅλα πόλιν ἠδὲ γαῖαν.

De templo Sophiæ. CAP. III.

RECENTES ſcriptores Græcorum templum diuæ Sophiæ primò conditum ab Imperatore Conſtantio filio Conſtantini magni tradunt non

non quidem lateritio opere,ſed ligneo cōcameràtum, tempore magni Theodoſij, cùm ſecunda ſynodus haberetur ab Arrianis exuſtum ad ſeditionem excitatis, quod magnus Theodoſius poſtea texit cameris cylindricis,deinde iidem ſcriptores addunt iterū conflagraſſe tēpore Iuſtiniani. At Sozomenus certus, & antiquus ſcriptor tradit tempore Theodoſij minoris, cùm orta eſſet ſeditio in magno templo de expellendo Chryſoſtomo,repente templum vndique deflagraſſe igne iniecto ab iis,qui Chryſoſtomi fautores in templo incluſos comburere vnà cum templo cupiebant. Procopius tradit etiam deflagraſſe cùm Iuſtinianus imperaret, qui in eam formam, quam nūc videmus, ipſum reædificauit: ſed eo ne loco ſit,in quo erat ante Iuſtinianum non explicat Procopius,itaque dubium videtur ex incerto ſcriptore commemorante nomina eorum,à quibus domos emerit Iuſtinianus ad ſolum eius conſtituendum, antiqua vrbis deſcriptio ante Iuſtiniani imperiū facta alio loco ponere videtur:nam eccleſiam magnam,& eccleſiam antiquam ponit in ſecunda regione,in quarta Auguſteum forū,quod infrà monſtrabo fuiſſe iuxta ædem Sophiæ. Zonaras tradit Iuſtinianum multo maiorem à fundamentis innouaſſe,ſed Iuſtinianum ſuſpicari poſſumus domos proximas emiſſe ad augēdum templum, quòd autem in diuerſis regionibus ponantur magnum templum, & forum Auguſteum, id non impedire quin vicina eſſe potuerint.Cùm igitur Iuſtinianus ædem Sophiæ priſtina magnitudine præſtantiorem effeciſſet,& formæ decore,& metallorum varietate ornaſſet, parietésque & cameras cocto latere, & calce conſtruxiſſet,

atque plerisque in locis ferro colligasset, nulláq; tigna interposuisset, ne in posterum incēdiis pateret. Tamen vt in hunc diem euaserit incolumis ab igne, sæpe experta est varietatem casuum, ídque statim à principio: cùm arcus ad Orientem spectans nondum esset perfectus sua magnitudine onerabat pilas, quæ non sustinentes arcus magnitudinem subitas ruinas egerũt, & quàm mox casuræ videbantur, nisi architecti accelerassent absoluere arcum, qui in suam curuaturam perfectam incumbens minus grauis pilis fuit seipsum sustinentibus. Arcus verò duo, quorum alter ad Meridiem, alter ad Boream spectat, pilas suas, & structuram inferiorem sic premebant, vt columnæ structuram contingentem imam arcuum curuaturam, lapillos quosdam exiguos veluti ramenta quædam iacularētur, & ruinas ædituræ viderentur, nisi architectorum ingenio summæ partes mole laborantes, quæ attingebant arcus pro tempore demoliri studuissent, & paulò pòst restituissent, cùm structuræ humor exiccatus esset. Deniq; templum hoc Iustinianus cùm ingenti sumptu, & labore perfecisset, aliquótque annos incolume permansisset, terræmotu concussum est etiam tunc viuēte Iustiniano. Quo quidem terræmotu scribit Agathius labefactatam partem tecti mediam eminentem supra omne fastigium rursus Regem instaurasse, firmiorémque effecisse, & in maiorem altitudinem erexisse, quanquam Anthemius, qui ædem Sophiæ architectatus erat iampridem mortuus esset: tamen Isodorum iuuenem, aliósque architectos, vbi considerassent priorem formam, vbi vitium deprehendissent, orientalem quidem, & occidētalem arcum

in suo

in ſuo loco conſiſtere ſiuiſſe. Septentrionalis verò, & occidentalis arcus ſtructuram, quæ efficeret arcus curuaturam ad interiora ſubduxiſſe, ſenſimque ita amplificaſſe, vt reliquo ædificio plurimum congrueret: vt faterentur ſpectatores æquabilem habere dimenſionem latera in hemiſphærium deſinentia, vacuíq; vaſtitatem illam architectos in anguſtum contraxiſſe, puſillámq; oblongi portionem ſubduxiſſe eatenus, quoad vndique congrueret forma. Supra arcus ſic diſpoſitos rurſus collocarunt in medio ſupereminentem circulum, ſiue hemiſphærium, vndique congruens, ſed anguſtius, & in acutum porrectius, & tutius cõtra omnes impetus. Zonaras magna, inquit, ædes ſacra perfecta, & dedicata euenit, vt terræmotu caderet magna ſphæra pertinens ad Orientem, frangerétque ſacram menſam, & pulpitum, quam Iuſtinianus vigintiquinque pedibus excelſiorem, quàm prius eſſet excitauit. Georgius Cedrinus tradit Iuſtiniani tempore laborante hemiſphærio magni templi, & rimas agente ex crebris terræmotibus cecidiſſe partem orientalem, & contriuiſſe ciborium & ſacram menſam, & pulpitum. Iuſtinianus excitauit alias pilas, quæ exciperent hemiſphærium ſublimius viginti pedibus quàm antea fuiſſet, extráque templum contra pilas quatuor interiores erexit cochlias, ſeu muros velut alas, per quas anfractibus multis graduum aſcenditur in ſupernam partẽ templi, quæ ab imo ſolo ſurgentes vſque ad hemiſphærium fulciunt arcus & pilas. Alij authores, ſed obſcuriores tradunt ſuperiori terræmotu cecidiſſe hemiſphærium Sophiæ, quatuor arcus non cecidiſſe, ſed incolumes permanſiſſe, hemiſphærium Re-

gem restituisse, sed humilius, quàm prius fuisset vigintiquinq; pedibus, quos ferrem, si aliis terræ motibus traderent rursus concussum fuisse, & ita humiliùs restitutum fuisse. Nam cùm Euagrius tradat Iustinianum in tantam altitudinem excitasse, vt internè ex solo suspicientes assequi vix possent summum hemisphærij tholum, & ex eius culmine nemo auderet despicere, solum verisimile videtur in pristinam altitudinem restituisse. Basilius Rex eiusdem Sophiæ arcum magnum vergentem ad occasum ex terræmotu multas ruinas agentem, & casum minitantem peritia architectorum constringens, firmum & stabilem reddidit, teste Georgio Cedrino. Nicephorus in Reginam Annam, quæ tempore tyranni Catacosmi thesauros Sophiæ expilabat, acerbè inuehitur atque exclamat propter tyrannides & varias religionis sectas ædem Sophiæ ruinã edidisse sine vllo terræmotu. Nam, vt ipse adiungit, cùm ad vesperã cœlum serenum esset, circiter mediam noctem vnum ex quatuor arcubus ad ortum Solis spectantem cecidisse, secúmque traxisse hemisphærium, quod sustineret, & contriuisse tribunal templi, & imaginum ornatum, & sacras columnas, & medias aulas. Post hæc Nicephorus adiungit à multis tum dictum fuisse, quòd nisi crepidines, & fulcimenta ad Orientẽ pertinentia diligenter prius cõstructa extitissent ab Andronico Rege, multo maior fuisset casus, & quidẽ vnus ex insanabilibus. Euagrius scribit ædis Sophianę longitudinem hanc esse, nempe à concha, vbi incruentum sacrificium litatur ad portam conchæ aduersam esse centum nonaginta pedes, latitudinem verò à borea ad nothum centum &

quinde

quindecim, altitudinem à pauimento ad centrum hemisphærij pedum centū octoginta, longitudinem verò ab Oriēte ad Occaſum eam ipſe metiri auſus non ſum, ſed metiendam curaui per hominem Turcum, qui mihi retulit latitudinem templi eſſe ducentorum & tredecim pedum, longitudinem verò ducentorum & quadraginta pedum. Altitudinem à ſumma curuatura arcuum vſq; ad pauimentum centum quadraginta duorum pedum hemiſphęrium non menſus eſt: qui ſi rectè menſus eſt altitudinem, parum diſcreparet ab altitudine, quam tradit Euagrius. Qualis olim fuerit ædes Sophiæ vide Procopium, Agathium Paulum Florū, Euagrium: qualis autem hodie ſit, adiungam huc, quatenus cognoſcere mihi licuit.

Deſcriptio templi Sophiæ quale hodie viſitur.

CAPVT IIII.

EIVS parietes, & cameræ coctis lateribus conſtructi ſunt. Parietum interior pars cruſtis marmoreis veſtita excellentibus, & variis fulgurat, & permiſcet cùm ſummas naturę vires, tum mētes ſpectantium, cameræ calculis, & teſtellis vitreis inauratis fulgent etiam ad oculos Barbarorum, ſumma arte elaboratis, concameratio octo pilis ſuſtinetur. Quarum quatuor maiores, & excelſiores in ordinem quadrum diſpoſitę ſuſtinent ingētes quatuor arcus fulcientes hemiſphærium, quorum quidem duo ſeptentrionalis, & meridianus curuaturam ſuam imam ſubſtructam habent tenui pariete feneſtellis vitreis pleno ſuſtētato columnarum duplici ordine inferiore & ſuperiore. Infe-

rior habet octo columnas ad solum nitentes, superior sex sustinentes parietem subtilem, & subiectam imæ arcus curuaturæ. Reliqui duo arcus orientalis & occidentalis intra curuaturam suam nihil substructum habent, sed apertum & vacuũ à parietibus, & columnis, vt horum vacuitate templũ efficiatur capacius. Nam ad eorum imam curuaturam committuntur extremæ partes vltra pilas proiectæ in spheræ quartã partem recedentes, quę nituntur quatuor arcubus, qui sustẽtantur duabus pilis minoribus, & duabus maioribus. Quatuor enim pilæ maiores non solùm sustinẽt quatuor arcus maiores, sed etiam earũ singulæ duos arcus minores, vnum pergentem in longitudinem, alterum in latitudinem, quibus templum longè porrigitur, & latè dilatatur: sic enim ab Oriente & Occidente quarta pars spheræ applicatur hemisphærio, vt intus vna, & eadem concameratio esse videatur, foris verò separata, apparet ornatius efficiens hemisphærium altè eminens supra duas quartas spheræ partes. Latitudo verò dilatatur vltra pilas arcubus & columnis, & parietibus ex vtroque latere septentrionali scilicet, & meridionali sex velut aulas capiens, tres inferiores, & totidem superiores vario marmore vestitas, concameratas calculis inauratis, & figuratis ornatas: ita enim ex singulis pilis duplices arcus nascuntur in templi latitudinem porrecti, vt eorum alterum cornu conquiescat in muro extrinsecus obnitente maioribus pilis, à quibus quatuor arcus in vtrunque parietis latus emittuntur, duo quidem inferiorum trium aularum concamerationem sustinentes. Reliqui duo superiorum totidem aularum testudines, quarum latera

sing

ſingularum partim adnituntur ad arcus, partim ad parietes, partim ad columnas. Vnde fit, vt pars ædis interior, & media illa ingens vacua, ſi ſola cōſideretur comprehenſa intra pilas & columnas, ſit forma ouata: ſi verò tota tam intra, quàm extra pilas perſpiciatur, ſit quadrata. Ita enim ex vtroque lateré velut alæ appēſæ ſunt tres aulæ inferiores, & totidem ſuperiores, vt ab imo pauimento procedat quadrata vſque ad curuaturam ſuperiorum aularum, deinde intra octo pilas in ouatam formam contrahatur vſque ad curuaturam quatuor arcuum ſuſtinētium hemiſphærium. Forma aularum, ſeu cellarum, quas dixi cingere vtrunque latus talis eſt. Ex tribus lateribus aulæ quadratæ ſunt, ex quarto latere, quod intuetur interiorem ædis partem figuram templi ſequitur, quam obrotundam efficit pilarū, & columnarum diſpoſitio. Suſtinetur arcubus & columnis concameratio aularum, quarum deſcribā duntaxat treis: quibus cognitis cęteræ omnes ſimili forma eſſe cognoſcentur. Incipiam à tribus ſuperioribus ſitis in latere templi ſeptentrionali, quarū prima eſt in angulo intuenti Septentrionem & Orientem, eius duo latera exteriora ſurgunt à muro, & deſinūt in arcum, in laterum medio columnæ tres ſunt quadratæ loco parietis, nempe feneſtrarum paraſtades, quarum ſcapus habet perimetrum quinque pedum, & vnius dodrantis. Supra eaſdem eminent aliæ tres quadratæ, hæ omnes ſunt marmoris albi in colorem glaucum vergentis, latus pertinens ad interiorem ædis partem, habet ſex columnas virides ſubiectas arcui ſuſtinenti quartam partem ſpherę orientalis, quarum imus ſcapus ambitum habet ſeptem pedum, &

octo

octo digitorum. Earum intercolumnia, diastyli dispositione distincta lata septem pedes & vndecim digitos, pluteis muniuntur marmoreis, altis quatuor pedes, quibus incumbentes vident interiorem ædis partē tam infernam, quàm supernam. Latus interiectum inter primam aulam & secundam à pariete exteriori vergente ad Septentrionem vsque ad pilam magnam sustinentem arcum hemisphærij, largum est quadraginta quatuor pedes, quorum partem possident pilæ, partem arcus surgens à tergo pilæ sustinens hemisphærium, quo toto patente lato iuxta pauimentū viginti pedes transitur à prima aula ad secundam aulam, reliquam lateris inter primam & secundam aulam intermedij partem latam viginti quatuor pedes occupant pilę arcus, & murus surgens velut ala vsque ad concamerationem hemisphærij, secundæ aulæ concameratio extrema sustinetur arcubus & parietibus: media verò nititur quatuor columnis albis ad glaucum colorē accedentibus. Quarum scapus in ambitu circūplectitur septem pedes, secunda siue media aula quadrata est, cuius duo latera sustinentur partim muris, partim arcubus, quorum alterum cornu nascitur à tergo duarum magnarū pilarum sustinentium magnum hemisphærium, alterum sustinetur pilis orientibus ex interiori parte murorum alariorum fulcientium pilas maiores. Huius secundæ siue mediæ aulæ latus exterius loco parietis habet octo columnas quadratas, quarum perimeter est sex pedum, in earum medio est magna pila inter columnas eas parastadum vicem præstantes sunt fenestræ. Præterea supra easdem columnas existūt pilæ parastadum vicem præbentes

bentes ſuperioribus feneſtris, quæ tam ſuperiores, quàm inferiores numero ſexdecim aulam hanc mediam illuſtrant, cuius latus vergens in templum interius ſex viridibus columnis ornatur. Harum intercolumnia habēt pluteos ſimiles pluteis primæ aulæ, camera media ſuſtinetur columnis colorem medium inter album & glaucum præ ſe ferentibus, in quadratum ordinem diſpoſitis, quarum duæ ſtant non longè à latere exteriori. Reliquæ duæ parum abſunt ab interiori latere ornato ſex columnis, ex hac media aula exitus patet in tertiā per arcum tam latè patentem, quàm alterum, per quē aditus eſt à prima aula in ſecundam. Tertia aula ſimilis eſt primæ aulæ longitudine feneſtris paraſtadibus columnis: quibus quatuor ſuſtinetur eius camera, & latus interiùs ſex viridibus: iam verò inter pilas duas, quibus ſuſtinetur quarta pars ſpheræ occidentalis, extāt quatuor columnæ virides, eædémque binæ inter ſe coniunctæ, inter has intercedunt ſex columellæ virides, Ionicæ. Tēpli verò valuæ occidentales loco veſtibuli duas porticus habēt, inferiorem quà aditur templum plano pede, ſuperiorem quà Gynæconitides aulæ adeuntur, ambas tam longas, quàm templum latum, largas viginti octo pedes, porticus ſuperior ſupra porticum inferiorem ſita eſt inter pilas ſuſtinentes quartam partē ſpheræ occidentalē, & feneſtras. Nam à parte interiori octo pilis, ab exteriori totidem ſuſtinetur, inter quas feneſtrę tam inferiores, quàm ſuperiores illucent cinctę columnis quadratis. Inter hanc porticū & aulas fœminarum, nihil intereſt, niſi pilæ ſuſtinētes porticus cameram interiorem: pauimentum enim porticus æquale eſt aula-

rum pauimento, porticus inferior est duplex, interior clauditur vtrinque muris marmorum iucundissima varietate vestitis: tegitur cameris figuratis ornamẽto tesfellato calculorum inauratorum. Ex huius porticus latere orientali nouem portis patet aditus in templum, ex latere occidentali quinque portis æneis, duplicibus patet exitus ex interiori porticu in exteriorem porticum, ex qua proditur in aream, vbi perennes saliunt aquæ, ad quas ex area descenditur multis gradibus, per capita harum porticuum aditus patet vnus à Septentrione, alter à Meridie sex valuis olim æneis omnibus, iam dũtaxat tribus æneis egregio opere elaboratis. Aedes Sophiana ex parte Orientis habet duas portas, eásque duplices, in lateribus sunt aliquot clausæ, quæ nunc non aperiũtur, ædis interiora fulgent clarissima luce ob multitudinem luminum, summus murus, qui in orbem fertur inter quatuor summos arcus & hemisphæriũ, quadraginta fenestris lucem intromittit, muruli arcubus subiecti illuminantur viginti sex fenestris. Aulæ intermediæ triginta duabus in singulis extremis aulis orientalibus lucent plus viginti, prętereo duas occidentales, & quatuor inferiores aulas, tum duas quartas partes sphæræ, tum sacram ædis partẽ solis sacerdotibus olim patẽtem: sileo superiorem porticum etiam in medium templum clarum lumen emittẽtem, quorum omnium lumina ob multitudinẽ numerare omisi, maximus Sophiani tẽpli aditus est ab occasu plano pede: non enim, vt Pantheon Romanum gradibus, vt olim ascenditur, aut vt nunc descenditur, nisi ab ortu, vnde quinq; gradibus descẽsus patet in ædem, sed in superam ædis partem

tem ascēsus existit quatuor cochleis, quas antè dixi oppositas ad fulciendas quatuor maiores pilas. Georgius Cedrinus cochleas appellat, sed non satis propriè, cùm magis in anfractuum normalium, quàm cochlearum modum gradus surgant: quinque enim anfractibus ab imo ascenditur, non exasperatis in gradus, sed in mollem cliuū substructis ex amplis mensis marmoreis, horum quinque anfractuum singuli alti vndeviginti pedes, & sesquipedem lati. Quinq; pedes, his anfractibus succedunt alij anfractus vsque ad templi tectum non cliuis molliti, sed in gradus fracti, quibus adeuntur aulæ, & porticus superiores, & summæ tēpli partes. Si quis ea, quæ antè dixi de templo Sophiæ, conferat cum descriptione Procopij & Agathij, cognoscet de illo, quod Iustinianus condidit non tantam diminutionē factam esse, quantam ciues Constantinopolitani prædicant, iactantes longè maius extitisse, multáque illius membra à Barbaris diruta esse, decimámque partem vix hodie extare: quorum opinionem ferendam putarem, si intelligant domos regum, sacerdotum, senatorum circum ædes constructas à Barbaris, & incēdiis deletas esse. Sin membra ædis Sophianæ à Iustiniano cōditæ, longè errant, omniáque eius fere constare video tradita à Procopio, præter porticum alteram. Nam cùm, teste Procopio, vtrinque porticus haberet, nunc duntaxat ex vna parte, eáque occidentali habet, orientalis non extat, sed cecidisse aliquo terræmotu verisimile est, ipsiúsque in locum excitatam fuisse molem illam, quæ hodie extat lapide quadrato constructa velut crepido cliuosa obiecta ad fulciendā partem ædis orientalem: verùm iam

octo digitorum. Earum intercolumnia, diastyli dispositione distincta lata septem pedes & vndecim digitos, pluteis muniuntur marmoreis, altis quatuor pedes, quibus incumbentes vident interiorem ædis partẽ tam infernam, quàm supernam. Latus interiectum inter primam aulam & secundam à pariete exteriori vergente ad Septentrionem vsque ad pilam magnam sustinentem arcum hemisphærij, largum est quadraginta quatuor pedes, quorum partem possident pilæ, partem arcus surgens à tergo pilæ sustinens hemisphærium, quo toto patente lato iuxta pauimentũ viginti pedes transitur à prima aula ad secundam aulam, reliquam lateris inter primam & secundam aulam intermedij partem latam viginti quatuor pedes occupant pilę arcus, & murus surgens velut ala vsque ad concamerationem hemisphærij, secundæ aulæ concameratio extrema sustinetur arcubus & parietibus: media verò nititur quatuor columnis albis ad glaucum colorẽ accedentibus. Quarum scapus in ambitu circũplectitur septem pedes, secunda siue media aula quadrata est, cuius duo latera sustinentur partim muris, partim arcubus, quorum alterum cornu nascitur à tergo duarum magnarũ pilarum sustinentium magnum hemisphærium, alterum sustinetur pilis orientibus ex interiori parte murorum alariorum fulcientium pilas maiores. Huius secundæ siue mediæ aulæ latus exterius loco parietis habet octo columnas quadratas, quarum perimeter est sex pedum, in earum medio est magna pila inter columnas eas parastadum vicem præstantes sunt fenestræ. Præterea supra easdem columnas existũt pilæ parastadum vicem præbentes

bentes ſuperioribus feneſtris,quæ tam ſuperiores,quàm inferiores numero ſexdecim aulam hanc mediam illuſtrant,cuius latus vergens in templum interius ſex viridibus columnis ornatur. Harum intercolumnia habẽt pluteos ſimiles pluteis primæ aulæ,camera media ſuſtinetur columnis colorem medium inter album & glaucum præ ſe ferentibus, in quadratum ordinem diſpoſitis, quarum duæ ſtant non longè à latere exteriori. Reliquæ duæ parum abſunt ab interiori latere ornato ſex columnis, ex hac media aula exitus patet in tertiã per arcum tam latè patentem,quàm alterum, per quẽ aditus eſt à prima aula in ſecundam. Tertia aula ſimilis eſt primæ aulæ longitudine feneſtris paraſtadibus columnis: quibus quatuor ſuſtinetur eius camera, & latus interiùs ſex viridibus:iam verò inter pilas duas,quibus ſuſtinetur quarta pars ſpheræ occidentalis,extãt quatuor columnæ virides, eædémque binæ inter ſe coniunctæ, inter has intercedunt ſex columellæ virides, Ionicæ. Tẽpli verò valuæ occidentales loco veſtibuli duas porticus habẽt, inferiorem quà aditur templum plano pede,ſuperiorem quà Gynæconitides aulæ adeuntur,ambas tam longas, quàm templum latum, largas viginti octo pedes, porticus ſuperior ſupra porticum inferiorem ſita eſt inter pilas ſuſtinentes quartam partẽ ſpheræ occidentalẽ,& feneſtras.Nam à parte interiori octo pilis,ab exteriori totidem ſuſtinetur,inter quas feneſtrę tam inferiores,quàm ſuperiores illucent cinctę columnis quadratis. Inter hanc porticũ & aulas fœminarum, nihil intereſt,niſi pilæ ſuſtinẽtes porticus cameram interiorem: pauimentum enim porticus æquale eſt aula-

hæc alibi rectiùs esse non potuit, quàm propè templum Sophię. Vnde nam commodiùs, & latiùs illucescere potuisset nauigantibus ex Bosporo & Propõtide. Promontorium Ceras Dionysius Bosporium appellat, & dicit ex eo Inachi filiam ira Iunonis stimulatam traiecisse in Asiã. Mangana locus ita appellatus, vbi machinæ bellicæ seruabantur, erat in claustro regio, aut prope claustrum iuxta Bospori fauces extremas. Rex Constãtinus monomachus splendidum, & amplum à fundamentis monasteriũ condidit in nomen magni martyris Georgij, quod Mangana appellant. Alexius Comnenus cùm podagra laboraret, in magnum Palatium, quod ad Solis ortum est, gestatur: ac cùm Palatij huius aër medicis non satis commodus videretur, in Palatium Manganorum transfertur.

De thermis Zeuxippi, & de eius statuis.

CAPVT VII.

THERMAS Zeuxippum nuncupatas, à Ioue Zeuxippo, ait Cedrinus in eius templo ædificatas. Quod Eusebius confirmare videtur: Ex Zeuxis, inquit, pictoris imaginibus, quas plurimas fecit lauacrum Byzantiorum quidam appellatum arbitrantur fuisse vicinas Sophiæ ædibus, assequor non modo ex antiqua descriptione, quæ ponit in eadem regione templum Sophiæ & thermas Zeuxippi, sed etiã ex incendio facto tempore Iustiniani, quo deflagrasse templum Sophiæ, & vicina ædificia, vt balneũ Zeuxippum appellatum, & regiæ vestibulum, quod Chalca appellatur, testatur Procopius, & Zonaras: qui Seuerum Impera

peratorem ſcribit id Hippodromo coniunxiſſe, & ædificaſſe in templo Iouis. Leontius antiquior & grauior teſtis non coniungit Hippodromo, ſed vicinum facit ſuis verſibus inſcriptis in domum ſitam inter Zeuxippum & Hippodromum:

Ἐν μὲν τῇ ζεύξιππου ἔχω πέλας ἡδὺ λοετρὸν
Ἐκ δ' ἑτέρης ἵππων χῶρον ἀεθλοφόρων
Τοὺς ῥα θεησάμενος καὶ τοῦτο δὲ γυῖ χλιδῶντα λοέσσας.
Δεῦρο καὶ ἀμπνεύσειν δαιτὶ παρ' ἡμετέρῃ
Καίκε πάλιν ςαδίους ποτὶ δείελον ὥριος ἔλθοις
Ἐγγύθεν ἐγγὺς ἰὼν γείτονος ἐκ θανάτου.

Cedrinus, inquit, variam in hoc balneo contemplationem, & ſplendorem fuiſſe artium, marmorum, calculorum, ſtatuarum ex ære factarum, hominũ antiquorum, quibus nihil deerat pręter animas, ad verè repræſentandum eos, quos imitantur: inter quos erat Homerus mentem contrahens & contendens, & manus ſub imum pectus coniungens, barba eius ſimpliciter demiſſa erat, capillus ſimilis ex vtraque parte caluariæ rarus, facies tetrica ob ſenectutem & commentationem, naſus per omnia mediocris. Oculi cõciliati palpebris, velut de ipſo fama eſt, cæcum præ ſe ferunt, ſupra tunicam geſtabat pallium, lorum quoddam æreum pedibus ſubiiciebatur. Erãt præterea ſtatuæ ex ære factæ omnium ſapientum ſublimium, & Poëtarum, & Rhetorũ, & Heroum fortitudine celebrium, tum ex marmore permultæ adeò antiquo opere elaboratæ, vt ſpirare viderentur, quas omneis conſumpſit incendium: inter quas fuerunt ſtatuæ Deiphobi, Aeſchinis, Demoſthenis, Ariſtotelis, Euripidis, Heſiodi, Theocriti, Simonidis, Anaximenis,

Chal

Chalcãtis, Pyrrhi, Amyniones, Saphous, Apollinis, Veneris, Chrysæ, Iulij Cæsaris, Platonis, Hermaphroditi, Herinnæ, Terpãdri, Periclis, Pythagoræ, Stesichori, Democriti, Herculis, Auroræ, Aeneæ, Creusæ, Heleni, Andromachi, Menelai, Helenæ, Vlyssis, Hecubæ, Cassandræ, Polyxenæ, Aiacis, Paridis, Oenoæ, Milonis, Daretis, Entelli, Charidemi, Melampi, Panthoi, Demogeron tis, Isocratis, Amphiarai, Sarpedonis, Achillis, Mercurij, Apuleij, Dianæ, Phoerecidis, Heracliti, Cratini, Menandri, Amphytrionis, Thucididis, Herodoti, Pindari, Xenophontis, Alcmeonis, Pompeij, Vergilij. Alięq́ue plures statuæ versibus descriptæ à Chrystodoro Poëta Thebęo, siue, vt alij tradunt, nato ex vrbe Copto Aegyptiaca, cuius versus explicarem, nisi id longum esset, & satis sit digitos intendere ad fontes. Fuit propè thermas Zeuxippi balneum paruum celebratum versibus Leontij:

> Μὴ νεμέσα ζεύξιππε παρ' ἀνατέλλοντι λοετρῷ,
> Καὶ μεγάλῳ παρ' ἄμαξαν ἐρδύτιλος ἡδὺ φαίνει.

Nunc nulla Zeuxippi vestigia restant, neque aliorum permultorum balneorum, etsi de illis scripta Epigrammata extant, vt illud celebratum ab Agathio, in quo Venus erat. Item alterum Didymum, in quo mulieres, & viri lauabantur decantatum versibus Pauli silentiarij, & aliud illustratum Epigrammate Leontij Scholastici, atque illud nuncupatum Cupido descriptum à Mariano Scholastico, quæ vel perierunt, vel à Mametanis ita immutata sunt, vt non agnoscantur.

De

De Xenodochijs Sampsonis & Eubuli.
CAP. VIII.

ERAT quoddam, vt Procopius inquit, Xenodochium hominibus attributum inopibus & ægrotantibus, hoc quidam vir pius nomine Sampson superioribus tẽporibus ædificauerat. Sed non mansit intactum ab incendio, quod excitauit seditiosa plebs, quo illud vnà cum tẽplo deflagrauit. Hoc reædificauit Iulianus pulchritudine quidẽ structuræ dignius, & multitudine domuncularum amplius reddidit, vectigalíque annuorum nummorum magno dotauit, vt pluribus subueniret affectibus, ac nondum hac erga Deum obseruantia satiatus, duo præterea Xenodochia è regione illius adiunxit, ea excitans in domibus, quæ Isodori & Arcadij nominantur, adiutus à regina Theodora. Hæc quidem Procopius, ex quo colligitur Xenodochium Sampsonis, quod perierit eodem incendio, quo magnum templum non longè à Sophia fuisse, hoc historia incerti authoris docet fuisse è regione ædis Sophianæ, cui, vt credam me adducit Zonaras, similiter tradens à seditiosa plebe immissum fuisse incendium, quo magnum templũ, & sancta Hirene, & Eubuli Xenodochium, & Chalca, & Seueri balneum appellatum Zeuxippus, aliáque permulta deflagrarunt. Cui consentit Georgius Cedrinus loquens de eodem incendio: Magna, inquit, pars vrbis, magnúmque templum, & sancta Hirene, & Xenodochia Sampsonis, & Eubuli, vnà cum ægrotis exusta sunt, atque etiam vestibulum Basilicæ Augusteum, Chalca, duæ porticus vsque ad forum & octogonum, & balneũ appellatum Zeuxippus. Post-

quam ſuperiora ex Procopio edito ſcripſiſſem, incidi in Procopij manuſcriptum Codicem declarantem Xenodochium Sampſonis fuiſſe medium inter ædes Sophiæ & Hirene.

De ſtatua Eudoxiæ Auguſtæ, ob quam Chryſoſtomus eiectus in exilium. CAP. IX.

SOCRATES & Sozomenus ſacræ hiſtoriæ ſcriptores tradunt Eudoxiæ Auguſtæ ſtatuam argenteam ſupra columnam purpuream ſecundum latus meridianum ædis Sophianæ via duntaxat lata intercedente excitatam fuiſſe ante domum magnæ curiæ, cui à populo plauſus dari, & ludi publici ſaltatorum, & mimorum edi ſolebãt de more, qui iamdudum inualuerat colẽdi regias imagines, quod Ioãnes Chryſoſtomus contra religionem Chriſtianam fieri exiſtimans pro concione reprehendit eos, qui tale quippiam factitarent. Quibus Eudoxia ſe præſtrictam putans, in exilium proiecit Chryſoſtomum. Huc adderem miliarium, & Baſilicam, vt vicina templo Sophiæ, niſi nunc mallem regionum ordinem ſequi, quàm ædificiorum vicinitatem.

Quam vrbis partem complexa fuerit tertia regio. CAPVT X.

VBI Hippodromus eſt, & domus Abrami baſſæ, & porta Leonis, & portus, quem vulgò Byzantij appellant Caterga limena, quaſi triremium portum, dorſúmque ſecundi collis vſque ad forum Conſtantini olim tertia regio fuiſſe deprehẽditur,

non

non modò ex ordine suo, sed etiam ex sua descriptione, quæ declarat hanc planam in superiori parte in ea circi spatio longiùs explicato, sed ab eius extrema parte nimis prono cliuo ad mare vsque descendere complectentem tribunal fori Constantini, circum maximum, domum Pulcheriç Augustæ portum nouum, porticum semirotundam, quæ ex similitudine fabricæ sigma Græco vocabulo nuncupatur.

De Hippodromo & de eius obelisco. & columnis & statuis. CAP. XI.

SEVERVM reconciliatum Byzantiis recentes Historici, vt Zonaras & alij plerique tradunt Hippodromum ædificasse, Zosimus antiquus Historicus scribit Constantinum magnum Hippodromum elaborasse, omníq; cultu pulcherrimo adornasse, partémque eius fecisse templum Castoris, & Pollucis, quorum simulacra vsque in suam ętatem, hoc est, Theodosij minoris in Hippodromi porticibus extantes videre liceret in medio circo, quē Græci Hippodromum appellant obeliscus ex Thebaico lapide factus extat, cuius cùm non meminerit antiqua regionū descriptio, & meminerit obelisci Thebæi quadrati, quem ponit in quinta regione, arbitrarer hunc terræmotu euersum translatum fuisse in Hippodromum à Theodosio post æditam descriptionem regionum. Nisi hæc Theodosiacorum multorum meminisset operum, nisi præteriret nonnulla in commemoratione regionum, quorum posteà meminit in generali descriptione vrbis. Habere igitur plures obeliscos Constantinopolis potuit, ex qui-

bus non ſupereſt ille Thebæus, quem in quinta regione ponit antiqua regionum deſcriptio, duos adhuc extantes vidi cùm primùm veniſſem Byzantium, vnum in circo maximo, alterum intra clauſtrum regium, in latere primi collis vergente ad ſeptentriones, quadratum ex lapide Thebaico factum erectum iuxta domum vitreariarum officinarum regiarum. Sed paulò pòſt euerſum. Et extra clauſtrum, elatum vidi iacentem longum triginta quinq; pedes, cuius ſingula latera, ſi benè memini ſenos pedes, lata perimetrum illius efficiebant viginti quatuor pedum. Hunc Antonius Priolus nobilis Venetus emit Venetias exportaturus in foro diui Stephani locaturus. Alter verò in medio Hippodromo pro meta in hunc diem extat ſupra quatuor teſſeras æneas latas quoquo verſus ſeſquipedem altas tãtundem ſuſtentatas baſi & ſtylobate. A ſolo duos gradus habet ſtylobates, quorum inferior à terra altus eſt pedẽ vnum, cuius latitudo pedalis, ſuperior gradus altus duos pedes, proiectus extra ſtylobatem quatuor pedes, & totidem digitos, gradus ſubiecti non ſunt ſtylobatę, ſed adiecti, & aſtructi velut ſuggeſtus, vt apparet ex commiſſura, ſupra quos latus quoquo verſus duodecim pedes ſtylobates eminet in altitudinem quatuor pedum, & octo digitorum, & extra baſim proiicitur ſeſquipedẽ. Præter hos quatuor pedes, & ſex digitos, ſtylobates pedalem altitudinẽ excedit non extra baſim eminentem: nam ex ſummo ſtylobatæ eminet ſtriatura alta pedem & tredecim digitos quadrilatera, nẽpe ex perpetuo vno eodémque lapide conſtans, quo ſtylobates. Nam ſtylobates emittit ſuam ſupremam partem, non ſolum ſeſ-

quipe

quipede ſtrictiorem, quàm infimam, ſed etiam angulis mutilatam, locóq; quatuor angulorum diminutorum exiſtunt quatuor lapides quadrati marmoris Thebæi rubentis, ſinguli alti ſeſquipedē, nempe quantum ſtriatura ſtylobatæ, his quatuor angularibus lapidibus interclusa, qui cum intermedia parte ſuprema ſtylobatæ ſuſtinent baſim altam pedes ſeptem, & tredecim digitos proiectam extra imum ſcapum obeliſci ſeſquipedē, quoquo verſus patentem nouem pedes, totidémque digitos, quæ tota inſculpta eſt, vt ſtylobates, qui ſtatuis emittentibus omnia latera inciſa habet: ex ſeptentrionali quidem latere expreſſæ ſunt ſtatuæ, duobus ordinibus ſcalptæ, quorum inferior continet duodeuiginti ſtatuas & duas ergatas, earum ſingulas quaterni homines verſant vectibus, quibus funes ductarij circum ergatas voluuntur obeliſcum iacentem trahentes. Tum in eodem ordine ſcalptus eſt obeliſcus rectus, vt nunc eſt, tum ſtatuæ tres, quarum Conſtantinopolitani prædicant vnam eſſe magiſtri, alteram diſcipuli, quem magiſter, niſi interpoſita tertia perſona retentus fuiſſet caſtigare conatur, quòd ſe abſente obeliſcum erexiſſet, in ſuperiori ordine binæ ergatæ connituntur cum ergatis inferioribus obeliſcum iacentem trahere, verſatæ ſingulæ à quaternis hominibus circumuoluentibus validos funes benè eminentibus toris expreſſos. Quòd ſi ſtylobatæ amplitudo capere rationem potuiſſet, qua erectus eſt: non dubito, quin talem ſculpſiſſet, qualem deſcribit Marcellinus. Sola, inquit, reſtabat obeliſci erectio, quæ vix, aut ne vix quidem ſperabatur poſſe compleri, id eſt, vſque ad periculum altis trabibus, vt machi-

narum cerneres nemus, innectuntur vasti funes, & longi ad speciem multiplicium liciorum cœlum densitate nimia subtegentes: quibus colligatus obeliscus paulatímque per arduum inane protentus, diúq; pensilis millibus multis tanquam molendinarias metas rotantibus cauea locatus in media, hunc obeliscũ posse etiam Byzantios machinatores in alium locum transferre incolumem aduerti ex columna sita in dorso quinti collis Constantinopolitani, quæ parum cedebat obelisco. Hanc à suis sedibus deiici in terram vidi in hunc fere modum, circum columnam aliquo tamen interposito spatio trabes ingentes crebras in quadrum dispositas in solo defixas columna ipsa excelsiores erexerunt paribus interuallis inter se distantes, supra trabes imposuerunt transuersa tigna omnia inter se firmissimè reuincta, ex quibus Trochleas creberrimas appenderunt, per quas traiecerunt validos funes ab imo columnæ scapo ad summum surgentes ad columnam strictissimè alligatos densis funibus, vt se contingerent, & transuersis rectos velut tramis stamina secantibus formam textilis operis repræsentãtibus extra quadraturam trabium similitudinem turris quadratę gerentium. Ergatæ vtrinque multæ in terram defixæ erant versatæ à multitudine robustissimorum iuuenum funes illos validos, quibus columna cingebatur trahentes tandiu, quoad columnam, à sedibus subtraxerunt, deinde sensim detrahentes in terram deiecerunt, & curribus impositam firmissimis, quos rotę crassissimis ferris cinctę sustinebãt, traduxerunt incolumem in collem tertiũ ad Soleimani Regis ædem ornãdam. Iam verò in latere stylobatæ

occid

occidentali obelisci incisum est hoc Epigramma:

κίονα τετράπλευρον ἀείχθονι κείμενον ἄχθος
μοῦνος ἀναστήσας Θεοδόσιος βασιλεὺς,
τολμήσας Πρόκλος ἐπεκέκλετο, καὶ τόσος ἔστη
κίων ἠλίοις ἐν τριακόντα δύο.

In latere orientali inscriptum est hoc Epigramma incisione literarum Latinarum, sed paululum exesa: sed vt legere potui, sic habet,

Difficilis quondam dominis parere serenis
Iussus, & extinctis palmam portare tyrannis,
Omnia Theodosio cedunt: subolique perenni
Terdenis sic victus, duobúsque diebus
Sub iudice Proclo sublimes elatus ad auras.

In meridiano latere duplex ordo statuarũ exprimitur, inferior quatuor currus partim biiuges, partim quadriiuges habet, quorum vnumquenque vnus regit auriga. Superior ordo continet duos equites, tres pedites, togatos tres, obeliscos duos, quatuor columnas in quadrum dispositas epistylia sustinentes. Iam verò ex boreali basis latere scalpti sunt quatuor ordines continentes triginta quinq; statuas togatas. Ex latere occidentali eminent duo ordines, quorum inferior habet nouẽ statuas supplices offerentes munera Regi, qui stat in superiori ordine cum statuis decem & sex. Latus meridianũ duobus ordinibus distinguitur, inferiore decem statuas togatas exprimente, superiore viginti togatas omnes exceptis quatuor clipeatis. Latus orientale habet in parte inferiori tres ordines, infimus cõtinet decem & sex personas, alias viriles, alias muliebres saltantes, alias organa pulsantes, supra quas eminent duo ordines capite

tenus:

tenus: puto ſpectatores. Superior ordo reddit viginti ſtatuas, harum ſex ab aliis diſtinguuntur columnis, media coronam tenet manu, ſupra baſim extant quatuor teſſeræ æneæ, quibus in quadrum diſpoſitis totus Obeliſcus ſuſtinetur, cuius quidem quadrati ſingula latera ima lata ſunt circiter ſex pedes ab imo ad ſummũ ſcalpta notis Aegyptiacis.

De Coloſſo ſtructili. CAP. XII.

IN MEDIO Hippodromo etiamnum extat ſtructilis Coloſſus ex lapidibus quadratis factus, olim vt quidam imperitus in lucem prodidit marmoreis cruſtis, vt verò Epigrãma in eius baſi inciſum teſtatur æreis tabulis veſtitus ferro colligatis, vt apparet ex foraminibus nõ modò in ſcapo, ſed etiam in baſi remanentibus, in quæ quidem foramina regulæ ferreæ inſitæ erant plumbo confirmatæ, nunc ſpoliatis reſtat ſtructuram interiorem lapideam prodens barbarorum auaritiam expertus, qualem prius periclitatus eſt Rhodius, quem regnante Conſtante nepote Heraclij Agareni diſtraxerunt poſt mille & trecentos annos ex eo tempore, quo erectus fuerat. Quem Iudæus quidam emeſenus emit, & eius æs diſtractum noningentis camelis exportauit, in illius Conſtantinopolitani baſi inciſi ſunt verſus ſubſequentes,

Τετράπλευρον θαυμάτων μεταρσίων
Χρόνῳ φθαρὲν, νῦν κωνσαντῖνος
Δεσπότης ὁ ῥομανὸς παῖς δόξα τῆς σκηπτουχέας
Κρείττων νεουργέτης πάλαι θεωρίας
Ὁ γὰρ κόλοσσος θάμβος ἦν ἐν τῇ

ῥόδῳ,

ῥόδῳ, καὶ χαλκὸς οὗτος
θάμβος ἐστὶν ἐνθάδε.

Tres gradus imæ huius basi adiūcti sunt, primus à terra altus est duos pedes, secundus pedem & duos digitos, tertius tantundem. Basis est marmor quadratum altum septē pedes & tres digitos, cuius latera singula lata decem pedes & dodrantē: hic Colossus excelsior est obelisco, in cuius cacumen cum festo quodam die, qui celebrabatur ob circuncisionē Principis Boldaniæ ascen dere vidi circulatorem quendam bene peritum, & descendere incolumē, quem subsecutus alter imperitior ascēdit quidem similiter in cacumen, sed excelsitas ita præstrinxit eius oculos, vt desperās descensum se quantum contendere potuit longè à Colosso proiecerit, ne decideret in Colossi crepidines, itaque rectus cadens pe dibus altè defixis in terrā statim mortuus spectatus est.

De columnis Hippodromi. CAP. XIII.

IN ORDINE obeliscorum directo in mediam longitudinem Hippodromi septem co lumnæ extant, quarum vna ex marmore Ara bico facta, perimetrum habet decem & septem pedum & octo digitorum, in qua Abramus bassa Herculem ex ære factum de Vngaricis manubiis statuerat, sed illo extincto, Hercules, qui non modò viuus in domandis monstris orbem peragrauerat, sed etiam mortuus huc illuc gestatus fuerat, tot clades euaserat tandem euersus: & distractus est à Turcis acerrimis hostibus statuarum, & totius artis Vitruuianæ Hercule præstantioribus, qui tertiodecimo proposito certamine Herculē

vicerunt, fortiùs quàm qui primi vicerunt, longis ante temporibus, ex eo, quòd Herculem ligneū ſumma arte factum cōbuſſiſſent, vt Diagoras impius in publicum diuerſorium profectus cum lignis egeret ad lentem coquendam, inueniſſet qui Herculem ligneum pulcherrimè, & ſumma arte laboratū eum in fruſta diſſectum in ignem congeſſit, addens hæc verba: O Hercule, qui duodecim certamina ſubiiſti, age, & tertiumdecimum certamen ſubeas: & lentem nunc coquas. Extat etiam in eodem ordine altera columna ænea, ſtriata non quidem canaliculis, rugas matronalium, ſtolarum, referen tibus: ſed ſpiris trium ſerpentum, inter ſe circumplicatarum non ſurſum verſus directis, ſed tortis in modum tororum. Quos valdè eminentes exprimunt magni funes, & deſinentibus in caput triceps trium ſerpentum, quarum capita in triquetram formam diſpoſita longè eminent, ſupra columnæ toroſum ſcapum. Quamobrem fuerit hæc columna poſita, Conſtantinopolitani multa fingunt, ſed nugatoria omnia, ignorantes maiorum ſuorum hiſtorias. Inter quos Zoſimus ſcribit Conſtantinum magnum in Hippodromo ſtatuiſſe, Apollinis Delphici tripodem in ſeipſo habentē ipſius Apollinis ſtatuam. Sozomenus Salaminius adiungit, Conſtantinum non modo tripodes Delphicos in Hippodromo poſuiſſe, ſed etiam celebratiſſimum tripodem, quē Pauſanias Lacedæmonius, atque vrbes Græcæ poſt bellum medicum Apollini Delphico conſecrarunt. Euſebius clariùs tradit Conſtātinum in quadam Conſtantinopolis parte Sminthium Apollinē ſtatuiſſe, in Hippodromo autem conſtituiſſe Pythium tripodem, circa

quem

quem ſerpens in ſpiras volueretur, ex quibus veriſimile videtur tripodem illum ſtatutum fuiſſe ſupra hanc columnam æream tricipitẽ, vt erat apud Delphos ex Herodoto, qui tradit ex decimis manubiarum Perſicarum tripodem aureum factum in Delphis collocatũ fuiſſe ſupra ſerpentem tricipitem æream, atque idem affert Perſis ad plateas victis tripodem aureum ibi repertum redditum fuiſſe deo Delphico, inſiſtentem ſupra triplicem ex ære colubrum proximè aram. Similiter errant, qui putant hanc columnam nunc æream olim inauratam ſpoliatam auro fuiſſe à Turcis: cùm multis ſeculis ante Turcos aurum detractum fuerit, vt liquet ex Pauſania. Commune, inquit, fuit Græcorũ de platenſi prælio donum aureus tripous ſuſtẽtatus æneo dracone æsque Pauſaniæ ætate manſit ex eo donario integrum, auri quod fuit, duces Phocenſium amouerunt: deinceps quinque columnæ inſequuntur tenentes eundem ordinem, quem tenent Obeliſcus, Coloſſus, & ænea columna procedentem recta via per mediã Hippodromi longitudinem. In fronte Hippodromi ſpectãte ad Propontidem decem & ſeptem columnæ marmoris albi etiam tum extabant, cùm veni Byzantium cum ſpiris, & capitulis, & epiſtyliis digeſtæ in ordinem ambiẽtem Hippodromi partem ſitam inter Meridiem & Occaſum, quarum ſtylobatæ alti duos pedes, & decem digitos ſuſtentati ſubſtructionibus fornicatis, æquatíſque ex interiori parte cum Hippodromi planitie, ex parte exteriori plus minus altis quinquaginta pedes, poſiti ſinguli ſunt ſupra murulum proiicientem duos gradus, vel plinthos quadratos, inferiorem quidem non ex vno la-

pide factum, altum pedem, & digitum, superiorem verò altum pedem & digitos sex, proiectum extra stylobatem octo digitos, quorum singula latera lata pedes octo, & dodrantem. Stylobatæ lati quinque pedes & septem digitos, quoquo versus, eorum eminentiæ imæ positæ pro toris reliquísque modulis sunt alti sex digitos & semidigitum, superiores eminentię positæ pro coronidibus tantundem spiræ plinthus crassus vndecim digitos, torus inferior septem digitos & dimidium digitum, scotia quatuor digitos, torus superior sex digitos, calcaneum scapi altum quinque digitos, diameter scaporum est trium pedum, & quinque digitorum, eorum altitudo viginti octo pedum, nunc scapi prostrati iacent cum capitulis & basibus nuper euersi ad ædificandum Xenodochiũ Regis Soleimani. Dolui eorum casum, non tam ex eo, quòd proiecti humi iacerent, quàm quòd eorum nonnulli secarentur in tabulas solum constraturas balneorum, quódque capitula ex antiqua artis ratione commutarentur in barbaricos modulos, aut in pilas excauarentur pistrinarias, epistyliáq; & spiræ exscinderẽtur in murorum ædificationem; intercolumnia inter scapos lata erãt vndecim pedes diastyli compositione lubrica, ex qua aduerti propter interuallum magnũ epistylia fracta esse, capitula omneis modulos habebant operis Corinthij, & trabeatio egregiè expressa præter echinos, qui scalpti non erant, annuli ferrei ex epistyliis pendebãt. Vnde vela suspendebantur, supra harum ordinem columnarum extabat alter ordo columnarum etiam aliquantò post, quàm Othomani ceperunt vrbem. Antequàm Galli & Veneti cepissent

pissent Constantinopolim, extabant in Hippodromo cùm alij permulti equi lapidei & æreì,tum quatuor inaurati mira arte elaborati,quales hodie extāt supra vestibulum ædis Marcianæ Veneticæ, quos deportatos aiunt ex Constantinopoli præterco non modò permultorum regum,principum, statuas in circo statutas, inter quas Iustiniani Regis statua celebratur peruulgatis versibus, sed etiam eunuchorum maximè valere solitorum apud Imperatores Constantinopolitanos. Inter quos fuit statua Platonis eunuchi cubicularij regij, qui imperante Basilisco exustus est.In cuius quidem statuę pectore etsi inscriptum Suydas testatur fuisse,qui hanc statuam in alium locum transtulerit,laqueo suffocetur, tamen ex templo Procopij,in quo prius erat,cùm id reficeretur traducta est in Hippodromum.Iam verò quid commemorem infinitas statuas pugilum, luctatorum, aurigarum,in Hippodromo sitas,quæ etsi dudum perierunt, tamen recens eorum memoria non perit,retenta plusquàm trecentis versibus etiamnum extantibus, quibus nonnulli aurigæ decantantur,sed permultorum memoria extincta est,vt Thomæ aurigæ præstātissimi, quæ ne funditus pereat me admonet lapidis fragmentum, quod vidi Byzantij cum hac inscriptione, θωμᾶ ἡνιόχου. qui fortasse ille est,de quo ad Faustū Romæ præpositum Theodoricus Rex scribit, dudū Thomati aurigę ex Orientis partibus aduenienti annonas rationabiles consideratio nostra largita est,donec eius artem probaremus,& animū. Sed quoniam in hoc agone primatum dicitur obtinere, eiúsque voluntas patria derelicta nostri sedes fouere delegit imperij, menstrua eum

duximus largitate ſolidandum, ne adhuc redderemus, quem Italiæ dominatum elegiſſe cognouimus: is enim frequenter victor per diuerſorum ora volitauit, plus vectus fauore, quàm curribus, ſuſcepit partem populi protinus inclinatam, & quos ipſe fecerat triſtes, laborauit iterum facere lætiores, modò agitatores arte ſuperans, modò equorum velocitatem tranſcendens. Frequentia palmarum eum dici faciebant maleficum, inter quos magnum prçconium videtur eſſe ad talia crimina peruenire. Neceſſe eſt enim ad peruerſitatem magicam referre, quorũ meritis non poteſt applicari, ſpectaculum expellens grauiſſimos mores, inuitans leuiſſimas contentiones, euacuatio honeſtatis, fons irriguus iurgiorũ, quod vetuſtas habuit ſacrum, ſed contentioſa poſteritas fecit eſſe lubricum. Ex quibus Theodorici verbis aſſequi poſſumus hunc Thomatem, qui forte Byzãtium reliquerat ob factiones partium, periclitatum fuiſſe Romæ ob partes diuerſis coloribus in diuerſa ſtudia diſtractas, quæ non modò Romã, ſed etiam Conſtantinopolim grauiſſime afflixerunt, quibus non modò ciues, ſed etiam imperatores magni in grauiſſimum diſcrimen imperij inciderunt. Nunc verò circus Conſtantinopolitanus friget omnibus ornamentis ſpoliatus, nuperq; exædificari cœptus eſt, quod me ſpectantem dolore affecit, quem augebat Beliſarij primùm de Rege Vandalorum in Hippodromo triumphãtis, deinde ob virtutem ſummã maximè periclitantis reçordatio, quam mihi dabat numiſma, quod tum forte habebam in manibus, in cuius vno latere ſcalptus erat Iuſtinianus, Beliſarium excipiens triumphantem, in altero Beliſarij

imago cum hoc elogio: Gloria Romanorũ Belisarius. Procopius scribit in Hippodromo fuisse portam appellatam Cochliam ob descensum in orbem procedẽtem. Itémque aditum fuisse quendam qui appellaretur mortuus, idem etiam dicit in Hippodromo fuisse porticum appellatam Venetiam à Veneta parte ibi sedere solita, ex qua colligere licet fuisse etiam porticum prasinam, aliásque porticus aliorum colorum. Partésque non promiscuè, sed porticibus distinctas spectauisse.

De templo Bacchi, & de aula Hormisdæ, & de Iustiniani domo. CAP. XIIII.

REGIS aulam, & domũ Iustiniani, antequam imperaret fuisse inter Hippodromum, & Propontidem percipitur ex templo Bacchi, & Sergij, quod etiam nunc extat in planitie inter Propontidem & Hippodromũ explicata, de quo Procopius hæc scribit: Petro & Paulo Iustinianus ædificauit templum iuxta Regis aulam, quæ Hormisdę olim nominabatur. Hanc enim domum suam propriam effecerat, vt Palatiũ structuræ decore sumptuosum videretur. Post verò quàm Imperator factus est, eam aliis regiis adiũxit: vbi sane etiam templum aliud construxit illustribus diuis Sergio & Baccho, horum templorum neutrum alteri cedit de pulchritudine, neque de magnitudine, neque vlla alia de re, simpliciter vtrunque splendore lapidum fulgorem Solis superat, similiter auri copia vndique satiatur, & donis ornatur, vna duntaxat re differunt, nam vni longitudo in rectum procedit, alteri columnæ in semicirculũ ex maxima parte dispositæ stant. Ita enim ambo

ambo admirabilia videntur, cùm vt toti vrbi, tum maximè regiis ædibus prȩclara ſint ornamenta. Procopius paulò infrà adiungit Iuſtinianum domum appellatam Hormiſdæ, quæ ſita erat proximè regias in illuſtriorem formam commutaſſe, Palatióque adiunxiſſe. Hormiſdam hunc, quem vocat regalem, arbitror Perſarũ Regis filium, quẽ Marcellinus ſcribit Conſtanti filio Conſtantini per giganteos contextus, cùm Romam veniſſet circumferenti mentem, omni ſpe talia conficiendi ablata. Traiani equum ſolum locatum in foro Traiani imitari ſe velle profitenti reſpondiſſe, ſtabulum prius tale condas, oportet. Georgius Cedrinus explicatiùs oſtendit, quàm prope templũ Bacchi fuerit domus Iuſtiniani. Aedem, inquit, Sergij, & Bacchi vicinam palatio ex parte maris, & propinquum huic templum ædificauit Iuſtinianus, quod ante fuerat propria domus Iuſtiniani, omnémq; ſuam priorem facultatem his duobus templis largitus eſt, & monaſterium addidit, quod illuſtribus viris impleuit. Templum Petri & Pauli non extat, ſed Sergij & Bacchi adhuc ſupereſt, cuius nomen duntaxat Græci etiam nunc retinẽt, vſum verò & fructum Turci habent. Eius figura rotunda hemiſphærio lateritio tecta, octo pilis nitens. Inter pilas columnæ Ionicæ diſpoſitæ ſunt duplici ordine, inferior ordo decem & ſex columnas habet pauimenti ſolo ſuſtẽtatas, quarum ſex virides, decem albæ maculis rubris diſtinctæ: ſuperior duodeuiginti complectitur, quarum octo virides, decem albæ maculis rubris variæ. Capitula inferiorum echinos habent circundantes imam partẽ, reliqua pars eſt tota veſtita foliis, ſuperiorum volutæ ex quatuor angulis

gulis capitulorum eminent, echini verò ex latere promi nent. Reliqua pars folia egregiè expressa continet. Supra inferiorum capitula existunt epistylia affabrè scalpta. Et Zoophorus grādibus literis versuum Græcorum scalptus ambientium totius ædis circulum, pilarū summæ partes adumbrantur foliis vitium interpositis racemis designantibus ædem Baccho sacram esse.

De portu Iuliani, & Sophiæ, & de porticu nominata Sigma, & de regijs Sophianis. CAP. XV.

PORTVM Iuliani fuisse prope ædē Bacchi, incendium declarat excitatum regnante magno Leone, quod Euagrius in latere vrbis vergente ad Aquilonem scribit grassatum esse à portu nuncupato Bosporio vsque ad antiquum Apollinis templum, in latere autem meridiano à portu Iuliani vsque ad domos vicinas templo Cōcordiæ. Zonaras explicat portum Iuliani fuisse prope templum Sergij & Bacchi, describens idem incendium, quod tradit ex Aquilone extitisse à Bosporio vsque ad ædem diui Ioannis Calybitæ, ex Austro ab æde diui Thomæ vsque ad ædem magnorum martyrum Sergij & Bacchi. Templum Thomæ fuit prope templum Concordiæ. Zonaras latus incendij australe incipit narrare ab Occidente ad Orientem, contrà Euagrius ab Ortu ad Occasum. Cedrinus dicit idem incendium à mari pertinēte ad septentriones ad templum Sergij & Bacchi vicinū mari Austrino vrbem cinxisse, portum Iuliani Anastasius Rex munitione & mole lapidum tutiorem effecit, hunc postea appellatum Sophię demonstrat Georgius Cedrinus. In Iu-

liani, inquit, portu Iustinus Iustiniani nepos ædificauit Palatium, portúmq; purgauit, in quo medio duas statuas excitauit suam, & vxoris suæ Sophiæ nominatæ, & commutato nomine appellauit portũ Sophiæ. Epigramma in statuam Iustini positam in portu,

Τοῦτο παρ' αἰαλοῖσι ἐγὼ θεόδωρος ὕπαρχος
Στήσα φαεινὸν ἄγαλμα ἰουστίνῳ βασιλεῖ.
ὄφρα καὶ ἐν λιμένεσσι ἑὴν πετάσσῃ μεγαλωλὴν.

Procopius tradit Theclæ martyris ædem fuisse apud vrbis portum nominatum Iuliani. Quidam recentes scriptores tradunt ex hoc portu Belisarium soluisse ad bellum Vandalicum, quod nescio vnde assequantur, nisi fortasse ex verbis Procopij scribentis Iustinianum nauem prætoriam ad littus iuxta ædes imperatorias deduci iussisse, tum Epiphanium vrbis Episcopum classi de more bene precatum fuisse, sicque Belisarium cum vxore Antonina soluisse. Fuerũt quidem ædes regiæ vicinæ huic portui, sed & aliæ regiæ fuerunt iuxta sinum portuosum, à quo longè non fuit domus Belisarij. Suydas dicit Anastasium Regem Iuliani portui molem apposuisse, eúmque muniuisse. Zonaras huc adiungit Iustinum regias construxisse, Sophianásque nominasse à nomine vxoris Sophiæ, quam vehementer amabat. Plerique putãt has regias fuisse iuxta portum Sophiæ, quibus ne assentiar non modò ratio dissuadet, sed etiã eruditorum hominũ autoritas, inter quos Zonaras tradens illum regias contra vrbem ædificasse Sophianas, eóque longè antiquior Agathius Scholasticus, qui vixit ea ætate, qua regiæ Sophianæ conditæ sunt, in hísque inscripsit Epigramma, quo percipitur illas non fuisse secun-

dum

dum Propontidem, iuxta quam erat portus Sophiæ, ſed contra vrbem apud Boſporum: vbi terra diuiditur in duas partes:

Εἰς παλάτια Σοφιανῶν ἀγαθίου σχολαστικοῦ.
Ὁππόθι τεμνομένης χθονὸς ἄνδιχα πόντον ἀνοίγει
πλαγκτὸς ἁλικλύστων πορθμὸς ἐπ' ἠιόνων
χρυσέᾳ συλλέκτρῳ τάδε ἀνάκτορα θῆκεν ἀνάσσῃ
τῇ πολυκυδίστῃ θεῖος ἄναξ Σοφίῃ.
Ἄξιον ὦ ῥώμη μεγαλοκρατὲς ἄντια σεῖο
κάλλος ἀπ' Εὐρώπης δέρκεαι εἰς Ἀσίην.

Codex Zonaræ habet δέρκεται. Ex his verſibus Palatium Sophianum intelligitur non modò iuxta Boſporũ, ſed etiam extra vrbẽ fuiſſe, quòd hiſtoriæ confirmant non modò Cedrini, ſed aliorum deſcribentium acerrimam frigoris vim ſub Leone Copronymo factam, qua conglaciauit tam vehementer Boſporus, vt quicunque vellet à regiis Sophianis ad vrbem & à Chryſopoli ad diuum Mamantem, & Galatam in Boſporo tanquam in ſicco ambularet ſine vlla offenſa. Cùm ex his tum ex aliis colligo Sophianas regias fuiſſe trans Boſporũ contra vrbem. Iam verò portus Sophiæ priuſquam appellaretur Iuliani, videtur eſſe ille, quem nouum portum antiqua regionum deſcriptio ponit in regione Hippodromi, ſed ſiue ille nouus, ſiue Iuliani, ſiue poſtremo Sophię appellaretur, hodie exaggeratus eſt, ſeu ſit ille, quẽ ædes Bacchi habet ab Occidente, iam magna ex parte obrutum intra muros clauſum, cuius pars duntaxat reſtat velut lacus, quo mulieres pannos lauare ſolent. Dicuntur videri triremes in illum demerſæ, Byzantij huius ætatis vulgò appellant Caterga limena, quaſi por-

tum triremium, ſiue fuerit ab Oriente Bacchianæ ædis iuxta portam vrbis, quam vocant Leonis, vel à Leone lapideo, qui etiam nunc prope extat, vel à Leone Imperatore, quem habuiſſe ibi Palatium aiunt Conſtantinopolitani. Nicephorus recens Hiſtoricus ait Regem Conſtantinopolitanum obſeſſum à Latinis congregaſſe multitudinẽ fabrorum in Morion, quod erat circum Hippodromum. Vbi fuerit Conſtantinopoleos locus appellatus Pyctacia nondum intellexi. Hoc tamen addam ex Cedrino, atque aliis recentibus hiſtoriis tradentibus. In loco, quem vocant Pyctacia columnam fuiſſe ſuſtinẽtem Leonis ſtatuam Regis Verinæ mariti, quam quidam ſcribunt eius ſororem Euphemiam excitaſſe prope domũ ſuam, quo Leo omnibus hebdomadibus proficiſcebatur ad ſororem ſapientem & caſtã, omnes iniuria affecti illic in gradibus columnæ ſua ſupplicatoria Pyctacia ponebant, quæ apparitores cuſtodiebãt, regíq; illuc profecto dabant, qui ſtatim reſponſum ſingulis dabat. Budæus Pyctacia, ſiue vt ipſe ait, Pyctacia dicit eſſe breuia à Gallis Borderelos vulgò appellatos, ſed etiam ſupplices libellos appellare poſſumus. Nam Pyctium liber, Pyctacion libellus. Pyctacium hodie vulgò Græci epiſtolas appellant Pyctacia. Hiſtoria ignoti authoris ait Eudoxiam ſuam ſtatuam totã argenteam poſuiſſe ſupra excelſam columnam in loco appellato Pyctacio, qui ſi rectè ſcribit, fuit hæc ſtatua prope templum Sophiæ, iuxta quod fuiſſe Eudoxiæ ſtatuam antè monſtrauimus, ædem diuæ Euphemiæ, tradit libellus de patria Conſtantinopolitana Conſtantinũ magnum excitaſſe apud Hippodromum, eámq; poſtea Conſtantinum

tinum Copronymum Iconomachum fecisse armamentarium, reliquiásq; diuę Euphemiæ in profundum mare proiecisse. Suydas scribit Euphemiæ, quæ vxor Iustini Thracis erat, statuam fuisse statutam in æde diuæ Euphemiæ ab ipsa condita, scriptores recentes patriæ Constantinopolitanæ tradunt tempore Basilij Imperatoris terręmotum magnum fuisse, quo diui Polycleti cecidit templum, & oppressit omnes, qui intus essent, ex eóque tempore appellatum fuisse Sigma, ego potius ita appellatum fuisse existimarē à porticu, quam ante hunc terræmotum multis seculis Sigma à similitudine literæ appellatam antiqua descriptio ponit in regione Hippodromi. Georgius Cedrinus meminit loci, quem appellat Sigma. Michaëlem, inquit, Imperatorem monachi vestitu indutum ex monasterio appellato studio correptum per forum pedibus traxerunt, & supra monasterium Periblepton nūcupatum ipsum ducentes in loco appellato Sigma excæcarunt. Idem Cedrinus ait Basilium Macedonium ædem virginis Mariæ restituisse à fundamentis nominatam Sigma. Eunuchus Chrysaphius Zomas excitauit statuam Theodosij minoris in loco nominato Sigma, ędem diui Stephani positā prope locum nuncupatum Sigma Constātinum magnum excitasse scribunt nonnulli, itaque hoc Sigma alio loco fuisse in vrbe, quàm illud, quod dixi in tertia regione fuisse, & scribendum esse per e, literam Segma, ex eo quòd dicunt ideo sic appellatum fuisse, quod ædis Polyecti in eo situ terræmotu concussa oppresserit omnes, qui in eo essent.

De quarta regione. CAP. XVI.

EX ANTIQVA regionum deſcriptione, quæ declarat quartam regionem vrbis à miliario aureo, collibus lęua, dextráque ſurgentibus, ad planitiem vſque valle ducente perductam fuiſſe. Facilè ipſa perciperetur fuiſſe in valle prima, & dorſi iugo eminente ſupra vallem, ſi miliarium aureum maneret, aut eius memoriã Conſtantinopolitani retinerent. Ex quibus edoceri poſſemus, vbi fuiſſet, aut ſi vlla extarẽt veſtigia Auguſtæi, Baſilicæ, Nymphæi, & reliquorum ædificiorũ, quæ traduntur fuiſſe in hac regione: ſed cum nulla hodie appareat. Primùm dubitabam, an vallis, quam continet quarta regio eſſet illa prima à me antę deſcripta: non quin hæc collibus læua, dextráq; ſurgentibus ad planitiem vſque ducatur, ſed quòd & aliis vallibus hæc conueniant. Deinde poſtquàm ex aliorũ ſcriptis percepiſſem, loca vbi fuerunt monumenta, quæ traduntur fuiſſe in hac regione, facilè cognoui regionem quartam fuiſſe in prima valle, eiúſque lateribus, & iugo vicino ædi Sophianæ, vt cognoſces legens, quæ ſubiiciam.

De foro Auguſtæo, & columna Theodoſij, & Iuſtiniani, & de Senatu. CAP. XVII.

PROCOPIVS forum, quod Conſtantinopolitani Auguſtæum nominãt, declarat ante regias ſitum fuiſſe columnis circundatum, nunc nomen non modò amiſit, ſed ne forum quidem extat, totum fere exædificatum. Regiæ dudum deletæ ſunt, fuiſſe tamen Auguſtæum, vbi nunc cernitur aqua ſaliẽs

non longè à Sophiæ angulo ad Occaſum vergente, aſſequor ex ſtylobata paulò ante extante columnæ Iuſtiniani à Turcis ſublatę, quam Procopius tradit Iuſtinianum in Auguſtæo foro, Zonaras in aula ante ædem Sophiæ excitaſſe. Suydas addit Iuſtinianum cùm Sophiæ templum condidiſſet purgaſſe aulam, & marmore ſtrauiſſe appellatam priùs Auguſtæum forum, ibíque columnam ſuam ſtatuiſſe. Procopius tradit forum quoddam ante Senatum fuiſſe à Byzantiis appellatum Auguſtæum, vbi cõmiſſi lapides non minus quàm ſeptem in quadrangulum diſpoſiti in baſi ſiti omnes, quorum quiſque eouſque contrahitur, & ſubducitur extra inferiorem, vt lapidum vnuſquiſque proiectus, vel contractus efficiatur gradus, & ſedes hominibus. Hanc Procopij deſcriptionem ſtylobatæ eò libentiùs adiunxi, quòd ea in æditis Codicibus non habetur. Deinde addit Procopius ſupra ſeptem iam dictorum lapidũ ſupremam partem extare, inquit, ingẽtem columnam, non ex vno lapide, ſed ex lapidibus permultis ingentibus compoſitam, quos vndique æneæ tabulæ & coronæ circumueſtiebant, ipſóſque firmitate colligabant, & ornatu contegebant, eius quidem ęris color debilior auro puro, ſed æſtimatio non multum cedebat argento. In ſumma columna extabat ingens equus æneus Orientem intuens, dignum ſpectaculum præbebat: ſimilis enim erat gradienti, & vltra procedere cupienti. Pedum anteriorum ſiniſtrum erigebat, vt terram ante iacẽtem calcaturus: alterum ad lapidẽ adnitebatur, vt iter ingreſſurus. Poſteriores ita contrahebat, vt prompti eſſent adgreſſum, equo inſiſtebat ænea Regis ſtatua Coloſſo ſimilis, veſti-

ta mo

ta more Achillis, calceata arbylis, thorace heroïco induta, galea illius caput tegebat fulgore corruscans: spectabat Orientem, iter arbitror contra Persas suscipiẽs, ferebat manu sinistra globum, quo designabat fictor vniuersum orbem illi obedire, ensem non habebat, neque hastam, sed crux ex vertice eius eminebat, qua imperium adeptus est, & bellorum secundas pugnas, prætendebat manum dextram ad Orientem, digitísq; porrectis iubebat Orientis Barbaros domi se continere, & non vltra progredi. Qualis autem fuerit Iustiniani galea declarat Tzetzes in varia historia. Tiara, inquit, apud Persas tegmen capitis fuit, postea ex victoriis coronam adeptorum capitibus Romæi imposuerunt tiaras, siue tiphas, cuiusmodi fert equestris statua Iustiniani supra columnam statuta. Procopio addit Cedrinus argentea manu globum continuisse Iustinianum. Zonaras decimoseptimo anno sui imperij eam columnã excitasse, eo loco, vbi antea stabat altera colũna Theodosij magni, gestans statuam ex argento factam ab eius filio Arcadio, ponderans septies mille & quadringentas libras, quam simul cum colũna Iustinianus, vbi demolitus esset, argentúmq; detraxisset, columnam suam cum sua statua erexit. Præterea maximo plũbi pondere, quod ex illa detraxit, aquam in vrbẽ induxit. Vtinam vt iniuriam, quam intulit Iustinianus Theodosio, Barbari vlti sunt, ita humaniter eruditi libris Iurisconsultorum, quos mutilauit repertis, euerterent in digesta Commentaria malè digestarum legum. Barbari enim omni æreo vestitu, & equo, & statua columnam Iustiniani spoliarunt, aliquótque annos nuda remãsit. Tandem

dem ante triginta annos euersa est tota vsque ad stylobatem, quem anno superiore funditus vidi excindi, ex cuius crepidinibus aqua saliebat fistulis in magnũ labrum, nunc stylobatæ loco, castellũ aquæ latiùs constructum est, & fistulæ auctæ, equestrem Iustiniani statuam, quam modò dixi supra hanc columnam fuisse collocatam, seruatam diu in claustro regij Palatij deportari nuper vidi in caminos, quibus metalla funduntur in machinas bellicas, inter quæ erat Iustiniani crus proceritate meam staturam superans, & nasus dodrãte longior. Crura equi ad terram proiecta metiri non potui, pedis vngulam mensus sum occultè, & deprehendi dodrantalis esse altitudinis. Augustæum forum appellatum fuisse recentes Historici, atque etiam Grammaticus Suydas, docent ex eo, quòd decimoquinto die Octobris regionum curatores, & Sebastophori in Augustæo velut in foro rerum venalium saltarent in honorem Augusti. Vel ex eo, quòd in fornicæ cameræ huius fori, statuæ magni Constantini, & Helenæ matris statutæ essent. Zosimus antiquior Procopio tradit Constantinum in loco, ad quem erat quondã Byzantij porta terrestris forum condidisse rotundum, ídque porticibus duplicibus nẽpe vnis supra alias impositis circumplexum arcus duos marmoris Proconnesij inter se contrarios fabricatum fuisse, per quos licet ingredi in Seueri porticus, & ex antiqua vrbe exire incertus scriptor designat id esse Augustæum, cùm ait Constantinum construxisse forum ad Oceani similitudinẽ circulare. Idem Zosimus alio loco dicit, cùm esset Byzantij forum maximum quatuor porticibus circundatum, ad quarum

vnius,in quam ſurſum ducunt non pauci gradus,extremas partes duas ſtatuas Conſtantinum collocauiſſe, in altera quidem parte vnam matris deorum Rheę,quam cum Iaſone nauigantes collocarunt in monte Dindymo,eminenti ſupra vrbem Cyzicum. Aiunt autem, vt hæc ob negligentiam circa cultum diuinum mutilata fuit,ſublatis vtrinque leonibus, & forma manuum immutata fuerit.Nam olim leones continere viſa nunc in formam precantis tranſlata eſt, vrbem intuens & ornans,in altera porticus parte fortunam Romę collocauit Conſtantinus.Suydas dicit fortunam vrbis fuiſſe in fornice miliarij, quæ ſi verè à Conſtantino poſita fuit. Vtrunque forum à Zoſimo deſcriptum,vnum & idem eſt,ſed mihi diuerſum videtur,ex eo,quòd primum Zoſimus dicit Conſtantinum condidiſſe duabus porticibus circumpoſitis,alterum poſt paulò infra dicit fuiſſe quatuor porticuum, niſi fortaſſe ibi adnumeret porticus Seueri & Conſtantini, ex quarum vtriſque licebat exire in alteras. Ad Auguſtæi fori plagam orientalem Procopius Iuſtinianum ait condidiſſe curiam,in quam conueniens Romæorum ſenatus anniuerſarium ineuntis anni feſtum celebrabat. Ante curiam ſtant columnę ſex, quarum duæ murum curiæ, qui ad occaſum Solis vergit in medio ſuſtinent, quatuor viri paulò exterius pertinēt. Omnes hæ columnæ albæ ſunt,magnitudine eas primas puto totius orbis, porticum autem faciunt hæ columnæ, quæ quidem porticus tectum in Tholo circũuoluit: partes porticus ſuperioris omnis venuſtate marmorum columnis æqualium ornatæ ſunt, ſtatuarúmq; multitudine. Ego arbitror Iuſtinianum non hãc curiam

curiam condidiſſe,ſed refeciſſe antiquum ſenatum,qui deflagrauit incendio,quo Sophia,& thermæ Zeuxippi deflagrarũt. Nam Sozomenus tradit Conſilium,quod Senatum vocant, Conſtantinum magnum ædificaſſe, quem eundem honorem & ordinem, & feſtum Calendarum habere voluit,quos antiquæ Romæ ſenatus habere ſolebat,idem declarat,vbi fuerit illa curia,cùm ait ſtatuam argenteam Eudoxiæ Auguſtæ in colũna purpurea ſtatutam fuiſſe ad Meridiem templi Sophiani ſupra excelſum ſuggeſtum ante domum magnæ curiæ. Socrates addit neque prope, neque longè à Sophia ſtatutam fuiſſe,ſed vltra latam viam intermediam, inter vtranque,cuius Suydas meminit. In Tribunali, inquit, Palatij columna fuit Eudoxiæ vxoris Theodoſij. Antiqua regionum deſcriptio in eadem regione ponit ſenatum & Tribunal purpureis gradibus extructum, & Baſilicam.Pręterea Sozomenus clariùs declarat,in qua parte ſenatus fuerit,inquiens:Cùm ſeditio orta eſſet de expellendo Ioanne Chryſoſtomo, ignem repente iniectum vndiq; templum magnum cõbuſſiſſe, & omnem ambulationem, & huic adiacentem ex parte Meridiei maximam domum ſenatus:adhuc extant muri ſenatus ab angulo Sophiæ intuenti Meridiem, ſed interpoſita via,quę pergit à porta clauſtri regij ad forũ Cõſtantini.

De regia & Baſilica, & Palatio Conſtantini, & de domo nuncupata Chalca. CAP. XVIII.

NON longè ab Auguſtæo foro Procopius ſcribit regiam domum eſſe,cuius vim ita,vt aiunt, ex vnguibus leonem cognoſcimus. Percipient

hæc lecturi. Hoc vestibulum, inquit, quod vocant Chalcam, tale est, Quatuor directi muri in ordinē quadrangulum dispositi in sublime ferūtur circum horum angulum, cuiusque proiicitur, prætenditúrque excitatio quædam lapidum exactè elaboratorū, quæ simul cum muro assurgit à solo ad summum, non intersecans loci pulchritudinem, sed addens quiddam harmonię. Supra hos efferuntur octo arcus sustinentes tectum medium in globatam excelsitatem incuruatū, præclarè laqueatum: totum enim lacunar non picturis cera compactis, sed tenuibus calculis omni genere colorum ornatis fulget, cùm aliorum, tum hominum effigies exprimentibus. Quæ depicta essent declarat Procopius, bellum, & pugnas, vrbes permultas captas Italiæ, Africæ, vincit Iustinianus Rex Duce Belisario, redit Dux ad Regem habens exercitum alacrem, qui Regi tribuit spolia reges & regna, & cętera, quę sunt mortalibus pretiosa. In medio stant Rex, & Regina Theodora, ambo similes lætis festum agunt victoriæ de Rege Vandalorum, & Gotthorum, & de captiuis ad se perductis. Circunstat ipsos Senatus cunctus festū agens, hoc enim calculi demonstrant, qui exprimunt facies, ex quibus hilaritas, atque lætitia efflorescit, omnes igitur cum Rege gloriantur, & rident diuinis honoribus fruentes. Vt enim Papinius in syluis Basilicam Pauli appellat regiam Pauli, sic domum, quam Procopius appellat βασιλεῖον, etiam appellatam fuisse Basilicam, & Palatium, colligo ex Cedrino describente incēdium excitatum temporibus Iustiniani, quo combustum dicit vestibulum Basilicæ, & Augustæum, & tectum æreum Palatij Constantini magni, quod

quod ex eo tempore vſque in hunc diem Chalca appellatur: quod tectũ eſſet tegulis æreis inauratis. Quam Cedrinus vocat Baſilicam, Procopius de ædificiis Iuſtiniani appellat τὰ βασιλεῖα, cùm eodẽ incendio ſcribens ait cõbuſta fuiſſe veſtibula τῶν βασιλείων, & appellatam Chalcam. Idem de bello Perſico tũc templum Sophiã, & balneum Zeuxippũ, καὶ τῆς βασιλείου αὐλῆς, τὰ ἐκ τῶν προπυλαίων, vſque ad domum Martis. Idem paulò infrà, Iuſſit Rex, inquit, Beliſarium ad nuncupatam Chalcam, & ad veſtibula illic ſita ire, ex quibus videtur Procopius diſtinguere regiarum veſtibulum à Chalca, cùm tamen prius appellauerit Chalcam veſtibulum regiæ. Equidem arbitror primò Regis domum appellatam fuiſſe Baſilicam, poſtea cùm etiam magnæ domus, vbi negotiatores verſabantur, Baſilicæ vocarentur, βασιλεῖον appellatam fuiſſe Regis domum, deinde Palatiũ, quod ſi Baſilica diſtinguebatur à regia domo, tamen illa, aut pars fuit regiarũ, aut vicina regiis, vt percipitur ex antiqua deſcriptione, quæ in eadem regione Auguſtæum, & Baſilicam ponit. Hæc cùm in commemoratione locorum huius regionis non meminit, neque Palatij, neque regiarum, ſed duntaxat Baſilicæ declarare videtur Baſilicam fuiſſe Palatium ipſum, ſed ſiue Baſilica in Palatio, ſiue extra Palatium fuit. Vicinam fuiſſe Palatio incendia oſtenderunt, cùm ambo ob vicinitatem deflagrarint, & propinquam eſſe debuiſſe foro, cui vicinas dixi regias, ratio docet architectonica præcipiens Baſilicarum loca adiuncta foris, quàm calidiſſimis partibus oportere conſtitui, vt per hyemem ſine moleſtia tempeſtatum ſe conferre in eas negotiatores poſſint, à

qua non diſſentit Iulius Pollux prope theatrum tradẽs Hippodromum, ſtadia, Curiam, forum, regiam aulam, regiam porticum, regium Tribunal, debere eſſe. Georgius Cedrinus tradit Chalcæ ſplendidam domum ædificaſſe Aetherium architectum conſilio ſapientis Anaſtaſij, cui conſentit Epigramma olim in ea inſcriptum, quod Græcum addam, vt clariùs intelligatur:

Εἰς οἶκον ἐν τῇ λεγομένῃ χαλκῇ τοῦ παλατίου.

Οἶκος Ἀναστασίοιο τυραννοφόνου βασιλῆος.
Μοῦνος ὑπερτέλλω πανυπείροχος ἄστεσι γαίης
Θαῦμα φέρων πάντεσσι ἐπεὶ κοσμήτορες ἔργων
Ὕψος ὁμοῦ, μῆκός τε, καὶ ἄπλετον εὖρος ἰδόντες
Ἄσκεπες ἐφράσσαντο πελώριον ἔργον ἐᾶσαι.
Ἄλλα πολυμήτιο λαχὼν πρωτήια τέχνης
Αἰθέριος πολυίδρις ἐμὴν τεχνήσατο μορφὴν
Ἄχραντω βασιλῆι φέρων πελάγγια μόχθων
Ἔνθεν ἀπειρέσιον μέγεθος περὶ παντὶ τιταίνων
Αὐσονίων νικῆσα βοώμενα θαύματα γαίης
Εἶξον ἀρειοτέροισι χάρις Καπετωλίδος αὐλῆς
Εἰ καὶ χαλκείων ὀρόφων μαρμάρυγμα πέμπεις
Κρύψον ἀμετρήτων μεγάρων στειρόμενον αὐλαῖς
Πέργαμε· φαιδρὸν ἄγαλμα τεὸν ῥουφίνιον ἄλσος.
Μηδὲ τανυπλεύροισιν ἀερηρότα Κύζικε πέτροις,
Ἀδριανοῦ βασιλῆος ἀμεμφέα νηὸν ἀείσης.
Οὐ μοὶ πυραμίδων ἰκέλη κρίσις, οὐδὲ κολοσσοῦ.
Οὐδὲ φάρου μεγάλην μοῦνος δ' ὑπέδραμον αἴγλην
Αὐτὸς ἐμὸς σκηπτοῦχος ἰσαυροφόνου μετὰ νίκην,
Χρυσοφαὲς μ' ἐτέλεσσεν ἐδέθλιον ἠριγενείτης,
Πάντη τετραπόρων ἀνέμων πεπετασμένον αὔραις.

Hiſtorici quidam, ſed recentes tradunt Conſtantinum

magn

magnum primum ædificaſſe Palatium Chalcæ, quibus non crederem, niſi mouerer veriſſimilitudine illa, qua exiſtimo Conſtantinum ad ornandam ſuam nouã Romam conatum fuiſſe æmulari tegulas illas æreas inauratas capitolinas antiquæ Romæ, habẽtis etiam forum tectum ære. Quis verò, niſi incendio perierint, illas Palatij Byzantini tegulas, abſtulerit, nondum legi. Capitolij Romani, ſcribit Procopius, tegularum ærearum, auratarúmque partem dimidiam Genſericũ diripuiſſe, vt Conſtantinus tertius Heraclij nepos, laminas argenteas, quibus Pantheon tegebatur. Suſtulit, prope latus ædis Sophiæ vergens ad regionem cœli mediam inter Meridiem & Occidentem, exiguo interuallo diſtantes à fiſtulis aquæductus prodeuntis ex caſtello poſito in loco, vbi antea fuiſſe columnam Iuſtiniani in foro Augustæo diximus, adhuc extant ſeptẽ columnæ Corinthiæ, in quarum vnius ſcapo nomen inciſum eſt Conſtantini magni, & eius ſignum viſum in cœlo cum inſcriptione, ἐν τούτῳ νίκα. Earum baſis, & imus ſcapus terra obruti ſunt in altitudinem ſex pedum, quod deprehendi, cùm fortuitò incidiſſem in fundamenta parietum, quæ tum ponebantur inter has columnas, baſis plinthum videre non potui terra obrutum, ſed tamen vidi torum inferiorem octo digitos craſſum ſeptem altum, baſis pręter plinthum alta eſt duos pedes, & dodrantem, imi ſcapi calcaneum ſatum dodrãtem. Vna quæque columna eſt alta triginta pedes & ſex digitos. Denique tota colũna cum ſpira & capitulo alta circiter quadraginta ſex pedes & ſemipedem: imi ſcapi, quẽ menſus ſum ſupra calcaneum: perimeter eſt vndeuiginti pedũ, intercolumnia

nia lata viginti pedes & decem digitos. Constantinopolitani aiunt has columnas fuisse intra Palatium Constantini: alij dicunt sustinuisse pontem, quo ex Palatio iretur ad ædem Sophiã: quod vtrunque falsum est, cùm ex antedictis liqueat fuisse in foro Augustæo. Itaq; mihi potiùs videntur sustinuisse fornices porticuum, in quibus statuæ Constantini magni, & eius matris Helenæ, aliorúmque statuæ fuerunt statutæ. Cùm ex antedictis ædium regiarum excellentiam cognoscere possumus, tum ex Zosimo, qui tradit Constantinum regias ædes Byzantij condidisse, non multò inferiores Romanis Palatiis, tum ex Eusebio, qui eum testatur, non modò cęteris ornamentis illustrasse nouam Romam & Palatium: sed etiam in ædium regiarum locis excellentibus, & in medio lacunarium inauratorum symbolum crucis ex variis & pretiosis compositum lapidibus, & multo auro ornatum inserendum curasse Constantinum, id existimãtem sui regni tutelam esse: tum etiam ex diuo Hieronymo cognoscere possumus quantopere ornarit nouam Romam Palatiis, omnes illum, inquit, penè vrbes nudasse, vt suam nouam Romam exornaret. Addit Eusebius Constantinum musas Heliconides posuisse in Palatio. Sozomenus scribit Cõstantini iussu omnia antiquorũ templa & statuas, quæ essent sub imperio suo ablatas esse, ligneas quidem crematas fuisse, æreas egregiè elaboratas vndique Constantinopolim transtulisse ad vrbis ornamentum, quas sua ætate etiam extitisse dicit in viis, in Hippodromo, in Palatio, neque solus magnus Constantinus, sed pleriq; reges Constantinopolitani orbem spoliarunt ad nouam Romam ornan

nandam, ex quibus vnus fuit Constantinus tertius Heraclij nepos, qui ex antiqua Roma omnes statuas ex ære & marmore factas, omniáque templorum ornamenta præstantiora sustulit, nauibúsq; ad id præparatis imposita asportauit, plúsque septem dierum spatio vnus vrbi detraxit, quam Barbari ducētorum quinquaginta annorum spatio: tot enim anni fuerunt à prima inclinatione imperij ad fœdam illam deprædationem. Iordanes non omnino malus author historiæ Geticæ tradit Theodoricum Byzantium profectum adoptatum, Consulémq; factum fuisse ab Imperatore Zenone, atq; equestri statua ornatum ante Palatiū collocata. Tzetzes variæ historiæ conscriptor tradit etiamnum sua ætate caput Apollinis, quem similem soli Phidias fecit, in ipso Palatio extitisse. Suydas scribit Pulcheriæ Arcadij filiæ statuam positam esse in Chalca prope ambulationē Ariadnes primæ vxoris Zenonis, simúlq; ipsius Zenonis statuas positas fuisse in regia porta Chalçæ, itémque duas pedestres in breui columna extitisse cum elegiis secundi Philosophi. Historia ignobilis, sed nota Constantinopolitanis addit in sinistra parte Chalcæ Iustinianum cognatorum suorum statuas septem locasse, alias ex ære, alias ex marmore, duos equos excitassē in fornice ante Chalcā, & capita inaurata mulierum Gorgonæ speciem gerentium: aliásque addit, quas prętereo propter historiæ ignobilitatem. Suydas tradit in Tribunali Palatij statuas fuisse Eudoxiæ, & Theodosij mariti, & Marciani, & Constātini, vbi saltationes duarum partium exerceri solebant, vsque ad tempora Heraclij.

De Basilica & regia ambulatione.

CAP. XIX.

BASILICAM, quam antè dixi vicinam fuisse foro Augustęo, quatuor arcus habuisse Epigrammata designant in eis olim inscripta:

Εἰς τὴν ἁψῖδα ἐν τῇ Βασιλικῇ ἐν Βυζαντίῳ.

Τετραπόροις ἁψῖσι πόλιν Θεόδωρος ἐγείρας
Ἄξιός ἐστι πόλιν καὶ τετράδων ἡνιοχεύειν.

Εἰς ἕτερον μέρος τῆς αὐτῆς ἁψῖδος.

Ἔπρεπέ σοι Θεόδωρε τύχης εὐκίονα νηὸν
Ἔργου κοσμῆσαι θαύματι τοσσατίου
Δῶρα τε κυδήεντα πορεῖν χρυσασπίδι ῥώμῃ
Ἢ ὕπατον τεύξειν τρὶς ἔπαρχον ὁρᾷ.

Calliades exercitus Imperator Byzãtini statuas Byzantis, & Phidaliæ in Basilica posuit, cũ hac inscriptione,

Τὸν κρατερὸν Βύζαντα καὶ ἱμερτὴν Φιδάλειαν
Εἶν ἐνὶ κοσμήσας αὖθι τὸ καλλιάδης.

Εἰς φειδάλειαν.

Ἱμερτὴ φιδάλεια δάμαρ Βύζαντος ἐτύχθη
Εἰμὶ δὲ βουπάλεως δῶρον ἀεθλοσυνης.

Plinius inter artifices imaginum cõmemorat Anthermum Chium, eiúsque filios Biopalum, & Anthermum, Dionysius Byzantius scribit Byzantem, à quo Byzantium nomen habet, fuisse maritum Phidaliæ, à qua portus Bospori appellatur Phidaliæ, de quo pleniùs scripsi in tractatione Bospori. Recentes scriptores, & Suydas Grammaticus dicunt in Basilica à tergo miliarij aurei fuisse statuam inauratam viro similem, vbi etiam fuit exammon Heraclij Regis & Gonyclines Iustini tyranni, illic Terbelis concionatus est: in his etiam elephantus

tus ſtabat maximus à Seuero factus ob hanc cauſam, quòd ibi cùm maneret elephantus cum multis cuſtodibus, atque prope argentarius artem factitaret ſtaterarũ, cuius domus cùm eſſet direpta, mortem argẽtarius minitabatur cuſtodi elephanti, niſi elephantum contineret, quem minas ſuas contemnentem, interfecit, próque pabulo ipſum elephanto obiecit, quo facinore elephantus exacerbatus interfecit argentarium. Seuerus id factum intelligens, elephanto ſacrificauit, ibíq; elephantum, eiúsque rectorem ex ære factos locauit, vbi etiam Suydas tradit fuiſſe Herculis ſtatuam, quæ colebatur, eíque multa ſacrificia fiebant, eámque poſtea in Hippodromum traductã Iuliano Conſule, ab antiqua Roma Byzantium vnà cum decem ſtatuis deportatã partim vehiculo, partim naui, qui ſi ille eſt, quem ex Vngaria Abramus Baſſa Byzantium vexerat, & collocauerat in Hippodromo, non minus mortuus, quàm viuus orbem peragrauit. Suydas item tradit in Peripato regia equeſtres ſtatuas fuiſſe poſitas Traiani, Theodoſij, Valentiniani, Gibbi, Firmiliani ridiculi. Prætereo alias permultas non modò regum, ſed etiam eunuchorum, inter quos excellebat ſtatua Eutropij, qui Arcadij cubiculo præfectus fuit. Cuius potentia ex ſtatuis aureis vbique illi poſitis, & domibus totius vrbis ſplendidioribus ab eodem conſtructis illuſtrata incitauit eunuchorum nationem, eouſque, vt quidam etiam prima lanugine veſtiti vltro eunuchi fierent, ſperantes ſe fore ſimiles Eutropio. Adeò vicina Baſilica fuit miliario & Auguſtæo, vt horologium quod Iuſtinus fecit. Georgius Cedrinus ponat in miliario, alij in foro Auguſtæo,

alij in Basilica, id quod declarat Epigramma:

Εἰς τὴν βάσιν τοῦ ὡρολογίου τοῦ εἰς τὴν ἀψῖδα
τὴν εἰς βασιλικήν.

Δῶρον ἰουστίνοιο τυραννοφόνου βασιλῆος
Καὶ σοφίης ἀλόχου φέγγος ἐλευθερίης,
ὡράων σκοπίαζε σοφὸν σημάντορα χαλκὸν
αὐτὸς ἐκ μονάδος μέχρι δυωδεκάδος
ὅντινα συληθέντα δίκης θρόνον ἡνιοχεύων
εὗρε ἰουλιανὸς χερσὶν ἀδωροδόκοις.

De Bibliotheca Basilicæ, & de regia porticu, & de Basilica cisterna. CAP. XX.

DOMVS regia, inquit Zonaras, fuit in nuncupata Basilica prope ærarias officinas. In qua libri externæ sapientiæ, & generosioris doctrinę diuiniorísq; multi seruabantur. Fuerat autem hæc domus superioribus temporibus, disciplinis præstãtis præceptoris, quem œconomicum vocabant. Domicilium is duodecim secum habebat habitantes, ratiocinationis eruditione summa præditos, quibus victus ex publico præbebatur, hos adibant studiosi ratiocinatricis sapientiæ, atq; etiam reges in rebus agendis consiliarios adhibebant. Regnante Basilisco Constãtinopolim incendium maximũ afflixit, ex officinis ærariis incipiens, quod deuorauit officinas ipsas, earúmque vicinitatem, in cinerémq; redegit platearum ædificia cum alia, tum Basilicam nuncupatam, in qua erat Bibliotheca sexies centena millia voluminũ continens, inter illa erat draconis intestinum longum centum & viginti pedes, habens inscripta literis aureis Homeri poëmata Iliadem,

& Od

& Odyſſæam. Malchus Byzantius Sophiſta ſcripſit hiſtoriam ab imperio Conſtantini vſq; ad Anaſtaſium, in qua incendium Bibliothecæ publicæ, & ſtatuarum. Auguſtæi fori vehementer, & tragicè deplorat, de eadem Bibliotheca Georgius Cedrinus. Ad nuncupatam, inquit, Baſilicã ciſternam, Palatium dignitatis plenum fuit, in quo ex inſtituto antiquo œconomicus præceptor habitabat habens duodecim diſcipulos, ſermone, & vita graues, omnis ratiocinatricis diſciplinę ſcientes, cum celeritate & magnitudine naturæ præditos, tum maximè participes diuinæ Philoſophiæ: quorum ſine ſententia quidquam agere nefas videbatur etiam regibus ipſis. Incendium accidit Conſtantinopoli imperante Baſiliſco, quod florentiſſimam vrbis partem conſumpſit, ex mediis ærariis officinis prodiẽs ambas ipſas porticus conſumpſit, & omnem viciniam appellatam Baſilicam, in qua erat Bibliotheca habens voluminum ſexies centena millia, inter quæ erat inteſtinum draconis pedum centum & viginti, in quo erant ſcripta Homeri poëmata Ilias, & Odyſſæa literis aureis. Inerant etiam in hac Bibliotheca hiſtoriæ heroũ res geſtas continentes, multis poſt ſeculis quàm deflagrauit hæc Bibliotheca ſub Baſiliſco, cùm Leo Conon Rex Baſilicæ eruditos in ſententiam ſuæ hæreſis trahere non potuit, combuſſit illos vnà cum Baſilicæ Palatio, & Bibliotheca: quæ pulchris libris poſt incendium iterum ornata fuerat, Baſilicæ Romę iudiciis conſiliis negotiationibus attributæ erant, Conſtantinopoli etiam Bibliothecis, & literarum Gymnaſiis: id quod cùm ex antedictis, tum ex Epigrammate inſequenti liquet:

Εἰς τὴν βασιλικὴν τῶν παιδευτηρίων ἐν
Βυζαντίῳ ἀδέσποτον.

Χῶρος ἐγὼ θεσμοῖσιν ἀνειμένος ἐνθάδε πηγὰ
Ἄφθονος αὐσονίων ἐκκέχυται νομίμων
Ἣ πᾶσι τέταται μὲν ἁγίαος ἠϊθέοις ἢ
Ἐνθάδ' ἀγειρομένοις πάντα δίδωσι ῥόον.

Qualis fuerit locus vbi Bibliotheca continebatur, ſcriptores recentes tradunt Octogonum fuiſſe, vbi eſſent porticus concameratæ, & locus, vbi œconomicus præceptor cum ſuis acceſſoribus verſaretur. Georgius Cedrinus, incendio, quod editum eſt tempore Iuſtiniani, affirmat ædem magnam, & Xenodochium Sampſonis veſtibulum Baſilicæ, Auguſtæum, Chalcam, porticus vtraſque vſque ad forum Conſtantini, & Octogonum, & thermas Zeuxippi deflagraſſe, ex quo colligo oportuiſſe eſſe duo Octogona inter ſe propinqua. Si enim Octogonum, quod tradit Cedrinus fuiſſet illud continens Bibliothecam non præteriiſſet Bibliothecã illam etiam deflagraſſe tempore Iuſtiniani. Ego potiùs exiſtimo locum illum, vbi Bibliotheca fuit, tetragonum fuiſſe, aulámq; illam eſſe, quam columnis in quadrum diſpoſitis circundatam eſſe tradit Procopius, quæ nam fuerit Baſilica continens Bibliothecam Zonaras non explicat, ſed duntaxat proximam dicit eſſe Chalcopratiis, hoc eſt, officinis ærariis. Cedrinus Baſilicam vocat Ciſternam, quam à magno Conſtantino conditã quoſdam falsò tradere arbitror ex Procopio ſcribente ad regiam porticum, vbi oratores, & qui actiones informare ſolent aulam eſſe maximam longitudine, & latitudine amplam, columnis in quadrum diſpoſitis circũdatam,

non

non in terreno solo, sed saxeo ædificatam, eámque Iustinianum Regem in magnam altitudinē effodisse ad conseruandas aquas in æstatis tempus, quæ tubulis subterraneis ex aquæductibus hyeme impleta copiam aquarum indigentibus suppeditaret. Menander cognomine protector ait primùm sibi nō placuisse subire certamen iudiciorum, neque in regia porticu versari, orationísque vehementia conciliare hominū mentes. Vranium natione Syrum Agathius ridet artem medicam profitentem, sed Aristotelicæ disciplinæ prorsus ignarum, vociferantem tamen, & insolentem permulta se callere iactantem cùm in aliis plerisque locis, tum maximè in porticu regia. Idem Agathius semetipsum profitetur in porticibus regiis libellos multos forensiū causarum, & negotiorum plenos à matutino tempore ad occasum Solis contemplari, ex quibus intelligere possumus regiam porticum, & Basilicā cisternam in eodem loco fuisse. Porticus regia non extat, cisterna incolumis permanet, quæ cùm negligentia ciuium ignoraretur, à me peregrino diligenter quæsita venit in cognitionem multorum. Cisternæ ignorationem auxerāt superædificatæ domus, quarum nonnullos incolas deprehendi ignorare cisternam infra ædes suas positā, cùm tamen quotidie aquam huius haustam puteis potarent intra ædes suas sitis in cisternam penetrantibus, denique incidi in domum, quà in hanc descensus patebat, scafam conscendi, quam agens dominus domus funalibus accensis huc illuc per medios ordines, velut per syluam columnarum maxima ex parte demersarum aqua, vbi omnia perlustraui, ille ad capiēdos pisces, quibus cisterna abun

na abundat, ſe conuertit, nonnullóſque tridente cepit ad lucem funaliũ: lux enim exigua apparet intromiſſa per ora puteorum velut per ſpiracula, quo piſces etiam congregantur. Ciſternæ longitudo eſt trecentorum & triginta ſex pedum, latitudo cẽtum octoginta duorum pedum, eius ambitus ducentorum & viginti quatuor paſſuum Romanorum, cameræ & fornices lateritio opere ſimiliter parietes conſtant, tectorio ſignino nihil vetuſtate offenſo benè veſtiti, concameratio ſuſtinetur trecentis triginta ſex columnis marmoreis, inter ſe diſtantibus duodecim pedes, ſingulis altitudinẽ quadraginta dodrantum ſuperantibus, in longitudinem diſpoſitis per duodecim ordines, in latitudinem verò per viginti octo ordines. Capitula earum patim opere Corinthio laborata, partim illaborata. Supra ſingulorum capitulorum abacum lapis magnus, velut maior alter abacus poſitus eſt. Ad quem adnituntur quatuor arcus. Multi in eam penetrant putei, per quos ex ciſterna hauritur aqua. Hyberno tẽpore impletur aquæductu. Vidi cùm media hyeme impleretur, riuum ex magno tubo ſalire in ciſternam magno murmure non ceſſantem eatenus, dum columnas omnes & media capitula obruiſſet. Hæc à templo Sophiæ verſus occidentem æſtiuum diſtat circiter octoginta paſſus Romanos.

De Chalcopratiis. CAP. XXI.

CHALCOPRATIA, quæ Latinè vertere poſſumus loca, vbi æraria opera exercentur, fuiſſe prope Baſilicam, ex antedictis manifeſtum eſt. Georgius quidem Cedrinus ait Theodoſium paruum ædifi

ædificaſſe templum Chalcopratiorum,& dedicaſſe virgini Mariæ,alij adiungunt Iudæos, qui à tempore Conſtantini magni habuerant domicilium in Chalcopratiis illinc expuliſſe paruum Theodoſium, templúmq; Deiparæ virgini ibi ædificaſſe,terræmotúque poſtea labefactatum Iuſtinum Curoplaton reædificaſſe, à quo diſſentire videtur Zonaras. Theodoſio,inquit,magno peregrè profecto in Occidentis regiones Iudæos Honoratum Conſtantinopoli præfectum,ſibi conciliaſſe. Sibíque ab eo poteſtatem permiſſam conſtruendi ſynagogam ſumptuoſam in Chalcopratiis, eóque facto vrbis populum indignatum ſynagogam combuſſiſſe. Theodoſium huius incendij certiorem factũ mulctam irrogaſſe his,qui talia patraſſent,facultatémque Iudęis dediſſe reædificandi ſynagogam. Ambroſium epiſcopum Mediolani id intelligentem Theodoſio demonſtraſſe iniquũ eſſe Iudæos in media vrbe regina vrbium ſynagogam excitaſſe. Theodoſium Ambroſij admonitu Byzantiis remiſiſſe mulctam, ſynagogámq; Iudæos intra reginam vrbium habere interdixiſſe. Nunc ærariæ officinæ illic non ſunt tranſlatæ in aliam vrbis partem, quas nonnulli mihi dixerunt aliquot ante annis fuiſſe prope ea loca,in qua diximus fuiſſe olim Chalcopratia. Ignotus ſcriptor informans veteris Byzantij circunſcriptionem deſignat non procul à miliario fuiſſe Chalcopratia. Muri, inquit, Byzantij aſcendebant in Chalcopratia vſque ad miliarium. Alij ſcribunt prope Sophiam illa fuiſſe. Ex antedictis vidimus Hippodromum,curiam, aulam regiam, porticum regiam, Baſilicam fuiſſe vicina, eáque, vt antè dixi ratione archite-

ctonica. Strabo regię Alexandrinæ partem, inquit, fuiſſe Muſæum, quod porticum haberet, & Exedram, & maximam domum, in qua domicilium eſſet hominum in diſciplinis verſantium.

De porticibus ſitis inter Palatium, & forum Conſtantini, & de domo appellata Lampterum.

CAP. XXII.

PRAETER regiam porticum, prope quam fuit Bibliotheca, alias porticus fuiſſe parum remotas à porticu regia pertinentes à Palatio vſque ad forum Conſtantini incendia declarant, primùm factum tempore Iuſtiniani Procopius ſcribit Palatium & ædem Sophiam combuſſiſſe, & vtraſq; porticus magnas vſq; ad forum Conſtantini. Cedrinus idem incendium tradit conſumpſiſſe Chalcam, Sophiam, Auguſtæum, & porticus duas vſque ad forum Conſtantini. Deinde Baſiliſco imperante incendium exortũ à Chalcopratiis conſumpſiſſe ambas porticus, & omnia ædificia vicina, & Baſilicã, in qua erat Bibliotheca, & vtraſque porticus medias inter Palatia: tum Lauſi pulcherrima ornamenta. Hæ porticus ſæpè combuſtæ, ſæpè reſtitutæ ſunt, primùm à Iuſtiniano, deinde ab aliis, poſtremò refectas puto à Domnino ex recenti Hiſtorico tradente, cùm vrbs capta eſſet à Gallis & Venetis, Domnini porticus tectas viam vtrinq; cingentes à miliario ad forum Conſtantini pertinentes deflagraſſe. Quidam tradunt tempore Conſtantini magni Eubulum quatuor porticus duplices ſingulas condidiſſe à Palatio ad murum vrbis terreſtrem pertinentes teſtudinatas, vnas

vnas quidem perrexiſſe vſque ad ædem diui Antonij ſitam in fine vrbis, alteras verò à Daphne, & portu Sophiæ vſque ad templum nominatũ Rabdon, alias duas à Chalca, & miliario vſque ad forum Conſtantini, & Taurum, & Bouem æreum ſtratas omnes marmoreis menſis, ornatas infinitis ſtatuis. Hæc etſi ab ignotis ſcriptoribus traduntur, quos in permultis rebus aliis mendaces deprehendi: tamen veriſimilia videntur, cùm ex grauibus ſcriptoribus cõſtet omnes vrbes ſpoliaſſe Conſtantinum, vt ſuam nouam Romam ornaret, cùm ex antiqua regionum vrbis deſcriptione manifeſtum ſit Cõſtãtinopolim habuiſſe publicas porticus quinquaginta duas, quarum quinq; ponit in regione quarta, in qua diximus fuiſſe Baſilicã, & porticum regiam, & nuncupatam Fãnionis. Præterea porticus magnas quatuor in regione ſexta porticum magnã, vnam à parte dextera Conſtantini vſq; ad forum Theodoſij. Addit regionem ſeptimã continuis extenſam porticibus, octauam verò porticum ſiniſtram habuiſſe Taurum vſq; præter hanc habuiſſe porticus maiores quinque, nonam porticus maiores duas, decimam porticus maiores ſex, vndecimam porticus maiores quatuor. Ex quibus veriſimile eſt à Palatio Chalce ad murum terreſtrem porticus frequentes fuiſſe: at continuas aſſerere nequeo, niſi Taurum vſque.

De miliario aureo, & eius ſtatuis, de fortuna vrbis, eiúsque ſtatua. CAP. XXIII.

MILIARIVM aureum fuit columna aurea, ex qua principium itineris ad omnes portas erat. Plinius in capite Romani fori ſtatutam fuiſſe

ait, an verò miliarium Constantinopolitanum simile fuerit miliario Romano, nullus Græcorum scriptorum non modò non declarat: sed ne nomen quidem nouit, nisi mutilatum million, in cuius testudine statuarum positarū nonnulli meminerunt: verisimile tamen mihi videtur Romano fuisse, in similíq; loco situm fuisse nouæ Romæ, quæ, quantum potuit, Romam antiquam æmulabatur, & autoritate probare possumus in foro fuisse, aut prope forum. Antiqua enim regionum descriptio id ponit in regione fori Augustæi, & Basilicę, quibus vicinum fuisse colligitur ex incēdio, quod regnante Iustiniano excitasse seditiosam plebem Zonaras tradit apud miliarium, quo incendio Procopius ostendit Sophiæ ædem, & balneum Zeuxippū, & regiæ ædis vestibulum, & porticus magnas vsque ad forum Constantini. Qui scribunt res gestas ab Alexio Comneno, aiūt ex magno Palatio illucescente iam die Alexij milites duce Sabatio profectos ingressos fuisse templum Ioannis Theologi, atque cùm ascendissent in partem superam templi effudisse voces cōtumeliæ plenas, prælium circa tertiam horam inchoatum fuisse, populúmque in foro frequentem læsisse, qui pugnabant ex fornice miliarij, & ex æde diui Ioannis Theologi, quam Constantinopolitani dicunt eam esse, vbi iam leones Regis stabulantur, vicinam Hippodromo, & foro Cupedinis sito prope Sophiam, olim Augustæo appellato. Ex quibus apparet miliarium proxime forum. Sed quid remotiora repeto? cùm propius Suydas explicet: In Basilica, inquit, à tergo miliarij statuam viri similitudinem gerentem auro illitam, elephantíque, & eius curatoris sta-

tuas

tuas fuiſſe ſtatutas, alij clariùs dicunt has ſtatuas poſitas à tergo Baſilicæ prope miliarium. Tum Suydas addit in miliario ſtatuam Theodoſij fuiſſe, quam cùm erigeret Theodoſius multa frumenta largitus eſt. In ſtatuam Theodoſij equeſtrem, nunc non extantem, hi verſus extant:

> Ἔκθορες ἀντολίηθεν φαεσφόρος ἥλιος ἄλλος
> Θεοδόσιε θνητοῖσι πόλου ἠπιόθυμε,
> Ὠκεανὸν παρὰ ποσσὶν ἔχων μετ' ἀπείρον γαῖαν.
> Πάντοθεν αἰγλήεις κεκορυθμένος ἀγλαὸν ἵππον
> Ῥηϊδίως μεγάθυμε, καὶ ἐσσύμενον κατερύκων.

Tum Suydas adiungit in miliario fuiſſe ſtatuas Sophiæ vxoris Iuſtini Thracis, & Arabiæ filiæ huius, & Helenæ neptis eiuſdē, tum Arcadij, & Theodoſij eius filij equeſtres ſtatuas prope Theodoſij maioris ſtatuam poſitas. Cedrinus ſcribit ſupra fornicem miliarij ſtetiſſe duas ſtatuas, vnam magni Conſtantini, alteram Helenæ matris, habentes crucem intermediā, ponè ipſas fuiſſe Traianum equeſtrem, eíq; propinquū Aelium Adrianum ſimiliter equeſtrē. Sūydas dicit in fornice ſimiliter ſtatuas Conſtantini & Helenæ, & crucē inter eas mediam fuiſſe, hanc inſcriptionē habentem: Vna ſancta, & duo celeres curſores. Idem ponit in fornice fori Auguſtæi eaſdem ſtatuas Conſtantini, & Helenę, & crucem, eandem inſcriptionem gerentes, ex quo intelligitur adeò vicina fuiſſe forum, & miliarium, & Baſilicam, vt non modò à diuerſis eadem ponantur in diuerſis locis, ſed etiam ab vno eodémque. Item in miliario Suydas ponit currum quatuor equis fuluis ductū ab antiquis temporibus, duabus ſtelis ſuſtētatum in eo loco, vbi fauſtis

exercitus acclamationibus exceptus est Constantinus, postquàm vicit Azotium: quoniam etiam ibidem laudatus fuerat Byzas fundator Byzantij. Deportatum autem currum à Sole vectum in Hippodromum ferētem statuam paruam à Constantino confectam. Hæc erat fortuna vrbis, quæ maximis festis, & in Natali die vrbis ponebatur in senatu, quoniam in capite suo crucem gereret, quam Constantinus scalpēdam curauerat. Iulianus Christianę religionis desertor ipsam fossa obruit in eo loco, vbi periit Arius, non longè à senatu. Vbi etiam pius Theodosius Arij, Macedonij, Sabellij, Eunomij statuas marmoreas scalpendas curauit humi desidētes ad notandam eorum perfidiā, vt à prætereuntibus stercore, & lotio, execratione contaminarentur. Alij tradunt vrbis fortunę statuā ex Roma à magno Constantino vectam, & statutam fuisse in fornice Palatij. Zosimus tradit Constantinum fortunam Romæ cōstituisse in parte vnius porticus ex quatuor porticibus circundantibus maximum forū. Verisimile videtur Constantinopolitanos eam celebrasse festo die, vt in antiqua Roma celebrabatur, tam ab indigenis, quàm externis in eodem die, & templo, in quibus olim parilia nuncupata celebrari solebāt. Socrates narrat, vt Iulianus cùm sacrificaret publicè fortunæ Constantinopoleos in Basilica, vbi Fortunæ collocata erat statua Mares Chalcedonis episcopus manu eò ductus: nam ob senectutem oculis laborabat, multis contumeliis Regē affecit, eum impium religionis Christianæ desertorem appellans. Iulianus cōtumelias verbis vlciscebatur, cæcum ipsum appellans. Dicebat, Nū Galilæus Deus tuus te curabit?
Galil

Galilæum ſolebat Chriſtum appellare. At Mares, liberiùs Iuliano reſpondit, Deo, inquit, qui me excæcauit, gratias ago, ne videam faciem tuam prolapſam in tantam impietatem. Ad hæc nihil reſpondit Iulianus. Zonaras eóque antiquiores hiſtoriis ſuis mandarunt, temporibus Anaſtaſij Regis ſtatuam Fortunæ, quæ ex ære facta, muliebri ſpecie alterum pedem intra nauem ſimiliter ex ære factam ante ſe ſtantem haberet, ſtatutam fuiſſe in aliqua parte vrbis, cùm autẽ huius nauis æreæ ſimulacrum temporis vetuſtate laboraſſet, vel inſidiis illius membra quædam fracta, ſublatáque eſſent, accidiſſe, vt naues onerariæ Byzantium non appellerentur, ſed vbi prope vrbem acceſſiſſent, ventorum violentia ingredi portum prohiberentur, ac ſi naues longæ multis remis actæ onera illarum in vrbẽ aduehérent, tamen citò ob penuriam conſumebantur. Hoc cùm aliquandiu viguiſſet, curatoribus reipub. maximæ curæ fuit inquirere cauſam. Denique cùm veniſſet in ſuſpitionem cauſa huius facinoris, & nunciata eſſet iis, qui curam vrbis gererent, tum hi fragmẽta illius æreæ nauis diligenter inquiſita inuenerunt, illíque reſtituerunt & accommodarunt, nauigatióque aperta fuit & libera, & mare plenum nauium in vrbem adnauigantium, atq; vt exactè noſcerent, an cauſa fuiſſet nauis fortunæ fragmentum, cur naues non applicarentur, ſuſtulerũt rurſus partes illas nauis æreæ, tum quæcunque naues in vrbem adnauigarent, ventorum vi iterũ retroceſſerunt. Inde pro re firma habuerunt, ex eo, quòd nauis hæc ærea fracta eſſet naues onerarias prohibitas fuiſſe adnauigare in vrbem. Itaque nauem illam curæ habuiſſe, eámque renouaſſe.

uasse. Eunapius Sardianus in volumine, quod scripsit de Vitis Philosophorum & Sophistarum, tradit populum Byzantinum imperante Constantino aliter interpretatum fuisse difficultatem nauigandi Byzantium. Contigit, inquit, situi Byzantij adnauigationem in vrbem Byzantium incommodam esse, nisi ventus notus solidus spiret, hoc cùm sæpè accidisset, populus fame pressus conuenit in theatrum incitatus in Constantinum. Præfecti aulæ regiæ inuidentes Sopatro Philosopho detulerunt Constantino. Sopatrus, quem in honore habes, ventos alligauit excessu Sophiæ, quam etiam ipse laudas, & in regiis thronis sedere facis. His auditis Cōstantinus, persuasus Sopatrum, securi feriri iussit.

De templo Neptuni, & de æde Minæ, & de stadijs, & scala Timasi. CAP. XXIIII.

COGNITIO templi Minæ, ideò mihi videtur prætereunda non esse, quoniam ostēdit in qua parte vrbis regio quarta fuerit continens Basilicam, Augustæum, ædem diui Minæ. Historia incerti authoris tradit in Acropoli olim templū Neptuni prope mare Byzantem excitasse, vbi ait suo tempore fuisse templum Minæ martyris: alio loco idem inconstanter dicit templum Minæ fuisse olim Iouis, ex eóq; habuisse marmoreos fornices sustentatos duabus magnis columnis. Itaq; ex huius inconstantia nihil aliud assequi possum, nisi mihi verisimiliùs videtur templum Minæ in his partibus Acropoleos, in quibus olim fuit templum Neptuni, cùm ex Dionysio Byzantio antiquissimo scriptore tradente paulò supra promontorium Bosporium

fuisse

fuisse egressoriæ Mineruæ aram, & templum Neptuni, & sub templo Neptuni, intra muros fuisse stadia & Gymnasia, vt planiùs demonstraui in Bosporo, tum assequor ex hominum memoria viuentium, asserentiũ intra claustra regia olim Acropolim appellatã fuisse nobile templum diui Minæ, antiqua descriptio regionum vrbis in regione Minæ prodit fuisse scalam Timasi & stadia. Procopius ad locum, inquit, mari vicinum stadium nuncupatũ, ex eo, quòd ibi olim certamina quædam exercerentur, Iustinianus Rex & Theodora Regina hospitia maxima ædificarunt.

De Lauso nuncupato, & de eius statuis Veneris Cnidiæ, Iunonis Samiæ, Mineruæ Lindiæ, Cupidinis alati, Iouis Olympij, Saturni, Monocerotum, Tigridum, Vulturum, Camelopardalium, & de Xenodochi cisterna nuncupata Philoxeno, de Chrysotriclino.

CAPVT XXV.

LAVSVS celebris est locus vrbis scriptis permultorum, quorum aliqui scribunt domum fuisse Patricij Lausi appellati, qui multos magistratus gessit regnante Arcadio filio Theodosij magni, domúmque insignibus monumentis ornasse. Heraclidæ episcopi Cappadociæ ad Lausum præpositum liber extat inscriptus Lausaicus. In qua autem parte vrbis Lausus fuerit, non hi declarant, sed fuisse inter Palatium & Constantini forum assequi possumus ex incendio, quo Zonaras & Cedrinus dicunt temporibus Leonis Imperatoris deflagrasse ædificia ex latere vrbis vergente ad Septentrionem, à Bosporio portu vsq; ad tem-

plum diui Ioannis Calybitæ,ex latere meridiano à tem plo diui Thomę Apoſtoli ad ædem Sergij & Bacchi.In medio verò vrbis à Lauſo vſque ad Taurum,Euagrius deſcribens idem incendium,eo loco, quo alij dicunt in media vrbe illud incendium extitiſſe à Lauſo vſque ad Taurum, ipſe dicit à foro Conſtãtini ad Taurum, quò percipitur Lauſus vicinus fuiſſe foro Conſtantini. Sed verſus Orientem,& inter Palatium,& forum Conſtantini,patet ex incendio, quo Cedrinus regnãte Baſiliſco teſtatur deflagraſſe florentiſſimam partem vrbis Chalcopratia.Vtraſque porticus,& continentia omnia ædificia, & nuncupatam Baſilicam, in qua Bibliothecam illam inſignem antè dixi, & pulcherrima Lauſi ornamenta vſq; ad forum Conſtantini: multæ enim ſtatuæ in Lauſo erãt,inter quas Cedrinus excelluiſſe tradit ſtatuam Lindiæ Mineruæ longam quatuor cubitos ex lapide ſmaragdo factã opus Scyllidis, & Dipœni ſtatuariorum, quam olim Seſoſtris Aegypti Rex dono miſit ſapienti Cleobulo Lindio tyrãno,à qua fortaſſę Laouſus locus appellatus eſt.Nam nomen Mineruæ Laoſſos. Theophraſtus tradit Aegyptiorum Commentariis reperiri Regi eorum à Rege Babylonio miſſum ſmaragdum munere quatuor cubitorũ longitudine,& trium latitudine. Si Seſoſtris Rex & Dipœnus & Scyllis eodẽ tempore fuiſſent,exiſtimarem legendum in Codice Pliniano ſmaragdum Mineruæ: at Dipœnus,& Scyllis in marmore ſculpendo primi omnium claruerunt, geniti in Creta Inſula,etiamnum Medis imperantibus priuſquàm Cyrus in Perſis regnare inciperet,hoc eſt,Olympiade circiter quinquageſima.Simulachra perfecerunt Apol

Apollinis, Dianæ, Herculis, Mineruæ, quod ex cœlo postea tactum est. Dipœni quidem Ambratiã, Argon, Cleonem, operibus refertas fuisse tradit Plinius, at non meminit Mineruæ Lindiæ. Præterea adiũgit Cedrinus in Laouso statutam fuisse Venerem Cnidiam omnium mortalium scriptis celebratam ex marmore albo factam, nudam, manu tegentem solam corporis verecundam illam partem. Praxitelis opus, & Samiam Iunonem opus Lysippi, & Bupali Chij, & Cupidinẽ alatum sagittas habentem ex myndo allatum, & Phidiæ elephantinum Iouem. Quem Pericles posuit in templo Olympio, & Saturni existimatam statuam capitis posticam partem caluam habentem, anticam verò comatam, opus Lysippi, & Monocerotes, & Tygrides, & Camelopardales, & Taurelephantos, & Vultures. In Codice Cedrini legitur Taurelephas, rectiùs legeretur Taurelaphos, id quod colligo ex Cosma Indopleute antiquo & nobili scriptore, qui ponit Taurelaphos, id est, tauros ceruinos. Historia patria nuncupata incerti authoris ait etiam in Lauso fuisse suo tempore aquilas lapideas, cui eatenus credo, qua dicit sua etiã ætate fuisse: sed qua aquilas dubitare potiùs possum, sint'ne illæ aquilę, quos Vultures appellat Cedrinus, quam pleraque ab eo tradita longè minus conuenientia. Cedrinus scribit in partibus Laousi fuisse ædificia varia, & Xenodochia quædam, vbi esset illa celebrata Philoxenos, quæ hospitaliter suppeditabat aquã, quidam declarant Philoxenon cisternam fuisse conditam à Philoxeno, eam ipse existimo, quam Heraclium terra obruisse positam inter Triclinium & Lausiacum: scribit Menander no-

minatus protector, tradens Macedonium Regem plerasq; cisternas purgasse, quas terra obruerat Heraclius Rex, quòd si etiam purgauit illam positam inter Lausiacum & Triclinium, illa esse videtur, quæ in Abrami domus parte subterranea vergente ad Septentrionem visitur, cuius concameratio quadringentis & viginti quatuor colũnis marmoreis sustinetur duplicatis, nempe ducentis & duodecim, supra se ducentas & duodecim columnas habentibus, quarum vnam mensus sum, cui reliquas similes puto, & deprehẽdi perimetrum sex pedum & dodrantis esse. Altera cisterna est iuxta latus eiusdem domus vergens ad Occasum, cuius fornices sustinentur triginta duabus columnis Corinthiis in quatuor ordines dispositis, singulos cõstantes octo columnis, quarum scapi in ambitu continent duodecim dodrantes. Iam vero Triclinium, inter quod & Laousum diximus sitam esse Philoxenon cisternam: arbitror esse, quod Zonaras scribit Iustinianum tertiũ ædificasse in regiis ędibus, ídq; à suo nomine Iustinianęũ appellasse. Tiberium Regẽ Cedrinus addit Chrysotriclinium à Iustiniano tertio conditum ornatius reddidisse, Chrysotriclinij porta occidentalis illa fuit, cuius meminit Leo quintus, cùm prædixit Andronico tyrannidẽ meditãti per portã Chrysotriclinij occidentalem Andronici caput in Hippodromo abscindendũ ad se allatũ iri. Chrysotriclinij crebra est mẽtio etiã apud scriptores, qui scripserunt paulò ante, quàm Constantinopolis caperetur, túmq; oẽs ciues Chrysotriclinij nouerãt nomẽ & locũ, nũc nemo est, q̄ sciat, aut scire curet: ac potiùs negligat, & contẽnat, vt cætera oĩa, quæ pertinẽt ad disciplinas.

LIB

LIBER TERTIVS.

De locis regionis quintæ, & secundi collis, de Nauali, & portu nuncupato Bosporio, & de Strategio, & foro Theodosiaco. CAPVT I.

REGIONEM quintam fuisse in collis secundi latere vergente ad septentriones, & in planitie attingente eius radices, à dorso promontorij, pariter, & coniunctè cum quarta regione descendentem ad sinum Cornu nuncupatum non percepissem ex antiqua regionum vrbis descriptione, quamuis tradente non modicam partem suam in obliquioribus positam locis planitie excipiente productam fuisse. Nam ea descriptio aliis etiam regionibus vrbis conuenit, neque ex eius ædificiis cognouissem, quæ traduntur in ipsa contenta fuisse, quorum nulla neque vestigia extant, neque hominũ memoria. Sed ex portu Phosphorio, siue Bosporio nuncupato, atque ex scala Chalcedonensi mihi aliqua lux affulsit, quæ nomen non habet, ex eo, quòd sita sit in ea vrbis parte, quæ vergit ad Chalcedonem & ortum Solis: non enim eò vergit, sed ad septentriones. Sic Bosporius portus non à Bosporo freto, sed à consuetudine deprauata Byzantiorum ipsum Bosporium vocantium immutatione literæ, cùm debuissent eum appellare Phosphoriũ, Stephani & Eustachij testimonio, qui tradunt Phosphorium fuisse portum Byzãtij, ex eo nomen adeptum, quod Philippo Macedone Byzãtium obsidente, occultũ ingressum cùm milites effodissent, vnde occultè ingressuri erant in vrbem. Hecate Phos-

phoros præſens lumen nocte ciuibus attulerit, inſidiáſque detexerit. Itaque obſidione liberati Phoſphorium locum illum nominarunt, ſed vt lucē afferunt, cur Boſporius & Phoſphorius idem portus vocetur, ita non declarant: ſitus ne hic eſſet in parte vrbis vergente ad Meridiem, an ad Septētriones, an ad Orientem: ſed ex ſcala Chalcedonenſi, quam regionum deſcriptio ponit in regione Boſporiani portus, exiſtimare poſſumus fuiſſe in ſeptētrionibus vrbis non oriētalibus portubus, quāuis ſitis cōtra Chalcedonem. Nam fluxus rapidus Boſpori freti nauigationem à Chalcedone ad partes Conſtantinopoleos orientales & meridianas difficilem pręb et, ad ſeptentrionales verò perfacilem, vt planè intelligunt, qui rapiditatem Boſpori nouerunt, & viderunt eos, qui exercent nauigationem inter Chalcedonem & Byzantiū, applicare naues ad ſeptentrionales vrbis partes, vel ab illis ſoluere. Adde huc antiquam regionum deſcriptionem, quæ contra Chalcedonem nullam ſcalam ponit, ac ſi poneret, eius mentionem faceret in prima, aut ſecunda regionibus aduerſis Chalcedoni & Orienti, aut in tertia regione expoſita Meridiei, in qua portum nouum poſitum antè diximus. Sed quid longa ratiocinatione opus eſt, cùm nominatim, & breuiter teſtimonia ex ſcriptorum monumentis proferre poſſumus, ex quibus planè perſpicitur portum Boſporium, & ſcalam Chalcedonenſem eſſe non modo in parte vrbis ſeptentrionali, ſed etiam in quo ſeptentrionis loco, è quibus primùm profero Dionyſium Byzantiū, qui ſtatim extra murum Byzātij antiqui ponit templum Telluris ſupra ſinum Boſpori, & paulò ſupra ipſum templa

paria

paria Cereris & Proſerpinę,quam etſi Phoſphoron non
nominat,ſed duntaxat κόρην, id eſt, virginem, ſic enim
Proſerpina interdum nominatur,tamen illã intelligere
poſſumus ex loci ſitu Hecaten fuiſſe, cuius tripodẽ Ce-
drinus ponit in Strategio , vbi veriſimile videtur ex
Dionyſij Byzantij deſcriptione templum fuiſſe Proſer-
pinę,aut non lõgè ab Strategio.Sed clariùs ſcribit Eua-
grius,cùm ait regnante Leone in parte vrbis vergẽte ad
boream, in qua eſſent Neoria vrbis,incendium extitiſ-
ſe,quod à Boſporio portu graſſatum eſt vſque ad anti-
quum Apollinis templum, in parte verò meridiana à
portu Iuliani ad templum Omonoæ, id eſt, Cõcordiæ.
In parte vrbis media à foro Conſtantini vſque ad Tau-
rum,Zonaras hoc incendium ait à mare ſeptentrionali
ad mare meridianum vrbem intercepiſſe, in longitudi
nem quidem à Boſporio ad templum diui Ioannis Ca-
lybitæ, ex Meridie à templo diui Thomæ Apoſtoli, ad
templum Sergij & Bacchi, in media vrbe à Lauſo ad
Taurum. Georgius Cedrinus tradit id incendium or-
tum à Neorio, hoc eſt, à Nauali, perrexiſſe vſque ad æ-
dem Ioannis Calybitæ, ex quibus cognoſco Neorium
& Boſporium vicina fuiſſe, quanquam ab antiqua re-
gionũ deſcriptione Boſporius portus in quinta regio-
ne,& Neorium in ſexta ponantur.Nam cùm hæc vtra-
que regio ſimul coniuncta à collis dorſo ad mare de-
ſcendat, nihil impedit, quin vicinus fuerit portus Boſ-
porius Neorio,quod in qua Byzãtij parte fuerit,apertè
deſignat Zoſimus iam Hiſtoricus antiquus,deſcribens
antiquum Byzantium,quod dicit fuiſſe in colle ſitum,
occupans partem Iſthmi,quem efficit Propõtis & ſinus

Ceras

Ceras nuncupatũ, Byzantiíq; murum addit per collem demiſſum fuiſſe à parte occidentali vſque ad templum Veneris,& maris poſiti contra Chryſopolim,à parte bo reali pari modo deſcendiſſe vſque ad portum, quem vo cant Neorion,quod prope portam,quam Græci appel- lant Oreiam , corruptè quaſi Neorij portam, aut non longè ab ea fuiſſe exiſtimo,hodie inter mare & portam Oriã,quam Turci appellant Siphont,id eſt,Iudæorum eam accolentium ſpatium latum velut forum mariti- mum,cui adiunctam videre licet ſcalam Chalcedonen ſem,ſiue Scutaricam, qua quotidie traiectus fit in Scu- tarieum,aut Scutaricum,olim Chryſopolim nuncupa- tam Emporium, & portum Chalcedonenſium. Scalæ Chalcedonenſi vicinus eſt traiectus in Galatã olim Sy- cenus appellatus,quem antiqua deſcriptio vicinum po nit Neorio & Boſporio,quorum ſitus paululum immu tatus eſt,vt horreorum ibi olim ſitorum, nunc in alium locum traductorum, ſiue ob Regis clauſtrum longiùs promotum, ſiue quia primam Neorium manufactum eſſet:deinde terra obrutum fuerit. Non enim eo tempo- re cùm Philippus cuniculos egit veriſimile eſt portum fuiſſe,quem poſtea Byzantij Phoſphorion appellarunt: nam impeditus fuiſſet ſcaturigine aquarum, ſed dein- de locum appellatum Phoſphorium portum manufa- ctum fuiſſe,vt quidam tradunt de Neorio,quod dicunt clauſum à Conſtante, in eóque fuiſſe forum rerum ma- ritimarum, deinde regnante Iuſtino tranſlatũm fuiſſe in portum Iuliani:alij ſcribũt Leontium Imperatorem, qui regnauit poſt Iuſtinum, purgaſſe portũ Neorium: alij addũt in lacu Neorij Bouem æreum ſtatutum fuiſſe

ingen

ingentem. Boui æreo in vndecima regione sito similē, quem recentes scriptores tradunt semel in anno mugire, túmque vrbi accidere detrimenta, quod commentitium puto & subreptum ex Callimacho & Pindaro scribentibus Rhodium montem esse nomine Atabyrium habentem æreos boues, qui mugitum emittere solebant impendēte Rhodo calamitate. Ex quibus liquet Neorium fuisse manufactū, quod nunc non extat. Iam igitur Bosporiano portu, & scala Chalcedonēsi cognitis, cognoscimus quintam regionem fuisse in collis secundi latere, atque in subiecta sub ipsum planitie ibidémque fuisse thermas Honorianas, Prytaneum, thermas Eudoxianas, horrea Valentiniana, horrea Constantiaca, Thebæum Obeliscum, portum Bosporianū, scalam Chalcedonensem, cisternam Theodosiacam, Strategium, in quo fuit forum Theodosiacum. Qui describunt antiqui Byzantij ambitum, dicunt eius muros incepisse ab Acropoli, & perrexisse ad Eugenij turrim inde ascendisse vsque ad Strategium, & Achillis balneū, cuius meminit Iustinianus in suis constitutionibus de aquæductibus, cùm inquit: Plumbeas fistulas ducentes aquā ad thermas, quæ Achilleæ nominantur, quas prouidentiæ tuæ magnificentia factas fuisse cognouimus, eandem formam seruare censemus, quam Theodosius & Valentinianus constituerunt, item memoratas fistulas thermis tantum, & Nymphæis, quibus eminentia tua deputauerit, volumus inseruire facultate præbenda tuæ sublimitatis apparitoribus circumeundi sine formidine domos, & suburbana balnea, ad inquirendum nequa deceptio, vel suppressio sit contra publicam vti-

litatem. Initio dixi ex Socratis hiſtoria, Conſtantinum magnum Conſtantinopolim ſecundam Romam habendam eſſe lege ſanxiſſe, quæ in columna inciſa publica eſt, quam in nūcupato Strategio ſtatuit prope ſuam ſtatuam equeſtrem. Ex antiqua regionum deſcriptione vrbis triplex forum à Theodoſio nominatum reperio, primum in quinta regione Theodoſiacum nominatum, quod fuiſſe in Strategio dixi, alterum in ſexta regione, quod Theodoſij appellat, tertium in duodecima, quod Theodoſiacum nominat. Duo hæc poſtrema rerum venaliū fuiſſe infrà monſtrabo, primum prętorium forum coniicere poſſumus ex ipſa regionū deſcriptione tradente id fuiſſe in Strategio, quod Latini Prætorium appellant, quod poſtea etiam à Græcis appellatum eſt Prætorium ob diuerſa fora, mihi veriſimilius videtur, quàm certo ſciam, an hoc Theodoſiacum forum ſit illud magnum Prætorium, quod pulchrius effectum à Iuſtino Rege & Domnini opera intelligitur ex verſibus Pauli Silentiarij, quos ſubiungam, vt clariùs liqueat Prætorium Græcis vſitatum fuiſſe, vt alia pleraque Latina:

Εἰς τὸ μέγα πραιτώριον καλλωπισθὲν
παύλου σιλεντιαρίου.

Κόσμον ἰουστῖνος βασιλεὺς ξυνόωντα καθήρας.
Καὶ τὰ μέγιστα δίκης ἤγλαισεν τεμένη·
Σοῖς δὲ πόνοις δομνῖνε κατηθέα νύκτα διώκεις
Ἐκ θέμιδος μεγάρων ἐκ βιότου μερόπων.

De regione sexta, & de reliquis ædificijs antiquis secundi collis. CAP. II.

REGIONEM sextã fuisse in parte vrbis septentrionali, potiusquàm meridiana non nouissem ex colũna Constantini in hunc diem extante, neque ex Constantini foro, neq; ex antiqua descriptione, quamuis tradente columnam purpuream Constantini, quamuis describente regionem sextam breui peractam planitie, reliquam in deuexo constitisse: nisi addidisset à foro Constantini scalam vsq;, siue traiectum vsque Sycenum porrectam fuisse. Sycenus traiectus appellatus fuit à Syca olim nominata, quæ nunc Galata, siue Pera appellatur, vt pleniùs declarabo in regione decimatertia, sextam regionem cõiunctam fuisse cum quinta paulò ante significaui ex vicinitate Neorij, scalæque Chalcedonensis, & traiectus Syceni, & Bosporiani portus. Cognita igitur Syca assequor iuxta planitiẽ maritimam subiectam sub secundi collis radices fuisse Neorium, traiectúmque Sycenum situm fuisse, vbi hodie traiectus est Galatinus, columnámque purpuream nunc extantem esse illam, quam antiqua descriptio in sexta regione tradit fuisse: sed quàm prope columnam, & forum Constantini Senatus fuerit, ex sextæ regionis descriptione quamuis Senatum continente intelligere nõ possum. Verùm paulò infra ex aliis scriptoribus Senatum ostendã fuisse in fori Constantiniani parte vergente ad boream. Deniq; regionem hanc partim fuisse in secundi collis dorso, in quo columna purpurea hodie visitur, & forum gallinarium, quod nunc Turci appellant Taubasar, officinæque telas tingentium, & do-

mus Aenobarbi præfecti Classi Turcicæ, & templum Alibassæ, partim in secunda valle, eiúsq; latere dextro, partim in planitie littorali subiecta sub hanc vallem, & radices secundi collis, quæ à frequentissimis habitatur Iudæis.

De columna purpurea, & foro Constantini, & Palladio.

CAPVT III.

Qvi à magno Constantino res gestas cōscripserunt, tradūt illum columnam porphyreticam cycloterem, hoc est, teretem, & circulis laureatis cinctam, quam regionum vrbis descriptio appellat purpuream ab vrbe Roma, vt fama est, aduectam, statuisse in foro nuncupato Placoto, ex eo, quòd planis & latis lapidibus, quos Græci placas appellant, constratum esset, & simul supra hanc columnā collocasse statuam ex ære factam admirabilem: siue propter artem, siue ob prægrandem magnitudinem. Antiquo enim opere, summóque artificio perfecta erat, vt spirare videretur, quam dicunt olim, Apollinis Iliaci fuisse imaginem, eámque diuinum Imperatorem suo nomini dedicasse, eiúsq; capiti nonnullos clauos eorum imposuisse, qui corpus Domini affixissent salutari Cruci, atque in hac statua scalpenda curasse hæc verba:

Σὺ κύριε κόσμου κοίρανος καὶ δεσπότης.
Σοὶ νῦν προσῆξα τήν δε συνδούλην
πόλιν, καὶ σκῆπτρα τάδε, καὶ τὸ
τῆς ῥώμης κράτος φύλαττε, ταύτην
Σῶζετε ἐκ τῆς πάσης βλάβης.

Cedrinus adiūgit sub columnam duodecim cophinos illos

illos literis sacris illustres subiecisse. Hæc columna porphyretica non gradibus peruia est, sed solida. Itaq; falsò tradit Fuluius antiquarius coclidē esse. Zonaras scribit etiamnum in suam ætatem statuam Constātini extitisse supra columnam, regnantéq; Alexio Comneno verno tempore, cùm alia permulta cecidisse vento vehementissimo perflante, tum Constantini magni statuam supra columnam porphyreticam collocatam detractam, & pessundatam, diffractámq; in multa frusta multos obuios interemisse. Scriptor rerum gestarum ab Alexio Comneno addit fulmine non modo statuam dirutam, sed etiam tres zonas columnæ deiectas fuisse, quæ nam hæ zonæ fuerint, intelligitur ex his, quæ mox adiungam. Hæc quidem columna etiam nunc extat in culmine secundi collis aliquantum quidem diminuta, non tam vetustate, quæ vetustissima est, quàm incēdiis & terræmotibus ventorum turbinibus: non enim iam habet vllam statuam, imo etiam tribus zonis, siue spondylis supremis, siue circulis, ob quos Historici cycloterem columnam hanc dicunt quasi circulis distinctam. Priuata fuit turbine vētorum temporibus Alexij Comneni, locóque spondylorum aucta fuit accessione structuræ superædificatæ teretis eiusdem crassitudinis, & æqualis reliquo scapo, cuius supra excelsum stylobatem marmoreum quadratum quoquo versus latū vndecim pedes & dodrantem, altum duodeuiginti pedes statuta est, spira dorica marmoris porphyretici constans plintho, toro inferiore & superiore, & intermedia scotia, supra spiram scapus columnæ perimetrum habēs pedum circiter triginta triū structilis, non enim ex vno lapide

ſcapus conſtat, ſed ex octo lapidibus velut ſpondylis, quorum ſinguli vna corona, ſeu zona, ſeu toro, ſeu nodo laureato cinguntur iuxta commiſſuram lapidũ, quę nulla apparebat cùm integra erat tecta nodis eminentibus: ita enim nodi intertexti laurinis foliis & baccis ſinguli ſcalpti in ſumma parte ſingulorum lapidũ, ſeu ſpondylorum eminenter expreſſi ſunt, vt commiſſura videri nequeat. Ac ſi nulla ex parte læſa eſſet vno ex lapide facta videretur nõ modò vulgo, ſed etiam quibuſdam Hiſtoricis, qui falſò prodiderunt eam columnam ex vno lapide factam eſſe, atque adeò irrident eos, qui non credunt eſſe vnius lapidis, vt idiotas deceptos zonis æreis, quibus tum cingebatur & ſpondylis ornatus cauſa, vt ipſi aiunt, additis. Nunc zonas æreas non habet, ſed aliquot ferreos circulos aſtringẽtes columnam partim incẽdiis corruptam. Loco zonarum deiectarum turbine ventorũ ſuperædificatus eſt ſpondylus ex multis lapidibus, in quo ſummo eſt Græca inſcriptio nomen Regis illius continens, qui poſt caſum ſtatuæ Conſtantinianæ ſupremum ſpõdylum ſtructilem ſuperimpoſuit, huius columnę ſimilitudinem gerebant columnæ, quas deſcribit Athenæus in hanc ſentẽtiam. In Aegypto excitatas fuiſſe columnas teretes, & rotundas, variis ſpondylis conſtantes, aliis nigris, aliis albis, alternatim ſitis, earúmque capitula ſimiliter rotunda extitiſſe, quæ ambiret ſcalptura vniuerſa ſimilis roſis paululum apertis, calathum nũcupatum non elices, quemadmodum in Græcanicis operibus, neq; folia aſpera circundant, ſed lotorum, & palmarum recenter natarum fructus, atque interdum plurimorũ florum genera ſcalpta ſunt,

ſunt:hoc verò ſub radice ciborium, quod eminet ſupra ſpondylum ad commiſſuram capituli floribus & foliis diſtinctum ſimilem diſpoſitionem habet. Ita Aegyptij columnas conficiunt, parietéſque albis,& nigris lateribus alternatim ſitis conſtruunt. Hanc Athenæi rationem adhuc Aegyptios Syros,Perſas ſeruare vidi, parietes alternis ordinibus colorũ conſtruentes, diuites quidem, lapidibus, aut laterculis naturaliter variis mediocres arte & pictura variatis, has zonas dicunt quidam ſcalptas fuiſſe ad præſagiendam bonam præſignificationem annorum Conſtantini, ſeu victoriarum multitudinem:equidem ipſe potiùs arbitror eſſe deſignatrices coronarum laurearum, quibus Apollo delectatur, háncque columnam antiquam Coloſſæi Apollinis ſuſtinuiſſe ſtatuam,quam Conſtantinus, Apollinísq; ſtatuam ſibi attribuit,ſiue ſemper victori,ſiue quòd Apolline delectaretur, vt cum cæterorum ſtatuas deorum euerteret, Delphici Apollinis ſtatuam, & tripodem in Hippodromo ſtatuerit: id quod ſignificat Rhetor ille Belga,qui dixit panegyricũ Conſtantino.Cùm,inquit, vbi Conſtantine deflexiſſes ad Apollinis templum toto orbe pulcherrimum,vidiſti credo, Apollinem tuum coronas tibi offerentem, quæ tricenum ſingulæ ferunt omen annorum,hic eſt humanarum numerus ætatum, quæ tibi vtiq; debent vltra pyliam ſenectutem, & imò, quod credo, vidiſti, téque in illius ſpecie recognouiſti, cui totius mundi regnum deberi vatum carmina cecinerunt.Quod ego nunc demũ arbitror contigiſſe,cùm tu ſis, vt ille iuuenis & lætus, & ſalutifer, & pulcherrimus Imperator. Si Turcus, quem appoſueram, vt con-

ſcenſa baſi metiretur, quæ ipſe deſignauerã, & præſens diſſimulanter reſpiciebam rectè perticam tenuit, qua metiebatur, ſpondylum imum deprehẽdi ex nota perticæ, quam ille inciderat ſpondylum altum eſſe nouem pedes & quatuor digitos, tori verò latitudinem ſeſquipedalem, eiúsque expreſſionem extra ſpondylum proiectam eſſe ſex digitos: torum voco eius calcaneũ. Itaq; ſinguli lapides, quos ſpõdylos nominaui alti decem pedes & dodrantem. Eſt igitur altitudo octo ſpõdylorum circiter octoginta ſex pedum & dodrantis, adde ſuperſtructum ſpondylum cum Abaco, adde ſpiram, & ſtylobatem, & gradus quatuor ſub ſtylobatem ſubiectos marmoreos, quorum imus altus à terra pedem & ſex digitos, ſecundus tantundem, tertius ſeſquipedem, quartus tantundem. Huius columnę, ſeu potiùs coloſſi, cùm ſuſtineret ingentem illam ſtatuam Conſtantini locus, quo nomine appellaretur olim, ex ante ſcriptis nõdum plane cognoſci poteſt: nam Placotum forũ, in quo Zonaras & alij recentes Hiſtorici docent ſitam illam fuiſſe, cùm non meminerit Procopius, neque quiſquam illorum temporum, dubitabam primùm num eſſet forum Conſtantini, etſi mihi veriſimile videbatur Conſtantinum ſuam columnã ſtatuiſſe in ſuo foro, vt Traianus ſuam Cochlidem ſtatuerat in foro ſui nominis. Sed quàm mox Socrates diſſenſionum Chriſtianarum hiſtoricus me admonuit forum Placotum eſſe forum Conſtantini, tradens Arium cùm prope forũ Conſtantini, in quo columna purpurea locata eſſet, acceſſiſſet, vehemẽti alui deiectione periiſſe: ſed clariùs liquet Placotum fuiſſe, quod olim appellaretur forum Conſtantini,

tini,ex Palladio Mineruæ,quod Zonaras tradit à Troia Constantinum transtulisse in forum Lacotum. Procopius in forum Constantini: Maleuenti, inquit, ferunt Diomedem conuenisse. Aeneam ex Ilio venientem, eíque ex diuino responso dedisse simulacrum Mineruæ, quod ipse quondam Vlysse auxiliante ab Troia abstulisset,cùm ambo ad explorandum eò profecti fuissent, quàm à Græcis Iliũ caperetur. Præterea huc adiungunt Diomedi ægrotanti,& suscitanti de ægritudinis euentu prædictum fuisse ex oraculo,non prius illum è morbo liberatum iri,quàm viro Troiano id simulacrũ tradidisset. Vbi tamen illud esset,Romani se scire negant, imaginem duntaxat ex lapide scalptã monstrant, quæ in hoc tempus in templo Fortunæ ante Mineruæ statuam collocata est,in ea quidem templi parte,quæ spectat ad Orientem. Illa quidem imago,quam dixi ex lapide scalptam, gerit præliantis similitudinem, vibrantísque velut in acie hastam, habens vestem oblongam, cuius facies non similis est simulacro Mineruæ, quale insculpitur à Græcis, sed ab Aegyptiis, Byzantini asserunt Constantinum in foro sui nominis hanc statuam posuisse sub terra defossam: ex quibus Zonaræ & Procopij verbis patet forum Placotũ & Constantinianum forum idem esse. Cuius quidẽ cognitio non negligenda, sine qua vrbis regiones quatuor, vrbísque incendia perspicuè cognosci non possunt: nam tertia cõtinet tribunal fori Constantini. Sexta à foro Constantini vsque ad scalam Sycenam porrigitur continens columnam Constãtini. Septima à parte dextra columnæ Constantini vsq; ad forum Theodosij cõtinuis extenditur por-

ticibus. Octaua, continet partem fori Constantini, incendia excitata sub Iustiniano & Basilisco, vsque ad forum Constantini grassata sunt, sub Leone à foro Constantini vsq; ad Taurum incendio ædificia conflagrarunt. Iam verò memor quorundam curiosorum, quibus à me aliquando percontantibus, vnde Constātinus Palladium illud adeptus fuisset, respondi mihi dubium videri. Nam quòd Zonaras tradit à Troia, quomodo potuit tot ante seculis deleto Ilio, vt etiam Strabo ipse sedem multis cartis inuestigare conetur? Quid quòd sublatum à Diomede & Vlysse? nam ab antiqua Roma tollere qui potuit toties incensa? præsertim Romanis ipsis ignorantibus, vt ait Procopius, vbi illud esset. Scriptores tamen Latini tradunt à Diomede datum Aeneæ seruatum fuisse Lauinij, postea translatum Romam asseruatum fuisse in æde Vestæ. At Græci aliter tradunt, inter quos Pausanias tempore Adriani scribit in arce Mineruæ illud fuisse Athenis omnium sanctissimũ, quod iam inde ab initio de communi omnium curiarũ consilio dedicatum esset in Acropoli delapsum de cœlo. Quale autem id fuerit, ligneum ne, an æneum, signum an scutum, controuersum est. Quidam scribunt fuisse scutum, vt Romæ ancilia: aliter sentiunt Dion & Diodorus, qui scribunt fuisse signum ligneum & tricubitale, cœlo lapsum in Pessinunte vrbe Phrygiæ, dextra tenens hastam, læua colũ & fusum: verisimilius est fuisse simulacrum ex nomine Palladis, cuius statua vbicunque fuerit, appellatur Palladiũ. Procopius testatur statuam Mineruæ, quam Romani demonstrant in æde Mineruæ, non esse qualem Græci scalpunt: illam enim dicit

cit lapidem esse gerentem imaginem præliantis, & hastam vibrantis: sed & etiam Græci dicunt eius statuam hastam tenere ob robur similiter & clypeũ, ex eo, quòd sapientia omnes insidias repellit, galeatã esse, propterea quòd sapientiæ fastigium est inuisibile, oleam gerere, quæ est materia lucis, & Gorgonem in pectore habere, ob mentis celeritatem. Minerua in sua Aegide habuit ad pectus pictam Noctuam, & Gorgonem, Noctuam quidem profunditatem indicans consiliorum: omne enim tenebrosum prudentia intelligit, & abscõditum. Sed plura de Palladio quàm necesse sit præsenti instituto dixi, ídque fortasse vt Palladij notas velut tesserã darem, admonerémque eos, qui post me inter Barbaros peregrinari volent, primùm accedant Constantinopolim, Palladiúmque à Constantino sub terra defossum effodiant, vt eo armati insidias, ærumnas incredibilia discrimina repellere queant. Quod ipse oblitus effodere, mecúmq; ferre, incidi in omnia pericula, quo si munitus fuissem, vt cæteras insidias euitassem, ita admissus fuissem, in arcem Mineruæ, à qua me Turci reiecerunt, cùm diu versatus essem Athenis, cupiens propius spectare templum Mineruæ, etiam nunc extans dorico opere confectum Peristylio circundatum quadraginta octo columnarum. Sed extra iocum, Minerua illa diuinitus de cœlo delapsa, quæ existimatur sapientia patris, prorsus non carui, quæ me non modò in sua æde Sophia nuncupata semel periclitantem, sed sæpissimè procul apud barbaras gentes abiectum, funditus perditum excitauit, erexit, recreauit.

De Senatu & Nymphæo, statuis fori Constantini Philadelphio, Musæo, de Labaro & suparis, de morte Arij, & de templis Telluris, Cereris, Persephonæ, Iunonis, Plutonis. CAP. IIII.

ANTIQVA descriptio in eadem regione ponit columnam purpuream, Senatũ, atq; in quinta Nymphæum. Quàm autem hæc ipsa propinqua inter se sita essent non explicat, sed proxima inter se illa fuisse non aliunde cognoscere potui, quàm ex incendio excitato regnante Leone Verinæ marito, quo deflagrasse Zonaras & Cedrinus narrant, in fori Constantiniani parte ad boream vergente domum maximam nuncupatam Senatum, æneis statuis, & lapidibus porphyreticis ornatam, in qua fuit porta Dianæ Ephesiæ Traiani donum de manubiis Scytharum continens Gygantum pugnas, Iouis fulmina, Neptunum cum tridẽte, Apollinem cum sagittis in parte portæ infera Gygantes in dracones impetum facientes, manibus glebas iactantes, oculis truculentis suspicientes. In hanc domum Senatus, principésq; ciues conuenientes consilia capiebant, dabántque, atque eandem Rex ipse adibat, cùm vestem consularem capiebat. Opus præclarum & persplendidum, tum eodem incendio iidem illi testantur consumptam fuisse alteram domum sitam è regione Senatus, appellatam Nymphæum, ex eo, quòd in ea domo nuptias hi celebrarent, qui domos non haberent capaces multitudinis, iidem dicũt etiam in huius fori parte occidentali statuam fuisse Mineruæ Lindiæ, quæ gerebat galeam, habebátq; Gorgonium monstrum, & collum circumplicatum serpẽtibus, sic enim

Miner

Mineruæ ſimulacrum antiqui conſignant. Fuiſſe etiam in parte fori oriẽtali Cedrinus tradit Amphitriten vnã ex Sirenibus habentem forcipes cancri in capitis temporibus, ignotus ſcriptor aſſerit in eadem parte fori Sirenas fuiſſe, quas quidam appellarent equos marinos, earum treis etiam ſua ætate extitiſſe ad diui Mamantis locum ſuburbanum. In fori Conſtantiniani parte vergente ad boream fuiſſe crucem illam pergrandẽ à Conſtantino excitatam ſupra columnam excelſam, quam viderat in cœlo. Cùm omnes teſtantur, tum Euſebius etſi nominatim non dicit in foro, tamen in media vrbe regia cùm illum excitaſſe teſtatur. Roma antiqua par eſt, vt etiam in media noua Roma eandem conſtituiſſe, cùm idem teſtetur in omnibus regiis ædibus, atque aliis inſignibus locis Conſtantinopoleos ipſam ſtatuiſſe, qualem viderat in cœlo, in cuius ſymbolum Sozomenus Salaminius ſcribit Conſtantinũ tranſmutaſſe nuncupatum à Romanis Labarũ inſigne bellicũ omnium honoratiſſimum, quod Regem antecedere, & à militibus adorandum eſſe lege ſancitum erat: quod Romani imperij ſignum nobiliſſimum Conſtantinum arbitror præcipuè in Chriſti ſignum commutaſſe, vt conſueto aſpectu & cultu deſueſcerent à ritibus patriis ſubditi, de quo Prudentius: Chriſtus purpuream gemmãti textus in auro ſignabat Labarũ, clypeorum inſignia Chriſtus ſcripſerat, ardebat ſummis crux addita criſtis. Quod Euſebius æqualis temporum Conſtantini teſtatur ſe ſuis oculis vidiſſe in hanc formam confectũ, procera, inquit, haſtã cornu habebat tranſuerſum in crucis formam facta, in cuius ſuprema parte corona ex lapi-

dibus pretiosis, auróque affabrè facta erat, in qua salutaris nominis nota Christi nomen duabus primis literis designabat, quas coronæ circulus complectebatur, in quo medio r, litera designabat figuram illam, quæ Chiasmos Græcè appellatur: ex cornu transuerso quod secabat hastam, velum appensum erat. Ex qua quidem Eusebij descriptione quid sit Labarũ intelligere licet, quid Syparum, quod Labari partẽ esse, quam Eusebius dicit velũ appensum ex cornu crucis transuerso ex Tertulliano colligere licet, qui longè ante Eusebiũ & Constantinum Labarum expressit crucis similitudinem gerere in hanc sententiam, Qui crucis nos religiosos putat, consacraneus noster erit, cùm lignum aliquod propitiatur viderit habitus, cùm materiæ qualitas sit eadẽ, viderit forma, dũ ipsum Dei corpus sit, & tamen quantò distinguitur à crucis stipite Pallas Attica, & Ceres farrea, quæ sine effigie rudi palo, & informi ligno præstat. Pars crucis est omne robur, quod erecta statione defigitur, nos sic fortè integrum, & totum Deo colimus, sed & victorias adoratis, cùm in trophæis crucis intestina sint tropheorum: Religio Romanorum tota castrensis, signa veneratur, signa iurat, omnibus diis præponit, omnes illi imaginum suggestus insignes, monilia crucium sunt, Sypara illa vexillorum, & Labarorum stolæ crucium sunt, laudo diligentiam, noluistis nudas & incultas cruces consecrare. Arnobius siue Minutius Felix eadem tradit. Cruces, inquit, nec colimus, nec optamus, vos planè, qui ligneos deos consecratis, cruces ligneas, vt deorum vestrorũ partes forsitan adoratis: nam & signa ipsa & Labara vexilla castrorum, quid aliud, quàm

quàm inauratæ cruces ſunt,& ornatæ? Trophæa veſtra victricia non tantùm ſimplicis crucis faciem,verùm & affixi hominis imitantur. Ex quibus patet Sypara eſſe vela, quæ appenſa erant ex Labaris, hoc eſt,ex inſignibus militaribus & trophæis,quę inſculpt a Romæ in fornicibus Imperatorum etiam Labara appellare poſſumus, & vexilla inſculpta cùm alibi, tum in Cochlide Traiani quadrata,vt nauiũ vela,Sypara appellare poſſumus. Denique omnia inſignia Romanæ militiæ, omniáque trophæa, quæ ſculpta Romæ videntur crucis ſimilitudinem gerũt.Seneca ſignificat Sypara,ſiue Supara eſſe velum inſigne nauium Alexandrinarum,quibus ſolis licebat Suparum intendere, quod in alto non omnes naues habent. Lucanus Supara velorum dixit, aliâs Suparum, ſiue Syparum veſtimentum puellarum eſt lineum,de quo Affranius: Puella non ſum, ſi Suparo inducta non ſum. Prætereo quòd ad hoc inſtitutum non pertinet Feſtum & Donatum ſcribentes Syparium ſcenicum eſſe velum, quo Mimi Scenicíque artifices vtebantur ad ſcenam velandam,quod populo obſiſtebat, & hæc Syparia pro auleis ætas poſterior vſurpauit, de quo intellexit Satyricus Poëta: Conſumptis opibus vocem Damaſippe locaſti Sypario. Apuleius ait, Auleo ſubducto, & complicitis Sypariis ſcena diſponitur. Seneca nuncupat verba, & coturno, & Sypariis fortiora, quæ grandia ſunt, & ſupra ſublimitatem tragicam extolluntur. Vnde nos etiam appellare poſſumus Sypara crucium & velorum ob eorũ excelſam ſublimitatem. Iure quiſpiam me iam dicet egredi paulò longiùs extra inſtitutum, fateor. Sed quid faciam, niſi paululum

respirem, coactus in tantas angustias ruinarum nouæ Romæ? Ex qua etiam cùm floreret, ciues liberi cœlum suspicere non poterant ob illius angustias. Ego verò peregrinus quid videre possum, vbi nemo indigena quicquam mihi monstrare potuit, itaq; vel argumenti exilitate augenda, vel respirãdi causa respondebo his, qui crucem in cœlo visam à Constantino, putant à monachis introductam. Nullum miraculum extare mihi videtur in monumentis literarũ pluribus testimoniis probatum oculatis, quod Eusebius illorum temporũ æqualis tradit non modò visum à Constantino, sed etiam à toto exercitu in ipsa die media, quod non modò Christiani homines illius ætatis, sed etiam dubij quãuis crucem detestarentur professi sunt. Tanta fuit huius rei fama, vt Romani testentur in arcu triũphali, quem Constantino dedicarũt instinctu diuinitatis vicisse Maxentium: etsi modò Maxentiani & parum religioni Christianæ conciliati, adeò vt in arcu Constantini non immutarint in eam crucis figuram, in quam immutauerat Constãtinus: sed talia insculpenda curarint, qualia Traianus, Seuerus, reliquíque imperatores gestasse videntur ex antiquis monumentis etiamnum Romæ extantibus. Nazarium Christianũ fuisse ex eius filia Euphemia virgine Christiana suspicor magis, quàm ex panegyrico perspicio, quẽ dixit Constãtino, vbi ait: In ore omnium Galliarum visos esse, qui se diuinitus missos præ se ferrent, & quamuis cœlestia sub oculis hominum venire non soleant, quod crassam & caligantẽ aciem simplex, & inconcreta substãtia naturę tenuis eludat: illi tamen, inquit, auxiliatores tui, aspici, viderique patientes, vbi

meri

meritum tuum teſtificati ſunt mortalis viſus cõtagium refugerunt. Sed quæ´nam illa fuiſſe dicitur ſpecies? qui vigor corporis, quæ amplitudo membrorum? quæ alacritas voluntatum? flagrabant verendum neſcio quid, vmbone coruſci, & cœleſtium armorum lux terribilis ardebat: tales enim venerant, vt tui crederentur. Hæc ipſorũ ſermocinatio, hoc inter audientes ferebant: Conſtantinum petimus, Conſtantino imus auxilio. Habẽt profectò & diuina iactantiam, & cœleſtia quoque tangit ambitio, illi cœlo lapſi, illi diuinitus miſſi, gloriabantur, quod tibi militabant. Omitto cætera pleraque. Quidam ſcribunt locum, in quo erexit hanc grandem crucem ſupra columnam auratam fuiſſe in Philadelphio, collegio eorum, qui Muſis ſtuderent, quod fuiſſe prope columnam purpuream oſtendit Epigramma in id inſcriptum:

Ἐν τῷ πορφυρῷ κίονι εἰς τὸ φιλαδέλφιον.

Εὔνους μὲν βασιλεῖ μουσήλιος ἔργα βοῶσι
Δημόσια στέργων πράγματα πίστιν ἔχει
Μουσεῖον ῥώμῃ δ' ἐχαρίσατο, καὶ βασιλῆος
Εἰκόνα θεσπεσίην ἐντὸς ἔγραψε δόμων
Τιμὴν μουσοπόλοις πόλεως χάριν ἐλπίδα κούροις
Ὅπλα δ' ταῖς ἀρεταῖς χρήματα τοῖς ἀγαθοῖς
Ταῦτα λόγοις ἀνέθηκεν ἑκὼν μουσήλιος ἔργα·
Πιστεύων καθαρῶς θεός ὅτι λόγος.

Iulianus præfectus vrbis ante Muſarum domum Anaſtaſij ſtatuam auream poſuit nobilitatam verſibus geminis, quibus etſi ingenioſis, & multis tamẽ in qua parte vrbis illa domus fuerit, nõ intelligitur. Cùm Manueli Regi denuntiatum eſſet in fori Conſtantiniani parte

occidentali supra fornicem, iam inde ab antiquis temporibus stare muliebres statuas ex ære factas, vnam Romæam, alteram Vngaram, ac Romanam à sua base excedentem propendere: Vngaram stare rectam in sua sede, Regem ea denuntiatione permotũ, misisse fabros, qui erigerent Romæam, & demolirẽtur Vngaram: existimantem statuarum mutatione Romæas res mutari, extollíq;. In eodem foro cùm aliorum insignium virorum statuæ erant, tum Longini Præfecti vrbis, in quem Arabius Scholasticus inscripsit hos versus,

> Νεῖλος, πέρσις, ἴβηρ, σόλυμοι, δύσις, ἀρμενίς, ἰνδός,
> Καὶ κόλχοι, σκοπέλων ἐγγύθι καυκασίων,
> Καὶ πεδία ζώοντα πολυσπορέων ἀγαρηνῶν
> Λογγίνου ταχινῶν μάρτυρές εἰσι πόνων.
> Ὧς δὲ ταχὺς βασιλῆι διάκτορος ἦεν ὁδεύων
> Καὶ ταχὺς εἰρήνην ὤπασε κλυθεμένην.

Prætereo Themistium Philosophum, quem Constantinopoli præfecerat Valentinianus & Valens suis scriptis nobiliorem, quàm statua vlla, vrbísque præfectura prope forum Constãtini. Socrates narrat Arium illum Arianæ sectæ principem periisse. Arius, inquit, cùm esset Constantinum magnũ allocutus, ex aula regia egressus, stipatus Eusebij satellitibus, per mediam vrbem circunspectatus incedebat, postquàm prope forum Constantini venisset, vbi purpurea colũna extat, metu quodam conscientiæ animi sui sic perterrefactus est, vt valde alui deiectione commoueretur, ac cùm percuntatus esset, vbínam prope secessus esset, didicissétque ponè forum Constantini secessum, eo accessit: animi defectio hominẽ vrget, insimul cum vehementi alui deiectione inte

intestinũ excidit, & sanguinis copia sequitur, & simul cum sanguine tenuia intestina, & iecur, & lien: ibíque subita morte periit. Socrates adiũgit hunc secessum sua ætate monstrari ponè forum Constãtini, & macelli in porticu, iam verò eorum, quæ traduntur fuisse in foro Constantini, excepta porphyretica colũna nihil extat: ne forum quidem, nempe totum exędificatum, adeò vt columnæ porphyreticæ astructum sit Xenodochium, & prope ædes religionis Mametanæ ab Alibassa ædificata. Cuius vestibulum benè amplum marmoreum sex columnis luculentis ornatum est, quatuor quidem marmoris albi, duabus verò Thebaici, quarum imus scapus habet perimetrum septem pedum & quatuor digitorũ, quæ etsi benè proceræ sunt: tamen habent binas bases, inferiorem marmoream, superiorem æream, vt habere solent pleræque Turcorum, qui hoc didicerunt, vt pleraque à Gręcis solitis colũnas augere spiris æreis. Prope hanc ædẽ via duntaxat intermedia schola est profitentium Mametanam theologiam, vbi est atrium quadratum circundatum porticu sustentata duodeuiginti columnis, partim viridibus, partim albis. Paulò infra Alibassæ ædem est altera ædes religionis Turcicę posita in supercilio vallis secundæ, quę vestibulum marmoreum habet sex columnis nitens, quarum duo sunt marmoris pyropœcili, duæ albi, vndis glaucis varij, duæ marmoris misti obscurè virentis, & maculis albis distincti. Ex his, quæ antè scripsi fuisse in secũdo colle explorata est pars regionis tertiæ, in qua Tribunal fori Constantini consistebat, & tota ferè regio quinta & sexta. Præterea in secundi collis partim cliuis, partim in planitie litto-

rali ſub ipſum ſubiecta, Dionyſius Byzãtius ponit ædes Telluris, Cereris, Proſerpinæ, Iunonis, Plutonis, Telluris quidem ſupra ſinum extra mœnia antiqui Byzantij templum non tectum, deſignans antiquæ Telluris vim liberam clauſum parietibus lapide expolito cõſtructis. Supra Telluris templum ait fuiſſe Cereris, & Proſerpinæ templa paria, in eíſque picturas copioſas prioris ſeculi inſignes reliquias, ſtatuáſque exactæ artis non inferiores, ſumma arte elaboratas, ad exitũ ſiue abſceſſum maris fuiſſe duo templa Iunonis, & Plutonis, eorúmq; nihil ſuperfuiſſe ſua ætate, niſi nomina, Iunonis quidẽ Perſas combuſſiſſe in expeditione Darij cõtra Scythas vlciſcentis ea, quæ Byzantini accuſabantur in Regem moliti eſſe, Philippum verò Macedonem cùm Byzantium obſideret, materiáque egeret Plutonis templum euertiſſe: ſed hominum memoriã cognomina illorum retinuiſſe. Hoc enim Plutonis Acram, illud æream Acram, id eſt, Iunoniam appellatam eſſe, ibíque iuuenes quotannis hoſtias mactaſſe anno deſinẽte & incipientẽ. Has Acras fuiſſe in cliuis ſecundi collis potius, quàm in planitie littorali ſub ipſum ſubiecta veriſimiliùs videtur ei, qui vidit hanc maritimam planitiem, in qua nulla Acra eſt, itaque Dionyſium cùm ait Plutonis & Iunonis Acras eſſe, κατὰ ἀπόβασιν τῆς θαλάττης. Has Acras fuiſſe in parte collis attingẽte mare cùm fortè tum portus clauſi, & naualia manufacta in planitie maritimà attingerent collis radices, portúſque cornua efficerent Acras, aut ſi aliter res habet, Acræ interpretandæ ſunt oræ maritimæ. Sed de his copioſiùs in tractatione Boſpori.

De

De septima regione. CAP. V.

ANTEQVAM venissem in rem præsentem facilè existimabam me percepturum situm septimæ regionis ex antiqua regionum descriptione, quæ dicit eam in comparatione superioris planiorem, quamuis & ipsam circa lateris sui extremitatem abire in mare decliuiorem, quis ex his eam agnosceret, cùm aliæ regiones vrbis abeant in mare decliuiores circa sui lateris extremitatē? Nam quod addit hanc à parte dextra columnæ Constantini vsque ad forum Theodosij continuis extensam porticibus, & de latere alio quoque pari ratione porrectis vsque ad mare velut seipsam inclinare, & ita deduci, habere autem Ecclesias tres: Hirenem, Anastasiam, & sancti Pauli. Columnam Theodosij intrinsecus vsque ad summitatem gradibus peruiam, partémque eiusdem fori, quod cùm neque extet, neque eius memoriam retineant nostræ ætatis homines, in quo loco fuerit, neq; vlla, quæ tradantur fuisse in hac regione supersint, mihi primùm videbatur dubium, quæ pars columnę esset dextra, à quo quidem dubio non me liberabat Titus Liuius, scribens Romulum regiones ab Oriēte ad Occasum determinasse dextras ad Meridiem, partes leuásque ad Septentrionem: nam eo modo vergeret hæc regio ad Meridiem, cùm tamen postea sim demonstraturus vergere ad Septentrionem. Neque Geographi me expediebant, qui septentrionalem plagam respicientes vbi altitudinem poli quærūt, orientalem partem habēt dextram. Varro Astrologorum Orizontem distinguentium rationem secutus non nihil lucis mihi afferebat, cùm definit partes cœli qua-

tuor, sinistram ab Oriente, dextram ab Occasu, antiquam ad Meridiem, posticam ad Septentrionem. Hac Varronis diuisione iudicabam septimā regionem esse ad occasum columnæ, sed certus non eram an Romuli cœli diuisionem, an Astrologorum sequeretur antiqua descriptio. Itaque adhuc hæsitabam quoad tādem magna inquisitione deprehendi vbi fuisset Theodosij columna, & vestigia quædam templorum Anastasiæ & Hirene: ex quibus cognoui septimā regionem vergere à summo dorso promontorij ad sinum, clariúsque antiquam descriptionem potuisse loqui, si ita descripsisset ab Oriente ad Occasum pergenti à parte dextra, septimam regionem à columna Constantini vsque ad forum Theodosij continuis extēsam esse porticibus. Hæc regio continebat loca vbi hodie maximum totius vrbis forum, quod Turci Bezesten appellant, vbi omnia pretiosa à mercatoribus vendi solita asseruātur, vt temporibus regum Christianorum in domo Lampterum. Hanc alibi, quàm vbi hodie est forum Turcorū conijcio ex incēdio incitato ex miliario aureo sub Rege Iustiniano, quo Cedrinus tradit conflagrasse magnā partem vrbis, & magnam sacram ædem, eiúsque Carthophilacium, & duas porticus vsque ad forum Constantini, atque Octogonon, & Seueri balneum appellatum Zeuxippum, simúlque insignem domum appellatam Lampterum à luminibus vespertino tempore lucere solitis, tectum ligneum habentem, in qua mercatorum facultates asseruabantur, vt serica, & auro contexta, aliáque pretiosa: denique omnia pulchra vrbis ornamenta eo incendio exarserunt, quæ reliqua superfuerant ex

priore

priore illo magno incendio. Potuissem reddere Lampteras, Latinè Lucernas, nisi nomina propria traduci non debere existimarem, nisi Titus Liuius Lamptera vsurpasset. In sinu, inquit, maris intimo posita vrbs Phocæa est, oblonga forma duum milliũ & quingentorum passuum spatium, murus amplectitur totidem ex vtraque parte in arctiorem velut cuneum, Lamptera ipsi appellant mille & ducentos passus, ibi latitudo patet, inde in altum lingua mille passuum excurrens medium ferè sinum velut nota distinguit, vrbs cohæret faucibus angustis, duos in vtranque regionem versos portus tutissimos habet, qui in Meridiem vergit Nausthamos abre appellatus, quia ingentem vim nauium capit, alter prope ipsum Lamptera est. Vnde verò mihi proximum videtur Massilienses Phocensium colonos appellasse Lamptera stagnum in ora Prouinciæ Narbonensis situm, quod Laternam vocat Plinianus Codex in lucem editus.

De Tauro, & foro Theodosij, & columna Cochlide Theodosij, & de Thetrapylo, & Pyramide ventorum, de statuis Arcadij & Honorij, de templis Hirenæ & Anastasiæ, & de Scironijs petris.

CAPVT VI.

CVM existimarem me non planè assequi posse septimam regionem, neq; Taurum, qui vt cognosci non potest, nisi cognita Theodosij Cochlide columna, ita sine Tauro non cognoscitur octaua regio. Magno studio inuestigaui illorum vestigia, cúmq; diu vbi columna fuisset Theodosij intrinsecus vsque

vſque ad ſummitatem peruia inueſtigaſſem, tandem à paucis accepi, iíſque ſenibus ſitam fuiſſe in ſupercilio dorſi continentis planitiẽ iugalem tertij collis vergente ad occaſum hybernum prope balneum nouũ, quod ædificauit Paiázitus Rex,qui eam columnam,vt commodius balneum cõſtrueret ante quadraginta annos, quàm ego Byzantium veniſſem euerterat.Supra id balneum verſus boream eſt via lata habẽs tabernas librarias, & ciſternam antiquam à borea autem clauſtrum regiarum Gyneconitidum,quę quidem via lata dilatatur in aream magnam verſus Orientem, in qua extrema orientali eſt ſepulchrum Regis Paiaziti, cum templo & Xenodochio. Hanc Theodoſij columnam Cedrinus, inquit, ex omnibus partibus fuiſſe ſimilem illi, quam Arcadius erexit,in húc diem in Xerolopho colle extantem, eam nos ſuo loco deſcribemus. Zonaras ait columnam Tauri à magno Theodoſio excitatam trophæa, & pugnas Theodoſij habentem bene pugnatas contra Scythas & Barbaros, tum viam intus ſurſum ferentem,tum Theodoſij ſtatuam in ſummo faſtigio ſtantem,quæ cecidit terræmotu eo anno, quo Roma antiqua capta eſt. Anaſtaſius Rex multa opera ex ære facta,inter quæ erat magni Conſtantini ſtatua fudit, effecítque ſui nominis,ac tituli ſtatuam æneã equeſtrem inauratam,eámq; ſupra columnam Tauri,in qua prius fuerat Theodoſij magni ſtatua collocauit. Ex his cognoſcimus Taurum fuiſſe, vbi colũna Theodoſij fuit, quibus cognitis cognoſcimus in tertij collis dorſo, & cliuis eiuſdem ſeptimam regionem fuiſſe,habentẽ porticus continuas à columna Conſtantini ad forũ Theodoſij,

dosij, quod etsi septima regio continet, etsi non addit, quàm prope columnā Theodosij id fuerit: tamen proximè fuisse colligere licet, non modò ex æmulatione fori Traiani Hispani, qui Romæ in medio foro sui nominis habuit similem columnam ei, quam Theodosius Hispanus in noua Roma postea erexit: sed etiā ex Euagrio assequimur, tradente incendium sub Leone ædificia combussisse à foro Constantini vsque ad forū Tauri. Constātinopolitanus senex mihi narrabat etiam sua ætate forum Tauri extitisse vbi columnam Theodosij dixi non minus Hippodromo plenū innatis arboribus, & quoniam ibi latrocinia fierent Mametem Regē, qui vrbem cœpit exædificandum dedisse volentibus ædificare. Iam verò partem fori Theodosij occupasse forum Pistorium, aut vicinum illi fuisse coniicio ex Zonara tradente Nicephorum Phocam Regem ex Palatio ad fontem aureum, & prope portam auream sito redeuntem à populo conuitiis exceptum fuisse apud forum τῶν ἀρτοπολίων, vsq; ad columnam Constantini. Ignotus scriptor tradit Taurum fuisse in columna prope forum ἀρτοπολίων, in aula lapidibus strata, atque illic etiam fuisse portas quatuor in structura quadrilatera, & quatuor porticus in circuitu, quod appellat Thetrapylum, ídq; dicit prius Quatriuium nominatum. Georgius Cedrinus ponit Thetrapylum non procul à Tauri foro, cùm inquit incendium regnante Leone exussisse in Tauro duas sacras ędes maximas omni genere lapidum ornatas, vnam quidem non longè à Thetrapylo, alteram incumbentem foro Tauri. Idem loquens de incendio altero incitato sub Leone id dicit, obuia quæq; consum-

psisse ab æreo Thetrapylo vsq; ad templum quod non nominat: antiqua regionũ descriptio vrbis, tradit Constantinopolim habuisse vnum Thetrapylum aureum, sed nõ scribit in qua regione fuerit, nescio an vrbs duo Thetrapyla habuerit, vnum aureum, alterum æreum, an duntaxat vnum, quod fuerit primò aureum, deinde auro sublato æreum remanserit. Ioannes Rhetor sicut citatur ab Euagrio, narrat temporibus Zenonis Regis Mamianum insignem senatorem Constantinopoli fecisse regias porticus structura decoras, illustríque splen dore ornatas, atque inter duas porticus tanquam quoddam confinium excitasse Thetrapylum, columnísq; & ærea materia ornasse: ac sua quidem ætate porticus regium nomen obtinuisse prioris ornamẽti reliquias mar morum Proconnessiorum humi stratorum gestantes, sed structuram insignem non retinentes: at Thetrapyli ne tenue quidem vestigium remansisse. Ignotus author dicit in Thetrapylo fuisse cubiculum supra columnas, vbi defuncti Regis consanguinei, & Regina exodion exciperent, & flerent mortuum intro abditi velis, vsque ad sextam diei horam. Tum defunctum prætereuntem exciperent, & comitarentur vsque ad templum Aposto lorum, vbi mos erat sepelire reges. Thetrapylũ mihi videtur fuisse templum olim quadrifrontis Iani non longè à Capitolio Constantinopolitano, vt olim fuit Romæ quatuor portis ornatum quatuor anni tempora designans. Ianus enim appellatur ab eundo, ideóq; transitiones peruiæ Iano sacræ, & fores ædium ianuæ nominantur. Quidam scribunt in foro Pistorio fuisse Tetrasceles pyramidatũ. Georgius Cedrinus ait Tetrasceles
esse

esse machinam quadricrurem, quam dicit ventorum ἄνεμ, hoc est, pugnam appellatam magnum Theodosium excitasse pyramidis figuram gerentem, animalibus scalptis ornatam,& plantis,& fructibus,& corymbis aureis punicorum malorum similitudinem gerentibus,& nudis cupidinibus, quorum alij inter se arridebant,& superiores inferioribus illudebant,alij saltabāt, iuuenes tubis æneis ventos inspirabant, in summa pyramide simulacrum æreum volucre situm flatus ventorum indicabat,statuæ Arcadij & Honorij erant prope columnam Thedosij patris, Arcadij quidem in fornice orientali,Honorij verò in fornice occidentali. Socrates populi Christiani historiæ concionalis scriptor, tradit ex aquęductu,quem Valens in vrbem induxerat, & construxerat ex ruinis Chalcedonis Clearchum vrbi præfectum ὑδρεῖον maximum construxisse in foro, sua ætate appellato Theodosij, quod vulgari sermone dictum est aqua liberalis,& abundans,propter quam populus hilarem festū egit:quod Socrates appellat ὑδρεῖον, hoc est,Cisternam,siue Lacū. Zonaras & Cedrinus appellant Nymphæum,quod similiter dicunt præfectum vrbis ex aquæductu Valentis construxisse in Tauro,festúmque maximum celebrasse,omnémq; populum conuiuio excepisse. Ex quibus assequimur, quòd Socrates forum Theodosij appellat, Zonaras & Cedrinus appellant Taurum,idémq; esse forum Tauri,& forum Theodosij: Nymphæúmque Tauri aliud esse, & diuersum à Nymphæo, quod prope forum Constantini situm è regione Senatus, antè vidimus domum magnam fuisse ex eo sic appellatam, quòd in ea nuptias hi celebrarēt,

qui domos non haberēt capaces multitudinis. At illud Tauri Nymphæum fuisse,siue lacum,siue piscinam, siue cisternam,quam fuisse intra claustrum Gyneconitidum regiarum occupans partem fori Theodosij verisimile est, in quas penetrat aquæductus Valentis, ex quo multa castella aquæ sita, cùm in lateribus tertij collis, tum maxima in claustro mulierum regiarum. Thermas Carosianas à Carosa filia Valētis Regis nominatas fuisse in tertio colle liquet ex antiqua regionum vrbis descriptione, sed in qua parte non explicatur, neque ipse definire possum an funditus perierint,an in earum fundamentis sint ædificatæ thermæ,quas maximas à Turcis ædificatas videmus partim in dorso tertij collis, partim in lateribus. Antiqua descriptio regionum ponit in hac septima regione ædes Hirenæ,& Anastasiæ, sed in qua parte fuerint,non declarat,neque nunc ex vestigiis cognosci potest,sed ex historia deprehendi potest ædes Hirenæ,in qua parte collis tertij fuerit, quæ tradit cùm vrbs caperetur à Frācis, & Venetis incendium exortum fuisse à Synagogio Saracenorum in parte inclinata ad mare, & vergēte ad boream proxima templo diuæ Hirenæ. Id fuisse intra septum regiarum mulierum primò intellexi à senibus nescio quibus,deinde aduerti turrim excelsam extra claustrum mulierū, sitam in latere tertij collis vergente ad ortum æstiuum, quadratam Hyrenem etiamnum vulgo appellatam, nescio an ab æde diuæ Hirenæ, an à Regina Hirene. Tria Hirenæ templa Constantinopoli fuisse reperio ex literarum monumentis, primum antiquæ Hirenæ nuncupatum, quod Socrates tradit magnum Constantinum ædificasse, id

prope

prope Sophiam fuiſſe ante demõſtrauimus, ſecundum quod iam dico poſitum in tertio colle, quod antiqua vrbis regionum deſcriptio tradit fuiſſe in ſeptima regione, tertium ponit Procopius tradens Iuſtinianum ædificaſſe ad oſtium ſinus Cornu nuncupati templum Hirenæ martyris, iam verò templum Anaſtaſiæ dicunt alij fuiſſe eo loco, vbi eſt Bezeſtannum nouum, hoc eſt, Baſilica noua. Alij vbi viſitur hodie ciſterna multis columnis marmoreis ſuſtentata, ſita inter fori Baſilicas, & ſepulcrum, & Xenodochium Paiaziti Regis. Sozomenus ait Gregoriũ cùm ex Nazianzo migraſſet Conſtantinopolim conciones habuiſſe in ædicula à ſtudioſis ſuarum concionum ſtructa, quam poſtea reges perilluſtrem ſtructura & amplitudine maximã effecerunt, Anaſtaſiámque nominarunt: ſiue ex eo, quòd illa ipſa, quæ in concilio Nycæno conſtituta fuiſſent, & iamdudum Conſtãtinopoli intermortua iacerent, in hac æde iterum emerſerint, & reuixerint, Gregorij Nazianzeni concionibus, ſiue, inquit, cùm eſſet in hanc ædem multitudo populi congregata, muliérque grauida ex ſuperiori porticu cecidiſſet, eóque caſu interiiſſet, communi facta omnium prece reuixit, ex eóque ædes appellata eſt Anaſtaſia. Ex his Sozomeni verbis patet errare recentes hanc ædem diuæ Anaſtaſiæ Romanæ attribuentes, deſcriptio regionum vrbis duntaxat appellat eccleſiam Anaſtaſiam (quam ego arbitror eſſe) vnam fuiſſe ex his duabus, quas maximas & ornatas omni genere lapidum Cedrinus ſcribit incendio excitato regnante Leone conflagraſſe, vnam non procul à Thetrapylo, alteram incumbentem foro Tauri. Cùm de Boſporo

Thracio ſcripſi, demonſtraui, vt in cliuis infimis tertij collis vergentibus ad Septentrionem ſitæ eſſent petræ Scironides, à Megarenſibus & Corinthiis deductoribus coloniæ Byzantinæ ita nominatæ ob ſimilitudinem difficilis loci, quam habent cum petris Scironiis ſitis inter iſthmum Corinthiacum, & Megaram. Iam verò quid tertius collis præcipuum contineat, dicam. Eſt in eius dorſo ſepulchrum Paiaziti Regis cum Xenodochio, & ampla æde Mametana ab eo excitata ad ſimilitudinẽ Sophiæ ædificata, quæ concamerata opere lateritio & tecta plumbo veſtibulum habet amplum, ſtratum marmore albo, circundatum quatuor porticibus, quas ſuſtinent inſignes colũnæ exquiſitiſſimi marmoris, in quo medio exilit aqua in ſublime, deinde decidit in magnũ craterem emittentem aquam ſalientem multis ſiphunculis. Aedes cum veſtibulo circundata ex tribus partibus magna area, clauſa partim muris, partim Xenodochio, ex quarta parte contiguo horto, in quo medio eſt ſepulchrum Paiaziti Regis, ædicula Cylindri medij ſimilitudinem gerenti circundatũ. Præterea in tertij collis dorſo ſunt Palatia Gynæconitidum regiarum clauſa excelſo muro, qui cùm veniſſem Byzantium ambibat pluſquã duo miliaria. Nuper Soltanus Soleimanus occupauit mediã partem ingentibus ſubſtructionibus ſui futuri ſepulchri & Xenodochij, quæ nunc excitantur luculentis marmoribus conquiſitis ex multis regionibus imperij Turcici, vt videas humi iacẽtia infinita genera marmorum, non quidem nuper exciſa ex lapidicina, ſed infinitis antè ſeculis vagantia per diuerſa regnantium ædificia non modò Byzãtij, ſed totius Græ-

ciæ,

ciæ, atque adeò Aegypti. In regione ſeptima, tres vidi ciſternas antiquas, quarum non meminit antiqua vrbis deſcriptio, vnam in foro Tauri, alteram inter Regis Paiaziti ſepulchrum, & forum Bezeſtannum, vtraſque columnis marmoreis ſuſtentatas: tertiã in tertij collis cliuo vergente ad Septentrionem, ad quam adhuc extant ſex columnæ Corinthiæ marmoris Arabici affabrefactæ, benè proceræ & craſſæ. Sub columnarum ſtylobatis eſt tubus aquæ teſtaceus, ex quo aqua defluebat in ciſternam lateritiam, cuius concamerationem ſimiliter lateritiam ſuſtinent viginti pilæ lateritiæ. Supra ciſternam olim erat area ædis religionis Chriſtianæ, quam reges Turcorum demoliti ſunt, eiúsque rediuiuis lapidibus ædificia ſua adornarunt. In latere eiuſdem collis pertinente ad occaſum templum Mametanum extat, quod habet veſtibulum ſuſtẽtatum duodecim columnis, quarũ ſex Arabici marmoris. Paulò ſupra hoc templum eſt aliud templum olim dicatum diuo Theodoro, ornatum columnis, id non illud quidem eſt, quod Procopius tradit Iuſtinianum ædificaſſe ante mœnia vrbis in loco nuncupato Rheſſio: alia ædes olim Chriſtiana nunc Mametana extat inter ſeptum mulierum & ſepulchrũ, quod excitauit Rex Soleimanus filio ſuo Mametho, veſtita cruſtis varij marmoris.

De octaua regione, & de poſtera parte tertij collis.

CAPVT VII.

OCTAVAM regionem fuiſſe à tergo tertij collis vergente ad Meridiẽ, non aſſequor ex antiqua regionum vrbis deſcriptione, quæ tradit octa

octauam regionem ex parte Tauri nulla maris vicinitate conterminam angustiorem, quàm latiorem spatia sua in latitudinem compēsare: ex hac enim descriptione nescio vergat ne ad Meridiem, an ad Septētrionem: sed ex eo octauam regionem agnosco, quòd tradit eam continuisse partem fori Constantini, & porticum sinistram Taurum vsque iam edoctus septimam regionem continuisse porticum dextram à columna purpurea ad forum Theodosij. Ex quibus intelligo partem promontorij, à mari pertinentem ad mare sitā inter columnam porphyreticam, & Taurum, in dorso diuidi in septentrionale latus, & meridionale porticibus dextris, & sinistris perpetuis à columna purpurea ad Taurum vsq; porrectis, diuidentibus septimā regionem ab octaua, illam continere porticus dextras, hanc sinistras. Harum porticuum nulla hodie vestigia extant, sed duntaxat via lata, quæ per medium promontorij dorsum à Sophia ad muros terrestres discurrit. Hæc regio continebat etiam Capitolium, & Basilicam Theodosianam, quæ ambo verisimile est fuisse prope Theodosij forum, eiúsq; columnam, atque etiam ex Zonara & Georgio Cedrino colligere possumus, tradentibus incendium illud imperante Leone excitatum consumpsisse in Tauro domum maximam, & maximè illustrem accommodatam consiliariis, & regi: illis quidem ad simul conueniendum, & consultandum de rebus agendis, huic verò cùm esset Consul ad præsidendum consilio, quam iidem addunt habuisse duodecim colūnas varias ex marmore Troico factas, altas viginti quinque pedes, cuius tectum sustineretur quatuor arcubus, huiúsque domus longitudinem

dinem adiungunt fuiſſe plus minus ducentorũ & quadraginta, latitudinem verò centum quadraginta pedũ, hanc domum fuiſſe Baſilicam Theodoſianam, aut Capitoliũ. Ex his, quæ iam antè dixi exiſtimare licet, quæ quidem ipſa poſt incendium quoquo modo fuerint refecta nomen amiſiſſe colligo ex recentioribus ſcriptoribus, tradentibus in Tauro fuiſſe Palatium & Xenodochium, à quibus non diſſentiũt quidam ſenes Conſtantinopolitani, qui teſtãtur etiam ſua memoria circa domum, vbi hodie cuditur moneta, vicinam foro Theodoſij fuiſſe Palatium magnum, quod aliqui dicunt Mamethem Regem, qui cœpit Conſtãtinopolim prius incoluiſſe, quàm conſtruxiſſet ingens illud clauſtrum Palatij ſiti in primo colle, ex illiúſque ruinis reges Turcorum ſua ædificia ornaſſe. Xenodochiũ, ſeu potiùs templum, quod erat ad occaſum æſtiuum Tauri vidi dirui, ipſiúſque columnas transferri in ædificationem Xenodochij, quod Rex Soleimanus in monumentum Chari filij conſtruxit. Videant ſacerdotes Græci, an hoc templum fuerit diui Pauli, quod ſeptima regio continebat, ipſe nunquam eorum quenquam inuenire potui, à quo id intelligere potuerim.

De nona regione, & de templo Concordiæ, & de horreis Alexandriæ, & Theodoſij, & thermis Anaſtaſianis, & de domo Crateri, & Modio, & de templo Solis & Lunæ. CAP. VIII.

REGIONEM nonam fuiſſe à tergo tertij collis partim in cliuis ſubiectis ſub dorſum, in quo Taurum dixi, partim ſubditis iugo, in quo vi-

demus partem aquęductus orientalem, & templũ, quod filio dedicasse Regem Soleimanum antè dixi, partim in planitie littoris Propontici extẽsi vsque ad Blanchæ hortos, vbi olim portus Theodosiacus, cùm ex aliis scriptoribus colligo, tum maximè non modò ex antiqua descriptione, quæ tradit regionem nonam pronam omnem, & in Nothum deflexam extẽsi maris littoribus terminari: sed etiã ex octaua regione, quæ cùm ex parte Tauri nulla maris vicinitate terminetur, assequor octauam regionem occupasse planitiem dorsi, in qua dixi Taurum fuisse, non autẽ sub hanc planitiem subiectos cliuos, nonámque regionem sub octaua partim subiectam fuisse ex ea parte, quæ tẽdit à Tauro ad Nothum, & littus Proponticum, partim positam fuisse in cliuis duplici inclinatione deuexis, vna à Tauro ad occasum hybernum, altera ab ædibus Genisarorũ ad Meridiem: tum etiam ex æde Concordiæ percipitur, vbi nona regio fuerit: sed in qua parte huius regionis templũ Concordiæ, horreáque Alexandrina, & Theodosiana fuerint, nona regio, quæ illa continet, non declarat: sed vel ratione, vel aliorum scriptorum testimonio consequi possumus. Euagrius vbi tẽplum Cõcordiæ fuerit (quam regionum descriptio ὁμονοίαν vocat) designat, describẽs incendium imperante Leone excitatum in parte vrbis ad boream vergenti sæuisse à Bosporio portu vsque ad Apollinis templum antiquum, in parte verò vrbis meridiana à portu Iuliani vsque ad domos non longè sitas ab æde Concordiæ. In media autẽ vrbe à foro Constantini vsque ad Taurum, ídque incendium per longitudinem vrbis extensum fuisse in quinque stadia. Ex quibus

quibus percipiemus id fuisse in ea parte regionis nonæ supposita lineæ porrectæ à foro Tauri ad littus Propon ticum, id quod clariùs liqueret, siquis à foro Constantini ad forum Tauri quinque stadia ambularet, ibíque signum figeret. Deinde ex portu Iuliani per maritimam planitiem quinque stadia versus Occidētem pergeret, ibíque alterum signum poneret, & cum altero ad Taurum fixo conferret: non longè aberraret à vestigiis ędis Concordiæ, quæ hodie non extat, neque templum Thomæ Apostoli, quod fuisse prope ædem Concordiæ noscitur ex iis, quæ anteà scripsi de portu Iuliani. Horreũ Theodosianum non longè à portu Theodosiaco posito olim in hortis, qui nunc Blanchę appellantur, verisimile videtur nõ modò ratione architectonica, quę præcipit horrea esse facienda iuxta portus, qui nulli sunt, neque in octaua, neque nona regionibus: sed in duodecima regione vicina nonæ regioni ex ea parte, vbi fuit portus Theodosiacus: sed etiam vero proximum apparet Theodosium adornasse portum Theodosiacũ horreo & foro à suo nomine appellatis. Sed de portu Theodosiaco plenius loquemur infrà. Supra hortorum Blanchæ nuncupatorum, olim portum Theodosiacũ continentium extremam partem ad ortũ Solis pertinentem cliuus à Septentrione eminet, in quo est templum vulgò nominatum Myreleos, habens intra se cisternã, cuius camera lateritia sustinetur columnis marmoreis circiter sexaginta, vbi horreum olim fuit, quod deprauatè Suydas appellat horeium. Statua, inquit, Maimi, qui duxit exercitum contra Scythas, stabat in nuncupato horeio, ante domũ Crateri, quæ nunc est Myrelei, & prope

manus æreas,propéq; modium æreum,modium autem fuiſſe iuſtam menſuram,quo pleno frumentum emeretur & venderetur Valẽtinianum Regem lege ſanxiſſe, vt numiſmate duodecim modij venderentur nemine contradicente, quendam nautam hoc non facientem dextra manu mulctatum fuiſſe. Hinc manus æreas ibi ſtatutas eſſe, modium æreum poſitum fuiſſe in fornice Amaſtriani inter duas manus æreas à Valẽtiniano: alij tradunt ex eo, quòd Valentinianus ſanxiſſet, vt modius non ad regulam, ſed ad cumulum venderetur, cuidam contrafacienti manus præciſas fuiſſe. Georgius Cedrinus loca Amaſtriani fuiſſe, inquit, appellata à quodam vili homine, cuius patria eſſet Amaſtrum ob paupertatem Conſtãtinopolim profecto, ſiue ab infamia, quod omnes malefici & homicidæ ibi perſoluerent pœnas, nomen turpiſſimum adeptum fuiſſe execrãdorum cauſa Paphlagonum. Idémq; ſcribit ibidem templum fuiſſe maximũ Solis & Lunæ, Solis quidem in curru albo, Lunæ verò vt ſponſæ ductæ in quadriga mariti, Phidaliæ opus. Infrà autem iuxta fundamenta ſediſſe in throno ſceptrigerum populis præcipientẽ regnantibus obediendum eſſe, ibidémque iuxta ſolum fuiſſe Iouis ſtatuã ex marmore albo, ſimilis iacenti in lecto, opus Phidiæ. Quòd ſi Crateri antẹ nominata domus fuit Crateri Sophiſtæ, in ea fuit eius ſuggeſtus verſibus Iuliani Aegyptij celebratus. Præterea nona regio continebat thermas Anaſtaſianas, quas Marcellinus ait appellatas ab Anaſtaſia ſorore Conſtantini. Sozomenus narrat Marcianum Grammaticum docuiſſe filias Regis Valentis, Anaſtaſiam & Caroſam, ab earúmque nomini-

bus

bus appellata balnea, vſque ad ſuam ætatem Conſtantinopoli fuiſſe.

De tertia valle, & decima regione, de domo Placidiæ, & regia Placidiana, de aquæductu Valentiniano, & thermis Conſtantianis, & de Nymphæo.

CAPVT IX.

DECIMAM regionem vergere ad Septentrionem, & ſitam fuiſſe in valle tertia, eiúsq; latere orientali, & in promontorij ſupra tertiam vallem eminenti dorſo, per quod ab Occidente ad ortum aquæductus, tam fornicati ſupra terram, quàm concamerati ſubterranei feruntur, ex regionum vrbis deſcriptione liquet, tradente nonam regionem pronam omnem, & in Nothum deflexam, extēſi maris littoribus terminari: decimámque in aliud ciuitatis latus à nona regione platea magna velut fluuio interueniente diuidi, eſſéque tractu planiorem, nec vſquam præter maritima loca, inæqualem longitudini eius, latitudine non cedente contineri templa ſancti Acacij, thermas Conſtantinianas, domum Auguſtæ Placidiæ, Nymphæum maius, aliáque plura, quorum nulla nunc extant, neque quantumlibet diu & diligēter veſtigarim, à nemine viuentium intelligere potui, in qua parte regionis decimæ fuerint, duntaxat nonnulla excerpſi ex mortuorum ſcriptis. Ex quibus deprehendi erratum eſſe in libello antiquæ deſcriptionis regionum tradente decimā continere thermas Conſtântinianas, quas nullas fuiſſe Conſtantinopoli inuenio, ſed duntaxat Conſtātianas, quarum meminit Sozomenus Salaminius loquens de his,

qui quod Ioanni Chrysostomo fauissent ex Constantinopoli effugiebant. Sentiẽtes, inquit, populi impetum, postridie templum magnum reliquerunt, & Pascha celebrarunt in publico balneo multæ multitudinis valde capaci, nominato à Constantij Regis nomine. Suydas dicit Elladium Alexandrinum tempore Theodosij parui scripsisse Ecphrasin thermarum Constantianarum. Socrates tradit Valentem Regem muros Chalcedonis iussisse euerti, & lapides ad Constãtinopolis publicum balneum ædificandum transportari, cui nomen esset Constantianæ. Addítque in vno lapide, ex his, qui trãsportati essent, incisum fuisse oraculum, quod iam inde ab antiquis temporibus in occulto fuerat, tunc manifestum factũ esse, significans cùm in vrbe foret abundans aqua, tunc quidem murum balneo fore vsui. Sed infinitas gentes barbarorum in terram Romæorum excursuras, multa mala patraturas, tandémque & ipsas perituras esse. Socrates addit oraculum quale fuerit,

Ἀλλ' ὅτε δὴ νύμφαι δροσερὴν κατὰ ἄστυ χορείην
Τερπόμεναι στήσονται ἐϋστεφέας κατ' ἀγυιάς,
Καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ.
Δὴ τότε μυρία φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων
Ἄγρια μαρμαίροντα κακὴν ἐπιειμένα ἀλκὴν
Ἴστρου καλλιρόοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ,
Θρηικίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν.
Αὐτοῦ κεν βιότοιο τέλος, καὶ πότμον ἐπίσποι.

Zonaras & Cedrinus similiter hoc vaticinium ponunt: sed eo loco, quo Socrates dicit δροσερὴν, scribunt ἱερὴν, aliásque voces ponunt differentes, nempe pro λουτροῖο, λατροῖσι: pro ἄγρια μαρμαίροντα, ἄγρια μαργαίνοντα: pro καλλιρόοιο,

κιμμ

ἐιμμβρίοιο. Socrates ſic interpretatur oraculi verſus. Hoc vaticinium,inquit, contigit poſtea, cùm Valens aquæductum conſtruxiſſet, aquámque copioſam vrbi præbuiſſet,tum barbaræ gentes inuaſerunt agros Romæorum. Hoc vaticinium alio modo poteſt interpretari, poſtea enim quàm Valens aquæductum in vrbem induxiſſet,Clearchus vrbis præfectus ex aquæductu deriuatum maximum ὑδρεῖον conſtruxit in foro nunc nuncupato Theodoſij, quod voce populari decantatum eſt aqua abundans,in quo feſtum hilarem vrbs egit.Hócque eſſe prædictum à vaticinio, τὸ χορείην τερπόμεναι στεφά-νοισιν εὐστεφέας κατ' ἀγυιάς. At quædam ſecundũ vaticinium paulò pòſt facta ſunt, cùm murus Chalcedonis euerteretur Byzantij,& Nicomedenſes,& Nicenſes,& Bithynenſes obſecrabant Valentem Regẽ, vt deſiſteret euertere muros.Rex iratus vix ſuſcepit eorum preces,itaque vt ſe à iuramento exſolueret quo ſe obſtrinxerat demoliturum,muros Chalcedonis ſimul demoliri iubebat,& ſimul implere demolita alteris lapidibus longis, & nũc licet videre in quibuſdam muri partibus, vt maximis & admirabilibus ſaxis ſtructura vilis ſuperędificata fuerit à Valente.Similiter Zonaras & Cedrinus dicunt Valentem mulctãtem Chalcedonios, quòd tutati fuiſſent Procopium ſuum hoſtem ex ruinis murorum Chalcedoniæ ſaxa traduxiſſe ad ſtructuram aquęductus,quem Zonaras appellat Valentem,Cedrinus modò Valẽtem, modò Valẽtinianum: quo copioſam aquam in vrbem induxit,tum ad vſum alium, tum ad balnea:ex quo vrbis præfectus effecit in Tauro Nymphæum vrbis magnitudine dignum, ſolenníque feſto indicto omnem

popu

populum conuiuio excepit: ac non multo pòst (vt prædictum fuerat) barbarę gentes in Thraciã incursarunt, quæ postea deletæ sunt. Aquæductus Valẽtinianus adhuc extat excelsis fornicibus, à cliuis quarti collis ad cliuos tertij collis, pergens per decimam regionem, cuius non meminisse antiquam vrbis regionum descriptionem mirarer, cùm meminerit horreorum Valentinianorum, nisi etiam permultorum sua ætate extantiũ monimentorum non meminisse scirem, regnante Constantino Leonis filio Iconomacho anno à Christi humano Natali die septingentesimo quinquagesimo nono tanta fuit siccitas, vt ne ros quidem de cœlo caderet, exaruerίntque Constantinopoli cisternæ & balnea, & fontes, qui prius iuges fluebant, quod intuens Constantinus Imperator, aggressus est renouare aquæductum Valentinianum, quem cùm vsque ad Heraclium incolumis is permansisset ab auaribus dirutum, restituit accersitis fabris ex diuersis locis ab Asia quidẽ, & ponto mille ædificatores, & ducẽtos albatores, à Gręcia quingentos figulos laterculorũ, ex Thracia quinq; millia operariorum, & baiulum, & ducentos fabros tegularũ: quibus omnibus præfecit principes, executorésq; operum, ac patricium vnum. Itaque opere perfecto, aqua introiuit in vrbem, discurrens per confinia nonæ regionis, & decimæ. Multi enim aquæductus per dorsum sex colliũ discurrunt subterranei, & vnus supra terram Valentinianus, quem qui scripserunt de rebus gestis Andronici tradunt per magnum forum euntem, & ferentem aquam dulcem, & puram Andronicum Regem renouauisse, & auxisse, addidisséque ei fluuiũ, quem nominant

Hydr

Hydralem: ad cuius fontem turrim & Palatium construxit, quo æstate recrearetur, ex eodémq; fluuio aquã duxit in vrbis locum, quem vocant Blachernam: sed turrim Andronici odio Isacius successor euertit. Procopius dicit Iustinianum Acacij ædem exolescẽtem restituisse, & columnis vndique albis illam circũdedisse, similibúsq; marmoribus ædis solum constrauisse, ædémque lapidum candore vestiisse, vt omne templum niuibus tectum videretur. Porticus autem ædi adiectæ sunt duæ, quarum altera vergẽs ad forum columnis circundata est. Iam antedicta verba Procopij desunt Codici ædito, itaq; eo studiosiùs addidi. Acacij templum Georgius Cedrinus ait fuisse in loco appellato Heptascalo, alij scriptores dicunt diui Acacij ædem appellatam in Scala, quam iam nulli vbi fuerit, cognoscunt: sed qui diligentiùs inquirere volet, dabo ei hanc notulam. Inuestiget domum maximam, quam Cariam historiæ appellant, ex eo, quòd nux esset in area illius: vnde aiunt Acacium martyrem suspensum interiisse, & delubrum inde ei consecratum fuisse, quod aliqui putant in Neorio situm fuisse, ex eo, quòd legerint apud plerosq; scriptores Acacij imaginem ex calculis vitreis inauratis factam, positam in templo ad Neoriũ sito fuisse. Sed hic Acacius alius est, quem non modò Historici, sed etiam Grammaticus Suydas tradunt, Episcopum Constantinopoleos fuisse regnãte Leone Macello adeò ambitiosum, vt multi Acacij imagines ponerẽt in tẽplis etiamnum viuentis. Inde existimatũ Doxomanem, iam verò Placidiæ domum vidimus in prima regione, itaque vide an rectè legatur in hac decima regione domus Pla-

cidiæ, an potiùs legendum ſit Placillæ, an Placidæ: nam Agathius meminit regiarum Placidæ, ſiue Placidi his verſibus, quos cum inſcriptione mox addam:

Εἰς εἰκόνα ἀνατεθεῖσαν ἐν τοῖς πλακιδίου, ὑπὸ τῶν τοῦ νέου σκρινίου ἀγαθίου χολαστικοῦ.

Θωμᾶν παμβασιλῆος ἀμεμφέα κηδεμονῆα
Ἀνθέσαν οἱ πρὸν τάγμα μετερχόμενοι
Θεσπεσίης ἄγχιστα συνωρίδος ὄφρα καὶ αὐτῇ
Εἰκόνι χῶρον ἔχῃ γείτονα κοιρανίης
Αὐτὸς γὰρ ζαθέοιο θρόνους ὕψωσε μελάθρου,
Πλοῦτον σὲ ζήσας, ἀλλὰ μὲ εὐσεβής.

Poſt Scironides petras, quas antè dixi fuiſſe in latere ſeptentrionali collis tertij, Dionyſius Byzantius in planitie maritima tertiæ vallis, & quarti collis, dicit eſſe littus longum non deterius vllo optimorum ad capturam piſcium: nam maximè profundũ eſt etiam iuxta oram maris, & quietum, vbi olim locus Cycla nominatus, ex eo, quòd Græci barbaros ibi intercluſiſſent: vbi etiam eſt ara Mineruæ diſſipatoriæ, deſignans diſſipationem barbarorum intercluſorum. Cycla locum ſequitur Melias ſinus piſcationi aptus ſiquis alter, elatis promontorij lingulis, atque vtrinq; ſaxis occultis concluſus, nunc in hac valle ſinus non eſt vetuſtate obrutus, & exædificatus, quod non modò ex ſinu Melia, ſed etiam ex Strabone coniicere liceat, cùm ait ſinum Ceras ideo appellari, quòd multis receſſibus velut cornu ceruinum ramoſus ſit, nunc receſſus illi non ſunt, niſi perpauci. Zoſimus, qui ſcripſit hiſtoriam temporibus Arcadij & Honorij, teſtatur ſua ætate tantam fuiſſe Conſtantinopoli multitudinem incolarum, vt non modò imperatores

muros

muros vrbis longiùs Constantinianis muris promouerint, sed etiam non paruam partem maris ambientis vrbem obruerint palis circunfixis, & ædificiis supra palos impositis, quid ex tẽpore Arcadij & Honorij, & quantum obrui potuit, ex tot & tantis ruinis vrbis proiectis in mare. Meliam sinum, inquit Dionysius, excipit locus appellatus κῆπος, à terra inter paucas apta ad hortensem culturam: post hortum sequitur locus Apsasius appellatus, ex ea re quam diximus in Bosporo.

LIBER QVARTVS.

De vndecima regione, & de quarto & quinto collibus.

CAPVT I.

VNDECIMAM regionem vix agnouissem ex vrbis regionũ descriptione, quæ eam dicit spatio diffusam liberiore, nulla parte mari sociatam esse. Verùm eius extensionem tam planam, quàm etiam collibus inæqualem: nisi addidisset illam continere in se martyrium Apostolorum. Quod etsi hodie non extat, tamen ex memoria senũ Constantinopolitanorum inuestigaui fuisse in dorso quarti collis deuexo in iugũ tertiæ vallis prope officinas Ephippiorũ, & sepulchrum Mamethi Regis: quo cognito, assequor regionem vndecimam in quarti collis fuisse dorso, eiúsque lateribus tam vergentibus ad boream, quàm sitis in eius tergo: háncque regionem attigisse vrbis muros terrestres vndecimam regionem diuidentes à decimaquarta regione, quæ spatio interiecto diuisa erat ab vrbe muro pro-

prio vallata, quam in ſexto colle extra Conſtantiniana mœnia infrà oſtendam, incluſámque poſtea fuiſſe à minore Theodoſio. Conſtantiniani muri traduntur ab Eugenij turri perrexiſſe vſque ad templum diui Antonij, & ædis Marianæ, quæ nuncupabatur Rabdos, inde aſſurrexiſſe vſque ad Exacionion terreſtres, murũ, quod dicunt appellatum fuiſſe ex eo, quòd extra muros terreſtres eſſet columna ſuſtinens Conſtantini magni ſtatuam. Recentes ſcriptores tradunt Conſtantinum exci taſſe ædem diuinæ Trinitatis in loco nuncupato Exacionio, nunc nominatum ædem diuorum Apoſtolorũ, qui, ſi rectè exiſtimo, Conſtantini muros fuiſſe conſtructos in confinio quarti collis & quinti, prope Exacionion. Georgius Cedrinus ait terræmotu horribili cecidiſſe partes vrbis ad Exacionion ſitas, vt muros vrbis, vt templa decora, vt ſplendidas domos, iidem authores recentes non ſibi conſtantes alio loco dicunt porticus à miliario pertinuiſſe ad Taurum vſq; & Bouem æreum, & portas Ioannis Hippodromi, quæ diſtant à templo Apoſtolorũ plus mille paſſibus Romanis, tantundémq; fere à muris à Conſtantino poſitis: id quod coniici forſitaſſe poteſt ex Sozomeno. Theodoſius, inquit, contra Eugenium educens exercitum, egreſſus vnum miliare extra Conſtantinopolim in æde diui Ioannis Baptiſtæ, quam ipſe conſtruxerat in Hebdomo ſuburbio, adeò precatus eſt, vt ſibi exercituíq; feliciter exitus belli eueniret: ita enim Græcus habet Codex Sozomeni, Θεοδόσιος δὲ κωνσταντινοπόλεως ἐκδημῶν πρὸς τῷ ἑβδόμῳ μηλίῳ γενόμενος προσεύξασθαι τῷ θεῷ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ ἣν ἐπὶ τιμῇ ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἐδείματο αἰτοῦσαι τε αἰσίαν αὐτῷ καὶ τῇ στρατιᾷ, καὶ ῥω-

μαίοις γενέσθαι τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου. Qui nesciunt Hebdomũ esse suburbanum Constantinopolitanũ, interpretarentur septimum miliare Theodosium extra vrbem egressum: at Hebdomum suburbium esse ex eodẽ Sozomeno liquet, cùm alibi dicit Theodosium caput Ioannis Baptistæ ex vico Coslao nuncupato, qui Pãtichio Chalcedonis vicinus erat, transtulisse, & posuisse ante Constantinopolim in loco Hebdomo nũcupato, quem nos suburbium olim fuisse, nunc verò intra muros vrbis esse in sexto colle declarabo: infra quod si colũna, à qua dicunt appellatum locum Exacionion fuit, illa, quæ in dorso quinti collis bene excelsa vndique procul longè eminere supra omnes domos paulò ante videbatur, facilè intelligeremus muros, quos posuit Constantinus non processisse vltra hanc columnam distantem à templo Apostolorum circiter quatuor stadia. Hãc columnam transferri vidi in ædificationem ædis, quam Rex Soleimanus construere aggressus est. Cuius scapus est marmoris Pyrropœcili, altus circiter sexaginta pedes, eius perimeter est tredecim pedum & dodrantis capitulum Corinthium quidem, sed marmoris albi. Eius stereoma & stylobates, & basis sunt etiam marmoris albi, stereoma altum, vt id scalis ascendere habuerim necesse, stylobates altus quatuor pedes & nouẽ digitos, plinthus pedem & sex digitos. Græci & Turci vtrique sua lingua hanc appellabant columnam Virginis, quã puto fuisse illam celebratã recentiorum scriptis supra collem positam, sustinentem Veneris statuam lapideam, quæ virgines suspectas de stupro discernebat ab integris: nam si integræ & puræ ad eam prope accessissent,

incolumes discedebant, sin corruptæ, inuitæ, & nolẽtes se denudantes sua pudenda ostendebant. Cùm regionũ vrbis descriptio ait vndecimam regionem nulla parte mari sociatam fuisse, existimare oportet planitiem sitam inter sinum Ceratinum, & radices collis quarti extra vrbem fuisse, cùm etiam eadẽ descriptio regionum dicat vrbis latitudinem continuisse pedum sex millia centum quinquaginta, hoc est, vnum miliare, & ducentos triginta passus, latitudo autem Isthmi pergens per collem quartum & septimum, per quos antiquus murus pergebat, excedit præscriptam latitudinem. At Zosimus antiquus historicus tradit Constantinum magnum muris vrbem cinxisse, qui omnem Isthmum à mari ad mare interciperent. Itaque oportet in decima regione ponere planitiem sitam inter sinum & radices quarti collis.

De templo Apostolorum, & sepulchro Constantini magni, de cisterna Arcadiaca & Modestiaca, de Palatio Placilliano, & Boue æreo.

CAPVT II.

EVSEBIVS scribit Constantinum magnum templum Apostolorum ædificasse in altitudinem immensam, ídque vestiuisse omni genere marmorum variorum, & fulgentium ab imo solo ad tectum, quod totum tenuibus lacunaribus auratis ornauit, tegulísque æreis texit multo auro perlitis splendorem eiaculantibus etiam in eos, qui vel procul illas intuerentur. Structura templi superior ex ære & auro eminenti expressione elaborata cancellos & fenestras

habens,

habens, templum circundabat. Circa templum aula illustris erat in aërem purum & apertū patens, cuius porticus dispositæ in quadrum circundabant aream sub dio expositam. Iuxta porticus distendebantur regiæ ædes, & balnea, & ἀνακαμπτήρια, aliáque permulta domicilia æditimorum, aliorúmq; ministrorum templi commodè ædificata. Hæc omnia Pius Rex in memoriam Apostolorū Seruatoris nostri posteritati tradidit, duodecímq; ibi loculos velut stellas sacras memoriæ Apostolorum consecrauit, atque arcam, in quam ipse post mortem includeretur, in medio Apostolorum posuit, vtrinq; stipatam sex Apostolis. Socrates adiungit corpus Constantini aureæ arcę impositum, in vrbem Constantinopolim tulerunt eius necessarij, & sepeliuerunt in templo Apostolorum. Zonaras Eusebium videtur non legisse, cùm ait id sepultum in ęde Apostolorum in porticu, quam ad sepeliendum patrē Constantius condidisse traditur. Secundum viam latam, quæ tendit per dorsum promontorij ab æde Sophię ad portam Adrianopolitanam prope locum, vbi fuisse templum Apostolorum antè dixi, hodie monstratur solium ex Porphyretico marmore factum, sed vacuum, & carens operculo, longum decem pedes, altum quinq; pedes & semissem, quod Græci & Turci dicunt esse magni Constantini: sed quàm verè, ipsi viderint. Mihi verò dubium videtur ex Eusebio & Socrate, tradentibus in arca aurea situm fuisse, nisi fortasse arcam auream in solium illud Porphyreticū incluserint. Zonaras dicit Theodoram vxorem Iustiniani ædem nuncupatam Apostolorum construxisse. Fuerat, inquit, ibi ante Apostolorum tem-

plum

plum à Constãtino ædificatum, non quale nunc est, sed minùs pulchrum, & multò inferius. Procopius iam inde ab antiquis temporibus ait fuisse Constantinopoli templum omnibus Apostolis sacrum, vetustate iam dirutum, ac casui obnoxium, quod Iustinianus totũ demolitus non modò renouare, sed & pulchriùs, & maius efficere studuit in figuram crucis: cuius pars recta ad orientem & occidentem Solem existit. Transuersa verò altera ad vrsam & vẽtum austrum, muris quidem vtraque extrinsecus septa, intrinsecus verò circumornata columnis supra, infráque stantibus. Euagrius videtur ignorare à magno Constantino id constructum fuisse, cùm ait id à Iustiniano conditum fuisse, qui profecto, vt pleraque alia non primus condidit, sicut asserit Procopius adulans rhetorum more: sed renouauit vetera, aut collapsa restituit, aut incensa reædificauit. Huius ædis nulla restant vestigia, iam ne fundamentorum quidem: nisi fundamenta quædam Cisternæ, quæ aquam suppeditabant ædi Apostolicæ, in cuius quidem cisternæ solo sunt officinæ, & tabernæ Ephippiorum circiter ducentæ, vbi fiunt, & venduntur non modò Ephippia, cæteráq; equorum ornamenta Turcica: sed etiam vasa ex corio ad hauriendam aquam scitè facta, tum pharetræ, arcæ corio tectæ. Supra hanc cisternam ædes Mametana cum Xenodochio sita est in planitie, quã Mamethes, qui vrbem cœpit ex ruinis cùm aliarũ ædium Christianismo sacrarum, tum ædis Apostolorum vicinæ ædificauit ad similitudinem ædis Sophianæ, ex lapide quadrato: testudinéque semicircula texit lateritio opere facta, plumbo tecta, vt sunt omnia Turcica ædificia

ficia publica: veſtibulóque ornatiſſimo eam illuſtrauit quadrato, tam lato, quàm ædes ipſa, marmoreis pauimentis nitẽti,& porticibus in quadrum diſpoſitis: quarum arcus ſuſtinentes concamerationem earundem columnæ ingentes exquiſitiſſimi marmoris ſuſtinent. In medio veſtibulo,ſeu atrio eſt Enneacrunos,deſiliens in magnum craterem marmoreũ circa ædem,ingens area partim parietibus,partim longis ædificiis cincta,quorum partem poſſidẽt ſacerdotes,& literarum doctores, partem orientalem hortus muris clauſus,in quo medio eſt ſepulchrum Mamethi Regis,quod conſtructum eſt in figuram cylindri, velut delubrum hemiſphericũ ex marmore candidiſſimo:tectum plumbo, feneſtris cancellatis, & porta cum veſtibulo ornatum. In huius medio ſolo eſt ſolium Mamethi holoſerico tectũ, ſolum ſtratum ſtragulis Attalicis, in quibus deſident perpetui flamines,ſodales illud noctes & dies ſeruantes. Extra aream viam duntaxat inter media Xenodochia ingentia ſunt lapide quadrato ſimiliter ædificata, areas in medio habentia, & porticus columnis marmoreis circũdata. Xenodochiis adnexi horti magni,muris clauſi, denique ædis hæc cum circunuicinis ædificiis claudentibus Ariam, & cum Xenodochiis continet in ambitu circiter ſex ſtadia. Sub horum ædificiorũ clauſtro idem Mamethes thermas conſtruxit totius vrbis maximas in ſolo ciſternæ antiquæ, quam arbitror aut Arcadiacã, aut Modeſtiacam, quas regionum vrbis deſcriptio ponit in vndecima regione. Hæ thermę duplices & geminæ ſunt, nempe viriles & fœmineæ, inter ſe quidẽ coniunctæ,ſed portis diuiſę contrariis,quibus ingreſſus non

patet ex thermis alteris in alteras thermas: describam duntaxat viriles, cui similes sunt fœmineæ. In primo aditu habent Apodyterium, ex quo patet introitus in Tepidarium, ex Tepidario in Caldarium, quibus tribus membris thermæ constant inter se aditu cõiunctis, sed tecto & pariete diuisis in rectum ordinem dispositis. Apodyterium est ædificium quadratũ lapide quadrato constructum vsque ad cõcamerationem rotundam opere lateritio factam, cuius ambitus interior continens ducentos & quadraginta pedes, & octo digitos, circundatur suggestu lapideo lato plus sex pedes, alto tres pedes. Paries Apodyterij à pauimento ad imas radices concamerationis altus triginta septem pedes. In medio Apodyterij solo marmoribus strato Crater magnus marmoreus in ambitu continens triginta septem pedes, altus tres pedes plenus aquis saliẽtibus. Ex Apodyterio duabus portis patet aditus in Tepidarium ędificium in ambitu interiori continens centũ pedes, constans quatuor arcubus sustinentibus tectum hemisphericum efficientibus octo cellas, quarum vnam dimidio cæteris minor habẽs à tergo latrinas, in quas totius balnei aquæ confluunt ad eas purgandas. In huius pariete fistula aquæ defluit, qua Turci, vt solent, ab excrementis redditis lauantur. Ex his octo cellis sunt sex singulæ habentes labrum, sed ita dispositæ, vt ex duobus arcubus singuli in medio habeant vnam cellam, ex qua ad dextram & sinistram ingressus patet in aliam cellam. Alij duo arcus sic cellas habent, vt is, qui est versus portas, ex quibus dixi aditum Apoditerio in Tepidarium, habeat cellam tam magnam, quàm ipse amplus est, in quo

quo labra sunt vbi in pauimento marmoreo pannos Turci lauant. Quartus arcus substructo muro diuidit Tepidarium à Caldario. In medio Tepidarij est Crater cum Siphonibus salientibus. A Tepidario vna porta aditum præstat in Caldarium tertium membrũ, quod constat octo arcubus sustinentibus hemisphaerium, efficientibus octo cellas extra magnũ hemisphaerium recedentes circundantibus Caldarium in ambitu continens circiter nonaginta pedes, habens solum marmore stratum, quod medium efficit velut suggestũ octogonum in circuitu continentem quinquaginta septem pedes & dodrãtem, altum duos pedes & quatuor digitos, quem circundat alueus discurrens inter octogonum & pauimentum, quo aditur in cellas, tam altum, quàm octogonum. Cellæ quatuor interiores positæ in quatuor angulis, quoquo versus sunt latæ vndecim pedes & tres digitos, vsum præstantes Laconicorum, quorum sicco calore sudor elicitur, eadem est mensura duarum cellarum extra duos arcus recedentium. Aliæ sex cellæ semicirculæ, quas efficiunt sex arcus, sitæ sunt in ambitu hemisphærici Tepidarij largæ inter imas pilas arcuum vndecim pedes, latæ quinque & dodrantem. Singulæ cellæ habent labrum marmoreum, præterea in vna est solium marmoreum magnum in parietibus Caldarij & Tepidarij, & cellarum, nullæ fenestræ sunt, sed duntaxat in tectis hemisphæricis, quæ tota ferè plena sunt foraminibus, quæ clauduntur vitreis supra tectum eminentibus, lampadis inuersæ similitudinem gerentibus. Extra thermas est hypocausti præfurniũ, largum duos pedes & semissem, totidem altum. Perenni igne milia-

rium æreum inuerſum calefacientis,& flammarum vaporem eiaculantis in cuniculos rectos, & tranſuerſos ſubterraneos calefacientes pauimentũ thermarum ſuperimpoſitum. Riuus ductus ab agro ſuburbano non longè à præfurnio,canalem efficit largũ ſex pedes. Ex hoc deriuantur cuniculi ſiue tubuli diſcurrẽtes per medios parietes circum thermas, quorum vnus tranſiens ſupra patinam miliariam calidam aquam intromittit ſalientem in labra epiſtomiis clauſa,alter ſupra concamerationem primi canalis tranſiens frigidã in eadem labra miniſtrat altioribus fiſtulis,quas epiſtomiis clauſas reſerant,quoties lauantes calidam temperare volũt, ſed de vſu lauandi Turcorum, & de ratione ædificandi balnea ſeparato loco tractandũ eſt. Nunc redeo ad inſtitutam regionem vndecimam, quæ Palatium Placillianum continebat,cuius Procopius meminit:Cùm,inquit, Regem Iuſtinianum Theodora Regina conſolabatur his verbis,Habemus regias alias, quæ Helenæ appellantur, & Placillianæ à Placilla vxore magni Theodoſij, quem vt Iuſtinus Sophiam coniugem illuſtrauit regiis Sophianis nuncupatis, ita veriſimile videtur Placillam nobilitaſſe Palatio Placillano, quam vehementer amaſſe Theodoſium toti orbi patefecit Theodoſij ira,qua ille exarſit in Antiochenos, quos in Laodenſium tradidit poteſtatem, quod Placillæ ſtatuas in foro ſuo poſitas euertiſſent ob nouum vectigal impoſitum.Non addam iam cur Chryſoſtomus Andriantes ſcripſerit.Poteſt etiam legi Palatium Flacillanum,à Flacilla,de qua Claudianus,

Sola nonum Latys vectigal Hiberia rebus

Contu

Contulit Augustos, fruges æraria miles
Vndique conueniunt, totóque ex orbe leguntur
Hæc genera, qui cuncta regant, nec laude virorum
Censeri contenta fuit, nisi matribus æquè
Vinceret, & gemino certatim splendida sexu
Flaccillam Mariámque daret, pulchrámque Serenam.

Bos æreus in vndecima regione fuit, sed in qua parte, coniicere possemus ex magna cisterna, quam recentes Historici tradunt conditam fuisse prope Bouem ęreum à Niceta Eunucho temporibus Theophili Regis, si hęc extaret: aut si extat, eius nomẽ retineretur: aut si forum extaret, quod nonnulli scriptores appellant Bouis forũ. Ioannes Tzetzes in sua historia idem esse dicit forum Bouis & Bouem locum ex æreo Boue sic appellatum. Is qualis fuerit, intelligitur ex Zonara, Phocæ, inquit, tyranni corpus infelix combustum fuisse ad locum nuncupatum Bouẽ, vbi caminus fuit ex ære factus figuram Bouis maximi gerens, ex Pergamo aduectus. Cedrinus scribit in hunc Bouem inclusum martyrem Antypam exustum fuisse. Quanta autem crudelitate laborarint aliquot tyrãni Constantinopolitani, qui maleficos hoc tormento excruciarent, ex Tauro Agrigentinorũ ostenditur, quem Phalaridi tyrãno fecit Perillus à Plinio vocatus, ab aliis rectiùs Perilaus, Atticus faber ærarius mugitus hominis pollicitus igne subiecto, primus illũ expertus cruciatum iustiorem sęuitia artificis: cuius opus, vt Plinius ait, nemo laudat, & diu olim seruatum est, vt quisquis illud viderit, odio persequeretur artificis manus. Quæ causa artificẽ incitare potuerit, vt caminum effingeret in formam Bouis, non aliam veriorem repe-

rio, quàm vsum linguæ Græcæ, quæ caminos appellare ſolet Boues bonis lateribus, & robore pręſtãtes. Vt enim camini habent præfurnium in latere velut portam, ita Perilaus portam in latere Tauri effecit. Bouem hunc æreum traductum Conſtãtinopolim fuiſſe ex Sicilia, aut Italia, potiùs quàm ex Pergamo, coniicio ex direptionibus regum Conſtantinopolitanorum, qui totum orbem ſpoliarunt vt ſuam nouam Romam ornarent. Iam verò vbi hic Bos æreus fuerit, à permultis ciuibus percunctatus ſum, ſed à nemine intelligere potui: quãuis non ignorent Bouem quendam fuiſſe Conſtantinopoli æreum, quamuis à maioribus ſuis, quaſi per manus oraculum de hoc Boue æreo traditum iactitare ſoleant. Quamuis eius interpretationem ſuis temporibus attribuant rectiùs, quam Ioannes Tzetzes vir quidem eruditus, qui in ſua varia hiſtoria ante trecentos & ſeptuaginta annos ſcripta ita id interpretatur. Oraculum, inquit, Conſtantinopoli iactabatur eiuſmodi, βοῦς βοήσεται καὶ ταῦρος θρηνήσει. Bos mugiet, taurus lugebit. Ex hoc Conſtantinopolitani imaginati ſunt fore calamitates, & metus, vt innumerabiles exercitus Alemannorum, atque aliarum gentium contra Conſtãtinopolim venturi eſſent, omnéſque, quòd expectarent vrbis euerſionem, direptionémque obſtupefacti erant, atque inſomniis perturbabantur. Tum vxor Megaletærarchi perterrefacta prænuntiatione exercituum illorum innumerabilium, & peruulgatis verſibus fabuloſè compoſitis, effigente animo ea, quę metuebantur, exiſtimauit ſe videre per inſomnium illa, quæ in ſermonem hominum venerant. Conſtãtinopolim primò quidem habere

bere murum lateritium, circa verò Bouis forum, siue ad Bouem, locum visa est videre exercitum, atque copias armatas, circa Taurum hominem mœstum, percussu manuum & lugubri voce dolorem testantem. Hoc insomnium mulier conspicata præsignificare extremam calamitatem impẽdere vrbi arbitrata indicauit Tzetzæ, qui interpretatus est murum lateritium prædicere frugis abundantiam, atque annonæ copiam Constantinopoli. Scitis, inquit, qui adestis, vbertatem annonæ, quæ tum fuit, illud verò exercitum, & multas copias armatas circa Bouem esse, atque mœstum hominem ad Taurum sedere, dixit finẽ esse oraculi peruulgati: illius dico, quod prænũtiat Bouem clamaturum, & Taurum eiulaturum. Sed non vt imaginati sunt ij, qui metus cogitant, sed finem esse ad vtilitatem omnibus nobis ciuibus. Itaque audi Augusta, & doce etiam alios, & dic
» Tzetzes ita me docet, Bouem nos Græci fœminam Bo
» uem nuncupamus quanquam interdum Taurum, &
» Vitulum Bouem appellamus, Taurum autem propriè
» Bouem marem nominamus, Taurum autem hunc Ita-
» lum vocant Latini. Bos igitur nostra nempe vrbs Con-
» stantini ex Tauris Italis Romanis condita omni gene-
» re armorum plena, & commeatibus, & exercitibus clas
» sicum canet contra hostes, Taurus verò Italus exercitus
» Latinorum expallescet multo metu, & lugebit, si Rex
» non seducatur potentis sermonibus. Arguta quidẽ hæc Tzetzis interpretatio, vt hominis adulantis Reginæ, & sibi facile persuadentis, quæ cupiebat: vt est ingeniosa hominum imbecillitas ad se circunscribendũ. Sed longè verior erat illa, quam redarguere Tzetzes conatur,

peruul

peruulgata oraculi interpretatio, quæ tum per animos Constantinopolitanorum peruaserat, exercitum Latinorum expugnaturum esse Constantinopolim, vt reuera paulò post expugnauit, diripuit, incendit, vrbísque tyrannos alios ex Tauri summa colũna Theodosij præcipitauit, alios ad Bouem æreum combussit. Similiter idem Tzetzes argutulus videri cupit coniector alterius oraculi, quod ipse narrat & interpretatur, sed frigidè & ridiculè: vt postea docuit exitus, οὐαὶ σοὶ ὦ ἑπτάλοφε ὅτι οὐ χιλιάσεις. id est, Væ tibi Constantinopoli, septem colles incolenti, mille annos non ages. Id oraculum fuit alterum Constantinopolitanis, vt illud quod antè dixi, Bos clamabit, & Taurus eiulabit. Postquam, inquit, illud ipsum pulchrè & commodè dissoluissem meæ interpretationi, alterum obiectum est: scilicet, O Constantinopolis, quæ septem colles incolis, non mille annos ages. Sic interpretatus sum, non esse intelligendum, vt vulgò intelligunt οὐαὶ aduerbium luctuosum non esse vnã partem, sed duas partes orationis, nempe οὐ negationem, at αἰ significare siue: & ita aptandas esse, siue ô Constantinopolis mille annos non ages. Sed intra mille annos etsi euertaris, tamen non væ, & luctus tibi, sed gaudiũ erit, vt maior extruaris, vt amplius splendeas. Dissolueris enim ad bonum eorum, qui te dissoluent. Occultè adulatur principibus ciuibus factionũ de imperio contendẽtium: nam si de hostibus externis intelligeret vrbem dissoluturis, delira esset illius interpretatio, sed quoquo modo intelligat, delirat. Nam siue à ciuibus, siue ab externis dissoluta est, non gaudium fuit Constantinopoli, neque modò diuinis oraculorum prænuntiationibus

prædi

prædictum est Constantinopolim mille annos non duraturam, sed etiam Astronomorum præscientia. Quidam, sicut ait Suydas, historiarum monumentis prodiderunt Constantinum magnum postquam vrbem absoluisset vocasse Astronomum nuncupatum Valētem, illius temporis hominum (qui Astronomiæ darēt operam) præstantissimum, eique præcepisse, vt vrbis sydus natalitium & horoscopum obseruaret, vt nosceret quot annos esset permansura. Valens in sexcentos & nonaginta annos ipsam duraturam esse vaticinatus est: at hi iam multò antè præterierunt. Itaque, inquit Zonaras, oportet Valentis prædictionem mendacē esse, artémq; Astronomię aberrare ab horoscopo, aut illos annos Valentem dicere conuenit, in quibus politici mores obseruabantur, & tranquillitas, & Senatus honorabatur, & Constantinopolitani ciues florebant, & legitima erat regij principatus administratio, non tyrānis dominantium, communia existimantium propria sua bona, hísque ad suas libidines explendas abutentium. Iam verò vt absoluam oracula, quę à magnis viris tradita sunt de hac vrbe, venio ad Zosimum antiquum authorem, si cum Ioanne Tzetza & Zonara conferas. Ille enim, inquit, Constantinopolim in tantam magnitudinem creuisse, vt nulla vrbs alia esset cum ipsa conferēda, neque magnitudine, neque fœlicitate: sed tamen ait, cùm diu multúmq; considerassem nullam ex deis prędictionem maioribus nostris datam esse de Constantinopolis incremento in meliorem fortunam, multos Historicos, multáque oracula perlegi, ac cùm in his dubitationibus longum tempus consumpsissem, incidi tandem in

oraculum Sibyllæ nuncupatæ Heritreæ, siue Phaellis, siue Phaennus Epirotidis: nā & hæc diuino afflatu percita oracula edidisse dicitur, cui obtemperantem Nicomedem filium Prusiæ, & ad ea accommodantem, quæ sibi vtilia viderentur bellum suscepisse contra patrem Prusiam Attalo obtemperantem. Oraculum autem Sibyllæ habet sic,

Ὦ βασιλεῦ Θρηΐκων λείψεις πόλιν ἐν προβάτοισιν.
Αὐξήσεις δὲ λέοντα μέγαν γαμψώνυχα δεινόν.
Ὅς ποτ' ἐκίνησε πατρίας κειμήλια χώρας.
Γαῖαν δ' αἱρήσει μόχθων ἄτερ, οὐδέ σε φημὶ
Σκηπτούχοις τιμαῖσιν ἐπαγάλλεσθαι μάλα δηρόν,
Ἐκ δὲ θρόνων πέσσειν οἷον κύνες ἀμφὶς ἔχουσιν.
Κινήσεις δ' εὕδοντα λύκον γαμψώνυχα δεινόν.
Οὐδ' ἔθελόν τι γὰρ οὐ εἴσω ὑπὸ ζυγὸν αὐχένα θήσει.
Τότε Βιθυνῶν γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι
Ζηνὸς ἐπιφροσύναισι, τάχυ δ' ἐπιβήσεται.
Ἄρχη ἀνδράσιν οἳ Βυζάντιον ἕδος κατεναιέτουσι
Τρισμάκαρ ἐφετμαῖς ἦν λύκος αἰνόλυκος πτήξη κρατορῆς
Ὑπ' ἀνάγκης οἴμε γὰρ εἴσασιν τι ἐμὸν ναιόντων ἐθέλον
Οὐκ ἔτισι γῆς οἱ πατρὸς νόον ἀλλὰ
Ἀναδείξω ἀθανάτων λογίων θνητοῖς οὐδαίμονα
Οἴδειν. Θρῆσσα κύει μέγα πῆμα. τόκος δὲ οἱ
Οὐκ ἔτι τηλοῦ: πεῖραι παῖδα κακὸν καὶ τῆδε
φρούσαι: τρηχὺ παρ' ἤπειρον πλευρὰς ἐπειναίσεται
Ἕλκος: καὶ μέγαν οἰδήσει, ταχὺ δὲ ῥαγὲν αἱμορροήσει.

Hoc oraculum, inquit Zosimus, vt ita dicam, reuera ostendit, & ænigmaticè dicit omnia futura Bithynis mala ob tributorum postea ex ipsis exactorū grauitatem, & præsignificat, vt principatus celeriter perueniet ad viros,

viros, qui Byzantis sedẽ incolunt, ac si longo pòst tempore hæc prænuntiata non acciderint, ne quisquam putet excessisse: omne enim tẽpus breue Deo semper consistenti, & futuro: & hæc quidem, inquit, ex oraculi verbis, & rerum euentu coniectaui, sin alia sententia oraculi cuipiam videatur, eam sequatur: deinde vt confirmet suam opinionem de hoc oraculo scribit, vt Constantinus magnus eiúsque filij summis tributis Bithyniam, & totũ orbem oppresserint, vt vrbes desertæ manserint. Ioannes Tzetzes nobilis Grammaticus, & Historicus, multis seculis post Zosimum oraculum aliter interpretatur, edoctus tempore rerum inuentore. Quidã, inquit, hoc oraculum dicunt esse Sibyllæ, alij verò Epirotidis Phaennus. Epirotis, inquit, Phaenno tot antè seculis prædixit facta paulò ante nostram ætatem, quomodo Regem Romanum vincent Persæ, supráque collum eius calcabunt velut seruituti addicti, & suus populus & Proceres quomodo hunc ab imperio deiiciẽt, & quomodo Persæ obtinebunt omnem Bithyniam, & Scythæ quomodo bellũ conflabunt, & suscipiẽt contra genus Romanorum: τὸ ἔπος λέγουσα ταύτῃ στόματι διειρμένῳ. Supradictum oraculum, quod de Turcis vaticinatur. Cæteros eius, inquit, versus prætereo, dicam paucos,

Δὴ τότε Βιθυνῶν γαῖαν οἰκήσουσι Ζηνὸς ὑποφροσύνῃσι

Κακὸν δ᾽ ὑποβήσεται ἄνδρας οἳ Βυζάντιον ἕδος κατανεμέτουσιν.

Oraculum hoc etsi antiquissimum, tamen in tot vrbis ruinis nunquam adeò liquidè patuit, quàm nunc sub imperio Turcorum. In supercilio quarti collis vergente ad Solis ortum visitur templum Pantocratoris illustre memoria recentium scriptorum, cuius parietes in-

teriores vestiti crustis marmoreis varij, quod duplices porticus habet, & plura tecta hemisphærica tecta plumbo, quorum maximum sustentatur quatuor columnis Pyrropœcilis, quarum perimeter habet septem pedes: alterum Hemisphærium sustentatur quatuor arcubus, quos fulciunt quatuor columnæ marmoris Thebaici. Est item in quarti collis latere meridionali, columna par, & similis ei, quam dixi in Exocionio paulò ante stantem nuper traductam in Basilicam Regis Soleimani. Habet in basi circulum illum laureatum, radiatum, similitudinem crucis labaricæ gerentem, qualis in Xerolophi columna cochlide Arcadij videtur. Ad radices quinti collis est duplex murus intra se claudens vicum domorum, quem nunc vulgò appellant Phanarium, ex eo, quòd vna nocte ad lucernam constructus fuerit instante obsidione. Vbi ex Dionysio arbitror fuisse locũ, qui Mellacopsas appellabatur, cur ita appellaretur ostendi in Bosporo. In dorso quinti collis est ædes Regis Selini cum Xenodochio, eiúsque sepulchro: ibi etiam prope est cisterna ingens in pratum conuersa, spoliata columnis & cameris.

De sexto colle, & decimaquarta regione.

CAPVT III.

VRBIS descriptio regionum, tradit decimamquartam regionem licet in vrbis parte numeretur, tamẽ quia spatio interiecto diuisa esset, muro proprio vallatam alterius quodã modo speciem ciuitatis ostẽdere, esse verò progressis à porta modicum situ planam, dextro autem latere in cliuum surgente

vsque

vſque ad murum ferè plateæ ſpatium nimis pronã con tinere in ſe Eccleſiam, Palatium, Nymphæũ, Thermas, Theatrum, Põtem ſublicium, ſiue ligneum. Quiſpiam fortaſſe, qui Conſtantinopolim non vidit, ex hac deſcri ptione facilè putauerit ſciri poſſe, in qua parte ſit deci-maquarta regio, præſertim iam vndecim cognitis, & tertiadecima, & duodecima, quammox cognoſcendis: at cùm nulla extent, quæ traduntur in ea fuiſſe, ne pons quidem ſublicius, neque aqua, quæ hoc ponte traiiceretur facilè cognoſcatur, diſceptatio relinquitur inquirendi in quo loco fuerit: nam neſcio, quæ illa porta fuerit, à qua dicit progreſſis modicum planam, quod verò ait dextro latere in cliuum ſurgente, facilè intelligeretur, ſi ſcirem quid appellet dextrum latus. Iam verò in quinto colle fuiſſe hæc non videtur, ex eo, quòd dicit interiecto ſpatio diuiſam, quo exiguo diuiſa fuiſſet, inconſultúmque fuiſſet, iam muro proprio diſtinguere à propinquis vrbis muris. Huc accedit, quòd nullus pons fingi poteſt fuiſſe in quinto colle, neque in ſexto aut ſeptimo collibus vrbis, neque extra vrbem vllus pons extat, neque vallis intercedens intra quintum & tertium collem pontem vllum habet, neque aquam, niſi cogitemus ſinum aliquem, qui nũc obrutus ſit habuiſſe, qui ponte tranſiretur. Iam ſi exiſtimamus vltra ſextum collem, vbi vicus hodie Aiuaſarius nuncupatus, faciliùs quidem conſtabit illic pontem fuiſſe, quo traiiceretur ſinus Ceratinus. Vbi prope fundamenta pilarum pontis videntur, at veriſimilius videtur collem ſextum vicinum habitatum fuiſſe propter commoditatem viarum à Thracia, priúsque vicinum, quàm longinquum

censendum inter regiones vrbis, præsertim cùm pleri-
que scripserint sextum collem habitatum fuisse subur-
bio Hebdomo appellato, quod aliáq; suburbana ædi-
ficia, vt intra vrbem includeret, propinquitas loci inui-
tauit Theodosiũ minorẽ ad promouẽda vrbis mœnia.

De Hebdomo suburbio Constantinopoleos, & triclinio Magnauræ, & Cyclobio, & de statua Mauritÿ, eiúsque armamentario, de loco nuncupato Cynegio.

CAPVT IIII.

SVBVRBIVM Hebdomum appellatũ in sexto colle fuisse, qui nunc est intra vrbem, ostendit ædes diui Ioannis Baptistæ, quam etiam nunc Græci vulgò vocant Prodromi, ea in latere ad Solis ortum pertinente sita est, à Turcis maxima ex parte diruta, vbi aliquot columnæ marmoreæ extremã rapinam metuẽtes supersunt, sed paucę ex multis ablatis. Quàm autem illa sumptuosa fuisset, cùm alia vestigia indicãt, tum cisterna Boni nuncupata (ex eo, quòd eam Patritius appellatus Bonus condiderit) paulò supra eã ipsam sita longa trecentos passus, columnis & concameratione spoliata, in qua nunc horti virẽt. Sozomenus ait Regem Theodosium maiorem caput Ioannis Baptistæ ex vico nuncupato Coslao, qui vicinus erat Pantichio loco Chalcedonis, traduxisse & posuisse ante vrbem Constantini in Hebdomo nominato, maximúmque & pulcherrimum Deo ibidem excitasse templum. Idem tradit Theodosium cùm educeret exercitum contra Eugenium ex vrbe Constãtini egressum, vt sibi exercituíq; bene & feliciter exitus belli eueniret à Deo precatum fuisse

fuiſſe in æde, quam in honorē Ioannis Baptiſtę in Hebdomo ædificauerat. Procopius nimium rhetoricè adulatur Iuſtiniano, quem inſtauratorem huius ædis tradit ædificaſſe eam in ſuburbio appellato Hebdomo. Zonaras ait regnante Conſtantino Pogonato Agarenos graui claſſe vrbem obſediſſe, quæ ſtationem habebat à promontorio Hebdomo ſito ad Occaſum vſq; ad Cyclobion. Similiter hiſtoriæ aliæ tradunt à promontorio nuncupato Hebdomo ad Occaſum pertinente, ſiue à domo Magnaura vſque ad Palatium Cyclobion ſpectans ad Orientem ſtetiſſe claſſem Agarenorū, ex quibus obiter colligo Magnauram fuiſſe in Hebdomo. Cedrinus Magnauræ ſolarium rotundum ſcribit condidiſſe Philippicum Regem, illícque in atrio ſuam ſtatuam armamentariúmq; collocaſſe. Alij ſcribunt Mauritium Imperatorem Magnauræ triclinium ædificaſſe, in eiúsque atrio poſuiſſe ſuam ſtatuam, armamentariúmque ibidem conſtituiſſe, in triclinium Magnauræ hi verſus extant incerti Poëtæ:

ὀτραλέως τὸ λέπτυνσαν, τόνδε δόμον βασιλῆος
Αἰχμὴν ὀλβοδότειραν ἀπὸ σταυροῖο λαχόντες
Αὐτὸς ἄναξ ἡρακλῆς σὺν κωνσταντίνῳ υἱεῖ.

Ciſternam Magnauræ, quæ erat in Palatio Heraclius obruit, quam, vt ait Cedrinus, Macedonius Rex purgauit, in priſtinúmque ſtatum reſtituit. Quidam ſi minus vere, tamen aptè tradunt triclinium Magnauræ nominatum, ex eo, quòd Anaſtaſius Rex cùm ibidem ob horrendam tempeſtatem ventorum & tonitruum, & fulminum extingueretur, clara voce dixerit: Magna perimus aura. Pulcheria Theodoſij minoris ſoror ab admi-

niſtra

nistratione imperij remota secessit, & apud se vixit in Hebdomo. Nicephorum Phocam, Zonaras, inquit, appropinquantem vrbi à populi factione Prasina appellata exceptum magno applausu, eúmque in Hebdomo coronatũ à Patriarcha Constantinopolitano. Cur verò id suburbium nominetur Hebdomum, existimo à septenario numero suburbiorũ, quæ nomina retinuerunt etiam inclusa in vrbem. Procopius tradit Iustinianũ in regione vrbis, quæ appellaretur secunda, ædẽ diuæ Annæ ædificasse, ignotus scriptor patriæ Constantinopolitanæ rationem affert, cur appelletur secunda. In loco, inquit, appellato secundo, stabat Iustiniani Rhinotometi statua, hanc demolitus est Bardas Cæsar Michel auus Theophili, & confregit. Appellatus est secundus locus ex eo, quòd Iustinianus in exilium proiectus in Chersonem à patritio Leone rerum potiente, vbi cùm decem annos exul mãsisset, profectus est ad Terbelum Regem Bulgarorum, cuius filiam nomine Theodoram duxit, eíque exercitus datus est, quem duxit contra Constantinopolim ad repetendum suum principatũ, quem ciues cùm noluissent recipere, ingressus est per cuniculos aquæductus in vrbem, ad locum vbi restabant fundamenta columnæ suæ, quam aduersarius euerterat: & secundo regnum adeptus. Secundã columnam ibidem restituit, ædémq; ibidem diuæ Annæ ædificauit, ex eóque locus appellatus secũdus. At, vt iam dixi, Procopius tradit magnum Iustinianum eam condidisse in regione secunda, quam ante Theodosium minorem, qui muros vrbis promouit, existimo suburbium fuisse septimi collis, hoc est, duodecimæ regionis ex Cedrino, & aliis.

Fue

Fuerunt,inquiunt,terræmotus horribiles,qui murũ vrbis in Exacionio euerterũt,& templa magnifica,& domos ſplendidas in porta vrbis aurea victoriæ ſignum proſtrauerunt,& in ſecunda regione ad diuam Annam loca tremuerunt. Hæc pluribus dixi,ne quis δεύτερον χώριον putet eſſe in numero regionũ, quas antiqua deſcriptio tradit quatuordecim fuiſſe vrbis. Procopium miror in tot ædificiis vrbis deſcribendis nunquam earum meminiſſe,cùm Iuſtinianus in ſuis cõſtitutionibus meminerit. Inter Palatium Conſtantini, & portam vrbis Adrianopolitanam, extat ædes in ſeptimo colle, quæ etſi iam tot ſecula ſit intra vrbem, tamen etiamnum χριστὸς χώρας appellatur,ex eo, quòd olim eſſet extra vrbẽ ex tribus partibus, vt mos eſt Græcarum ædium ſacrarũ:porticu cingitur,parietis eius intrinſecus veſtiti cruſtis marmoris varij quadratis,ita inter ſe coniunctis, vt diſtinguantur ab imo ſurſum verſus modulis aſtragalorum,aliorum baccatorum,aliorum teretium ſine baccis. Supra quadratas cruſtas diſcurrũt tres faſciæ,& tres velut aſtragali, quorum duo teretes ſupremus quadratus velut regula,ſupra faſciam denticuli,ſupra denticulos folia Corinthia, deniq; marmor ſic menſulis diſtinguitur, vt in commiſſuris eluceat labor Corinthius:ſed is plenior apparet in æde Sophiæ. Iam verò ex his, quæ poſt addam, cognoſcetur Hebdomũ ſuburbium fuiſſe in decimaquarta regionum vrbis continente in ſe Palatium. Nunc ex tot antiquis Palatiis nullius nomẽ extat,niſi Palatij in ſeptimo colle ſiti,quod etiamnum appellant Conſtantini,ex cuius ædificiis reſtat vnum cum aliquot columnis, & ciſterna, in qua elephanti ſtabu-

lantur. In planitie littorali posita ad radices sexti collis vergentis ad ortum solstitij æstiui, est porta Palatina, siue Cynegion appellata, vbi Platani extra portã. Prope portam extant intra murum tres arcus magni, nunc substructi, olim patentes, per quos ingrediebantur triremes in portum manufactum intra muros clausum ad commoditatem propinqui Palatij, nunc obrutum, & conuersum in horti culturam. Cynegion celebre est scriptis recẽtium, vt etiam Suydas non alienum putarit in suum Lexicon hãc historiam inserere. In Cynegio, inquit, appellato proiiciebantur mortis condemnati, erãt quædam illic statuæ. Theodorus Anagnostes eò profectus cum Imerio Chartophylace vidit illic statuam paruam quidem longitudine, sed crassitudine magnam, me autem contemplante, inquit Imerius. Contemplare, quis condidit Cynegion. Cui respondi, Maximinus condidit, Aristides dimẽsus est, statim cecidisse columnam, & afflixisse Imerium, vt euestigio moreretur: ego metu perculsus ad templum fugi, & quod acciderat denuntiaui. Id autem hominibus minimè credentibus, iureiurando asserui, domestici defuncti, & quidam Regis ministri, ad locum mecum profecti sunt, qui cùm admirarentur casum viri, & columnæ, Ioannes quidam Philosophus dixit se inuenisse ab animalculo præclarum virum interiturum, à quo persuasus Philippus Rex, hoc animalculum in eodem loco terra obrui iussit. Iustinus tertius Tyberium & Leontiũ, qui triennium imperauerant è vinculis eductos per forum & theatrum simul iunctos rapi ab equis, atque ad eius pedes detractos cùm eorũ ceruices calcasset, in Cynegio spectante

populo

populo interfici iuſſit. Id theatrũ, per quod dicit ſimul iunctos raptos, exiſtimo fuiſſe theatrum venatorium: nam, vt Romæ fuit θέατρον κυνηγετικὸν. Ita fuit Byzantij ex Procopio, qui tradit Iuſtiniani auaritia theatra, Hippodromos, Cynegeſia maxima ex parte omiſſa fuiſſe.

De Blachernis, & de Triclinio Blachernæo, & Palatio, aquæductu, & de multis locis antiquiſsimis.

CAPVT V.

ANTIQVA regionum deſcriptio dicit quidem decimamquartam ædem ſacram cõtinere, ſed non nominat, neque meminit Blachernarum, quamuis ita nominarentur antequam Seuerus Byzantium euertiſſet, vt pòſt declarabo, quæ extra vrbem eſſent non modò eo tempore, quo ſcripta eſt illa regionum deſcriptio, ſed etiam viuente Iuſtiniano, quẽ Procopius ſcribit ædificaſſe templum virginis Mariæ ante mœnia vrbis, in loco appellato Blachernis. Miretur hoc templum, inquit, ingreſſus, ingentem quidem molem citra vllum periculum conſtitutam, cernens ipſam magnificentiam ab omni inſolentia alienam. Puto Iuſtinianum hoc templũ refeciſſe, nam Zonaras tradit Pulcheriam Marciani vxorem templum in Blachernis ædificaſſe, & Mariæ virgini dedicaſſe. Pomponius lætus hoc à Theodoſio conditum tradit, Cedrinus teſtatur Iuſtinum nepotem Iuſtiniani templo Blachernarum duos arcus addidiſſe. Cùm ex antedictis Procopij conſtat Blachernas extra vrbem eſſe, tum ex Agathio. Inſtantibus, inquit, Barbaris permiſſu Iuſtiniani omnia templa extra vrbem ſita, quæ à Blachernis initium ſu-

munt, vſque ad pontum Euxinum ſpoliabantur armamentis, & intra vrbem ſeruanda traducebantur, hodie prope Xylo portam & angulum vrbis occidentale inter radices ſexti collis, & ſinum ædis ſacræ intra vrbem ſitæ, quam virgini Mariæ ſacram dicunt fuiſſe, eíq; fontem ſacrum adhuc ſcaturientem oſtendunt Græci, Blachernámque locum nominant, veſtigia extabant, cùm veniſſem Byzantiũ, quæ funditus nunc ferè effoſſa ſunt, & deleta. Ex imo cliuo ſexti collis eminenti ſupra templum Blachernæum prodiit aquæductus duabus fiſtulis, eius aqua ſalit, quarum altera clauditur epiſtomio, altera perennis fluit, hunc ex Hydrale fluuio antè dixi Andronicum Regem conduxiſſe in regionem Blachernã, vbi anteà aqua fluuiatilis nulla erat. Anaſtaſius Rex magnum Triclinium ædificauit in Blachernis, quod etiamnum ætate Suydæ dicebatur Anaſtaſiacum, Tiberium Regem conſtruxiſſe publicum Blachernarũ balneum. Zonaras, & alij ſcribunt. In Blachernis regium Palatium fuiſſe etiam nunc ætate Zonaræ, atque multò infra vſque ad Manuelem Regem ex hiſtoria liquet recentiorum, vnde verò locus Blachernas appelletur. In ſuo anaplo Boſporico docet Dionyſius Byzantius, à quo loca deſcripta à quinti collis radicibus, ad extremum angulum vrbis, & collis ſexti, paucis repetã. Poſt locum, inquit, qui nominatur Mellacopſas, hunc antè dixi fuiſſe ſub radicibus quinti collis, duo loca ſunt omni tempore anni piſcationem ad depreſſiones extremas, quas efficiunt ſingulę collium, & ad ſinus profundos quietos à ventis largientia, quorum alter Ingenidas dicitur ab heroe Indigena, alter Piręicus, à Piręo Atheniensi,

nienſi,vel vt alij dicunt,ab antiquo quodam incola: in quorum medio locus eſt nominatus Cittos à copia hederæ ibi facilè prouenientis. Piræico loco continuus eſt Camara locus procliuis, & ventis obnoxium littus, itaque multum à mari percutitur. Inde ſupra Thalaſſa: finis totius ſinus Ceretini vbi eſt initium influentium in ſinum fluminum, nominata enim ſiue ob illorum vicinitatem corrumpentium naturalem maris aquam, ſiue quòd immobilis, & minus affecta ventis, ac potiùs ab influxu fluminum, aſſiduam, mollémque materiam afferentium efficiente mare cœnoſum, vbi tamen eſt copia piſcium, huius maris marcidi primus locus appellatur Polyrrhetius à viro Polyrrheto. Poſt hunc Vateia ſcopia à mari profundo, tertius Blachernas nomen barbaricũ à quodã ibi regnante adeptus, vltimus Paludes.

De ponte, qui eſt ad diuum Mamantem, & de eius Hippodromo, & Leone æreo, de Mauritij Regis ſepulchro.

CAPVT VI.

NON Hiſtorici modò, ſed etiam Grammaticus Suydas, tradunt ad diuum Mamãtem pontem fuiſſe duodecim fornicibus conſtantem, multæ enim aquæ eò defluebãt, vbi etiam Draco æreus ſtatutus erat, propterea quòd illic ſerpens aliquando habitaſſe exiſtimaretur, vbi multæ virgines prægnantes fiebant. Baſiliſcus enim quidam, qui amauit hunc locum, quíque ex cohorte Numeriani Cæſaris fuit, illic habitauit, & templum excitauit, quod poſtea Zeno euertit. Conſtantinus Iconomachus Andream Calybitẽ memorabilem virum apud Blachernas in Hippodromo

diui Mamantis flagris interfecit. Zonaras narrat Mauritium Regem ſepultum fuiſſe in templo diui Maman tis prope murum, quem ædificauit Pharaſmanes eunuchus, Iuſtiniani cubicularius. Cedrinus dicit templum Mamantis eſſe prope portam nuncupatã Xylocercon, alij tradunt Crunnam Bulgarorum Regem Conſtantinopolim circuiſſe à Blachernis ad auream portã, quam cùm capere ſe poſſe diffidiſſet, cucurrit ad diuum Mamantem, Palatium illic ſitum incendit, & Leonem æreum poſitum in Hippodromo ſimul & Vrſum, & Draconem, & electa marmora, cùm reuerteretur exportaſſe. Sozomenus loquens de his, qui expulſi ſunt propter Chryſoſtomum, ex vrbe egreſſos ſcribit conueniſſe in locum ſitum ante vrbem, quem Conſtantinus Rex in Hippodromi ſpectaculũ purgauerat, & muris ligneis circundederat, quem arbitror poſtea appellatum Hippodromum diui Mamantis. Zonaras addit Leonẽ Regem metu incendij, quò vrbs conflagrabat exiuiſſe ex vrbe, & plurimùm manſiſſe ad diuum Mamantem. Cedrinus Theophilum Regem dicit certamina equeſtria exercuiſſe ad templum martyris Mamãtis, in Steno ſitum. Ex antè aceruatim collectis patet diuum Maman tem fuiſſe ad Blachernam, pontémque illic fuiſſe, id quod confirmat Ioannes Tzetzes in ſua varia hiſtoria, cùm ait ex Abydi anguſtiis vſque ad pontem Blachernarum Helleſpontum appellari. Ex quo liquet pontem illum fuiſſe vbi pilæ cernuntur lapideæ antiqui pontis, ſed non extra aquam eminentes, niſi aliquando æſtate ſitæ inter angulum vrbis Blacherneum, & ſuburbium, quod Turci appellant Aibaſariũ, hunc illum iam pro-

nun

nuntiare possumus esse, quem antiqua descriptio regionum vrbis appellat ligneũ,& ponit in decimaquarta regione, in qua diximus fuisse suburbium Hebdomum. Hoc vnum aduerte ex Suyda, pontem diui Mamantis habuisse duodecim fornices, itaque lapideum tum fuisse, aut Suydam loqui de alio templo Mamantis alibi sito.

De septimo colle,& duodecima regione,& de columna Arcadij. CAP. VII.

EX COLVMNA Arcadij,quæ etiamnum extat in septimo colle nuncupato Xerolopho diuiso à sex collibus valle lata, colligo fuisse duodecimam regionem,quæ portam auream à ciuitate petentibus in longum plana omnis consistit, sed latere sinistro mollioribus cliuis deducta maris confinio finiebatur: continebat in se portam aureã,porticus Troadeas, forum Thedosiacum, portum Theodosiacum, & columnam intra se gradibus peruiam, quã Arcadius Imperator excitauit in Xerolopho,etiam nũc in nostram ętatem nomen retinente,& supra ipsam collocauit statuam suam, quæ cecidit regnante Leone Conone terræmotu,quo vehementer concussum est Byzantium,& quo multa templa,& domus ceciderunt,multitudoque hominum oppressa est. Cedrinus declarat hãc columnam Arcadij ex omnibus partibus similem columnæ Theodosij in Tauro positæ, habet stylobatem, basim, & capitulum,eius scapus cum spira & capitulo constat lapidibus viginti & vno.Pręterea supra capitulum duo lapides existunt, stylobates constat quinque lapidibus omni

omnibus adeò coniunctè inter se cómissis, vt si vel terræmotu, vel vetustate nunquã concussa fuisset, ex vno, eodémque lapide tota columna constare videretur. Hi lapides alij supra alios impositi, & coniuncti tanquam spõdyli intus excauati totum columnæ ambitum vnũ, & perpetuum præstant fenestellis illustrem, & gradus efficiunt. Vnus enim quisque lapis partem graduum ef ficit, & ambitum scapi velut murum, incœpi numerare à lapide supremo fastigiante columnam vsq; ad imum gradum. Supremus igitur lapis continens portam, qua scanditur supra capituli abacum, altus circiter tredecim pedes, & dodrantem. Concameratus, & conuexus tegit totam columnam, porta alta sex pedes & duos digitos, larga pedes tres & dodrantem: secundus lapis sex pedes altus continet supremum gradum positum supra abacum capituli. Tertius altus quinque pedes & quatuor digitos, continet abacũ, & totum capitulú. Quartus, altus quinque pedes exceptis duobus digitis. Quintus altitudinem habet quinque pedum minus duobus digitis. Sextus quatuor pedum & dodrantis. Septimus quinque pedum & digitorum duorum. Octauus quatuor pedum, & quatuor digitorum. Nonus sex pedum. Decimus quinq; pedum. Vndecimus quatuor pedum, & quatuordecim digitorum. Duodecimus quatuor pedum, & dodrantis. Decimustertius quinque pedũ. Decimusquartus quinque pedum, & digitorum duorum. Decimusquintus quinque pedum & semipedis. Decimussextus quinq; pedum & semissis. Decimusseptimus quinque pedum, & decem digitorum. Decimusoctauus sex pedum & semissis. Decimusnonus quinque pedum,
& di

& digitorum quatuor. Vigesimus sex pedum & semipe dis. Vigesimus vnus, qui initium scapi facit, sex pedum, & digitorum quatuor. Infra scapum lapides continentes spiram, stylobatem sunt sex, quorum summus altus quaternos pedes & dodrantem, secundus totidem, tertius quatuor pedes, quartus pedes quatuor, & semissem, quintus totidem, sextus & infimus quatuor pedes. Singuli supradicti lapides ex se gradus faciũt, & ambitum velut murum distinctũ fenestris quinquaginta sex, gradus autem circiter ducenti triginta tres sunt duorũ generũ. Alij enim per anfractus, alij cochleæ in modum, stylobates ascenditur quinque anfractibus normatim assurgentibus, vnusquisq; anfractus areolam vnam habet, qua ascenditur ex vno anfractu in alterum. Primus anfractus habet gradus sex, secundus totidem, tertius octo, quartus nouem, quintus totidem, omniũ infimus vicinus limini infero ianuæ, altus digitos decem, largus pedem vnum, longus pedes duos, & nouem digitos. Similes sunt totius quinti anfractus, cuius area quadrata quoquo versus lata duos pedes & nouem digitos. Post quinque anfractus est initium scapi, cuius gradus primi alti decem digitos, largi iuxta murulum scapi pedem, in medio pedem & dodrantem, longi pedes duos & nouem digitos, vltimi alti nouem digitos, scapus columnę interior habet ambitum viginti octo pedum, crassitudo muri, quo velut thorace gradus clauduntur, est duorum pedum & trium digitorum, in ima columna, at in summa pedis & dodrantis. Iam si quis me curiosum dicet, quòd singulos lapides mensus sim, curiosiorem dicet illum, quem Thucydides probat, quòd muri

hostilis lateres numerasset, vt altitudinem deprehenderet: ipse exteriorem ambitum metiri non sum ausus, ne demissum perpendiculum Barbari deprehenderent altitudinem, necesse habui intus latens dimetiri interiores singulos lapides, ex quibus innumerum subductis deprehenditur colũnæ Cochlidis altitudo, id quod videtur primùm extare supra terram, sunt duo gradus compositi ex multis lapidibus. Deinde sequitur tertius gradus, is est lapis altus tres pedes & quatuor digitos, latus quoquouersum triginta tres pedes & semipedẽ. Supra lapidem, qui efficit tertium gradũ stylobates consistit constans quinque lapidibus, quorum incipiens à limine portæ est altus quinque pedes & semissem, in quo quidẽ lapide est plinthus planus altus tres pedes quinque digitos. Torulus quinque digitos, Apophygis cum regula dodrantem, altera regula superior duos digitos, corona scalpta alta dodrantem. Sophorus egregiè scalptus trophæis ex triplici latere, nam latus ad septentriones pertinens, continens portã, non est insculptum. Coronis stylobatica inclinatur velut tectum, in qua ima est primùm regula, deinde Astragalus baccatus, tertio loco Echinus, quarto Astragalus intortus vt funis, reliqua pars vsque ad summam curuaturam folia ligata in modum manipulorum, recta quidem, & in se curuata voluta. Stylobates emittit velut abacum, in quo fasces coronario opere laureati bini in singulis lateribus, quorum maior incuruatur vsque ad imam partem abaci. Item in lateribus eiusdem coronati abaci summi existunt septem pueri nudi, tenentes fascem laureum. Ex vnoquoq; abaci angulo eminet aquila, supra stylobatis aba

abacum coronarium exiſtit plinthus columnæ minus proiectus foliis adumbratis, ſupra plinthum torus laureatus alligatus vittis flexuoſis. Toro ſupereſt apophygis, deinde incipit ſcapus columnæ ſcalptus pugnis variis, ſcalptura procedit in modum columnæ, quæ Romę Traiano ſacra eſt inter elices binas cochleæ more ſurgentes. Summus ſcapus nempe Trachelium eſt ſtriis rectis diſtinctus, capituli ima pars apophygis, deinde echinus, tertio loco abacus proiectus extra ſcapum duos pedes, & digitos quatuordecim. Abacus quoquouerſus patet in latitudinem decem & ſeptem pedum, & dodrantis, ſupra abacum exiſtit porta, & velut conus columnę altus portã continens, altior decem pedibus. Hanc Tuſcanam columnam dicere poſſumus cum baſis, & capitulum ſint elaborata opere Tuſcanico.

De ſtatuis, & antiquiſſimo tripode Apollinis in Xerolopho ſtatutis. CAP. VIII.

SVYDAS ſcribit Xerolophon primò quoſdam Thema appellaſſe, ex eo, quòd in eo eſſent quindecim Cochleæ, & Dianæ ſtatua, & Seueri cõditoris, & Themation, tripus vbi hoſtias immolabat Seuerus, vbi multa oracula aliquãdo edebantur, & puella virgo immolabatur. Priſcianus, quem mihi in memoriam reuocauit Benedictus Aegius antiquitatis acer inueſtigator tradit Oeles ſolitos fuiſſe interponere F, digamma, quod oſtendunt Epigrammata, quæ egomet legi in tripode vetuſtiſſimo Apollinis, qui extat in Xerolopho Byzãtij, ſic ſcripta, δημοφάϜων, λαϜονάϜων. Item alio loco Aeoles ſolẽt inter duas vocales eiuſ-

dem dictionis digamma ponere,quos nos in multis ſequimur, ὄϝις, ouis: λάφος, dauos: ὠϝόν, ouum: & quòd hoc verum eſt, oſtendunt Epigrammata vetuſtiſſima, quæ literis antiquiſſimis ſcripta in multis tripodibus legi, & maximè in tripode Apollinis, qui eſt Conſtantinopoli,in loco quem ξηρόλοφον vocant: ſunt autem ſcripta ſic, δημόϝων, pro δημοφόων: λαϝοκόϝων,pro λαοκόων. Addunt alij fuiſſe etiã in Xerolopho iuxta baſim columnæ Arcadij columnam Theodoſij minoris,& Valentiniani,& Marciani,quę terræmotu ceciderunt. Zonaras dicit Symeonem Bulgarorum principem crudelem, & nunquam quietum contra nationem Chrobatorũ exercitum duxiſſe, à quibus cùm victus eſſet, exercitúmque amiſiſſet locorum difficultate, interea quidam Regi Conſtantinopolitano ſignificauit ſtatuam ſupra fornicem in Xerolopho collocatam, ſpectãtem ad Solis occaſum,deſignare Symeonem Bulgarum, ac ſi quis columnæ caput abſcinderet ſecuturum Symeonis interitum. Itaque Regis iuſſu caput columnæ abſciſſum eſt, & interitus Symeonis ex violento ſtomachi dolore cognitus eſt Regi Conſtantinopolitano diligenter obſeruanti illius tempus interitus. Iam verò portus Theodoſiacus fuit in hortis, quos hodie appellant Blancham, muro vndique clauſis,& ſitis in maritima Propontidis planitie,ſubiecta ſub radices ſeptimi collis, cuius oſtiũ vergebat ad Solis ortum æſtiuum,à quo moles extẽdebatur ad occaſum æſtiuum: ſupra quam nunc muri aſtructi exiſtunt. Vrbis moles adhuc extat larga duodecim pedes,longa ſexcentos paſſus meos, quos conficere ſoleo in ambulando,portus obrutus eſt,latiſſimos hortos

tos habens oleribus cõſitos,& paucis arboribus: ex quibus,vt Fabius ait,non pendent vela,ſed poma.Horti irrigui ſunt ex lacubus, quos habẽt intra ſe perennes, veſtigia nimirum antiqui portus.Cuius circuitum exceſſiſſe milliarium ex mole,& ſitu loci deprehendo,in faucibus portus adhuc nauium capacibus extra murũ vrbis etiamnum videtur turris vndique mari circundata, & ſaxa reliquiæ ruinarum.Scriptor ignotus patriæ Conſtantinopolitanæ tradit primò nuncupatum Thema, vbi Cochleas quindecim diximus fuiſſe,deinde forum Theodoſiacum appellatum:mihi potiùs videtur fuiſſe Arcadiacum,à proxima Arcadij columna:nam forum Theodoſiacum vero propius videtur fuiſſe prope portum Theodoſiacũ,cùm ex architectonica ratione,quæ præcipit forum faciendum eſſe iuxta portũ:tum ex nomine conditoris Theodoſij, qui forum ſuum commodius efficere non potuit, quàm iuxta ſui nominis portum,quem arbitror etiam portum Eleutherij prius appellatum fuiſſe, ſi vera tradunt, qui dicunt Conſtantinum magnum ſaxa fluctibus obieciſſe à mucrone primi collis vſque ad portum Sophiæ,& portum Eleutherij conditum à magno Conſtantino præſidente operi Eleutherio Patritio, ſtatuámque Eleutherij ſtatutam fuiſſe marmoream in eo portu, marmoreum calathum ferentem humeris, & palam etiam marmoream tenentem manu,Palatiúmq; Eleutherij ædificaſſe Hirenam, eiúsque filium Conſtantinum,atque ab hoc Palatio vſque ad Amaſtrianum Hippodromum fuiſſe à magno Theodoſio conditũ,quem euertit Hirena.Zonaras ſcribit Hirenam,cùm ab adminiſtratione imperij remota

fuiſſet à filio Conſtantino in domo ſua, quam ædificauerat in Eleutherij partibus vixiſſe. Porticus, quas regionum vrbis deſcriptio appellat Troadeas, alij vocãt Troadeſias, qui dicunt Conſtãtinum magnum muros promouiſſe vſque ad porticus Troadeſias, portam auream, quam cõtinebat duodecima regio. Troadeas appellatas arbitror, quòd continerent quippiã eiuſmodi quale Plutarchus tradit continuiſſe porticum Variam nuncupatum. Aiunt, inquit, in porticu olim appellata Pleſiactia, nunc verò Pœcila Polygnotum pictorem Troadeas pingentem Laodicæ faciem in imagine Elpinicæ feciſſe. Nunc ex nomine, quod mutatũ eſt non agnouiſſem, niſi ex fonte portæ vicino collegiſſem, quẽ etiamnum appellant χρυσοπήγην, à porta aurea nomen retinentem. Is adhuc perennis ſcaturit, & religiosè bibitur à Græcis, qui omnes fontes iuxta templa ſitos ſacros habent, & nominant. Iam templũ non extat, quod Procopius deſcribit: Duo templa, inquit, Deiparæ Iuſtinianus conſtruxit ante muros vrbis, vnum in regione appellata Blachernis, alterũ in loco nominato πηγῇ, vbi eſt ſylua magna cupreſſorum, & pratum floridum, hortúsque tempeſtiuos & formoſos fructus producẽs, & fons ſine ſtrepitu emittens aquam quietam & potabilem. Hęc quidem templa ante muros vrbis fecit illud quidem ad littus maris, alterũ prope portas aureas nuncupatas. Quæ quidem templa addit Procopius circa finem murorum eſſe, vt ambo ſint inexpugnabilia vrbis præſidia. Ex quibus coniicio tempore Iuſtiniani angulum vrbis, quem vocant Septem turrium non fuiſſe intra vrbem. Sed murum terreſtrem à porta aurea angu-

lum fecisse vrbis longè interiorem, vt ex studio monasterio colligere licet suburbano olim, quod nunc intra vrbem est penitius, quàm angulus Septē turrium, idem Procopius ait Iustinianum ingredīeti portam auream à dextra parte templum diuæ Iæ vetustate collapsum ingenti sumptu restituisse. Iam non modò ex antedictis portam auream assequor vicinam fuisse septimo colli nuncupato Xerolopho, verùm etiã ex Zonara, qui tradit regnante Leone multa templa, multásque domos terræmotu cecidisse, Arcadiíque statuam in columna Xerolophi positam, & in porta aurea Theodosij maioris statuam, & muros vrbis pertinentes ad continētem campestrem. Cedrinus ait eodem terręmotu ad portam auream cecidisse Victoriæ statuam: alij addunt eodem terręmotu quinto Kalendas Nouembris facto ædificia sacra profanáque permulta cecidisse, populúmq; multum extinctum fuisse, & simulacrum, quod stabat supra Attali portam magni Constantini vnà cum ipso Attalo. Longè igitur errant, qui putãt portam auream esse, quàm nunc Oriam vocant, sitam in parte vrbis septentrionali, quam antè dixi portam Neorij, cùm ex antè scriptis liqueat esse in parte vrbis vergente ad Solis occasum æstiuum portam auream, tum ex antiqua vrbis descriptione regionum, quæ tradit vrbis longitudinem à porta aurea vsque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim millia septuaginta quinque continere. Cedrinus tradit elephantos collocatos in porta aurea similes esse illis, in quibus olim Theodosius sedens vrbem ingressus est. Quibus adiungunt horũ elephantorum statuas in aurea porta statutas ex æde Mar-

tis

tis Athenienſis deportaſſe Theodoſium paruũ, qui con ſtruxit vrbis muros vſque ad Blachernas. Cedrinus dicit Regem Macedonium ædificaſſe magnũ templum Mocij martyris, & ædem diuæ Annæ in loco appellato Secundo. Procopius ſcribit hoc vtrunque templum Iuſtinianum ædificaſſe, vidi reliquias tẽpli Mociani prope ciſternam ſitam in dorſo ſeptimi collis, amplã, non minorem, quàm antè ſcripſi, conſtruxiſſe Iuſtinianum, neque paucioribus columnis ſuſtentatam, quibus nunc ſpoliata ſpectatur, ſolum nomen retinens. Mocia enim nominatur, quam non modò Hiſtorici, ſed etiã Grammaticus Suydas dicit Anaſtaſium Dicorum condidiſſe. Vide an moneta, quã in hac regione ponit antiqua regionum vrbis deſcriptio ſit ædes Iunonis monetæ, an Aerarium: nam reges etiam hodie in regione ſeptimi collis dicuntur caſtello Septem turrium vti pro Aerario Suydas affert ſtatuam Iunonis ſuſtinuiſſe æreum fornicem ad ſimilitudinem forficis capillos tondentis, ſed in quo loco, non explicat: itaque ea, quæ adduxi de moneta, ſint obiter dicta.

De columnis, quæ nunc extant in colle ſeptimo.

CAPVT IX.

AEDES ſacra Studios appellata ab Studio principe ciue Conſtantinopolitano, is, vt ait Suydas, hanc condidit cũ illuſtri monaſterio. Studij meminit Iuſtinianus in nouis cõſtitutionibus, cùm ait duas lecticas, quibus mortui efferuntur, in ſacro theſauro ſitas Studij præclaræ memoriæ, & Stephani magnificæ memoriæ. Studium intelligit monaſterium ita

nuncu

nuncupatum,quod nunc non extat, ædes extat translata in religionem Mametanam, in cuius vestibulo sunt quatuor columnæ cum trabeatione egregiè elaborata, in interiori parte ædium vtrinq; columnæ sunt septem virides, nigris maculis velut fragmentis alterius generis lapidum insertis distinctæ,quarum perimeter est sex pedum & sex digitorum. Denique earum ratio capitulorum,epistyliorum opere Corinthio elaborata eadem est, quæ columnarum vestibuli. Supra illas sex existunt totidem columnæ in parte ædis superiore. In area ædis Studianæ est cisterna,cuius lateritias cameras sustinent viginti tres columnæ excelsæ Corinthiæ, extra vrbem fuit monasterium Studianum olim, nunc est intra vrbem,iuxta viam,qua itur ex columna Arcadij ad portam Septem turrium, quas claudit murus vrbis habens portam nunc obstructam, olim patentem, cuius Parastades sunt duæ columnæ Corinthiæ marmoris maculosi,venis viridibus distincti,sustinentes octo columellas efficientes tres arcus, in latere portæ sinistro existũt sex tabulæ marmoreæ, singulæ habentes latera clausa columellis aliis teretibus, aliis quadratis, continentes statuas eminenter expressas affabrè scalptas,nudas,clauis pugnantes, quarum superiores habent supra se cupidines velut præcipites ad volandum,in latere dextro sunt item sex tabulæ cinctæ similiter columellis. In prima tabula inferiori iuuenis tenens organum musicum iacet supinus,tibiis implexis, supra ipsum impēdet imaguncula velut Cupido,supra Cupidinem mulier:in tabula superiore est statua nuda tenens clauam erectam, pelle leonis brachio inuoluto,canes ducens manu sini-

ſtra. Supra ipſam eminet Leæna turgens vberibus. Alia tabula continet duos agricolas ferentes calathos vuis plenos. In alia tabula eſt eques alatus, equi frenum retinet mulier. A tergo ſunt mulieres duæ, in ſumma parte tabulæ, alia mulier recubat, è regione huius iacet iuuenis. Hæc addidi ob tabularum antiquum opus ſummo artificio factũ. Præterea vidi in ſeptimo colle cùm alias Mameticas ædes, tum quatuor præcipuas habentes veſtibula marmorea columnis marmoreis ornata, duas quidem in latere orientali, quarum duæ habẽt ſex colũnas in veſtibulo bene proceras & craſſas, duas quidem marmoris Thebæi, quatuor verò obſcurè virẽtes marmoris Miſcellanei. Altera eſt prope columnam Arcadij nuper facta ab vxore Soleimani Regis cum Xenodochio luculento, & Gymnaſio profitentium literas Turcicas, & Arabicas, in quibus numeraui pluſquam ſexaginta columnas varias. In dorſo collis ſpectantur aliæ duæ ædes, quarum vna habet balnea adiuncta, & Gymnaſia literaria. In ædis veſtibulo ſunt ſex columnæ Thebaici marmoris, quarum ambitus eſt ſeptẽ pedum, & velut calcaneum æreum, baſes quidem, & capitula Turcico labore exculpta, ſed ſcapi antiquiſſimi, præſertim duarum cingentium aditum ædis, habentiũ Hypotracheliũ ſubtilius reliquo ſcapo Hypotrachelij ima pars æqualis ſcapo habet annulum teretem, ſupra annulum eſt alter annulus latus depreſſus: deinde ſupereſt Hypotrachelium depreſſius reliquo ſcapo, vt eſt hominis collum ſubtilius inter caput & thoracẽ: nullámque vidi aliam Byzantij habentem Hypotrachelium, tantoperè accedens ad rationẽ Vitruuij, tradentis Hy-

potra

potrachelium columnæ Doricæ contrahendum, ita vt in tertio libro de Ionicis eſt ſcriptum. Alia ædes Mametana eſt in eodem colle, in cuius veſtibulo ſunt ſex columnæ bene excelſæ: in Gymnaſij atrio ſunt quatuordecim, totidem in porticu vicina.

De regione tertiadecima vrbis Sycena appellata, & de oppido Galata, ſiue Pera.

CAPVT X.

GALATAM oppidum fuiſſe partem Conſtantinopolis oſtendit antiqua deſcriptio regionum, Nouæ, inquit, Romæ tertiadecima regio eſt Sycena, quæ ſinu maris anguſto diuiſa ſocietatē vrbis nauigiis frequentibus promeretur, tota lateri montis affixa præter vnius plateæ tractum. Stephanus ait vrbem Sycas contra nouam Romam eſſe ſitas appellatas ſua ætate Iuſtinianas: cur autem ita appellarentur non explicat, ſed ſi ex eo, quòd Iuſtinianus eas ædificiis ornarit, aut collapſas reſtituerit, his enim de cauſis vrbes ſolent mutare nomina. Miror Procopium non meminiſſe horum ædificiorum, cùm totius ſinus Cornu nuncupati ædificia à Iuſtiniano ædificata, vel reſtituta exactè deſcribat, niſi fortaſſe erratum ſit in Procopio ſcribente Iucundianas pro Iuſtinianis: cùm ait regias ſuburbanas Iuſtinianum renouaſſe in æreo loco, & loco, quem Iucundianas vocant, aut ſi in Procopio mēdum non eſt, erratum videri poteſt in Stephani Codice habente Iuſtinianas pro Iucundianis, at Stephanus longè ante Iuſtinianum ſcripſit. Itaque, ſi vitium eſt, Stephani non eſt, ſed Hermolai Grammatici Conſtantinopo-

leos, qui Commẽtaria Stephani redegit in Epitomen, quã Iuſtiniano dedicauit. At verò Iuſtinianeæ potius, quàm Iucundianæ nominandæ videntur Sycæ ex collatione multorum Codicum non modo Procopij, ſed etiam Iuſtiniani editorum, & manuſcriptorum. Iuſtinianus in ſuis nouis conſtitutionibus illud, inquit, manifeſtum eſt, ſi maius interuallum ſit, & plures ſint Decani feretro inſeruientes, & plures ſcholæ propter feretri pondus pauxillum quiddam ipſis dandum eſſe. Deinde paulò infrà addit ſibi ſimiliter videri, ſi funus effertur intra nouos vrbis muros, & traiectũ τῶν ἰουστινιανῶν ἤτοι συκῶν, hoc eſt, Sycarum, ſiue Iuſtinianarũ, quoniam non longè diſtant, neque opus eſt maiore tempore, aut labore ad illuc proficiſcendum, ſin autem extra muros huius fœlicis vrbis funus ducitur, ſiue vltra alios traiectus, quàm traiectum Sycenum funus effertur, prętereo cætera. Vbi aduerte πέραμα Latinè vertendum eſſe traiectum, non autem terminum, vt habet Latina interpretatio. Ex antedictis patet oppidum Sycas nominatas eſſe trans ſinum, & contra Conſtantinopolim, ſed contra quam Conſtantinopolis partem non declarat Stephanus: at ex antiqua regionum vrbis deſcriptione aſſequor, tradente regionem ſextam à foro Conſtantini vſque ad traiectum Sycenum porrigi, hoc eſt, Peræum, ſiue Galatinum nunc appellatum, & ne videar contemnere, recentes afferam. Ex his nonnullos, qui tradunt Abſimarum Ducem hoſtium obſidentium Conſtantinopolim ſe recepiſſe in portum Sycæ, ſitæ è regione Conſtantinopolis. Euagrius ſcribit capita Longini, & Theodori à Ioanne Scytha Conſtãtinopolim miſſa, ex con

ex contis appenſa ad nuncupatas Sycas in vlteriore lit tore oppoſito Conſtantinopoli ſitas, Regis iuſſu erecta fuiſſe iucundum ſpectaculum Byzantinis. Idem addit Vitalianum vſque ad nuncupatas Sycas incurſiones fe ciſſe, contra quem habentem in Sycis ſtationem mittitur à Rege Anaſtaſio Marinus Syrus pugnaturus. Ambæ igitur claſſes ſe præparant, vna ad puppim Sycas, al tera Conſtantinopolim habens: primùm remos inhibebant, deinde poſt excurſiones, & leues pugnas vtrinque factas, prælium nauale commiſſum eſt circa loca appellata Vitharia. In fugã ſe conieſſit Vitalianus magna ex parte virium ſuarum amiſſa, vt nemo hoſtium deinde in Boſporo inueniretur. Nec me mouet Strabo, qui videtur extra ſinum Sycam ponere. Ex promontorio, inquit, fretum Boſporium in quinque ſtadia ſtringente vſque ad portum ſub Syca poſitum eſſe triginta ſtadia, ex Syca ad Byzantiorum cornu quinque ſtadia, quæ non diſcreparent ab his, quæ antè dixi, ſi intelligeret Byzantiorum cornu, vt Plinius intelligit promontorium ipſum Boſporium, in quo Byzantium ſitum eſt. At Strabo declarat ſtatim ſubdens cornu eſſe ſinũ longum ſexaginta ſtadia. Itaque aut erratum eſſe Codicis Straboniani arbitror, aut ipſum Strabonem errare cùm ex antè ſcriptis, tum maximè ex Dionyſio Byzãtio antiquiore, & ſuæ patriæ ſcriptore, tradente Sycodem locum eſſe iuxta ſinum Cornu appellatum, in eo loco vbi hodie extat Galata, vt planiùs declaraui in Boſpori cir cumnauigatione. Longè etiam errant Perotini, qui dictitare ſolent Ianuenſes primos cõditores eſſe Peræ oppidi, cùm multis antè ſeculis condita fuerit, quàm Ia-

nuenſes Peram emiſſent, vel nauatæ in bello opere loco mercedis accepiſſent ab Imperatore Conſtantinopolitano. Cùm Iuſtinianus ponat Sycas intra vrbis muros,& Agathius muris clauſas tradat, cùm ait aduentu hoſtium tantum terrorem iniectum fuiſſe ciuibus Conſtātinopolitanis,vt Iuſtiniani Regis milites armati inſiſterent muris Sycarum,vt promptè obſiſtere hoſtibus poſſent. Quid quòd Stephanus Sycas appellat vrbem, quam poſtea recentes ſcriptores,ſed antiquiores,quàm Ianuenſes Galatam accepiſſent, caſtellum Galaticum vocant, tradentes claſſem Saracenorum ſtationem à Magnaura ad Cyclobion habuiſſe. Poſt autē duos dies cùm vehemens ventus flaret ad caſtellum Galatam vſque ad Clidion appulſam partem claſſis exuſtam fuiſſe igne,quem Imperator ex Acropoli iacularetur. Zonaras narrat Michaëlem Imperatorem, cùm terra & mari obſideretur in hanc deſperationem veniſſe,vt catenam contenderet ab Acropoli ad oppidulum in contrario littore poſitum. Adhuc Galatæ porta eſt,quæ appellatur catena,ex eo,quòd ab Acropoli vſque ad eam portam catena extenderetur. Auctam vero à Ianuenſibus non ſemel, ſed iterum oſtendunt muri ſæpiùs promoti adhuc extantes ab Oriente duplices, ab Occaſu triplices, deſignantes varia vrbis incrementa. Iam videre licet antiquas Sycas in media Galata muris clauſas,ſitas contra regionem ſextā, & traiectum Sycenum totas affixas lateri montis, quales deſcribit regionum libellus vrbis, præter vnius plateæ tractum, quem ſubiacentium ſub eundem montem littorum tātùm præſtat æqualitas. Oportuit hāc plateam latam fuiſſe centum

tum passus Romanos. Nam tanta hodie superest inter montem & sinum planities, & maior fortasse: quoniam tot post annos dilatata fuerit, vt quotidie videmus excrescere ex proiectione purgamentorum, quæ, vt desideant in profundum, retinentur sublicis arcas ligneas stabilientibus, quas fistucis defigunt incolæ studio augendæ planitie littoralis, & oræ maritimæ efficiendæ propius portuosæ. Verùm vt planiùs intelligatur vbi olim Sycena regio fuerit, Galatæ situm, vt nunc est, describam.

Descriptio Galatæ, & de templis Amphiarai, & Dianæ, & Veneris, & theatro Syceno, & foro Honoriano.

CAPVT XI.

SYCENA regio iam vulgò nominata Galata, siue Pera, rectiùs nominãda Perça, vt Iosephus Iudæam transiordanam nominat Peræam, & trans Euphratem Strabo regionem appellat Peræam. Cur autem appelletur Galata, Constantinopolitani omnes iam prædicant, ex eo, quòd illic olim lac venderetur, aut mulgeretur, decepti nominis allusione: nec dubito si scirent Galatam appellatam olim Sycã, quin etiam auderent eam dicere à ficuum lacte ita appellatam esse. Suámque tum aberrationem à vero tueri possent autoritate Dionysij Byzantij, scribentis Sycam appellatam à multitudine, & pulchritudine arborum ficuum ibi prouenientiũ. Quantò rectiùs coniectassent, si à Galatis populis eam Galatam nominatam fuisse arbitrati essent, adducti Ioannis Tzetzæ ciuis Constantinopolitani, & diligentis Grammatici varia historia abhinc

hinc ferè quadringentos annos conſcripta, quæ tradit Brenum Gallum Ducem Gallorum, quos Græci Galatas appellant, profectum Byzantium illinc traieciſſe: indéq; Byzantij locum appellatum fuiſſe Peram ex traiectione Galatarum, à quibus poſtea arbitror etiam Galatam appellatam. Hæc autem ſita eſt partim in colle, partim in planitie ſubiecta ſub ipſum collem, quē duæ valles efficiunt, vna ab Oriente, altera ab Occidente, vtraq; longa circiter vnum miliare. Collis dorſum procedit à Septentrione ad Meridiem, latum vbique non minus ducētis paſſibus, tam longum, quàm valles, quibus vtrinque clauditur: deinde coniungitur cum reliqua continētis planitie, collis meridianum latus, & planitiem ſub ipſum ſubiectam continentes Galatam, circunſcribit ſinus Ceratinus, Iſthmúmq;, & peninſulam ferè ſemicirculam efficit: vt ſi lineam duceres ab ore & faucibus ſinus ad medium receſſum, quem ſinus Ceratinus inſinuat in vallem, quæ collem Galatinū ab occaſu claudit: incluſum videres intra ſemicirculū, quem deſignaret ducta linea Galatā accedentem ad figuram arcus intenti, niſi eius Cornu vergens ad occaſum dimidio largiùs quàm orientale eſſet, & minus longum. Galatæ circuitus muro circundatus patet quater mille & quadringētos paſſus, latitudo varia: nam media eſt ſexcentorum paſſuum, quorum viginti intercedunt inter ſinum & muros. Iam verò planities procurrens inter ſinum & collem, dilatatur in cētum octoginta paſſus, cliuus verò in quadringentos. Latus Galatæ orientale patet in latitudinem primò quadringentorum paſſuum, deinde contrahitur in ducentos ſexaginta paſſus. Latus

perti

pertinens ad Occasum extra veterem Galatam sitũ habet mollem cliuum,& ferè totum ad Meridiẽ, tendentem præter exiguam procliuitatem subsidentem ad Solis occasum iuxta muros veteris Galatæ sitã:cliui enim collis Galatini duplici deuexitate inclinantur, vna in valles,altera in sinum. Vnde fit,vt vrbs sit prona triplici procliuitate,vna à Septentrionibus ad Meridiem,altera ad ortum Solis,tertia ad Occasum. Decliuitas per mediam Galatæ latitudinẽ decurrens tendit à Septentrionibus ad Meridiem,ita prona, vt in multis locis cliui gradibus molliantur,vt domus ex parte infera scalis ascendantur, ex supera adeantur plano pede vsque ad primam contignationem : latus verò tam vergens ad Solis ortum,quàm ad occasum duplicem deuexitatem habet, vnam à septentrionibus ad meridianum cardinem, alteram ad Orientem, aut Occidentem : vt non modò viæ rectæ,sed etiam transuersæ procliuitatem habeant, sed orientale latus procliuius in vtranque deuexitatem, occidentale molles cliuos habet tam rectos, quàm transuersos, deniq; Galata sic prona est, vt si eadem altitudine omnes domus essent. Superiores contignationes aspectu maris fruerentur, ex eísque velut ex theatris naues vltra citráque traiicientes spectarentur, neque modò Galata,sed tota ferè Cõstãtinopolis maris aspectu frueretur,si lex à Zenone constituta,& à Iustiniano sancita seruaretur,iubens intra centum passus neminem posse Constantinopoli impedire maris aspectum,neque rectum,neque obliquum. Plana vrbis pars discurrens inter imos collis cliuos & sinum,nusquã minus stricta ducentis passibus, in cornibus largior est, &

quidem alicubi patet in longitudinem quadringentorum passuum, oppidum triplo longius, quàm latius, latitudo tendit à Septentrionibus ad Meridiem, longitudo ab Oriente ad Occasum, latus occidentale latius quàm orientale, & ferè eadẽ latitudine qua media vrbs: nam per longitudinem quingentorum passuum nusquam minus lata quingentis passibus orientale latus cõtrahitur molliter, quoad eius extremitas in formam cunei reducitur, vbi lata est ducentos sexaginta passus. Totum littus, quod circuit Galatam, portuosum est, naues admittens vsque dum contingant oram maritimã. Inter mœnia & sinum intermissum est spatium, vbi tabernæ & officinæ mercatorum & cauponæ frequentes, & vacua interualla ad exonerandas naues. Portas habet maritimas sex, quarum tres traiectum frequentem habent ad Constantinopolim. Ita enim cõtra Constantinopolim iacet Galata à septentrionibus, vt primo, secundo, tertio collibus, & valli primæ & secundæ Constantinopolitanis sit aduersa, præ se habens sinum & Constantinopolim, à tergo suburbana ædificia. Nam supra Galatam multæ domus suburbanæ partim in collis Galatini dorso, partim in eius lateribus triplicibus: nam Galata non attingit summum verticẽ collis, imo ex summa vrbe, vbi est excelsissima turris, adhuc restat extra vrbem ascensus trecentorum circiter passuũ, plenum ædificiis, inde iugum planum tendens à Meridie ad Aquilonẽ, largum circiter ducentos passus, longum duo millia passuum, per quod medium discurrit via lata vtrinq; ædificiis cincta hortorum & vinetorum, neque est vlla pars amœnior: ex qua eiúsque lateribus videtur

detur ſinus Ceratinus, & Boſporus, & Propontis, & ſeptem colles Conſtantinopolis, & Bithynia, & ſemper niuoſus Olympus. Denique ædificia non modò in colle Galatino, ſed etiam in collibus & vallibus circunuicinis ſitis in littore Galatino poſito contra Conſtantinopolim, tot colles & valles habente, quot Conſtantinopolis, vt iam longè dimidio maiorem, quam ſit Galata vrbem efficere poſſent, ac ſi centum annos fœlicitas imperij Byzantini durauerit, altera Conſtantinopolis futura eſt Galata. Qui ſcribunt Byzantem conditorem Byzantij templum Amphiarai ædificaſſe in Syca, aberrant quidem à rei veritate, ſed non procul. Nam Dionyſius Byzantius tradit poſt locum Sycenum fuiſſe templum Amphiarai ædificatum à Coloniæ deductoribus, quorum princeps erat Byzas. Amphiaraum cùm cæteri Græci, tum Megarenſes honorabant Deum, vt haberent, ſed Amphiarai templum, & ſi non eſſet in loco, quem Dionyſius appellat Sycenum, tamen eius appellatio dilatata fuit, poſtquàm Sycena vrbs condita fuit, vt etiam intra Sycas Amphiarai, & Dianæ Luciferæ, & Veneris Placidæ templa incluſa fuerint, vt planè demonſtraui in tractatione Boſpori. Sed horũ iam nulla reſtant veſtigia, neq; illorum, quæ tradit antiqua regionum vrbis deſcriptio in regione Sycena fuiſſe, neq; hominum vllorum memoria viuẽtium recordatur veſtigiorum, vbi illa fuerint, imo non modò eorum memoriam, ſed ne nomen quidem Sycenæ regionis quiſquam iam, qui vel audierit, vel legerit, reperitur. Theatrum tamen & forum Honorianũ dũtaxat ex architectonica ratione coniicere licet, fuiſſe illud quidem in

imis cliuis, vt ſolent eſſe omnia theatra, quorum veſtigia vidi in Græcia. Forum verò in planitie vicina portui, vbi nunc Xenodochium ædificatum eſt in fundamentis templi diui Michaëlis, quod integrum extabat, cùm veniſſem Byzantium, eóque aquæ vberiores adductæ ſunt inuentis cuniculis antiqui aquæductus ſubterranei. Deniq; nihil antiquæ Sycenæ iam apparet, nam columnæ, quæ antiquæ viſuntur in aliquot templis Galatinis à Ianuenſibus foris exportatæ dicũtur, quorum nonnullæ antiquo opere elaboratæ ſunt. Ciſterna diui Benedicti ſpoliata cameris, & columnis circiter trecentis concamerationem ſuſtinentibus, conuerſa in hortorum culturam iam alentium templi ęditimum indicat opus fuiſſe antiquæ opulentiæ. Ex antè ſcriptis cognoſcere potes, quæ monumenta Conſtãtinopolis olim habuerit, quæ verò ædificia publica nunc habeat à Turcis, & qua ratione ſint nonnulla à Turcis ædificata, ſeparato volumine eſſent tractanda. Nunc ſummatim pauca exponam: Aedes Mametanas continet plus trecentas, quarum ſumptuoſiſſimæ à regibus, & regũ purpuratis ædificatæ, ſed omnes tectæ plumbeis tegulis, marmoribus, & columnis marmoreis ornatæ ex ſpoliis Chriſtianarum ædium, vt hæ prius ornatæ fuerant ex veterum deorum ſpoliis. Balnea & thermas habet publicas ſupra centum, quarum quinquaginta magnæ & geminæ, & ferè tales quales deſcripſi à Mametho Rege ædificatas. Xenodochia & publica hoſpitia longè ſupra centum habet, quorum illuſtria aquas ſalientes in medio atrio habent ex agris ſuburbanis ductas, ſed præcipuè excellunt reges Turcorum in aquis ducendis

intra

intra vrbem. Eusebius quidem laudat Constantinum, In mediis, inquit, foris videas fontes boni pastoris insignia habentes, his, qui sacras literas norunt explorata, Danielem, scilicet & leones ex ære factos laminis aureis fulgẽtes. Valens & Andronicus magnis sumptibus flumina procul ab vrbe perduxerunt, partim arcubus adhuc extantibus supra terram, partim opere subterraneo, cæteríque reges ingentes piscinas, & lacus subterraneos, quos cisternas posteritas appellauit permultas in omni vrbis regione ingentibus sumptibus ædificarunt, metuentes obsidionem à vicinis hostibus. At Turcica Constantinopolis iam adeò longinquos habet hostes, vt cisternas, aut diruant, aut in alios vsus conuertat quàm aquarum, atque copia aquarum salientium fruitur perductis ex omni agro suburbano etiam longè remoto: nullum enim est celebre templum, nullum Xenodochium, nullum publicum hospitium, nullæ thermæ nobiles, quæ non habeant aquas salientes in media area. Prætereo bassarum, cæterorúmque purpuratorum domos, omitto Regem ipsum, cuius claustrum, occupans vetus Byzantium, passim perennes fluuios habet longè extra vrbem adductos, prætereo lacus, & castella vbique in foris, in viis creberrima non modò largos potus largientia, sed etiam ex vsibus hominum exeuntia, immunditias vrbis in mare euerrũt, & impuriorem spiritum & causas grauioris cœli auferunt, quibus vrbes haberi solent infames. Prætereo nunc narrare, vt omnia ædificia Constantinopolitana sint facta ex ruinis incendiorum terræmotuum humilia, vt non multa habeant duas contignationes, lapide cæmentitio, aut latere non

modò coцto, ſed etiam crudo refecta, excipio domos Galatæ à Ianuenſibus conditas, & domos aliquot purpuratorum regiorum. Chriſtiani Græci ſuas ſexcentas ædes ſacras amiſerunt, ex quibus nullam retinent nobilem præter ædem monaſterij, vbi habitat Patriarcha, reliquæ aut funditus euerſæ, aut in vſus religionis Mametanæ conuerſæ ſunt: nam quas habent ædes iam ſacras circiter ſeptuaginta obſcuræ ſunt, Franci circiter decem habent, Armenij ſeptem, Iudæorum verò ſynagogæ pluſquam triginta, vix capientes multitudinem maximæ nationis. Ex antè ſcriptis faciliùs fortaſſe cognoſces abſens, monumenta antiqua, quæ tradit antiqua regionum vrbis deſcriptio, quam ſine his præſens videas Conſtantinopolim, quod experietur, qui ſimilia inueſtigare poſt me conabitur, quod vt quiuis prōptiùs poſſit, adiungã ſtatim de regionibus nouæ Romę Conſtantinopolitanæ (incerto authore, ſed illo tamen antiquo) libellum ſcriptum ante Iuſtiniani tēmpora.

Regio prima.

PRima regio continet domũ Placidiæ Aug. domum nobiliſſimæ Marinæ, thermas Arcadianas, vicos, ſiue angiportus viginti nouem, domos centum decem & octo, porticus perpetuas duas, balneas priuatas quindecim, piſtrina publica quatuor, gradus quatuor, curatorem vnum, qui totius regionis ſolicitudinem gerat. Vernaculum vnum, velut ſeruum in omnibus, & internuntium regionis. Collegiatos vigintiquinque è diuerſis corporibus ordinati, qui incēdiorum ſolent caſibus ſubuenire. Vicomagiſtros quinque, quibus per noctem tuendæ

tuendæ vrbis cura mandata eſt, quos P. Victor, ac ſiue Sextus Ruffus vocat, vernaculos fuiſſe in antiqua Roma, hic in noua Roma appellat denuntiatores. Collegiatorum non meminit, neque Ruffus, neque Victor, omnes meminerunt Vicomagiſtrorum, quos diſtinxiſſe videtur Conſtantinopolitana deſcriptio in collegiatos, & Vicomagiſtros, Latiniùs quidem Vicorum magiſtri appellarentur ex inſcriptione adhuc extante in Capitolio antiquæ Romæ:

Imp. Cæſari diui.
Traiani Parthici fil.
Diui Neruæ nepoti.
Traiano Adriano.
Aug. Pontif. maximo.
Tribunic. Poteſtat. XX.
Imp. II. con. III. P.
Magiſtri Vicorum XIIII.

Regio ſecunda.

SEcunda regio ab initio theatri minoris, poſt æqualitatem ſui latenter molli ſubleuata cliuo, mox ad mare præcipitiis abrupta deſcendit, continet in ſe Eccleſiam magnam, Eccleſiam antiquam, Senatum, Tribunal purpureis gradibus extructum, thermas Zeuxippi, Theatrum, Amphiteatrum, vicos ſiue angiportus triginta quatuor, domos nonaginta & octo, porticus magnas quatuor, balneas priuatas tredecim, piſtrina priuata quatuor, gradus quatuor, curatorem vnum, vernaculum vnum, collegiatos triginta quinque, Vicomagiſtros quinque.

Regio

Regio tertia.

TErtia regio plana quidẽ in ſuperiori parte, vtpote in ea circi ſpatio longiùs explicato, ſed ab eius extrema parte nimis prono cliuo mari vſque deſcendit, continet in ſe eundem circum maximum, domũ Pulcheriæ Auguſtæ, portum nouum, porticum ſemirotundam, quæ ex ſimilitudine fabricæ Sigma Græco vocabulo nuncupatur, tribunal fori Conſtantini, vicos ſeptẽ, domos nonaginta quatuor, porticus magnas quinque, balneas priuatas vndecim, piſtrina priuata nouem, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos viginti & vnum, Vicomagiſtros quinque.

Regio quarta.

REgio quarta à miliario aureo collibus dextra, læuáq; ſurgentibus ad planitiem vſque valle ducente perducitur, continet in ſe idem miliarium aureum, Auguſtęum, Baſilicam, Nymphæum, porticum Fanionis, liburnã marmoream, naualis Victoriæ monumentum, eccleſiam ſiue martyrium ſancti Memnæ, ſtadia, ſcalam timaſi, vicos triginta quinq;, porticus magnas quatuor, balneas priuatas ſeptẽ, piſtrina priuata quinque, gradus ſeptem, Curatorem vnũ, Vernaculũ vnum, Collegiatos quadraginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio quinta.

REgionis quintæ non modica pars in obliquioribus poſita locis planitie excipiente perducitur, in qua neceſſaria ciuitati ædificia continentur, continet in ſe thermas Honorianas, ciſternam Theodoſiacam,

Pryta

Prytaneum, thermas Eudoxianas, ſtrategiũ, in quo eſt forum Theodoſiacum, & obeliſcus Thebæus quadratus, horrea olearia, Nymphæum, horrea Croadentia, horrea Valentiniana, horrea Conſtantiaca: portum habet Proboſphorianum, ſcalam Chalcedonenſem, vicos viginti tres, domos centum octuaginta quatuor, porticus magnas quatuor, balneas priuatas vndecim, piſtrina publica ſeptem, piſtrina priuata duo, gradus nouem, macellos duos, Curatorem vnum, Collegiatos quadraginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio ſexta.

REgio ſexta breui peracta planitie, reliqua in deuexo conſiſtit, à foróque Conſtantini ſcalam vſque ſiue traiectum Sycenum porrigitur ſpatiis ſuis, continet in ſe columnam purpuream Conſtãtini, Senatum, eiuſdem loci Neorium portum, ſcalam Sycenam, vicos viginti duos, domos quadringentas octuaginta quatuor, porticum magnam vnã, balneas priuatas nouem, piſtrinum publicum vnum, piſtrina priuata decem & ſeptem, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos quadraginta nouem, Vicomagiſtros quinque.

Regio ſeptima.

REgio ſeptima in comparatione ſuperioris planior, quamuis & ipſa circa lateris ſui extremitatem habeat in mare decliuior. Hæc à parte dextra columnæ Conſtantini vſque ad forum Theodoſij continuis extenſa porticibus, & de latere aliis quoque pari ratione porrectis, vſque ad mare, velut ſeipſam inclinat, & ita

deducitur. Habet autem in ſe eccleſias tres, hoc eſt Hirenem, Anaſtaſianam, & ſancti Pauli, columnã Theodoſij intrinſecus vſque ad ſummitatem gradibus peruiam, equites magnos duos, partem eiuſdem fori, thermas Caroſianas, vicos octoginta quinque, domos ſeptingentas vndecim, porticus magnas ſex, balneas priuatas vndecim, piſtrina priuata duodecim, gradus ſexdecim, Curatorem vnum, Collegiatos octoginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio octaua.

OCtaua regio ex parte Tauri nulla maris vicinitate cõtermina, anguſtior magis quàm lata, ſpatia ſua in latitudinem producta compenſat, continet in ſe partem fori Conſtantini, porticum ſiniſtram Taurum vſque, Baſilicam Theodoſianam, Capitolium, vicos viginti vnum, domos centũ octo, porticus maiores quinque, balneas priuatas decem, piſtrina priuata quinque, gradus quinque, macellos duos, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos decem ſeptem, Vicomagiſtros quinque.

Regio nona.

REgio nona prona omnis, & in Nothũ deflexa, extenſi maris littoribus terminatur, continet in ſe eccleſias duas, Cenopolim & Omonœam, horrea Alexandrina, domum nobiliſſimæ Arcadiæ, thermas Anaſtaſianas, horreum Theodoſianum, vicos ſexdecim, domos centum & ſexdecim, porticus maiores duas, balneas priuatas quindecim, piſtrina priuata quindecim,

piſtri

piſtrina publica quatuor, gradus quatuor, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta octo, Vicomagiſtros quinque.

Regio decima.

REgio decima in aliud ciuitatis latus à nona regione platea magna, velut fluuio interueniente diuiditur, eſt verò tractu planior, nec vſquam præter maritima loca inæqualis, longitudini eius latitudine non cedente, continet in ſe eccleſiam, ſiue martyrium ſancti Acatij, thermas Conſtantinianas, domū Auguſtæ Placidiæ, domum Auguſtæ Eudoxiæ, domum nobiliſſimæ Arcadiæ, Nymphęum maius, vicos viginti, domos ſexcentas triginta ſex, porticus maiores ſex, balneas priuatas viginti duas, piſtrina publica duo, piſtrina priuata ſexdecim, gradus duodecim, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos nonaginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio vndecima.

REgio vndecima ſpatio diffuſa liberiore, nulla parte mari ſociata eſt, verùm eius extenſio tam plana, quàm etiam collibus inæqualis, continet in ſe martyrium Apoſtolorum, palatium Flaccilianum, domum Auguſtæ Pulcheriæ, Bouem æreum, ciſternā Arcadiacam, ciſternam Modeſtiacam, vicos octo, domos quingentas tres, porticus maiores quatuor, balneas priuatas quatuordecim, piſtrinū publicum vnū, piſtrina priuata tria, gradus ſeptē, Curatorem vnū, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta ſeptem, Vicomagiſtros quinque.

Regio duodecima.

REgio duodecima portam à ciuitate petentibus in longum plana omnis conſiſtit, ſed latere ſiniſtro, mollioribus cliuis deducta maris confinio terminatur, quam mœnium ſublimior decorat ornatus, continet in ſe portam auream, porticus Troadeas, forum Theodoſiacum, columnam itidem intra ſe gradibus peruiam, monetam, portum Theodoſiacum, vicos vndecim, domos trecentas ſexaginta tres, porticus maiores tres, balneas priuatas quinque, piſtrina priuata quinque, gradus nouem, Curatorem vnum, Collegiatos decem & ſeptem, Vicomagiſtros quinque.

Regio decimatertia.

TErtiadecima regio Sycena eſt, quæ ſinu maris anguſto diuiſa, ſocietatem vrbis nauigiis frequentibus promeretur, tota lateri montis affixa, præter vnius plateæ tractum, quam ſubiacentium eidem monti littorum tantum præſtat æqualitas, continet in ſe eccleſiam, thermas Honorianas, forum Honorianum, theatrum, naualia, domos quadringentas triginta vnã, porticum maiorem vnam, balneas priuatas quinque, piſtrinum publicum vnum, piſtrina priuata quatuor, gradus octo, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta quatuor, Vicomagiſtros quinque.

Regio decimaquarta.

REgio ſanè quartadecima licet in vrbis quartadecima numeretur parte, tamen quia ſpatio interiecto diuiſa eſt muro proprio vallata, alterius quodammodo

ſpeciem

ſpeciem ciuitatis oſtendit. Eſt verò progreſſis à porta modicum ſitu plana, dextro autem latere in cliuũ ſurgente vſq; ad medium fere plateæ ſpatium nimis prona, vnde mare vſque modioris hæc, quæ ciuitatis continet partem, explicatur æqualitas, continet in ſe eccleſiam, palatium, Nymphæum, thermas, theatrum, luſorium, pontem ſublicium, ſiue ligneum, vicos vndecim, domos centum ſexaginta ſeptẽ, porticus maiores duas, balneas priuatas quinque, piſtrinum publicum vnum, priuatum vnum, gradus quinque.

Collectio Ciuitatis.

COgnita vrbe per partes, fas eſt etiam ſitum occluſæ iam vniuerſitatis aperire, vt magnificentiæ vnicum decus, non ſolùm videatur opere & manu confectum, ſed etiam conſpirantibus elementis naturæ fœlicitate munitum. Prouidentia ergo diuina tot futurorum hominum domiciliis conſulente longo tractu in promontorij qualitatem ſpatioſior terra faucibus pontici maris oppoſita, ſinuoſis portuoſa lateribus, anguſtior latitudine circumflui maris tutela vallatur. Hoc quoque ſpatium, quod ſolum apertum maris circulus derelinquit, duplici muro acies turrium extenſa cuſtodit. Intra quas ſepta ciuitas continet in ſe omnia ſigillatim memorata, quæ nunc ad infirmioris memoriæ qualitatem ſummatim collecta referemus. Habet ergo vrbs Conſtantinopolitana palatia quinque, eccleſias quatuordecim, domos diuinas Auguſtarum ſex, domos nobiliſſimas tres, thermas octo, Baſilicas duas, fora quatuor, Senatus duos, horrea quinque, theatra duo,

luſoria duo,portus quatuor,circum vnũ,ciſternas quatuor, Nymphæa quatuor, vicos trecentos viginti duos, domos quatuor millia trecentas octaginta octo,porticus quinquaginta duas,balneas priuatas centum quinquaginta tres, piſtrina publica viginti, piſtrina priuata centum viginti, gradus centum decem & ſeptem, macellos quinque, Curatores tredecim, Vernaculos quatuordecim, Collegiatos quingentos ſexaginta, Vicomagiſtros ſexaginta quinque, columnam purpuream, columnas intra ſe peruias duas, Coloſſum vnum, Tetrapylum aureum vnum, Auguſtæum, Capitolium, monetam, ſcalas maritimas tres. Habet ſanè longitudo vrbis à porta aurea vſque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim millia ſeptuaginta quinque, latitudo autem pedum ſex millia centum quinquaginta. Quòd autem quatuordecim regiones non continerẽt, niſi quatuor mille & trecẽtas octuaginta octo domos, intelligere oportet domos principum ciuium maiores, vt Sex. Ruff. & P. Victorem tradentes quatuordecim regiones Romæ domos continere circiter mille & ſeptingentas quinquaginta quinque, interpretari neceſſe eſt illuſtres & capaces: cùm vtraque Roma vetus, & noua maxima eſſet, & frequentiſſimè habitaretur. Nam, vt prætercam veterem Romam, profectò noua Roma Conſtantinopolitana adeò frequens erat eo tempore, quo hæc regionum vrbis deſcriptio conſcripta eſt, vt etiam, qui habitarent apud vias latas & fora, anguſtè habitarent: adeóque connexa fuiſſe ædificia, vt vix locum ſub dio apertum inueniretur, vt cœlum quis aſpicere poſſet, ſuburbanáque ædificia latiſſimè vſque ad

Silym

Silymbriam, & mare ponticum continuarentur, marisq; non exigua pars ambientis vrbem obrueretur defixis ſublicis ædificia ſuſtinentibus. Hæc idem monumenta & longè plura olim fuerunt Conſtantinopoli, quæ nunc nulla extant præter columnam purpuream, & Arcadianam, & ædem Sophiæ, & Hippodromum ſpoliatum; & ciſternas aliquot. Nam quæ fuerint Byzantij antiqui antequàm euerſum fuiſſet à Seuero monumenta, nemo ſcribit, quamuis plurima coniicere licet, florentis diu heroicis temporibus cùm ingenia omnium artium erant in pretio, cùm Rhodus tria millia ſignorum habebat non pręſtantior Byzantio, ex cuius muris tanta artę conſtructis, quantopere interiora niterent exiſtimare poſſumus. Hoc duntaxat ſcimus, Darium, Philippum, Seuerum, Byzantij monumenta vaſtaſſe, & Byzantios ipſos cum omnia cõſumpſiſſent, tamen Seueri militibus reſtitiſſe lignis, quæ ex ædificiis detrahebant, & ſtatuis, quas in hoſtes proiiciebãt. Qui autem à Conſtantino reædificati Byzantij tot monumenta perdiderunt, partim autem Attici, partim ſummatim perſtringam. Primùm imperatores diſſentientes, deinde incendia creberrima non modò fortuita, ſed etiam ab hoſtibus tam externis, quàm diſſidentibus variarum factionum partibus iacta, quorum nonnulla tres, alia quatuor dies exurere non ceſſarunt, non modò apta ad comburendum, ſed etiam ex marmore ſtatuas & ſigna, atque omnem ſtructuram ex quauis materia conſtructam, velut quippiam accommodatum ad exurendum aceruos ruderum exagerantia inſtar collium ex omni genere materiæ accumulatorũ, priorem aſpe-

ctum confundentia, vt ne illi quidem, qui ipsa constru-
xissent agnoscere possent, quid, vel vbi ea ipsa prius
fuissent. Neque modo ab hostibus antiqua monumen-
ta euersa sunt, sed etiam ab imperatoribus etiam Con-
stantinopoli amicissimis, inter quos primus Constan-
tinus magnus, quem Eusebius scribit templa deorum
diruisse, vestibula vastasse, tecta detraxisse, eorum sta-
tuas æreas sustulisse, quibus tot seculis gloriabantur,
eásq; in omnibus foris Constantinopoleos proposuisse
non ad honorem, sed ad ludibrium, totámque vrbem
sui nominis impleuisse æreis operibus summa & anti-
quissima arte elaboratis, vt eas spectatores ludibrio ha
berent, aureas autem deorum statuas, argenteásque è
medio sustulisse, reliquásque ex pretiosa materia factas
spoliasse, statuas verò ex ære factas reliquisse abiectas.
Deinde auget Eusebius, quàm infestus Constantinus
fuerit Gentilium monumentis, vt ex toto imperio ea
deleri curarit, vt lege edixerit Gentilium templa euer-
tenda esse, quàm etiam ipse Eusebius iis infestus fuerit,
quàm etiam reliqui scriptores Christianæ religionis,
percipitur ex eorum scriptis: nempe tam acerbos fuisse
in deorum monumenta, quàm Mametani nunc sunt in
nostrates statuas non modò mediocres, sed etiam illi
Coryphæi Basilius, Gregorius, qui non modò in monu-
menta lapidea deorum sæuierunt, sed etiam in eorum
libros, qui de eis lasciuè scripsissent. Quid alios com-
memorem imperatores Constantini successores omni-
bus notos, qui adeò infensi imaginibus fuerunt etiam
Christianæ religionis, vt non solùm ipsas euerterint, sed
etiam earum pictores, scalptores, fictores insectati sint,
vt ex

vt ex earum insectatione, velut alij Parthici ex Parthia deuicta, sic hi Iconomachi nominati. Sileo terræmotus non modò illos scriptis celebratos, quibus sub Zenone, Iustiniano, Leone Conone, Alexio Cōneno vrbis non modò præclara ædificia funditus euersa sunt, sed etiam tota ferè vrbs, eiúsque mœnia corruerint, vt ea in antiqua sede consistere vix perciperetur, nisi Bosporus & Propontis, antiqui Constantinopolis limites æterni locum, in quo olim fuerit, circunscripsissent. Prætereo vastas vrbis regiones post longa incendia, & bella diu iacuisse desertas inopia ciuium, deinde promiscuè ædificari cœptas nulla cura habita vicos dirigendi, sed omisso discrimine ædificasse in ruinis incendiorum, & terræmotuum, ea fuit causa, vt non modò sicut de Roma incensa Liuius inquit, veteres cloacæ, sed etiam aquæductus & cisternæ per publicum ductæ, nunc priuata passim subeant tecta, formáque sit vrbis occupatæ, magis quàm diuisæ. Prætereo regum Turcicorum claustra ingentia mediam vrbem occupantia, regiorúmq; purpuratorum septa integras vrbis insulas claudentia, & vias publicas occupantia, vel longè auertentia, fundamentáque non modò supra terram extantia, sed etiam substructiones subterraneas abditissimas sagacissimè inuestigatas funditus demoliuntur, ac nisi vidissem per id tempus, quod ego egi Byzantij permulta templa, & palatia adeò penitus à fundamentis imis deleta, & Turcicis structuris postea referta, vt recognoscere nequirem pristinum eorum situm, non tam facile coniecissem, quid demoliri potuissent ab vrbe capta,

quam quotidie, etsi ædificiis publicis ornare student, tamen horridior est, atque obscurior, interdiu, quàm olim noctu, in qua pernoctantium luminum claritudo, sicut Marcellinus ait, dierum solita imitari fulgorem ædificiorum splendorem illustrabat. Nunc diei fulgor casarum obscuritatem detegens reddit obscuriorem. Vnde fit, vt si vel Constantinus, qui illam restituit, ornauit, vel alij, qui eam auxerunt, reuiuiscerent: antiquorum ędificiorum situm non agnoscerent. Quid ego externus, quem non antiquorum ædificiorum vestigia, non statuæ, non inscriptiones, non numismata, non habitatores studiosi antiquitatis me informarunt, qui alienissimi sunt ab omni antiquitate, sed potiùs inquirentem impedierunt, vt nihil metiri, nihil percunctari liberè ausus sim, non modò à Barbaris, sed ne à Græcis quidem, quibus nihil à literis alienius, nihil nomini Latino infestius, quod vt caninum mordent, dente canino detestantur, execrantur, neque offa vlla eos mitigare queas, sed multo succo vuæ, quos vt impleueris, nisi crebras inuitationes feceris, nisi Græco more exclamaueris te bibere, operam & vinum perdideris: neque tamen ab eis quicquam reportaueris, nisi leuia quædam, nisi morem bibendi, quem solum retinent ex moribus antiquorum Byzantiorum. Ad has incommoditates id accedit, quòd ex antiquis scriptoribus Græcis non adiuuari potes ad Constantinopolis cognitionem: non enim Dionysius Halicarnasseus, non Liuius, non Strabo, non Vitruuius, non Varro, non alij infiniti, ad cognoscendam nouam Romam sicut antiquam

quam mihi auxiliati ſunt,non Blondus,non Fulgoſius, non alij plerique mihi digitos ad fontes intenderunt, non ignotus ſcriptor patriæ Conſtātinopolitanæ quicquam me docere potuit: ille enim meras nugas habet, & duntaxat docet quis ædes ſacras ædificauit, ſed in quo loco ſitæ fuerint, non docet, qui ſi reuiuiſceret, earum poſitiones ignoraret: adeò omnia immutata ſunt, vt non modò, quæ ſupra memoriam viuentium antiqua dicere poſſumus, ſed etiam quæ ſunt ſupra ſingulos curſus ætatis antiqua dici poſſunt. Sic enim quotidie vaſtantur, vt ſenex neſciat, quæ puer vidit, neque modò ædificia antiqua deleta, ſed etiam locorum nomina, quæ illa tenebant, amiſſa ſunt, aliáque barbara ſucceſſerunt, & planè Scythica, inaudita. Sic enim hæc gens ſuam linguam amat, vt omnium locorum, quæ inuaſerit, ſtatim immutet nomina, aliáque imponat noua incognita, non priſtinorum nominum interpretationem habentia,ſed quiduis aliud potius ſignificantia: nondum enim ſe rerum potiri putant, niſi nominum potiantur, ſic enim Græca & Latina ſuſpecta habent, vt timeant vel à nominibus ipſis. Quid igitur inueſtigaſti?exigua profectò veſtigia cùm ex hominum memoria tum ex ſcriptis authorum quidem tempore recentium, ſed vſu antiquorum: quicquid enim eſt ſupra memoriam noſtram, dicere antiquum poſſumus in recognitione locorum. Ex illis paucis velut ex vnguibus leonem, deprehendi quatuordecim regiones potiùs, quàm ex earum deſcriptionibus non propriis, ſed communibus, & ambiguis, aut

ex veſtigiis ædificiorum, quæ illæ continebant, & memoria paulò poſt extinguetur, ſi Turci valebunt: itaque fiet, vt ne me quidem multò diligentiores poſtea vlla veſtigia reperiant regionum vrbis, eiúsque monumentorum, quibus ſi ſuccurrere magis, quàm anteuertere conatus ſum, & vendicare ab interitu proximè peritura, ſiquidem fortaſſe errauerim, excuſandus ſum, & mea mora Byzantina diuturnior, quàm voluiſſem, non accuſanda, ſed damnanda fortuna, in quam me coniecit Franciſci Regis mors, cuius nutu in Græciam acceſſeram non diu vt deſiderem Byzantij, ſed vt conquirerem Codices Græcorum antiquos, vt non vnius Byzantij, ſed multorum locorum ſitus deſcriberem, vt iuuarem, ſi quid poſſem literas. A quo conatu depulſus, veritus ſum redire priuſquàm quippiam conatus eſſem, quamobrem veniſſem. Itaque meo tenui vectigali Aſiam, Græciámque peragrare conatus ſum, vrbésque nobiles deſcribere: quod addere volui, ne quis putet reditum meum retardatum, vel ab aliqua myro Byzantia, vel ab Aſiaticis delitiis, quas omnes exopto his, qui maluerint meam fortunam calumniare, quàm probare ſtudium, ad quod non vtilitas, non exiſtimatio, cùm domi meliora, & illuſtriora præſtare potuiſſem, in animi tranquillitate, & ſalutari corporis ratione, non Leonis Byzantij, non Paſiadis facetiæ me retinuerunt, ſicut nec me retinuit pronuntiandi vehementia Byzantij Pythonis, quem Demoſthenes etiam apud inferos horrere dicitur, non Barbarorum voces aſperæ, truculentæ, quæ etiam non modò tardigradas

beluas

beluas concitare poſſent, ſed etiam Byzantium ipſum Pythonem ad relinquendam patriam me extrudere potuerunt ad reditum celerem neſcio, ſiue fato, quod me in hos errores ærumnoſos meliora ſentientem rapuit, & ſcientem, & prudentem in omnia ferè pericula coniecit, ſiue conſtantiæ cauſa, ſiue rei honeſtas ad ea me impulit confirmata Platonicorum iudicio, tradentium nullum eſſe modum veſtigandi veri, niſi inueneris, & quærendi defatigationem turpem eſſe, cùm id quod quęritur ſit pulcherrimum.

FINIS.

PETRI GYLLII

DE BOSPORO THRACIO

LIBRI III.

LVGDVNI,

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,

SVB SCVTO VENETO.

M. D. LXII.

Cum priuilegio Regis.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy eſt permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou pluſieurs, ce preſent liure intitulé, ***Petrus Gyllius de Boſporo Thracio, en Latin & en Françoys.*** Et fait defences depar ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & perſonnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre, ne diſtribuer, en ſes païs, terres & ſeigneuries, ledit liure, ſi ce n'eſt par le conſentement dudict Rouille. Et ce iuſques au temps & terme de douze ans, à compter du iour & datte, que ſera paracheué d'imprimer ledict liure, ſur peine d'amende arbitraire, & de confiſcation des liures qu'ilz auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puiſſe pretendre ignorance du preſent priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy eſtant mis au commencement deſdictz liures, ſerue pour toute notification, ſauf en demander copie audict Rouille (ſi bon leur ſemble) & ce à leur deſpens. Car tel eſt ſon plaiſir, nonobſtant oppoſitions & appellations quelconques, comme plus à plein eſt contenu & declaré par leſdictes lettres de priuilege, ſur ce donnees à S. Germain en Laye, le vinthuictiéme iour de Decembre, mil cinq cens cinquante huict.

Par le Roy, Maiſtre Iean Nicot, maiſtre des Requeſtes de l'hoſtel, preſent.

Signé, Guillaudet.

ILLVSTRISSIMO,
ET AMPLISSIMO DOMINO, D. CARDINALI Armaignacio, Patrono & Mœcenati suo

ANTONIVS GYLLIVS S. P.

VETERIBVS *non solùm is fuit mos, Card. ampliss. eis, qui insignem ob caussam perpetuitatem meruissent, statuas erigere, sed summi etiam ipsi viri sui corporis simulachra in publico collocata, conspici voluerunt, nominis gloriæ ita consulentes. Quod etsi ambitionis speciem aliquam habere videretur, non vsqueadeo tamen fugiendum, sed vt virtutis monumenta quæque præclara cēseo: ita illud multo perenniùs, quo ingeniorum quàm corporum effigies relinquuntur. Siquidem statuæ & imagines vel vi conuulsæ decidunt, aut vetustatis situ decoloratæ vanescunt: volumina verò (quæ spirantia sunt hominum simulachra) nullo modo conuelli, aut senio possunt obliterari: imo sanctiora & durabiliora fiunt ipsa vetustate. Quæ cùm animo perpenderem, danda mihi fuit opera, vt Gyllij clientis tui, & patrui mei nomen cum tuo sempiternæ memoriæ traderetur, qua te optimo iure dignū censemus, in quo & vitæ religio & doctrina enitet: quibus haud dubiè vita cōstat, quòd ex mortalium commercio, eas si sustuleris, omnia*

futura sint incondita, nec minus obscura, quàm si Solem & Lunam demas. Pythagoram nanque ferũt, inter alia sua documenta admonitos voluisse discipulos, in primis, vt Deũ religione colerẽt: animum verò disciplinis. Quorum dogmatum, vt tu cultor es, quantum pietas patitur, obseruantissimus, ita Christianæ persuasionis scriptorum assiduus lector, & imitator, vt nulli clarissimorum videaris secundus: nec minus eruditione, quàm Cardinalatu memorãdus. Verùm hoc vnum scio, apicem & primatum hunc, non opes, non nobilitatẽ (quæ vel sola te commẽdare poterat) tribuisse tibi, sed religionem illam doctrinæ coniunctam: quibus sic te adornatum videmus tanquam alexipharmaco quodam. Hinc factum est, vt te consilio pollente in legationibus obeundis & Franciscus & Henricus Reges vsi sint: maximas enim res apud summos Pontifices, & vbi visum est, tuo consilio, autoritate, prudentia, gloriosè confecêre: neque ab his solùm in sapientũ numero habitus es, verùm & à summis pontificibus Romanis, & illustrissimis principibus. Hac ratione tanto apice & meritissimo, cohonestatus es: quo sane antè dignus eras, quàm acciperes. Quippe viris præcellentibus hoc inest, non vt tam studeant aliquid suscipere, quàm mereri. Tam præclaris animi dotibus illud accedit, quòd literatos diligis, ac foues: illorum beneuolẽtiam expetis, muneribus cõcilias. Etenim qui tuus in omnes studiosos semper fuit propensissimus animus, hũc eundem in Gyllium multis ab annis perspectum habui, maximè cùm illo vita functo, te verò legationem regiam obeunte apud summum põtificem Paulum quartũ, illius lucubrationes vnà cum ipso deperditas nolueris, quas in tui vnius gratiam Romæ cõscribebat, suorum vt errorum prope Vlyxeorũ, tibi rationem aliquando redderet, fata nisi in contrarium ei obstitissent. Quin & ex tua singulari huma

humanitate, beneuolentia haud insueta, te in Galliã redeunte post expletum munus, inter cætera id tibi curæ fuit, vt illinc eius conscriptiones, vel fragmenta potius asportarẽtur, ne quis eos labores tuo nomine dignos sibi vendicaret. Igitur quod ad Gyllium spectat, si quid vtilitatis hinc percepturi sunt studiosi, tibi acceptum ferent, vt qui tanti semper feceris bonas literas, ab alijs pauci æstimatas. Itaque cùm tu nec clientis industria, nec ille tanti mæcenatis liberalitate vnquam abusus sit, sed eodem animi consilio vterque publicæ & cõmuni omnium vtilitati prospiceret, tu quidem ex animi generositate virtuti, ille ingenio seruire desiderauit. Ita rem habere satis in hũc vsque diem id ostendit, cùm doctrinam doctósque vacuus à negotijs regijs, adiungis tibi, atque concilias. Hinc est, quòd longè maior laus sit tibi tribuenda, quàm cæteris principibus (absit verbo inuidia) in cuius cubiculũ permulti libri ingreßi sunt, qui veri & virtutis viam tradidère. Quæ omnia cum mihi, beneficia experto, constarent, ne ab aliorum nostri temporis instituto recedere viderer, qui cùm sua scripta in lucem proferunt, vel ab alijs exarata, haud sine inscriptionis tutela & patrocinio ea in vulgus emittũt, præclarum hunc morem mihi retinendum putaui, vt auspicijs, ductúque tuo fœlicißimo tandem exirent ea, quæ Gyllius conscripsit de Bosporo Thracio, & de Constantinopoli, longè melius ab ipso tot annos lustratis, quàm sint à cæteris, qui hoc idem tentarunt suis libellis. Fecit denique tua benignitas, ea fide & conditione in manus nostras hæc peruenirent, vt vnà cum Aeliano de Animalium historia, & libello Demetrij Constantinopolitani, de curatione accipitrum, ab ipso è Græco in Latinum factis, prælo subijcerentur. Qua in re æquißima ipse mihi deesse nolui, deligẽs tuam celsitudinem, cuius fidei & patrocinio hæc opera com-

mitterem : neutiquam aberrans à proposito patrui vita functi, qui studia sua in tua fide, tanquam in sinu tuto, suauissimè conquiescere cupiebat, quorum etiam illi semper autor fueris. Porrò autem qualecunque munus literatorium istud fuerit, Cardinalis illustrissime, & amplissime, (erit enim meæ in te obseruantiæ pignus, & grati mei erga te animi argumentum) sic æquo animo amplectaris, quo huius generis solitus es. Quòd si tuæ amplitudini placere iudicauero: fiet, vt in his, quæ à te desiderari intelligam, voluntati tuæ à me pro viribus satisfiat.

Bene vale.

AD P. GYLLIVM.

Appellant Itali vulgò sua lilia Gylli,
Nec malè se nomen sic posuisse ferunt.
Gyllius inde tibi est aptum cognomen: vt in quo
Dogmata sub niueis moribus eniteant.

IND

INDEX CAPITVM HVIVS TRACTATVS DE BOSPORO THRACIO.

LIBRI PRIMI.

LIBRI SECVNDI.

De sa

LIBRI TERTII.

PET

PETRI GYLLII

DE BOSPORO THRACIO,

LIBER PRIMVS.

CVM NOVAM Romam Constantinopolitanam sim descripturus, mihi priùs describendus videtur Bosporus princeps creator Byzantij melior & præstantior, quàm Byzas huius vrbis conditor: quanuis hic optimus & Deo simillimus fuisse traditur, quo vrbs iam tot secula carere potuit, & situs loci alium conditorem inuenisset, vt postea deserta inuenit Pausaniam, deinde funditus euersa Constantinum: at Bosporo ne punctum quidem temporis carere potest, supra quem Constantinopolis sita est. in cuius obscuritate illustranda, si longior ero, id attribuendum erit obscuræ caligini tot seculorum, quæ Bosporum Thracium cimmerico longè obscuriorem effecerunt, & magis clausum, quàm esset ante Iasonis transitum, tenuerunt, vt huius non modò caput ex tanta caligine extaret, hoc est cyaneæ petræ, sed ne eiusdem quidem plus centũ loca antiqua olim memoriæ prodita ab antiquis scriptoribus, quæ latuerunt in tenebris abhinc ferè ruinis Seueri, quorum caligo discuti non potest, nisi Phineo cæco, qui nobis ve-

lut Iaſoni tranſitum Boſpori demonſtret, oculos reſtituero, id eſt, Dionyſio Byzantio antiquiſſimo Boſporici anapli ſcriptori, iam tot annos in cæcis tenebris iacenti lumen attulero, qui licet hominũ in magna luce verſaretur, tamen craſſa adeò caligine circunfuſus eſt, vt non videretur, niſi quis ſimili ſtudio, quo vti conatus ſum, eius caliginẽ diſcuteret. Ita enim eius nomina antiqua ignorata ſunt, vt nulla iamdudum nota ſint, quæ illuſtrare ob huius freti excellentiam conabor, quod præſtat omnibus fretis. Gaditanũ quidem ſtringit duos orbes, ſed incipientes, ſed vinculo lato ſexaginta ſtadia: at Boſporus duos medios orbes nodo aſtringit non latiori quatuor ſtadiis: adde, quòd Boſporus eſt commodior, hic enim vtroque orbe accolarum multis commerciis coniunctorum frequentatus, portæ habet diſpoſitionem ob communionem mutuam, aliquando ponte iunctus ab his, qui pedibus ex vna continente in alteram tranſire mallent. At Gaditani freti rarus eſt vſus ob inuſitatam Libycorum communionem cum Europeis, & ob longinquam externi maris nauigationem. Thucydides laudat Siciliam, quòd freto viginti ſtadiorum diſiungitur à continenti, ſed id duntaxat inſulam iungit Italiæ, infame non modò ſcopulis monſtroſis & voraginibus, verùm etiam beluis, quibus Boſporus caret, chalcidicum fretum mirabile: ſed ob ſui euripi inconſtantiam ponte quidem iungentis inſulam continenti, at non longiori ſpatio octoginta paſſibus, quibus patet in longitudinem, in latitudinem circiter quadraginta, qui hominum manu obrui poteſt: reliquum chalcidici euripi Euboïcũ

fretum

fretum longũ & difficile,non enim alia infestior classi statio est.Nam & venti ab vtriusq; terræ præaltis mon tibus subiti atque procellosi fretum hoc torquẽt: Bosporus autem semper portuosus, & nauigabilis.Prætereo isthmum Corinthiacum, qui vt fretum admisisset, duos tamen sinus breues coniungeret, qui non magna nauigationis circuitione iungi possunt: at Bosporus coniungit duo maria, quæ nulla nauigationis circuitione iungi possunt:nisi Bosporo, quem sapienter Euripides clauem nominat ponti, rectè physicam rationem secuti Poëtæ finxerunt, Bosporum minimè peruium, eundémque transire, sine Phineo rege Bospori, Iasonem non potuisse,significantes pontum inuito rege Bospori adiri non posse.Rectè Hesiodus ait Phineũ excæcatum fuisse, quòd nauigationem cyanearum & ponti,Phrixo indicauisset.Omitto Bosporum Cimmerium triginta stadia latum & vadosum. qui etsi valde profundus esset,tamen hostes non arceret, sed auxiliaretur hostibus. Conglaciatus enim, pontis vicem præstat,cuius campi minus mansueti,quàm illius montes. Prætereo Hellespontum longè latiorem, & sinu Byzantiaco carentem, de quo rectè Constantinus iudicauit: cùm post habito Hellesponto Constantinopolim in Sigęo promontorio inchoatam eminenti in fauces Hellesponti transtulit ad Bosporum: prætermitto reliquos triplicis orbis limites, pontum Euxinum mare internum, Tanaim, Nilum, quorum nullus contra hostes tam tutus, quàm Bosporus. Illa enim maria latissimè patent. Tanais gelu concretus pons est barbarorum.Nilus longissimus vno loco,custoditus infinitis

locis transiri potest: Bosporus vna claue duos orbes, duo maria aperit, & claudit. Písciũ copia excellit Massilia, Tarentum, Venetia, sed omnia superat Bosporus: quò velut per portam duplicis maris pisces transire solent. Autumno & verè tam certa lege naturæ, quàm solent grues bis quotannis internum mare peruolare, tãtáque multitudine, vt primo cuique magnum piscium numerum capere & ferire liceat: neque modò ab vsu piscandi instructi, sed etiam totius piscationis rudes, atque adeò pueri, & fœminæ capere possint domi desidentes ex fenestra calathis demissis, hamísque ab esca nudis etiam imperiti piscandi, pelamides capiant tot & tantas, vt toti Græciæ sufficiant, aliísque nationibus. Et ne numerem infinita genera piscium, tot gregalis generis capiunt, vt vno reti permulta nauigia impleãt, ostrearum bonitate excellentium tantam multitudinem, cùm aliis temporibus largitur Bosporus, tum maximam tẽporibus, quibus perlongis Græci vesci nõ solẽt piscibus sanguinis participibus, vt quotidie videas fora multa redundare ostrearum aceruis, hamiarum ignotorum pisciũ Romæ & Venetiis. Suauissimi cibi crebros greges videre licet in Bosporo, eorundẽ quoque pugnas cum delfinis tales spectare, quales traduntur à scriptoribus. Quòd si Bosporani non tantopere terrenis carnibus abundarent, si piscibus delectarẽtur, vt Veneti, si liberè piscari possent, ac non pro tributo mediam piscationis partem dare cogerentur, & reseruare non haberent necesse regi omneis pelamides ex ponto descendentes, profectò omnia fora Byzantina piscium multitudine implerentur. Græci ex antiquo

tiquo quodam prouerbio extollunt Hellespontiorum piscium copiam. Sic enim inquiunt, cùm quis temerè ea, quæ abundant, aliunde affert vt rara, dicere solebant, noctuam Athenas, aut buxum in Cytorū, aut pisces in Hellespontum, quo multo præstantior Bosporus, per quem primò pisces, pastionibus ponti pingues facti descendunt: deinde ex his, qui Bosporanorum piscatorum insidias effugerunt, latiorem transeunt Hellespontum. Quid quòd sua dulcedine superat cætera maria, & suæ dulcedinis fœcunditate contendit cum mirabilibus fluuiis, inter quos excellit Nilus Aegypto quidem fœcūditatem dans, sed non tam suis natiuis aquis, quàm cœli & terræ siticulosæ natura, id quod deprehenditur ex riuulis fontium Arabiæ, Africæ, Mediæ, Babyloniæ: hi enim sicut Nilus vicina loca, quæ alluere possunt, fertilia efficiunt. Vnde Byzantiis agris Libyæ tam eximia fertilitas, vt terra agricolis fœnus reddat cum centesima fruge? nisi ex vicinis mediocribus fluuiis saxorum mole primùm retentis, deinde per fossas diuisis? Quot in Gallia delitescūt flumina, quæ si per arenas mediam ferè occupantes partem orbis transirent, non mediocrem arenis fœcunditatem darent? Bosporus sua dulcedine piscium multitudinem Niliacis arenis numerosiorem alit, non modò à se procreatorum, sed etiam ab vtroque mari, tum mellis & ceræ, frumenti & vini, cæterarúmque rerum copiam largitur non modò Bosporanis: sed etiam infinitis nationibus longinquis, atq; adeò ipsi Nilo Aegyptóque permulta impertitur. Iure igitur Bosporus vulgò dicitur, Autumno aureus, Vere argēteus, rectius

appellandus Chryſorrhoas, quàm quiſquã alius, etiam ſi eſſet Chryſorrhoas Damaſcenus. Hic enim vnius Damaſci agros irrigat duntaxat, præterea nihil fert, innauigabilis. Iam quiſpiam cœlum Boſpori damnabit, vt caliginoſum, Apolloniúmque afferet, cùm ſcribit Argonautas ex alta ſpecula inſulæ Cyzici proſpexiſſe πε-ρόων στόμα Βοσπόρου δίου ἀερώδεσιν ἠδὶ ὀμιχλώδεσιν. Id enim non ex Boſporici cœli natura, ſed ex longo interuallo accidit, quo amplius octoginta millia paſſuum à Cyzico abeſt Boſporus. Loca enim longinqua, & ſi cœli natura lucida ſint, tamen ex longinquo interuallo proſpecta obſcura videntur. Erit alius, qui non probabit Boſpori oras, vt aſperas & planè thracicas: at hæ miti amœnitate certant non ſolùm cum omnis maris littoribus, ſed etiam cum ripis nobiliſſimorum fluminum. Nilus quidem ſuam amœnitatem ex vna ripa oſtentat, ex altera deformat, patefaciens exuſtos, & latiſſimè retorridos campos. Vidi Penei ripas, quas amœnas efficiunt illa nobilia Tempe Theſſalica in nemoroſa conualle inter Oſſam & Olympum ſita, per quæ media Peneus viridis labitur, amœna, vt dicuntur, ſed anguſta: & breuia vndique, montibus in altitudinem immenſam elatis coarctata, vt terror adſit prætereuntibus, qui augetur, ſi Liuio credimus, ſtrepitu Penei agreſte quiddam reſonãtis. Vidi item ripas amœnas aliquot fluminum Mediæ, hæ enim ſunt illa decantata Tempe medica, virore quidem plantarum manu ſatarum læta, ſed vndique montibus aſperis arenaceis, qui natiuis arboribus carent, circundata: veruntamen nulla amœniora ſpectaui valle, per quam defluit Boſporus vtrinq; cin-

ctus

ctus collibus molliter aſſurgentibus, vallibus leniter pronis vtriſque partim nemoroſis, partim vitiferis & frugiferis, partim amœnitate viretorum, floribus, herbis, arboribus etiam fructuoſis enitentium, inter quæ excellunt horti Regij: quos ſingulos quid aliud eſſe dicam, quàm Theſſalica illa Tempe amœniſsima, ſed longè amœniora, niſi ea Lapithæ Centauri velut dracones Heſperidum hortos cuſtodirent, procúlque ſpectatores arcerent. Sileo riuos perennes & perlucidos circiter triginta hinc atque illinc delabentes in Boſporum, prætereo fontes gelidos. Quid vnum iam commemorem Nymphæum Chalcedoniorũ ſitum iuxta Boſporum à permultis antiquis commemoratũ, cùm valles Boſpori pluſquã quinquaginta nihil aliud ſint, quàm Nymphęa virore nemorum & pratorum, topiario & coronario naturæ opere ſpectabilia. Ora autem maritima collucet plus triginta ſinibus portuoſis ad marginem vſque profundis, inter quos excellit ſinus Chryſoceras, hoc eſt Cornucopiæ. ſiquidem aurum omnium rerum copiam largitur. Collucebat olim ab initio Boſpori ad finem ædificiis continuis, quæ longis bellis euerſa iterum excitantur, vt ab initio ſinus ceratini iam littus ad promontorium Eſtias, littus patens in longitudinem circiter decem miliarium exædificatum ſit ferè continuis ædificiis, non modò in ſicco, ſed etiam media ex parte in mari ſubſtructis non modò ad hominum habitationem, ſed etiam ad ſtationem ſcapharum, atque excipulas piſcium: quæ omnia patitur mitis Boſporus. Non enim fremebundo æſtu efferueſcit in ædificiorum fundamenta, ſicut cæ-

tera freta, quæ littoribus fracta, ſpumarum feruorem in ædium pauimenta furioſè iactant, & fremitu terribili murmurantis maris littora plangentia maritimas vrbes vexant, ſed lenis vrbem & ſuburbana alluit, neque ſeſe effert extra littus, quanuis humile & planum. Itaque Iaſonem duodecim diis apud Boſporum ſacrificaſſe, templúmque condidiſſe arbitror, iudicãtem non modò hominum, ſed etiam omnium deorum domicilium eſſe Boſporum. Apollo quidem ſex templa habuit iuxta Boſporum antiquiſſimum in vrbe Chalcedone, nullis oraculis cedens, duo Byzantij, vnum in Xerolopho, cum tripode antiquiſſimo, alterum cum luco laurorum iuxta finem ſinus cornu, quartum, iuxta eundem ſinum, quintum in promontorio nuncupato Metopo, ſextum in ſuburbano vico appellato Daphne à profundo luco laurorum Apollini conſecrato, qui in Olympia, vt Mercurium curſu ſecum certantem præuerterit, ita periclitaretur certans in medio Boſporo cum Mercurio, qui ſemper præfuit promontorio Hermæo, obſidente maximas Boſpori anguſtias, cuius radices cùm ſuſtinerent Darij pontem, eiúsque ſedem in ſaxo exciſam, oſtenderunt Mercurij ingenio Darium Aſiam Europæ quaſi compedibus alligaſſe. Iuſtiùs apud Boſporum perenni certamine Iuno, Venus, Pallas contendunt: quàm vbi ſemel contendiſſe dicuntur. Dulcis Venus mare (vnde nata eſt) dulce oſtentat excellere. Iuno colles vberes profert, & promontorium Boſporium, in quo fuit ædes Iunonis acręæ. Pallas arces Byzantias proponit non iudici Paridi iuueni paſtori, ſed Ioui antiquiſſimo imperatori, & Neptuno, præſid

præſidentibus Boſporo, cuius portas Neptunus ſerua-re traditur, & claues ponti cuſtodire, adiutore filio Byzante fabro clauis ponticæ, hoc eſt arcis Byzantiæ conditore, in qua antiquum Neptuni templum fuiſſe ſcribit Dionyſius. Iupiter Vrius, imperatórque quandiu multúmque Boſpori anguſtias tutatus ſit, declarat fanum Iouis Vrij, in hunc diem nomen retinens: declarat eiuſdem ſtatua in Boſporo ſita, quæ, cùm tam multa bella ex ponto emerſerint, ſeruata eſt, cùm interim ſua ſigna Iupiter pateretur ex Macedonia, ex Græcia auferri. Cùm Lucullus ex ponto auferret coloſeū Apollinem, tamen illam, etſi in toto orbe pulcherrimè facta haberetur, attingere non auſus eſt: nec arce prius ceſſit, quàm Chriſtus ei ſucceſſit verus Iupiter Vrius, & Imperator: adeò ille Boſporũ amore proſequutus eſt, quem nonnihil augere potuit, id quod ſempiterna nominis memoria Boſporus teſtatur ſe tranſuexiſſe Io, quam Iupiter amauit, Boſporíq; accola Semyſtra educauit Ceroeſſam Iouis & Ious filiam matrem Byzantis, qui condidit Byzantium. Acriùs igitur & commodiùs in Boſporo, quàm in Olympia de Orbis imperio Iupiter cum Saturno colluctari potuiſſet, nec modò deorum hominúmque pater, ſed etiam mater deorum Boſporum accoluit, ſuíſque ædibus arcem oppoſitam arci Iouis Vrij illuſtrauit: neque modò dij deæque inter ſe, ſed etiam ſecum de pulchritudine Boſpori certant, in quo mari Venus dulcior, quàm in dulciore pōti, cuius aqua potui pecorum vtilior, quàm dulcium fluminum. Itaque accolentes pontum omnia pecora ad mare ducunt, vt ex eo bibant, vbi Venus placidior,

quàm in placido Bosporo, vbi Veneris placidæ ara in sinu auricornu nuncupato, eiusdémque templum in suburbano proximo Chalcedoniæ: & in portu Lyciorum, vbi etsi Bosporus frigidus, tamen Venus frigere non potest compressa collibus Bacchi & Cereris feracibus. Iuno circa Bosporum duplex & gemina, nempe vtraque continens certat non solùm de similitudine, sed etiam de paritate collium, vallium, fontium, frugum, fructuum: vbi Pallas vrbium, arcium tutrix, arcem architectari potuisset commodiorem ad retinendum vtrunque orbem, quàm in Bosporo, vbi Pallas Bospori primas sibi partes deberi contendat, quàm in arce Byzantij, quò primùm egressi Coloniæ deductores Mineruam coluerunt, arámque Mineruæ ecbasiæ ibi erexerunt, & Pallade adiutrice statim pugnarunt tanquam pro terra patria, nempe Byzantio, quod lumen est clarissimum Bospori. Habuit item alterá aram supra Bosporum, quam Megarenses coloniæ deductores Palladis dissipatoriæ appellarunt ab hostibus Barbaris dissipandis. Diana item, & Ceres, & Bacchus contendunt ornare Bosporũ. Ecquodnam aliud tam breue spatium sex templa habuit illustria Dianæ, quàm Bosporus? in cuius exordio fuit Dianæ fanum adeò celebre, vt idem fanum ab aliquibus dicatur Dianæ, ab aliis Iouis. Nusquam Diana sua retia marina tendit felicius, quàm in Bosporo, in quo medio fuit ædes Dianæ dictynæ. Finis Bospori habuit templũ Dianæ Orthosiæ, & ædem Persephone in promontorio Bosporio: itémque in opposito littore delubrum Dianæ Luciferæ, atque in Bospori portu Lyciorum nuncupato

templ

templum Dianæ phoſphori. Sed quid tam multa de diis? cùm poſſem Boſporum ſuis variis & propriis laudibus efferre, niſi hæc pauca præloqui voluiſſem, non tam vt laudem Boſporum ex iudicio Deorum, quàm vt Boſpori nomina antiqua ſummatim informē vſurpata atque appellata ab aris, templis, cæteríſque Deorum monumentis. Itaque Boſporum deorum domicilium appellaui, quòd in eo omnium maiorū deorum aræ, ædéſque multæ & celeberrimæ fuerunt. Iure igitur nonnulli Boſporum, ſacrum oſtium appellarunt: iure Iaſon duodecim diis fanum conſecrauit propterea, vt mihi videtur, quòd omnes dij ad eum ornandum contendiſſe videntur cōtra Soſtratum, qui Boſporum aſſerit Neptuni opus eſſe: mihi potius ab orbe condito ipſum patefeciſſe videtur architectus ille ſummus, qui elementa creauit & diſtinxit, quomodo Neptuni fortuita vi Euxinus pontus tam ſcitè Boſporū aperire potuiſſet? in quo nihil fortuitum videtur, ſed ſumma ratione factum, vt vix vlla humana mens maiore artificio excogitare poſſet commodiorem ad nauigandum: aut ſi quis tentaret Boſpori os aliter fingere, ille eſſet, qui in alia corporis parte os hominis, quàm eſt, commodius eſſe debuiſſe, fruſtra probare niteretur. Primùm ſuum introitum inter cyaneas largum viginti ſtadia, montibus cinctum velut brachia diſtendit in complexum introeuntium, deinde ſenſim per longitudinem duorum miliarium vſque ad promontorium Myrleanum coarctatur in anguſtias miliarias, pòſt in longitudinem quinque miliariorum: quoniam rectus procedit, multos ſinus portuoſos efficit, atq; ad finem

vſque magnis anfractibus, & crebris ſinibus pergit flexuoſus vſque ad mœnia Byzantij, cuius mucrone velut roſtro ſcinditur in duas partes,quarum rapidior & maior in Propontidem progreditur paulatim, oris recedentibus,vſque dum inter Chalcedonem & Byzantium dilatatur in quatuordecim ſtadia, ſimiliter pari introitu aſcendentes excipiens in pontum, vt excipit deſcendentes ex ponto. Altera pars ſinum efficit,cornu nuncupatum. ſed quid plura de Boſporo? ſine quo Byzantium nunquam extitiſſet,aut vulgaris vrbs remanſiſſet,cuius conditor & genius Agathodęmon Boſporus iure dici poteſt & debet, ſine quo non modò viuere cum dignitate,ſed ne naſci quidem potuiſſet. Et ne habeam inculcare, quæ poſtea dicam de Byzantio,id ferè omne Boſporo acceptum referre oportet, quod laudis tribui poteſt Byzantio.

De origine Boſpori,& de eius multis nominibus.

CAPVT I.

BOSPORI Thracici origo eſt pontus Euxinus.ſupra pontum eſt Mæotis,quam matrem & nutricem ponti diuulgauit hominum ſermo, iam ab vſque antiqua memoria traditus, Mæotidis finis Tanais, limes Europæ & Aſiæ Mæotidem Cimmerico freto excipit pontus, auctus Mæotide,& multis magníſq; fluminibus per Thracium Euripum exit in Propontidem. Et vt magni lacus fluuium aliquem emittere ſolent, ita pontus emittit in mare Aegæum velut flumen maximum, in principio anguſtum, in medio amplum, in fine ſtrictum. Finis appellatur Helleſpontus, medium verò lacus ſimilitu

militudinem gerens Propontis, principium Bosporus. Hunc multis nominibus scriptores appellant: Græci quidam αὐλῶνα. Pomp. Mela, canalem, alij Euripum Thracium. Herodotus modò ponti os appellat, modò αὐχένα. Laurentius vertit collum, poterat purè & Latinè reddere fauces pontici maris: Græci nostræ ætatis λαιμὸν nominant. Turci eodem sensu Bogazin: fauces, inquit Liuius, στενὰ vocant Græci, Bosporum quidam recentes scriptores stenon nuncupant. Pomp. Mela etsi interdum totum fretum nominat fauces, tamen partem vltimam Bospori positam inter Chalcedonem & Byzantium propriè appellat fauces, reliquam oris partem vocat os. In Bospori, inquit, faucibus oppidum in ore Templum est. Oppidi nomen Chalcedon, Templi numen Iupiter, vbi distinguit fauces ab ore, ídq; aptè: siue existimat pontum, vt omnes existimant, exire in Aegæum velut per meatus cuiuspiam animalis, nempe primò per Bosporum, quasi per os & fauces subire in aluum, hoc est in Propontidem: deinde per Hellespontum, tanquam per vesicæ fauces delabi in Aegęū: siue putat mare Aegæum exire in pontum, id quod putare videtur, sed falsò, vt paulò infrà ostendam. Tum enim, reuera, Aegæum à Propontide velut ab aluo eiiceretur in pontum per fauces & os Bospori. Non igitur minus rectè Threicias fauces Bosporū appellabimus, quàm Lucanus Hellespontum appellauit. Cicero Bosporum nunc introitum ponti, nunc os, atq; angustias dicit. Similiter Aristides Bosporum appellat εἰσβολὰς τοῦ πόντου. rectius Philostratus ἐκβολὰς τοῦ πόντου. Cùm Bosporus sit ponti exitus potiùs, quàm introitus Pomp. Mela an-

gustias introitúmque maris venientis, nos fretum: Græci πορθμὸν appellant. Procopius restrictius hunc præfinire videtur in libro inscripto περὶ τῶν ἀνεκδότων, quem scripsit contra Iustinianum, contráque eius vxorem Theodoram. Byzantium, inquit, vtrinque fretum habet, vnum in Hellesponto circa Sestum & Abydum, alterum in ponti Euxini ore, vbi fanum nominatur: in Hellesponti freto tributum quidem minimè exigebatur. Præfectus verò à Rege missus in Abydo sedebat perscrutans, si qua nauis ferens arma sine Regis permissu iret Bysantiũ, aut si quis Byzantio soluisset, qui non ferret literas & signa hominum, quibus hæc cura mandata esset. Non enim fas quenquam ex vrbe Byzantio enauigare sine dimissione virorum operam dantium magistratui appellato magistro non dimissorum. Similiter si quis ad Barbaros mearet, apud fanũ Iouis præsidebat, qui perscrutaretur, si qua ex Romæorum ditione ferret, quæ ad hostes efferre non liceret: nihil tamen huic præfecto exigere licebat ab his, qui illac nauigarent. At ex eo tempore, quo Iustinianus accepit imperium in vtroque freto, constituit tributum publicum, & stipẽdio quidem vtrique freto præfectos afficiebat. Verùm edicebat, vt omni vi quàm plurimas pecunias inde auferrent. Prætereo cætera, quæ Procopius colligit contra acerbam exactionem à Iustiniano vtrique freto constitutam, hoc vnum duntaxat ex his percipe, Procopium Bospori & Hellesponti summas angustias strictè nominare fretum, vt Titus Liuius fretum Chalcidici Euripi vocat summas angustias canalis Eubœã diuidentis à Bœtia: certis & propriis etiam aliis vocabulis

bulis Bosporum scriptores nominant. Ptolemæus os occiduum ponti. Apollonius Argonauticorum poëta σκολιου πόρου στείνωπον appellat. Arrianus fretum Mysium à Mysiis populis, cùm id Mysij accolerẽt: deinde Thracium à Thracibus accolis. Potuit etiam appellari Bithynicum, & Mygdonium, & Bebrycium, cùm Bithynia, quæ claudit Bospori latus dextrum, Asiaticúmq;. Fuerit etiam appellata Mygdonia & Bebrycia. Herodotus nominat Bosporum Chalcedoniæ. Strabo os Byzantiacum. Ioannes Tzetzes appellat Bosporum Damaliten sua ætate nuncupatum, vulgò Prosphorium. Aristides ianuam ponti vocat, imitatus Pindarum, qui fretum Gaditanum portas dicit Gaditanas. Ora enim similia portis habentur: inde fluminum exitus ostia dicuntur. Plinius fretum Gaditanum appellat limen interni maris. Euripides clauem Ponti nuncupat Bosporum. Vnde autem vocetur Bosporus, etsi omnibus clarum, à bouis meatu: tamen dubium controuersúmque inter vetustissimos scriptores est, quænam bos illa fuerit, & quà transierit, quod non tantopere quærendum putarẽ, nisi hoc perspicuo facto, planè intelligere non possumus, vbi locus appellatus Bos siue Damalis, vbi Chrysópolis. Poëtæ tradunt Inachi filiam mutatam in bouis speciem, ira Iunonis fretum hoc transisse, ex eóque Bosporum appellatum fuisse. Polybius addit trãsiisse ex Europa ad locum sua ætate nuncupatum bouem. Arrianus ex quorundam sententia adiungit aliã, bouem fuisse, quæ huic freto nomen dederit, quam dicit Phrygibus vrgentibus incolumẽ transiisse fretum, positum inter Chalcedonem & Byzantium, ducémq;

illis extitisse, quibus diuinum oraculum datum erat, vt bouem transitus ducem facerent, cui obtemperantes incolumes transierunt, huiúsque meatus monimẽtum tradit esse bouem æream, excitatam à Chalcidonensibus, locúmque illic esse, qui vsque ad suam ætatem forsan ex hac appellaretur Damalis. sed vbi fuerit locus Bos siue Damalis dictus, posteà suo loco ostendã. Dionysius Byzãtius affert quosdam tradere bouem œstro stimulatam ad promontorium, in quo postea conditum est Byzantium delatam traiecisse meatum medium, ex eóque hunc Bosporum, illud Bosporium nominatum fuisse. Alij verò testantur ideo sic nuncupatum, quòd omne fretum appellare olim solerent Bosporum, nonnulli scribunt accolas, siquando olim hoc fretum traiicere vellent, rates alligasse adiunctis bobus, atque ita traiecisse. Ex eóq; nomen adeptum fuisse. Nimphis tradit Acarionẽ historiæ mandasse Phryges traiicere volentes nauem ædificasse bouis caput in prora habentem. Hæc quidem ex antiquissimis scriptoribus attuli, vt cognoscatur num verè recentes scriptores tradãt, inter quos Ioannes Antiochenus, qui scribit à Byzante conditore Byzantij bouẽ in hoc fretum immissam traiecisse ad Chrysopolim, ex eóq; Bosporũ appellatũ fuisse, cum Byzas nepos fuerit Ious, quæ antequam Byzas nasceretur, hunc canalem traiecerat.

De Bospori principio, & fine, & de eius longitudine.

CAPVT II.

HERODOTVS Bosporum Thracium scribit longum esse centum & viginti stadia, sed loca vnde incipit, & desinit, non explicat. Polybius

bius similiter longum esse dicit, & loca quibus termi-
natur, nominat, nempe ex parte ponti fano nuncupa-
to ex parte Propontidis, Chalcedone. sed fani nomen
non declarat, Iouísne, an Dianæ, an Neptuni: nam ho-
rum trium fana ponuntur in ponti introitu. Sed Me-
nippus, & Arrianus in suis periplis Bithyniæ id fanum
nominant Iouis Vrij, & ponunt in Asia, eandem Bos-
poro longitudinem dantes à fano Iouis Vrij ad Chal-
cedonem. Similiter Pomp. Mela oram Bospori Asiati-
cam persequens tradit templum in ponti ore positum
authore Iasone ædificatum, cui nomen esset Iupiter. ex
eóque templo dicit, vt ingens pontus sese aperit: quem
Herodoto teste, vt videret Darius apertum, profectus
est ad Cyaneas à Græcis Planctas nuncupatas, vbi in fa
no sedens contemplatus est põtum mirabilem, ex qui-
bus dubium cuipiam videri possit an fanum Iouis fue-
rit in Cyaneis petris: cùm etiam Dionysius Orbis ter-
ræ scriptor tradat ex ore Bospori Thracij (vbi fama est
petras Cyaneas errantes per altum inter se concurris-
se) mare multum aperiri. sed ingens pontus non modò
ex insulis Cyaneis sese aperit, verùm etiam ex fano Io-
uis, quod etiam hodie ἱερὸν Græci appellant, posito in-
tra Bosporum distante ab insulis Cyaneis quadragin-
ta stadia atq; adeò pontus patescit à loco Bospori lon-
gè interiori distantę à Cyaneis plus sexaginta stadia,
quem Dionysius Byzantius appellat clauem ponti: vbi
dicit pontum eminentibus promontoriis tectum inci-
pere aperiri, nullo impediente amplius verũ aspectum
maris, Symplegadásque appellatas olim fuisse flexio-
nes multiplicium promontoriorum. Itaque Cyaneas

petras esse non modò insulas nuncupatas Symplegadas, sed etiam rupes cingentes littora Bospori, & radices promontorij, vbi hodie spectatur fanum, ex quo Darius contemplari potuit pontum longe latéque. At fanum nuncupatum alibi, quàm vbi hodie extat, non fuisse videtur ex Strabone, Distant (inquit) fanum Byzantiorum, & fanum Chalcedoniorum à Cyaneis insulis viginti stadia, quorum alterum fuit Iouis Vrij, alterum Serapidis. Quamobrē in sinu, quem Græci huius ætatis appellant Dios sacra, fanum Iouis fuisse videri poteſt. Præsertim cùm supra id, quod nunc vocāt ἱερὸν, Bosporus pergat angustus vltra duo miliaria, nimirum vsque ad Dios sacra, sed vt ibi aliqua Iouis ara fuerit. Tamen templum Iouis Vrij terminus *Bospori* ab authoribus celebratus illic non fuit, & erratum esse in Straboniano Codice, vel ex ipsius Strabonis verbis liquet, cùm ait apud templum Byzantiorum, & Chalcedoniorum fretum strictissimum esse totius Bospori, id quod non est apud sinum nuncupatum Dios sacra, tum magis ex Arriano tradente Cyaneas quadraginta stadia distare à fano Iouis Vrij, vbi idem totius Bospori os strictissimum esse dicit, ibidémque esse ostium ponti addit. Philostratus, & *Dionysius Byzantius* dicunt esse quatuor stadiorū, at obiicietur Polybius scribens fanum Iouis distare ab Europa duodecim stadia, obiicietur etiam Procopius, tradens Asiam atque Europam circum Abydum, & Sestum prope inter se accedere, iterúmque circa Byzantium, & Chalcedonem vsque ad petras Cyaneas olim appellatas, vbi fanum nunc ita appellatum. In his enim locis decem stadio-

rum

rum interuallo, cóque minus vtraque continens separatur ab altera. Quibus obiectis respődendum est: non intelligere Polybium de latitudine Bosphori, sed de distantia fani ab Europa: fani enim arx sita fuit in supercilio promontorij, vbi etiam nunc castrum est, quod vulgus etiam Græcorum nominat ἱερὸν, id est fanum, aut si intelligit fanum iuxta litus Bospori situm, codicis Polybiani erratum esse, aut ipsum errare dicemus, Procopium prorsus à vera mensura aberrare, siue intelligit de interuallo inter Cyaneas sito, inter quas fretũ intercedens ex Strabone, & meo iudicio patet in latitudinem viginti stadiorũ, siue intelligit Cyaneas cautes, cingentes Bosporum, & promontorium nuncupatum fanum, vbi scriptores longè antiquiores dicunt duntaxat quatuor stadia latas esse angustias supra quas eminent duo castella, alterum ex Asia, alterum ex Europa, quæ Græci vsque ad hanc diem vocant ἱερὰ, vbi antiqua fana fuisse cùm ex antedictis assequor, tum ex meis oculis & pedibus: quibus infrà ostendam ab vltimis Bospori faucibus inter Chalcedonem, & Byzantium sitis, ad castella ἱερὰ esse centum & viginti stadia, quorum situs ostendit nullum locum in Bosporo tam aptum esse ad obsidendas Bospori fauces, quàm locus, vbi hodie ἱερὸν dicitur eiusmodi, qualis à Polybio describitur fanum esse locum natura munitissimum situm in ponti ostio, quẽ Byzantij ingenti pecunia mercati fuerunt oportunitate loci pellecti, ne vllam cuiquam commoditatem relinquerent in pontum, vel ex ponto nauigandi, nisi id cum voluntate faceret Byzantiorum. Is locus si ad superiorem ponti introitum

intercurrentem inter Myrleium & ſinum nũcupatum Dios ſacra fuiſſet, vbi Boſporus largior, & multo rapidior,& vndique ferè rupes præruptæ, nõ tam ipſi alios impediſſent, quàm ſemetipſos non habentes neque commodum acceſſum,neque portum. Adde quòd hoſtibus commoditatem reliquiſſent muniendi promontorium quod fanum etiamnum appellatur natura munitiſſimum. Ad cuius radices fretum eſt anguſtiſſimũ totius Boſpori,adde etiam hoc promõtorium plenum ruinis retinere adhuc veſtigia veteris oppidi, in cuius ſummo etiam nunc extat caſtrum muris cinctũ, quod Turcorum præſidio diligenter cuſtoditur, oppoſitum oppido Europæ ſimiliter in ruinis iacenti : quod cum Byzantij tenerent ſitũ è regione fani *Aſiatici* ab *Strabone* nuncupati Chalcedonici,perſpexerunt commodiſſimum eſſe vtrunque tenere ad occupandas introitus pontici fauces anguſtas vtrinque portum habẽtes, olim cathenis claudi ſolitas, quæ vſque ad hunc diem in arce fani Aſiatici ſeruari dicũtur.quod diſtat à pharo huius ætatis quadraginta ſtadia, cui vicinas inſulas Cyaneas infrà oſtendam,ex quibus pleniùs liquebit fanum hodie nuncupatum eſſe illud Iouis Vrij fanum antiquiſſimum,quod *Polybius, Herodotus, Menippus* poſuerunt finem Boſpori. Quos miror non vlteriùs poſuiſſe ſaltem duo miliaria, vſque ad ſinum Dios ſacra appellatum,quò vſque canalis Boſporius pergit anguſtus, vbi non multo latior alicubi, quàm ad anguſtias fani, quum etiam rectiùs finem Boſpori ad Cyaneas inſulas poſuiſſent : vt Dionyſius Byzantius,vt alij plerique. Inter quos Strabo. Cyaneæ, inquit, in ore ponti

ſitæ duæ perparuæ ſunt inſululæ, quarum altera Europæ propinqua, altera Aſiæ, diuiſæ inter ſe freto lato viginti ſtadia. cui conſentit Dionyſius orbis terræ ſcriptor. Sed ſiue Boſpori initium ſit à Cyaneis inſulis, ſiue à fano Iouis, longitudo, quam Strabo attribuit Boſporo, diſſentit ab aliorum longitudine: nam ſi initium ſit à Cyaneis inſulis, quas Strabo dicit diſtare à fano viginti ſtadia, non conuenit cum Arriano, neque cum meo iudicio. Illas enim Arrianus dicit diſtare quadraginta ſtadia à fano, à quo ſi Boſporus incipit, Strabonis mẽſura iuſta non eſt: quam ponit hoc modo: Cùm inquit, ex anguſtiſſimo freto intercidenti inter duo fana proceſſeris decem ſtadia, obuiam ſeſe offert fretum coarctans Boſpori fauces in quinq; ſtadia: cùm ab anguſtiis fanorum ad alteras anguſtias, quæ ſunt ad Hermęum promontorium ſint amplius quinquaginta ſtadia. Id quod ipſe menſus ſum. Et Herodotus cõfirmat. Darius, inquit, ponte Boſpori tranſitum coniunxit ad eum locum, qui eſt medius inter fanum, & Byzãtium, locúmque vbi pons iunctus eſt, continuatis nauibus. Polybius appellat Hermæum promontorium, à quo vſque ad Byzantiorũ cornu nuncupatum Strabo non abſurdè quadraginta ponit ſtadia, ſi rectè dimenſus ſum, & priuſquam dimetirer, collegeram ex Sozomeno. A promontorio, inquit, nuncupato Eſtiis ad Conſtantinopolim nauigatio eſt circa triginta ſtadiorum, à promontorio Hermæo ad promontorium Eſtias recta nauigatio excedit miliare. Ex quo patet à fano Iouis ad cornu Byzantiorum ſtadia eſſe amplius nonaginta. At ex Strabonis menſura eſſent duntaxat ſexa-

ginta, cùm à Byzantio ad fanũ ex antiquioribus Strabone ſcriptoribus ſtadia conſtet eſſe centum,& viginti:à quibus menſura codicis Pliniani etiam ab Hermolao emendati diſſentit. Boſporus,inquit, D. paſs interuallo Aſiam Europæ auferẽs abeſt à Chalcedone XII. M. D. paſs. Inde fauces primæ VIII. M. CCL. paſs. vbi Phinopolis,ſi errores ibi non ſunt notularum numerariarum,vt eſſe longitudinis non videntur Hermolao, certe mihi errare videtur ponẽs XII. M. D. paſs.à Chalcedone ad anguſtias Boſpori largas D.paſs.ſiue eas intelligit eſſe in Hermæo : vt intelligere videtur alio loco. Anguſtiæ,inquit,Thracij Boſpori appellantur latitudine D.paſs. quà Darius pater Xerxis ponte tranſuexit copias. At,vt iam dixi,Strabo ab anguſtiis Hermæi promontorij ad cornu Byzantiorum ponit quadraginta ſtadia. Herodotus ab his anguſtiis ad Chalcedonem miliaria deſignat circiter ſeptem,& quingẽtos paſſus, cùm locum vbi Darius pontem fecit, medium eſſe dicit inter fanum,& Byzantium:vnde fauces primæ non abeſſent à Chalcedone octo miliaria. Siue Plinius intelligit anguſtias fani, tum enim magis fallitur. Nam ex Polybio à fano ad Chalcedonem ſunt centum & viginti ſtadia. Quòd autem addit ab his anguſtiis ad fauces primas, vbi Phinopolis eſt, VIII. M. CCL. deſignat fauces prope Cyaneas, cùm dicit ibi eſſe Phinopolim, quam alio loco dicit eſſe iuxta Boſporum : aberrare videtur. Nam ſiue à promontorij Hermæi anguſtiis intelligit, ſunt amplius XII. miliaria ad Cyaneas,ſiue à fani anguſtiis, quas Arrianus tradit diſtare à Cyaneis quadraginta ſtadia. Sed quid diutiùs me

torquet

torquet Plinij inconſtantia,qui alibi non veretur ſcribere Cyaneas diſtare ab oſtio M. xiiij. ab Europa. M. D.quæ profectò non diſtant ab Europa plus octoginta paſſibus Romanis:neque ab oſtio,etiamſi eius initium ſit à fano Iouis amplius quinque miliaribus. Verùm illi non ferendi ingnorantes initium, & finem Boſpori, quos deſignat Euſtathius. Thracicum, inquit, Boſporum alij dicunt eſſe anguſtias Anapli nuncupati. Ego verò poſtea oſtendã Anaplum eſſe prope Eſtias promontorium, deinde adiungit Euſtathius diligentiùs perfectiúſque tradere qui dicunt ſupra Chalcedonem eſſe os ponti,vbi etiam ſunt maximæ anguſtiæ:nempe deſignat anguſtias,quas dixi vnas apud promontoriũ Hermæum,alteras ad fanum Iouis. In quo errore cognoui eſſe nonnullos Byzantios illic extimãtes Boſporum dici ex eo quòd boues vltrò citróque tranſire ſolitos ſæpe viderint. Plinius ſimiliter anguſtias Boſpori propriè Boſporum appellare videtur, Cùm ait, Boſporus D.P.interuallo Aſiã Europæ auferens abeſt à Chalcedone xij.M.D.P.inde fauces primæ. Nam quòd Xenophontis codices tam editi,quàm nondum editi habeant Chryſopolim Aſiæ vrbem extra ponti oſtium ſitam eſſe,ſic enim græcè eſt, ἔξω τοῦ στόματος,ſed exiſtimo legendum ἔσω,vel εἴσω τοῦ στόματος,cùm omnes Geographi intra Boſporũ conſtituũt Chryſopolim, quæ in penitiore Boſporo eſt:quã Chalcedon,& Byzãtiũ vrbes ab omnibus principibus geographis in Boſporo cõſtitutæ. Itaq; miror Herodianũ ſcribere Byzãtiũ ſitũ eſſe in anguſtiſſimo Propontidis freto,quẽ facile pateret, ſi dũtaxat dixiſſet ſitũ iuxta Propontidem. Quod for-

tasse etiam Herodiani ætate Byzãtium aliqua ex parte, sed minima ex tribus Propontidem attingeret. At ex ea parte fretum angustissimum non est, ac potiùs nullum fretum est, sed lata Propontis, nescio an imitatus sit Polybium, qui Hellespontum appellat Propontidis angustias. Varro Propõtidis fauces dixit, vbi Xerxes pontem iunxit. At hi etsi poterant appellare ponti secundas angustias & fauces, tamen rectè appellarũt Propontidis. Nam influit in Hellespontum Propontis, at non item in Bosporum: quin nusquam Bosporus rapidior fertur aduersus Propontidem, quàm circa Byzantium. In eodem errore est Eustachius, ponens Chalcedonem in Propontide, sic enim interpretatur Dionysij versum, χαλκίδες μὲν πρῶτα παρὰ στόμα γαῖαν, τουτέστι περὶ στόμα, ἤγουν περὶ τὴν προποντίδα, cùm potius interpretari Bosporum debuisset. Similiter labitur Priscianus sic eũdem versum latinè reddens: Sunt Chalcedonij primi post ostia ponti, contra Herodoti Polybij. Strabonis, & reliquorum summorum scriptorum sententiam, qui intercedens fretum inter Chalcedonem & Byzantium appellant Bosporum. Dionysius Byzantius antiquissimus Bosporici Anapli scriptor promontorium, in quo situm est Byzantium appellat Bosporium, ex eo quòd bos illa, quæ nomen dedit Bosporo, ex hoc promontorio transierit in Asiam. Sed quàm interdum Geographiæ negligentes fuerint, etiam insignes Grammatici cùm ex aliis perspexi, tum ex Eustachio, & Prisciano, tum maximè ex Ioanne Tzetze, qui Bosporum Thracium appellandum esse Hellespontium, & totam Propontidem Hellespontiam præscribit, magis quàm docet.

cet. Sed quàm arroganti licentia, ex ipſo loquente cognoſce. Boſporus, inquit, apud nos appellatur Thracius, & Helleſpontius, is, qui communi conſuetudine Proſphorion vocatur. Diſce etiam Helleſpontum, vnde, & quouſque tẽdat. Ex Abydi anguſtiis, & ex omnibus mediis interiectis, vſque ad pontem Blachernarum Helleſpõtus appellatur, Bebrycium mare in medio poſitum circumcludens, maréque Heracleæ Thracicæ. Quis autem maris ſcriptor de Boſporis duobus ſcripſerit, & de Helleſponto, è turba multorum Hiſtoricorum haud ſcio, tamen Tzetzem ne mentiri in huiuſmodi rebus exiſtimes, ſed exactiùs dicere omnibus hiſtoricis, & magis memoriter, quàm quiſquam viuentium. Quis talem grẹculam vanitatem, vel potius abaſgicam ferat? Profitetur ſe neſcire quis è multis hiſtoricis ſcripſerit de Boſporo. Et cùm hæc neſciat, tamen aſſeueranter affirmat ſe omnium optimè ſcire, quis ſit Boſporus, & Helleſpontus. De quibus cùm nihil doceat, ſed Tyrannicè præſcribat pauca, & in his paucis à ſeipſo diſſentit. Helleſpontum enim dicit appellari omne mare, quod intercedit inter Abydi anguſtias, & pontem Blachernarum, hoc eſt totam Propontidem, & partem Boſpori. cur Helleſpontum finit pontem Blachernarum? Cùm prius definierit Boſporũ Thracium appellari Helleſpontiũ etiam in mediis anguſtiis, vbi Darius pontem iunxit. Quid cauſæ hunc mouerit, cur tam temerè Boſporum præſcripſerit, dicam ne, an iuſſerit Helleſpontium eſſe appellandum? Non reperio: niſi fortè in Homero legerat πλατὺν ἑλλήσποντον. At Euſtathius exponit Helleſpontum anguſtum eſſe inter

Sestum & Abydum: latum verò ad Sigæum, & Rhœtium promontoria. Dionysius Alexādrinus Aeolidem regionem sitam esse dicit supra magnum Hellespontum; vnde aliqui interpretati sunt Hellespontum sibi partem vicinam maris Aegæi vindicare, partémque Propontidis, at propinquam, alij Tzetze similis πλατὺν καὶ μέγαν ἑλλήσποντον: minus rectè interpretati sunt totam Propontidem, vt ostendam in tractatione Propontidis. Nam Eustathius cùm vno loco ait Propontidem esse os ponti, corrigendus esset, nisi alio loco resipiscere videretur, cùm inquit, exactiùs, & emendatiùs dicunt, qui tradunt os ponti esse supra Chalcedonem, vt tradunt omnes Historici, Geographi, Poëtæque. Dionysius Alexandrinus, & Apollonius Rhodius, qui omnes, vt partiti sint Hellespontum, & Propontidem aliàs dicam: vt verò Bosporum terminarint, iam dixi, cuius de initio, & fine. quid certissimum habeam, si quis meam sententiam fortè requirit: Dico non modò ex capitis, sed etiam ex pedum sensu, initium Bospori à Cyaneis non à fano mihi videri intuenti à promontorio Phari, cui proximæ sunt Cyaneæ insulæ Europeæ ad promontorium Asiæ contrarium, propinquum Cyaneis Asiaticis pontum, coarctari in fretum latum viginti stadia. Vt tam rectè ibi Bosporus vocari debeat, quàm à Chalcedone, vbi finitur. Nam vt spatium, quod intercedit inter Chalcedonem, & Byzantium, dilatatur in stadia circiter viginti, deinde sensim in septem stadia stringitur, sic inter Cyaneas fretum interiectum latum est viginti stadia. Deinde sensim stringitur vsque ad Myrlianum promontorium in angustias paulo latiores an-

gustiis

gustiis fani. sed de Cyaneis copiosiùs dicitur. Iam de initio Bospori loquor, quod à Cyaneis duci asseueranter affirmo. Ergo, dicet quispiam, errarunt Polybius, Herodotus, Menippus, atque alij plerique antiquissimi, & eruditissimi, qui Bosporum fano Iouis terminarunt: errasse non dico, sed ita intelligēdos censeo, cùm id spatij, quod intercedit inter fanum, & Cyaneas Insulas suburbanis duorum fanorū solo freto diuisorum plenum esset ædificiis, hæc omnia tunc fana fuisse nuncupata, vt nunc eadem loca vocant ἱερὰ, atque ipsum os ponti ab arcibus fanorum ad Cyaneas vulgus vocat ἱερόν. Ita enim malo intelligere tantos autores, vt eos reuerear, potius quàm accusem negligentiam. Quamuis Polybius, id interuallum situm inter fana & Cyaneas excludere ab ore ponti videtur, cùm ait, à Cyaneis ad fanum Iouis Vrij, vbi est ostium ponti, quadraginta esse stadia. Quid enim necesse erat definire, esse os ponti, vbi est fanum, cùm etiam id sit, vbi sunt Cyaneæ? Similiter Strabo sentire videretur, cùm ait, Cyaneas inter se diuisas esse freto lato viginti stadia, tantundémq; easdem distare à fano Byzantiorū, quod est strictissimum totius Bospori Thracij, quódque etiam est ostium ponti, nisi prius dixisset Cyaneas Insulas in ponti ore sitas esse. Itaque Polybium similiter, vt Strabonem sentire dici cōuenit, potius quàm accusare negligentiam metiendi Bospori veram longitudinem, quæ si à Cyaneis incipit, longior est quadraginta stadiis, quàm si exorditur à fano. Non vt mihi soli videtur, sed & Arriano scribenti, à Cyaneis ad fanum Iouis Vrij esse quadraginta stadia, à fano ad portum laurus insanæ quadra-

ginta à Daphne Byzantium octoginta stadia. Quare miror Dionysium Byzantium scribentem Bospori longitudinem centum,& viginti stadia patere, cùm Insulis Cyaneis is Bosporum terminet. Nisi arbitrer ipsum secutum aliorum iudicium, ponentium initium Bospori in fano, potius quàm suum: aut fortasse erratum est Codicis transcripti à nescio quo,existimante in Dionysio ita legendum, vt in aliorum scriptorum Codicibus Bospori dimensionem legerat. Iam cùm ex antedictis liqueat,totius Bospori longitudinem esse centum, & sexaginta stadiorum, longè errat Sosimus Historicus,Bosporum tradens longum trecenta circiter stadia. Et promontorium fanum nuncupatum in ore ponti situm,distare à Chalcedone ducenta stadia, siue intelligit medium & directũ cursum Bospori, siue eius oram terrestrem,quam ipse,quo ad fieri potuit,meis passibus mensus sum, motus tanta authorum dissensione, quæ me currentem incitauit, vt pedibus semel, & nauigatione iterum,& sæpius Bosporum perlustrarem. Atque ita metirer à fine Bospori ad promontoriũ Bosporium plus minúsve sex stadia esse, à Bosporo promontorio ad Metopum, fauces sinus Ceratinij mensus sum oculis totidem stadia patere, à Metopo ad fanũ pedibus profectus secundum litus Europeum ambulaui circiter triginta nouem millia passuum meorum, qui deductis flexibus & sinibus aduerti absonam non esse mensuram eorum,qui à fano ad vltimas Bospori fauces inter Chalcedonem & Byzantium sitas numerant centum & viginti stadia: inde vsque ad Pharum,vbi Cyanea Europia oculo quantum æstimare potui,rectè Arrianus numerat

merat quadraginta ſtadia, pedibus metiri non potui ob præruptum littus rupibus præcipitibus. Quamuis littus totum circuire tentauerim conſtanti quidem nixu, ſed inconſtanti menſura, vt enim pedibus manibúsque ad virgulta adnitens aſcenderam, confeſtim obiecta rupe præciſa & directa mihi cum periculo deſcendendum erat. Sed ſatis ſupérque de Boſpori longitudine, atque de eius principio & fine, quem aliqui ponunt, vbi principium exiſtit, habentes ratione͂ nauigantium ex Propontide in pontum, magis quàm naturalis principij Boſporici incipientis à ponto, & deſinentis in Propontidem. Quod nihil mihi aliud eſſe videtur, quàm oſtia fluminum appellare initia. Eorúmque fontes finem: vt Cæſar oſtia Rheni vocat capita, alij ſcriptores fluminum, fontes nominare ſolent capita.

De latitudine Boſpori. CAP. III.

VARIA Boſpori latitudo eſt, ne quis forte ſeducatur, Herodoto, aliiſq; ſimpliciter præfinie͂tibus Boſpori latitudinem quatuor aut quinque ſtadiis, ea enim intelligenda eſt anguſtiſſima, vt profectò eſt duobus locis. Primus eſt ad fanum Iouis, vbi Arrianus & Strabo aiunt Boſporum anguſtiſſimum. Philoſtratus & Dionyſius Byzantius idem ſentiunt, atque definiunt largum quatuor ſtadia. Alter locus eſt ad Hermæum promontorium, que͂ Strabo, & Pomp. Mela dicunt latum quinque ſtadia. Polybius ſimiliter ſentit, additque ſtrictiſſimu͂ eſſe oris pontici. Dionyſius Byzantius ait: Quatuor ſtadiorum has vtraſque anguſtias fune menſus eſſem, niſi ſuſpitioſi

accolæ me deterruiſſent. Sed tamen quantum oculis iudicare poteram, mihi videbantur, eadem fere latitudine dimidio quidem arctiores, quam Helleſponti, tametſi Lucanus Helleſpontias aut arctiores, aut non minus arctas deſignare videtur his verſibus,

Threiciáſque legit fauces, & amore notatum
Aequor, & heroas lachrymoſo littore turres.
Quà pelago nomen Nepheleïas abſtulit Helle,
Non Aſiam breuioris aquæ diſterminat vſquam
Fluctus ab Europa, quanuis Byzantion arcto
Pontus, & oſtriferas dirimat Chalcedona curſu.

Hæ Boſpori ſolæ duæ anguſtiæ ſunt notatæ literarum monumentis. At piſcatores noſtræ ætatis alias ponunt anguſtias. Vnas quidem à promontorio Europeo nuncupato Eſtiis, ad littus Aſiaticum, quod vulgò vocatur Cecrium, eáſque piſcatores nonnulli teſtantur tam anguſtas eſſe, quàm ad Hermeum promontorium, alias anguſtias definiunt piſcatores inter promontorium Argyronium, & Milton. Quas tam anguſtas inquiunt, quàm ad fanum Iouis. Equidem ipſe alias animaduerti anguſtias inter Coracium promontorium, & portum Lyciorum. Alias inter promontorium Clidium, & littus contrarium vicinum Vico Stauro nuncupato. Reliqua Boſpori latitudo varia eſt, ſed vix vſquam excedit duodecim ſtadia, niſi vbi in aliquos ſinus dilatatur. Atque vbi principium eſt inter Cyaneas latum viginti ſtadia, & finis inter Byzãtium & Chalcedonem, quem Polybius dicit patere in longitudinem quatuordecim ſtadiorum. Antoninus Pius in ſuo itinere traiectum ait à Byzantio ad Chalcedonem eſſe quatuor mille paſſuum.

ſuum. Plinius Chalcedonem ſcribit diſtare Byzantio ſeptem ſtadia. Idem alio loco, Pelamidū, inquit, omnis captura Byzantij. Magna Chalcedonis penuria M. paſſ. interfluentis medij Euripi: ſic enim legebatur ante caſtigationem Hermolai. At is legendum cenſet D. aut D C. & Strabonem affert id interuallum tradere πεντεστάδιον: quaſi verò duntaxat de loco Boſpori anguſtiſſimo intelligi poſſit. Quaſi verò, vt Plinius ait, ex eo loco territi piſces ſaxi aſpectu miri candoris peterent Byzantium. At locus vbi fuit hoc ſaxum non fuit in Euripi anguſtiis quinque, aut quatuor ſtadiorum: ſed, vt infrà oſtendam, in traiectu lato plus minúsve mille paſſibus. At enim quantum oculis æſtimare potui, Euripus intercedens inter Chalcedonem & Byzantium, non attingit duo de viginti ſtadia. Dionyſius Byzantius canalem Boſpori intercurrentem inter promontorium nuncupatum Bouem ſiue Damalim, & contrariū promontorium Boſporium nominatum, in quo Byzantium ſitum eſt, ſcribit latum eſſe ſeptem ſtadia.

De figura Boſpori, & de eius decurſu, certo quidem, ſed multiplici. CAP. IIII.

QVAE Boſpori figura, quíve decurſus an continuatus à principio ad finem decurrere perſeueret, an interdum intermittat defluere, qui flexus, qui ſinus, vtrum canalis per planitiem, an inter montes: rapidus ne ſit locorum anguſtiis, an obiectionibus promontoriorum, quodnam eius littus præceps, & præruptum, & quod planum: iam declarare conabor. Boſporus non rectus procedit, ſed

flexuo

flexuosus, vt scribit Apollonius Rhodius & Herato-sthenes, σκόλιος, at quo modo: non scribunt. Progreditur enim non Meandri more, aut aliorum fluminum, quæ recuruis & tortuosis flexibus feruntur, non aptis ad nauigandum: sed ita ipsum natura incuruauit, vt subinde ad parallelas promontoriorum eminentias fractus, per multósque anfractus retentus, sedatior mearet, aptiórque ad nauigandum decurreret vndique mõtibus cinctus. Vnde fit, vt non modò triginta portus nobiles habeat, sed totus fere portuosus sit, qui si planitie cingeretur, aut rectus pergeret, valde ad nauigandum incommodus esset. At per anfractus portuosos, amplos pergens ad formam normæ ad nauigandum commodissimus habetur. Vt enim norma fabrilis constat regulis duabus, ita iunctis capitibus duobus, & diuaricatis alteris capitibus, vt rectum angulum efficiant: ita Bospori decursus ex ponto exiens à positione cœli media inter Orientem solstitialem, & Septemtriones ad Hybernum occasum directo cursu procedens amplius duo miliaria primum latus anguli normalis efficit ad sinum Bathycolpon nuncupatum, à quo flexus ad Orientem Hybernum recto itinere pergens in longitudinem paulo amplius duorum miliariũ alterum latus normæ complet. Exinde alio facto angulo normali accedit ad promontorium Hermæum circiter tria millia passuũ Romanorum ad occasum versus. Inde à septemtrionibus ad meridianum cardinem à regione cæli media inter Septemtrionem, & ortum solstitialem ad occasum Hybernum peruenit Byzantium: vnde à Septemtrione ad Meridiem rapitur in Propontidem. In summa, ab initio

ad finem

ad finem ſeptem facit anfractus non modò Boſporicus canalis,ſed littus etiam vtrinque canalem cingens. Hi ſeptem anfractus alterni retundunt alternas ſeptenenas rapidas confluentis percuſſiones, & retorquent in contrarium littus. Primus decurſus effluentis Boſpori ab initio rectus defertur in Europam ad locum appellatum Petram Dicæam. Alter in Aſiam ad locum Glarium nuncupatum. Tertius in Europam contra Hermæum promontorium. Non igitur decurſus Boſpori à ponto ad Hermæum promotorium ſimilis eſt ob ſimilitudinem, vt Polybius ait, locorum vtrinque Boſporum attingentium. Cùm iam viderimus ob ſimilitudinem duos decurſus confici vltra promontorium Hermæum diuerſos à communi decurſu Boſpori. Id quod ego iterum,& ſæpius vidi,& piſcatores teſtantur,atque Dionyſius Byzãtius inter Dicæam petram,& promontorium Hermæum ponit ὀξύῤῥουν καὶ πρόῤῥουν, promontoria ita nuncupata à vehemẽti defluxu Boſpori Quartus decurſus defertur in Aſiæ promontorium vulgò nominatum Moletrinum. Quintus in Europam, ad promontorium,& à quo violenter reiectus,ita fertur in Aſiam vt exiliter deinde repulſus ab Europa iactetur fluctuans iuxta Aſiam primò ad vtrumque promontoriũ, claudens vicum Chryſoceramum, poſtea ad promontorium dictum Bouem,ſiue Damalim. A quo ſeptimus repulſus rapidus fertur ad promontorium Boſporium, ſiue Byzantium nuncupatum. Cuius mucrone diciſſus deffluit in duas partes, quarum rapidior præcipitat in fretum ad Propontidem verſus. Altera debilior exilit in ſinum Cornu appellatum. Hi ſeptem decurſus flu-

ctuum adeo impetu rapido feruntur, vt remos præter nauigantium vi rapiant, molásque versare valeant: vt nouem locis moletrina constitui possint. Neque tantum molas, sed & naues remis, & velis impulsas retardent, & longè retro interdum conuertant: atque adeo pisces ipsos, & cancros à celeritate nominatos equites iter terrestre inire cogant. In cæteris locis defluxus Bosporici feruntur similes ob similitudinem locorum ex vtraque parte canalem attingentium. Quibus similibus vtriusque continentis contractus fluuij in modum descendit. Vnde autem fiat, vt hi septem decursus defluxionis Bosporicæ sint rapidiores cæteris fluctibus, & efferuescentes in terram, cùm littus attigerint, referuescant, & reuoluantur identidem. Profectò id fieri existimo, non tam locorum angustiis, vt quidam putant, quàm anfractibus promontoriorum obiectorum, quibus vt refractus retardatur, sic angustiis procliuior, incitatiórque labitur. si enim angustiis locorum id fieret, rapidior esset apud fanum Iouis. At ibi rapidus non est ob directum canalis alueum. Nam primus anfractus, & vltimus patentes in latitudinem circiter miliaris, non tam angustiis vtriusque continentis refringũtur, quàm obiectione promontoriorũ fluctus reiicientium in contrarium littus, vt ab Hermæo promontorio tanquam ictu quodam repulsus in opposita Asiæ loca recidat, illinc rursus reuertens, ad promontorium Estias fertur, à quo refractus incurrit in locum Bouem. Tantóq; impetu hi anfractus retorquentur, vt non modò vndarum partem maiorem & violentiorem deorsum detrudãt: sed etiam debiliorẽ, & communem Bospori decursum
sursum

ſurſum verſus recurrere cogant. Vidi etiam reflante vento reiectos fluctus à promontorio Boſporio per vertices ferri ad Eſtias verſus promontorium, vbi colluctatio quędam verticoſa videtur contrariorum fluctuum, aliorum deſcendentium, aliorum aſcendentium. Sic enim vndarũ curſus fertur contra promontorium Boſporium, vt & fluuios ingredientes ſinum nuncupatum cornu, & fluxum Boſpori illuc reiectum exire non permittat: ſed cogat eos aſcendere vltra tria miliaria, id quod percipitur etiã oculis vulgi, cùm flumina ſinum cornu ingreſſa turbida ex multis pluuiis, non poſſunt ſubire curſum fluxus delati à loco Boue nuncupato ad promontorium Byzantinum. Vbi videntur aquæ turbidæ aſcendentes amplius ſtadia quindecim diuiſæ à decurſu fluxus clari & cerulei deſcendenti à promontorio Eſtiis. Ad quod decurſus rapidus quidẽ defertur, ſed paulo infra multis vorticibus circumfertur ob reiectiones aliorum promontoriorũ. Itidem fluxus ad promontorium Aſiæ, quod vulgò vocant Moletrinum, & ſi aſſiduo, & rapido curſu deiicitur, vt eius murmur circumſonans audiatur. Tamen paulò infra variè & multipliciter reuoluitur ob repulſiones contrariorum fluctuum. Itaque duplici curſu ferme vſque ad fanum Iouis fluxus Boſpori mouetur, vno quidem deorſum verſus depulſus à locorum anguſtiis & reiectionibus promontoriorum, alteri ſurſum reiecto à violentia fluxus deſcendentis, & cohercito ſinibus, & flexibus. In ſumma, quos dixi promontoriorum & fluctuum anfractus ſepties curſum communem Boſpori ſiſtunt, & violenter cohercent, vt cogant ipſum retrorſum currere. Ni-

mirum primus decurſus contra petram Dicæam olim nuncupatam delatus retundit fluxum Boſpori commu nem in Bathicolpon ſinum ita nominatum, vſque ad Scletrinum ſinum. Secundus, à promõtoriis Aſiæ, quorum vnum appellat Dionyſius ὀξύῤῥουν, alterum πεῤίῤῥουν: repulſus decurſum repellit communem in ſinum Soltanicum dictum, vſque ad promontorium Turcicum nominatum. Tertius, à promontorio Hermæo reiectus reiicit in ſinum Phidaliȩ, vſq; ad Commarodes. Quartus, à promontorio Moletrinario in ſinum Anapli appellatum, vſque ad promontorium Amanolum. Quin tus, à promontorio appellato Eſtiis in ſinum τῶν χηλῶν, ad Neocaſtrũ vſque. Sextus, & ſeptimus refracti à Damalico & Boſporio promontoriis, reiiciunt defluxum debilem ad loca ſuperiora, ad promõtorium Eſtias verſus. Hæc quidem multa attuli, vt planius percipiantur Hipparci per pauca verba, ſed multi momenti. Is enim narrat Boſporum, & ſi ſolum defluxum habeat, & non refluxum, tamen μονὰς ποῖε ποιεῖσθαι, hoc eſt, manſiones facere, ſtare, ſubſiſtere. Ex ante dictis iam facilè cognoſcimus Mæotim eſſe matrem ponti, & pontum Boſpori patrem, & propontidis. Et Helleſponti, contra Procopium ſcribentem duo maria Aegæum, & Euxinum nominatum Pontum coire inter ſe ad Byzantij partem Orientalem, contra etiam eos, qui aſſerere audent illorum originem eſſe à freto Gaditano. Per quod dicunt mare ingrediens nuſquam deſinere, quoad in Colchos peruenerit. Nam quod, vt ipſi etiam fatentur, effluxus ponti velut fluuius deſcendat ad vrbem Byzantium, di cunt nihil ad rem referre: omnibus enim fretis affectiones

nes accidere ſolitas eſſe, quæ nulli rationi perſpicuæ videntur, quas nemo vnquam explicare potuit, ne Ariſtoteles quidē ratiocinationis naturalis princeps. Qui huiuſce rei cauſa ad Chalcidē Eubeoæ profectus Chalcidici freti, quod Euripum nominant, rationem naturalem exactiſſimè ſcrutari volens, cùm diu multúmque huius curſus inſtabiles, & vagos conſideraſſet, miſerè mortuus eſt. Maxima pars ſcriptorum tradit hunc Euripum ſeptem curſus in die definire, totidémque referre. Quid Cicero inquit Chalcidico Euripo in motu idētidem reciprocando putas fieri poſſe conſtantius? T. Liuius contradicit, ventósque affert, ab vtriuſque terræ præaltis mōtibus ſubitos, ac procelloſos deiici, fretúmque ipſum Chalcidici Euripi ciere, eiúsq; motum non ſepties die (ſicut fama fert) temporibus ſtatis reciprocari: ſed temere in modum venti, nunc huc, nunc illuc verſo mari, velut monte præcipiti deuolutum, torrentem rapi. Equidem in Chalcidem cùm veniſſem, Liuij ſententiam probare non poterā, cùm nullo flante vento certis temporibus contemplarer modò ferri ab ortu Solis, modò ab occaſu tanto impetu, vt ventos contrarios, & plena nauigia contra nauigantia ſecum aſportaret: molásque multas ab eo verſari vidi aliquot horas ab ortu ad occaſum Solis, aliquot ab occaſu ad Orientem. Cùm autem ipſe à moletrinariis, qui ex molarum motu acceſſum, & receſſum omnium maxime animaduertere habent neceſſe, percunctatus eſſem, quoties, & quot horas nunc huc, nunc illuc conuerterentur molę, reſponderunt communiter, intra viginti quatuor horas curſum quater mutari ſolitum eſſe: ſex horis ab vna

parte accedere, totidem ab altera recedere. Cùm autem adiungere inciperent, esse quædam tempora, cùm has certas vices non obseruaret: & ipse nimium attēto vultu, & animo excipiens illorum sermonem, & rei veritatem scire cupiens, quænam essent illa tempora inquirere aggressus, deprehensus à quibusdam Coryceis, & repente correptus, vt explorator aliquādiu in custodia retentus sum. Iam in freto diuidente Italiam à Sicilia multa præter rationē fieri solent. Videtur enim ex mari Adriatico fluxus illuc accedere, & ex mari Thirreno, sed hoc repente crebros vortices à nulla nobis perspecta causa ciere, & naues perdere perspicitur. Propterea quæ à Poëtis dicuntur à Charibdi, absorberi. Qui verò dicunt in freto siculo multa fieri præter rationem, iidem putant plurima eiusmodi præter rationem fieri in omnibus fretis, ex proxima vtrinque terra, cuius angustiis aiunt cursum fluxus in quasdam necessitates cogi, rationem non habentes, quamobrem etsi fluxus à fano Iouis ad vrbem Byzantium videtur ferri: tamen nemo, inquiunt, recte asseret mare Aegeum, & pontum illuc desinere, quorum opinionem confirmare videntur piscatores nostrę ætatis piscari in Bosporo soliti. Hi enim testantur Bosporum immensos gurgites, & voragines habere. Neque omnino totum Bospori fluxum abire Byzātium, sed eius quandam partem superam, & summam hominum oculis perspicuā ex ponto deferri Byzantium versus, alteram vero partem inferam attingentem vadum contra decursum superi, & summi fluctus procedere, id quod ipsi se colligere dictitāt ex eo, quòd postquam retia deiecerunt in profundam altitudinem,

semper

ſemper ab imo fluxu aſportata feruntur ſurſum ad fanum verſus. Vidi tempeſtatibus nauigia demerſa nuſquam extitiſſe, neque eorum vectores, quod argumento eſt fretum hoc quoſdam abyſſos & voragines habere: in quarum altitudinem contrariis fluctibus præcipitia agantur, ea quæ demerguntur. Sed de his vt quiſque volet, iudicet: ego tamen pontum per Boſporũ in Propontidem non modò decurſus perpetuos medij aluei tenere, ſed etiam ad certos anfractus conuerſiones perpetuas ſempiternásque cõficere cùm ex antedictis perſpicio, tum ex illis cauſis, quas vt probent paludem Mæotidem exſiccandam eſſe, & pontum conuerſum iri in paludem, quidam afferunt nimirum multitudinem fluminum exaggerantium, differẽtiam vadorum: ex his enim cauſis pontus mihi potiùs aſſiduo decurſu defluxurus per Boſporum, quàm aut Mȩotis in terram, aut pontus in paludem conuertendus eſſe videtur. Dicunt enim permeantium in alueos fluminum multitudine cùm humor cõtinenter augeatur, nec aliunde exitum habeat, neceſſe fore, excreſcat, vt tãdem efferri per oſtia cogatur: proptereáque cœni, arenæque, & reliquȩ materiȩ multitudine, quã continenter innumeri amnes defluentes in Mæotidem, & pontum deuehunt adeo alueos Mæotidis, & ponti complendos eſſe, vt ſuperfluere humorem, & per oſtia exire futurum ſit neceſſe, tandémque Mæotidem in terram, & pontum in paludem conuerſum iri. Nam quòd ad Mæotidem pertinet, Ariſtoteles tradit eius vadum exaggeratione eorum, quæ aſſiduè deferũtur à fluminibus excreuiſſe, vt naues ſua ætate multò minores, quã anno ante ſexageſimo quæ-

ſtus

ſtus gratiam in Mæotidẽ ingrederentur. Mæotis enim, vt Polybius ait, iam repleta eſt, & altiſſima eius pars quinque, vel ad ſummum ſeptem vlnis altior non eſt. Miror intra ſexageſimum annum maiorem exaggerationem factam eſſe, quàm ab hinc ætate Ariſtotelis, & Polybij. Nam nautæ noſtræ ætatis teſtantur ſimiliter adhuc habere ſeptem vlnas, quid quod ratione, qua demonſtrare conãtur pontum ex accumulatis fluuiorum coaceruationibus replendum eſſe. Eadem probare poſſemus mare internum ex ponti perpetuo influxu exaggerandum eſſe. Nam quòd dicunt vadum ponti minus altum, quàm maris Aegei, idcirco tardiùs pontum exiſtimo paludem fore, quàm ſi magna altitudine eſſet, nam vt fluminum lubrici congeſtus aſſidui ponticum vadum ſublimiùs reddiderint, ſic pontus in ſublime elatus decliuior delabitur in Aegeum, & quantò hinc, atque illinc fit preſſior, atque anguſtior, tantò celerior in Boſporum deuoluitur. Quòd ſi in minorem altitudinem Aegeum mare deprimeretur, quàm pontus, eò putarem pontum exaggerationem fore, repulſante Aegei vado eminentiori. Adde, quòd antequam põti os apertum eſſet, facilius exaggerari debuit pontus, cùm vndique circumclufus eſſet montibus, at tum infinitis ſeculis exaggeratus non eſt. Eo minus exaggerabitur, cùm habet exitum, per quem continenter tantum poſſit efferri, quantum infertur, ac ſi vadum magis alleuaretur, tamen palus non fieret. vt enim illud extolleretur, ita põtus aſſurgeret, præſertim infinitis fluminibus auctus, & eminentibus montibus clauſus. At maris natura eſt, vt ſua vi ſpirabili reiiciat ea, quæ ingerantur. Neque
eadem

eadem maris ratio eſt, quæ fluminum, quantum pertinet ad exaggerationem. Illa enim in oſtiis ſuam vim oſtendunt. ſed ſuos aggeres paulo vltra oſtia promouent, vel ſua imbecillitate, vel repellente vi ponti. Ac tantum abeſt, vt oſtiorum exaggerati congeſtus ponti vada efferant, vt pontum, ſi fortaſſe paulo anguſtiorem reddere poſſunt, eò violentiorẽ facere debeant ad trãſmittendam fluminum materiam reiectam, atque vehementiorem ad vada excauanda in maiorem altitudinem, cur tot lacus immẽſa profunditate vndique influentibus, nullis manifeſto effluentibus, paludes non efficiuntur? Cur ſinus Boſpori nuncupatus cornu, tanta altitudine eſt: in quem cùm duo flumina deuehant aſſiduam terræ aggerationem, & purgamenta Conſtantinopolis, vtrinque proiiciantur, non tot annis aggeratur? pręſertim rapido curſu Boſpori fluxum ſinus retardante & impediente: quia tanta eſt Boſpori rapiditas, vt ſenſim ea extrudat in Propontidem. Quare vt ex his rationibus pontus obruendus eſſe non videtur: ita Boſporus maiori impetu effluere videtur per Boſporum. Quò enim magis ponticum attolletur, eò facilius deferetur, quàm ſi id in altam profunditatem deprimeretur, quàm ſi abyſſos haberet, per quas penetrans in tartarum Platonicum ſecũ aquæ partem deportaret, quas ſi, vt Oceanus vnde recedunt & accedunt omnia flumina, haberet, profectò minus efflueret in Boſporũ: ex eo etiam colligitur Boſporũ exiſtere ex ponti acceſſu, & non Aegæi maris, quòd illius aqua dulcis ſit, vt põti longè dulcioris mari Aegæo ob copiam fluminũ pontum ſubeuntium. Dulcem pontum Arrianus probat ex

eo, quòd pecora circumuicina eius aquam bibant, ipſe Boſporum etiam percipio ſimiliter dulcem eſſe. Quòd totus aliquando conglaciauerit tempore Copronymi tyranni, anno enim à Chriſto concepto ſeptingenteſimo, & quinquageſimo ſexto, hyems fuit perfrigida acerrimáq;, & gelu maximum, vt ponti Euxini ora maritima in latitudinem centum milliarium glacies rigore in lapidis duritiem conuerſa ſit: glaciéſque à ſummo mari ad profundũ craſſa extiterit triginta cubita. Præter hæc cùm eiuſmodi glacies fuiſſet niue tecta, creuit viginti alia cubita ita mare, vt cõtinenti aſſimilaretur, & pedibus calcaretur hominum, cæterorúmq; animalium manſuetorum & agreſtium à Zicchia ad Danubium, & reliqua ora maritima vſq; ad Menſembriam. vt Boſporum Thracium vltro citróque tranſirent iumenta onuſta, & boues plauſtra onuſta trahentes, deinde Februario mẽſe glacies in plurimas ſectiones collibus & Inſulis multorum iugerũ ſimiles, & pares diſrupta, & ventorum vi Byzantium per Boſporum acta in Propontidem, & in Helleſpontum, in quibus eſſent animalia mãſueta & agreſtia viua, & mortua gelu conſtricta: ex his glaciei ſectionibus quædam in Acropolim Byzantij impacta contriuit gradus, quibus è mari in vrbem aſcendebatur, alia glaciei ſectio ingentis mo lis ad murum alliſa illum magno impulſu concuſſit, vt non modò muri, ſed etiam domus vicinæ labefactaren tur: atque alia pergrandis glaciei moles à manganis ad Boſporium portum, hoc eſt primum collem olim Byzantium, nunc Regis clauſtrum cinxit. Cuius altitudo muros ſuperabat. Equidem ipſe vnam, & alteram hye-

mem Byzantij frigidam ſenſi, ſemélque & iterum vidi Boſpori ſinum nominatum Cornu ab oſtiis fluminum ad Galatam conglaciaſſe, non quidem glacie, quæ ſuſtineret homines, ſed tamen tanta, vt ſcaphæ vltro citróque commeare non poſſent, niſi remis ante glacies frangeretur: ſed hæc hactenus generatim de Boſporo. Nunc per partes ſingula eius loca tam antiqua, quàm noua proferam, tum promontoriorum, & vallium ſitus, & fluuiorum ortus, & perennitates, & portuum commoditates, & ſinuum felicitatem, è quibus primũ tractabo ſinum Cornu appellatũ, Boſpori nobiliſſimã partem.

De Boſpori ſinu Cornu nuncupato.

CAP. V.

CVM EX ponto Boſporus ad Byzantij acceſſit promontorium Boſporium appellatum, huius promontorij roſtro in duas partes ſcinditur, quarum maior & violentior inter Chalcedonem & Byzantium per fretum pergit ire ad meridiem, altera debilior curſum ſuum inflectit ad occaſum in ſinum, quem efficit Boſporus intercedentem inter Conſtantinopolim & Galatam: hunc ſinum Procopius ſcribit indigenas appellare Cornu, à Ceroeſſa matre Byzantis: qui Byzantiũ condidit. Dionyſius Byzantius ſimiliter Cornu nuncupat, & rationem huius nominis affert à ſimilitudine, quam habet cum cornu. Strabo appellat cornu Byzantiacum, & declarat, cui cornu ſimilis ſit, nempe ceruino, nam in multos ſinus perinde, quaſi in ramos quoſdam diffunditur. Plinius, eiúſq; ſimiolus Solinus, promontorium, in quo

ſitum eſt Byzantium, vocant modò Chryſoceras, modò Auri cornu. Marcianus Capella ceras Chryſeon, arbitror Capellam, & Solinum ſecutos Pliniani Codicis erratum, aut Plinium ipſum errare, id quod vel ex Plinij verbis percipi poteſt, cùm ait ex ea cauſa Byzantij promontorium Auri cornu appellatũ eſſe, quod Thunni aſpectu ſaxi albi in littore Aſiæ ſiti repente territi ſemper præcipiti agmine promontorium Chryſoceras petant, cùm ea de cauſa potius ſinus appellãdus ſit Auri cornu, præſertim ciuibus Byzantinis ita ſinum ſuum appellantibus, è quorum numero eſt Dionyſius Byzantius, cui potius, quàm Plinio fidem adhibere debemus, & Straboni, quos vidiſſe conſtat Ceras Byzantiacum. At Plinium fortaſſe decipere potuit ambiguitas Polybij, ſcribentis Boſpori fluxum repulſum à loco Aſię nominato Boue ferri Byzantium, à quo inquit ſciſſi Boſpori parua pars in ſinũ ſuum delata definit Cornu nominatum, maior verò fertur per meatũ. Aut ſi Plinius deceptus non eſt ex eo, quòd fortaſſe Polybius ſit in eadem ſententia, poterimus vtrumque appellare Cornu. Cùm permulta promontoria à Geographis cornua appellentur, vt Cyprus ceraſtis à multitudine promontoriorum, præſertim cùm Byzantij promontorium multos Colles habeat, quibus curuata in tria cornua Conſtantinopolis tricornis rectius, quàm triangula appellari poſſit. ſed illi ferendi non ſunt, qui tabulis etiam iterum & ſæpius editis tradunt cornu Byzantium eſſe promontorium Galatæ, ſitum contra Conſtantinopolim. Sinus initium faciunt duo promontoria, vnum à Meridie appellatum Boſporium, alterum à Septẽtrio-

nibus

nibus Metopum olim dictum. Tria enim promontoria triangulum efficientia inter ſe, diſtantia plus minúsve milliare ſupra Boſporum eminent. Duo quidem ab Europa in faucis ſinus impendent, ſcilicet Boſporium & Metopicum, tertium ab Aſia Damalicum appellatum: à quo Boſporus tendens ad occaſum flectitur ad Meridiem, ex quibus cognoſcitur Procopius errare, tradens à Sycis nũcupatis fretum cornu nominatum incipere. Oſtia cydari, & Barbiſæ fluminum ſinui cornu finem conſtituunt, cuius longitudo ab ortu æſtiuo procedit circiter octo ſtadia ad occaſum hyemalem, deinde ad occaſum æſtiuum, inde flectitur ad Septẽtriones, quem iure ceras Chryſeon appellauit antiquitas: cùm & piſcoſus, & portuoſus maximè ſit, vno ore multos intra ſe portus amplectens, vniuerſos vſque ad marginem littoris profundos montibus circumdatos efficientibus octo flexus, quatuor quidem à latere dextro ingredientium, in quo eſt Galata primum flexum in longitudinem circiter bis mille paſſuum collis Metopicus, & Galatinus leuiter incuruant, vt nuſquam hic flexus latior ſit centum paſſibus. Secundus flexus fit à colle Galatino, ita eminenti in ſinum ceratinum, vt ille ex tribus partibus eò alluatur, collíſque Galatini latus vergens ad occaſum hunc flexum efficiat longè intus recedentem, vt ſi ab intimo flexu rectam lineã duceres ad collem Metopicum, eminentem ſupra oſtium ſinus intra lineam, includeres totum oppidum Galatam, & maximam partem ædificiorum ſuburbanorum, partim eminentium ſupra Galatã, partim in collis iugo ſitorum. Huius flexus maxime portuoſi receſſus longior, quàm

nauale longiſſimum triremium regiarum in circuitu eiuſdem explicatū,altero tanto latiorem reddit ſinum ceratinum,quàm patet inter Conſtantinopolim,& Galatam. Terminatur Mucrone vireti Regij inchoante tertium flexum minus curuum, ſed eadem ferme circuitus lōgitudine. Poſt quam ſinus inflexus ad ſeptentriones,quarto flexu mediocri accepto finitur oſtiis Cydari,& Barbyſæ.Iam verò ſiniſtrum ſinus latus,in quod eminent ſex colles Conſtantinopoleos, ſimiliter quatuor flexus admittit vrbis,primus collis adeo eminet in ſinus oſtium, vt totus vltra alios colles in altum proiectus ſit, & tanquam de induſtria immiſſum brachium protegat ſinum à ventis, ſecundus, & tertius colles interiùs recedunt ad Meridiē verſus.Reliqui ſic eminent in ſeptentriones,vt duos receſſus duorum arcuum ſimilitudinem gerentes accipiant Quorum primum exprimunt radices primi,& quinti collium eminentes. Alterum quinti, & ſexti in ſinum proiectæ, hos duos receſſus tertius maximus flexus intra ſe includit. Adeo enim extra cæteros ſiniſtri lateris colles eminet, primus collis efficiens angulum vrbis ab ortu Solis,& ſextus inflectens alterum vrbis angulum ab occaſu, vt ſi lineam ab horum alterutro. mucrone duceres ad alterum mucronem intra lineam, includeres ſinum Ceratinum, & Galatæ planitiem maritimam.Id quod diuino munere tributum tuetur ſinum,atque defendit à ventis. Quartum receſſum extra vrbem recipit ſiniſtrum latus, vbi ſinus ipſe, & colles circumſurgentes inflectūtur ad Septentrionem magno naturæ beneficio. Ne ab occaſu venti incurrere directi poſſint in longitudinem ſinus.

Vnde

Vnde fit,vt ex omnibus partibus excipio fauces circū-datus collibus perpetuo dorſo coniunctis, quos inter & ſi intercedunt crebræ valles, tamen dorſum non penetrant, & breues ſunt. Aut ſi vna aut altera oblonga eſt, in valliculas deſinit flexuoſas,inter quas interiectus aliquis collis in earum fauces eminet. Strabonis longitudo,quam ſexaxinta ſtadiorum attribuit ſinui ceratino, congruit fere cum mea dimēſione, Procopij longè diſſentit à rei veritate,tradentis ſinus ambitum continere quadraginta ſtadia:lōgiùs verò aberrat Laonicus Chalcondylus ſcribens Byzantij portum ſecundum vrbem intus procedere ad ſtadia octoginta, ſinus altitudo varia. Nam ab oſtio ad medium ſinum nuſquam minor dicitur viginti paſſibus,vbi multis locis excedit triginta,alicubi quadraginta, aut amplius. Cùm autem vltra Byzantium proceſſit vſque ad oſtia fluminum,partim vadoſus eſt,partim paluſtris, vt nauicularum curſus dirigatur palis fixis ſignantibus partem nauigabilem.Primò enim ſyrtes, deinde paludes,& permulti Euripi circumdantes pluſquam triginta Inſululas.Illius ſimiliter latitudo varia eſt in faucibus plus minus ſex ſtadiis, patet. Deinde paulatim ſtringitur vſque ad mediam Galatam, vbi in ſtadia paulò plus tria coarctatur. quæ arctiori cathena claudi poſſint, quàm latior eius alueus inter Acropolim & Galatam ſitus contra hoſtium naues olim conſtringi cathenis ſolitus, neque modò tormentis bellicis ſaxa emittentibus ex vtroq; littore, ſed etiam machinis ignem liquidum profundentibus hoſtiles naues ab his aditu arceri, atque etiam exuri igne ſpeculari poſſe demonſtrauit Prœlus,quem dicunt ſpe-

cula

cula ignifera, quæ ipſe fabricatus eſſet, ex muro Conſtantinopolis appendiſſe contra naues hoſtiles, quæ his ſpeculis ignem ex ſolaribus radiis cõceptum in ſe ipſas proiectam conflagrarunt, atque vectores. Quod olim Dion Archimedẽ excogitaſſe narrat obſidentibus Syracuſas Romanis, denique ſinus vbi latiſſimus eſt, ſex ſtadia non excedit. Nec dubium eſt, quin olim latior eſſet, pluréſque receſſus haberet, quàm nunc habet, coarctatus emiſſitiis purgamentis aſſiduis, & ſubſtructionibus ædificiorum. Ne quis miretur, ſi minus cornu ceruino ſimilis ſit, minúsque in multos ſinus perinde, vt in ramos quoſdã, vt Strabo ait, ſcindatur, in quos irruentes pelamides capiãtur. Nam cùm ex Sublicis, quas crebras vidi, immitti & defigi in littore ſinus in ſubſtructionem ædificiorum, atque ad oram maris efficiẽdam magis portuoſam, tum ex Dionyſio Byzãtio percipio, alios receſſus, aliámque oram olim fuiſſe, quàm nunc eſt: tum ex Zoſimo, qui ante mille annos ſcripſit vſque adeo vrbem excreuiſſe hominũ multitudine, vt etiam in foris anguſtè habitarent, vt non parua pars maris circum vrbem in terrã conuerſa eſſe palis in circuitu defixis ædificia ſuſtinentibus. Verùm vt ex his ſinus alicubi coarctatus fuerit, profectò non minus profundus factus eſt, atque adeo magis portuoſus, vt nauis appulſæ puppis mare intueatur, prora verò terræ aſſideat: velut vtroque elemento inter ſe certante, vtrum magis poſſit vrbi inſeruire. Hic ſinus omnes portus maris commoditate applicandi præſtat: in cæteros enim, omnis portus vi remorum aut ventorum applicatio fit: in illam ſine ventis, ſine remis, naturalis & perẽnis Boſpori

curſus

cursus naues inducit, & reducit. Postquam enim naues ad huius ostium aditúmq; accesserunt, deinde absque gubernatione eunt, & sua sponte ad portum appelluntur: totus enim sinus portus est. Et hæc quidem ab initio Bospori ad finem deorsum versus generatim dixi, nunc oram maritimam per partes describã à fine littoris Europei sursum versus ad initium, quod est ad Cyaneas. Inde deorsum Chalcedonem vsque imitatus Anaplum Dionysij, quem potissimum sequor, Menippíque & Arriani, aliorúmque Periplos in declarandis nominibus locorum antiquis, quæ cum respublica Byzantiorum floreret, in vsu erant ante Seueri ruinas.

LIBER SECVNDVS.

De Bospori ora Europea, eiúsque locis intra Constantinopolim sitis. CAPVT I.

BOSPORI latus Europeum in angulo desinit, quo vrbis latus Orienti expositum flectitur ad occasum, & Propontis incipit efficere latus vrbis Meridianũ. Simul & ab eodem flexu vrbis latus ad ortum Solis spectans incipit procedere ab occasu fermè brumali ad ortum solstitialem in longitudinẽ plus minus miliarij vsque ad tigna in speculam sublata piscatorum regiorum. Deinde amplius quatuor stadiis pergit à Meridie ad Septentrionem ad promontorij Bosporij rostrũ vsque, quo Bosporus scinditur in duas partes: quarum maior cingit vrbis latus vergens ad Orientem, id est vrbis frontem, & primam peninsulani

promontorij partem: in qua olim fuerunt illuſtria loca nuncupata mangana, & Arcadianæ Thermæ. Et primę regionis pars, quæ continebat domum Placidiæ Auguſtæ, domum nobiliſſimæ Marinæ, porticus perpetuas duas, gradus quatuor. In hac etiam vrbis frõte fuit pars ſecundæ regionis, quæ ab initio theatri minoris poſt æqualitatẽ latenter molli ſubleuata cliuo, mox ad mare præcipitiis abrupta deſcendebat, continebat in ſe templum magnum, & antiquum, ſenatum, tribunal, thermas Zeuſippi, porticus magnas quatuor, nunc continet clauſtri regij partem ſitam in latere primi vrbis collis pertinente ad Solis ortum, quem quidem collem circuit vltima pars Boſpori propriè à Dionyſio Byzantio appellata promontorium Boſporium, in quo ſitum fuit antiquum Byzantium. De promontorio inquit, quod « Boſporium appellamus, peruulgatur ſermo, bouẽ œſtro « ſtimulatum ex promontorio Boſporio tranſnataſſe in « Aſiam. Idem Dyonyſius alibi ait, parum abfuiſſe, quin « Byzantium conderetur in loco nuncupato Semyſtra à « nutrice Ceroeſſæ matris Byzantis, niſi coruus rapuiſſet « ex media flamma partem victimæ, eámque in promon « torium Boſporium tuliſſet, quod ſignum ſecuti colo- « niæ Megaricæ deductores Byzantium condiderunt in « promontorio Boſporio. Idem alio loco, dum loquitur « de Metopo loco ita appellato: Oſtreodẽ inquit locum « excipit Metopon appellatum, ex eo quòd vrbis aſpe- « ctui obiicitur. Nam intuetur ipſum promontoriũ Boſ- « porium, quod Nicephorus hiſtoricus appellat promontorium aquilonare. Proſpiciebatur inquit claſſis Latinorum iam prænauigans Byzantij aquilonare promonto

montorium, vbi duæ turres constructæ existunt ex lapidibus albis, & expolitis, vbi etiam Demetrij martyris constitutum est templum, videbatur autem Latinis laboriosus flexus ob maris vertices, & velut labyrinthos quosdam, qui illic semper fieri solent ad similitudinem Scyllæ, & Carybdis, quas Græci decantant in freto siculo esse. In hoc promontorio Dionysius ponit arã Mineruæ Ecbasiæ ex eo nominatæ, quòd huc egressi primum Coloniæ deductores statim tanquam pro patria terra pugnassent. Similiter Cyzici fuit ara Apollinis Ecbasij Argonautæ, inquit Apollonius, cùm nauem extra vrbem appulissent Cyziceni illos interius nauem appellere suaserunt in portum vrbis, vbi Ecbasio Apollini in littore aram excitarunt ex eo, quòd nauis Argo in Dolioniam egressa fuisset. Deilochus templum esse dicit, non Ecbasij Apollinis, sed Iasonij Apollinis. Socrates dicit id templum appellari Cyziceni Apollinis, quam Dionysius appellat Ecbasion, Mineruã possemus etiã appellare Ecbateriam, vt Syphnei Dianã appellarunt.

De ora sinus Ceratini cingente vrbis latus vergens ad septemtriones, & de eius antiquis locis.

CAPVT II.

MOENIA vrbis à propontide vsque àd mucronem promontorij Bosporij alluũtur extremis faucibus Bospori nullo spatio à mœnibus & mari intermisso, nisi paulo antequam perueniatur ad Bosporium mucronem ducentorum passuum in longitudinem: vbi nauale exiguum regiorum Lemborum, quibus enauigare Rex solet in

agros ſuburbanos,& machinæ bellicæ. Inde à mucrone promontorij Boſporij, vnde incipit ora ſinus Ceratini claudens latus vrbis cõuerſum ad Aquilonem vſque ad finẽ vrbis, mœnia non attingunt mare:ſed ſpatium relinquunt. Quod quale ſit, & quantũ,quibúſve rebus occupetur,dicam per partes.Id ſpatij,quod eſt in ſummo mucrone, patet in latitudinem alicubi circiter viginti paſſuum,ſed latiorem mediam,nempe circiter octoginta paſſuum, vbi eſt porticus tecta plumbo,ſuſtentata duodenis colũnis marmoris ophitiſi,laqueata lacuſculis auratis, & perſica arte pictis, exiguo vireto cincta prę ſe habet Boſporum:à tergo portam ferream, qua patet aditus in clauſtrum regium. Hæc aperta nauigantibus retegit viam decumanam Regij horti molliter aſſurgentem ad Regis palatium, ab hac porticu vſque ad vrbis portam Oriam appellatã,ora intermiſſa inter murum Regios hortos claudentem, & littus magnis ſaxis præmunitum incluſa tenetur à Rege conſita malis punicis, cæteríſque plantis:in qua media eſt mediocris receſſus maris opere abductus in tectam ſtationem nauigiorum, quibus cultores regiorum hortorum vtuntur ad vehenda Regi neceſſaria. Iuxta eſt domus amœna præ ſe habens mare,à tergo portam, qua patet aditus in regios hortos. In hanc domum ſecedere ſolitus regiis hortis præfectus negotiatur cum vrbis incolis.Hæc ora priuſquam eſſet conuerſa in clauſtra regia, continebat domos piſcatorũ,& forum piſcarium,cùm verò Byzantiorum reſpublica floreret, duos portus intra murum cathenis clauſos habuit, quorum brachia ſuſtinebant turres valde eminentes. Fuit etiam portus

Phoſpho

Phosphorius ab Stephano commemoratus. Fuit Neorium, fuit scala Timasi, vt in tractatione vrbis plenius monstrabitur. Pro porta quam vulgo vocant Oriam corruptè, quasi olim Neorij portam, spatium iacet vacuum ad exonerandas naues accommodatũ, patet ducentos quadraginta passus in longitudinem: in latitudinem verò ante portam centum passuum. Paulò vltra portam in quinquaginta stringitur, vnde traiectus est ad Chrysopolim, & Chalcedonem, vbi etiam oræ maritimæ præfectus tribunal habet, vbi item domus portorij Turcici, vt in contrario littore Galatino est altera domus constituta ad exigendum portoriũ Francorum. Post hoc interuallum est forum piscarium, ex quo magnus traiectus patet ad Galatam, quem antiqui appellabant traiectum Sycenum. A tergo est vrbis porta piscaria nuncupata, qua ascenditur ad magnum forum, quod Turci nominant Bezesten. A porta piscaria ora maris frequens suburbanis in longitudinem quadringentorum quinquaginta passuum continuatur ad portam fructuariam, quam Turci appellãt Gemicapi, vbi omne genus fructuum tam recentium, quàm conditorum, & frugum esculentarum venalium, mercatus habetur: vnde magnus traiectus existit ad Galatã. A porta fructuaria ad portam lignariã ab aceruis lignorum venalium constructis in ampla area ante portam Explicata appellatam, intercedunt ducenti passus iuxta litus, pleni ædificiis, & variis tabernis: aliis obsoniorum, fructuum, aliis aliarum rerum. Inter ædificia & murum vrbis excurrit via lata silicibus strata, & iuxta muri crepidines constituta sunt aquæ castella, quorũ alia perẽni

fiſtula aquam largiuntur, alia operculis ad tempus reſerantur. A porta lignaria in longitudinem trecentorum paſſuũ inuenio domos perpetuas exceptis viis intercurrentibus, alias vbi ligna materiaria venduntur, alias vbi capſæ fiunt. Deinde ſuccedit ſpatium trecentorum paſſuum ab ædificiis vacuum ſolam viam ſilicibus ſtratã, & Eſcharidas à Græcis dictas, in quas ſubducuntur nauigia, & palos defixos, ad quos illa alligantur, continens, aquáſque ſalientes extra muros ex aquęductibus vrbis claras & liquidas, partim potabiles, partim reſilientes in Euripos, marmoreos ad pãnos lauandos: deinde breui ſpatio exædificato ſuccedit porta farinaria, à Turcis vocata Vmcapi. Ante portam eſt area lata, vbi frumenta & farinæ venduntur. Eſt etiam ædificium magnũ, plenum ſaccis farinæ quadratis, laneis. Iuxta naues ſtant frumentariæ permultę, & ſcaphæ plurimæ, traiicientes in vlteriora ſuburbana. Eſt item ædes Mametana plumbo tecta, cum turri excelſa, vnde exclamare preces presbyter, & euocare ſolet incolas viculi ſuburbani ſiti ante hanc portam, ex qua ingreſſus patet in viam aſſurgentem per mediam vallem, tertio & quarto vrbis collibus clauſam. Hæc quidem etſi peruulgata, tamen negligenda non cenſui, vt faciliùs perueniatur in notionem antiquorum locorũ, quæ à promontorio Boſporio ad portam farinariam ponit Dionyſius Byzantius. Supra etiam inquit, promontorium « Boſporium templum eſt Neptuni antiquũ, apud quod « fuit lapis in mare eminens, quem Byzantini in locum « ornatiorem ſupra ſtadium transferre conantibus non « permiſit ſe transferri, ſiue amans locum mari vicinum, «

ſiue

» siue ostendens parui momenti esse pietati diuitias. sub
» templo Neptuni intra vrbis murum, in locis, in plani-
» tiem explicatis erant stadia & gymnasia. At ex maris
» parte erat nauigatio in sinum ceras leniter fluens, pri-
» mam promontorij Bosporij conuersionem, circumfle-
» xionem, quæ excipiebat tres portus, quorum medius sa
» tis profundus à cæteris ventis tegebatur, ab Africo tu-
» tus omnino non erat: deinde turris bene magna rotun-
» da continenti iungebat vrbis mœnia. Primus post mœ
» nia campus erat peninsulæ ceruicis sensim descenden-
» tis ad littus, & ne vrbs esset Insula prohibentis. Post erat
» templum Telluris super mare, cuius quidem fastigium
» tecto carens significabat antiquam terræ libertatem.
» Eius parietes, quibus claudebatur, erant facti ex lapide
» expolito. Paulò supra Telluris ædem erant templa Ce-
» reris, & Proserpinæ paria, in quibus picturæ multæ pri-
» scæ felicitatis insignes reliquiæ, & statuæ exactæ artis,
» nihilo summa arte elaboratis inferiores erant. Item in
» abscessu maris duæ ædes Plutonis & Iunonis, quarum
» solum nomen extat. Illud enim Persæ exusserunt in ex-
» peditione Cyri contra Scythas, ea vlciscentes, quæ By-
» zantina ciuitas commisisse cōtra Regem accusabatur.
» Plutonis templum Philippus Macedo inopia materiæ
» demolitus est, locorum verò nomina remanserunt. Hic
» enim Plutonis acra, ille Iunonia acra dicitur, vbi quot-
» annis victimam primo anni die mactat gens Megari-
ca. Hæc quidem Dionysius, qui cùm ait Iunonis & Plu
tonis ædes fuisse κατὰ ἀπόβασιν τῆς θαλάσσης, videri potest
acram significare oram maris, potiúsque promonto-
rium, quòd nullum sit in hac oræ parte, nisi Dionysij
tempo

temporibus mare attingeret radices ſecundi collis. At nunc ab huius radicibus, ſimúlque à mari intermiſſa eſt planities. Ac ſi ætate Dionyſij non attingeret mare radices ſecundi collis, poſſumus interpretari τὴν ἀπόβασιν τῆς θαλάσσης, ad receſſum abſcedentem à mari. Nam Iunonia acra mihi fuiſſe in cliuis potius ſecundi collis, quàm in ora maris, ſub ipſum ſubiecta videtur ex Coloniæ Byzantinæ deductoribus partim Megarēſibus, partim Corinthiis, qui magna religione colebāt Iunonem acream appellatam ex eo, quòd ſtatuta eſſet in acropoli Corinthi. Fuit etiam non longè à Corintho altera Iuno acrea in promontorio ſita, cuius meminit T. Liuius. Promōtorium inquit, eſt aduerſus Sycionem Iunonis, quam acream vocant, in altum excurrens. Poſt acram Plutonis & Iunonis Dionyſius ponit Scyronias petras " nuncupatas à Corinthiis participibus coloniæ deductæ " Byzantium, qui his petris nomen impoſuerunt à ſimi- " litudine loci difficilis, qualem habebant petræ Scyro- " niæ, ſitæ inter Megaram, & Iſthmum Corinthiacum. " Ex his Dionyſij verbis has petras etſi nunc non extantes, olim exciſas ad molliendos vrbis cliuos, tamen extitiſſe ad imas collis tertij radices oſtendam in deſcriptione vrbis. Nunc redeo ad continuandum ſpatium inter ſinum & mœnia ſitum, quod reliqueram ad portam Vncapam, vltra quam in longitudinem quadringentorum paſſuum ora ſinus procedit, occupata aut ædificiis, aut aceruis coctorum laterum venalium, partim integrorum, partim in puluerem contritorum ad teſtacea & ſignina opera conficienda, inde domus piſcatorum vſque ad portam Blacherneam tenent oram

ſinus

ſinus patentem in longitudinem ter mille, & quadringentorum ſexaginta paſſuũ, quorum primi octingenti finiuntur porta Iubalica nuncupata, contra quam eſt medius flexus naualis regij ſiti in contrario littore. A porta Iubàlica ad portam vulgò appellatam Agiam à vicina æde diuæ Theodoſiæ trecenti ſexaginta paſſus. ab Agia porta ad ſecundam portam Phanarij ſexcenti paſſus. Phanarium eſt pars vrbis oræ maritimæ, quam murus vrbis claudens duas portas habet, in quas eminent cliui quinti collis, quibus finitur flexus ſinus primus inchoatus à promontorio Boſporio, & incipit ſecundus flexus finitus radicibus ſexti collis. Quicquid eſt muri inter portas Phanarias, caret turribus, ſed eſt duplex murus, alter in littore, alter in cliuo collis quinti: vterque cingit locum nominatum Phanariũ. A porta Phanarij, cuius è regione eſt finis naualis regij, proceſſi octingentos paſſus, vſque ad portam appellatam Palatiam, contra quam in vlteriore littore eſt finis vireti regij, & initium frequentis vici, quem Agiam paraſceuen Græci vocãt. Vltra portam Palatinam progreſſus circiter centum viginti paſſus, animaduerti tres magnos arcus aſtructos vrbis muro, & ſubſtructos, per quos olim Imperatores ſubducebãt triremes in portum opere factum, nunc exiccatum & conuerſum in hortos cõcauos præ ſe gerentes ſpeciem portus obruti. Ab his arcubus diſcedens trecentos paſſus offendi ſpatium in centenum paſſuum longitudinem ab ędificiis vacuum: Vbi attingit muros mare vadoſum, vt facile ſit ſuper id ædificare: poſt octingentis paſſibus confectis, perueni ad portam Blacherneam, qua finiũtur domus piſca-

torum ex media parte fundatæ in terra, ex altera parte ſubſtructæ ſublicis in mare vadoſum defixis. Inter ſublicas locum relinquunt portuoſum, quo nauigia piſcatoria ſubducũtur in ſtationem ſub domos piſcatorum. Piſces velut in latibula & paſcua refugientes, capiuntur retibus appellatis hypocis ſuſpẽſis ex tigno, hoc genus piſcationis tanquam domeſticum exercent fœminæ. Viri autem procul piſcantur: neque ad hanc piſcationem opus eſt magnis inſtrumentis, ſed duntaxat vno tigno ſine ſtipite, ſiue arboris trunco, ſiue nauis exoleſcente malo, ſiue antenna habente infimum caput intra domum piſcantis ſubnixum, alterum ſupremum extra domum eminens leniter pronum. Ex cuius ſummo capite appenſam hypocam fune per trochleam traiecto demittunt in aquam fœminæ feneſtris inſiſtentes, & ſubtrahunt aliquantò poſt, cùm fœminis licet eſſe otioſis à ceteris negotiis domeſticis: aut ſi nihil aliud negotij habent, ſedent in tabulatis prominentibus, vel mœnianis nentes aut ſarciẽtes, aut omnino animi cauſa otiantes, ſpeculantur piſces retia ſubeuntes, ad eósq; ſubtrahendos aſſurgunt, & remiſſis hypocis, ad officia domeſtica redeunt. Cùm hanc piſcationem ſpectarem, videbar intueri tale quippiam, quale etiam fieri vidi in palude praſiade, quam accolentes ſupra defixas ſublicas in media palude tabulata collocant ſuſtinentia caſas, vno ponticulo aditum habentes ex cõtinenti. & fores inter tabulata compactas deorſum ad paludem verſus deferentes, in quibus degunt. Puerorum paruulorum pedes fune alligant, metuentes ne in paludem delabantur. Tanta eſt in hac palude piſciũ copia, vt quoties

ties quis ianuam reſerauerit, ex eáq; calathum aut ſpor tam demiſerit vacuam, paulo poſt retrahat piſciũ plenam. Paulò vltra portam Blachernæam obiicitur murus tranſuerſus, à mœnibus vrbis ſinúque intermiſſum ſpatium ſecans, habens portam, ex qua ſexagenis paſſibus confectis, alter murus tranſuerſus obducitur primo muro ſimilis, abhinc centum paſſus vrbs finitur angulo vno, ex tribus, grandibus vrbem triangulam efficientibus. Ab hoc angulo ad portam Neorij via lata patet, ſilicibus conſtrata ſecans ſpatiũ, quod dixi ambire muros, contractũ quidem, ſed variæ latitudinis. Nam ante vrbis portas pleraſq; latius eſt quinquagenis paſſibus. Id minutatim excutere volui, vt pateant loca facilius antiqua, quæ Dionyſius Byzãtius deſcribit à tertio colle ad ſextum collẽ. Poſt, inquit, Scyronides petras, quas antè dixi fuiſſe olim ad radices tertij collis, longum littus ad piſcatum, atque ad vadi altitudinem nullis littoribus etiam optimis deterius: nam ex paucis vſque ad marginem profundum eſt, & mare placidum & quietũ, & littus aditu facile, nuncupatum Cycla, ex eo quòd in hoc littore Græci barbaros circumcluſos deiiciſſent. In eodem littore ara conſecrata eſt Mineruæ diſſipatoriæ, deſignans ex circumcluſione multitudinis diſſipationem. Hucuſque Dionyſius. Cycla & ara Mineruæ diſſipatoriæ fuerunt in maritima planitie ſubiecta ſub vallem vrbis tertiam, quam efficiunt tertius & quartus colles, Cyclobium à poſteris appellatum arbitror ex Zonara, cùm ait: Imperatore Conſtantino pogonato Agarenos graui claſſe vrbem obſediſſe, quæ ſtationem habebat à promontorio Hebdomo ſito ad occaſum vſ-

que ad Cyclobion. Similiter alij Hiſtorici tradunt ab Hebdomo promontorio, atque à domo Magnaura ad occaſum pertinentibus vſque ad palatium Cyclobion, ſpectans ad Orientem, ſtetiſſe claſſem Agarenorum. Quid ſit Hebdomum promontorium, oſtēdam in tractatione vrbis. Deinde Dionyſius: Cycla, inquit, Melias ſinus excipit, piſcoſus quidem ſi quis alius: in omnibus enim omnes ſuperat promontoriis prominentibus, & cautibus ſub aqua deliteſcentibus vtrinque concluſus. Hic ſinus à quodam Heroë indigena nuncupato Melia nomen adeptus, vt plurimum nunquam fallit piſcatorem. Cùm ex his verbis Dionyſij, tum ex eius anapli ordine ſinum Meliam exiſtimo alibi eſſe non potuiſſe, quàm in tertia vrbis valle cincta vtrinque promontoriis tertij & quarti collis, quæ etſi iam intra muros vrbis clauſa eſt, tota exædificata & ſicca, tamen eam olim receſſum maris fuiſſe, poſteáque exiccatam, & terra aggeratam fuiſſe ad ſuſcipiendas domorum ſedes, vero proximum videtur, cùm ex eo, quòd eius longa planities ad libellam ferè æquata, ſupra mare parū eminet, tum ex illis cauſis, quas ſuprà demonſtraui, cur Boſporus minus nunc ſit ſinuoſus. Poſt Melianum ſinū Dionyſius ponit locum nominatum κῆπον, aítque nomen adeptum eſſe ex terra inter paucas, ad culturam hortorum idonea, maris verò lucrum aduentitium acquiſiuiſſe. Non enim mare olim ibi indagabatur, ſed otioſum manebat, cùm tamen piſcibus diuerſoriū præbere ſoleat. ἀψασιεῖον ab Arcadio nominatum in hoc loco ſitum eſt, & Iupiter ἀψάσιος colitur, ita vocatus à Dionyſio, niſi Codicis erratum ſit: cùm tamen à Callimacho in

cho in iambis Apesas appellatus sit, sicut Stephanus scribit. Non Ioui Apesanti sacrificauit equas arcadicas. Pausanias supra Nemeam inquit, Apesas mons, in quo Perseum primum Ioui Apesantio rem diuinam fecisse tradunt. Statius Papinius de eo sic dicit:

Mons erat audaci seductus in æthera dorso,
Nomine Lernei memorant Apesanta coloni.
Gentibus Argolicis olim sacer.

An Byzantius κῆπος sit ex his, quos adeptus est auus Demosthenis Gylon appellatus, assequi nõ possum ex Aeschine tradente Gylonem figulum auum Demosthenis, cùm hostibus prodidisset Nympheum ponticum, quod tum Atheniensium erat, mortis condemnatum ab Atheniẽsibus, effugisse, & peruenisse ad Bosporum, & illic accepisse donum à tyrannis, nominatis κήποις: neq; declarat Aeschines, neq; quisquam alius, an apud Bosporum Thracium, an Cymerium, hi horti fuerint, an tyranni illi essent Byzantij, qui tum ab Atheniensibus defecerant, & potentibus ciuibus tyrannicè gubernabantur, an Nympheum prope Heracliam ponticam consanguineam Byzantiorum, nempe coloniam Megaricam situm Glyconis proditione adepti sint. Post » Apsasion Dionysius ponit promontorium plurimùm » super alia promontoria eminens, vẽtorum violentiam » excipiens. Huius promontorij eminentia abrupta abit » in mare, & haud firma pręterit profundum mare. Nam » promontorij pars inferna sectionem petræ in multam » auulsionem abrumpens exigua coniungitur continen- » ti dissoluendæ, & quàm mox ruinam edituræ similis: » vnde similitudo aspectus illi nomen dedit. nam Mella-

pocopſas nominatur. Ex hac Dionyſij deſcriptione, & ordine narrandi alibi eſſe non poteſt hic locus, quàm ad radices quinti collis, vbi paulò antè dixi, nunc eſſe locum Phanarium nũcupatum. is etſi opere exciſus eſt iam ante tot ſecula, tamen adeò natura rupibus præruptis & præcipitibus exiſtit, vt nondum penitus exciſus ſit, quin adeò alicubi præciſus, vt ob directos cliuos ædificia non habeat: & ſi qua pars habet, ea caſuris ſimilia videntur. Inde Dionyſius poſt locum inquit, qui appellatur Mellapocopſas, duo loca ſunt, omnibus anni temporibus piſcium captum largientia à ſummiſſionibus promontoriorum, & remiſſione maris in hæc loca refuſi, altè ſinuoſi, placati & tranquilli. Horũ locorum vnus appellatur Ingenidas, alter dicitur Pireicus, vt multorum hominum habet ſermo, à Piræo Attico: vt quidam dicunt, à quodam antiquo Heroë indigena. Inter hæc duo loca eſt Cittos locus ita dictus à multitudine hederæ ibi facile prouenientis. Pireico ſuccedit continuò Camara accliuis, & ventis expoſitum littus, quod multam maris refractionem excipit. Ex his, quæ iam dixit Dionyſius, & poſtea dicet, Ingenidam & Pireicum, & Camaram fuiſſe exiſtimo partim in radicibus ſexti collis, partim in ima planitie vallis quartæ clauſæ quinto & ſexto vrbis collibus, ſinum efficientibus in mediam vallem inſinuatũ: ſed temporibus Dionyſij longè penitius inſinuabatur, nunc minus in vallem recedit tot ſeculis aggeratus ſubſtructionibus vrbis. A radicibus ſexti collis ſinus incipit eſſe vadoſus ex parte vrbis ob breuia, & ſyrtes, ex altera parte profundus, deinde vtrinque vadorum frequentia nauigatio

palis

palis defixis regitur, vt à flexu, quo incuruatur ad Septentrionem vſque ad oſtia fluminum, ſit paluſtris & lutulentus, vt vento agitatus turbidus fluat, frequentibúsque Inſulis ſit aggeratus, quas habet amplius quadraginta ſyluis cannarum tectas, infirmas, vt etſi in aliquarum parte ſiccis pedibus inſiſtere queas, tamen in alia cœnoſa nequeas. Prima Inſulula incipiens à radicibus collis ſiti inter flumina, diuidens eorũ oſtia, producitur in paſſuum longitudinem circiter ſexcentorũ, reliquæ diuiſæ exiguis Euripis parum altis & cœnoſis, qui dudum obruti eſſent cœno, delabente ex proximis oſtiis fluminum, niſi excreſcentes Inſulas ad fingendos lateres reſcinderẽt laterum figuli. Hi vbi palàm in terram paluſtrem defixerunt, ſeſe totos demergunt, ne capitibus quidem ſupra aquam extantes, vt palàm fruſto terræ exciſo onuſtam extrahere queant. Inſularum Euripi piſcoſi ſunt, latibula piſcibus præbentes, qui cùm hyeme alij capiuntur, tum æſtate Mugilum copia ſupra ſtoreas exilientium ad id præparatas, vt Venetiis ſolent ſupra rates ad horum piſcatum accommodatas. Nunc in his Inſulis cerui non ſunt, vt olim erant, propter proximam vicinitatem vrbis, proptérque propinquos vtrinque colles antiquis nemoribus ſpoliatos, quibus olim veſtitos fuiſſe oſtendam ex Dionyſio Byzantio: nunc quàm pulchrè deſcribat hanc Boſpori partem
» paluſtrem, ſubiungam. Locum, inquit, nuncupatũ Ca-
» maram, quem antè dixi fuiſſe ad radices ſexti collis, ex-
» cipit σαπρὰ θάλασσα, id eſt, marcidum mare finis totius
» ſinus. Iacet enim in fundo ſinus nuncupati cornu. In-
» uenit hoc nomen, ſiue à vicinis fluminibus in ſe exeun-

tibus

tibus, natiuas aquas maris corrumpentibus, siue ex eo nomẽ reperit, quia immobile ventis agitari non potest ob vadorum aggerationem, quam deferũt ostia fluminum continuam & mollem, palustre efficientes mare, in quo etiam pisces capiuntur. Primus huiusce maris marcidi locus appellatur Polyrrhetius à viro Polyrrheto. Post hunc locus est nominatus βαθεία σκοπία, hoc est profunda specula ab altitudine maris. Tertius vocatur Blachernas à quodam Rege ibi regnante. Hęc quidem Dionysius. De his paludibus intelligit Nicephorus historicus, cùm ait, Aduentante classe Latinorum Regis Constantinopolitani, triremes subductas fuisse circum fluminis ostia, vbi & sinus finis & fluminis, vbi exaggerata multa arena & materia vtrinque stringens os, & vix angustum quendam aditu difficilem meatum intermittens, non modò magnis triremibus, sed & dicrotis, & vacuis nauigiolis ob breuia & vada. Ex Dionysij verbis postremis percipitur, quæ fides adhibenda sit recentibus scriptoribus Blachernas tradentibus ex eo appellatas fuisse, quòd ibi sinus palustris sit, proptereáq; obrutum fuisse dicunt illis temporibus, cùm Marcianus & Pulcheria magnum templum Blachernarum ædificarunt. Verùm etsi obrutus fuit, & Græci vulgò in hunc diem locum palustrem appellare soleant βλακὸν, vnde illi putant Blachernas vocatas fuisse: tamẽ Dionysio antiquissimo scriptori potius credendum censeo. Is deinde subiungẽs: Maris, inquit, marcidi vltimus locus appellatur paludes, ex eo, quòd in illo subsideat lutulenta fluminum secessio. Non enim illius vadum arena, sed cœno tectum est, neque nauigiis, nisi perparuis

nauig

„ nauigabilis eſt. Inde cœnũ ſublime vſque ad exitus flu-
„ minum, quorum vterque fertur ſeparatus ab altero : in
„ exitu ambo coniunguntur, & velut per vnum oſtium
„ exeunt in ſinum cornu. In mediis paludibus boum nu-
„ tricibus ſunt prata vberes paſtiones largientia, etiam
ceruis : hos Deus deſignauit cum deductoribus Colo-
niæ conſilium petentibus, vbi conderent vrbem, appel-
latam Byzantium, ita reſpondit:

„ Ὄλβιοι οἰκεῖνlω πόλιν ἀνέρον οἰκήσουσιν,
„ Ἀκτῆς θρηικίης ὑγρὸν παρ᾽ ἄκρον στόμα πόντου,
„ Ἔνθα ἰχθῦς, ἔλαφός τε νομὸν βόσκουσι τ᾽ αὐτὸν.

„ Hæc quidem dicta ſunt de re, quæ accidit. Cerui enim
„ tempore hyberno ex ſyluis deſcendentes depaſcunt pa
„ luſtrem arundinem: piſces verò maris, & fluminum par
„ ticipes in tranquillitate ſinus Ceratini deliteſcunt pi-
„ gri, in vbertate pabuli deglutiũt vadi radices. Hęc qui-
dem Dionyſius. Mihi verò potius oraculum videtur,
hunc locum non intellexiſſe, ſed promontorium Boſ-
porium, vbi extremum os Boſpori, vt poſtea admonuit
Apollo, colonię deductores deceptos illo loco, qui cùm
ad has ſinus extremas paludes pararent condere By-
zantium, coruus rapuit victimæ partem, eámque defe-
rens ad promontorium Boſporium, declarauit oracu-
lum præſignificare Boſporium promontorium, quod
definit extremum os Boſpori, vbi cùm eſſent nemora,
& oræ maris paluſtres compaſcuæ, iiſdem paſtionibus
veſcebantur cerui, & piſces. Verùm vt ab initio litoris
Europei vſque ad finem vrbis, quæ olim loca antiqua
habuerit, quæ've nunc noua habeat Boſpori ora, decla
raui: ita deinceps vſque ad Cyaneas declarare ab vrbis

ſine conſtitui. à quo quidem ſine in longitudinem bis mille paſſuum progreſſa ad flexum, quo ſinus tendens ad occaſum incuruatur ad ſeptentriones, maritima planities continuatur cum ima vallis planitie, in bis mille paſſuum longitudinem, & latitudinem quadringentorum patente, & paulò quidem amplius: quà vallis inſinuatur in plures quàm quindecim valliculas alias rectas, alias tranſuerſas, omnes in vnum collium dorſum deſinentes natura fauente quieti ſinus. Hæc planities, ſiue maritima, ſiue in vallem inſinuata, tota ædificiis ferè occupata eſt, ſuburbanis vicum efficientibus, partim in planitie, partim in collibus poſitum quatuor millia paſſuum circuitu complexum. Non enim vbique ædificia inter ſe continentia, ſed ſparſa vagantur. Totus à Mechmetanis vicus habitatur. Itaque vndecim ædes habet ceremoniæ Mechmetanæ. Earũ cæteris præſtant tres, ad quarum maximam Turcorũ Rex ſacrificium, quod Corbanum vocant, facere ſolet, cùm quippiam arduum aggreditur, iuxta ædis veſtibulum, ornatum duodecim columnis marmoris Thebæi. Situm eſt ſepulchrum Hemiſpherio Cylindraceo, clauſum neſcio cuius hominis, quem Turci valde ſanctum habent, & perpetui ſodales Flamines cuſtodiunt, circũlucentibus noctes diésque amplius ſeptuaginta funalibus cereis, tectum purpura, hunc Turci vocãt Aibaſarium, à quo vicus nomen adeptus eſt. Sæpe ab his Flaminibus percunctatus ſum, quis ſanctus eſſet Aibaſarius, à quibus nihil aliud aſſequi potui, niſi Aibaſarium appellari Mechmetanæ religionis vnũ ex aſſertoribus, inter quos numerant tanquam principem Arium, Græcus neſcio quis

quis mihi confirmabat esse sepulchrum reliquiarum Iob, sed nihil ex monumentis literarum proferebat, in quibus duntaxat legi Arcadium Imperatorem ossa Samuelis prophetæ à Iudæa Constantinopolim transtulisse, tam hilariter obuiã illis procedente populo, quàm si Samuelem viuentem cernerent. Quidam afferunt Aibasarium vicum appellatum ab Agio Basilio, sed nullum ex literis producunt testimonium, mihi potiùs locus hic sacer fuisse videtur, diuo Mamanti, vt literatis testimoniũ ostendam in descriptione vrbis. Ab hoc vico vsque ad ostia fluminum ora sinus in septentriones flexa aliquantum spatium procedit hortis frequẽs, & ædificiis paulò vltra castellũ aquæ defluentis ex collis valde proni medio cliuo, vbi sacer fons perennis fluit, quem circũdant fundamenta antiquæ ædis, quam vulgus Græcorum appellat diuam Photinem: cùm tamen in hoc loco, aut non longè remoto fuisse videatur ædes diui Cosmæ & Damiani ex Procopio, cùm ait ad finem sinus in loco arduo, & vehementer sublimi templum diuis Cosmæ & Damiano iam ab antiquis vsque temporibus constitutum fuisse: quod statim videtur ab ingredientibus sinum Ceras. Iustinianus Imperator habitus medicis iam vicinus ad moriendum, diuorũ precibus seruatus, vt illis gratiam referret, templum illis sacrum immutata pristina forma, quæ ignobilis erat, & ornamenti expers, pulchrè & magnificè instaurauit, & luminum splendore illustrauit id templum. Si fortè accuratiùs exquirere velis, vide Anthymi martyris ędem, quam Procopius ponit è regione in littore vlteriore. Iam autem à fonte diuæ Photinæ ad ostia fluminum,

& promontorium Semyſtræ ambulaui circiter mille paſſus. Cur verò vocetur Semyſtra, & quibus nominibus appellentur flumina, Dionyſius Byzantius docet.

De flumine Cydari & Barbyſæ ex anaplo Dionyſij.

CAPVT III.

FLVMEN, inquit, Cydaris venit ab occaſu æſtiuo, Barbyſes verò à Borea vento. Barbyſen alij dicunt educatorem Byzantis, alij nauigationis ducem eorum, qui cum Iaſone, & Mineis nauigarunt ad Colchos, quidam Heroëm indigenam fuiſſe, vbi flumina delata ad obuium promontorium craſſum inter ſe coëunt in mare exeuntia: ibi ara eſt Semyſtræ, à qua locus nomen inuenit. Semyſtra nutrix fuit Ceroëſſæ matris Byzantis. Io enim cum Iouis arte in vaccam conuerſa, itáque Iunonis œſtro alato ſtimulata multas terras percurriſſet, apud hunc locum parturiendi dolore affecta. nam erat diuini ſeminis plena, infantem fœminam peperit. hanc tollẽs Semyſtra lactat, & nutrit gerentem inſigne transformationis maternæ, cornuum enim typi ex fronte eminebant, vnde appellatur Ceroëſſa: ex hac & Neptuno genitus eſt Byzas, vir ſimiliter vt Deus honoratus, à quo Byzãtium conditum eſt. Semyſtra locus parum abfuit, quin vrbs efficeretur, nam ibi duces Coloniæ vrbẽ condere conſtituerant, niſi ex media flamma coruus rapuiſſet partem victimæ, eámque in Boſporium promontorium tuliſſet. Hoc ab Apolline oſtentum coniecerunt Greci à paſtore edocti, qui ab ſpecula intuitus erat, vbi coruus victimę rapinam depoſuiſſet, ſecutíque ſignum

cond

condiderunt Byzantium in promontorio Boſporio. Hucuſq; dicta ſint ex Dionyſio, quæ iam inde ab antiquiſſimis temporibus peruulgata, ſi quis me otioſior altiùs conſideret, non ſine phyſica ratione inueniet Io vaccam cornigeram peperiſſe Ceroëſſam iuxta fluuiorum oſtia, hoc eſt cornua, iuxtáque ſinum Cornu nuncupatum: è quibus aqua dulcis prodiens ſupra ſalſam ſinus, & freti ſummam aquam, fertur velut altera Io, ſinúſque Ceratinus agnoſcetur verus filius Ceroëſſæ & Neptuni, id eſt, aquæ dulcis & ſalſæ, veriórque quàm quiſquam Byzas deprehēdetur conditor Byzantij. Iam quale ſit promontorium, ad quod dicit Dionyſius flumina exire in mare, profectò obtuſum, & vt ille ait, craſſum in altitudinem editum amplius mille paſſuū, quorum ſeptingenti inferiores ſunt decliuiores, quadringenti ſuperiores minus procliues. Iugi ceruix, quà promontorium adnectitur dorſo mōtis, latior non eſt triginta paſſibus, anguſtata duabus vallibus, vna à Meridie, in qua ſumma depreſſa eſt foſſa conſeruatrix niuium, ſuis labris ſuſtinens ligneum tugurium faſtigiatum in mucronem metæ, cuiuſmodi plurimæ circa vrbem videntur: altera valle promōtorij ſtringitur à Septentrione, in qua ima eſt ſacer fons, quē G æci Agiaſma appellare ſolent. Promontorij radices partim attingunt ripam Cydari, partim impendent in planitiem à ripa & promontorio intermiſſam, latitudinis trecētos, longitudinis plus minus quingentos ſeptuaginta paſſus habentem, circuitu complectentem circiter mille & quingentos paſſus. Secundum hanc mediam eſt coitus Cydari & Barbyſę fluminum, quorū vterque paulò

ſupra eandem planitiem fluit ab altero ſeparatus promontorio longo & acuto: id exiſtimo eſſe, quod Dionyſius Drepanum vocat. A tergo, inquit, Semyſtræ, paulò ſupra fluminum oſtia initium circumflexus in alterum latus ſinus ceratini efficit promontorium Drepanum inflexum, cuius cacumen acutum appellarunt Bucolon, hoc eſt, Bubulcum, grata memoria proſecuti indicem, ex hoc loco ſpeculatum vrbis conditorem coruum. Ex his Dionyſij verbis aduerte, quem is appellat Barbyſem, Suydam, reliquóſq; recentes ſcriptores ſcribere Barbyſſum. Quàm rectè fides ſit penes emendatos codices. Barbyſe nomen adeò iam ignotũ eſt etiam accolis, vt aliter appellare Byzantini neſciant, quàm Chartaricon fluuium ab officina oſtiis fluminum propinqua, vbi chartæ contuſæ explanãtur: ruſtici, qui accolunt eius fontes, hunc nominant Pectinacorion à vico ita nuncupato illius fontibus vicino. Longus eſt circiter quindecim miliaria: lenis adeò fluit, vt in neutrã partem moueri videatur, adeóque profundus, vt pontibus etiam tota æſtate tranſeatur. Eadem eſt eius latitudo, ſpatio ferme decem miliariorum, in quo quidem ſpatio Euripi ab eo deriuati omni anni tempore præcipites verſant molas moletrinorũ ſexdecim. Fluit per mediam vallem planam & pratenſem, vt à fontibus vſque ad oſtium ſit perpetuum pratum, cuius maximam partem Rex poſſidet. Quæ quanta ſit, coniectare etiam abſens potes ex quadringentis agricolis Chriſtianis, quos, cùm illuc profectus eſſem, offendi vno ordine diſpoſitos herbã ſecantes, quibus preerant Turci quinque equites, octo pedites opus vrgentes, totidem qua-

drigas

drigas fęno onuſtas inueni,ſingulas vno pare boum tra
ctas, quatuor rotis ſuſtẽtatas poſterioribus maioribus,
excelſioribúsque ad excipiendas priores. Incidi item in
Geniſarios, qui circiter trecenti emiſſi dicebantur ad
colligendas fluminum & lacuum nymphæas, quibus
Barbyſes & Cydarus abundant, quibúsque regiæ po-
tiones fiunt Regi vſitatæ, vt Chriſtianis vinolentę. Sed
redeo ad Barbyſen, primò à Septentrione ad Meridiem
aliquot miliaria procedit, deinde varios flexus efficit,
nunc ad ortum æquinoctialem, nunc ad hybernum,
nunc inter ortum & Meridiem, tandémque ſpatium
quatuor miliariorum progrediẽs ab ortu ſolſtitiali ad
occaſum hybernum, exit in ſinum ceratinum. Illius val
lis per anfractus normales ſimiliter, vt Boſporus pergit,
quem habet parallelum, ita vt ſi is porrigeretur vſque
ad pontum, vt quidam ipſius vallem porrigi dicunt,
Inſulã efficeret Barbyſes & Boſporus, qui ab illius oſtio
proficiſcuntur ad eiuſdem fontes. Vident illum à ripa
dextra duos fluuios accipere, vtroſque venientes ab or-
tu Solis, tota æſtate perennes: vnum in medio curſu, al-
terum paulò infra ſuos fontes perlucidũ, etiam totam
æſtatem molas verſare valentem, quem ſcriptores vo-
cant Hydralem: nunc eius nomen ignorantes, alij ap-
pellant Belgradum à vico prope ipſius ripas ſito: alij
flumen nominant Camerarum à fornicibus, quibus du
cebatur Conſtantinopolim. Hunc enim Andronicus
Rex excelſis fornicibus, operéque ſubterraneo in vr-
bem perducere aggreſſus eſt, cum, vt cætera vrbs aqua
abundaret, tum maxime hi, qui habitarent circa Bla-
chernas, vbi cogitabat magnum nymphęũ conſtruere,
vt ibi

vt ibi habitantes copiosiorẽ aquam haberent:at morte interceptus,opus reliquit imperfectum,quod posteri Reges absoluere neglexerunt, vt opus nimium sumptuosum,vt etiam Isacius Rex, qui Andronicum & regno,& vita priuauit, turrem & palatium, quæ Andronicus ad secessum temporis æstiui prope fornices fluminum ædificauerat, demolitus fuerit, hoc pulcherrimum factum Andronico inuidens. Hac ætate prope fornices, quos dixi transuersos secare Barbysem, vicus est,quem Pyrgon vulgò appellãt, etiam si iampridem ibi nulla turris,nullum palatium sit, tamen olim fuisse Pyrgi incolæ dicunt, saxáque effossa ex fundamentis murorum se vidisse testantur incisum nomen Andronici habentia. Iam Hydralis influit in Barbysem fornicibus diruptis,quibus Constantinopolim ducebatur. Cydarus fluuius, quem vulgò Machleuam appellant, similiter,vt Barbyses fornicibus trãsuersis secatur, Hydralem,& Barbysæ partem Constantinopolim ducentibus longior quidem est, quàm Barbyses, sed minor, similitérque fermè, vt Barbyses per anfractus fertur, à quo velut ferè parallelo curuo ipse curuus distat vario quidem interuallo, sed perpetuo collino inter fornices vtriusque patente in latitudinem circiter quatuor miliariorum,vario etiam cursu progreditur. Nam à fornicibus,vltra quas non progressus sum,vidi ipsum ab occasu ad ortum Solis tẽdere,deinde flecti ad Meridiem: postremò amplius duo miliaria à Septentrionibus ad Meridiem proficiscẽtem influere in sinũ Ceras. Quamobrem Dionysium, cùm ait Cydarum venire ab occasu æstiuo, intelligere non oportet, cùm interuallo circiter

circiter duum miliariorum ostio propinquus accedit.

De locis appellatis Mandris, & Dryi, & de luco Apollinis, & ponte Philippi, & de cubis Canopi.

CAPVT IIII.

» POST buculam, inquit Dionysius, sunt loca
» nuncupata Mandræ, & Drys: ille quidem à
» loco quieto & tecto, mari enim tranquillo al
» luitur. Drys verò habet lucum Apollini sa-
» crum. Post promontorium est longus sinus Auleon ap-
pellatus. Id promontorium à Septentrione clauditur
valle Barbysæ, à Meridie, valle efficiente sinũ longum,
quē Dionysius appellat Auleona, cuius ora lunata pa-
tet in longitudinem mille & septingentorũ passuum,
in qua media est Regis viretum insinuatum in imam
planitiem vallis à Septentrionibus clausæ promonto-
rio elato in passus circiter octingentos, quorum imi tre
centi valde decliues, reliqui leniores. Dionysij ætate pu
to imam vallem, in qua nunc est Regis viretum, fuisse
palustrem, & partem sinus Auleonis, siue Aulonis, cu-
ius è regione in vlterione littore fuit locus nominatus
» Semystra. Post Auleona Dionysius dicit esse pontem
» Philippi Macedonis opus, quo sinus Cornu traiicere-
» tur. Philippus enim in vadum saxa deiecit, eorúmque
» multitudinem supra vadum accumulauit multis ope-
» ris, vt pontis commoditate vti posset abundè ad com-
» meatum terrestrem. Nam classe Byzantiis par non fuit,
» multo mari imperantibus. Iuxta hunc pontem fuit Ni-
» cei heroïs ara, & locus leniter circumflexus ad capien-
» dos pisces receptaculum, & locus, qui dicitur Neosbo-

los, is eſt nouus iactus. Inter promontorium, quo ſinus prius pergens ad occaſum flectitur ad ſeptẽtriones, interque vicum Aibaſarium ſupra aquam paulum extantia videntur æſtate pilarum fundamenta, quæ an ſuſtinuerint pontem Philippi, an aliorũ, iudicare non poſſum. Hoc vnum duntaxat poſſum ex Dionyſij verbis elicere, vel in illarum loco, vel propinquo fuiſſe pontem Philippi. Ante trecentos annos fuiſſe pontem, vel in prædicto, vel propinquo liquet ex Tzetze, vt alibi dicetur. Nam ante mille annos fuiſſe pontem ſublicium oſtendemus in antiqua deſcriptione regionum Conſtantinopolitanarum, qui omnes bellis ſubſecutis euerſi ſunt. Mechmetes Rex, qui Conſtantinopolim cepit, vt vrbem ſtrictius obſideret, pontem effecit à contrariæ continentis regione appellata τῶν κεραμαρείων, ad vrbem ferentem doliis ligneis inter ſe aptè colligatis & firmiter, vt traiicere poſſet milites ab exercitu obſidente Sycas, ad vrbémque, vt eam vndique obſideret. Iam verò in littore, quod modò deſcripſi à loco appellato Mandris vſq; ad aram Nicei herois, percipitur ex Procopio fuiſſe templum Anthymi martyris, cùm ait Iuſtinianum in cliuo arduo ad finẽ ſinus ædificaſſe ædem diuorum Coſmæ & Damiani, in alteráque ſinus parte templum, vbi nullum prius fuerat, dicaſſe Anthymo martyri ſecundùm ſinus oram, vbi maris fluxus templi crepidines alluit iam mitigatus. Non enim cum fremitu murmurantis maris ad illius ſaxa frangitur, ſed iam mollis & lenis, tacitúsque accedit ad id templum, in magnam altitudinem editum, lapidum decore, auróq; ornatum, nunc nulla extant illius veſtigia, neque quiſ-
quam

quam reperitur, qui, in quo loco id fuerit, à maioribus audierit, aut legerit. quin potius omnes prorsus ignorant vllum templum in hoc littore fuisse, à promontorio, quo dixi sinum incuruari ad septentriones, incipit flexus longus, & molliter curuatus, finitur mucrone vireti regij ab Abramo Bassa consiti. Huiusce flexus ora ædificiis plena est, & figlinis laterculorum coctilium & crudorum cum in multas insinuata valliculas, tum penitius in vallem diuæ parasceuæ longam duo miliaria, cuius ima planities attingens sinus oram, lata quadringentos passus, deinde statim stringitur in ducētos, sensimq; angustata attollitur in cliuos. Clauditur duobus collibus, vno exædificato ab occasu treis tumulos emittente, qui in sinum eminentes efficiunt duas valliculas: ab ortu Solis includitur altero colle ex tribus lateribus pleno ędificiorum, vsque ad oram maris, vt mediæ ædificiorum partes sublicis sustineātur in sinus vadum defixis. In summa valle olim fuit templum Panteleemonis iuxta fontes riui perennis, olim in sinum influentis: nunc partim deriuatus est opere subterraneo in propinquum Regis viretum, partim in balneum, & hortos sub vallem subiectos consumitur. Ne quis miretur, si illum iam non videat supra terram fluere, qualem Dionysius informat, describēs hæc loca. Circa, inquit, locum re, & nomine Actinen, sunt cubi, Canopi, & fontes: valde enim locus irriguus est. Cubi autē sunt insignia Persicæ historiæ: huc enim nonnulli descendebant ad animorum remissionem, & ludos, vt amœnitate littoris perfruerentur. Canopi nomen inuenit à similitudine delitiarum, quæ huic loco est cum Aegy-

ptio Canopo. Cison fluuius, hanc oram secans sinui nomen dedit. Fluit perēnis, sed haud nauigabilis est. Hæc quidem Dionysius, quē miror ex eo, quòd ait, non esse nauigabilem, cùm iam tam exilis sit, vt ad irrigandos hortos totus consumatur. Itaque arbitror partim terræ motibus, quibus obnoxia est regio Constantinopolitana, partim subterraneis subductionibus in regiū hortum attenuatum esse: nunc in hoc loco vicus est longus aquis abundans, quò Constantinopolitani frequentes secedere solent, vt maris & terræ delitiis fruantur, rectè appellatus hic locus Cubus Canopi, siue quia Aegyptiorum Plato κυβείαν inuentum esse dicit, & Canopum mollioris remissionis Aegyptiis ludus erat, siue quia Byzantij coloni Attici mores sequebantur Atticorum, vnde oriundi erant. Attici enim maximo studio κυβείαν amplectebantur, vt etiam in ædes sacras congregati taxillis lusitarent. Hunc locū iam Grȩci appellant Agian parasceuen, quem Imperatore Iustiniano diui Laurentij appellatum fuisse existimo ab æde diui Laurentij in hoc suburbano constituta, quam Procopius antea ignobilem & obscuram, tradit Iustinianū nobilem & præclaram reddidisse, in sinistra sinus parte sitam è regione diuæ Mariæ in Blachernis nunc neutra extat: funditus enim vtraque euersa est, exceptis fundamentorum exilibus vestigiis. Procopius obscurè locutus videri potest, cùm ait Laurentianam ædem in sinistra sinus parte sitam fuisse: neque addit, quorum ratione ingredientiúmne in sinum, an egredientium: ego illam appellaui dextram, habens rationem ingredientium, & naturalis sinus principij, quod nascitur à Bosporo, non ab

hostiis

hoſtiis fluminum, vbi ſinus finitur. Vltra templum diui Laurentij Procopius ſcribit, Priſco & Nicolao diuis ædem Iuſtinianum ex integro conſtruxiſſe, vbi Byzantij loci amore capti plurimum verſantur, partim loci amœnitate ducti, partim venerantes diuorum ædem decoram, quam longè in altum Rex vim impetui maris afferens conſtituit. ¶ De Regio nauali, & de locis antiquis, quæ olim fuerunt, vbi eſt nunc nauale. Poſt vicum ſuburbanum Canopicum ſequitur viretum regium, quod olim partem fuiſſe Canopi exiſtimo ex loci ſitu, & ex auditione ſenum teſtantium, priuſquam id conſitum eſſet, Conſtantinopolitanos frequentes eò ſecedere ſolitos ob loci amœnitatem, amplius decem ſtadia circuitu complectitur. Eius media pars poſita in maritima planitie, altera in colliculis & valliculis ſylua cupreſſorum, arborúmque fructiferarum adumbratur, vt regia domus arboribus circumſita à præternauigantibus non perſpiciatur, diſtinctum eſt viis & herbis conſitum eo ordine, quo cætera vireta, quæ cupreſſos non obliquis ordinibus in quincuncem diſpoſitas, ſed ſecundum vias habent directas in ordines rectos. Vireti ora maritima, parietibus clauſa media, angulatum mucronem agit, procurrẽtem in ſinum, velut linguam cùm natura, tum magis opere productum: ex quo extremo ædicula in ſinum eminet velut ſpecula ſublicis ſuſtentata, quibus velut clatris piſces ſubeunt in piſcinam proximam. Huiuſcemodi ædiculas vndique feneſtratas Turci Sardaca appellare ſolent, quæ vel in lo cis eminentibus, vel vndique patentibus, vt in mediis domorum areis, aut in earum frõtibus velut Meniana

construere solẽt, aut quadrata, aut hexagona, aut octogona, aut ligneis testudinibus, aut hemisphæriis præclarè laqueatis, & Persica pictura collucentibus, illa ædicula finitur flexus à nobis iam excursus, incipítque alter finitus sycarum promontorio: recessus intimus abductus in hunc medium flexum cuneatus est, deinde molliter dilatatur in longitudinem octo stadiorum, occupatam triremium regiarum sicco nauali loculato. Sic enim triremes centum & tredecim in aridum subductæ existunt, vt totidẽ ædificiis, velut loculamentis continuis separentur, clausis ab vtroque latere parietibus tectum imbricatum sustinentibus à fronte, à tergo apertis, præ se habentibus sinum, à tergo murum claudentem totum nauale. is, cùm venissem Byzãtium, ex crudis factus erat laterculis, pòst ex lapidibus cœmentitiis, atque inter loculamenta & murum additæ sunt cellæ vsibus triremium accommodatæ, etiam addita ædificia armamentaria plumbo tecta supra naualis partem, quæ pertinet ad occasum, eminent colliculi, valliculis distincti, tecti sepulchris Turcorum & Iudæorum, à medio sinus & naualis flexu vallis nascitur pergens à Meridie ad Septẽtriones, cuius ima planities ad libellam æquata angustior non est quadringentis passibus, neque vbi in valliculas insinuatur, latior sexcentis. Eius maritima pars attingens nauale, habitatur frequenti vico, quem vocant Cassin Bassam: à Satrapa, qui in eo loco amplas thermas construxit plumbo tectas, vario marmore constratas: reliqua vallis planities tota consita est hortis vberibus, per hanc mediam fluuius, sed haud perennis fluit. Olim perẽnem fuisse existimo,

ſtimo, nunc partim permultis iugibus puteis vſque ferè ad labrum plenis, partim aquæductibus & terræmotibus exhauſtus, curſum æſtiuum perpetuare nequit. Vallis latus, quod efficit collis ſycenus editum in altitudinem ſeptingentorum paſſuū tegitur ſepulchris Turcicis, quæ ornant ſtellæ lapideæ, & virentes ſyluæ cypreſſorum: alterum vallis latus ad Solis ortū pertinens, procliuiùs quidem, ſed non altiùs quadringentis paſſibus, continens ſepulchra Iudæorum, tecta aut menſis lapideis, aut carinatis operculis. Hæc vallis cùm proceſſit quatuor ſtadia in longitudinē, obiectu duorum collium ſingulorum vicos ſingulos habentium, ſcinditur in treis valles pratis, hortis, vineis cultas, quarum duæ extremæ maiores, quæ in valliculas quatuordecim interciduntur, deſinētes omnes in dorſum perpetuum, alias flexuoſas, alias tortuoſas, id quod efficit nauale tutiùs à ventis ſeptentrionibus. Paluſtrem fuiſſe olim hanc vallem & nemoroſam, coniicio ex Dionyſio Byzantio. Poſt, inquit, cubos Canopis, eſt palus habens radices ſub aqua latentes, claudens ſinum, vbi eſt receptaculum piſcibus capiendis aptum, ſaxis concauis ad ipſos introitus obuiam procedentibus, in quæ delabuntur piſces noctis tenebris errantes. Poſt paludem ſunt Chœragia nuncupata, à rebus, quæ ibi fiunt, nominata. quoniam apri ex montibus deſcendentes, ad hæc loca abacti, à venatoribus fraude capiuntur. Omne enim ſinus latus vento noto obiectum, ſyluis plenum erat. Ex his Dionyſij verbis percipio, vallem illam paluſtrem fuiſſe, nunc exiccata eſt, vel exædificationibus, vel agriculturis, vel puteorum copia, vel aquæductibus,

atque

atque omne sinus latus vento noto expositum, ab arboribus nudum est, nisi manu satis.

De Isthmo Ceratini recessus: de sepulchro Hipposthenis: de sycis, & delubro Amphiaraï.

CAPVT V.

DEINDE Dionysius addit secundum locũ, ad quem desinit recessus Ceratini sinus. Incipit Isthmicum promontoriũ apertam iam & multam Propontidem prospiciẽs, in quo sepulchrum Hipposthenis extat heroïs Megarensis, à quo locus nomen adeptus est, quod Isthmicum promontorium Dionysius dicit: id intellige esse collem, in quo nunc situm est oppidum, nuncupatũ Galata. Nam si à primis faucibus Ceratini sinus lineam duceres ad eiusdem recessum intimum, in quo antè dixi Regium nauale esse, intra lineam includeres collem Galaticũ: ex cuius iugo prospicientibus multa aperitur Propontis. Post Hipposthenem, inquit Dionysius, locus est appellatus Sycodes à multitudine & pulchritudine ficuũ arborum: quidam curiosiores dicunt, primam ficum arborem ibidem natam esse. Locum hunc cùm declarabo, Sycenam regionẽ decimam tertiam vrbis, ostendam esse Galatam, quam olim primùm appellarũt Sycas, pòst Iustinianas: postremò Peram, siue Galatam. Inde Dionysius persequens suum anaplum, ponit Amphiaraï delubrum, quod Byzantij Megarensium coloni construxerunt memoria & honore prosequẽtes Amphiaraï Oiclei filium. Amphiaraum cùm cæteri Græci, tum Megarenses honorarunt Deũ, vt haberent, atq; ab eius

ab eius solo, in quo fuit humatus, oracula peterent.

De ædibus Dianæ luciferæ, & Veneris placidæ, & de loco Ostreode, & Metopo, & de ara Apollinis.

CAPVT VI.

» POST, inquit, Amphiaraï delubrũ est Syâ-
» phas locus Auletes nominatus, is vnà cum
» aliis colonis Byzantium deductus fuerat, cui
» Apollinis ars reliquit nominis memoriam.
» Inde est Bolos, is est iactus ad piscationem hybernam
» percommodus loci natura, in quo est templum Dianæ
» luciferæ, & Veneris placidæ: existimatur enim largiri
» ventorum commoditatem, eósque turbulentos placa-
» re. Deinde est locus Ostreodes, à rebus, quæ ibi fiunt, no
» minatus. Maris enim vadum ostrearum multitudine
» exalbescentium constratum fit perspicuum aspicienti-
» bus maxime in tranquillitate & quiete ventorum. Hic
» autem locus semper alit, quòd impendatur, & in com-
» mune conferatur. Est enim luxuriosis locus generatio-
» nis ostrearũ contendentis cum earũ piscatione. Ostreo-
» da locum excipit nuncupatum Metopon, hoc sub aspe
» ctum vrbis subiectum est: aspicit enim Bosporium pro-
» montorium, nomen inuenit à figura. Nam ex continen
» tis parte planum est terrenis tumulis, ex parte maris, de-
» cliue & præceps: non tamẽ diuini testimonij expers est,
» etenim apud ipsum colitur Apollo. Ex his Dionysij ver
bis scimus Metopon esse frontem ante vrbis oculos po-
sitam, quam prius nisi cognitam habeamus, assequi ne-
quimus, intra ne oppidum Galatam, an paulò, an lon-
gè extra Galatam fuerint templa Amphiarai Dianæ

luciferæ, & Veneris placidæ, & locus Oſtreodes. Cùm igitur nulla pars Europæ poſita ſit ante oculos Byzantij, nulláque rectè intueatur promontorium Boſporiũ, niſi collis naſcens prope portam Galatæ, cùm eius frõs tota ſubiecta ſit ſub aſpectum promontorij Boſporij, patet illum eſſe, quem Dionyſius appellat Metopon, Græci huius ætatis appellant acram Spandoninam, quæ quàm ſit in conſpectu Byzantij Rex Soleimanus declarauit, cùm nullam aliam ob cauſam id vſurpauit longo vireto, quàm vt in conſpectu ſuo colles haberet ſylua virenti veſtitos, & vt excluderet oculos id incolentium deſpicientium in clauſtrũ ſui palatij in promontorio Boſporio ſiti. Quale illud iam ſit, ſubiungam. Ex duabus partibus mari alluitur, ab ortu Solis Boſporo, à Meridie ſinu ceratino, interiùs ad ſeptentriones recedit, quàm collis Galatinus, quem antiqui Sycenum appellabãt: vt velut de induſtria cedere videatur colli Syceno. Ne illi aſpectum Solis Oriẽtis tollat, duobus cornibus prominet, vno in ſinus oſtium, altero in portam Sycenam triplici latere deprimitur, primo in vallem, qua clauditur ab occaſu, quáque ſeparatur à colle Syceno, vineis, hortis, ædificiis plena, deſinenti in planitiem, quæ ante portam Sycenam explicatur, in qua iacent globorum marmoreorum magni acerui, ſimúlq; magna multitudo machinarum bellicarum, vnde porta nomen habet: vbi thermæ & officinæ fabriles fuſiliũ machinarum bellicarum. Alterum promontorij latus demittitur ad Meridiem, totum obiectum oculis veteris Byzantij valde procliue, vt eius aſcenſus gradibus, aut anfractibus moliatur, vſque ad mare pronũ deiicitur, vt

tur, vt

tur,vt littus ſit excelſum, præceps, præruptum: lateris media pars intumeſcit duobus tumulis ab infera parte præcipitibus, à ſupera explicatis in planitiem leniter aſſurgentem ad promontorij faſtigium, porrectum in longam planitiem. Ora maritima ſub hoc latus ſubiecta producitur in longitudinem mille paſſuum, quorum quadringentæ ſycenæ portę propinquiores patent in latitudinem quinquaginta paſſuum, vbi communis ambulatio ſuburbana platanis adũbratur, in qua olim ædes diui Conſtantini, cuius ſuperficies nunc non extat. Duntaxat gradibus lapideis in fornicem ſubterraneam Græci deſcendunt ad potionem aquæ fontanæ Conſtãtino ſacræ: reliqua oræ maritimæ pars tota procliuis, excepta via humano opere explanata. Tertium promontorij latus, ſimiliter valde procliue & præceps vſque ad littus, vergens ad Solis ortũ, intuens promontorium Aſiæ Damalicum, quo Boſporus contendẽs ad occaſum flectitur ad Meridiem. Ex antedictis apparet, Metopon eſſe, aut totum promontorium, aut eius partem eminentem in primas ſinus fauces, quam vulgò appellant acram Spandoninam: ſi totum Dionyſius intelligit, exiſtimare debemus Bolum, templa Dianæ & Veneris, locúmque Oſtreodem fuiſſe intra vrbem Galatam, eámque vrbis partem non comprehenſam fuiſſe intra locum Sycodem, vt non videtur ex antiqua regionum deſcriptione, vrbis ponente in latere Galatæ meridiano Sycenam regionem, quæ etiamnum cernitur in media Galata propriis muris clauſa, oppoſita Conſtantinopoleos valli, in qua ima eſt traiectus Sycenus, Galatæque latus vrgens ad Solis ortum poſt Syco-

dem fuisse, quod incipit ab angulo diuæ Claræ, quo sinus tendens ad occasum brumalem, flectitur ad occasum ferè solstitialem, quoque finitur recessus, inchoatur à promontorio Spantonino, longus duo millia passuum, quorum octingenti intra vrbem, iactus hybernæ piscationi aptus videtur angulus soli expositus, à ventis septentrionibus tectus, in quo hodie spectantur duæ ædes sacræ, quarum vnam Franci appellant diuam Claram: alteram Græci Photinen, quasi Phosphoron, non sine antiqua ratione, quoniam hîc esset ædes Dianæ phosphori, & Veneris placidæ, quæ etiam Phosphoros, ea est lucifera, nominatur. Nam primi illi propagatores religionis Christianæ, quò facilius nationes à cultu antiquorum deorum ad verum pietatis cultum paulatim abducerent, verámque religionem illos colere assuefacerent, sub antiquis deorum nominibus noua induxerunt diuorum nomina. Suidas scribit Constantinum Regem Romæorum, filium Leonis Isauri Iconomachi Venerem coluisse, eíque humanas victimas mactasse in regione vrbis Peræa, vbi diuæ Mauræ tẽplum esset, quod is demolitus, locum effecit homicidiarium, quem Mauram nominauit, in quo nocte pueros sacrificabat. Existimo illam ædem primò appellatam Phosphoron à Diana lucifera, deinde Photinam, post Mauram. Vide, an sit vitiatus Codex Suidæ habens sanctæ Mauræ pro sancta Photina. Nam cùm Iconomachus Constantinus imaginũ cultum oppugnaret, verisimile videtur ædem diuæ Photinæ contumeliosè appellasse diuæ Mauræ: nunc nemo est, qui audierit, aut legerit in regione vrbis Peræa diuæ Mauræ ædem fuisse, sed dun-

taxat

taxat Photinæ. Adde, quòd littora contraria multa de paritate & ſimilitudine inter ſe contendunt, vt duæ Cyaneæ, vt duo anguſtiarum fana, vt alia pleraque, vt littus diuæ Photinæ fortaſſe. ideo ædem Dianæ Phoſphori habuit, quòd ſit è regione Phoſphorij portus in contrario littore ſiti, ex eo appellati, quia illic Diana Phoſphoros lucem Byzantiis attulerit contra Philippum Macedonem cuniculis Byzantium oppugnãtem. Venus verò placida non commodiùs collocari potuit, quàm in hoc littore, vbi Boſporus labitur placidus & ſilens: in qua parte regionis Pereæ Conſtantinus Veneris cultor colere Venerem meliùs potuit, quàm in antiquiſſima Veneris ſede. Iam cognitis ædibus Dianæ luciferæ, & Veneris placidæ, & Metopo, iudicare poſſumus Oſtreodem locum fuiſſe inter ædem diuæ Photinæ, & primas radices promontorij Spantonini, præſertim ſi id totũ intelligit Dionyſius Metopon eſſe: quanuis oſtrearum piſcatio frequentiùs hodie exerceatur à ſycarum porta ad finem promontorij Metopici, & eò vlterius ob vadum maris purgatum & apertũ, in quod ſpargũtur & diſſeminantur quotannis oſtreæ integræ, non, vt olim falſò acceperam, diuiſæ atq; diſruptę. Tamen antequam eſſet littus ſubiectum ſub partem oppidi Galatę obiectum Orienti, oſtrearum piſcationem copioſam præbere potuit. Poſtea verò quàm huius littoris pars vadoſa ędificata eſt, pars quotidie, aut obruitur proiectis oppidi purgationibus, aut frequẽtium nauigiorum ſtationibus occupatur. Piſcatio oſtrearum nunc minus exercetur in hoc ſuburbano littore, etiamnum exalbeſcente oſtreis ſua ſponte prouenientibus,

non autem ſeminatis, vt ſeminantur circa promontorium Metopicum quotannis in hunc modum. Poſteaquam Græci à piſcibus ſanguine participibus ſuā longam abſtinentiam ſuſtentarunt oſtreis luculentis quidem, ſed ſanguinis, vt ipſi putant, carentibus, ex locis paulo remotioribus ab vrbe naues oſtreis plenas ad hæc loca maritima vrbi propinquiora adducunt, atque in mare palis abiiciunt oſtreas integras, non diſſectas, vt mendaces quidam mōſtroſarum narrationum fictores in Italiam ſparſerant & diſſeminauerant, vt me imprudentem deceperint, vt vix cùm veniſſem Byzantium, prudens factus, à peritis piſcatoribus diſſuadere potuerim imperitorum opinionem iamdudum confirmatam. Ex illa igitur ſparſione & diſſeminatione fit, vt quotannis oſtrearum genus renouetur, luxúsq; morum Græcorum redintegretur. Sin autem minus totum promontorium intelligit Metopon eſſe Dionyſius, ſed ſolam promontorij linguam eminentem ſupra primas ſinus fauces: tum coniectare poſſumus Oſtreodem locum occupaſſe oram maritimam alluentem vrbis latus Orienti aduerſum, & radices promontorij Spantonini ſpectantes ad meridianam cœli regionem.

De Aiantio & Palinormico, & templo Ptolemæi, de Iaſonio, & luco Apollinis, & de alijs antiquis locis.

CAPVT VII.

SED REDEO ad Dionyſium, qui à Metopo deinceps ita anaplum perſequitur. Poſt, inquit, Metopon, eſt Aïantion nomen adeptum ab Aïace Telamone, quem propter

quan

" quandam vaticinationem colunt Megarenſes ex inſti
" tuto eorum, qui deduxerunt coloniam. Inde procidens
" præcipitium conuerſum in mare, nominatum eſt Pali-
" normicum à ſecunda applicatione. Poſtquàm enim Co
" loniæ deductores ad eum locum naues primò appuliſ-
" ſent, ex eóque ſoluiſſent, rurſus ad eundem locum re-
" uerterunt. Paulò ſupra præcipitium Palinormicon exi-
" ſtit templum Ptolemæi Philadelphi, quem Byzantij æ-
" què ac Deum venerati ſunt, quòd ex eius in vrbem ani
" mi magnitudine fructum magnũ accepiſſent. Etenim
" Byzantiis Ptolemæus in Aſia regionem, frumentíque
" multas myriades, & ſagittas, & pecunias dederat. De-
" inde eſt locus dictus Delphinus, & Charandas. cauſa
" nominum hæc eſt: Vir Chalcis nominatus, genere By-
" zantius, ſcientia citharœdus, nullis ſummis citharœdis
" inferior, cùm Orthium carmen caneret, Delphinus ex
" pelago extitit, ſéque ad audiendum erexit cantilenæ
" impetum, maritimæ oræ inſiſtens, extra mare eminẽs,
" aſpectum ſublimem gerens, vt vehementi cantu im-
" pleretur, ob audiendi ſtudium nihil à vadi commotio-
" ne læſus: cùm autem Chalcis canere deſinebat, Delphi
" nus mare ſubibat, ad locúmque conſuetum redibat.
" Charandas paſtor accola, ſiue inuidia, atque odio in
" Chalcidem, ſiue auaritia incitatus, Delphino inſidia-
" tus eſt ſenſim ad maris oram allabenti, cúmque ſubli-
" mem accedentem interfecit: non tamen piſcatione po
" titus eſt. Chalcis enim ſuum auditorem magnifica ſe-
" pultura affecit, locíſque nomina Delphinum & Cha-
" randã impoſuit, illum donans honoris memoria: hunc
" ignominiæ. Poſtea eſt acra in breuẽ receſſum inſinua-

ta, baſis

ta, basis ipsius & radix petra in fundo, Thermastis ap- "
pellatur. Post hanc ipsam littus noto vento apertum no "
minatur Pentocontoricon à nauibus quinquaginta re- "
mos habentibus ad littus id appulsis. Scytham enim di "
cunt nuncupatum Taurum ex suis sedibus migrantem "
huc appulsum fuisse, atque ad Cretam nauigasse, Pasi- "
phaën Minois filiam stuprasse: vnde nata fabula amo- "
ris, & prolis ex ipso procreatæ. Deinde succedit Iaso- "
nium, ex eo nomen adeptum, quòd Iason nauigans ad "
Colchos, illuc appulsus fuerit, vbi est nemus profundæ "
laurus plenum, aráque Apollinis: littus autem longum, "
omne vētis occiduis & meridianis expositum. Vbi in- "
frà ostendero Iasonium esse vicum, quem Græci hodie
vocant Diplociona, Turci Bisitas, facilius percipietur
Aïantion templum Ptolemæi, Delphinum & Charan-
dam petram Thermastin Pentecontoricon loca sita
fuisse inter Metopon & vicum Diplociona. Ea vt ma-
gis perspicua fiant, priùs pergo exponere situm reliquæ
oræ maritimæ, quam cōtinuare intermiseram ad pro-
montorij Metopici mucronem præcipitem & præci-
sum vsque ad mare, via duntaxat intermissa humano
opere explanata, iactis in mare vadosum & saxosum æ-
dificij, aut molis substructionibus, vbi finitur longus
flexus à promontorio Clidio inchoatus. Ab illius igi-
tur mucrone seu rostro passus trecentos progressus, in-
cidi in vallem diuidentem Metopicon promōtorium
à colle, in quo est suburbanum Aiatis Bassæ, cuius imæ
radices maritimæ porriguntur in passuum longitudi-
nem circiter octingentorum, quorum primi quadrin-
genti maritimam habent planitiem patentem in pas-
suum

suum circiter quadringẽta latitudinem. Suprà impendent cliui, imi quidem præcipites, & ferè directi in altitudinem ferme centenum passuum: inde à medio colle ad summum verticem exiguè proni: at reliqui quadrin genti planitiem maritimam non habent, sed cliuos à mari ad supercilium collis præcipites, excipio imam planitiem vallliculæ mediæ inter cliuos interiectæ, quæ medium Aiacis viretũ, perennibus fontibus irriguum secans cingitur duobus tumulis præcipitibus & præruptis, altero eminente supra scalam commercij, vbi fundamenta videntur antiquæ molis, partim sub aqua delitescentia, partim supra mare extantia, quæ piscatores vocant Caridata: nescio an quasi fortasse Charandam à Dionysio nuncupatam, altero tumulo præcingitur vsque ad mare præcipiti atque imminente in vallem, qua à septentrionibus clauditur, lata iuxta littus ducen tos octoginta passus. Ipsa à septentrionibus clausa colle radices præcipites agente, & propagante ad mare vsque latas centũ passus. Ab earum initio ora maris, quæ tendebat à promõtorio Metopico ad cœli partem mediam inter Vrsam & Aquilonem, flectitur ad ortum æstiuum. Iam vallem & collem occupat regius hortus cir cuitu quatuor millia passuum complexus, virens sylua cupressorum arborúmque frugiferarum, Carabolus vocatus à Satrapa illius constructore: quem aiunt piscatores obruisse maris recessum insinuatum in imam hor ti vallem, cinctam à septentrionibus colle, radices præruptas & saxeas vsque ad mare spargente. Sub his radicibus Dionysius ponere videtur petram Thermastin. Nam, vt ipse ait, hæc acra insinuabatur in breuem re-

cessum, & post eam littus est noto vento apertum, quæ aut excisa est: aut si nunc extat, non agnoscitur. præsertim si Dionysius acram non intelligit esse promontorium, sed simpliciter oram maris, quæ tota ab hoc loco ad collis Metopici promontorium alluitur mari vadoso crebris petris supra aquam eminentibus inculcato. Earum quæ'nam sit Thermastis, internoscere difficile est, iam tot seculis ora maritima immutata, aliis saxa littorea exscindentibus, aliis imos collium cliuos explanantibus, aliis sinus vallium obruentibus. Hæc commutatio me impedit, quò minus iudicare audeam, an Palinormicon fuerit iuxta collis Metopici promontorium, an ad radices collis eminentis in scalam commercij. Hoc vnum arbitrari possum Palinormicon fuisse, secundum radices alterutrius horum collium à vallicula regij horti, ad quam coniectaui fuisse Thermastin petram, ora maritima, quæ dirigebatur ad septentriones, flectitur ad plagam cœli mediam, inter solstitialem & æquinoctialem ortum: in qua plaga longi latíque horti Rostanni Bassæ, & Aenobarbi regiæ classi præfecti, eiúsq; sepulchrum iuxta littus situm, circumclusum ædicula rotunda desinente in conuexum, tegulis plumbeis tectā ædiculam area quadrata circumsepta muris, platanis, & populis adumbrata: & ne maris fluctus mortuum pyratam submergant, quem viuum submergere non potuerunt, cùm aliis saxis littus muniuerunt, tum duabus columnis marmoris Thebæi terræmotu collapsis, à quibus stantibus vicinus vicus proximus appellatus est Diplocion, constitutus in maritima planitie, cuius plurima pars patet in latitudinē

quadr

quadringentorum passuum, & amplius, cùm insinuatur in duas valles, quarum vna diffunditur in planitiem septingentis passibus longiorem, hortis collucentem, fontibúsq; perennibus vtrinque collinis vineis, & agris frumentariis cinctam, in qua est vicus Diplocion, vbi olim fuisse Iasonium, arámq; Apollinis, & lucum profundæ laurus coniicio cùm ex eo, quòd situs hic locus est in littore longo ventis meridianis, occiduísque exposito, vt ait Dionysius, tum ex eius ordine narrandi ante dicta loca, & consequentia. Locum, vbi fuit ara Apollinis, & magnus lucus laurorum, vero proximum videtur eum fuisse, quem posteri appellarunt Daphnē, cuius meminit Stephanus. Daphne, inquit, insana, portus est iuxta os ponti, in dextro littore constitutus nauigantibus ad pontum: in sinistro verò ascendentibus ad anaplum extat suburbium Daphne nūcupatum, quod etiam appellatur Sergium ex Procopio, aliísque scribentibus, anaplum esse ad promontorium Estias, hoc duntaxat assequimur, Daphnen suburbium esse inter Byzantium, & promontorium Estias, nulliúsque scriptoris traditione propiùs accedi potest ad cognitionem Daphnę, quàm ex his, quę modò Stephani & Procopij attuli. At verò Dionysius ad ipsius notionem nos, aut quàm proxime perducit. Quispiam fortassę obiiciet, in hoc sinistro latere fuisse itē Daphnen Medeæ, quam postea ex Dionysio ostendam fuisse inter locum nuncupatum senem marinum, & promontoriū Estias in valle, in qua etiam nunc visuntur rudera ædis Demetrianæ, dubiúmque sibi atque controuersum videri dicet, vtra Daphne fuerit suburbium Byzantij. Mihi

vero propius videtur Byzantios Daphnen, arámq; Apol linis coluisse & frequentasse, quàm Daphnen Medeæ Pharmacidis. Cultus enim deorum loca incolis frequentia efficere solet. Vt enim Antiochia Daphnen suburbium frequentans effecit nobile & maximum ob cultum Apollinis daphnici: ita Byzantiũ Daphnen, arámque Apollinis freqūeti cultu effecit suburbium Daphnen in planitie Diplotionis ampla, culta, vrbíque vicina, mitibus & vitiferis collibus cincta potius, quàm in vallicula Demetriana angusta, vndique asperis collibus circunclusa, nondum exædificata, lōgè ab vrbe remotiori, quàm Diplocionis planities, in qua potius, quàm in valle Demetriana fuisse suburbiũ Daphnen. Præterea coniicio ex historia Euagrij narrantis Mammianum insignē senatorem in Daphne suburbio construxisse Antipharon è regione balnei publici, in quo statuta esset Ammiani ænea statua. Antipharon appellatam arbitror, ex eo quòd sita esset contra Pharum, quam Marcellinus dicit fuisse Byzantij in promontorio Chrysocera nuncupato, quod Dionysius appellat Bosporium. Illa si fuisset constituta in valle Demetriana, non vrbi aduersa fuisset, sed prorsus ab vrbe auersa longè posita extra conspectum vrbis impeditum intermedio colle excelso Clidio appellato, Agathium historicum suburbanum habuisse in vico Daphne coniicere possumus ex eius Epigrammate inscripto in hortum maritimum:

Εἶξον ἐμοὶ Δάφνης ἱερὸν κλέτας, ἔνθεν πόντου
    Κάμψον, ἀγκαύλου κάλλος ἑρμοσύνας·
Ἐνθάδε γὰρ νύμφαι Δενδριτίδων, αἵτ' ἐνὶ πόντῳ

Νηρεΐ

Νηρέϊδων ξυνὴν θεὸν συγκλυσίην·
Ἀμφὶ ἐμὲ γὰρ μάρναντο, δίκασε δὲ κυανοχαῖτα:
Καί με παρ' ἀμφοτέροις μέσον ἔθηκεν ὅρον.

Si Agathij poëmata, quæ inſcripſit Daphnica, nactus fuiſſem, ſcrutatus diligenter eſſem, num à ſuburbio Daphne daphnica ſua poëmata appellauerit, ex hoc Apollinis luco tripodem illum factum fuiſſe veriſimile videtur: cuius Sozomenus meminit. Cum tempore Valentis Imperatoris,inquit,Hellines quoſdam in Philoſophia præſtantes habitos religionis Chriſtianæ incrementa ægrè ferentes, ſcire ſtudentes, quis Valenti ſucceſſurus eſſet omnibus vaticinationibus exquiſiuiſſe; deniquè tripodem ligneum ex lauro confeciſſe, & nominibus, & verbis, quibus ſoliti erant, peregiſſe, vt comprehenſione literarum ſecundum vnumquodque elementum ſub machinatione tripodis & vaticinationis ſignificantium demonſtrarent nomen Regis. Cùm autem ipſi inhiarent Theodoro Hellinicæ religionis viro in aula regia præclaro, in re militari eximio, Theodori nominis literarum compoſitio accedens vſque ad delta decepit Philoſophos, vt quàm mox Theodorum regnaturum ſperarent. Etenim hoc facinore patefacto, adeò Valens exacerbatus eſt, vt iuſſerit comprehendi Theodorum & tripodis artifices, imperarítque illum quidem viuum exurendum, illos verò ſecuri feriendos eſſe, adeóque Valens effreni ira exarſit, vt etiam in eos, qui Philoſophi non eſſent, ſed ſimili veſte, atque Philoſophi vterentur, cædes proceſſerit.

De Rhodiorum portu, & de Archio loco.

CAPVT VIII.

POST Iaſonium lucúmque Apollinis, Dionyſius anaplum continuans, ponit Rhodiorum τὸν περίβολον, ad quem rudentibus naues alligabant Rhodij, metuentes maris tempeſtatem. Cuius vt idem ſcribit, tria ſaxa ad ſuam ætatem ſeruata extitiſſe dicit, reliqua permulta temporis vetuſtate cecidiſſe. Hunc Peribolon fuiſſe, vt exiſtimem eo in loco, quem hac ætate piſcatores nominant Rhodacinion, non modò nominis ſimilitudo, ſed etiam Dionyſij ordo narrandi antecedentia & conſequentia me adducit. Hoc enim proprium habet imperitũ vulgus, vt nomina locorum, quæ non intelligit, immutatione literarum in alia nomina aliquid ſibi notum pręſertim ridiculum deriuet. Dicax enim vulgus & ridiculum eſſe ſolet, præſertim Græculum, quòd omnia nomina finire gaudet hac terminatione acion, quam literati ſolent attenuare, & diminuere in ion, vel arion: vt ψωμὸς, ψώμιον, παῖς παιδίον, vel παιδάριον, vulgus ψωμάκιον, παιδάκιον: ſic ῥοδίων νεῶν detorſit in ῥοδάκιον νεῶν. Hæc quidem nimium fortaſſe minutatim excuſſa, ſed quæ indicent magnam deprauationem antiquorum nominum. Iam verò quod Rhodacinion appellãt, nihil aliud eſt, quàm ſaxum ſupra aquam eminẽs, ad alia ſaxa adnitens, olim ad portuoſæ molis ſubſtructionem in vadum deiecta: diſtat quidem aliquot paſſus ab ora maris, at ab Aenobarbi ſepulchro paſſus circiter ſexcẽtos. Poſt Rhodiorum Peribolon Dionyſius ponit Archium nũcupatum locum campeſtrem, agri bonitate præditum, & vitium

amæn

» amantem, collibus cinctū circunſurgentibus, ad mare
» procidentibus: per medium eorum fluuius deſcēdit in
» maritimam oram mollem & profundam. Hunc inco-
» luit Archias Thaſius Ariſtonymi filius: qui cùm in hoc
» loco vrbē condere pararet, à Chalcedonenſibus prohi-
» bitus eſt, metuentibus exædificatum locum contra ſe
» fore. Archias illis, qui cum eo ſolum vertiſſent, Aënon
» dedit habitandum, locóque nomen reliquit Archium.
Archias Thaſius etſi locum hunc terra maríque præ-
ſtantem delegerat, tamen quòd præterita ſede Byzan-
tij hunc locum elegiſſet, non minus cæcus fuit, quàm
Archias Megarenſis, quem Pomponius Mela ſcribit
cōdidiſſe Chalcedoniam. Archium locum, eſſe vicum,
quem nunc Græci Agion phocam appellant, ſitus præ
ſe fert conſtitutus in maritima planitie vallis, in valli-
culas amplius quinque diuiſæ, patētis in longitudinem
plus minus duobus millibus paſſuum: in latitudinem
iuxta mare circiter ſexcentorum: fertilis vitium & ce-
raſorum, ab vtroque latere collibus cinctę procumben
tibus ad mare, per quam mediam defluit riuus alueo
prope oram maris profundo, vtrinque ingentibus ſaxis
munito: is æſtate etſi perennis non fluit, tamen eius gur
gites perennes reſtant. Bonitate terræ incolæ dicunt
hanc vallem præſtantiorem & fertiliorem valle Diplo
cionica, iuxta vicum nominatum Agion phocam, ſi-
tum in illius vallis planitie, ora maris mediocriter ſi-
nuoſa portum efficit aſſiduis nauibus frequentem. Ora
maritima inter Iaſonium & Archium media paſſuum
millibus amplius duobus in longitudinem patens ex-
planata eſt, partim exciſis imis cliuis collium impen-
den

dentium, non in magnam quidem altitudinem elatorum: sed præcipitem & penè directam, partim obruto oppressóque mari à seruis Aenobarbi, qui breui tempore eam totam exædificarunt, portuosámque effecerunt vsque ad marginem maris magnarum nauium capacem, perpetuáque ædificia, & continuos hortos substruxerunt in mari vadoso, marísque partem intra substructiones intermiserunt, quæ portus vicem præstat, & piscinæ crebræ piscium frequentia multorum quotidie subeuntium, exeuntiúmque.

De sene marino, & parabolo, & de calamo, & Bythio.

CAPVT IX.

DIONYSIVS loca oræ Bosporicæ sinistræ « prosequens, post Archium, inquit, promon- « torium eminet, in altitudinem præcipitem « abrumpitur discedens ad mare, fluctus ma- « ris densos & violentos, quibus crebris verberatur, exci- « piens. In promontorij vertice senex marinus statutus « est, quem alij aiunt Nereum, alij Phorcyn, alij Proteũ, « quidam patrem Semystræ, nonnulli indicem nauiga- « tionis, & demonstratorem Iasoni fuisse, ducémque an- « gustiarum Bosporiarum. Quidam vates Latiades ora- « culum in somnio sibi visum dedit posteris colonis Me- « garensium, oportere sacrificare marino seni: itaque in « hoc loco publicè colitur senex marinus. Hunc senem « marinum statutum fuisse in promontorio, quod nonnulli Historici, atque etiamnum vulgus Græcorum appellant Clidion, assequor cum ordine Dionysianę narrationis antecedentium locorum & consequentium,

tum

tum ſitu oræ maritimæ, quæ ab Archio loco quadringentos paſſus vſque ad Clidion progreſſa nullum promontorium, nullum littus habet, cui conueniat deſcriptio loci ſenis marini, quàm promontorium Clidion: quod vt melius noſcatur, ſubiiciam, quale nunc exiſtit. Id præceps & præruptum vſque ad mare excipit ſuo mucrone fluctus, ictúsque maris adeò vehementer, vt hi poſtremò ab ipſo repulſi, deferantur iuxta Aſiam vſque ad Byzantium, littúsque Europeum, non amplius excipiat fluctus Boſpori deſcēdentes per anfractus, ſed à promontorio Clidio velut claue claudatur, & protegatur, nomen adepto ex eo, quòd Byzātinis Boſporum claudere & finire videtur. Boſpori enim aſpectus ex vrbe Byzantio ſurſum verſus iuxta littus Europeum nauigātibus non patet vltra Clidion, cuius cliuus medius in altitudinem ducentorum paſſuum adeò pronus eſt, vt ſcandi non poſſit, niſi anfractibus in latitudinem patens plus minus quadraginta paſſuum. Inde breui ceruice lata ſex paſſus dilatatur aſſurgens in altitudinem bis mille paſſuum, ab Aquilone cingitur planitie inſinuata in vallem Demetrianam: ab altera parte cingitur valle, in tantam edita altitudinē, in quantam ipſius promontorij iugum. Sed redeo ad Dionyſij anaplum.
„ Marino, inquit, ſeni vicinus eſt πᾳάϐολος: is eſt iactus te-
„ merarius nuncupatus à piſcatione temeraria, incertáq;
„ ob maris aſperitatem inæqualem. Fluctus enim deſcen
„ dens in littus aſperum, piſcationes efficit temerarias, pa
„ rum voti cōpotes, & ferè fruſtratorias. Deinde eſt Ca-
„ lamus, & Bythios: ille à Calamorum multitudine, hic
„ ab alta protectione promontoriorū circunſurgentium

nominatur, in ipſo eſt laurus Medeæ Oetæ filiæ, planta, vt fama eſt: huic parallelus eſt collis ſenſim ſupinus, declinans ad mare, nominatus Bacca Iſidis matris deorum. Ex his Dionyſij verbis conſequimur Parabolon, Calamum, Bythiam loca eſſe inter Clidion promontorium, & promontorium claudens vallem Demetrianam ab Aquilone. Hæc duo promontoria ſinum efficiunt leniter inflexũ, in quo inſulæ, ſeu ſcopuli, ſeu ſyrtes, quarum vna eſt vadoſa & ſicca, arenoſa, paulum eminens ſupra aquam, ſtatio auium marinarũ. In hunc ſinum deſinunt duæ valles, minor prima eſt, diſtans à mucrone Clidij quingentos paſſus, in quo interuallo olim fuit Parabolos, nunc exædificatus eſt. Vltra valliculam ſeptingentis paſſibus cõfectis, incipit maior vallicula, habens contra ſe turrim vireti regij, in littore Aſiatico ſitam, nominatã Phylacen: deſinit in medium ſinus flexum, Demetriana nominata ab æde diui Demetrij ſita in cliuo, vbi fons diuo Demetrio ſacer, exilis quidem, ſed perennis ſcaturit, ex alto ſpecu concamerato hominum opere, in valliculæ maritima planitie porrecta in paſſuum longitudinem circiter octingentorum, exiſtũt etiam nunc pauci calami, olim multi, à quibus locus nominatus fuit: deinde Bythias, à quo arbitror Bytharia, quorum meminit Euagrius, cùm ait Vitalianum vſq; ad nominatas Sycas incurſionem feciſſe, contra quem in tentoriis verſantem ad Sycas defixis Rex miſit marinum Syrum. Congreſſi igitur ambo exercitus, ille à prora habens Sycas, hic Conſtantinopolim, primò ſe continebant, deinde poſt leues pugnas, inter duos exercitus prelium nauale cõmiſſum eſt circa

Bytha

Bytharia appellata. Fugit Vitalianus læſa prora, & magna parte exercitus amiſſa, reliqui fugerunt, vt nulli hoſtes reperirētur neq; in Anaplo, neq; circa vrbem. Promontorium, quod ab Aquilone vallem Demetrianam claudit, ſaxeum eminet in mare, in quo olim Baccam Iſidis fuiſſe puto. Id intus recedit, neq; impedit mutuos aſpectus promontoriorum Clidij, Eſtiarúmq; vltra hoc promontorium eminentiū, flexum admittentium amplius tria millia paſſuum circuitu littoreo complectentem, intra ſe includentem duos ſinus, Demetrianum & Michaelium diuiſos promontorio Bacchico.

De vico Michaelio, & de promontorio appellato Eſtijs.

CAPVT X.

A PROMONTORIO iam dicto progreſſus ſexcentos paſſus, perueni ad vicum Michaelium in maritima vallis planitie ſitum, lata iuxta mare quingentos paſſus, longa ſexcentos: inde ſupra maritimam planitiē vallis mille & quadringentos paſſus in altitudinem erigitur, tota validè anguſta & procliuis circunſurgentibus collibus vſque ad fluuij ripas valde pronis, excepta ſemita humano opere facta. Summa dilatatur in campeſtrem planitiem, ex qua naſcitur fluuius æſtate exilis, ſed perennis, & qui omni anni tempore fiſtulæ quincunciali ſufficere poſſet. Per mediam vallem delabitur ad vicum Michaelium, quem Græci hodie appellant Áſomaton, ab æde olim nobili Michaelis Archangeli militis incorporei, quod Sozomenus Conſtantinum magnum tradit extruxiſſe in Eſtiis aliquando nuncupatis, atq; ex eo, quòd

ibi Michael Archangelus apparuiſſe creditur, locum dicit Michaelium appellatum eſſe iuxta medium fretum Boſpori ſitum in dextro latere ex ponto nauigantibus Byzantium, diſtantem à Conſtantinopoli itinere marino ſtadia circiter triginta quinque, terreſtri circuitu ſeptuaginta: ora maritima ab ortu ad occaſum procurrens, in qua dixi ſitum eſſe vicum Michaelium. Circuit ſinum intimum valde portuoſum vſq; ad marginem magnarum nauium capacem, quem colles vndique tuentur ab omnibus ventis, excepto meridiano, quem frangunt curſus rapidè incitati cõtra Meridiem præcipitantes: locum quem Sozomenus appellat nunc Michaeliũ, nunc Eſtias, Procopius appellat Anaplum. Duo, inquit, erant templa Michaeli Archangelo dicata, inter ſe oppoſita, Boſpori freto diuiſa, vnum in loco appellato Anaplo in ſiniſtro littore nauigantibus ad pontum Euxinum, alterum in contrario littore, quod antiqui πρόοδος nominarunt ex eo, exiſtimo quia littus multum proiiciatur ex hac ora, nunc autem nominatur βρέχοι, temporis lõgitudine, accolarum inſcitia deprauante nomina. Hæc duo templa cùm vetuſtate temporis ſacerdotes proſpicerent ruinas editura, & metuerent eorum caſu oppreſſum iri, à Iuſtiniano deprecabantur inſtaurationem amborum ea forma, qua olim fuerat. Non enim vlla ædes ſacra ædificari noua, vel exoleſcẽs reædificari poterat, niſi ex pecunia regia non modò Byzantij, ſed ne vſquam quidem locorum Romani imperij. Rex his motus, vtrunque à fundamentis demolitus eſt, quorum alterum in Anaplo reædificauit in hunc modum: Saxis iniectis oram illam circũplexus

ad teg

ad tegendum portum, littus maris in forum transformauit. In hoc loco mare quietum communicat applicationem nauigiis, quæ mercatoris ad ſaxa iniecta appellentis merces ex tranſtris nauium in terram exponunt. Aula poſt maritimum forum ante templum ſita eſt, qui illic ſpatiantur, marmorum decore lętantur, & aſpectu maris, fruuntur cõmunibus auris excitatis tum ab impetu vndarum, tum ex collibus impendentibus. Porticus in orbem ambit templum, ſolùm ab Oriente intermittens ſacrũ adytum, templum mille coloribus variatur, tectum in tholo ſublime effertur. Quis pro dignitate huius operis enunciare poſſet elegãtes columnas, & totius ædificij ſtructuram? quis marmorum venuſtatẽ, quibus muri & ſola veſtita ſunt? quis auri multitudinem immenſam circa omne templum velut ipſi innatam fuſam? Hoc igitur templum in Anaplo nuncupato in hunc modum Archangelo elaboratum eſt. In contrario littore paulùm à mari diſtat locus natura quidem planus, compoſitione verò lapidum in altum effertur. Hîc Archangelo cõſtructum eſt templum decore quidem excellẽs, magnitudine verò primum. hæc ex Procopio addere volui, ex eo quòd in æditis codicibus Procopij non habentur tum neceſſaria futura ad declarationem contrarij littoris. Horum templorum etiam fundamentorum ſubſtructione effoderunt, vt nihil ex his iam ſuperſit, niſi vt in oculis erutis foſſæ & ſcrobes effoſſarum ſubſtructionum. Hoc loco Procopius reſtrictiùs definit Anaplum, quàm Dionyſius, qui ſcripſit Boſpori Anaplum eſſe totam nauigationem ab vrbe Byzantio ad pontum Euxinum. Similiter Stepha-

De quarta regione. CAP. XVI.

EX ANTIQVA regionum descriptione, quæ declarat quartam regionem vrbis à miliario aureo, collibus lęua, dextráque surgentibus, ad planitiem vsque valle ducente perductam fuisse. Facilè ipsa perciperetur fuisse in valle prima, & dorsi iugo eminente supra vallem, si miliarium aureum maneret, aut eius memoriā Constantinopolitani retinerent. Ex quibus edoceri possemus, vbi fuisset, aut si vlla extarēt vestigia Augustæi, Basilicæ, Nymphæi, & reliquorum ædificiorū, quæ traduntur fuisse in hac regione: sed cum nulla hodie appareat. Primùm dubitabam, an vallis, quam continet quarta regio esset illa prima à me antę descripta: non quin hæc collibus læua, dextráq; surgentibus ad planitiem vsque ducatur, sed quòd & aliis vallibus hæc conueniant. Deinde postquàm ex aliorū scriptis percepissem, loca vbi fuerunt monumenta, quæ traduntur fuisse in hac regione, facilè cognoui regionem quartam fuisse in prima valle, eiúsque lateribus, & iugo vicino ædi Sophianæ, vt cognosces legens, quæ subiiciam.

De foro Augustæo, & columna Theodosij, & Iustiniani, & de Senatu. CAP. XVII.

PROCOPIVS forum, quod Constantinopolitani Augustæum nominārt, declarat ante regias situm fuisse columnis circundatum, nunc nomen non modò amisit, sed ne forum quidem extat, totum fere exædificatum. Regiæ dudum deletæ sunt, fuisse tamen Augustæum, vbi nunc cernitur aqua saliēs

non

non longè à Sophiæ angulo ad Occaſum vergente, aſſequor ex ſtylobata paulò ante extante columnæ Iuſtiniani à Turcis ſublatę, quam Procopius tradit Iuſtinianum in Auguſtæo foro, Zonaras in aula ante ædem Sophiæ excitaſſe. Suydas addit Iuſtinianum cùm Sophiæ templum condidiſſet purgaſſe aulam, & marmore ſtrauiſſe appellatam priùs Auguſtæum forum, ibíque columnam ſuam ſtatuiſſe. Procopius tradit forum quoddam ante Senatum fuiſſe à Byzantiis appellatum Auguſtæum, vbi cõmiſſi lapides non minus quàm ſeptem in quadrangulum diſpoſiti in baſi ſiti omnes, quorum quiſque eouſque contrahitur, & ſubducitur extra inferiorem, vt lapidum vnuſquiſque proiectus, vel contractus efficiatur gradus, & ſedes hominibus. Hanc Procopij deſcriptionem ſtylobatæ eò libentiùs adiunxi, quòd ea in æditis Codicibus non habetur. Deinde addit Procopius ſupra ſeptem iam dictorum lapidũ ſupremam partem extare, inquit, ingẽtem columnam, non ex vno lapide, ſed ex lapidibus permultis ingentibus compoſitam, quos vndique æneæ tabulæ & coronæ circumueſtiebant, ipſósque firmitate colligabant, & ornatu contegebant, eius quidem ęris color debilior auro puro, ſed æſtimatio non multum cedebat argento. In ſumma columna extabat ingens equus æneus Orientem intuens, dignum ſpectaculum præbebat: ſimilis enim erat gradienti, & vltra procedere cupienti. Pedum anteriorum ſiniſtrum erigebat, vt terram ante iacẽtem calcaturus: alterum ad lapidẽ adnitebatur, vt iter ingreſſurus. Poſteriores ita contrahebat, vt prompti eſſent adgreſſum, equo inſiſtebat ænea Regis ſtatua Coloſſo ſimilis, veſti-

ta mo

ta more Achillis, calceata arbylis, thorace heroïco induta, galea illius caput tegebat fulgore coruſcans: ſpectabat Orientem, iter arbitror contra Perſas ſuſcipiẽs, ferebat manu ſiniſtra globum, quo deſignabat fictor vniuerſum orbem illi obedire, enſem non habebat, neque haſtam, ſed crux ex vertice eius eminebat, qua imperium adeptus eſt, & bellorum ſecundas pugnas, prætendebat manum dextram ad Orientem, digitísq; porrectis iubebat Orientis Barbaros domi ſe continere, & non vltra progredi. Qualis autem fuerit Iuſtiniani galea declarat Tzetzes in varia hiſtoria. Tiara, inquit, apud Perſas tegmen capitis fuit, poſtea ex victoriis coronam adeptorum capitibus Romæi impoſuerunt tiaras, ſiue tiphas, cuiuſmodi fert equeſtris ſtatua Iuſtiniani ſupra columnam ſtatuta. Procopio addit Cedrinus argentea manu globum continuiſſe Iuſtinianum. Zonaras decimoſeptimo anno ſui imperij eam columnã excitaſſe, eo loco, vbi antea ſtabat altera colũna Theodoſij magni, geſtans ſtatuam ex argento factam ab eius filio Arcadio, ponderans ſepties mille & quadringentas libras, quam ſimul cum colũna Iuſtinianus, vbi demolitus eſſet, argentúmq; detraxiſſet, columnam ſuam cum ſua ſtatua erexit. Præterea maximo plũbi pondere, quod ex illa detraxit, aquam in vrbẽ induxit. Vtinam vt iniuriam, quam intulit Iuſtinianus Theodoſio, Barbari vlti ſunt, ita humaniter eruditi libris Iuriſconſultorum, quos mutilauit repertis, euerterent in digeſta Commentaria malè digeſtarum legum. Barbari enim omni æreo veſtitu, & equo, & ſtatua columnam Iuſtiniani ſpoliarunt, aliquótque annos nuda remãſit. Tandem

dem ante triginta annos euersa est tota vsque ad stylobatem, quem anno superiore funditus vidi excindi, ex cuius crepidinibus aqua saliebat fistulis in magnū labrum, nunc stylobatæ loco, castellū aquæ latiùs constructum est, & fistulæ auctæ, equestrem Iustiniani statuam, quam modò dixi supra hanc columnam fuisse collocatam, seruatam diu in claustro regij Palatij deportari nuper vidi in caminos, quibus metalla funduntur in machinas bellicas, inter quæ erat Iustiniani crus proceritate meam staturam superans, & nasus dodrāte longior. Crura equi ad terram proiecta metiri non potui, pedis vngulam mensus sum occultè, & deprehendi dodrantalis esse altitudinis. Augustæum forum appellatum fuisse recentes Historici, atque etiam Grammaticus Suydas, docent ex eo, quòd decimoquinto die Octobris regionum curatores, & Sebastophori in Augustæo velut in foro rerum venalium saltarent in honorem Augusti. Vel ex eo, quòd in fornicæ cameræ huius fori, statuæ magni Constantini, & Helenæ matris statutæ essent. Zosimus antiquior Procopio tradit Constantinum in loco, ad quem erat quondā Byzantij porta terrestris forum condidisse rotundum, ídque porticibus duplicibus nēpe vnis supra alias impositis circumplexum arcus duos marmoris Proconnesij inter se contrarios fabricatum fuisse, per quos licet ingredi in Seueri porticus, & ex antiqua vrbe exire incertus scriptor designat id esse Augustæum, cùm ait Constantinum construxisse forum ad Oceani similitudinē circulare. Idem Zosimus alio loco dicit, cùm esset Byzantij forum maximum quatuor porticibus circundatum, ad quarum

vnius,in quam sursum ducunt non pauci gradus,extremas partes duas statuas Constantinum collocauisse, in altera quidem parte vnam matris deorum Rheę,quam cum Iasone nauigantes collocarunt in monte Dindymo,eminenti supra vrbem Cyzicum. Aiunt autem, vt hæc ob negligentiam circa cultum diuinum mutilata fuit,sublatis vtrinque leonibus, & forma manuum immutata fuerit.Nam olim leones continere visa nunc in formam precantis translata est, vrbem intuens & ornans,in altera porticus parte fortunam Romę collocauit Constantinus.Suydas dicit fortunam vrbis fuisse in fornice miliarij, quæ si verè à Constantino posita fuit. Vtrunque forum à Zosimo descriptum,vnum & idem est,sed mihi diuersum videtur,ex eo,quòd primum Zosimus dicit Constantinum condidisse duabus porticibus circumpositis,alterum post paulò infra dicit fuisse quatuor porticuum, nisi fortasse ibi adnumeret porticus Seueri & Constantini, ex quarum vtrisque licebat exire in alteras. Ad Augustæi fori plagam orientalem Procopius Iustinianum ait condidisse curiam,in quam conueniens Romæorum senatus anniuersarium ineuntis anni festum celebrabat. Ante curiam stant columnę sex, quarum duæ murum curiæ, qui ad occasum Solis vergit in medio sustinent, quatuor viri paulò exterius pertinēt. Omnes hæ columnæ albæ sunt,magnitudine eas primas puto totius orbis, porticum autem faciunt hæ columnæ, quæ quidem porticus tectum in Tholo circũuoluit: partes porticus superioris omnis venustate marmorum columnis æqualium ornatæ sunt, statuarúmq; multitudine. Ego arbitror Iustinianum non hâc curiam

curiam condidiſſe,ſed refeciſſe antiquum ſenatum,qui deflagrauit incendio,quo Sophia,& thermæ Zeuxippi deflagrarũt. Nam Sozomenus tradit Conſilium,quod Senatum vocant, Conſtantinum magnum ædificaſſe, quem eundem honorem & ordinem, & feſtum Calendarum habere voluit,quos antiquæ Romæ ſenatus habere ſolebat,idem declarat,vbi fuerit illa curia,cùm ait ſtatuam argenteam Eudoxiæ Auguſtæ in colũna purpurea ſtatutam fuiſſe ad Meridiem templi Sophiani ſupra excelſum ſuggeſtum ante domum magnæ curiæ. Socrates addit neque prope, neque longè à Sophia ſtatutam fuiſſe,ſed vltra latam viam intermediam, inter vtranque,cuius Suydas meminit. In Tribunali, inquit, Palatij columna fuit Eudoxiæ vxoris Theodoſij. Antiqua regionum deſcriptio in eadem regione ponit ſenatum & Tribunal purpureis gradibus extructum, & Baſilicam.Pręterea Sozomenus clariùs declarat,in qua parte ſenatus fuerit,inquiens:Cùm ſeditio orta eſſet de expellendo Ioanne Chryſoſtomo, ignem repente iniectum vndiq; templum magnum cõbuſſiſſe, & omnem ambulationem, & huic adiacentem ex parte Meridiei maximam domum ſenatus:adhuc extant muri ſenatus ab angulo Sophiæ intuenti Meridiem,ſed interpoſita via,quę pergit à porta clauſtri regij ad forũ Cõſtantini.

De regia & Baſilica, & Palatio Conſtantini, & de domo nuncupata Chalca. CAP. XVIII.

NON longè ab Auguſtæo foro Procopius ſcribit regiam domum eſſe,cuius vim ita,vt aiunt, ex vnguibus leonem cognoſcimus. Percipient

hæc lecturi. Hoc vestibulum, inquit, quod vocant Chalcam, tale est, Quatuor directi muri in ordinẽ quadrangulum dispositi in sublime ferũtur circum horum angulum, cuiusque proiicitur, prætenditúrque excitatio quædam lapidum exactè elaboratorũ, quæ simul cum muro assurgit à solo ad summum, non intersecans loci pulchritudinem, sed addens quiddam harmonię. Supra hos efferuntur octo arcus sustinentes tectum medium in globatam excelsitatem incuruatũ, præclarè laqueatum: totum enim lacunar non picturis cera compactis, sed tenuibus calculis omni genere colorum ornatis fulget, cùm aliorum, tum hominum effigies exprimentibus. Quæ depicta essent declarat Procopius, bellum, & pugnas, vrbes permultas captas Italiæ, Africæ, vincit Iustinianus Rex Duce Belisario, redit Dux ad Regem habens exercitum alacrem, qui Regi tribuit spolia reges & regna, & cętera, quę sunt mortalibus pretiosa. In medio stant Rex, & Regina Theodora, ambo similes lætis festum agunt victoriæ de Rege Vandalorum, & Gotthorum, & de captiuis ad se perductis. Circunstat ipsos Senatus cunctus festũ agens, hoc enim calculi demonstrant, qui exprimunt facies, ex quibus hilaritas, atque lætitia efflorescit, omnes igitur cum Rege gloriantur, & rident diuinis honoribus fruentes. Vt enim Papinius in syluis Basilicam Pauli appellat regiam Pauli, sic domum, quam Procopius appellat βασιλέιον, etiam appellatam fuisse Basilicam, & Palatium, colligo ex Cedrino describente incẽdium excitatum temporibus Iustiniani, quo combustum dicit vestibulum Basilicæ, & Augustæum, & tectum æreum Palatij Constantini magni,

quod

quod ex eo tempore vſque in hunc diem Chalca appellatur:quod tectũ eſſet tegulis æreis inauratis. Quam Cedrinus vocat Baſilicam, Procopius de ædificiis Iuſtiniani appellat τὰ βασιλεῖα, cùm eodẽ incendio ſcribens ait cõbuſta fuiſſe veſtibula τῶν βασιλείων, & appellatam Chalcam. Idem de bello Perſico tũc templum Sophiã, & balneum Zeuxippũ, καὶ τῆς βασιλέως αὐλῆς, τὰ ἐκ τῶν προπυλαίων, vſque ad domum Martis. Idem paulò infrà, Iuſſit Rex, inquit, Beliſarium ad nuncupatam Chalcam, & ad veſtibula illic ſita ire, ex quibus videtur Procopius diſtinguere regiarum veſtibulum à Chalca, cùm tamen prius appellauerit Chalcam veſtibulum regiæ. Equidem arbitror primò Regis domum appellatam fuiſſe Baſilicam, poſtea cùm etiam magnæ domus, vbi negotiatores verſabantur, Baſilicæ vocarentur, βασιλεῖον appellatam fuiſſe Regis domum, deinde Palatiũ, quod ſi Baſilica diſtinguebatur à regia domo, tamen illa, aut pars fuit regiarũ, aut vicina regiis, vt percipitur ex antiqua deſcriptione, quæ in eadem regione Auguſtæum, & Baſilicam ponit. Hæc cùm in commemoratione locorum huius regionis non meminit, neque Palatij, neque regiarum, ſed duntaxat Baſilicæ declarare videtur Baſilicam fuiſſe Palatium ipſum, ſed ſiue Baſilica in Palatio, ſiue extra Palatium fuit. Vicinam fuiſſe Palatio incendia oſtenderunt, cùm ambo ob vicinitatem deflagrarint, & propinquam eſſe debuiſſe foro, cui vicinas dixi regias, ratio docet architectonica præcipiens Baſilicarum loca adiuncta foris, quàm calidiſſimis partibus oportere conſtitui, vt per hyemem ſine moleſtia tempeſtatum ſe conferre in eas negotiatores poſſint, à

qua non dissentit Iulius Pollux prope theatrum tradẽs Hippodromum, stadia, Curiam, forum, regiam aulam, regiam porticum, regium Tribunal, debere esse. Georgius Cedrinus tradit Chalcæ splendidam domum ædificasse Aetherium architectum consilio sapientis Anastasij, cui consentit Epigramma olim in ea inscriptum, quod Græcum addam, vt clariùs intelligatur:

Εἰς οἶκον τὸν λεγόμενον χαλκῆ ἐν τῷ παλατίῳ.

Οἶκος Ἀναστασίοιο τυραννοφόνου βασιλῆος.
Μοῦνος ὑπερτέλλω πανυπείροχος ἄστεσι γαίης
Θαῦμα φέρων πάντεσσι ἐπεὶ κοσμήτορες ἔργων
Ὕψος ὁμοῦ, μῆκος τε, καὶ ἄπλετον εὖρος ἰδόντες
Ἄσκεπες ἐφράσσαντο πελώριον ἔργον ἐᾶσαι.
Ἀλλὰ πολυμήτιο λαχὼν πρωτήια τέχνης
Αἰθέριος πολύιδρις ἐμὴν τεχνήσατο μορφὴν
Ἀγχαύτω βασιλῆι φέρων πολυάγρια μόχθων
Ἔνθεν ἀπειρέσιον μέγεθος περὶ παντὶ τιταίνων
Αὐσονίων νίκησα βοώμενα θαύματα γαίης
Εἶξον ἀρειοτέροισι χάρις Καπετωλίδος αὐλῆς
Εἰ καὶ χαλκείων ὀρόφων μαρμάρυγμα πέμπεις
Κρύψον ἀμετρήτων μεγάρων στειρόμενον αὐλαῖς
Πέργαμε. φαιδρὸν ἄγαλμα τεὸν ῥουφίνιον ἄλσος.
Μηδὲ ταννυπλεύροισιν ἀρηρότα Κύζικε πέτροις,
Ἀδριανοῦ βασιλῆος ἀμεμφέα νηὸν ἀείσης.
Οὐ μοὶ πυραμίδων ἰκέλη κρίσις, οὐδὲ κολοσσοῦ.
Οὐδὲ φάρου μεγάλην μοῦνος δ' ὑπέδραμον αἴγλην
Αὐτὸς ἐμὸς σκηπτοῦχος ἰσαυροφόνου μετὰ νίκην,
Χρυσοφαὲς μ' ἐτέλεσσεν ἐδέθλιον ἠριγενέτης,
Πάντη τετραπόρων ἀνέμων πεπετασμένον αὔραις.

Historici quidam, sed recentes tradunt Constantinum

magn

magnum primum ædificaſſe Palatium Chalcæ,quibus non crederem, niſi mouerer veriſimilitudine illa, qua exiſtimo Conſtantinum ad ornandam ſuam nouā Romam conatum fuiſſe æmulari tegulas illas æreas inauratas capitolinas antiquæ Romæ,habētis etiam forum tectum ære. Quis verò,niſi incendio perierint,illas Palatij Byzantini tegulas, abſtulerit, nondum legi. Capitolij Romani, ſcribit Procopius, tegularum ærearum, auratarúmque partem dimidiam Genſericū diripuiſſe, vt Conſtantinus tertius Heraclij nepos,laminas argenteas, quibus Pantheon tegebatur. Suſtulit, prope latus ædis Sophiæ vergens ad regionem cœli mediam inter Meridiem & Occidentem, exiguo interuallo diſtantes à fiſtulis aquæductus prodeuntis ex caſtello poſito in loco,vbi antea fuiſſe columnam Iuſtiniani in foro Auguſtæo diximus,adhuc extant ſeptē columnæ Corinthiæ, in quarum vnius ſcapo nomen inciſum eſt Conſtantini magni,& eius ſignum viſum in cœlo cum inſcriptione, ἐν τούτῳ νίκα. Earum baſis,& imus ſcapus terra obruti ſunt in altitudinem ſex pedum,quod deprehendi, cùm fortuitò incidiſſem in fundamenta parietum,quæ tum ponebantur inter has columnas, baſis plinthum vidēre non potui terra obrutum,ſed tamen vidi torum inferiorem octo digitos craſſum ſeptem altum,baſis prętet plinthum alta eſt duos pedes, & dodrantem, imi ſcapi calcaneum ſatum dodrātem.Vna quæque columna eſt alta triginta pedes & ſex digitos. Denique tota colūna cum ſpira & capitulo alta circiter quadraginta ſex pedes & ſemipedem:imi ſcapi,quē menſus ſum ſupra calcaneum:perimeter eſt vndeuiginti pedū, intercolumnia

nia lata viginti pedes & decem digitos. Constantinopolitani aiunt has columnas fuisse intra Palatium Constantini: alij dicunt sustinuisse pontem, quo ex Palatio iretur ad ædem Sophiā: quod vtrunque falsum est, cùm ex antedictis liqueat fuisse in foro Augustæo. Itaq; mihi potiùs videntur sustinuisse fornices porticuum, in quibus statuæ Constantini magni, & eius matris Helenæ, aliorúmque statuæ fuerunt statutæ. Cùm ex antedictis ædium regiarum excellentiam cognoscere possumus, tum ex Zosimo, qui tradit Constantinum regias ædes Byzantij condidisse, non multò inferiores Romanis Palatiis, tum ex Eusebio, qui eum testatur, non modò cęteris ornamentis illustrasse nouam Romam & Palatium: sed etiam in ædium regiarum locis excellentibus, & in medio lacunarium inauratorum symbolum crucis ex variis & pretiosis compositum lapidibus, & multo auro ornatum inserendum curasse Constantinum, id existimātem sui regni tutelam esse: tum etiam ex diuo Hieronymo cognoscere possumus quantopere ornarit nouam Romam Palatiis, omnes illum, inquit, penè vrbes nudasse, vt suam nouam Romam exornaret. Addit Eusebius Constantinum musas Heliconides posuisse in Palatio. Sozomenus scribit Cōstantini iussu omnia antiquorū templa & statuas, quæ essent sub imperio suo ablatas esse, ligneas quidem crematas fuisse, æreas egregiè elaboratas vndique Constantinopolim transtulisse ad vrbis ornamentum, quas sua ætate etiam extitisse dicit in viis, in Hippodromo, in Palatio, neque solus magnus Constantinus, sed pleriq; reges Constantinopolitani orbem spoliarunt ad nouam Romam ornan

nandam, ex quibus vnus fuit Constantinus tertius Heraclij nepos, qui ex antiqua Roma omnes statuas ex ære & marmore factas, omniáque templorum ornamenta præstantiora sustulit, nauibúsq; ad id præparatis imposita asportauit, plúsque septem dierum spatio vnus vrbi detraxit, quam Barbari ducētorum quinquaginta annorum spatio: tot enim anni fuerunt à prima inclinatione imperij ad fœdam illam deprædationem. Iordanes non omnino malus author historiæ Geticæ tradit Theodoricum Byzantium profectum adoptatum, Consulémq; factum fuisse ab Imperatore Zenone, atq; equestri statua ornatum ante Palatiū collocata. Tzetzes variæ historiæ conscriptor tradit etiamnum sua ætate caput Apollinis, quem similem soli Phidias fecit, in ipso Palatio extitisse. Suydas scribit Pulcheriæ Arcadij filiæ statuam positam esse in Chalca prope ambulationē Ariadnes primæ vxoris Zenonis, simúlq; ipsius Zenonis statuas positas fuisse in regia porta Chalçæ, itémque duas pedestres in breui columna extitisse cum elegiis secundi Philosophi. Historia ignobilis, sed nota Constantinopolitanis addit in sinistra parte Chalcæ Iustinianum cognatorum suorum statuas septem locasse, alias ex ære, alias ex marmore, duos equos excitassē in fornice ante Chalcā, & capita inaurata mulierum Gorgonæ speciem gerentium: aliásque addit, quas prętereo propter historiæ ignobilitatem. Suydas tradit in Tribunali Palatij statuas fuisse Eudoxiæ, & Theodosij mariti, & Marciani, & Constātini, vbi saltationes duarum partium exerceri solebant, vsque ad tempora Heraclij.

De Basilica & regia ambulatione.

CAP. XIX.

BASILICAM, quam antè dixi vicinam fuisse foro Augusteo, quatuor arcus habuisse Epigrammata designant in eis olim inscripta:

Εἰς τὴν ἀψῖδα ἐν τῇ βασιλικῇ ἐν Βυζαντίῳ.

Τετραπόροις ἀψῖσι πόλιν Θεόδωρος ἐγείρας
Ἄξιος ἐστὶ πόλιν καὶ τέτρατον ἡνιοχεύειν.

Εἰς ἕτερον μέρος τῆς αὐτῆς ἀψῖδος.

Ἔπρεπε σοὶ Θεόδωρε τύχης εὐκίονα νηὸν
Ἔργου κοσμῆσαι θαύματι τοσάτιον
Δῶρά τε κυδήεντα πορεῖν χρυσάσπιδι ῥώμῃ
Ἢ ὕπατον τεύξειν τρὶς ἔπαρχον ὁρᾷ.

Calliades exercitus Imperator Byzãtini statuas Byzantis, & Phidaliæ in Basilica posuit, cũ hac inscriptione,

Τὸν κρατερὸν Βύζαντα καὶ ἱμερτὴν Φιδάλειαν
Εἰν ἑνὶ κοσμήσας ἄνθετο καλλιάδης.

Εἰς φειδάλειαν.

Ἱμέρτη φιδάλεια δάμαρ Βύζαντος ἐτύχθη
Εἰμὶ δὲ Βουπάλεως δῶρον ἀεθλοσύνης.

Plinius inter artifices imaginum cõmemorat Anthermum Chium, eiúsque filios Biopalum, & Anthermum, Dionysius Byzantius scribit Byzantem, à quo Byzantium nomen habet, fuisse maritum Phidaliæ, à qua portus Bospori appellatur Phidaliæ, de quo pleniùs scripsi in tractatione Bospori. Recentes scriptores, & Suydas Grammaticus dicunt in Basilica à tergo miliarij aurei fuisse statuam inauratam viro similem, vbi etiam fuit exammon Heraclij Regis & Gonyclines Iustini tyranni, illic Terbelis concionatus est: in his etiam elephantus

tus ſtabat maximus à Seuero factus ob hanc cauſam, quòd ibi cùm maneret elephantus cum multis cuſtodibus,atque prope argentarius artem factitaret ſtaterarũ, cuius domus cùm eſſet direpta,mortem argẽtarius minitabatur cuſtodi elephanti,niſi elephantum contineret,quem minas ſuas contemnentem,interfecit,próque pabulo ipſum elephanto obiecit, quo facinore elephantus exacerbatus interfecit argentarium. Seuerus id factum intelligens,elephanto ſacrificauit,ibíq; elephantum, eiúsque rectorem ex ære factos locauit, vbi etiam Suydas tradit fuiſſe Herculis ſtatuam, quæ colebatur, eíque multa ſacrificia fiebant, eámque poſtea in Hippodromum traductã Iuliano Conſule, ab antiqua Roma Byzantium vnà cum decem ſtatuis deportatã partim vehiculo, partim naui, qui ſi ille eſt, quem ex Vngaria Abramus Baſſa Byzantium vexerat, & collocauerat in Hippodromo, non minus mortuus, quàm viuus orbem peragrauit. Suydas item tradit in Peripato regia equeſtres ſtatuas fuiſſe poſitas Traiani,Theodoſij,Valentiniani,Gibbi,Firmiliani ridiculi. Prætereo alias permultas non modò regum, ſed etiam eunuchorum, inter quos excellebat ſtatua Eutropij, qui Arcadij cubiculo præfectus fuit.Cuius potentia ex ſtatuis aureis vbique illi poſitis,& domibus totius vrbis ſplendidioribus ab eodem conſtructis illuſtrata incitauit eunuchorum nationem,eouſque, vt quidam etiam prima lanugine veſtiti vltro eunuchi fierent, ſperantes ſe fore ſimiles Eutropio. Adeò vicina Baſilica fuit miliario & Auguſtæo, vt horologium quod Iuſtinus fecit. Georgius Cedrinus ponat in miliario,alij in foro Auguſtæo,

alij in Basilica, id quod declarat Epigramma:

Εἰς τὴν βάσιν τοῦ ὡρολογίου τοῦ εἰς τὴν ἀψίδα
τὴν εἰς βασιλικήν.

Δῶρον ἰουστίνοιο τυραννοφόνου βασιλῆος
Καὶ σοφίης ἀλόχου φέγγος ἐλευθερίης,
Ὡράων σκοπίαζε σοφὸν σημάντορα χαλκὸν
Αὐτοῦ ἐκ μονάδος μέχρι δυοδεκάδος
Ὅντινα συληθέντα δίκης θρόνον ἡνιοχεύων
Εὗρε ἰουλιανὸς χερσὶν ἀδωροδόκοις.

De Bibliotheca Basilicæ, & de regia porticu, & de Basilica cisterna. CAP. XX.

DOMVS regia, inquit Zonaras, fuit in nuncupata Basilica prope ærarias officinas. In qua libri externæ sapientiæ, & generosioris doctrinę diuiniorísq; multi seruabantur. Fuerat autem hæc domus superioribus temporibus, disciplinis præstãtis præceptoris, quem œconomicum vocabant. Domicilium is duodecim secum habebat habitantes, ratiocinationis eruditione summa præditos, quibus victus ex publico præbebatur, hos adibant studiosi ratiocinatricis sapientiæ, atq; etiam reges in rebus agendis consiliarios adhibebant. Regnante Basilisco Constãtinopolim incendium maximũ afflixit, ex officinis ærariis incipiens, quod deuorauit officinas ipsas, earúmque vicinitatem, in cinerémq; redegit platearum ædificia cum alia, tum Basilicam nuncupatam, in qua erat Bibliotheca sexies centena millia voluminũ continens, inter illa erat draconis intestinum longum centum & viginti pedes, habens inscripta literis aureis Homeri poëmata Iliadem, & Od

& Odyssæam. Malchus Byzantius Sophista scripsit historiam ab imperio Constantini vsq; ad Anastasium, in qua incendium Bibliothecæ publicæ, & statuarum. Augustæi fori vehementer, & tragicè deplorat, de eadem Bibliotheca Georgius Cedrinus. Ad nuncupatam, inquit, Basilicā cisternam, Palatium dignitatis plenum fuit, in quo ex instituto antiquo œconomicus præceptor habitabat habens duodecim discipulos, sermone, & vita graues, omnis ratiocinatricis disciplinę scientes, cum celeritate & magnitudine naturæ præditos, tum maximè participes diuinæ Philosophiæ: quorum sine sententia quidquam agere nefas videbatur etiam regibus ipsis. Incendium accidit Constantinopoli imperante Basilisco, quod florentissimam vrbis partem consumpsit, ex mediis ærariis officinis prodiēs ambas ipsas porticus consumpsit, & omnem viciniam appellatam Basilicam, in qua erat Bibliotheca habens voluminum sexies centena millia, inter quæ erat intestinum draconis pedum centum & viginti, in quo erant scripta Homeri poëmata Ilias, & Odyssæa literis aureis. Inerant etiam in hac Bibliotheca historiæ heroū res gestas continentes, multis post seculis quàm deflagrauit hæc Bibliotheca sub Basilisco, cùm Leo Conon Rex Basilicæ eruditos in sententiam suæ hæresis trahere non potuit, combussit illos vnà cum Basilicæ Palatio, & Bibliotheca: quæ pulchris libris post incendium iterum ornata fuerat, Basilicæ Romæ iudiciis consiliis negotiationibus attributæ erant, Constantinopoli etiam Bibliothecis, & literarum Gymnasiis: id quod cùm ex antedictis, tum ex Epigrammate insequenti liquet:

Εἰς τὴν βασιλικὴν τῶν παιδευτηρίων ἐν
Βυζαντίῳ ἀδέσποτον.

Χῶρος ἐγὼ θεσμοῖσιν ἀνείμενος ἐνθάδε πηγὰ
Ἄφθονος αὐσονίων ἐκκέχυται νομίμων
Ἣ πᾶσι τέταται μὲν ἀγνάος ἠιθέοις ἢ
Ἐνθάδ' ἀγειρομένοις πάντα δίδωσι ῥόον.

Qualis fuerit locus vbi Bibliotheca continebatur, ſcriptores recentes tradunt Octogonum fuiſſe, vbi eſſent porticus concameratæ, & locus, vbi œconomicus præceptor cum ſuis acceſſoribus verſaretur. Georgius Cedrinus, incendio, quod editum eſt tempore Iuſtiniani, affirmat ædem magnam, & Xenodochium Sampſonis veſtibulum Baſilicæ, Auguſtæum, Chalcam, porticus vtraſque vſque ad forum Conſtantini, & Octogonum, & thermas Zeuxippi deflagraſſe, ex quo colligo oportuiſſe eſſe duo Octogona inter ſe propinqua. Si enim Octogonum, quod tradit Cedrinus fuiſſet illud continens Bibliothecam non præteriiſſet Bibliothecã illam etiam deflagraſſe tempore Iuſtiniani. Ego potiùs exiſtimo locum illum, vbi Bibliotheca fuit, tetragonum fuiſſe, aulámq; illam eſſe, quam columnis in quadrum diſpoſitis circundatam eſſe tradit Procopius, quæ nam fuerit Baſilica continens Bibliothecam Zonaras non explicat, ſed duntaxat proximam dicit eſſe Chalcopratiis, hoc eſt, officinis ærariis. Cedrinus Baſilicam vocat Ciſternam, quam à magno Conſtantino conditã quoſdam falſò tradere arbitror ex Procopio ſcribente ad regiam porticum, vbi oratores, & qui actiones informare ſolent aulam eſſe maximam longitudine, & latitudine amplam, columnis in quadrum diſpoſitis circũdatam,

non

non in terreno ſolo, ſed ſaxeo ædificatam, eámque Iuſtinianum Regem in magnam altitudinẽ effodiſſe ad conſeruandas aquas in æſtatis tempus, quæ tubulis ſubterraneis ex aquæductibus hyeme impleta copiam aquarum indigentibus ſuppeditaret. Menander cognomine protector ait primùm ſibi nõ placuiſſe ſubire certamen iudiciorum, neque in regia porticu verſari, orationíſque vehementia conciliare hominũ mentes. Vranium natione Syrum Agathius ridet artem medicam profitentem, ſed Ariſtotelicæ diſciplinæ prorſus ignarum, vociferantem tamen, & inſolentem permulta ſe callere iactantem cùm in aliis pleriſque locis, tum maximè in porticu regia. Idem Agathius ſemetipſum profitetur in porticibus regiis libellos multos forenſiũ cauſarum, & negotiorum plenos à matutino tempore ad occaſum Solis contemplari, ex quibus intelligere poſſumus regiam porticum, & Baſilicã ciſternam in eodem loco fuiſſe. Porticus regia non extat, ciſterna incolumis permanet, quæ cùm negligentia ciuium ignoraretur, à me peregrino diligenter quæſita venit in cognitionem multorum. Ciſternæ ignorationem auxerãt ſuperædificatæ domus, quarum nonnullos incolas deprehendi ignorare ciſternam infra ædes ſuas poſitã, cùm tamen quotidie aquam huius hauſtam puteis potarent intra ædes ſuas ſitis in ciſternam penetrantibus, denique incidi in domum, quà in hanc deſcenſus patebat, ſcafam conſcendi, quam agens dominus domus funalibus accenſis huc illuc per medios ordines, velut per ſyluam columnarum maxima ex parte demerſarum aqua, vbi omnia perluſtraui, ille ad capiẽdos piſces, quibus ciſter-

na abun

na abundat, ſe conuertit, nonnullósque tridente cepit ad lucem funaliũ: lux enim exigua apparet intromiſſa per ora puteorum velut per ſpiracula, quo piſces etiam congregantur. Ciſternæ longitudo eſt trecentorum & triginta ſex pedum, latitudo cētum octoginta duorum pedum, eius ambitus ducentorum & viginti quatuor paſſuum Romanorum, cameræ & fornices lateritio opere ſimiliter parietes conſtant, tectorio ſignino nihil vetuſtate offenſo benè veſtiti, concameratio ſuſtinetur trecentis triginta ſex columnis marmoreis, inter ſe diſtantibus duodecim pedes, ſingulis altitudinē quadraginta dodrantum ſuperantibus, in longitudinem diſpoſitis per duodecim ordines, in latitudinem verò per viginti octo ordines. Capitula earum partim opere Corinthio laborata, partim illaborata. Supra ſingulorum capitulorum abacum lapis magnus, velut maior alter abacus poſitus eſt. Ad quem adnituntur quatuor arcus. Multi in eam penetrant putei, per quos ex ciſterna hauritur aqua. Hyberno tēpore impletur aquæductu. Vidi cùm media hyeme impleretur, riuum ex magno tubo ſalire in ciſternam magno murmure non ceſſantem eatenus, dum columnas omnes & media capitula obruiſſet. Hæc à templo Sophiæ verſus occidentem æſtiuum diſtat circiter octoginta paſſus Romanos.

De Chalcopratijs. CAP. XXI.

CHALCOPRATIA, quæ Latinè vertere poſſumus loca, vbi æraria opera exercentur, fuiſſe prope Baſilicam, ex antedictis manifeſtum eſt. Georgius quidem Cedrinus ait Theodoſium paruum ædifi

ædificaſſe templum Chalcopratiorum,& dedicaſſe virgini Mariæ,alij adiungunt Iudæos, qui à tempore Conſtantini magni habuerant domicilium in Chalcopratiis illinc expuliſſe paruum Theodoſium , templúmq; Deiparæ virgini ibi ædificaſſe,terræmotúque poſtea labefactatum Iuſtinum Curoplaton reædificaſſe, à quo diſſentire videtur Zonaras. Theodoſio,inquit,magno peregrè profecto in Occidentis regiones Iudæos Honoratum Conſtantinopoli præfectum,ſibi conciliaſſe. Sibíque ab eo poteſtatem permiſſam conſtruendi ſynagogam ſumptuoſam in Chalcopratiis, eóque facto vrbis populum indignatum ſynagogam combuſſiſſe. Theodoſium huius incendij certiorem factũ mulctam irrogaſſe his,qui talia patraſſent,facultatémque Iudęis dediſſe reædificandi ſynagogam. Ambroſium epiſcopum Mediolani id intelligentem Theodoſio demonſtraſſe iniquũ eſſe Iudæos in media vrbe regina vrbium ſynagogam excitaſſe. Theodoſium Ambroſij admonitu Byzantiis remiſiſſe mulctam , ſynagogámq; Iudæos intra reginam vrbium habere interdixiſſe. Nunc ærariæ officinæ illic non ſunt tranſlatæ in aliam vrbis partem , quas nonnulli mihi dixerunt aliquot ante annis fuiſſe prope ea loca,in qua diximus fuiſſe olim Chalcopratia. Ignotus ſcriptor informans veteris Byzantij circunſcriptionem deſignat non procul à miliario fuiſſe Chalcopratia. Muri , inquit , Byzantij aſcendebant in Chalcopratia vſque ad miliarium. Alij ſcribunt prope Sophiam illa fuiſſe. Ex antedictis vidimus Hippodromum,curiam, aulam regiam, porticum regiam, Baſilicam fuiſſe vicina , eáque , vt antè dixi ratione archite-

ctonica. Strabo regię Alexandrinæ partem, inquit, fuisse Musæum, quod porticum haberet, & Exedram, & maximam domum, in qua domicilium esset hominum in disciplinis versantium.

De porticibus sitis inter Palatium, & forum Constantini, & de domo appellata Lampterum.

CAP. XXII.

PRAETER regiam porticum, prope quam fuit Bibliotheca, alias porticus fuisse parum remotas à porticu regia pertinentes à Palatio vsque ad forum Constantini incendia declarant, primùm factum tempore Iustiniani Procopius scribit Palatium & ædem Sophiam combussisse, & vtrasq; porticus magnas vsq; ad forum Constantini. Cedrinus idem incendium tradit consumpsisse Chalcam, Sophiam, Augustæum, & porticus duas vsque ad forum Constantini. Deinde Basilisco imperante incendium exortũ à Chalcopratiis consumpsisse ambas porticus, & omnia ædificia vicina, & Basilicã, in qua erat Bibliotheca, & vtrasque porticus medias inter Palatia: tum Lausi pulcherrima ornamenta. Hæ porticus sæpè combustæ, sæpè restitutæ sunt, primùm à Iustiniano, deinde ab aliis, postremò refectas puto à Domnino ex recenti Historico tradente, cùm vrbs capta esset à Gallis & Venetis, Domnini porticus tectas viam vtrinq; cingentes à miliario ad forum Constantini pertinentes deflagrasse. Quidam tradunt tempore Constantini magni Eubulum quatuor porticus duplices singulas condidisse à Palatio ad murum vrbis terrestrem pertinentes testudinatas,

vnas

vnas quidem perrexisse vsque ad ædem diui Antonij sitam in fine vrbis, alteras verò à Daphne, & portu Sophiæ vsque ad templum nominatũ Rabdon, alias duas à Chalca, & miliario vsque ad forum Constantini, & Taurum, & Bouem æreum stratas omnes marmoreis mensis, ornatas infinitis statuis. Hæc etsi ab ignotis scriptoribus traduntur, quos in permultis rebus aliis mendaces deprehendi: tamen verisimilia videntur, cùm ex grauibus scriptoribus cõstet omnes vrbes spoliasse Constantinum, vt suam nouam Romam ornaret, cùm ex antiqua regionum vrbis descriptione manifestum sit Constãtinopolim habuisse publicas porticus quinquaginta duas, quarum quinq; ponit in regione quarta, in qua diximus fuisse Basilicã, & porticum regiam, & nuncupatam Fãnionis. Præterea porticus magnas quatuor in regione sexta porticum magnã, vnam à parte dextera Constantini vsq; ad forum Theodosij. Addit regionem septimã continuis extensam porticibus, octauam verò porticum sinistram habuisse Taurum vsq; præter hanc habuisse porticus maiores quinque, nonam porticus maiores duas, decimam porticus maiores sex, vndecimam porticus maiores quatuor. Ex quibus verisimile est à Palatio Chalce ad murum terrestrem porticus frequentes fuisse: at continuas asserere nequeo, nisi Taurum vsque.

De miliario aureo, & eius statuis, de fortuna vrbis, eiúsque statua. CAP. XXIII.

MILIARIVM aureum fuit columna aurea, ex qua principium itineris ad omnes portas erat. Plinius in capite Romani fori statutam fuisse

ait, an verò miliarium Constantinopolitanum simile fuerit miliario Romano, nullus Græcorum scriptorum non modò non declarat: sed ne nomen quidem nouit, nisi mutilatum million, in cuius testudine statuarum positarũ nonnulli meminerunt: verisimile tamen mihi videtur Romano fuisse, in similíq; loco situm fuisse nouæ Romæ, quæ, quantum potuit, Romam antiquam æmulabatur, & autoritate probare possumus in foro fuisse, aut prope forum. Antiqua enim regionum descriptio id ponit in regione fori Augustæi, & Basilicę, quibus vicinum fuisse colligitur ex incẽdio, quod regnante Iustiniano excitasse seditiosam plebem Zonaras tradit apud miliarium, quo incendio Procopius ostendit Sophiæ ædem, & balneum Zeuxippũ, & regiæ ædis vestibulum, & porticus magnas vsque ad forum Constantini. Qui scribunt res gestas ab Alexio Comneno, aiũt ex magno Palatio illucescente iam die Alexij milites duce Sabatio profectos ingressos fuisse templum Ioannis Theologi, atque cùm ascendissent in partem superam templi effudisse voces cõtumeliæ plenas, prælium circa tertiam horam inchoatum fuisse, populúmque in foro frequentem læsisse, qui pugnabant ex fornice miliarij, & ex æde diui Ioannis Theologi, quam Constantinopolitani dicunt eam esse, vbi iam leones Regis stabulantur, vicinam Hippodromo, & foro Cupedinis sito prope Sophiam, olim Augustæo appellato. Ex quibus apparet miliarium proxime forum. Sed quid remotiora repeto? cùm propius Suydas explicet: In Basilica, inquit, à tergo miliarij statuam viri similitudinem gerentem auro illitam, elephantíque, & eius curatoris statuas

tuas fuisse statutas, alij clariùs dicunt has statuas positas à tergo Basilicæ prope miliarium. Tum Suydas addit in miliario statuam Theodosij fuisse, quam cùm erigeret Theodosius multa frumenta largitus est. In statuam Theodosij equestrem, nunc non extantem, hi versus extant:

> ἔνθορες αὐτολίηθεν φαέσφορος ἥλιος ἄλλος
> Θεοδόσιε θνητοῖσι πόλυ ἠπιόθυμε,
> Ὠκεανὸν παρὰ ποσσὶν ἔχων μετ' ἀπείρον γαῖαν.
> Πάντοθεν αἰγλήεις κεκορυθμένος ἀγλαὸν ἵππον
> Ῥηιδίως μεγάθυμε, καὶ ἐστήμενον κατερύκων.

Tum Suydas adiungit in miliario fuisse statuas Sophię vxoris Iustini Thracis, & Arabiæ filiæ huius, & Helenæ neptis eiusdē, tum Arcadij, & Theodosij eius filij equestres statuas prope Theodosij maioris statuam positas. Cedrinus scribit supra fornicem miliarij stetisse duas statuas, vnam magni Constantini, alteram Helenæ matris, habentes crucem intermediā, ponè ipsas fuisse Traianum equestrem, eiq; propinquū Aelium Adrianum similiter equestrē. Suydas dicit in fornice similiter statuas Constantini & Helenæ, & crucē inter eas mediam fuisse, hanc inscriptionē habentem: Vna sancta, & duo celeres cursores. Idem ponit in fornice fori Augustæi easdem statuas Constantini, & Helenę, & crucem, eandem inscriptionem gerentes, ex quo intelligitur adeò vicina fuisse forum, & miliarium, & Basilicam, vt non modò à diuersis eadem ponantur in diuersis locis, sed etiam ab vno eodémque. Item in miliario Suydas ponit currum quatuor equis fuluis ductū ab antiquis temporibus, duabus stelis sustētatum in eo loco, vbi faustis

exercitus acclamationibus exceptus est Constantinus, postquàm vicit Azotium: quoniam etiam ibidem laudatus fuerat Byzas fundator Byzantij. Deportatum autem currum à Sole vectum in Hippodromum ferētem statuam paruam à Constantino confectam. Hæc erat fortuna vrbis, quæ maximis festis, & in Natali die vrbis ponebatur in senatu, quoniam in capite suo crucem gereret, quam Constantinus scalpēdam curauerat. Iulianus Christianę religionis desertor ipsam fossa obruit in eo loco, vbi periit Arius, non longè à senatu. Vbi etiam pius Theodosius Arij, Macedonij, Sabellij, Eunomij statuas marmoreas scalpendas curauit humi desidētes ad notandam eorum perfidiā, vt à prætereuntibus stercore, & lotio, execratione contaminarentur. Alij tradunt vrbis fortunę statuā ex Roma à magno Constantino vectam, & statutam fuisse in fornice Palatij. Zosimus tradit Constantinum fortunam Romæ cōstituisse in parte vnius porticus ex quatuor porticibus circundantibus maximum forū. Verisimile videtur Constantinopolitanos eam celebrasse festo die, vt in antiqua Roma celebrabatur, tam ab indigenis, quàm externis in eodem die, & templo, in quibus olim parilia nuncupata celebrari solebāt. Socrates narrat, vt Iulianus cùm sacrificaret publicè fortunæ Constantinopoleos in Basilica, vbi Fortunæ collocata erat statua Mares Chalcedonis episcopus manu eò ductus: nam ob senectutem oculis laborabat, multis contumeliis Regē affecit, eum impium religionis Christianæ desertorem appellans. Iulianus cōtumelias verbis vlciscebatur, cæcum ipsum appellans. Dicebat, Nū Galilæus Deus tuus te curabit?

Galil

Galilæum ſolebat Chriſtum appellare. At Mares, liberiùs Iuliano reſpondit, Deo, inquit, qui me excæcauit, gratias ago, ne videam faciem tuam prolapſam in tantam impietatem. Ad hæc nihil reſpondit Iulianus. Zonaras eóque antiquiores hiſtoriis ſuis mandarunt, temporibus Anaſtaſij Regis ſtatuam Fortunæ, quæ ex ære facta, muliebri ſpecie alterum pedem intra nauem ſimi liter ex ære factam ante ſe ſtantem haberet, ſtatutam fuiſſe in aliqua parte vrbis, cùm autē huius nauis æreæ ſimulacrum temporis vetuſtate laboraſſet, vel inſidiis illius membra quædam fracta, ſublatáque eſſent, accidiſſe, vt naues onerariæ Byzantium non appellerentur, ſed vbi prope vrbem acceſſiſſent, ventorum violentia ingredi portum prohiberentur, ac ſi naues longæ multis remis actæ onera illarum in vrbē aduehérent, tamen citò ob penuriam conſumebantur. Hoc cùm aliquandiu viguiſſet, curatoribus reipub. maximæ curæ fuit inquirere cauſam. Denique cùm veniſſet in ſuſpitionem cauſa huius facinoris, & nunciata eſſet iis, qui curam vr bis gererent, tum hi fragmēta illius æreæ nauis diligen ter inquiſita inuenerunt, illíque reſtituerunt & accommodarunt, nauigatióque aperta fuit & libera, & mare plenum nauium in vrbem adnauigantium, atq; vt exactè noſcerent, an cauſa fuiſſet nauis fortunæ fragmentum, cur naues non applicarentur, ſuſtulerūt rurſus par tes illas nauis æreæ, tum quæcunque naues in vrbem adnauigarent, ventorum vi iterū retroceſſerunt. Inde pro re firma habuerunt, ex eo, quòd nauis hæc ærea fracta eſſet naues onerarias prohibitas fuiſſe adnauigare in vr bem. Itaque nauem illam curæ habuiſſe, eámque renouaſſe.

uaſſe. Eunapius Sardianus in volumine, quod ſcripſit de Vitis Philoſophorum & Sophiſtarum, tradit populum Byzantinum imperante Conſtantino aliter interpretatum fuiſſe difficultatem nauigandi Byzantium. Contigit, inquit, ſitui Byzantij adnauigationem in vrbem Byzantium incommodam eſſe, niſi ventus notus ſolidus ſpiret, hoc cùm ſæpè accidiſſet, populus fame preſſus conuenit in theatrum incitatus in Conſtantinum. Præfecti aulæ regiæ inuidentes Sopatro Philoſopho detulerunt Conſtantino. Sopatrus, quem in honore habes, ventos alligauit exceſſu Sophiæ, quam etiam ipſe laudas, & in regiis thronis ſedere facis. His auditis Cõſtantinus, perſuaſus Sopatrum, ſecuri feriri iuſſit.

De templo Neptuni, & de æde Minæ, & de ſtadijs, & ſcala Timaſi. CAP. XXIIII.

COGNITIO templi Minæ, ideò mihi videtur prætereunda non eſſe, quoniam oſtẽdit in qua parte vrbis regio quarta fuerit continens Baſilicam, Auguſtæum, ædem diui Minæ. Hiſtoria incerti authoris tradit in Acropoli olim templũ Neptuni prope mare Byzantem excitaſſe, vbi ait ſuo tempore fuiſſe templum Minæ martyris: alio loco idem inconſtanter dicit templum Minæ fuiſſe olim Iouis, ex eóq; habuiſſe marmoreos fornices ſuſtentatos duabus magnis columnis. Itaq; ex huius inconſtantia nihil aliud aſſequi poſſum, niſi mihi veriſimiliùs videtur templum Minæ in his partibus Acropoleos, in quibus olim fuit templum Neptuni, cùm ex Dionyſio Byzantio antiquiſſimo ſcriptore tradente paulò ſupra promontorium Boſporium

fuiſſe

fuisse egressoriæ Mineruæ aram, & templum Neptuni, & sub templo Neptuni, intra muros fuisse stadia & Gymnasia, vt planiùs demonstraui in Bosporo, tum assequor ex hominum memoria viuentium, asserentiũ intra claustra regia olim Acropolim appellatã fuisse nobile templum diui Minæ, antiqua descriptio regionum vrbis in regione Minæ prodit fuisse scalam Timasi & stadia. Procopius ad locum, inquit, mari vicinum stadium nuncupatũ, ex eo, quòd ibi olim certamina quædam exercerentur, Iustinianus Rex & Theodora Regina hospitia maxima ædificarunt.

De Lauso nuncupato, & de eius statuis Ueneris Cnidiæ, Iunonis Samiæ, Mineruæ Lindiæ, Cupidinis alati, Iouis Olympij, Saturni, Monocerotum, Tigridum, Uulturum, Camelopardalium, & de Xenodochi cisterna nuncupata Philoxeno, de Chrysotriclino.

CAPVT XXV.

LAVSVS celebris est locus vrbis scriptis permultorum, quorum aliqui scribunt domum fuisse Patricij Lausi appellati, qui multos magistratus gessit regnante Arcadio filio Theodosij magni, domúmque insignibus monumentis ornasse. Heraclidæ episcopi Cappadociæ ad Lausum præpositum liber extat inscriptus Lausaicus. In qua autem parte vrbis Lausus fuerit, non hi declarant, sed fuisse inter Palatium & Constantini forum assequi possumus ex incendio, quo Zonaras & Cedrinus dicunt temporibus Leonis Imperatoris deflagrasse ædificia ex latere vrbis vergente ad Septentrionem, à Bosporio portu vsq; ad tem-

plum diui Ioannis Calybitæ, ex latere meridiano à tem plo diui Thomę Apoſtoli ad ædem Sergij & Bacchi. In medio verò vrbis à Lauſo vſque ad Taurum, Euagrius deſcribens idem incendium, eo loco, q̃uo alij dicunt in media vrbe illud incendium extitiſſe à Lauſo vſque ad Taurum, ipſe dicit à foro Conſtãtini ad Taurum, quò percipitur Lauſus vicinus fuiſſe foro Conſtantini. Sed verſus Orientem, & inter Palatium, & forum Conſtantini, patet ex incendio, quo Cedrinus regnãte Baſiliſco teſtatur deflagraſſe florentiſſimam partem vrbis Chalcopratia. Vtraſque porticus, & continentia omnia ædificia, & nuncupatam Baſilicam, in qua Bibliothecam illam inſignem antè dixi, & pulcherrima Lauſi ornamenta vſq; ad forum Conſtantini: multæ enim ſtatuæ in Lauſo erãt, inter quas Cedrinus excelluiſſe tradit ſtatuam Lindiæ Mineruæ longam quatuor cubitos ex lapide ſmaragdo factã opus Scyllidis, & Dipœni ſtatuariorum, quam olim Seſoſtris Aegypti Rex dono miſit ſapienti Cleobulo Lindio tyrãno, à qua fortaſſę Laouſus locus appellatus eſt. Nam nomen Mineruæ Laoſſos. Theophraſtus tradit Aegyptiorum Commentariis reperiri Regi eorum à Rege Babylonio miſſum ſmaragdum munere quatuor cubitorũ longitudine, & trium latitudine. Si Seſoſtris Rex & Dipœnus & Scyllis eodẽ tempore fuiſſent, exiſtimarem legendum in Codice Pliniano ſmaragdum Mineruæ: at Dipœnus, & Scyllis in marmore ſculpendo primi omnium claruerunt, geniti in Creta Inſula, etiamnum Medis imperantibus priuſquàm Cyrus in Perſis regnare inciperet, hoc eſt, Olympiade circiter quinquageſima. Simulachra perfecerunt

Apol

Apollinis, Dianæ, Herculis, Mineruæ, quod ex cœlo postea tactum est. Dipœni quidem Ambratiā, Argon, Cleonem, operibus refertas fuisse tradit Plinius, at non meminit Mineruæ Lindiæ. Præterea adiūgit Cedrinus in Laouso statutam fuisse Venerem Cnidiam omnium mortalium scriptis celebratam ex marmore albo factam, nudam, manu tegentem solam corporis verecundam illam partem. Praxitelis opus, & Samiam Iunonem opus Lysippi, & Bupali Chij, & Cupidinē alatum sagittas habentem ex myndo allatum, & Phidiæ elephantinum Iouem. Quem Pericles posuit in templo Olympio, & Saturni existimatam statuam capitis posticam partem caluam habentem, anticam verò comatam, opus Lysippi, & Monocerotes, & Tygrides, & Camelopardales, & Taurelephantos, & Vultures. In Codice Cedrini legitur Taurelephas, rectiùs legeretur Taurelaphos, id quod colligo ex Cosma Indopleute antiquo & nobili scriptore, qui ponit Taurelaphos, id est, tauros ceruinos. Historia patria nuncupata incerti authoris ait etiam in Lauso fuisse suo tempore aquilas lapideas, cui eatenus credo, qua dicit sua etiā ætate fuisse: sed qua aquilas dubitare potiùs possum, sint'ne illæ aquilę, quos Vultures appellat Cedrinus, quam pleraque ab eo tradita longè minus conuenientia. Cedrinus scribit in partibus Laousi fuisse ædificia varia, & Xenodochia quædam, vbi esset illa celebrata Philoxenos, quæ hospitaliter suppeditabat aquā, quidam declarant Philoxenon cisternam fuisse conditam à Philoxeno, eam ipse existimo, quam Heraclium terra obruisse positam inter Triclinium & Lausiacum: scribit Menander no-

minatus protector, tradens Macedonium Regem pleraſq; ciſternas purgaſſe, quas terra obruerat Heraclius Rex, quòd ſi etiam purgauit illam poſitam inter Lauſiacum & Triclinium, illa eſſe videtur, quæ in Abrâmi domus parte ſubterranea vergente ad Septentrionem viſitur, cuius concameratio quadringentis & viginti quatuor colũnis marmoreis ſuſtinetur duplicatis, nempe ducentis & duodecim, ſupra ſe ducentas & duodecim columnas habentibus, quarum vnam menſus ſum, cui reliquas ſimiles puto, & deprehẽdi perimetrum ſex pedum & dodrantis eſſe. Altera ciſterna eſt iuxta latus eiuſdem domus vergens ad Occaſum, cuius fornices ſuſtinentur triginta duabus columnis Corinthiis in quatuor ordines diſpoſitis, ſingulos cõſtantes octo columnis, quarum ſcapi in ambitu continent duodecim dodrantes. Iam vero Triclinium, inter quod & Laouſum diximus ſitam eſſe Philoxenon ciſternam: arbitror eſſe, quod Zonaras ſcribit Iuſtinianum tertiũ ædificaſſe in regiis ędibus, ídq; à ſuo nomine Iuſtinianęũ appellaſſe. Tiberium Regẽ Cedrinus addit Chryſotriclinium à Iuſtiniano tertio conditum ornatius reddidiſſe, Chryſotriclinij porta occidentalis illa fuit, cuius meminit Leo quintus, cùm prædixit Andronico tyrannidẽ meditãti per portã Chryſotriclinij occidentalem Andronici caput in Hippodromo abſcindendũ ad ſe allatũ iri. Chryſotriclinij crebra eſt mẽtio etiã apud ſcriptores, qui ſcripſerunt paulò ante, quàm Conſtantinopolis caperetur, túmq; oẽs ciues Chryſotriclinij nouerãt nomẽ & locũ, nũc nemo eſt, ꝗ ſciat, aut ſcire curet: ac potiùs negligat, & contẽnat, vt cætera oĩa, quæ pertinẽt ad diſciplinas.

LIBER TERTIVS.

De locis regionis quintæ, & secundi collis, de Nauali, & portu nuncupato Bosporio, & de Strategio, & foro Theodosiaco. CAPVT I.

REGIONEM quintam fuisse in collis secundi latere vergente ad septentriones, & in planitie attingente eius radices, à dorso promontorij, pariter, & coniunctè cum quarta regione descendentem ad sinum Cornu nuncupatum non percepissem ex antiqua regionum vrbis descriptione, quamuis tradente non modicam partem suam in obliquioribus positam locis planitie excipiente productam fuisse. Nam ea descriptio aliis etiam regionibus vrbis conuenit, neque ex eius ædificiis cognouissem, quæ traduntur in ipsa contenta fuisse, quorum nulla neque vestigia extant, neque hominũ memoria. Sed ex portu Phosphorio, siue Bosporio nuncupato, atque ex scala Chalcedonensi mihi aliqua lux affulsit, quæ nomen non habet, ex eo, quòd sita sit in ea vrbis parte, quæ vergit ad Chalcedonem & ortum Solis: non enim eò vergit, sed ad septentriones. Sic Bosporius portus non à Bosporo freto, sed à consuetudine deprauata Byzantiorum ipsum Bosporium vocantium immutatione literæ, cùm debuissent eum appellare Phosphoriũ, Stephani & Eustachij testimonio, qui tradunt Phosphorium fuisse portum Byzãtij, ex eo nomen adeptum, quod Philippo Macedone Byzãtium obsidente, occultũ ingressum cùm milites effodissent, vnde occultè ingressuri erant in vrbem. Hecate Phos-

phoros præſens lumen nocte ciuibus attulerit, inſidiáſque detexerit. Itaque obſidione liberati Phoſphorium locum illum nominarunt, ſed vt lucē afferunt, cur Boſporius & Phoſphorius idem portus vocetur, ita non declarant: ſitus ne hic eſſet in parte vrbis vergente ad Meridiem, an ad Septētriones, an ad Orientem: ſed ex ſcala Chalcedonenſi, quam regionum deſcriptio ponit in regione Boſporiani portus, exiſtimare poſſumus fuiſſe in ſeptētrionibus vrbis non oriētalibus portubus, quāuis ſitis cōtra Chalcedonem. Nam fluxus rapidus Boſpori freti nauigationem à Chalcedone ad partes Conſtantinopoleos orientales & meridianas difficilem præbet, ad ſeptentrionales verò perfacilem, vt planè intelligunt, qui rapiditatem Boſpori nouerunt, & viderunt eos, qui exercent nauigationem inter Chalcedonem & Byzantiū, applicare naues ad ſeptentrionales vrbis partes, vel ab illis ſoluere. Adde huc antiquam regionum deſcriptionem, quæ contra Chalcedonem nullam ſcalam ponit, ac ſi poneret, eius mentionem faceret in prima, aut ſecunda regionibus aduerſis Chalcedoni & Orienti, aut in tertia regione expoſita Meridiei, in qua portum nouum poſitum antè diximus. Sed quid longa ratiocinatione opus eſt, cùm nominatim, & breuiter teſtimonia ex ſcriptorum monumentis proferre poſſumus, ex quibus planè perſpicitur portum Boſporium, & ſcalam Chalcedonenſem eſſe non modo in parte vrbis ſeptentrionali, ſed etiam in quo ſeptentrionis loco, è quibus primùm profero Dionyſium Byzantiū, qui ſtatim extra murum Byzātij antiqui ponit templum Telluris ſupra ſinum Boſpori, & paulò ſupra ipſum templa
paria

paria Cereris & Proserpinę, quam etsi Phosphoron non nominat, sed duntaxat κόρην, id est, virginem, sic enim Proserpina interdum nominatur, tamen illā intelligere possumus ex loci situ Hecaten fuisse, cuius tripodē Cedrinus ponit in Strategio, vbi verisimile videtur ex Dionysij Byzantij descriptione templum fuisse Proserpinę, aut non lōgè ab Strategio. Sed clariùs scribit Euagrius, cùm ait regnante Leone in parte vrbis vergēte ad boream, in qua essent Neoria vrbis, incendium extitisse, quod à Bosporio portu grassatum est vsque ad antiquum Apollinis templum, in parte verò meridiana à portu Iuliani ad templum Omonoæ, id est, Cōcordiæ. In parte vrbis media à foro Constantini vsque ad Taurum, Zonaras hoc incendium ait à mare septentrionali ad mare meridianum vrbem intercepisse, in longitudinem quidem à Bosporio ad templum diui Ioannis Calybitæ, ex Meridie à templo diui Thomæ Apostoli, ad templum Sergij & Bacchi, in media vrbe à Lauso ad Taurum. Georgius Cedrinus tradit id incendium ortum à Neorio, hoc est, à Nauali, perrexisse vsque ad ædem Ioannis Calybitæ, ex quibus cognosco Neorium & Bosporium vicina fuisse, quanquam ab antiqua regionū descriptione Bosporius portus in quinta regione, & Neorium in sexta ponantur. Nam cùm hæc vtraque regio simul coniuncta à collis dorso ad mare descendat, nihil impedit, quin vicinus fuerit portus Bosporius Neorio, quod in qua Byzātij parte fuerit, apertè designat Zosimus iam Historicus antiquus, describens antiquum Byzantium, quod dicit fuisse in colle situm, occupans partem Isthmi, quem efficit Propōtis & sinus

Ceras

Ceras nuncupatũ, Byzantiíq; murum addit per collem demiſſum fuiſſe à parte occidentali vſque ad templum Veneris, & maris poſiti contra Chryſopolim, à parte boreali pari modo deſcendiſſe vſque ad portum, quem vocant Neorion, quod prope portam, quam Græci appellant Oreiam, corruptè quaſi Neorij portam, aut non longè ab ea fuiſſe exiſtimo, hodie inter mare & portam Oriã, quam Turci appellant Siphont, id eſt, Iudæorum eam accolentium ſpatium latum velut forum maritimum, cui adiunctam videre licet ſcalam Chalcedonenſem, ſiue Scutaricam, qua quotidie traiectus fit in Scutarieum, aut Scutaricum, olim Chryſopolim nuncupatam Emporium, & portum Chalcedonenſium. Scalæ Chalcedonenſi vicinus eſt traiectus in Galatã olim Sycenus appellatus, quem antiqua deſcriptio vicinum ponit Neorio & Boſporio, quorum ſitus paululum immutatus eſt, vt horreorum ibi olim ſitorum, nunc in alium locum traductorum, ſiue ob Regis clauſtrum longiùs promotum, ſiue quia primam Neorium manufactum eſſet: deinde terra obrutum fuerit. Non enim eo tempore cùm Philippus cuniculos egit veriſimile eſt portum fuiſſe, quem poſtea Byzantij Phoſphorion appellarunt: nam impeditus fuiſſet ſcaturigine aquarum, ſed deinde locum appellatum Phoſphorium portum manufactum fuiſſe, vt quidam tradunt de Neorio, quod dicunt clauſum à Conſtante, in eóque fuiſſe forum rerum maritimarum, deinde regnante Iuſtino tranſlatũm fuiſſe in portum Iuliani: alij ſcribũt Leontium Imperatorem, qui regnauit poſt Iuſtinum, purgaſſe portũ Neorium: alij addũt in lacu Neorij Bouem æreum ſtatutum fuiſſe ingen

ingentem. Boui æreo in vndecima regione sito similẽ, quem recentes scriptores tradunt semel in anno mugire, túmque vrbi accidere detrimenta, quod commentitium puto & subreptum ex Callimacho & Pindaro scribentibus Rhodium montem esse nomine Atabyrium habentem æreos boues, qui mugitum emittere solebant impendẽte Rhodo calamitate. Ex quibus liquet Neorium fuisse manufactũ, quod nunc non extat. Iam igitur Bosporiano portu, & scala Chalcedonẽsi cognitis, cognoscimus quintam regionem fuisse in collis secundi latere, atque in subiecta sub ipsum planitie ibidémque fuisse thermas Honorianas, Prytaneum, thermas Eudoxianas, horrea Valentiniana, horrea Constantiaca, Thebæum Obeliscum, portum Bosporianũ, scalam Chalcedonensem, cisternam Theodosiacam, Strategium, in quo fuit forum Theodosiacum. Qui describunt antiqui Byzantij ambitum, dicunt eius muros incepisse ab Acropoli, & perrexisse ad Eugenij turrim inde ascendisse vsque ad Strategium, & Achillis balneũ, cuius meminit Iustinianus in suis constitutionibus de aquæductibus, cùm inquit: Plumbeas fistulas ducentes aquã ad thermas, quæ Achilleæ nominantur, quas prouidentiæ tuæ magnificentia factas fuisse cognouimus, eandem formam seruare censemus, quam Theodosius & Valentinianus constituerunt, item memoratas fistulas thermis tantum, & Nymphæis, quibus eminentia tua deputauerit, volumus inseruire facultate præbenda tuæ sublimitatis apparitoribus circumeundi sine formidine domos, & suburbana balnea, ad inquirendum nequa deceptio, vel suppressio sit contra publicam vti-

litatem. Initio dixi ex Socratis hiſtoria, Conſtantinum magnum Conſtantinopolim ſecundam Romam habendam eſſe lege ſanxiſſe, quæ in columna inciſa publica eſt, quam in nũcupato Strategio ſtatuit prope ſuam ſtatuam equeſtrem. Ex antiqua regionum deſcriptione vrbis triplex forum à Theodoſio nominatum reperio, primum in quinta regione Theodoſiacum nominatum, quod fuiſſe in Strategio dixi, alterum in ſexta regione, quod Theodoſij appellat, tertium in duodecima, quod Theodoſiacum nominat. Duo hæc poſtrema rerum venaliũ fuiſſe infrà monſtrabo, primum prętorium forum coniicere poſſumus ex ipſa regionũ deſcriptione tradente id fuiſſe in Strategio, quod Latini Prætorium appellant, quod poſtea etiam à Græcis appellatum eſt Prætorium ob diuerſa fora, mihi veriſimilius videtur, quàm certo ſciam, an hoc Theodoſiacum forum ſit illud magnum Prætorium, quod pulchrius effectum à Iuſtino Rege & Domnini opera intelligitur ex verſibus Pauli Silentiarij, quos ſubiungam, vt clariùs liqueat Prætorium Græcis vſitatum fuiſſe, vt alia pleraque Latina:

Εἰς τὸ μέγα πραιτόριον καλλοπισθὲν
παύλου σιλεντιαρίου.

Κόσμον ἰουστῖνος βασιλεὺς ῥυπόωντα καθήρας.
Καὶ τὰ μέγιστα δίκης ἤγλαισεν τεμένη.
Σοῖς δὲ πόνοις δομνῖνε κατηθέα νύκτα διώκεις
Ἐκ θέμιδος μεγάρων ἐκ βιότου μερόπον.

De

De regione sexta, & de reliquis ædificijs antiquis secundi collis. CAP. II.

REGIONEM sextã fuisse in parte vrbis septentrionali, potiusquàm meridiana non nouissem ex colũna Constantini in hunc diem extante, neque ex Constantini foro, neq; ex antiqua descriptione, quamuis tradente columnam purpuream Constantini, quamuis describente regionem sextam breui peractam planitie, reliquam in deuexo constitisse: nisi addidisset à foro Constantini scalam vsq;, siue traiectum vsque Sycenum porrectam fuisse. Sycenus traiectus appellatus fuit à Syca olim nominata, quæ nunc Galata, siue Pera appellatur, vt pleniùs declarabo in regione decimatertia, sextam regionem cõiunctam fuisse cum quinta paulò ante significaui ex vicinitate Neorij, scalæque Chalcedonensis, & traiectus Syceni, & Bosporiani portus. Cognita igitur Syca assequor iuxta planitiẽ maritimam subiectam sub secundi collis radices fuisse Neorium, traiectúmque Sycenum situm fuisse, vbi hodie traiectus est Galatinus, columnámque purpuream nunc extantem esse illam, quam antiqua descriptio in sexta regione tradit fuisse: sed quàm prope columnam, & forum Constantini Senatus fuerit, ex sextæ regionis descriptione quamuis Senatum continente intelligere nõ possum. Verùm paulò infra ex aliis scriptoribus Senatum ostendã fuisse in fori Constantiniani parte vergente ad boream. Deniq; regionem hanc partim fuisse in secundi collis dorso, in quo columna purpurea hodie visitur, & forum gallinarium, quod nunc Turci appellant Taubasar, officinæque telas tingentium, & do-

mus Aenobarbi præfecti Classi Turcicæ, & templum Alibassæ, partim in secunda valle, eiúsq; latere dextro, partim in planitie littorali subiecta sub hanc vallem, & radices secundi collis, quæ à frequentissimis habitatur Iudæis.

De columna purpurea, & foro Constantini, & Palladio.

CAPVT III.

QVI à magno Constantino res gestas cõscripsere runt, tradũt illum columnam porphyreticam cycloterem, hoc est, teretem, & circulis laureatis cinctam, quam regionum vrbis descriptio appellat purpuream ab vrbe Roma, vt fama est, aduectam, statuisse in foro nuncupato Placoto, ex eo, quòd planis & latis lapidibus, quos Græci placas appellant, constratum esset, & simul supra hanc columnã collocasse statuam ex ære factam admirabilem: siue propter artem, siue ob prægrandem magnitudinem. Antiquo enim opere, summóque artificio perfecta erat, vt spirare videretur, quam dicunt olim, Apollinis Iliaci fuisse imaginem, eámque diuinum Imperatorem suo nomini dedicasse, eiúsq; capiti nonnullos clauos eorum imposuisse, qui corpus Domini affixissent salutari Cruci, atque in hac statua scalpenda curasse hæc verba:

Σὺ κύριε κόσμου κοίρανος καὶ δεσπότης.
Σοὶ νῦν προσῆξα τὴν δε σὴν δούλην
πόλιν, καὶ σκῆπτρα τάδε, καὶ τὸ
Τῆς ῥώμης κράτος φύλαττε, ταύτην
Σῶζετε ἐκ τῆς πάσης βλάβης.

Cedrinus adiũgit sub columnam duodecim cophinos illos

illos literis ſacris illuſtres ſubieciſſe. Hæc columna porphyretica non gradibus peruia eſt, ſed ſolida. Itaq; falſò tradit Fuluius antiquarius coclidē eſſe. Zonaras ſcribit etiamnum in ſuam ætatem ſtatuam Conſtātini extitiſſe ſupra columnam, regnantéq; Alexio Comneno verno tempore, cùm alia permulta cecidiſſe vento vehementiſſimo perflante, tum Conſtantini magni ſtatuam ſupra columnam porphyreticam collocatam detractam, & peſſundatam, diffractámq; in multa fruſta multos obuios interemiſſe. Scriptor rerum geſtarum ab Alexio Comneno addit fulmine non modo ſtatuam di rutam, ſed etiam tres zonas columnæ deiectas fuiſſe, quæ nam hæ zonæ fuerint, intelligitur ex his, quæ mox adiungam. Hæc quidem columna etiam nunc extat in culmine ſecundi collis aliquantum quidem diminuta, non tam vetuſtate, quæ vetuſtiſſima eſt, quàm incēdiis & terræmotibus ventorum turbinibus: non enim iam habet vllam ſtatuam, imo etiam tribus zonis, ſiue ſpon dylis ſupremis, ſiue circulis, ob quos Hiſtorici cycloterem columnam hanc dicunt quaſi circulis diſtinctam. Priuata fuit turbine vētorum temporibus Alexij Comneni, locóque ſpondylorum aucta fuit acceſſione ſtructuræ ſuperædificatæ teretis eiuſdem craſſitudinis, & æqualis reliquo ſcapo, cuius ſupra excelſum ſtylobatem marmoreum quadratum quoquo verſus latū vndecim pedes & dodrantem, altum duodeuiginti pedes ſtatuta eſt, ſpira dorica marmoris porphyretici conſtans plintho, toro inferiore & ſuperiore, & intermedia ſcotia, ſu pra ſpiram ſcapus columnæ perimetrum habēs pedum circiter triginta triū ſtructilis, non enim ex vno lapide

ſcapus conſtat, ſed ex octo lapidibus velut ſpondylis, quorum ſinguli vna corona, ſeu zona, ſeu toro, ſeu nodo laureato cinguntur iuxta commiſſuram lapidũ, quę nulla apparebat cùm integra erat tecta nodis eminentibus: ita enim nodi intertexti laurinis foliis & baccis ſinguli ſcalpti in ſumma parte ſingulorum lapidũ, ſeu ſpondylorum eminenter expreſſi ſunt, vt commiſſura videri nequeat. Ac ſi nulla ex parte læſa eſſet vno ex lapide facta videretur nõ modò vulgo, ſed etiam quibuſdam Hiſtoricis, qui falsò prodiderunt eam columnam ex vno lapide factam eſſe, atque adeò irrident eos, qui non credunt eſſe vnius lapidis, vt idiotas deceptos zonis æreis, quibus tum cingebatur & ſpondylis ornatus cauſa, vt ipſi aiunt, additis. Nunc zonas æreas non habet, ſed aliquot ferreos circulos aſtringẽtes columnam partim incẽdiis corruptam. Loco zonarum deiectarum turbine ventorũ ſuperædificatus eſt ſpondylus ex multis lapidibus, in quo ſummo eſt Græca inſcriptio nomen Regis illius continens, qui poſt caſum ſtatuæ Conſtantinianæ ſupremum ſpõdylum ſtructilem ſuperimpoſuit, huius columnę ſimilitudinem gerebant columnæ, quas deſcribit Athenæus in hanc ſentẽtiam. In Aegypto excitatas fuiſſe columnas teretes, & rotundas, variis ſpondylis conſtantes, aliis nigris, aliis albis, alternatim ſitis, earúmque capitula ſimiliter rotunda extitiſſe, quæ ambiret ſcalptura vniuerſa ſimilis roſis paululum apertis, calathum nũcupatum non elices, quemadmodum in Græcanicis operibus, neq; folia aſpera circundant, ſed lotorum, & palmarum recenter natarum fructus, atque interdum plurimorũ florum genera ſcalpta

ſunt,

ſunt: hoc verò ſub radice ciborium, quod eminet ſupra ſpondylum ad commiſſuram capituli floribus & foliis diſtinctum ſimilem diſpoſitionem habet. Ita Aegyptij columnas conficiunt, parietésque albis,& nigris lateribus alternatim ſitis conſtruunt. Hanc Athenæi rationem adhuc Aegyptios Syros,Perſas ſeruare vidi, parietes alternis ordinibus colorũ conſtruentes, diuites quidem, lapidibus, aut laterculis naturaliter variis mediocres arte & pictura variatis, has zonas dicunt quidam ſcalptas fuiſſe ad præſagiendam bonam præſignificationem annorum Conſtantini, ſeu victoriarum multitudinem: equidem ipſe potiùs arbitror eſſe deſignatrices coronarum laurearum, quibus Apollo delectatur, háncque columnam antiquam Coloſſæi Apollinis ſuſtinuiſſe ſtatuam, quam Conſtantinus, Apollinísq; ſtatuam ſibi attribuit, ſiue ſemper victori, ſiue quòd Apolline delectaretur, vt cum cæterorum ſtatuas deorum euerteret, Delphici Apollinis ſtatuam, & tripodem in Hippodromo ſtatuerit: id quod ſignificat Rhetor ille Belga, qui dixit panegyricũ Conſtantino. Cùm, inquit, vbi Conſtantine deflexiſſes ad Apollinis templum toto orbe pulcherrimum, vidiſti credo, Apollinem tuum coronas tibi offerentem, quæ tricenum ſingulæ ferunt omen annorum, hic eſt humanarum numerus ætatum, quæ tibi vtiq; debent vltra pyliam ſenectutem, & imò, quod credo, vidiſti, téque in illius ſpecie recognouiſti, cui totius mundi regnum deberi vatum carmina cecinerunt. Quod ego nunc demũ arbitror contigiſſe, cùm tu ſis, vt ille iuuenis & lætus, & ſalutifer, & pulcherrimus Imperator. Si Turcus, quem appoſueram, vt con-

ſcenſa

ſcenſa baſi metiretur,quæ ipſe deſignauerã, & præſens diſſimulanter reſpiciebam rectè perticam tenuit, qua metiebatur, ſpondylum imum deprehẽdi ex nota perticæ,quam ille inciderat ſpondylum altum eſſe nouem pedes & quatuor digitos, tori verò latitudinem ſeſquipedalem, eiúsque expreſſionem extra ſpondylum proiectam eſſe ſex digitos:torum voco eius calcaneũ. Itaq; ſinguli lapides,quos ſpõdylos nominaui alti decem pedes & dodrantem.Eſt igitur altitudo octo ſpõdylorum circiter octoginta ſex pedum & dodrantis, adde ſuperſtructum ſpondylum cum Abaco, adde ſpiram, & ſtylobatem, & gradus quatuor ſub ſtylobatem ſubiectos marmoreos, quorum imus altus à terra pedem & ſex digitos,ſecundus tantundem,tertius ſeſquipedem, quartus tantundem. Huius columnę,ſeu potiùs coloſſi,cùm ſuſtineret ingentem illam ſtatuam Conſtantini locus, quo nomine appellaretur olim, ex ante ſcriptis nõdum plane cognoſci poteſt:nam Placotum forũ,in quo Zonaras & alij recentes Hiſtorici docent ſitam illam fuiſſe,cùm non meminerit Procopius, neque quiſquam illorum temporum, dubitabam primùm num eſſet forum Conſtantini, etſi mihi veriſimile videbatur Conſtantinum ſuam columnã ſtatuiſſe in ſuo foro, vt Traianus ſuam Cochlidem ſtatuerat in foro ſui nominis. Sed quàm mox Socrates diſſenſionum Chriſtianarum hiſtoricus me admonuit forum Placotum eſſe forum Conſtantini, tradens Arium cùm prope forũ Conſtantini, in quo columna purpurea locata eſſet, acceſſiſſet, vehemẽti alui deiectione periiſſe:ſed clariùs liquet Placotum fuiſſe, quod olim appellaretur forum Conſtantini,

tini,ex Palladio Mineruæ,quod Zonaras tradit à Troia Conſtantinum tranſtuliſſe in forum Lacotum. Procopius in forum Conſtantini: Maleuenti, inquit, ferunt Diomedem conueniſſe. Aeneam ex Ilio venientem, eíque ex diuino reſponſo dediſſe ſimulacrum Mineruæ, quod ipſe quondam Vlyſſe auxiliante ab Troia abſtuliſſet, cùm ambo ad explorandum eò profecti fuiſſent, quàm à Græcis Iliũ caperetur. Præterea huc adiungunt Diomedi ægrotanti,& ſuſcitanti de ægritudinis euentu prædictum fuiſſe ex oraculo,non prius illum è morbo liberatum iri,quàm viro Troiano id ſimulacrũ tradidiſſet. Vbi tamen illud eſſet,Romani ſe ſcire negant, imaginem duntaxat ex lapide ſcalptã monſtrant, quæ in hoc tempus in templo Fortunæ ante Mineruæ ſtatuam collocata eſt,in ea quidem templi parte,quæ ſpectat ad Orientem. Illa quidem imago,quam dixi ex lapide ſcalptam, gerit præliantis ſimilitudinem, vibrantíſque velut in acie haſtam, habens veſtem oblongam, cuius facies non ſimilis eſt ſimulacro Mineruæ, quale inſculpitur à Græcis, ſed ab Aegyptiis, Byzantini aſſerunt Conſtantinum in foro ſui nominis hanc ſtatuam poſuiſſe ſub terra defoſſam: ex quibus Zonaræ & Procopij verbis patet forum Placotũ & Conſtantinianum forum idem eſſe. Cuius quidẽ cognitio non negligenda, ſine qua vrbis regiones quatuor, vrbíſque incendia perſpicuè cognoſci non poſſunt:nam tertia cõtinet tribunal fori Conſtantini. Sexta à foro Conſtantini vſque ad ſcalam Sycenam porrigitur continens columnam Conſtãtini. Septima à parte dextra columnæ Conſtantini vſq; ad forum Theodoſij cõtinuis extenditur por-

ticibus. Octaua, continet partem fori Constantini, incendia excitata sub Iustiniano & Basilisco, vsque ad forum Constantini grassata sunt, sub Leone à foro Constantini vsq; ad Taurum incendio ædificia conflagrarunt. Iam verò memor quorundam curiosorum, quibus à me aliquando percontantibus, vnde Constātinus Palladium illud adeptus fuisset, respondi mihi dubium videri: Nam quòd Zonaras tradit à Troia, quomodo potuit tot ante seculis deleto Ilio, vt etiam Strabo ipse sedem multis cartis inuestigare conetur? Quid quòd sublatum à Diomede & Vlysse? nam ab antiqua Roma tollere qui potuit toties incensa? præsertim Romanis ipsis ignorantibus, vt ait Procopius, vbi illud esset. Scriptores tamen Latini tradunt à Diomede datum Aeneæ seruatum fuisse Lauinij, postea translatum Romam asseruatum fuisse in æde Vestæ. At Græci aliter tradunt, inter quos Pausanias tempore Adriani scribit in arce Mineruæ illud fuisse Athenis omnium sanctissimū, quod iam inde ab initio de communi omnium curiarū consilio dedicatum esset in Acropoli delapsum de cœlo. Quale autem id fuerit, ligneum ne, an æneum, signum an scutum, controuersum est. Quidam scribunt fuisse scutum, vt Romæ ancilia: aliter sentiunt Dion & Diodorus, qui scribunt fuisse signum ligneum & tricubitale, cœlo lapsum in Pessinunte vrbe Phrygiæ, dextra tenens hastam, læua colū & fusum: verisimilius est fuisse simulacrum ex nomine Palladis, cuius statua vbicunque fuerit, appellatur Palladiū. Procopius testatur statuam Mineruæ, quam Romani demonstrant in æde Mineruæ, non esse qualem Græci scalpunt: illam enim dicit

cit lapidem esse gerentem imaginem prælиantis, & hastam vibrantis: sed & etiam Græci dicunt eius statuam hastam tenere ob robur similiter & clypeũ, ex eo, quòd sapientia omnes insidias repellit, galeatã esse, propterea quòd sapientiæ fastigium est inuisibile, oleam gerere, quæ est materia lucis, & Gorgonem in pectore habere, ob mentis celeritatem. Minerua in sua Aegide habuit ad pectus pictam Noctuam, & Gorgonem, Noctuam quidem profunditatem indicans consiliorum: omne enim tenebrosum prudentia intelligit, & abscõditum. Sed plura de Palladio quàm necesse sit præsenti instituto dixi, ídque fortasse vt Palladij notas velut tesserã darem, admonerémque eos, qui post me inter Barbaros peregrinari volent, primùm accedant Constantinopolim, Palladiúmque à Constantino sub terra defossum effodiant, vt eo armati insidias, ærumnas incredibilia discrimina repellere queant. Quod ipse oblitus effodere, mecúmq; ferre, incidi in omnia pericula, quo si munitus fuissem, vt cæteras insidias euitassem, ita admissus fuissem, in arcem Mineruæ, à qua me Turci reiecerunt, cùm diu versatus essem Athenis, cupiens propius spectare templum Mineruæ, etiam nunc extans dorico opere confectum Peristylio circundatum quadraginta octo columnarum. Sed extra iocum, Minerua illa diuinitus de cœlo delapsa, quæ existimatur sapientia patris, prorsus non carui, quæ me non modò in sua æde Sophia nuncupata semel periclitantem, sed sæpissimè procul apud barbaras gentes abiectum, funditus perditum excitauit, erexit, recreauit.

De Senatu & Nymphæo, statuis fori Constantini Philadelphio, Musæo, de Labaro & suparis, de morte Arij, & de templis Telluris, Cereris, Persephonæ, Iunonis, Plutonis. CAP. IIII.

ANTIQVA descriptio in eadem regione ponit columnam purpuream, Senatũ, atq; in quinta Nymphæum. Quàm autem hæc ipsa propinqua inter se sita essent non explicat, sed proxima inter se illa fuisse non aliunde cognoscere potui, quàm ex incendio excitato regnante Leone Verinæ marito, quo deflagrasse Zonaras & Cedrinus narrant, in fori Constantiniani parte ad boream vergente domum maximam nuncupatam Senatum, æneis statuis, & lapidibus porphyreticis ornatam, in qua fuit porta Dianæ Ephesiæ Traiani donum de manubiis Scytharum continens Gygantum pugnas, Iouis fulmina, Neptunum cum tridẽte, Apollinem cum sagittis in parte portæ infera Gygantes in dracones impetum facientes, manibus glebas iactantes, oculis truculentis suspicientes. In hanc domum Senatus, principésq; ciues conuenientes consilia capiebant, dabántque, atque eandem Rex ipse adibat, cùm vestem consularem capiebat. Opus præclarum & persplendidum, tum eodem incendio iidem illi testantur consumptam fuisse alteram domum sitam è regione Senatus, appellatam Nymphæum, ex eo, quòd in ea domo nuptias hi celebrarent, qui domos non haberent capaces multitudinis, iidem dicũt etiam in huius fori parte occidentali statuam fuisse Mineruæ Lindiæ, quæ gerebat galeam, habebátq; Gorgonium monstrum, & collum circumplicatum serpẽtibus, sic enim

Miner

Mineruæ ſimulacrum antiqui conſignant. Fuiſſe etiam in parte fori oriẽtali Cedrinus tradit Amphitriten vnã ex Sirenibus habentem forcipes cancri in capitis temporibus, ignotus ſcriptor aſſerit in eadem parte fori Sirenas fuiſſe, quas quidam appellarent equos marinos, earum treis etiam ſua ætate extitiſſe ad diui Mamantis locum ſuburbanum. In fori Conſtantiniani parte vergente ad boream fuiſſe crucem illam pergrandẽ à Conſtantino excitatam ſupra columnam excelſam, quam viderat in cœlo. Cùm omnes teſtantur, tum Euſebius etſi nominatim non dicit in foro, tamen in media vrbe regia cùm illum excitaſſe teſtatur. Roma antiqua par eſt, vt etiam in media noua Roma eandem conſtituiſſe, cùm idem teſtetur in omnibus regiis ædibus, atque aliis inſignibus locis Conſtantinopoleos ipſam ſtatuiſſe, qualem viderat in cœlo, in cuius ſymbolum Sozomenus Salaminius ſcribit Conſtantinũ tranſmutaſſe nuncupatum à Romanis Labarũ inſigne bellicũ omnium honoratiſſimum, quod Regem antecedere, & à militibus adorandum eſſe lege ſancitum erat: quod Romani imperij ſignum nobiliſſimum Conſtantinum arbitror præcipuè in Chriſti ſignum commutaſſe, vt conſueto aſpectu & cultu deſueſcerent à ritibus patriis ſubditi, de quo Prudentius: Chriſtus purpuream gemmãti textus in auro ſignabat Labarũ, clypeorum inſignia Chriſtus ſcripſerat, ardebat ſummis crux addita criſtis. Quod Euſebius æqualis temporum Conſtantini teſtatur ſe ſuis oculis vidiſſe in hanc formam confectũ, procera, inquit, haſtã cornu habebat tranſuerſum in crucis formam facta, in cuius ſuprema parte corona ex lapi-

dibus pretiosis, auróque affabrè facta erat, in qua salutaris nominis nota Christi nomen duabus primis literis designabat, quas coronæ circulus complectebatur, in quo medio r, litera designabat figuram illam, quæ Chiasmos Græcè appellatur: ex cornu transuerso quod secabat hastam, velum appensum erat. Ex qua quidem Eusebij descriptione quid sit Labarũ intelligere licet, quid Syparum, quod Labari partẽ esse, quam Eusebius dicit velũ appensum ex cornu crucis transuerso ex Tertulliano colligere licet, qui longè ante Eusebiũ & Constantinum Labarum expressit crucis similitudinem gerere in hanc sententiam, Qui crucis nos religiosos putat, consacraneus noster erit, cùm lignum aliquod propitiatur viderit habitus, cùm materiæ qualitas sit eadẽ, viderit forma, dũ ipsum Dei corpus sit, & tamen quantò distinguitur à crucis stipite Pallas Attica, & Ceres farrea, quæ sine effigie rudi palo, & informi ligno præstat. Pars crucis est omne robur, quod erecta statione defigitur, nos sic fortè integrum, & totum Deo colimus, sed & victorias adoratis, cùm in trophæis crucis intestina sint trophęorum: Religio Romanorum tota castrensis, signa veneratur, signa iurat, omnibus diis præponit, omnes illi imaginum suggestus insignes, monilia crucium sunt, Sypara illa vexillorum, & Labarorum stolæ crucium sunt, laudo diligentiam, noluistis nudas & incultas cruces consecrare. Arnobius siue Minutius Felix eadem tradit. Cruces, inquit, nec colimus, nec optamus, vos planè, qui ligneos deos consecratis, cruces ligneas, vt deorum vestrorũ partes forsitan adoratis: nam & signa ipsa & Labara vexilla castrorum, quid aliud,

quàm

quàm inauratæ cruces ſunt,& ornatæ? Trophæa veſtra victricia non tantùm ſimplicis crucis faciem,verùm & affixi hominis imitantur. Ex quibus patet Sypara eſſe vela, quæ appenſa erant ex Labaris, hoc eſt,ex inſignibus militaribus & trophæis,quę inſculpta Romæ in fornicibus Imperatorum etiam Labara appellare poſſumus, & vexilla inſculpta cùm alibi, tum in Cochlide Traiani quadrata,vt nauiū vela,Sypara appellare poſſumus. Denique omnia inſignia Romanæ militiæ, omniáque trophæa, quæ ſculpta Romæ videntur crucis ſimilitudinem gerūt. Seneca ſignificat Sypara,ſiue Supara eſſe velum inſigne nauium Alexandrinarum,quibus ſolis licebat Suparum intendere, quod in alto non omnes naues habent. Lucanus Supara velorum dixit, aliâs Suparum, ſiue Syparum veſtimentum puellarum eſt lineum,de quo Affranius: Puella non ſum, ſi Suparo inducta non ſum. Prætereo quòd ad hoc inſtitutum non pertinet Feſtum & Donatum ſcribentes Syparium ſcenicum eſſe velum, quo Mimi Scenicíque artifices vtebantur ad ſcenam velandam,quod populo obſiſtebat, & hæc Syparia pro auleis ætas poſterior vſurpauit, de quo intellexit Satyricus Poëta: Conſumptis opibus vocem Damaſippe locaſti Sypario. Apuleius ait, Auleo ſubducto, & complicitis Sypariis ſcena diſponitur. Seneca nuncupat verba, & coturno, & Sypariis fortiora, quæ grandia ſunt, & ſupra ſublimitatem tragicam extolluntur. Vnde nos etiam appellare poſſumus Sypara crucium & velorum ob eorū excelſam ſublimitatem. Iure quiſpiam me iam dicet egredi paulò longiùs extra inſtitutum, fateor. Sed quid faciam, niſi paululum

reſpi

respirem, coactus in tantas angustias ruinarum nouæ Romæ? Ex qua etiam cùm floreret, ciues liberi cœlum suspicere non poterant ob illius angustias. Ego verò peregrinus quid videre possum, vbi nemo indigena quicquam mihi monstrare potuit, itaq; vel argumenti exilitate augenda, vel respirãdi causa respondebo his, qui crucem in cœlo visam à Constantino, putant à monachis introductam. Nullum miraculum extare mihi videtur in monumentis literarũ pluribus testimoniis probatum oculatis, quod Eusebius illorum temporũ æqualis tradit non modò visum à Constantino, sed etiam à toto exercitu in ipsa die media, quod non modò Christiani homines illius ætatis, sed etiam dubij quãuis crucem detestarentur professi sunt. Tanta fuit huius rei fama, vt Romani testentur in arcu triũphali, quem Constantino dedicarũt instinctu diuinitatis vicisse Maxentium: etsi modò Maxentiani & parum religioni Christianæ conciliati, adeò vt in arcu Constantini non immutarint in eam crucis figuram, in quam immutauerat Constãtinus: sed talia insculpenda curarint, qualia Traianus, Seuerus, reliquíque imperatores gestasse videntur ex antiquis monumentis etiamnum Romæ extantibus. Nazarium Christianũ fuisse ex eius filia Euphemia virgine Christiana suspicor magis, quàm ex panegyrico perspicio, quẽ dixit Constãtino, vbi ait: In ore omnium Galliarum visos esse, qui se diuinitus missos præ se ferrent, & quamuis cœlestia sub oculis hominum venire non soleant, quod crassam & caligantẽ aciem simplex, & inconcreta substãtia naturę tenuis eludat: illi tamen, inquit, auxiliatores tui, aspici, viderique patientes, vbi meri

meritum tuum teſtificati ſunt mortalis viſus cōtagium refugerunt. Sed quæ'nam illa fuiſſe dicitur ſpecies? qui vigor corporis, quæ amplitudo membrorum? quæ alacritas voluntatum? flagrabant verendum neſcio quid, vmbone coruſci, & cœleſtium armorum lux terribilis ardebat: tales enim venerant, vt tui crederentur. Hæc ipſorū ſermocinatio, hoc inter audientes ferebant: Conſtantinum petimus, Conſtantino imus auxilio. Habēt profectò & diuina iactantiam, & cœleſtia quoque tangit ambitio, illi cœlo lapſi, illi diuinitus miſſi, gloriabantur, quod tibi militabant. Omitto cætera pleraque. Quidam ſcribunt locum, in quo erexit hanc grandem crucem ſupra columnam auratam fuiſſe in Philadelphio, collegio eorum, qui Muſis ſtuderent, quod fuiſſe prope columnam purpuream oſtendit Epigramma in id inſcriptum:

Ἐν τῷ πορφυρῷ κίονι εἰς τὸ Φιλαδέλφιον.

Εὔνους μὲν βασιλεῦ μουσήλιος ἔργα βοῶσι
Δημόσια στεναρῶν πράγματα πίστιν ἔχει.
Μουσεῖον ῥώμῃ δ' ἐχαρίσατο, καὶ βασιλῆος
Εἰκόνα θεσπεσίην γνωτὸς ἔγραψε δόμων
Τιμὴν μουσοπόλοις πόλεος χάριν ἐλπίδα κυρῶν
Ὅπλα δὲ ταῖς ἀρεταῖς χρήματα τοῖς ἀγαθοῖς.
Ταῦτα λόγοις ἀνέθηκεν ἑκὼν μουσήλιος ἔργα·
Πιστεύων καθαρῶς θεός ἐστι λόγος.

Iulianus præfectus vrbis ante Muſarum domum Anaſtaſij ſtatuam auream poſuit nobilitatam verſibus geminis, quibus etſi ingenioſis, & multis tamē in qua parte vrbis illa domus fuerit, nō intelligitur. Cùm Manueli Regi denuntiatum eſſet in fori Conſtantiniani parte

occidentali ſupra fornicem, iam inde ab antiquis temporibus ſtare muliebres ſtatuas ex ære factas, vnam Romæam, alteram Vngaram, ac Romanam à ſua baſe excedentem propendere: Vngaram ſtare rectam in ſua ſede, Regem ea denuntiatione permotũ, miſiſſe fabros, qui erigerent Romæam, & demolirẽtur Vngaram: exiſtimantem ſtatuarum mutatione Romæas res mutari, extolliq;. In eodem foro cùm aliorum inſignium virorum ſtatuæ erant, tum Longini Præfecti vrbis, in quem Arabius Scholaſticus inſcripſit hos verſus,

Νεῖλος, πέρσις, ἴβηρ, σόλιμοι, δύσις, ἀρμένις, ἰνδὸς,
Καὶ κόλχοι, σκοπέλων ἐγγύθι καυκασίων,
Καὶ πεδία ζώοντα πολυασπερέων ἀγαρηνῶν
Λογγίνου ταχινῶν μάρτυρές εἰσι πόνων.
Ὡς δὲ ταχὺς βασιλῆι διάκτορος ἦεν ὁδοίων
Καὶ ταχὺς εἰρήνην ὤπασε κευθομένην.

Prætereo Themiſtium Philoſophum, quem Conſtantinopoli præfecerat Valentinianus & Valens ſuis ſcriptis nobiliorem, quàm ſtatua vlla, vrbíſque præfectura prope forum Conſtãtini. Socrates narrat Arium illum Arianæ ſectæ principem periiſſe. Arius, inquit, cùm eſſet Conſtantinum magnũ allocutus, ex aula regia egreſſus, ſtipatus Euſebij ſatellitibus, per mediam vrbem circunſpectatus incedebat, poſtquàm prope forum Conſtantini veniſſet, vbi purpurea colũna extat, metu quodam conſcientiæ animi ſui ſic perterrefactus eſt, vt valde alui deiectione commoueretur, ac cùm percuntatus eſſet, vbínam prope ſeceſſus eſſet, didiciſſétque ponè forum Conſtantini ſeceſſum, eo acceſſit: animi defectio hominẽ vrget, inſimul cum vehementi alui deiectione inte

inteſtinũ excidit, & ſanguinis copia ſequitur, & ſimul cum ſanguine tenuia inteſtina, & iecur, & lien: ibíque ſubita morte periit. Socrates adiũgit hunc ſeceſſum ſua ætate monſtrari ponè forum Conſtãtini, & macelli in porticu, iam verò eorum, quæ traduntur fuiſſe in foro Conſtantini, excepta porphyretica colũna nihil extat: ne forum quidem, nempe totum exędificatum, adeò vt columnæ porphyreticæ aſtructum ſit Xenodochium, & prope ædes religionis Mametanæ ab Alibaſſa ædificata. Cuius veſtibulum benè amplum marmoreum ſex columnis luculentis ornatum eſt, quatuor quidem marmoris albi, duabus verò Thebaici, quarum imus ſcapus habet perimetrum ſeptem pedum & quatuor digitorũ, quæ etſi benè proceræ ſunt: tamen habent binas baſes, inferiorem marmoream, ſuperiorem æream, vt habere ſolent pleræque Turcorum, qui hoc didicerunt, vt pleraque à Gręcis ſolitis colũnas augere ſpiris æreis. Prope hanc ædẽ via duntaxat intermedia ſchola eſt profitentium Mametanam theologiam, vbi eſt atrium quadratum circundatum porticu ſuſtentata duodeuiginti columnis, partim viridibus, partim albis. Paulò infra Alibaſſæ ædem eſt altera ædes religionis Turcicę poſita in ſupercilio vallis ſecundæ, quę veſtibulum marmoreum habet ſex columnis nitens, quarum duo ſunt marmoris pyropœcili, duæ albi, vndis glaucis varij, duæ marmoris miſti obſcurè virentis, & maculis albis diſtincti. Ex his, quæ antè ſcripſi fuiſſe in ſecũdo colle explorata eſt pars regionis tertiæ, in qua Tribunal fori Conſtantini conſiſtebat, & tota ferè regio quinta & ſexta. Præterea in ſecundi collis partim cliuis, partim in planitie litto-

rali ſub ipſum ſubiecta, Dionyſius Byzãtius ponit ædes Telluris, Cereris, Proſerpinæ, Iunonis, Plutonis, Telluris quidem ſupra ſinum extra mœnia antiqui Byzantij templum non tectum, deſignans antiquæ Telluris vim liberam clauſum parietibus lapide expolito cõſtructis. Supra Telluris templum ait fuiſſe Cereris, & Proſerpinæ templa paria, in eíſque picturas copioſas prioris ſeculi inſignes reliquias, ſtatuáſque exactæ artis non inferiores, ſumma arte elaboratas, ad exitũ ſiue abſceſſum maris fuiſſe duo templa Iunonis, & Plutonis, eorúmq; nihil ſuperfuiſſe ſua ætate, niſi nomina, Iunonis quidẽ Perſas combuſſiſſe in expeditione Darij cõtra Scythas vlciſcentis ea, quæ Byzantini accuſabantur in Regem moliti eſſe, Philippum verò Macedonem cùm Byzantium obſideret, materiáque egeret Plutonis templum euertiſſe: ſed hominum memoriã cognomina illorum retinuiſſe. Hoc enim Plutonis Acram, illud æream Acram, id eſt, Iunoniam appellatam eſſe, ibíque iuuenes quotannis hoſtias mactaſſe anno deſinẽte & incipientẽ. Has Acras fuiſſe in cliuis ſecundi collis potius, quàm in planitie littorali ſub ipſum ſubiecta veriſimiliùs videtur ei, qui vidit hanc maritimam planitiem, in qua nulla Acra eſt, itaque Dionyſium cùm ait Plutonis & Iunonis Acras eſſe, τὴν ἀπόβασιν τῆς θαλάττης. Has Acras fuiſſe in parte collis attingẽte mare cùm fortè tum portus clauſi, & naualia manufacta in planitie maritimã attingerent collis radices, portúſque cornua efficerent Acras, aut ſi aliter res habet, Acræ interpretandæ ſunt oræ maritimæ. Sed de his copioſiùs in tractatione Boſpori.

De

De ſeptima regione. CAP. V.

ANTEQVAM veniſſem in rem præſentem facilè exiſtimabam me percepturum ſitum ſeptimæ regionis ex antiqua regionum deſcriptione, quæ dicit eam in comparatione ſuperioris planiorem, quamuis & ipſam circa lateris ſui extremitatem abire in mare decliuiorem, quis ex his eam agnoſceret, cùm aliꝫ regiones vrbis abeant in mare decliuiores circa ſui lateris extremitatē? Nam quod addit hanc à parte dextra columnæ Conſtantini vſque ad forum Theodoſij continuis extenſam porticibus, & de latere alio quoque pari ratione porrectis vſque ad mare velut ſeipſam inclinare, & ita deduci, habere autem Eccleſias tres: Hirenem, Anaſtaſiam, & ſancti Pauli. Columnam Theodoſij intrinſecus vſque ad ſummitatem gradibus peruiam, partémque eiuſdem fori, quod cùm neque extet, neque eius memoriam retineant noſtræ ætatis homines, in quo loco fuerit, neq; vlla, quæ tradantur fuiſſe in hac regione ſuperſint, mihi primùm videbatur dubium, quæ pars columnꝫ eſſet dextra, à quo quidem dubio non me liberabat Titus Liuius, ſcribens Romulum regiones ab Oriēte ad Occaſum determinaſſe dextras ad Meridiem, partes leuáſque ad Septentrionem: nam eo modo vergeret hæc regio ad Meridiem, cùm tamen poſtea ſim demonſtraturus vergere ad Septentrionem. Neque Geographi me expediebant, qui ſeptentrionalem plagam reſpicientes vbi altitudinem poli quærūt, orientalem partem habēt dextram. Varro Aſtrologorum Orizontem diſtinguentium rationem ſecutus non nihil lucis mihi afferebat, cùm definit partes cœli qua-

tuor, ſiniſtram ab Oriente, dextram ab Occaſu, anticam ad Meridiem, poſticam ad Septentrionem. Hac Varronis diuiſione iudicabam ſeptimã regionem eſſe ad occaſum columnæ, ſed certus non eram an Romuli cœli diuiſionem, an Aſtrologorum ſequeretur antiqua deſcriptio. Itaque adhuc hæſitabam quoad tãdem magna inquiſitione deprehendi vbi fuiſſet Theodoſij columna, & veſtigia quædam templorum Anaſtaſiæ & Hirene: ex quibus cognoui ſeptimã regionem vergere à ſummo dorſo promontorij ad ſinum, clariúſque antiquam deſcriptionem potuiſſe loqui, ſi ita deſcripſiſſet ab Oriente ad Occaſum pergenti à parte dextra, ſeptimam regionem à columna Conſtantini vſque ad forum Theodoſij continuis extẽſam eſſe porticibus. Hæc regio continebat loca vbi hodie maximum totius vrbis forum, quod Turci Bezeſten appellant, vbi omnia pretioſa à mercatoribus vendi ſolita aſſeruãtur, vt temporibus regum Chriſtianorum in domo Lampterum. Hanc alibi, quàm vbi hodie eſt forum Turcorũ coniicio ex incẽdio incitato ex miliario aureo ſub Rege Iuſtiniano, quo Cedrinus tradit conflagraſſe magnã partem vrbis, & magnam ſacram ædem, eiúſque Carthophilacium, & duas porticus vſque ad forum Conſtantini, atque Octogonon, & Seueri balneum appellatum Zeuxippum, ſimúlque inſignem domum appellatam Lampterum à luminibus veſpertino tempore lucere ſolitis, tectum ligneum habentem, in qua mercatorum facultates aſſeruabantur, vt ſerica, & auro contexta, aliáque pretioſa: denique omnia pulchra vrbis ornamenta eo incendio exarſerunt, quæ reliqua ſuperfuerant ex

priore

priore illo magno incendio. Potuissem reddere Lampteras, Latinè Lucernas, nisi nomina propria traduci non debere existimarem, nisi Titus Liuius Lamptera vsurpasset. In sinu, inquit, maris intimo posita vrbs Phocæa est, oblonga forma duum milliũ & quingentorum passuum spatium, murus amplectitur totidem ex vtraque parte in arctiorem velut cuneum, Lamptera ipsi appellant mille & ducentos passus, ibi latitudo patet, inde in altum lingua mille passuum excurrens medium ferè sinum velut nota distinguit, vrbs cohæret faucibus angustis, duos in vtranque regionem versos portus tutissimos habet, qui in Meridiem vergit Nausthamos ab re appellatus, quia ingentem vim nauium capit, alter prope ipsum Lamptera est. Vnde verò mihi proximum videtur Massilienses Phocensium colonos appellasse Lamptera stagnum in ora Prouinciæ Narbonensis situm, quod Laternam vocat Plinianus Codex in lucem editus.

De Tauro, & foro Theodosij, & columna Cochlide Theodosij, & de Thetrapylo, & Pyramide ventorum, de statuis Arcadij & Honorij, de templis Hirenæ & Anastasiæ, & de Scironijs petris.

CAPVT VI.

CVM existimarem me non planè assequi posse septimam regionem, neq; Taurum, qui vt cognosci non potest, nisi cognita Theodosij Cochlide columna, ita sine Tauro non cognoscitur octaua regio. Magno studio inuestigaui illorum vestigia, cúmq; diu vbi columna fuisset Theodosij intrinsecus

vsque

vſque ad ſummitatem peruia inueſtigaſſem, tandem à paucis accepi, iísque ſenibus ſitam fuiſſe in ſupercilio dorſi continentis planitié iugalem tertij collis vergente ad occaſum hybernum prope balneum nouũ, quod ædificauit Paiázitus Rex, qui eam columnam, vt commodius balneum cõſtrueret ante quadraginta annos, quàm ego Byzantium veniſſem euerterat. Supra id balneum verſus boream eſt via lata habẽs tabernas librarias, & ciſternam antiquam à borea autem clauſtrum regiarum Gyneconitidum, quę quidem via lata dilatatur in aream magnam verſus Orientem, in qua extrema orientali eſt ſepulchrum Regis Paiaziti, cum templo & Xenodochio. Hanc Theodoſij columnam Cedrinus, inquit, ex omnibus partibus fuiſſe ſimilem illi, quam Arcadius erexit, in hũc diem in Xerolopho colle extantem, eam nos ſuo loco deſcribemus. Zonaras ait columnam Tauri à magno Theodoſio excitatam trophæa, & pugnas Theodoſij habentem bene pugnatas contra Scythas & Barbaros, tum viam intus ſurſum ferentem, tum Theodoſij ſtatuam in ſummo faſtigio ſtatutam, quæ cecidit terræmotu eo anno, quo Roma antiqua capta eſt. Anaſtaſius Rex multa opera ex ære facta, inter quæ erat magni Conſtantini ſtatua fudit, effecítque ſui nominis, ac tituli ſtatuam æneã equeſtrem inauratam, eámq; ſupra columnam Tauri, in qua prius fuerat Theodoſij magni ſtatua collocauit. Ex his cognoſcimus Taurum fuiſſe, vbi colũna Theodoſij fuit, quibus cognitis cognoſcimus in tertij collis dorſo, & cliuis eiuſdem ſeptimam regionem fuiſſe, habentẽ porticus continuas à collumna Conſtantini ad forũ Theodoſij,

dosij, quod etsi septima regio continet, etsi non addit, quàm prope columnã Theodosij id fuerit: tamen proximè fuisse colligere licet, non modò ex æmulatione fori Traiani Hispani, qui Romæ in medio foro sui nominis habuit similem columnam ei, quam Theodosius Hispanus in noua Roma postea erexit: sed etiã ex Euagrio assequimur, tradente incendium sub Leone ædificia combussisse à foro Constantini vsque ad forũ Tauri. Constãtinopolitanus senex mihi narrabat etiam sua ætate forum Tauri extitisse vbi columnam Theodosij dixi non minus Hippodromo plenũ innatis arboribus, & quoniam ibi latrocinia fierent Mametem Regẽ, qui vrbem cœpit exædificandum dedisse volentibus ædificare. Iam verò partem fori Theodosij occupasse forum Pistorium, aut vicinum illi fuisse coniicio ex Zonara tradente Nicephorum Phocam Regem ex Palatio ad fontem aureum, & prope portam auream sito redeuntem à populo conuitiis exceptum fuisse apud forum τῶν ἀρτοπολίων, vsq; ad columnam Constantini. Ignotus scriptor tradit Taurum fuisse in columna prope forum ἀρτοπολίων, in aula lapidibus strata, atque illic etiam fuisse portas quatuor in structura quadrilatera, & quatuor porticus in circuitu, quod appellat Thetrapylum, ídq; dicit prius Quatriuium nominatum. Georgius Cedrinus ponit Thetrapylum non procul à Tauri foro, cùm inquit incendium regnante Leone exussisse in Tauro duas sacras ędes maximas omni genere lapidum ornatas, vnam quidem non longè à Thetrapylo, alteram incumbentem foro Tauri. Idem loquens de incendio altero incitato sub Leone id dicit, obuia quæq; consum-

psisse ab æreo Thetrapylo vsq; ad templum quod non nominat: antiqua regionũ descriptio vrbis, tradit Constantinopolim habuisse vnum Thetrapylum aureum, sed nõ scribit in qua regione fuerit, nescio an vrbs duo Thetrapyla habuerit, vnum aureum, alterum æreum, an duntaxat vnum, quod fuerit primò aureum, deinde auro sublato æreum remanserit. Ioannes Rhetor sicut citatur ab Euagrio, narrat temporibus Zenonis Regis Mamianum insignem senatorem Constantinopoli fecisse regias porticus structura decoras, illustríque splendore ornatas, atque inter duas porticus tanquam quoddam confinium excitasse Thetrapylum, columnísq; & ærea materia ornasse: ac sua quidem ætate porticus regium nomen obtinuisse prioris ornamẽti reliquias marmorum Proconnessiorum humi stratorum gestantes, sed structuram insignem non retinentes: at Thetrapyli ne tenue quidem vestigium remansisse. Ignotus author dicit in Thetrapylo fuisse cubiculum supra columnas, vbi defuncti Regis consanguinei, & Regina exodion exciperent, & flerent mortuum intro abditi velis, vsque ad sextam diei horam. Tum defunctum prætereuntem exciperent, & comitarentur vsque ad templum Apostolorum, vbi mos erat sepelire reges. Thetrapylũ mihi videtur fuisse templum olim quadrifrontis Iani non longè à Capitolio Constantinopolitano, vt olim fuit Romæ quatuor portis ornatum quatuor anni tempora designans. Ianus enim appellatur ab eundo, ideóq; transitiones peruiæ Iano sacræ, & fores ædium ianuæ nominantur. Quidam scribunt in foro Pistorio fuisse Tetrasceles pyramidatũ. Georgius Cedrinus ait Tetrasceles

esse

eſſe machinam quadricrurem, quam dicit ventorum δῆριν, hoc eſt, pugnam appellatam magnum Theodoſium excitaſſe pyramidis figuram gerentem, animalibus ſcalptis ornatam,& plantis,& fructibus,& corymbis aureis punicorum malorum ſimilitudinem gerentibus,& nudis cupidinibus, quorum alij inter ſe arridebant,& ſuperiores inferioribus illudebant,alij ſaltabãt, iuuenes tubis æneis ventos inſpirabant, in ſumma pyramide ſimulacrum æreum volucre ſitum flatus ventorum indicabat,ſtatuæ Arcadij & Honorij erant propè columnam Thedoſij patris, Arcadij quidem in fornice orientali,Honorij verò in fornice occidentali. Socrates populi Chriſtiani hiſtoriæ concionalis ſcriptor, tradit ex aquęductu,quem Valens in vrbem induxerat, & conſtruxerat ex ruinis Chalcedonis Clearchum vrbi præfectum ὑδρεῖον maximum conſtruxiſſe in foro, ſua ætate appellato Theodoſij, quod vulgari ſermone dictum eſt aqua liberalis,& abundans,propter quam populus hilarem feſtũ egit:quod Socrates appellat ὑδρεῖον, hoc eſt,Ciſternam,ſiue Lacũ. Zonaras & Cedrinus appellant Nymphæum,quod ſimiliter dicunt præfectum vrbis ex aquæductu Valentis conſtruxiſſe in Tauro,feſtúmque maximum celebraſſe,omnémq; populum conuiuio excepiſſe. Ex quibus aſſequimur, quòd Socrates forum Theodoſij appellat, Zonaras & Cedrinus appellant Taurum,idémq; eſſe forum Tauri,& forum Theodoſij: Nymphæúmque Tauri aliud eſſe, & diuerſum à Nymphæo, quod prope forum Conſtantini ſitum è regione Senatus, antè vidimus domum magnam fuiſſe ex eo ſic appellatam, quòd in ea nuptias hi celebrarẽt,

qui domos non haberẽt capaces multitudinis. At illud Tauri Nymphæum fuiſſe, ſiue lacum, ſiue piſcinam, ſiue ciſternam, quam fuiſſe intra clauſtrum Gyneconitidum regiarum occupans partem fori Theodoſij veriſimile eſt, in quas penetrat aquæductus Valentis, ex quo multa caſtella aquæ ſita, cùm in lateribus tertij collis, tum maxima in clauſtro mulierum regiarum. Thermas Caroſianas à Caroſa filia Valẽtis Regis nominatas fuiſſe in tertio colle liquet ex antiqua regionum vrbis deſcriptione, ſed in qua parte non explicatur, neque ipſe definire poſſum an funditus perierint, an in earum fundamentis ſint ædificatæ thermæ, quas maximas à Turcis ædificatas videmus partim in dorſo tertij collis, partim in lateribus. Antiqua deſcriptio regionum ponit in hac ſeptima regione ædes Hirenæ, & Anaſtaſiæ, ſed in qua parte fuerint, non declarat, neque nunc ex veſtigiis cognoſci poteſt, ſed ex hiſtoria deprehendi poteſt ædes Hirenæ, in qua parte collis tertij fuerit, quæ tradit cùm vrbs caperetur à Frãcis, & Venetis incendium exortum fuiſſe à Synagogio Saracenorum in parte inclinata ad mare, & vergẽte ad boream proxima templo diuæ Hirenæ. Id fuiſſe intra ſeptum regiarum mulierum primò intellexi à ſenibus neſcio quibus, deinde aduerti turrim excelſam extra clauſtrum mulierũ, ſitam in latere tertij collis vergente ad ortum æſtiuum, quadratam Hyrenem etiamnum vulgo appellatam, neſcio an ab æde diuæ Hirenæ, an à Regina Hirene. Tria Hirenæ templa Conſtantinopoli fuiſſe reperio ex literarum monumentis, primum antiquæ Hirenæ nuncupatum, quod Socrates tradit magnum Conſtantinum ædificaſſe, id

prope

prope Sophiam fuiſſe ante demõſtrauimus, ſecundum quod iam dico poſitum in tertio colle,quod antiqua vrbis regionum deſcriptio tradit fuiſſe in ſeptima regione, tertium ponit Procopius tradens Iuſtinianum ædificaſſe ad oſtium ſinus Cornu nuncupati templum Hirenæ martyris,iam verò templum Anaſtaſiæ dicunt alij fuiſſe eo loco,vbi eſt Bezeſtannum nouum, hoc eſt,Baſilica noua. Alij vbi viſitur hodie ciſterna multis columnis marmoreis ſuſtentata, ſita inter fori Baſilicas, & ſepulcrum, & Xenodochium Paiaziti Regis. Sozomenus ait Gregoriũ cùm ex Nazianzo migraſſet Conſtantinopolim conciones habuiſſe in ædicula à ſtudioſis ſuarum concionum ſtructa, quam poſtea reges perilluſtrem ſtructura & amplitudine maximã effecerunt, Anaſtaſiámque nominarunt: ſiue ex eo,quòd illa ipſa, quæ in concilio Nycæno conſtituta fuiſſent,& iamdudum Cõſtãtinopoli intermortua iacerent, in hac æde iterum emerſerint, & reuixerint, Gregorij Nazianzeni concionibus,ſiue,inquit,cùm eſſet in hanc ædem multitudo populi congregata, muliérque grauida ex ſuperiori porticu cecidiſſet,eóque caſu interiiſſet,communi facta omnium prece reuixit,ex eóque ædes appellata eſt Anaſtaſia. Ex his Sozomeni verbis patet errare recentes hanc ædem diuæ Anaſtaſiæ Romanæ attribuentes,deſcriptio regionum vrbis duntaxat appellat eccleſiam Anaſtaſiam (quam ego arbitror eſſe) vnam fuiſſe ex his duabus, quas maximas & ornatas omni genere lapidum Cedrinus ſcribit incendio excitato regnante Leone conflagraſſe, vnam non procul à Thetrapylo, alteram incumbentem foro Tauri. Cùm de Boſporo

Thracio ſcripſi, demonſtraui, vt in cliuis infimis tertij collis vergentibus ad Septentrionem ſitæ eſſent petræ Scironides, à Megarenſibus & Corinthiis deductoribus coloniæ Byzantinæ ita nominatæ ob ſimilitudinem dif ficilis loci, quam habent cum petris Scironiis ſitis inter iſthmum Corinthiacum, & Megaram. Iam verò quid tertius collis præcipuum contineat, dicam. Eſt in eius dorſo ſepulchrum Paiaziti Regis cum Xenodochio, & ampla æde Mametana ab eo excitata ad ſimilitudinẽ Sophiæ ædificata, quæ concamerata opere lateritio & tecta plumbo veſtibulum habet amplum, ſtratum mar more albo, circundatum quatuor porticibus, quas ſuſtinent inſignes colũnæ exquiſitiſſimi marmoris, in quo medio exilit aqua in ſublime, deinde decidit in magnũ craterem emittentem aquam ſalientem multis ſiphunculis. Aedes cum veſtibulo circundata ex tribus partibus magna area, clauſa partim muris, partim Xenodochio, ex quarta parte contiguo horto, in quo medio eſt ſepulchrum Paiaziti Regis, ædicula Cylindri medij ſimilitudinem gerenti circundatũ. Præterea in tertij collis dorſo ſunt Palatia Gynæconitidum regiarum clauſa excelſo muro, qui cùm veniſſem Byzantium ambibat plusquã duo miliaria. Nuper Soltanus Soleimanus occupauit mediã partem ingentibus ſubſtructionibus ſui futuri ſepulchri & Xenodochij, quæ nunc excitantur luculentis marmoribus conquiſitis ex multis regionibus imperij Turcici, vt videas humi iacẽtia infinita genera marmorum, non quidem nuper exciſa ex lapidicina, ſed infinitis antè ſeculis vagantia per diuerſa regnantium ædificia non modò Byzãtij, ſed totius Græ-

ciæ,

ciæ, atque adeò Aegypti. In regione ſeptima, tres vidi ciſternas antiquas, quarum non meminit antiqua vrbis deſcriptio, vnam in foro Tauri, alteram inter Regis Paiaziti ſepulchrum, & forum Bezeſtannum, vtraſque columnis marmoreis ſuſtentatas: tertiã in tertij collis cliuo vergente ad Septentrionem, ad quam adhuc extant ſex columnæ Corinthiæ marmoris Arabici affabrefactæ, benè proceræ & craſſæ. Sub columnarum ſtylobatis eſt tubus aquæ teſtaceus, ex quo aqua defluebat in ciſternam lateritiam, cuius concamerationem ſimiliter lateritiam ſuſtinent viginti pilæ lateritiæ. Supra ciſternam olim erat area ædis religionis Chriſtianæ, quam reges Turcorum demoliti ſunt, ciúſque rediuiuis lapidibus ædificia ſua adornarunt. In latere eiuſdem collis pertinente ad occaſum templum Mametanum extat, quod habet veſtibulum ſuſtẽtatum duodecim columnis, quarũ ſex Arabici marmoris. Paulò ſupra hoc templum eſt aliud templum olim dicatum diuo Theodoro, ornatum columnis, id non illud quidem eſt, quod Procopius tradit Iuſtinianum ædificaſſe ante mœnia vrbis in loco nuncupato Rheſſio: alia ædes olim Chriſtiana nunc Mametana extat inter ſeptum mulierum & ſepulchrũ, quod excitauit Rex Soleimanus filio ſuo Mametho, veſtita cruſtis varij marmoris.

De octaua regione, & de poſteri parte tertij collis.

CAPVT VII.

OCTAVAM regionem fuiſſe à tergo tertij collis vergente ad Meridiẽ non aſſequor ex antiqua regionum vrbis deſcriptione, quæ tradit

octa

octauam regionem ex parte Tauri nulla maris vicinitate conterminam angustiorem, quàm latiorem spatia sua in latitudinem compēsare: ex hac enim descriptione nescio vergat ne ad Meridiem, an ad Septētrionem: sed ex eo octauam regionem agnosco, quòd tradit eam continuisse partem fori Constantini, & porticum sinistram Taurum vsque iam edoctus septimam regionem continuisse porticum dextram à columna purpurea ad forum Theodosij. Ex quibus intelligo partem promontorij, à mari pertinentem ad mare sitā inter columnam porphyreticam, & Taurum, in dorso diuidi in septentrionale latus, & meridionale porticibus dextris, & sinistris perpetuis à columna purpurea ad Taurum vsq; porrectis, diuidentibus septimā regionem ab octaua, illam continere porticus dextras, hanc sinistras. Harum porticuum nulla hodie vestigia extant, sed duntaxat via lata, quæ per medium promontorij dorsum à Sophia ad muros terrestres discurrit. Hæc regio continebat etiam Capitolium, & Basilicam Theodosianam, quæ ambo verisimile est fuisse prope Theodosij forum, eiúsq; columnam, atque etiam ex Zonara & Georgio Cedrino colligere possumus, tradentibus incendium illud imperante Leone excitatum consumpsisse in Tauro domum maximam, & maximè illustrem accommodatam consiliariis, & regi: illis quidem ad simul conueniendum, & consultandum de rebus agendis, huic verò cùm esset Consul ad præsidendum consilio, quam iidem addunt habuisse duodecim colūnas varias ex marmore Troico factas, altas viginti quinque pedes, cuius tectum sustineretur quatuor arcubus, huiúsque domus longitudinem

dinem adiungunt fuisse plus minus ducentorũ & quadraginta, latitudinem verò centum quadraginta pedũ, hanc domum fuisse Basilicam Theodosianam, aut Capitoliũ. Ex his, quæ iam antè dixi existimare licet, quæ quidem ipsa post incendium quoquo modo fuerint refecta nomen amisisse colligo ex recentioribus scriptoribus, tradentibus in Tauro fuisse Palatium & Xenodochium, à quibus non dissentiũt quidam senes Constantinopolitani, qui testãtur etiam sua memoria circa domum, vbi hodie cuditur moneta, vicinam foro Theodosij fuisse Palatium magnum, quod aliqui dicunt Mamethem Regem, qui cœpit Constãtinopolim prius incoluisse, quàm construxisset ingens illud claustrum Palatij siti in primo colle, ex illiúsque ruinis reges Turcorum sua ædificia ornasse. Xenodochiũ, seu potiùs templum, quod erat ad occasum æstiuum Tauri vidi dirui, ipsiúsque columnas transferri in ædificationem Xenodochij, quod Rex Soleimanus in monumentum Chari filij construxit. Videant sacerdotes Græci, an hoc templum fuerit diui Pauli, quod septima regio continebat, ipse nunquam eorum quenquam inuenire potui, à quo id intelligere potuerim.

De nona regione, & de templo Concordiæ, & de horreis Alexandriæ, & Theodosij, & thermis Anastasianis, & de domo Crateri, & Modio, & de templo Solis & Lunæ. CAP. VIII.

REGIONEM nonam fuisse à tergo tertij collis partim in cliuis subiectis sub dorsum, in quo Taurum dixi, partim subditis iugo, in quo vi-

demus partem aquęductus orientalem, & templũ, quod filio dedicasse Regem Soleimanum antè dixi, partim in planitie littoris Propontici extẽsi vsque ad Blanchæ hortos, vbi olim portus Theodosiacus, cùm ex aliis scriptoribus colligo, tum maximè non modò ex antiqua descriptione, quæ tradit regionem nonam pronam omnem, & in Nothum deflexam extẽsi maris littoribus terminari: sed etiã ex octaua regione, quæ cùm ex parte Tauri nulla maris vicinitate terminetur, assequor octãuam regionem occupasse planitiem dorsi, in qua dixi Taurum fuisse, non autẽ sub hanc planitiem subiectos cliuos, nonámque regionem sub octaua partim subiectam fuisse ex ea parte, quæ tẽdit à Tauro ad Nothum, & littus Proponticum, partim positam fuisse in cliuis duplici inclinatione deuexis, vna à Tauro ad occasum hybernum, altera ab ædibus Genisarorũ ad Meridiem: tum etiam ex æde Concordiæ percipitur, vbi nona regio fuerit: sed in qua parte huius regionis templũ Concordiæ, horreáque Alexandrina, & Theodosiana fuerint, nona regio, quæ illa continet, non declarat: sed vel ratione, vel aliorum scriptorum testimonio consequi possumus. Euagrius vbi tẽplum Cõcordiæ fuerit (quam regionum descriptio ὁμονοίαν vocat) designat, describẽs incendium imperante Leone excitatum in parte vrbis ad boream vergenti sæuisse à Bosporio portu vsque ad Apollinis templum antiquum, in parte verò vrbis meridiana à portu Iuliani vsque ad domos non longè sitas ab æde Concordiæ. In media autẽ vrbe à foro Constantini vsque ad Taurum, ídque incendium per longitudinem vrbis extensum fuisse in quinque stadia. Ex

quibus

quibus percipiemus id fuiſſe in ea parte regionis nonæ ſuppoſita lineæ porrectæ à foro Tauri ad littus Propon ticum, id quod clariùs liqueret, ſiquis à foro Conſtantini ad forum Tauri quinque ſtadia ambularet, ibíque ſignum figeret. Deinde ex portu Iuliani per maritimam planitiem quinque ſtadia verſus Occidētem pergeret, ibíque alterum ſignum poneret, & cum altero ad Taurum fixo conferret: non longè aberraret à veſtigiis ędis Concordiæ, quæ hodie non extat, neque templum Thomæ Apoſtoli, quod fuiſſe prope ædem Concordiæ noſcitur ex iis, quæ anteà ſcripſi de portu Iuliani. Horreū Theodoſianum non longè à portu Theodoſiaco poſito olim in hortis, qui nunc Blanchę appellantur, veriſimile videtur nō modò ratione architectonica, quę præcipit horrea eſſe facienda iuxta portus, qui nulli ſunt, neque in octaua, neque nona regionibus: ſed in duodecima regione vicina nonæ regioni ex ea parte, vbi fuit portus Theodoſiacus: ſed etiam vero proximum apparet Theodoſium adornaſſe portum Theodoſiacū horreo & foro à ſuo nomine appellatis. Sed de portu Theodoſiaco plenius loquemur infrà. Supra hortorum Blanchæ nuncupatorum, olim portum Theodoſiacū continentium extremam partem ad ortū Solis pertinentem cliuus à Septentrione eminet, in quo eſt templum vulgò nominatum Myreleos, habens intra ſe ciſternā, cuius camera lateritia ſuſtinetur columnis marmoreis circiter ſexaginta, vbi horreum olim fuit, quod deprauatè Suydas appellat horeium. Statua, inquit, Maimi, qui duxit exercitum contra Scythas, ſtabat in nuncupato horeio, ante domū Crateri, quæ nunc eſt Myrelei, & prope

manus æreas, propéq; modium æreum, modium autem fuisse iustam mensuram, quo pleno frumentum emeretur & venderetur Valẽtinianum Regem lege sanxisse, vt numismate duodecim modij venderentur nemine contradicente, quendam nautam hoc non facientem dextra manu mulctatum fuisse. Hinc manus æreas ibi statutas esse, modium æreum positum fuisse in fornice Amastriani inter duas manus æreas à Valẽtiniano: alij tradunt ex eo, quòd Valentinianus sanxisset, vt modius non ad regulam, sed ad cumulum venderetur, cuidam contrafacienti manus præcisas fuisse. Georgius Cedrinus loca Amastriani fuisse, inquit, appellata à quodam vili homine, cuius patria esset Amastrum ob paupertatem Constãtinopolim profecto, siue ab infamia, quod omnes malefici & homicidæ ibi persoluerent pœnas, nomen turpissimum adeptum fuisse execrãdorum caussa Paphlagonum. Idémq; scribit ibidem templum fuisse maximũ Solis & Lunæ, Solis quidem in curru albo, Lunæ verò vt sponsæ ductæ in quadriga mariti, Phidaliæ opus. Infrà autem iuxta fundamenta sedisse in throno sceptrigerum populis præcipientẽ regnantibus obediendum esse, ibidémque iuxta solum fuisse Iouis statuã ex marmore albo, similis iacenti in lecto, opus Phidiæ. Quòd si Crateri antę nominata domus fuit Crateri Sophistæ, in ea fuit eius suggestus versibus Iuliani Aegyptij celebratus. Præterea nona regio continebat thermas Anastasianas, quas Marcellinus ait appellatas ab Anastasia sorore Constantini. Sozomenus narrat Marcianum Grammaticum docuisse filias Regis Valentis, Anastasiam & Carosam, ab earúmque nomini-

bus

bus appellata balnea, vſque ad ſuam ætatem Conſtantinopoli fuiſſe.

De tertia valle, & decima regione, de domo Placidiæ, & regia Placidiana, de aquæductu Valentiniano, & thermis Conſtantianis, & de Nymphæo.

CAPVT IX.

DECIMAM regionem vergere ad Septentrionem, & ſitam fuiſſe in valle tertia, eiúsq; latere orientali, & in promontorij ſupra tertiam vallem eminenti dorſo, per quod ab Occidente ad ortum aquæductus, tam fornicati ſupra terram, quàm concamerati ſubterranei feruntur, ex regionum vrbis deſcriptione liquet, tradente nonam regionem pronam omnem, & in Nothum deflexam, extēſi maris littoribus terminari: decimámque in aliud ciuitatis latus à nona regione platea magna velut fluuio interueniente diuidi, eſſéque tractu planiorem, nec vſquam præter maritima loca, inæqualem longitudini eius, latitudine non cedente contineri templa ſancti Acacij, thermas Conſtantinianas, domum Auguſtæ Placidiæ, Nymphæum maius, aliáque plura, quorum nulla nunc extant, neque quantumlibet diu & diligēter veſtigarim, à nemine viuentium intelligere potui, in qua parte regionis decimæ fuerint, duntaxat nonnulla excerpſi ex mortuorum ſcriptis. Ex quibus deprehendi erratum eſſe in libello antiquæ deſcriptionis regionum tradente decimā continere thermas Conſtântinianas, quas nullas fuiſſe Conſtantinopoli inuenio, ſed duntaxat Conſtātianas, quarum meminit Sozomenus Salaminius loquens de his,

qui quod Ioanni Chryſoſtomo fauiſſent ex Conſtantinopoli effugiebant. Sentiẽtes, inquit, populi impetum, poſtridie templum magnum reliquerunt, & Paſcha celebrarunt in publico balneo multæ multitudinis valde capaci, nominato à Conſtantij Regis nomine. Suydas dicit Elladium Alexandrinum tempore Theodoſij par ui ſcripſiſſe Ecphraſin thermarum Conſtantianarum. Socrates tradit Valentem Regem muros Chalcedonis iuſſiſſe euerti, & lapides ad Conſtãtinopolis publicum balneum ædificandum tranſportari, cui nomen eſſet Conſtantianæ. Addítque in vno lapide, ex his, qui trãſportati eſſent, inciſum fuiſſe oraculum, quod iam inde ab antiquis temporibus in occulto fuerat, tunc manifeſtum factũ eſſe, ſignificans cùm in vrbe foret abundans aqua, tunc quidem murum balneo fore vſui. Sed infinitas gentes barbarorum in terram Romæorum excurſuras, multa mala patraturas, tandémque & ipſas perituras eſſe. Socrates addit oraculum quale fuerit,

Ἀλλ' ὅτε δὴ νύμφαι δροσερὴν κατ' ἄστυ χορείην
τερπόμεναι στήσονται ἐυστεφέας κατ' ἀγυιάς,
Καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἄλκαρ.
Δὴ τότε μυρία φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων
Ἄγρια μαρμαίροντα κακὴν ἐπιειμένα ἀλκὴν
Ἴστρου καλλιρόοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ,
Θρηικίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν.
Αὐτοῖς κεν βιότοιο τέλος, καὶ πότμον ἐπίσποι.

Zonaras & Cedrinus ſimiliter hoc vaticinium ponunt: ſed eo loco, quo Socrates dicit δροσερὴν, ſcribunt ἱερὴν, aliáſque voces ponunt differentes, nempe pro λουτροῖο, λουτροῖσι: pro ἄγρια μαρμαίροντα, ἄγρια μαργαίνοντα: pro καλλιρόοιο,

κιμμ

κιμμερίοιο. Socrates ſic interpretatur oraculi verſus. Hoc vaticinium, inquit, contigit poſtea, cùm Valens aquæductum conſtruxiſſet, aquámque copioſam vrbi præbuiſſet, tum barbatæ gentes inuaſerunt agros Romæorum. Hoc vaticinium alio modo poteſt interpretari, poſtea enim quàm Valens aquæductum in vrbem induxiſſet, Clearchus vrbis præfectus ex aquæductu deriuatum maximum ὑδρεῖον conſtruxit in foro nunc nuncupato Theodoſij, quod voce populari decantatum eſt aqua abundans, in quo feſtum hilarem vrbs egit. Hócque eſſe prædictum à vaticinio, τὸ χορείην τερπόμεναι στήσωνται ἐϋστεφέας κατ' ἀγυιάς. At quædam ſecundũ vaticinium paulò pòſt facta ſunt, cùm murus Chalcedonis euerteretur Byzantij, & Nicomedenſes, & Nicenſes, & Bithynenſes obſecrabant Valentem Regẽ, vt deſiſteret euertere muros. Rex iratus vix ſuſcepit eorum preces, itaque vt ſe à iuramento exſolueret quo ſe obſtrinxerat demoliturum, muros Chalcedonis ſimul demoliri iubebat, & ſimul implere demolita alteris lapidibus longis, & nũc licet videre in quibuſdam muri partibus, vt maximis & admirabilibus ſaxis ſtructura vilis ſuperędificata fuerit à Valente. Similiter Zonaras & Cedrinus dicunt Valentem mulctãtem Chalcedonios, quòd tutati fuiſſent Procopium ſuum hoſtem ex ruinis murorum Chalcedoniæ ſaxa traduxiſſe ad ſtructuram aquęductus, quem Zonaras appellat Valentem, Cedrinus modò Valẽtem, modò Valẽtinianum: quo copioſam aquam in vrbem induxit, tum ad vſum alium, tum ad balnea: ex quo vrbis præfectus effecit in Tauro Nymphæum vrbis magnitudine dignum, ſolenníque feſto indicto omnem

popu

populum conuiuio excepit: ac non multo pòst (vt prædictum fuerat) barbaræ gentes in Thraciã incursarunt, quæ postea deletæ sunt. Aquæductus Valẽtinianus adhuc extat excelsis fornicibus, à cliuis quarti collis ad cliuos tertij collis, pergens per decimam regionem, cuius non meminisse antiquam vrbis regionum descriptionem mirarer, cùm meminerit horreorum Valentinianorum, nisi etiam permultorum sua ætate extantiũ monimentorum non meminisse scirem, regnante Constantino Leonis filio Iconomacho anno à Christi humano Natali die septingentesimo quinquagesimo nono tanta fuit siccitas, vt ne ros quidem de cœlo caderet, exaruerintque Constantinopoli cisternæ & balnea, & fontes, qui prius iuges fluebant, quod intuens Constantinus Imperator, aggressus est renouare aquæductum Valentinianum, quem cùm vsque ad Heraclium incolumis is permansisset ab auaribus dirutum, restituit accersitis fabris ex diuersis locis ab Asia quidẽ, & ponto mille ædificatores, & ducẽtos albatores, à Græcia quingentos figulos laterculorũ, ex Thracia quinq; millia operariorum, & baiulum, & ducentos fabros tegularũ: quibus omnibus præfecit principes, executorésq; operum, ac patricium vnum. Itaque opere perfecto, aqua introiuit in vrbem, discurrens per confinia nonæ regionis, & decimæ. Multi enim aquæductus per dorsum sex colliũ discurrunt subterranei, & vnus supra terram Valentinianus, quem qui scripserunt de rebus gestis Andronici tradunt per magnum forum euntem, & ferentem aquam dulcem, & puram Andronicum Regem renouauisse, & auxisse, addidiisséque ei fluuiũ, quem nominant Hydr

Hydralem: ad cuius fontem turrim & Palatium construxit, quo æstate recrearetur, ex eodémq; fluuio aquã duxit in vrbis locum, quem vocant Blachernam: sed turrim Andronici odio Isacius successor euertit. Procopius dicit Iustinianum Acacij ædem exolescẽtem restituisse, & columnis vndique albis illam circũdedisse, similibúsq; marmoribus ædis solum constrauisse, ædémque lapidum candore vestiisse, vt omne templum niuibus tectum videretur. Porticus autem ædi adiectæ sunt duæ, quarum altera vergẽs ad forum columnis circundata est. Iam antedicta verba Procopij desunt Codici ædito, itaq; eo studiosiùs addidi. Acacij templum Georgius Cedrinus ait fuisse in loco appellato Heptascalo, alij scriptores dicunt diui Acacij ædem appellatam in Scala, quam iam nulli vbi fuerit, cognoscunt: sed qui diligentiùs inquirere volet, dabo ei hanc notulam. Inuestiget domum maximam, quam Cariam historiæ appellant, ex eo, quòd nux esset in area illius: vnde aiunt Acacium martyrem suspensum interiisse, & delubrum inde ei consecratum fuisse, quod aliqui putant in Neorio situm fuisse, ex eo, quòd legerint apud plerosq; scriptores Acacij imaginem ex calculis vitreis inauratis factam, positam in templo ad Neoriũ sito fuisse. Sed hic Acacius alius est, quem non modò Historici, sed etiam Grammaticus Suydas tradunt, Episcopum Constantinopoleos fuisse regnãte Leone Macello adeò ambitiosum, vt multi Acacij imagines ponerẽt in tẽpliis etiamnum viuentis. Inde existimatũ Doxomanem, iam verò Placidiæ domum vidimus in prima regione, itaque vide an rectè legatur in hac decima regione domus Pla-

cidiæ,an potiùs legendum ſit Placillæ,an Placidæ:nam Agathius meminit regiarum Placidæ, ſiue Placidi his verſibus,quos cum inſcriptione mox addam:

Εἰς εἰκόνα ἀνατεθεῖσαν ἐν τοῖς πλακιδίου, ὑπὸ τῶν
τοῦ νέου σκρινίου ἀγαθίου σχολαστικοῦ.

Θωμᾶν παμβασιλῆος ἀμεμφέα κηδεμονῆα
Ἄνθεσαν οἱ πρὸν τάγμα μετερχόμενοι
Θεσπεσίης ἄγχιστα συνωρίδος, ὄφρα καὶ αὐτῇ
Εἰκόνι χῶρον ἔχῃ γείτονα κοιρανίης.
Αὐτὸς γὰρ ζαθέοιο θρόνους ὕψωσε μελάθρου,
Πλοῦτον σὲ ζήσας, ἀλλὰ μετ' εὐσεβίης.

Poſt Scironides petras,quas antè dixi fuiſſe in latere ſeptentrionali collis tertij,Dionyſius Byzantius in planitie maritima tertiæ vallis,& quarti collis, dicit eſſe littus longum non deterius vllo optimorum ad capturam piſcium: nam maximè profundũ eſt etiam iuxta oram maris,& quietum,vbi olim locus Cycla nominatus, ex eo,quòd Græci barbaros ibi intercluſiſſent: vbi etiam eſt ara Mineruæ diſſipatoriæ, deſignans diſſipationem barbarorum intercluſorum. Cycla locum ſequitur Melias ſinus piſcationi aptus ſiquis alter,elatis promontorij lingulis,atque vtrinq; ſaxis occultis concluſus,nunc in hac valle ſinus non eſt vetuſtate obrutus, & exædificatus,quod non modò ex ſinu Melia, ſed etiam ex Strabone coniicere liceat,cùm ait ſinum Ceras ideo appellari, quòd multis receſſibus velut cornu ceruinum ramoſus ſit,nunc receſſus illi non ſunt,niſi perpauci. Zoſimus,qui ſcripſit hiſtoriam temporibus Arcadij & Honorij,teſtatur ſua ætate tantam fuiſſe Conſtantinopoli multitudinem incolarum, vt non modò imperatores

muros

muros vrbis longiùs Constantinianis muris promouerint, sed etiam non paruam partem maris ambientis vrbem obruerint palis circunfixis, & ædificiis supra palos impositis, quid ex tẽpore Arcadij & Honorij, & quantum obrui potuit, ex tot & tantis ruinis vrbis proiectis in mare. Meliam sinum, inquit Dionysius, excipit locus appellatus κῆπος, à terra inter paucas apta ad hortensem culturam: post hortum sequitur locus Apsasius appellatus, ex ea re quam diximus in Bosporo.

LIBER QVARTVS.

De vndecima regione, & de quarto & quinto collibus.

CAPVT I.

VNDECIMAM regionem vix agnouissem ex vrbis regionũ descriptione, quæ eam dicit spatio diffusam liberiore, nulla parte mari sociatam esse. Verùm eius extensionem tam planam, quàm etiam collibus inæqualem: nisi addidisset illam continere in se martyrium Apostolorum. Quod etsi hodie non extat, tamen ex memoria senũ Constantinopolitanorum inuestigaui fuisse in dorso quarti collis deuexo in iugũ tertiæ vallis prope officinas Ephippiorũ, & sepulchrum Mamethi Regis: quo cognito, assequor regionem vndecimam in quarti collis fuisse dorso, eiúsque lateribus tam vergentibus ad boream, quàm sitis in eius tergo: háncque regionem attigisse vrbis muros terrestres vndecimam regionem diuidentes à decimaquarta regione, quæ spatio interiecto diuisa erat ab vrbe muro pro-

prio vallata, quam in ſexto colle extra Conſtantiniana mœnia infrà oſtendam, incluſámque poſtea fuiſſe à minore Theodoſio. Conſtantiniani muri traduntur ab Eugenij turri perrexiſſe vſque ad templum diui Antonij, & ædis Marianæ, quæ nuncupabatur Rabdos, inde aſſurrexiſſe vſque ad Exacionion terreſtres, murũ, quod dicunt appellatum fuiſſe ex eo, quòd extra muros terreſtres eſſet columna ſuſtinens Conſtantini magni ſtatuam. Recentes ſcriptores tradunt Conſtantinum exci taſſe ædem diuinæ Trinitatis in loco nuncupato Exacionio, nunc nominatum ædem diuorum Apoſtolorũ, qui, ſi rectè exiſtimo, Conſtantini muros fuiſſe conſtru ctos in confinio quarti collis & quinti, prope Exacionion. Georgius Cedrinus ait terræmotu horribili cecidiſſe partes vrbis ad Exacionion ſitas, vt muros vrbis, vt templa decora, vt ſplendidas domos, iidem authores recentes non ſibi conſtantes alio loco dicunt porticus à miliario pertinuiſſe ad Taurum vſq; & Bouem æreum, & portas Ioannis Hippodromi, quæ diſtant à templo Apoſtolorũ plus mille paſſibus Romanis, tantundémq; fere à muris à Conſtantino poſitis: id quod coniici fortaſſe poteſt ex Sozomeno. Theodoſius, inquit, contra Eugenium educens exercitum, egreſſus vnum miliare extra Conſtantinopolim in æde diui Ioannis Baptiſtæ, quam ipſe conſtruxerat in Hebdomo ſuburbio, adeò precatus eſt, vt ſibi exercituíq; feliciter exitus belli eueniret: ita enim Græcus habet Codex Sozomeni, Θεοδόσιος δὲ κωνσταντινοπόλεως ἐκδημῶν πρὸς τῷ ἑβδόμῳ μιλίῳ γενόμενος προσεύξασθαι τῷ θεῷ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ ἣν ἐπὶ τιμῇ ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἐδείματο αἰτῆσαι τε αἰσίαν αὐτῷ καὶ τῇ στρατιᾷ, καὶ ῥωμαίοις

μαίοις γενέσθαι τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου. Qui nesciunt Hebdomũ esse suburbanum Constantinopolitanũ, interpretarentur septimum miliare Theodosium extra vrbem egressum: at Hebdomum suburbium esse ex eodẽ Sozomeno liquet, cùm alibi dicit Theodosium caput Ioannis Baptistæ ex vico Coslao nuncupato, qui Pãtichio Chalcedonis vicinus erat, transtulisse, & posuisse ante Constantinopolim in loco Hebdomo nũcupato, quem nos suburbium olim fuisse, nunc verò intra muros vrbis esse in sexto colle declarabo: infra quod si colũna, à qua dicunt appellatum locum Exacionion fuit, illa, quæ in dorso quinti collis bene excelsa vndique procul longè eminere supra omnes domos paulò ante videbatur, facilè intelligeremus muros, quos posuit Constantinus non processisse vltra hanc columnam distantem à templo Apostolorum circiter quatuor stadia. Hãc columnam transferri vidi in ædificationem ædis, quam Rex Soleimanus construere aggressus est. Cuius scapus est marmoris Pyrropœcili, altus circiter sexaginta pedes, eius perimeter est tredecim pedum & dodrantis capitulum Corinthium quidem, sed marmoris albi. Eius stereoma & stylobates, & basis sunt etiam marmoris albi, stereoma altum, vt id scalis ascendere habuerim necesse, stylobates altus quatuor pedes & nouẽ digitos, plinthus pedem & sex digitos. Græci & Turci vtrique sua lingua hanc appellabant columnam Virginis, quã puto fuisse illam celebratã recentiorum scriptis supra collem positam, sustinentem Veneris statuam lapideam, quæ virgines suspectas de stupro discernebat ab integris: nam si integræ & puræ ad eam prope accessissent,

incolumes discedebant, sin corruptæ, inuitæ, & nolẽtes se denudantes sua pudenda ostendebant. Cùm regionũ vrbis descriptio ait vndecimam regionem nulla parte mari sociatam fuisse, existimare oportet planitiem sitam inter sinum Ceratinum, & radices collis quarti extra vrbem fuisse, cùm etiam eadẽ descriptio regionum dicat vrbis latitudinem continuisse pedum sex millia centum quinquaginta, hoc est, vnum miliare, & ducentos triginta passus, latitudo autem Isthmi pergens per collem quartum & septimum, per quos antiquus murus pergebat, excedit præscriptam latitudinem. At Zosimus antiquus historicus tradit Constantinum magnum muris vrbem cinxisse, qui omnem Isthmum à mari ad mare interciperent. Itaque oportet in decima regione ponere planitiem sitam inter sinum & radices quarti collis.

De templo Apostolorum, & sepulchro Constantini magni, de cisterna Arcadiaca & Modestiaca, de Palatio Placilliano, & Boue æreo.

CAPVT II.

EVSEBIVS scribit Constantinum magnum templum Apostolorum ædificasse in altitudinem immensam, ídque vestiuisse omni genere marmorum variorum, & fulgentium ab imo solo ad tectum, quod totum tenuibus lacunaribus auratis ornauit, tegulísque æreis texit multo auro perlitis splendorem eiaculantibus etiam in eos, qui vel procul illas intuerentur. Structura templi superior ex ære & auro eminenti expressione elaborata cancellos & fenestras habens,

habens,templum circundabat. Circa templum aula illustris erat in aërem purum & apertũ patens,cuius porticus dispositæ in quadrum circundabant aream sub dio expositam. Iuxta porticus distendebantur regiæ ædes,& balnea,& ἀνακαμπτήρια, aliáque permulta domicilia æditimorum,aliorúmq; ministrorum templi commodè ædificata. Hæc omnia Pius Rex in memoriam Apostolorũ Seruatoris nostri posteritati tradidit, duodecímq; ibi loculos velut stellas sacras memoriæ Apostolorum consecrauit, atque arcam, in quam ipse post mortem includeretur, in medio Apostolorum posuit, vtrinq; stipatam sex Apostolis. Socrates adiungit corpus Constantini aureæ arcę impositum,in vrbem Constantinopolim tulerunt eius necessarij, & sepeliuerunt in templo Apostolorum. Zonaras Eusebium videtur non legisse,cùm ait id sepultum in ęde Apostolorum in porticu,quam ad sepeliendum patrẽ Constantius condidisse traditur. Secundum viam latam, quæ tendit per dorsum promontorij ab æde Sophię ad portam Adrianopolitanam prope locum,vbi fuisse templum Apostolorum antè dixi, hodie monstratur solium ex Porphyretico marmore factum,sed vacuum,& carens operculo,longum decem pedes, altum quinq; pedes & semissem, quod Græci & Turci dicunt esse magni Constantini:sed quàm verè,ipsi viderint. Mihi verò dubium videtur ex Eusebio & Socrate, tradentibus in arca aurea situm fuisse,nisi fortasse arcam auream in solium illud Porphyreticũ incluserint. Zonaras dicit Theodoram vxorem Iustiniani ædem nuncupatam Apostolorum construxisse. Fuerat,inquit,ibi ante Apostolorum templum

plum à Constãtino ædificatum, non quale nunc est, sed minùs pulchrum, & multò inferius. Procopius iam inde ab antiquis temporibus ait fuisse Constantinopoli templum omnibus Apostolis sacrum, vetustate iam dirutum, ac casui obnoxium, quod Iustinianus totũ demolitus non modò renouare, sed & pulchriùs, & maius efficere studuit in figuram crucis: cuius pars recta ad orientem & occidentem Solem existit. Transuersa verò altera ad vrsam & vẽtum austrum, muris quidem vtraque extrinsecus septa, intrinsecus verò circumornata columnis supra, infráque stantibus. Euagrius videtur ignorare à magno Constantino id constructum fuisse, cùm ait id à Iustiniano conditum fuisse, qui profectò, vt pleraque alia non primus condidit, sicut asserit Procopius adulans rhetorum more: sed renouauit vetera, aut collapsa restituit, aut incensa reædificauit. Huius ædis nulla restant vestigia, iam ne fundamentorum quidem: nisi fundamenta quædam Cisternæ, quæ aquam suppeditabant ædi Apostolicæ, in cuius quidem cisternæ solo sunt officinæ, & tabernæ Ephippiorum circiter ducentæ, vbi fiunt, & venduntur non modò Ephippia, cæteráq; equorum ornamenta Turcica: sed etiam vasa ex corio ad hauriendam aquam scitè facta, tum pharetræ, arcæ corio tectæ. Supra hanc cisternam ædes Mametana cum Xenodochio sita est in planitie, quã Mamethes, qui vrbem cœpit ex ruinis cùm aliarũ ædium Christianismo sacrarum, tum ædis Apostolorum vicinæ ædificauit ad similitudinem ædis Sophianæ, ex lapide quadrato: testudinéque semicircula texit lateritio opere facta, plumbo tecta, vt sunt omnia Turcica ædificia

ficia publica: vestibulóque ornatissimo eam illustrauit quadrato, tam lato, quàm ædes ipsa, marmoreis pauimentis nitēti, & porticibus in quadrum dispositis: quarum arcus sustinentes concamerationem earundem columnæ ingentes exquisitissimi marmoris sustinent. In medio vestibulo, seu atrio est Enneacrunos, desiliens in magnum craterem marmoreū circa ædem, ingens area partim parietibus, partim longis ædificiis cincta, quorum partem possidēt sacerdotes, & literarum doctores, partem orientalem hortus muris clausus, in quo medio est sepulchrum Mamethi Regis, quod constructum est in figuram cylindri, velut delubrum hemisphericū ex marmore candidissimo: tectum plumbo, fenestris cancellatis, & porta cum vestibulo ornatum. In huius medio solo est solium Mamethi holoserico tectū, solum stratum stragulis Attalicis, in quibus desident perpetui flamines, sodales illud noctes & dies seruantes. Extra aream viam duntaxat inter media Xenodochia ingentia sunt lapide quadrato similiter ædificata, areas in medio habentia, & porticus columnis marmoreis circūdata. Xenodochiis adnexi horti magni, muris clausi, denique ædis hæc cum circunuicinis ædificiis claudentibus Ariam, & cum Xenodochiis continet in ambitu circiter sex stadia. Sub horum ædificiorū claustro idem Mamethes thermas construxit totius vrbis maximas in solo cisternæ antiquæ, quam arbitror aut Arcadiacā, aut Modestiacam, quas regionum vrbis descriptio ponit in vndecima regione. Hæ thermę duplices & geminæ sunt, nempe viriles & fœmineæ, inter se quidē coniunctæ, sed portis diuisę contrariis, quibus ingressus non

patet ex thermis alteris in alteras thermas: deſcribam duntaxat viriles, cui ſimiles ſunt fœmineæ. In primo aditu habent Apodyterium, ex quo patet introitus in Tepidarium, ex Tepidario in Caldarium, quibus tribus membris thermæ conſtant inter ſe aditu cõiunctis, ſed tecto & pariete diuiſis in rectum ordinem diſpoſitis. Apodyterium eſt ædificium quadratũ lapide quadrato conſtructum vſque ad cõcamerationem rotundam opere lateritio factam, cuius ambitus interior continens ducentos & quadraginta pedes, & octo digitos, circundatur ſuggeſtu lapideo lato plus ſex pedes, alto tres pedes. Paries Apodyterij à pauimento ad imas radices concamerationis altus triginta ſeptem pedes. In medio Apodyterij ſolo marmoribus ſtrato Crater magnus marmoreus in ambitu continens triginta ſeptem pedes, altus tres pedes plenus aquis ſaliẽtibus. Ex Apodyterio duabus portis patet aditus in Tepidarium ędificium in ambitu interiori continens centũ pedes, conſtans quatuor arcubus ſuſtinentibus tectum hemiſphericum efficientibus octo cellas, quarum vnam dimidio cæteris minor habẽs à tergo latrinas, in quas totius balnei aquæ confluunt ad eas purgandas. In huius pariete fiſtula aquæ defluit, qua Turci, vt ſolent, ab excrementis redditis lauantur. Ex his octo cellis ſunt ſex ſingulæ habentes labrum, ſed ita diſpoſitæ, vt ex duobus arcubus ſinguli in medio habeant vnam cellam, ex qua ad dextram & ſiniſtram ingreſſus patet in aliam cellam. Alij duo arcus ſic cellas habent, vt is, qui eſt verſus portas, ex quibus dixi aditum Apoditerio in Tepidarium, habeat cellam tam magnam, quàm ipſe amplus eſt, in

quo

quo labra sunt vbi in pauimento marmoreo pannos Turci lauant. Quartus arcus substructo muro diuidit Tepidarium à Caldario. In medio Tepidarij est Crater cum Siphonibus salientibus. A Tepidario vna porta aditum præstat in Caldarium tertium membrũ, quod constat octo arcubus sustinentibus hemisphérium, efficientibus octo cellas extra magnũ hemisphérium recedentes circundantibus Caldarium in ambitu continens circiter nonaginta pedes, habens solum marmore stratum, quod medium efficit velut suggestũ octogonum in circuitu continentem quinquaginta septem pedes & dodrãtem, altum duos pedes & quatuor digitos, quem circundat alueus discurrens inter octogonum & pauimentum, quo aditur in cellas, tam altum, quàm octogonum. Cellæ quatuor interiores positæ in quatuor angulis, quoquo versus sunt latæ vndecim pedes & tres digitos, vsum præstantes Laconicorum, quorum sicco calore sudor elicitur, eadem est mensura duarum cellarum extra duos arcus recedentium. Aliæ sex cellæ semicirculæ, quas efficiunt sex arcus, sitæ sunt in ambitu hemispherici Tepidarij largæ inter imas pilas arcuum vndecim pedes, latæ quinque & dodrantem. Singulæ cellæ habent labrum marmoreum, præterea in vna est solium marmoreum magnum in parietibus Caldarij & Tepidarij, & cellarum, nullæ fenestræ sunt, sed duntaxat in tectis hemisphericis, quæ tota ferè plena sunt foraminibus, quæ clauduntur vitreis supra tectum eminentibus, lampadis inuersæ similitudinem gerentibus. Extra thermas est hypocausti præfurniũ, largum duos pedes & semissem, totidem altum. Perenni igne milia-

rium æreum inuerſum calefacientis,& flammarum vaporem eiaculantis in cuniculos rectos, & tranſuerſos ſubterraneos calefacientes pauimentũ thermarum ſuperimpoſitum. Riuus ductus ab agro ſuburbano non longè à præfurnio,canalem efficit largũ ſex pedes. Ex hoc deriuantur cuniculi ſiue tubuli diſcurrẽtes per medios parietes circum thermas, quorum vnus tranſiens ſupra patinam miliariam calidam aquam intromittit ſalientem in labra epiſtomiis clauſa,alter ſupra concamerationem primi canalis tranſiens frigidã in eadem labra miniſtrat altioribus fiſtulis,quas epiſtomiis clauſas reſerant,quoties lauantes calidam temperare volũt, ſed de vſu lauandi Turcorum, & de ratione ædificandi balnea ſeparato loco tractandũ eſt. Nunc redeo ad inſtitutam regionem vndecimam, quæ Palatium Placillianum continebat,cuius Procopius meminit:Cùm,inquit, Regem Iuſtinianum Theodora Regina conſolabatur his verbis,Habemus regias alias, quæ Helenæ appellantur, & Placillianæ à Placilla vxore magni Theodoſij, quem vt Iuſtinus Sophiam coniugem illuſtrauit regiis Sophianis nuncupatis, ita veriſimile videtur Placillam nobilitaſſe Palatio Placillano, quam vehementer amaſſe Theodoſium toti orbi patefecit Theodoſij ira,qua ille exarſit in Antiochenos, quos in Laodenſium tradidit poteſtatem, quod Placillæ ſtatuas in foro ſuo poſitas euertiſſent ob nouum vectigal impoſitum.Non addam iam cur Chryſoſtomus Andriantes ſcripſerit.Poteſt etiam legi Palatium Flacillanum,à Flacilla,de qua Claudianus,

Sola nouum Latijs vectigal Hiberia rebus

Contu

Contulit Augustos, fruges æraria miles
Undique conueniunt, totóque ex orbe leguntur
Hæc genera, qui cuncta regant, nec laude virorum
Censeri contenta fuit, nisi matribus æquè
Vinceret, & gemino certatim splendida sexu
Flaccillam Mariámque daret, pulchrámque Serenam.

Bos æreus in vndecima regione fuit, sed in qua parte, coniicere possemus ex magna cisterna, quam recentes Historici tradunt conditam fuisse prope Bouem ęreum à Niceta Eunucho temporibus Theophili Regis, si hęc extaret: aut si extat, eius nomē retineretur: aut si forum extaret, quod nonnulli scriptores appellant Bouis forū. Ioannes Tzetzes in sua historia idem esse dicit forum Bouis & Bouem locum ex æreo Boue sic appellatum. Is qualis fuerit, intelligitur ex Zonara, Phocæ, inquit, tyranni corpus infelix combustum fuisse ad locum nuncupatum Bouē, vbi caminus fuit ex ære factus figuram Bouis maximi gerens, ex Pergamo aduectus. Cedrinus scribit in hunc Bouem inclusum martyrem Antypam exustum fuisse. Quanta autem crudelitate laborarint aliquot tyrāni Constantinopolitani, qui maleficos hoc tormento excruciarent, ex Tauro Agrigentinorū ostenditur, quem Phalaridi tyrāno fecit Perillus à Plinio vocatus, ab aliis rectiùs Perilaus, Atticus faber ærarius mugitus hominis pollicitus igne subiecto, primus illū expertus cruciatum iustiorem sęuitia artificis: cuius opus, vt Plinius ait, nemo laudat, & diu olim seruatum est, vt quisquis illud viderit, odio persequeretur artificis manus. Quæ causa artificē incitare potuerit, vt caminum effingeret in formam Bouis, non aliam veriorem repe-

rio, quàm vſum linguæ Græcæ, quæ caminos appellare ſolet Boues bonis lateribus, & robore pręſtātes. Vt enim camini habent præfurnium in latere velut portam, ita Perilaus portam in latere Tauri effecit. Bouem hunc æreum traductum Conſtātinopolim fuiſſe ex Sicilia, aut Italia, potiùs quàm ex Pergamo, coniicio ex direptionibus regum Conſtantinopolitanorum, qui totum orbem ſpoliarunt vt ſuam nouam Romam ornarent. Iam verò vbi hic Bos æreus fuerit, à permultis ciuibus percunctatus ſum, ſed à nemine intelligere potui: quãuis non ignorent Bouem quendam fuiſſe Conſtantinopoli æreum, quamuis à maioribus ſuis, quaſi per manus oraculum de hoc Boue æreo traditum iactitare ſoleant. Quamuis eius interpretationem ſuis temporibus attribuant rectiùs, quam Ioannes Tzetzes vir quidem eruditus, qui in ſua varia hiſtoria ante trecentos & ſeptuaginta annos ſcripta ita id interpretatur. Oraculum, inquit, Conſtantinopoli iactabatur eiuſmodi, βοῦς βοήσει καὶ ταῦρος δὲ θρηνήσει. Bos mugiet, taurus lugebit. Ex hoc Conſtantinopolitani imaginati ſunt fore calamitates, & metus, vt innumerabiles exercitus Alemannorum, atque aliarum gentium contra Conſtātinopolim venturi eſſent, omnéſque, quòd expectarent vrbis euerſionem, direptionémque obſtupefacti erant, atque inſomniis perturbabantur. Tum vxor Megaletærarchi perterrefacta prænuntiatione exercituum illorum innumerabilium, & peruulgatis verſibus fabuloſè compoſitis, effigente animo ea, quę metuebantur, exiſtimauit ſe videre per inſomnium illa, quæ in ſermonem hominum venerant. Conſtātinopolim primò quidem habere

bere murum lateritium, circa verò Bouis forum, siue ad Bouem, locum visa est videre exercitum, atque copias armatas, circa Taurum hominem mœstum, percussu manuum & lugubri voce dolorem testantem. Hoc insomnium mulier conspicata præsignificare extremam calamitatem impēdere vrbi arbitrata indicauit Tzetzæ, qui interpretatus est murum lateritium prædicere frugis abundantiam, atque annonæ copiam Constantinopoli. Scitis, inquit, qui adestis, vbertatem annonæ, quæ tum fuit, illud verò exercitum, & multas copias armatas circa Bouem esse, atque mœstum hominem ad Taurum sedere, dixit finē esse oraculi peruulgati: illius dico, quod prænūtiat Bouem clamaturum, & Taurum eiulaturum. Sed non vt imaginati sunt ij, qui metus cogitant, sed finem esse ad vtilitatem omnibus nobis ciuibus. Itaque audi Augusta, & doce etiam alios, & dic
» Tzetzes ita me docet, Bouem nos Græci fœminam Bo
» uem nuncupamus quanquam interdum Taurum, &
» Vitulum Bouem appellamus, Taurum autem propriè
» Bouem marem nominamus, Taurum autem hunc Ita-
» lum vocant Latini. Bos igitur nostra nempe vrbs Con-
» stantini ex Tauris Italis Romanis condita omni gene-
» re armorum plena, & commeatibus, & exercitibus clas-
» sicum canet contra hostes, Taurus verò Italus exercitus
» Latinorum expallescet multo metu, & lugebit, si Rex
» non seducatur potentis sermonibus. Arguta quidē hæc Tzetzis interpretatio, vt hominis adulantis Reginæ, & sibi facile persuadentis, quæ cupiebat: vt est ingeniosa hominum imbecillitas ad se circunscribendū. Sed longè verior erat illa, quam redarguere Tzetzes conatur,

peruul-

peruulgata oraculi interpretatio, quæ tum per animos Conſtantinopolitanorum peruaſerat, exercitum Latinorum expugnaturum eſſe Conſtantinopolim, vt reuera paulò poſt expugnauit, diripuit, incendit, vrbíſque tyrannos alios ex Tauri ſumma colũna Theodoſij prę-cipitauit, alios ad Bouem æreum combuſſit. Similiter idem Tzetzes argutulus videri cupit coniector alterius oraculi, quod ipſe narrat & interpretatur, ſed frigidè & ridiculè: vt poſtea docuit exitus, οὐαί σοι ὦ ἑπτάλοφε ὅτι οὐ χιλιάσεις. id eſt, Væ tibi Conſtantinopoli, ſeptem colles incolenti, mille annos non ages. Id oraculum fuit alterum Conſtantinopolitanis, vt illud quod antè dixi, Bos clamabit, & Taurus eiulabit. Poſtquam, inquit, illud ipſum pulchrè & commodè diſſoluiſſem meæ interpretationi, alterum obiectum eſt: ſcilicet, O Conſtantinopolis, quæ ſeptem colles incolis, non mille annos ages. Sic interpretatus ſum, non eſſe intelligendum, vt vulgò intelligunt οὐαί aduerbium luctuoſum non eſſe vnã partem, ſed duas partes orationis, nempe οὐ negationem, at αἰ ſignificare ſiue: & ita aptandas eſſe, ſiue ô Conſtantinopolis mille annos non ages. Sed intra mille annos etſi euertaris, tamen non væ, & luctus tibi, ſed gaudiũ erit, vt maior extruaris, vt amplius ſplendeas. Diſſolueris enim ad bonum eorum, qui te diſſoluent. Occultè adulatur principibus ciuibus factionũ de imperio contendẽtium: nam ſi de hoſtibus externis intelligeret vrbem diſſoluturis, delira eſſet illius interpretatio, ſed quoquo modo intelligat, delirat. Nam ſiue à ciuibus, ſiue ab externis diſſoluta eſt, non gaudium fuit Conſtantinopoli, neque modò diuiniis oraculorum prænũtiationibus

prædi

prædictum est Constantinopolim mille annos non duraturam, sed etiam Astronomorum præscientia. Quidam, sicut ait Suydas, historiarum monumentis prodiderunt Constantinum magnum postquam vrbem absoluisset vocasse Astronomum nuncupatum Valẽtem, illius temporis hominum (qui Astronomiæ darẽt operam) præstantissimum, eíque præcepisse, vt vrbis sydus natalitium & horoscopum obseruaret, vt nosceret quot annos esset permansura. Valens in sexcentos & nonaginta annos ipsam duraturam esse vaticinatus est: at hi iam multò antè præterierunt. Itaque, inquit Zonaras, oportet Valentis prædictionem mendacẽ esse, artémq; Astronomię aberrare ab horoscopò, aut illos annos Valentem dicere conuenit, in quibus politici mores obseruabantur, & tranquillitas, & Senatus honorabatur, & Constantinopolitani ciues florebant, & legitima erat regij principatus administratio, non tyrãnis dominantium, communia existimantium propria sua bona, hísque ad suas libidines explendas abutentium. Iam verò vt absoluam oracula, quę à magnis viris tradita sunt de hac vrbe, venio ad Zosimum antiquum authorem, si cum Ioanne Tzetza & Zonara conferas. Ille enim, inquit, Constantinopolim in tantam magnitudinem creuisse, vt nulla vrbs alia esset cum ipsa conferẽda, neque magnitudine, neque fœlicitate: sed tamen ait, cùm diu multúmq; considerassem nullam ex deis prędictionem maioribus nostris datam esse de Constantinopolis incremento in meliorem fortunam, multos Historicos, multáque oracula perlegi, ac cùm in his dubitationibus longum tempus consumpsissem, incidi tandem in

oraculum Sibyllæ nuncupatæ Heritreæ, siue Phaellis, siue Phaennus Epirotidis: nã & hæc diuino afflatu percita oracula edidisse dicitur, cui obtemperantem Nicomedem filium Prusiæ, & ad ea accommodantem, quæ sibi vtilia viderentur bellum suscepisse contra patrem Prusiam Attalo obtemperantem. Oraculum autem Sibyllæ habet sic,

Ὦ βασιλεῦ Θρηίκων λείψεις πόλιν ἐν προβάτοισιν.
Αὐξήσεις δὲ λέοντα μέγαν γαμψώνυχα δεινόν.
Ὅς ποτ' ἐκίνησε πατρίας κειμήλια χώρας.
Γαῖαν δ' αἱρήσει μόχθων ἄτερ, οὐδέ σε φημὶ
Σκηπτούχοις τιμαῖσιν ἐπαγάλλεσθαι μάλα δηρόν,
Ἐκ δὲ θρόνων πέσεειν οἷον κύνες ἀμφὶς ἔχουσιν.
Κινήσεις δ' εὕδοντα λύκον γαμψώνυχα δεινόν.
Οὐδ' ἔθελον τι γὰρ οἱ εἴσω ὑπὸ ζυγὸν αὐχένα θήσει.
Τότε Βιθυνῶν γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι
Ζηνὸς ἐπιφροσύνῃσι ταχὺ δ' ἀνδράσι βήσεται.
Ἀρχὴ αὐδράσιν οἳ Βυζάντιον ἕδος κατεναιέτουσι
Τρισμάκαρ ἐφετμαῖς ἦν λύκος αἰνόλυκος πτήξῃ κρατερῆς
Ὑπ' ἀνάγκης οἴμε γὰρ ἔασιν τι ἐμὸν ναίοντα ἐθέλον
Οὐκ ἔτισι γῆς οἱ πατρὸς νόον ἀλλὰ
Ἀναδέξω ἀθανάτων λογίων θνητοῖς εὐδαίμονα
Οἶδεν. θρῆσσα κύων μέγα πῆμα. τόκος δ' οἱ
Οὐκ ἔτι τηλοῦ· πεῖραι παῖδα κακὸν καὶ τῇδε
Φρούσαι· τρηχὺ παρ' ἠπείρου πλευρὰς ἐπιναίεσθαι
Ἕλκος· καὶ μέγαν οἰδήσει ταχὺ δὲ ῥαγὲν αἱμορροήσει.

Hoc oraculum, inquit Zosimus, vt ita dicam, reuera ostendit, & ænigmaticè dicit omnia futura Bithynis mala ob tributorum postea ex ipsis exactorũ grauitatem, & præsignificat, vt principatus celeriter perueniet ad

viros,

viros,qui Byzantis ſedẽ incolunt,ac ſi longo pòſt tempore hæc prænuntiata non acciderint, ne quiſquam putet exceſſiſſe:omne enim tẽpus breue Deo ſemper conſiſtenti,& futuro:& hæc quidem,inquit, ex oraculi verbis, & rerum euentu coniectaui, ſin alia ſententia oraculi cuipiam videatur,eam ſequatur: deinde vt confirmet ſuam opinionem de hoc oraculo ſcribit, vt Conſtantinus magnus eiúsque filij ſummis tributis Bithyniam,& totũ orbem oppreſſerint,vt vrbes deſertæ manſerint.Ioannes Tzetzes nobilis Grammaticus, & Hiſtoricus, multis ſeculis poſt Zoſimum oraculum aliter interpretatur,edoctus tempore rerum inuentore.Quidã, inquit,hoc oraculum dicunt eſſe Sibyllæ,alij verò Epirotidis Phaennus.Epirotis,inquit,Phaenno tot antè ſeculis prædixit facta paulò ante noſtram ætatem, quomodo Regem Romanum vincent Perſæ,ſupráque collum eius calcabunt velut ſeruituti addicti, & ſuus populus & Proceres quomodo hunc ab imperio deiiciẽt, & quomodo Perſæ obtinebunt omnem Bithyniam, & Scythæ quomodo bellũ conflabunt,& ſuſcipiẽt contra genus Romanorum: καὶ ἔπος λέγουσα ταύτῃ στόματι διαρρήδην. Supradictum oraculum, quod de Turcis vaticinatur. Cæteros eius,inquit,verſus prætereo,dicam paucos,

Δὴ τότε Βιθυνῶν γαῖαν οἰκήσουσι ζηλωὸς ὑπερφροσύνῃσι

Κακὸν δὲ ὑπερβήσεται ἄνδρας οἳ Βύζαντος ἕδος ἐκταναετάουσιν.

Oraculum hoc etſi antiquiſſimum, tamen in tot vrbis ruinis nunquam adeò liquidè patuit, quàm nunc ſub imperio Turcorum. In ſupercilio quarti collis vergente ad Solis ortum viſitur templum Pantocratoris illuſtre memoria recentium ſcriptorum, cuius parietes in-

teriores vestiti crustis marmoreis varij, quod duplices porticus habet, & plura tecta hemisphærica tecta plumbo, quorum maximum sustentatur quatuor columnis Pyrropœcilis, quarum perimeter habet septem pedes: alterum Hemispherium sustentatur quatuor arcubus, quos fulciunt quatuor columnæ marmoris Thebaici. Est item in quarti collis latere meridionali, columna par, & similis ei, quam dixi in Exocionio paulò ante stantem nuper traductam in Basilicam Regis Soleimani. Habet in basi circulum illum laureatum, radiatum, similitudinem crucis labaricæ gerentem, qualis in Xerolophi columna cochlide Arcadij videtur. Ad radices quinti collis est duplex murus intra se claudens vicum domorum, quem nunc vulgò appellant Phanarium, ex eo, quòd vna nocte ad lucernam constructus fuerit instante obsidione. Vbi ex Dionysio arbitror fuisse locũ, qui Mellacopsas appellabatur, cur ita appellaretur ostendi in Bosporo. In dorso quinti collis est ædes Regis Selini cum Xenodochio, eiúsque sepulchro: ibi etiam prope est cisterna ingens in pratum conuersa, spoliata columnis & cameris.

De sexto colle, & decimaquarta regione.

CAPVT III.

VRBIS descriptio regionum, tradit decimamquartam regionem licet in vrbis parte numeretur, tamẽ quia spatio interiecto diuisa esset, muro proprio vallatam alterius quodã modo speciem ciuitatis ostẽdere, esse verò progressis à porta modicum situ planam, dextro autem latere in cliuum surgente

vsque

vſque ad murum ferè plateæ ſpatium nimis pronã continere in ſe Eccleſiam, Palatium, Nymphæũ, Thermas, Theatrum, Põtem ſublicium, ſiue ligneum. Quiſpiam fortaſſe, qui Conſtantinopolim non vidit, ex hac deſcriptione facilè putauerit ſciri poſſe, in qua parte ſit decimaquarta regio, præſertim iam vndecim cognitis, & tertiadecima, & duodecima, quammox cognoſcendis: at cùm nulla extent, quæ traduntur in ea fuiſſe, ne pons quidem ſublicius, neque aqua, quæ hoc ponte traiiceretur facilè cognoſcatur, diſceptatio relinquitur inquirendi in quo loco fuerit: nam neſcio, quæ illa porta fuerit, à qua dicit progreſſis modicum planam, quod verò ait dextro latere in cliuum ſurgente, facilè intelligeretur, ſi ſcirem quid appellet dextrum latus. Iam verò in quinto colle fuiſſe hæc non videtur, ex eo, quòd dicit interiecto ſpatio diuiſam, quo exiguo diuiſa fuiſſet, inconſultúmque fuiſſet, iam muro proprio diſtinguere à propinquis vrbis muris. Huc accedit, quòd nullus pons fingi poteſt fuiſſe in quinto colle, neque in ſexto aut ſeptimo collibus vrbis, neque extra vrbem vllus pons extat, neque vallis intercedens intra quintum & tertium collem pontem vllum habet, neque aquam, niſi cogitemus ſinum aliquem, qui nũc obrutus ſit habuiſſe, qui ponte tranſiretur. Iam ſi exiſtimamus vltra ſextum collem, vbi vicus hodie Aiuaſarius nuncupatus, faciliùs quidem conſtabit illic pontem fuiſſe, quo traiiceretur ſinus Ceratinus. Vbi prope fundamenta pilarum pontis videntur, at veriſimilius videtur collem ſextum vicinum habitatum fuiſſe propter commoditatem viarum à Thracia, priúſque vicinum, quàm longinquum

censendum inter regiones vrbis, præsertim cùm pleriq́ue scripserint sextum collem habitatum fuisse suburbio Hebdomo appellato, quod aliáq; suburbana ædificia, vt intra vrbem includeret, propinquitas loci inuitauit Theodosiũ minorẽ ad promouẽda vrbis mœnia.

De Hebdomo suburbio Constantinopoleos, & triclinio Magnauræ, & Cyclobio, & de statua Maurity, eiúsque armamentario, de loco nuncupato Cynegio.

CAPVT IIII.

SVBVRBIVM Hebdomum appellatũ in sexto colle fuisse, qui nunc est intra vrbem, ostendit ædes diui Ioannis Baptistæ, quam etiam nunc Græci vulgò vocant Prodromi, ea in latere ad Solis ortum pertinente sita est, à Turcis maxima ex parte diruta, vbi aliquot columnæ marmoreæ extremã rapinam metuẽtes supersunt, sed paucę ex multis ablatis. Quàm autem illa sumptuosa fuisset, cùm alia vestigia indicãt, tum cisterna Boni nuncupata (ex eo, quòd eam Patritius appellatus Bonus condiderit) paulò supra eã ipsam sita longa trecentos passus, columnis & concameratione spoliata, in qua nunc horti virẽt. Sozomenus ait Regem Theodosium maiorem caput Ioannis Baptistæ ex vico nuncupato Coslao, qui vicinus erat Pantichio loco Chalcedonis, traduxisse & posuisse ante vrbem Constantini in Hebdomo nominato, maximúmque & pulcherrimum Deo ibidem excitasse templum. Idem tradit Theodosium cùm educeret exercitum contra Eugenium ex vrbe Constãtini egressum, vt sibi exercituíq; bene & feliciter exitus belli eueniret à Deo precatum fuisse

fuiſſe in æde,quam in honorē Ioannis Baptiſtę in Hebdomo ædificauerat. Procopius nimium rhetoricè adulatur Iuſtiniano,quem inſtauratorem huius ædis tradit ædificaſſe eam in ſuburbio appellato Hebdomo. Zonaras ait regnante Conſtantino Pogonato Agarenos graui claſſe vrbem obſediſſe, quæ ſtationem habebat à promontorio Hebdomo ſito ad Occaſum vſq; ad Cyclobion. Similiter hiſtoriæ aliæ tradunt à promontorio nuncupato Hebdomo ad Occaſum pertinente, ſiue à domo Magnaura vſque ad Palatium Cyclobion ſpectans ad Orientem ſtetiſſe claſſem Agarenorũ,ex quibus obiter colligo Magnauram fuiſſe in Hebdomo. Cedrinus Magnauræ ſolarium rotundum ſcribit condidiſſe Philippicum Regem, illícque in atrio ſuam ſtatuam armamentariúmq; collocaſſe. Alij ſcribunt Mauritium Imperatorem Magnauræ triclinium ædificaſſe, in eiúsque atrio poſuiſſe ſuam ſtatuam, armamentariúmque ibidem conſtituiſſe, in triclinium Magnauræ hi verſus extant incerti Poëtæ:

Ὀ ἡρακλέως τὸ λέπτυνσαν, τόνδε δόμον βασιλήων
Αἰχμὴν ὀλβοδότειραν ἀπὸ σταυροῖο λαχόντων
Αὐτὸς ἄναξ ἡρακλῆς σὺν κωνσταντίνῳ ἥγει.

Ciſternam Magnauræ, quæ erat in Palatio Heraclius obruit,quam,vt ait Cedrinus,Macedonius Rex purgauit,in priſtinúmque ſtatum reſtituit. Quidam ſi minus vere,tamen aptè tradunt triclinium Magnauræ nominatum,ex eo,quòd Anaſtaſius Rex cùm ibidem ob horrendam tempeſtatem ventorum & tonitruum, & fulminum extingueretur,clara voce dixerit: Magna perimus aura. Pulcheria Theodoſij minoris ſoror ab admi-

niſtra

niſtratione imperij remota ſeceſſit, & apud ſe vixit in Hebdomo. Nicephorum Phocam, Zonaras, inquit, appropinquantem vrbi à populi factione Praſina appellata exceptum magno applauſu, eúmque in Hebdomo coronatũ à Patriarcha Conſtantinopolitano. Cur verò id ſuburbium nominetur Hebdomum, exiſtimo à ſeptenario numero ſuburbiorũ, quæ nomina retinuerunt etiam incluſa in vrbem. Procopius tradit Iuſtinianũ in regione vrbis, quæ appellaretur ſecunda, ædẽ diuæ Annæ ædificaſſe, ignotus ſcriptor patriæ Conſtantinopolitanæ rationem affert, cur appelletur ſecunda. In loco, inquit, appellato ſecundo, ſtabat Iuſtiniani Rhinotometi ſtatua, hanc demolitus eſt Bardas Cæſar Michel auus Theophili, & confregit. Appellatus eſt ſecundus locus ex eo, quòd Iuſtinianus in exilium proiectus in Cherſonem à patritio Leone rerum potiente, vbi cùm decem annos exul mãſiſſet, profectus eſt ad Terbelum Regem Bulgarorum, cuius filiam nomine Theodoram duxit, eíque exercitus datus eſt, quem duxit contra Conſtantinopolim ad repetendum ſuum principatũ, quem ciues cùm noluiſſent recipere, ingreſſus eſt per cuniculos aquæductus in vrbem, ad locum vbi reſtabant fundamenta columnæ ſuæ, quam aduerſarius euerterat: & ſecundo regnum adeptus. Secundã columnam ibidem reſtituit, ædémq; ibidem diuæ Annæ ædificauit, ex cóque locus appellatus ſecũdus. At, vt iam dixi, Procopius tradit magnum Iuſtinianum eam condidiſſe in regione ſecunda, quam ante Theodoſium minorem, qui muros vrbis promouit, exiſtimo ſuburbium fuiſſe ſeptimi collis, hoc eſt, duodecimæ regionis ex Cedrino, & aliis.

Fue

Fuerunt,inquiunt,terræmotus horribiles,qui murũ vrbis in Exacionio euerterũt,& templa magnifica,& domos ſplendidas in porta vrbis aurea victoriæ ſignum proſtrauerunt,& in ſecunda regione ad diuam Annam loca tremuerunt.Hæc pluribus dixi,ne quis δεύτερον χώριον putet eſſe in numero regionũ, quas antiqua deſcriptio tradit quatuordecim fuiſſe vrbis. Procopium miror in tot ædificiis vrbis deſcribendis nunquam earum meminiſſe,cùm Iuſtinianus in ſuis cõſtitutionibus meminerit. Inter Palatium Conſtantini, & portam vrbis Adrianopolitanam, extat ædes in ſeptimo colle, quæ etſi iam tot ſecula ſit intra vrbem, tamen etiamnum χριστός χώρας appellatur,ex eo, quòd olim eſſet extra vrbẽ ex tribus partibus, vt mos eſt Græcarum ædium ſacrarũ:porticu cingitur,parietis eius intrinſecus veſtiti cruſtis marmoris varij quadratis,ita inter ſe coniunctis, vt diſtinguantur ab imo ſurſum verſus modulis aſtragalorum,aliorum baccatorum,aliorum teretium ſine baccis.Supra quadratas cruſtas diſcurrũt tres faſciæ,& tres velut aſtragali, quorum duo teretes ſupremus quadratus velut regula,ſupra faſciam denticuli,ſupra denticulos folia Corinthia, deniq; marmor ſic menſulis diſtinguitur, vt in commiſſuris eluceat labor Corinthius:ſed is plenior apparet in æde Sophiæ. Iam verò ex his, quæ poſt addam, cognoſcetur Hebdomũ ſuburbium fuiſſe in decimaquarta regionum vrbis continente in ſe Palatium. Nunc ex tot antiquis Palatiis nullius nomẽ extat,niſi Palatij in ſeptimo colle ſiti,quod etiamnum appellant Conſtantini,ex cuius ædificiis reſtat vnum cum aliquot columnis, & ciſterna, in qua elephanti ſtabu-

lantur. In planitie littorali posita ad radices sexti collis vergentis ad ortum solstitij æstiui, est porta Palatina, siue Cynegion appellata, vbi Platani extra portã. Prope portam extant intra murum tres arcus magni, nunc substructi, olim patentes, per quos ingrediebantur triremes in portum manufactum intra muros clausum ad commoditatem propinqui Palatij, nunc obrutum, & conuersum in horti culturam. Cynegion celebre est scriptis recẽtium, vt etiam Suydas non alienum putarit in suum Lexicon hãc historiam inserere. In Cynegio, inquit, appellato proiiciebantur mortis condemnati, erãt quædam illic statuæ. Theodorus Anagnostes eò profectus cum Imerio Chartophylace vidit illic statuam paruam quidem longitudine, sed crassitudine magnam, me autem contemplante, inquit Imerius. Contemplare, quis condidit Cynegion. Cui respondi, Maximinus condidit, Aristides dimẽsus est, statim cecidisse columnam, & afflixisse Imerium, vt euestigio moreretur: ego metu perculsus ad templum fugi, & quod acciderat denuntiaui. Id autem hominibus minimè credentibus, iureiurando asserui, domestici defuncti, & quidam Regis ministri, ad locum mecum profecti sunt, qui cùm admirarentur casum viri, & columnæ, Ioannes quidam Philosophus dixit se inuenisse ab animalculo præclarum virum interiturum, à quo persuasus Philippus Rex, hoc animalculum in eodem loco terra obrui iussit. Iustinus tertius Tyberium & Leontiũ, qui triennium imperauerant è vinculis eductos per forum & theatrum simul iunctos rapi ab equis, atque ad eius pedes detractos cùm eorũ ceruices calcasset, in Cynegio spectante

populo

populo interfici iussit. Id theatrũ, per quod dicit simul iunctos raptos, existimo fuisse theatrum venatorium: nam, vt Romæ fuit θέατρον κυνηγετικόν. Ita fuit Byzantij ex Procopio, qui tradit Iustiniani auaritia theatra, Hippo dromos, Cynegesia maxima ex parte omissa fuisse.

De Blachernis, & de Triclinio Blachernæo, & Palatio, aquæductu, & de multis locis antiquißimis.

CAPVT V.

ANTIQVA regionum descriptio dicit quidem decimamquartam ædem sacram cõtinere, sed non nominat, neque meminit Blachernarum, quamuis ita nominarentur antequam Seuerus Byzantium euertisset, vt pòst declarabo, quæ extra vrbem essent non modò eo tempore, quo scripta est illa regionum descriptio, sed etiam viuente Iustiniano, quẽ Procopius scribit ædificasse templum virginis Mariæ ante mœnia vrbis, in loco appellato Blachernis. Miretur hoc templum, inquit, ingressus, ingentem quidem molem citra vllum periculum constitutam, cernens ipsam magnificentiam ab omni insolentia alienam. Puto Iustinianum hoc templũ refecisse, nam Zonaras tradit Pulcheriam Marciani vxorem templum in Blachernis ædificasse, & Mariæ virgini dedicasse. Pomponius lætus hoc à Theodosio conditum tradit, Cedrinus testatur Iustinum nepotem Iustiniani templo Blachernarum duos arcus addidisse. Cùm ex antedictis Procopij constat Blachernas extra vrbem esse, tum ex Agathio. Instantibus, inquit, Barbaris permissu Iustiniani omnia templa extra vrbem sita, quæ à Blachernis initium su-

munt,vſque ad pontum Euxinum ſpoliabantur armamentis,& intra vrbem ſeruanda traducebantur, hodie prope Xylo portam & angulum vrbis occidentale inter radices ſexti collis,& ſinum ædis ſacræ intra vrbem ſitæ,quam virgini Mariæ ſacram dicunt fuiſſe,eiq; fontem ſacrum adhuc ſcaturientem oſtendunt Greci,Blachernámque locum nominant,veſtigia extabant, cùm veniſſem Byzantiũ,quæ funditus nunc ferè effoſſa ſunt, & deleta. Ex imo cliuo ſexti collis eminenti ſupra templum Blachernæum prodiit aquæductus duabus fiſtulis, eius aqua ſalit, quarum altera clauditur epiſtomio, altera perennis fluit, hunc ex Hydrale fluuio antè dixi Andronicum Regem conduxiſſe in regionem Blachernã,vbi anteà aqua fluuiatilis nulla erat. Anaſtaſius Rex magnum Triclinium ædificauit in Blachernis, quod etiamnum ætate Suydæ dicebatur Anaſtaſiacum, Tiberium Regem conſtruxiſſe publicum Blachernarũ balneum. Zonaras, & alij ſcribunt. In Blachernis regium Palatium fuiſſe etiam nunc ætate Zonaræ, atque multò infra vſque ad Manuelem Regem ex hiſtoria liquet recentiorum, vnde verò locus Blachernas appelletur. In ſuo anaplo Boſporico docet Dionyſius Byzantius, à quo loca deſcripta à quinti collis radicibus, ad extremum angulum vrbis, & collis ſexti,paucis repetã. Poſt locum,inquit, qui nominatur Mellacopſas, hunc antè dixi fuiſſe ſub radicibus quinti collis, duo loca ſunt omni tempore anni piſcationem ad depreſſiones extremas,quas efficiunt ſingulę collium,& ad ſinus profundos quietos à ventis largientia,quorum alter Ingenidas dicitur ab heroe Indigena,alter Piręicus,à Piręo Athenienſi,

niensi, vel vt alij dicunt, ab antiquo quodam incola: in quorum medio locus est nominatus Cittos à copia hederæ ibi facilè prouenientis. Piræico loco continuus est Camara locus procliuis, & ventis obnoxium littus, itaque multum à mari percutitur. Inde supra Thalassa: finis totius sinus Ceretini vbi est initium influentium in sinum fluminum, nominata enim siue ob illorum vicinitatem corrumpentium naturalem maris aquam, siue quòd immobilis, & minus affecta ventis, ac potiùs ab influxu fluminum, assiduam, mollémque materiam afferentium efficiente mare cœnosum, vbi tamen est copia piscium, huius maris marcidi primus locus appellatur Polyrrhetius à viro Polyrrheto. Post hunc Vateia scopia à mari profundo, tertius Blachernas nomen barbaricū à quodā ibi regnante adeptus, vltimus Paludes.

De ponte, qui est ad diuum Mamantem, & de eius Hippodromo, & Leone æreo, de Mauritij Regis sepulchro.

CAPVT VI.

NON Historici modò, sed etiam Grammaticus Suydas, tradunt ad diuum Mamātem pontem fuisse duodecim fornicibus constantem, multæ enim aquæ eò defluebāt, vbi etiam Draco æreus statutus erat, propterea quòd illic serpens aliquando habitasse existimaretur, vbi multæ virgines prægnantes fiebant. Basiliscus enim quidam, qui amauit hunc locum, quíque ex cohorte Numeriani Cæsaris fuit, illic habitauit, & templum excitauit, quod postea Zeno euertit. Constantinus Iconomachus Andream Calybitē memorabilem virum apud Blachernas in Hippodromo

diui Mamantis flagris interfecit. Zonaras narrat Mauritium Regem ſepultum fuiſſe in templo diui Mamantis prope murum, quem ædificauit Pharaſmanes eunuchus, Iuſtiniani cubicularius. Cedrinus dicit templum Mamantis eſſe prope portam nuncupatã Xylocercon, alij tradunt Crunnam Bulgarorum Regem Conſtantinopolim circuiſſe à Blachernis ad auream portã, quam cùm capere ſe poſſe diffidiſſet, cucurrit ad diuum Mamantem, Palatium illic ſitum incendit, & Leonem æreum poſitum in Hippodromo ſimul & Vrſum, & Draconem, & electa marmora, cùm reuerteretur exportaſſe. Sozomenus loquens de his, qui expulſi ſunt propter Chryſoſtomum, ex vrbe egreſſos ſcribit conueniſſe in locum ſitum ante vrbem, quem Conſtantinus Rex in Hippodromi ſpectaculũ purgauerat, & muris ligneis circundederat, quem arbitror poſtea appellatum Hippodromum diui Mamantis. Zonaras addit Leonẽ Regem metu incendij, quò vrbs conflagrabat exiuiſſe ex vrbe, & plurimùm manſiſſe ad diuum Mamantem. Cedrinus Theophilum Regem dicit certamina equeſtria exercuiſſe ad templum martyris Mamãtis, in Steno ſitum. Ex antè aceruatim collectis patet diuum Mamantem fuiſſe ad Blachernam, pontémque illic fuiſſe, id quod confirmat Ioannes Tzetzes in ſua varia hiſtoria, cùm ait ex Abydi anguſtiis vſque ad pontem Blachernarum Helleſpontum appellari. Ex quo liquet pontem illum fuiſſe vbi pilæ cernuntur lapideæ antiqui pontis, ſed non extra aquam eminentes, niſi aliquando æſtate ſitæ inter angulum vrbis Blacherneum, & ſuburbium, quod Turci appellant Aibaſariũ, hunc illum iam pro-

nun

nuntiare possumus esse, quem antiqua descriptio regionum vrbis appellat ligneũ,& ponit in decimaquarta regione, in qua diximus fuisse suburbium Hebdomum. Hoc vnum aduerte ex Suyda, pontem diui Mamantis habuisse duodecim fornices, itaque lapideum tum fuisse, aut Suydam loqui de alio templo Mamantis alibi sito.

De septimo colle,& duodecima regione,& de columna Arcadij. CAP. VII.

EX COLVMNA Arcadij, quæ etiamnum extat in septimo colle nuncupato Xerolopho diuiso à sex collibus valle lata, colligo fuisse duodecimam regionem, quæ portam auream à ciuitate petentibus in longum plana omnis consistit, sed latere sinistro mollioribus cliuis deducta maris confinio finiebatur: continebat in se portam aureã, porticus Troadeas, forum Thedosiacum, portum Theodosiacum, & columnam intra se gradibus peruiam, quã Arcadius Imperator excitauit in Xerolopho, etiam nũc in nostram ętatem nomen retinente,& supra ipsam collocauit statuam suam, quæ cecidit regnante Leone Conone terræmotu, quo vehementer concussum est Byzantium,& quo multa templa,& domus ciciderunt, multitudóque hominum oppressa est. Cedrinus declarat hãc columnam Arcadij ex omnibus partibus similem columnæ Theodosij in Tauro positæ, habet stylobatem, basim, & capitulum, eius scapus cum spira & capitulo constat lapidibus viginti & vno. Pręterea supra capitulum duo lapides existunt, stylobates constat quinque lapidibus omni

omnibus adeò coniunctè inter se cõmissis, vt si vel terræmotu, vel vetustate nunquã concussa fuisset, ex vno, eodémque lapide tota columna constare videretur. Hi lapides alij supra alios impositi, & coniuncti tanquam spõdyli intus excauati totum columnæ ambitum vnũ, & perpetuum præstant fenestellis illustrem, & gradus efficiunt. Vnus enim quisque lapis partem graduum efficit, & ambitum scapi velut murum, incœpi numerare à lapide supremo fastigiante columnam vsq; ad imum gradum. Supremus igitur lapis continens portam, qua scanditur supra capituli abacum, altus circiter tredecim pedes, & dodrantem. Concameratus, & conuexus tegit totam columnam, porta alta sex pedes & duos digitos, larga pedes tres & dodrantem: secundus lapis sex pedes altus continet supremum gradum positum supra abacum capituli. Tertius altus quinque pedes & quatuor digitos, continet abacũ, & totum capitulũ. Quartus, altus quinque pedes exceptis duobus digitis. Quintus altitudinem habet quinque pedum minus duobus digitis. Sextus quatuor pedum & dodrantis. Septimus quinque pedum & digitorum duorum. Octauus quatuor pedum, & quatuor digitorum. Nonus sex pedum. Decimus quinq; pedum. Vndecimus quatuor pedum, & quatuordecim digitorum. Duodecimus quatuor pedum, & dodrantis. Decimustertius quinque pedũ. Decimusquartus quinque pedum, & digitorum duorum. Decimusquintus quinque pedum & semipedis. Decimussextus quinq; pedum & semissis. Decimusseptimus quinque pedum, & decem digitorum. Decimusoctauus sex pedum & semissis. Decimusnonus quinque pedum, & di

& digitorum quatuor. Vigeſimus ſex pedum & ſemipe dis. Vigeſimus vnus, qui initium ſcapi facit, ſex pedum, & digitorum quatuor. Infra ſcapum lapides continentes ſpiram, ſtylobatem ſunt ſex, quorum ſummus altus quaternos pedes & dodrantem, ſecundus totidem, tertius quatuor pedes, quartus pedes quatuor, & ſemiſſem, quintus totidem, ſextus & infimus quatuor pedes. Singuli ſupradicti lapides ex ſe gradus faciũt, & ambitum velut murum diſtinctũ feneſtris quinquaginta ſex, gradus autem circiter ducenti triginta tres ſunt duorũ generũ. Alij enim per anfractus, alij cochleæ in modum, ſtylobates aſcenditur quinque anfractibus normatim aſſurgentibus, vnuſquiſq; anfractus areolam vnam habet, qua aſcenditur ex vno anfractu in alterum. Primus anfractus habet gradus ſex, ſecundus totidem, tertius octo, quartus nouem, quintus totidem, omniũ infimus vicinus limini infero ianuæ, altus digitos decem, largus pedem vnum, longus pedes duos, & nouem digitos. Similes ſunt totius quinti anfractus, cuius area quadrata quoquo verſus lata duos pedes & nouem digitos. Poſt quinque anfractus eſt initium ſcapi, cuius gradus primi alti decem digitos, largi iuxta murulum ſcapi pedem, in medio pedem & dodrantem, longi pedes duos & nouem digitos, vltimi alti nouem digitos, ſcapus columnę interior habet ambitum viginti octo pedum, craſſitudo muri, quo velut thorace gradus clauduntur, eſt duorum pedum & trium digitorum, in ima columna, at in ſumma pedis & dodrantis. Iam ſi quis me curioſum dicet, quòd ſingulos lapides menſus ſim, curioſiorem dicet illum, quem Thucydides probat, quòd muri

hostilis lateres numerasset, vt altitudinem deprehenderet: ipse exteriorem ambitum metiri non sum ausus, ne demissum perpendiculum Barbari deprehenderent altitudinem, necesse habui intus latens dimetiri interiores singulos lapides, ex quibus innumerum subductis deprehenditur colũnæ Cochlidis altitudo, id quod videtur primùm extare supra terram, sunt duo gradus compositi ex multis lapidibus. Deinde sequitur tertius gradus, is est lapis altus tres pedes & quatuor digitos, latus quoquouersum triginta tres pedes & semipedẽ. Supra lapidem, qui efficit tertium gradũ stylobates consistit constans quinque lapidibus, quorum incipiens à limine portæ est altus quinque pedes & semissem, in quo quidẽ lapide est plinthus planus altus tres pedes quinque digitos. Torulus quinque digitos, Apophygis cum regula dodrantem, altera regula superior duos digitos, corona scalpta alta dodrantem. Sophorus egregiè scalptus trophæis ex triplici latere, nam latus ad septentriones pertinens, continens portã, non est insculptum. Coronis stylobatica inclinatur velut tectum, in qua ima est primùm regula, deinde Astragalus baccatus, tertio loco Echinus, quarto Astragalus intortus vt funis, reliqua pars vsque ad summam curuaturam folia ligata in modum manipulorum, recta quidem, & in se curuata voluta. Stylobates emittit velut abacum, in quo fasces coronario opere laureati bini in singulis lateribus, quorum maior incuruatur vsque ad imam partem abaci. Item in lateribus eiusdem coronati abaci summi existunt septem pueri nudi, tenentes fascem laureum. Ex vnoquoq; abaci angulo eminet aquila, supra stylobatis

aba

abacum coronarium exiſtit plinthus columnæ minus proiectus foliis adumbratis, ſupra plinthum torus laureatus alligatus vittis flexuoſis. Toro ſupereſt apophygis, deinde incipit ſcapus columnæ ſcalptus pugnis variis, ſcalptura procedit in modum columnæ, quæ Romę Traiano ſacra eſt inter elices binas cochleæ more ſurgentes. Summus ſcapus nempe Trachelium eſt ſtriis rectis diſtinctus, capituli ima pars apophygis, deinde echinus, tertio loco abacus proiectus extra ſcapum duos pedes, & digitos quatuordecim. Abacus quoquouerſus patet in latitudinem decem & ſeptem pedum, & dodrantis, ſupra abacum exiſtit porta, & velut conus columnę altus portā continens, altior decem pedibus. Hanc Tuſcanam columnam dicere poſſumus cum baſis, & capitulum ſint elaborata opere Tuſcanico.

De ſtatuis, & antiquiſſimo tripode Apollinis in Xerolopho ſtatutis. CAP. VIII.

SVYDAS ſcribit Xerolophon primò quoſdam Thema appellaſſe, ex eo, quòd in eo eſſent quindecim Cochleæ, & Dianæ ſtatua, & Seueri cōditoris, & Themation, tripus vbi hoſtias immolabat Seuerus, vbi multa oracula aliquādo edebantur, & puella virgo immolabatur. Priſcianus, quem mihi in memoriam reuocauit Benedictus Aegius antiquitatis acer inueſtigator tradit Oeles ſolitos fuiſſe interponere F, digamma, quod oſtendunt Epigrammata, quæ egomet legi in tripode vetuſtiſſimo Apollinis, qui extat in Xerolopho Byzātij, ſic ſcripta, δημοφάFων, λαFονάFων. Item alio loco Aeoles ſolēt inter duas vocales eiuſ-

dem dictionis digamma ponere,quos nos in multis ſequimur, ὄϜις, ouis: δάφος, dauos: ὠϜόν, ouum: & quòd hoc verum eſt, oſtendunt Epigrammata vetuſtiſſima, quæ literis antiquiſſimis ſcripta in multis tripodibus legi, & maximè in tripode Apollinis, qui eſt Conſtantinopoli,in loco quem ξηρόλοφον vocant: ſunt autem ſcripta ſic, δημόϜων, pro δημοφόων: λαϜοκόϜων,pro λαοκόων. Addunt alij fuiſſe etiã in Xerolopho iuxta baſim columnæ Arcadij columnam Theodoſij minoris,& Valentiniani,& Marciani,quę terræmotu ceciderunt. Zonaras dicit Symeonem Bulgarorum principem crudelem, & nunquam quietum contra nationem Chrobatorũ exercitum duxiſſe, à quibus cùm victus eſſet, exercitúmque amiſiſſet locorum difficultate, interea quidam Regi Conſtantinopolitano ſignificauit ſtatuam ſupra fornicem in Xerolopho collocatam, ſpectãtem ad Solis occaſum,deſignare Symeonem Bulgarum, ac ſi quis columnæ caput abſcinderet ſecuturum Symeonis interitum. Itaque Regis iuſſu caput columnæ abſciſſum eſt, & interitus Symeonis ex violento ſtomachi dolore cognitus eſt Regi Conſtantinopolitano diligenter obſeruanti illius tempus interitus. Iam verò portus Theodoſiacus fuit in hortis, quos hodie appellant Blancham, muro vndique clauſis,& ſitis in maritima Propontidis planitie,ſubiecta ſub radices ſeptimi collis, cuius oſtiũ vergebat ad Solis ortum æſtiuum,à quo moles extẽdebatur ad occaſum æſtiuum: ſupra quam nunc muri aſtructi exiſtunt. Vrbis moles adhuc extat larga duodecim pedes,longa ſexcentos paſus meos, quos conficere ſoleo in ambulando,portus obrutus eſt,latiſſimos hor-

tos habens oleribus cõſitos,& paucis arboribus: ex quibus,vt Fabius ait,non pendent vela,ſed poma.Horti irrigui ſunt ex lacubus, quos habẽt intra ſe perennes, veſtigia nimirum antiqui portus.Cuius circuitum exceſſiſſe milliarium ex mole,& ſitu loci deprehendo,in faucibus portus adhuc nauium capacibus extra murũ vrbis etiamnum videtur turris vndique mari circundata, & ſaxa reliquiæ ruinarum.Scriptor ignotus patriæ Conſtantinopolitanæ tradit primò nuncupatum Thema, vbi Cochleas quindecim diximus fuiſſe,deinde forum Theodoſiacum appellatum:mihi potiùs videtur fuiſſe Arcadiacum,à proxima Arcadij columna:nam forum Theodoſiacum vero propius videtur fuiſſe prope portum Theodoſiacũ,cùm ex architectonica ratione,quæ præcipit forum faciendum eſſe iuxta portũ:tum ex nomine conditoris Theodoſij, qui forum ſuum commodius efficere non potuit, quàm iuxta ſui nominis portum,quem arbitror etiam portum Eleutherij prius appellatum fuiſſe, ſi vera tradunt, qui dicunt Conſtantinum magnum ſaxa fluctibus obieciſſe à mucrone primi collis vſque ad portum Sophiæ,& portum Eleutherij conditum à magno Conſtantino præſidente operi Eleutherio Patritio, ſtatuámque Eleutherij ſtatutam fuiſſe marmoream in eo portu, marmoreum calathum ferentem humeris, & palam etiam marmoream tenentem manu,Palatiúmq; Eleutherij ædificaſſe Hirenam, eiúsque filium Conſtantinum,atque ab hoc Palatio vſque ad Amaſtrianum Hippodromum fuiſſe à magno Theodoſio conditũ,quem euertit Hirena.Zonaras ſcribit Hirenam,cùm ab adminiſtratione imperij remota

fuiſſet à filio Conſtantino in domo ſua, quam ædificauerat in Eleutherij partibus vixiſſe. Porticus, quas regionum vrbis deſcriptio appellat Troadeas, alij vocãt Troadeſias, qui dicunt Conſtãtinum magnum muros promouiſſe vſque ad porticus Troadeſias, portam auream, quam cõtinebat duodecima regio. Troadeas appellatas arbitror, quòd continerent quippiã eiuſmodi quale Plutarchus tradit continuiſſe porticum Variam nuncupatum. Aiunt, inquit, in porticu olim appellata Pleſiactia, nunc verò Pœcila Polygnotum pictorem Troadeas pingentem Laodicæ faciem in imagine Elpinicæ feciſſe. Nunc ex nomine, quod mutatũ eſt non agnouiſſem, niſi ex fonte portæ vicino collegiſſem, quẽ etiamnum appellant χρυσοπήγλω, à porta aurea nomen retinentem. Is adhuc perennis ſcaturit, & religiosè bibitur à Græcis, qui omnes fontes iuxta templa ſitos ſacros habent, & nominant. Iam templũ non extat, quod Procopius deſcribit: Duo templa, inquit, Deiparæ Iuſtinianus conſtruxit ante muros vrbis, vnum in regione appellata Blachernis, alterũ in loco nominato πηγῆ, vbi eſt ſylua magna cupreſſorum, & pratum floridum, hortúsque tempeſtiuos & formoſos fructus producẽs, & fons ſine ſtrepitu emittens aquam quietam & potabilem. Hęc quidem templa ante muros vrbis fecit illud quidem ad littus maris, alterũ prope portas aureas nuncupatas. Quæ quidem templa addit Procopius circa finem murorum eſſe, vt ambo ſint inexpugnabilia vrbis præſidia. Ex quibus coniicio tempore Iuſtiniani angulum vrbis, quem vocant Septem turrium non fuiſſe intra vrbem. Sed murum terreſtrem à porta aurea angu-

lum

lum fecisse vrbis longè interiorem,vt ex ſtudio monaſterio colligere licet ſuburbano olim, quod nunc intra vrbem eſt penitius,quàm angulus Septẽ turrium, idem Procopius ait Iuſtinianum ingredięti portam auream à dextra parte templum diuæ Iæ vetuſtate collapſum ingenti ſumptu reſtituiſſe.Iam non modò ex antedictis portam auream aſſequor vicinam fuiſſe ſeptimo colli nuncupato Xerolopho,verùm etiã ex Zonara,qui tradit regnante Leone multa templa, multáſque domos terræmotu cecidiſſe, Arcadiíque ſtatuam in columna Xerolophi poſitam, & in porta aurea Theodoſij maioris ſtatuam, & muros vrbis pertinentes ad continẽtem campeſtrem.Cedrinus ait eodem terręmotu ad portam auream cecidiſſe Victoriæ ſtatuam: alij addunt eodem terręmotu quinto Kalendas Nouembris facto ædificia ſacra profanáque permulta cecidiſſe,populúmq; multum extinctum fuiſſe, & ſimulacrum, quod ſtabat ſupra Attali portam magni Conſtantini vnà cum ipſo Attalo.Longè igitur errant, qui putãt portam auream eſſe,quàm nunc Oriam vocant,ſitam in parte vrbis ſeptentrionali, quam antè dixi portam Neorij, cùm ex antè ſcriptis liqueat eſſe in parte vrbis vergente ad Solis occaſum æſtiuum portam auream, tum ex antiqua vrbis deſcriptione regionum,quæ tradit vrbis longitudinem à porta aurea vſque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim millia ſeptuaginta quinque con tinere. Cedrinus tradit elephantos collocatos in porta aurea ſimiles eſſe illis, in quibus olim Theodoſius ſedens vrbem ingreſſus eſt. Quibus adiungunt horũ elephantorum ſtatuas in aurea porta ſtatutas ex æde Mar-

tis

tis Athenienſis deportaſſe Theodoſium paruũ,qui cõ ſtruxit vrbis muros vſque ad Blachernas. Cedrinus dicit Regem Macedonium ædificaſſe magnũ templum Mocij martyris,& ædem diuæ Annæ in loco appellato Secundo.Procopius ſcribit hoc vtrunque templum Iuſtinianum ædificaſſe,vidi reliquias tẽpli Mociani prope ciſternam ſitam in dorſo ſeptimi collis, ãplã, non minorem,quàm antè ſcripſi,conſtruxiſſe Iuſtinianum, neque paucioribus columnis ſuſtentatam,quibus nunc ſpoliata ſpectatur,ſolum nomen retinens. Mocia enim nominatur,quam non modò Hiſtorici,ſed etiã Grammaticus Suydas dicit Anaſtaſium Dicorum condidiſſe. Vide an moneta, quã in hac regione ponit antiqua regionum vrbis deſcriptio ſit ædes Iunonis monetæ,an Aerarium : nam reges etiam hodie in regione ſeptimi collis dicuntur caſtello Septem turrium vti pro Aerario Suydas affert ſtatuam Iunonis ſuſtinuiſſe æreum for nicem ad ſimilitudinem forficis capillos tondentis,ſed in quo loco,non explicat:itaque ea,quæ adduxi de moneta,ſint obiter dicta.

De columnis,quæ nunc extant in colle ſeptimo.

CAPVT IX.

AEDES ſacra Studios appellata ab Studio principe ciue Conſtantinopolitano, is, vt ait Suydas,hanc condidit cũ illuſtri monaſterio. Studij meminit Iuſtinianus in nouis cõſtitutionibus, cùm ait duas lecticas,quibus mortui efferuntur,in ſacro theſauro ſitas Studij præclaræ memoriæ, & Stephani magnificæ memoriæ. Studium intelligit monaſterium ità

nuncu

nuncupatum,quod nunc non extat, ædes extat translata in religionem Mametanam, in cuius vestibulo sunt quatuor columnæ cum trabeatione egregiè elaborata, in interiori parte ædium vtrinq; columnæ sunt septem virides, nigris maculis velut fragmentis alterius generis lapidum insertis distinctæ,quarum perimeter est sex pedum & sex digitorum.Denique earum ratio capitulorum,epistyliorum opere Corinthio elaborata eadem est, quæ columnarum vestibuli. Supra illas sex existunt totidem columnæ in parte ædis superiore. In area ædis Studianæ est cisterna,cuius lateritias cameras sustinent viginti tres columnæ excelsæ Corinthiæ, extra vrbem fuit monasterium Studianum olim, nunc est intra vrbem,iuxta viam,qua itur ex columna Arcadij ad portam Septem turrium, quas claudit murus vrbis habens portam nunc obstructam, olim patentem, cuius Parastades sunt duæ columnæ Corinthiæ marmoris maculosi,venis viridibus distincti,sustinentes octo columellas efficientes tres arcus, in latere portæ sinistro existũt sex tabulæ marmoreæ, singulæ habentes latera clausa columellis aliis teretibus, aliis quadratis, continentes statuas eminenter expressas affabrè scalptas,nudas,clauis pugnantes, quarum superiores habent supra se cupidines velut præcipites ad volandum,in latere dextro sunt item sex tabulæ cinctæ similiter columellis. In prima tabula inferiori iuuenis tenens organum musicum iacet supinus,tibiis implexis, supra ipsum impẽdet imaguncula velut Cupido,supra Cupidinem mulier:in tabula superiore est statua nuda tenens clauam erectam, pelle leonis brachio inuoluto,canes ducens manu sini-

ſtra. Supra ipſam eminet Leæna turgens vberibus. Alia tabula continet duos agricolas ferentes calathos vuis plenos. In alia tabula eſt eques alatus, equi frenum retinet mulier. A tergo ſunt mulieres duæ, in ſumma parte tabulæ, alia mulier recubat, è regione huius iacet iuuenis. Hæc addidi ob tabularum antiquum opus ſummo artificio factũ. Præterea vidi in ſeptimo colle cùm alias Mameticas ædes, tum quatuor præcipuas habentes veſtibula marmorea columnis marmoreis ornata, duas quidem in latere orientali, quarum duæ habẽt ſex colũnas in veſtibulo bene proceras & craſſas, duas quidem marmoris Thebæi, quatuor verò obſcurè virẽtes marmoris Miſcellanei. Altera eſt prope columnam Arcadij nuper facta ab vxore Soleimani Regis cum Xenodochio luculento, & Gymnaſio profitentium literas Turcicas, & Arabicas, in quibus numeraui pluſquam ſexaginta columnas varias. In dorſo collis ſpectantur aliæ duæ ædes, quarum vna habet balnea adiuncta, & Gymnaſia literaria. In ædis veſtibulo ſunt ſex columnæ Thebaici marmoris, quarum ambitus eſt ſeptẽ pedum, & velut calcaneum æreum, baſes quidem, & capitula Turcico labore exculpta, ſed ſcapi antiquiſſimi, præſertim duarum cingentium aditum ædis, habentiũ Hypotracheliũ ſubtilius reliquo ſcapo Hypotrachelij ima pars æqualis ſcapo habet annulum teretem, ſupra annulum eſt alter annulus latus depreſſus: deinde supereſt Hypotrachelium depreſſius reliquo ſcapo, vt eſt hominis collum ſubtilius inter caput & thoracẽ: nullámque vidi aliam Byzantij habentem Hypotrachelium, tantoperè accedens ad rationẽ Vitruuij, tradentis Hypotra

potrachelium columnæ Doricæ contrahendum, ita vt in tertio libro de Ionicis est ſcriptum. Alia ædes Mamecana eſt in eodem colle, in cuius veſtibulo ſunt ſex columnæ bene excelſæ: in Gymnaſij atrio ſunt quatuordecim, totidem in porticu vicina.

De regione tertiadecima vrbis Sycena appellata, & de oppido Galata, ſiue Pera.

CAPVT X.

GALATAM oppidum fuiſſe partem Conſtantinopolis oſtendit antiqua deſcriptio regionum, Nouæ, inquit, Romæ tertiadecima regio eſt Sycena, quæ ſinu maris anguſto diuiſa ſocietatē vrbis nauigiis frequentibus promeretur, tota lateri montis affixa præter vnius plateæ tractum. Stephanus ait vrbem Sycas contra nouam Romam eſſe ſitas appellatas ſua ætate Iuſtinianas: cur autem ita appellarentur non explicat, ſed ſi ex eo, quòd Iuſtinianus eas ædificiis ornarit, aut collapſas reſtituerit, his enim de cauſis vrbes ſolent mutare nomina. Miror Procopium non meminiſſe horum ædificiorum, cùm totius ſinus Cornu nuncupati ædificia à Iuſtiniano ædificata, vel reſtituta exactè deſcribat, niſi fortaſſe erratum ſit in Procopio ſcribente Iucundianas pro Iuſtinianis: cùm ait regias ſuburbanas Iuſtinianum renouaſſe in æreo loco, & loco, quem Iucundianas vocant, aut ſi in Procopio mēdum non eſt, erratum videri poteſt in Stephani Codice habente Iuſtinianas pro Iucundianis, at Stephanus longè ante Iuſtinianum ſcripſit. Itaque, ſi vitium eſt, Stephani non eſt, ſed Hermolai Grammatici Conſtantinopo-

leos, qui Commẽtaria Stephani redegit in Epitomen, quã Iuſtiniano dedicauit. At verò Iuſtinianeæ potius, quàm Iucundianæ nominandæ videntur Sycæ ex collatione multorum Codicum non modo Procopij, ſed etiam Iuſtiniani editorum, & manuſcriptorum. Iuſtinianus in ſuis nouis conſtitutionibus illud, inquit, manifeſtum eſt, ſi maius interuallum ſit, & plures ſint Decani feretro inſeruientes, & plures ſcholæ propter feretri pondus pauxillum quiddam ipſis dandum eſſe. Deinde paulò infrà addit ſibi ſimiliter videri, ſi funus effertur intra nouos vrbis muros, & traiectũ τῶν ἰουστινιανῶν ἤτοι συκῶν, hoc eſt, Sycarum, ſiue Iuſtinianarũ, quoniam non longè diſtant, neque opus eſt maiore tempore, aut labore ad illuc proficiſcendum, ſin autem extra muros huius fœlicis vrbis funus ducitur, ſiue vltra alios traiectus, quàm traiectum Sycenum funus effertur, prętereo cætera. Vbi aduerte πόρασμα Latinè vertendum eſſe traiectum, non autem terminum, vt habet Latina interpretatio. Ex antedictis patet oppidum Sycas nominatas eſſe trans ſinum, & contra Conſtantinopolim, ſed contra quam Conſtantinopolis partem non declarat Stephanus: at ex antiqua regionum vrbis deſcriptione aſſequor, tradente regionem ſextam à foro Conſtantini vſque ad traiectum Sycenum porrigi, hoc eſt, Peræum, ſiue Galatinum nunc appellatum, & ne videar contemnere, recentes afferam. Ex his nonnullos, qui tradunt Abſimarum Ducem hoſtium obſidentium Conſtantinopolim ſe recepiſſe in portum Sycæ, ſitæ è regione Conſtantinopolis. Euagrius ſcribit capita Longini, & Theodori à Ioanne Scytha Conſtãtinopolim miſſa,

ex con

ex contis appensa ad nuncupatas Sycas in vlteriore littore opposito Constantinopoli sitas, Regis iussu erecta fuisse iucundum spectaculum Byzantinis. Idem addit Vitalianum vsque ad nuncupatas Sycas incursiones fecisse, contra quem habentem in Sycis stationem mittitur à Rege Anastasio Marinus Syrus pugnaturus. Ambæ igitur classes se præparant, vna ad puppim Sycas, altera Constantinopolim habens: primùm remos inhibebant, deinde post excursiones, & leues pugnas vtrinque factas, prælium nauale commissum est circa loca appellata Vitharia. In fugã se coniessit Vitalianus magna ex parte virium suarum amissa, vt nemo hostium deinde in Bosporo inueniretur. Nec me mouet Strabo, qui videtur extra sinum Sycam ponere. Ex promontorio, inquit, fretum Bosporium in quinque stadia stringente vsque ad portum sub Syca positum esse triginta stadia, ex Syca ad Byzantiorum cornu quinque stadia, quæ non discreparent ab his, quæ antè dixi, si intelligeret Byzantiorum cornu, vt Plinius intelligit promontorium ipsum Bosporium, in quo Byzantium situm est. At Strabo declarat statim subdens cornu esse sinũ longum sexaginta stadia. Itaque aut erratum esse Codicis Straboniani arbitror, aut ipsum Strabonem errare cùm ex antè scriptis, tum maximè ex Dionysio Byzãtio antiquiore, & suæ patriæ scriptore, tradente Sycodem locum esse iuxta sinum Cornu appellatum, in eo loco vbi hodie extat Galata, vt planiùs declaraui in Bospori circumnauigatione. Longè etiam errant Perotini, qui dictitare solent Ianuenses primos cõditores esse Peræ oppidi, cùm multis antè seculis condita fuerit, quàm Ia-

nuenſes Peram emiſſent, vel nauatæ in bello opere loco mercedis accepiſſent ab Imperatore Conſtantinopolitano. Cùm Iuſtinianus ponat Sycas intra vrbis muros, & Agathius muris clauſas tradat, cùm ait aduentu hoſtium tantum terrorem iniectum fuiſſe ciuibus Cõſtãtinopolitanis, vt Iuſtiniani Regis milites armati inſiſterent muris Sycarum, vt promptè obſiſtere hoſtibus poſſent. Quid quòd Stephanus Sycas appellat vrbem, quam poſtea recentes ſcriptores, ſed antiquiores, quàm Ianuenſes Galatam accepiſſent, caſtellum Galaticum vocant, tradentes claſſem Saracenorum ſtationem à Magnaura ad Cyclobion habuiſſe. Poſt autẽ duos dies cùm vehemens ventus flaret ad caſtellum Galatam vſque ad Clidion appulſam partem claſſis exuſtam fuiſſe igne, quem Imperator ex Acropoli iacularetur. Zonaras narrat Michaëlem Imperatorem, cùm terra & mari obſideretur in hanc deſperationem veniſſe, vt catenam contenderet ab Acropoli ad oppidulum in contrario littore poſitum. Adhuc Galatæ porta eſt, quæ appellatur catena, ex eo, quòd ab Acropoli vſque ad eam portam catena extenderetur. Auctam vero à Ianuenſibus non ſemel, ſed iterum oſtendunt muri ſæpiùs promoti adhuc extantes ab Oriente duplices, ab Occaſu triplices, deſignantes varia vrbis incrementa. Iam videre licet antiquas Sycas in media Galata muris clauſas, ſitas contra regionem ſextã, & traiectum Sycenum totas affixas lateri montis, quales deſcribit regionum libellus vrbis, præter vnius plateæ tractum, quem ſubiacentium ſub eundem montem littorum tãtùm præſtat æqualitas. Oportuit hãc plateam latam fuiſſe centum

tum passus Romanos. Nam tanta hodie superest inter montem & sinum planities,& maior fortasse:quoniam tot post annos dilatata fuerit, vt quotidie videmus excrescere ex proiectione purgamentorum, quæ, vt desideant in profundum, retinentur sublicis arcas ligneas stabilientibus, quas fistucis defigunt incolæ studio augendæ planitie littoralis, & oræ maritimæ efficiendæ propius portuosæ. Verùm vt planiùs intelligatur vbi olim Sycena regio fuerit, Galatæ situm, vt nunc est, describam.

Descriptio Galatæ, & de templis Amphiarai,& Dianæ, & Veneris,& theatro Syceno,& foro Honoriano.

CAPVT XI.

SYCENA regio iam vulgò nominata Galata, siue Pera, rectiùs nominãda Perça, vt Iosephus Iudæam transiordanam nominat Peræam, & trans Euphratem Strabo regionem appellat Peræam. Cur autem appelletur Galata, Constantinopolitani omnes iam prædicant, ex eo, quòd illic olim lac venderetur, aut mulgeretur, decepti nominis allusione: nec dubito si scirent Galatam appellatam olim Sycã, quin etiam auderent eam dicere à ficuum lacte ita appellatam esse. Suámque tum aberrationem à vero tueri possent autoritate Dionysij Byzantij, scribentis Sycam appellatam à multitudine, & pulchritudine arborum ficuum ibi prouenientiũ. Quantò rectiùs coniectassent, si à Galatis populis eam Galatam nominatam fuisse arbitrati essent, adducti Ioannis Tzetzæ ciuis Constantinopolitani,& diligentis Grammatici varia historia abhinc

hinc ferè quadringentos annos conſcripta, quæ tradit Brenum Gallum Ducem Gallorum, quos Græci Galatas appellant, profectum Byzantium illinc traieciſſe: indéq; Byzantij locum appellatum fuiſſe Peram ex traiectione Galatarum, à quibus poſtea arbitror etiam Galatam appellatam. Hæc autem ſita eſt partim in colle, partim in planitie ſubiecta ſub ipſum collem, quē duæ valles efficiunt, vna ab Oriente, altera ab Occidente, vtraq; longa circiter vnum miliare. Collis dorſum procedit à Septentrione ad Meridiem, latum vbique non minus ducētis paſſibus, tam longum, quàm valles, quibus vtrinque clauditur: deinde coniungitur cum reliqua continētis planitie, collis meridianum latus, & planitiem ſub ipſum ſubiectam continentes Galatam, circunſcribit ſinus Ceratinus, Iſthmúmq;, & peninſulam ferè ſemicirculam efficit: vt ſi lineam duceres ab ore & faucibus ſinus ad medium receſſum, quem ſinus Ceratinus inſinuat in vallem, quæ collem Galatinū ab occaſu claudit: incluſum videres intra ſemicirculū, quem deſignaret ducta linea Galatā accedentem ad figuram arcus intenti, niſi eius Cornu vergens ad occaſum dimidio largiùs quàm orientale eſſet, & minus longum. Galatæ circuitus muro circundatus patet quater mille & quadringētos paſſus, latitudo varia: nam media eſt ſexcentorum paſſuum, quorum viginti intercedunt inter ſinum & muros. Iam verò planities procurrens inter ſinum & collem, dilatatur in cētum octoginta paſſus, cliuus verò in quadringentos. Latus Galatæ orientale patet in latitudinem primò quadringentorum paſſuum, deinde contrahitur in ducentos ſexaginta paſſus. Latus

perti

pertinens ad Occaſum extra veterem Galatam ſitũ habet mollem cliuum,& ferè totum ad Meridiẽ, tendentem præter exiguam procliuitatem ſubſidentem ad Solis occaſum iuxta muros veteris Galatæ ſitã:cliui enim collis Galatini duplici deuexitate inclinantur, vna in valles,altera in ſinum. Vnde fit,vt vrbs ſit prona triplici procliuitate,vna à Septentrionibus ad Meridiem,altera ad ortum Solis,tertia ad Occaſum. Decliuitas per mediam Galatæ latitudinẽ decurrens tendit à Septentrionibus ad Meridiem,ita prona, vt in multis locis cliui gradibus molliantur,vt domus ex parte infera ſcalis aſcendantur, ex ſupera adeantur plano pede vſque ad primam contignationem : latus verò tam vergens ad Solis ortum,quàm ad occaſum duplicem deuexitatem habet, vnam à ſeptentrionibus ad meridianum cardinem, alteram ad Orientem, aut Occidentem : vt non modò viæ rectæ,ſed etiam tranſuerſæ procliuitatem habeant, ſed orientale latus procliuius in vtranque deuexitatem, occidentale molles cliuos habet tam rectos, quàm tranſuerſos, deniq; Galata ſic prona eſt, vt ſi eadem altitudine omnes domus eſſent. Superiores contignationes aſpectu maris fruerentur, ex eíſque velut ex theatris naues vltra citráque traiicientes ſpectarentur, neque modò Galata,ſed tota ferê Conſtãtinopolis maris aſpectu frueretur,ſi lex à Zenone conſtituta,& à Iuſtiniano ſancita ſeruaretur,iubens intra centum paſſus neminem poſſe Conſtantinopoli impedire maris aſpectum,neque rectum,neque obliquum. Plana vrbis pars diſcurrens inter imos collis cliuos & ſinum,nuſquã minus ſtricta ducentis paſſibus, in cornibus largior eſt, &

quidem alicubi patet in longitudinem quadringentorum passuum, oppidum triplo longius, quàm latius, latitudo tendit à Septentrionibus ad Meridiem, longitudo ab Oriente ad Occasum, latus occidentale latius quàm orientale, & ferè eadē latitudine qua media vrbs: nam per longitudinem quingentorum passuum nusquam minus lata quingentis passibus orientale latus cōtrahitur molliter, quoad eius extremitas in formam cunei reducitur, vbi lata est ducentos sexaginta passus. Totum littus, quod circuit Galatam, portuosum est, naues admittens vsque dum contingant oram maritimā. Inter mœnia & sinum intermissum est spatium, vbi tabernæ & officinæ mercatorum & cauponæ frequentes, & vacua interualla ad exonerandas naues. Portas habet maritimas sex, quarum tres traiectum frequentem habent ad Constantinopolim. Ita enim cōtra Constantinopolim iacet Galata à septentrionibus, vt primo, secundo, tertio collibus, & valli primæ & secundæ Constantinopolitanis sit aduersa, præ se habens sinum & Constantinopolim, à tergo suburbana ædificia. Nam supra Galatam multæ domus suburbanæ partim in collis Galatini dorso, partim in eius lateribus triplicibus: nam Galata non attingit summum verticē collis, imo ex summa vrbe, vbi est excelsissima turris, adhuc restat extra vrbem ascensus trecentorum circiter passuū, plenum ædificiis, inde iugum planum tendens à Meridie ad Aquilonē, largum circiter ducentos passus, longum duo millia passuum, per quod medium discurrit via lata vtrinq; ædificiis cincta hortorum & vinetorum, neque est vlla pars amœnior: ex qua eiúsque lateribus videtur

detur ſinus Ceratinus, & Boſperus, & Propontis, & ſeptem colles Conſtantinopolis & Bithynia, & ſemper niuoſus Olympus. Denique ædificia non modò in colle Galatino, ſed etiam in collibus & vallibus circunuicinis ſitis in littore Galatino poſito contra Conſtantinopolim, tot colles & valles habente, quot Conſtantinopolis, vt iam longè dimidio maiorem, quam ſit Galata vrbem efficere poſſent, ac ſi centum annos fœlicitas imperij Byzantini durauerit, altera Conſtantinopolis futura eſt Galata. Qui ſcribunt Byzantem conditorem Byzantij templum Amphiarai ædificaſſe in Syca, aberrant quidem à rei veritate, ſed non procul. Nam Dionyſius Byzantius tradit poſt locum Sycenum fuiſſe templum Amphiarai ædificatum à Coloniæ deductoribus, quorum princeps erat Byzas. Amphiaraum cùm cæteri Græci, tum Megarenſes honorabant Deum, vt haberent, ſed Amphiarai templum, & ſi non eſſet in loco, quem Dionyſius appellat Sycenum, tamen eius appellatio dilatata fuit, poſtquàm Sycena vrbs condita fuit, vt etiam intra Sycas Amphiarai, & Dianæ Luciferæ, & Veneris Placidæ templa incluſa fuerint, vt planè demonſtraui in tractatione Boſpori. Sed horũ iam nulla reſtant veſtigia, neq; illorum, quæ tradit antiqua regionum vrbis deſcriptio in regione Sycena fuiſſe, neq; hominum vllorum memoria viuẽtium recordatur veſtigiorum, vbi illa fuerint, imo non modò eorum memoriam, ſed ne nomen quidem Sycenæ regionis quiſquam iam, qui vel audierit, vel legerit, reperitur. Theatrum tamen & forum Honorianum dũtaxat ex architectonica ratione coniicere licet, fuiſſe illud quidem in

imis cliuis, vt ſolent eſſe omnia theatra, quorum veſtigia vidi in Græcia. Forum verò in planitie vicina portui, vbi nunc Xenodochium ædificatum eſt in fundamentis templi diui Michaëlis, quod integrum extabat, cùm veniſſem Byzantium, eóque aquæ vberiores adductæ ſunt inuentis cuniculis antiqui aquæductus ſubterranei. Deniq; nihil antiquæ Sycenæ iam apparet, nam columnæ, quæ antiquæ viſuntur in aliquot templis Galatinis à Ianuenſibus foris exportatæ dicũtur, quorum nonnullæ antiquo opere elaboratæ ſunt. Ciſterna diui Benedicti ſpoliata cameris, & columnis circiter trecentis concamerationem ſuſtinentibus, conuerſa in hortorum culturam iam alentium templi ędititimum indicat opus fuiſſe antiquæ opulentiæ. Ex antè ſcriptis cognoſcere potes, quæ monumenta Conſtãtinopolis olim habuerit, quæ verò ædificia publica nunc habeat à Turcis, & qua ratione ſint nonnulla à Turcis ædificata, ſeparato volumine eſſent tractanda. Nunc ſummatim pauca exponam: Aedes Mametanas continet plus trecentas, quarum ſumptuoſiſſimæ à regibus, & regũ purpuratis ædificatæ, ſed omnes tectæ plumbeis tegulis, marmoribus, & columnis marmoreis ornatæ ex ſpoliis Chriſtianarum ædium, vt hæ prius ornatæ fuerant ex veterum deorum ſpoliis. Balnea & thermas habet publicas ſupra centum, quarum quinquaginta magnæ & geminæ, & ferè tales quales deſcripſi à Mametho Rege ædificatas. Xenodochia & publica hoſpitia longè ſupra centum habet, quorum illuſtria aquas ſalientes in medio atrio habent ex agris ſuburbanis ductas, ſed præcipuè excellunt reges Turcorum in aquis ducendis

intra

intra vrbem. Eusebius quidem laudat Constantinum, In mediis, inquit, foris videas fontes boni pastoris insignia habentes, his, qui sacras literas norunt explorata, Danielem, scilicet & leones ex ære factos laminis aureis fulgẽtes. Valens & Andronicus magnis sumptibus flumina procul ab vrbe perduxerunt, partim arcubus adhuc extantibus supra terram, partim opere subterraneo, cæteríque reges ingentes piscinas, & lacus subterraneos, quos cisternas posteritas appellauit permultas in omni vrbis regione ingentibus sumptibus ædificarunt, metuentes obsidionem à vicinis hostibus. At Turcica Constantinopolis iam adeò longinquos habet hostes, vt cisternas, aut diruant, aut in alios vsus conuertat quàm aquarum, atque copia aquarum salientium fruitur perductis ex omni agro suburbano etiam longè remoto: nullum enim est celebre templum, nullum Xenodochium, nullum publicum hospitium, nullæ thermæ nobiles, quæ non habeant aquas salientes in media area. Prætereo bassarum, cæterorúmque purpuratorum domos, omitto Regem ipsum, cuius claustrum, occupans vetus Byzantium, passim perennes fluuios habet longè extra vrbem adductos, prætereo lacus, & castella vbique in foris, in viis creberrima non modò largos potus largientia, sed etiam ex vsibus hominum exeuntia, immunditias vrbis in mare euerrũt, & impuriorem spiritum & causas grauioris cœli auferunt, quibus vrbes haberi solent infames. Prætereo nunc narrare, vt omnia ædificia Constantinopolitana sint facta ex ruinis incendiorum terræmotuum humilia, vt non multa habeant duas contignationes, lapide cæmentitio, aut latere non

modò cocto, sed etiam crudo refecta, excipio domos Galatæ à Ianuensibus conditas, & domos aliquot purpuratorum regiorum. Christiani Græci suas sexcentas ædes sacras amiserunt, ex quibus nullam retinent nobilem præter ædem monasterij, vbi habitat Patriarcha, reliquæ aut funditus euersæ, aut in vsus religionis Mametanæ conuersæ sunt: nam quas habent ædes iam sacras circiter septuaginta obscuræ sunt, Franci circiter decem habent, Armenij septem, Iudæorum verò synagogæ plusquam triginta, vix capientes multitudinem maximæ nationis. Ex antè scriptis faciliùs fortasse cognosces absens, monumenta antiqua, quæ tradit antiqua regionum vrbis descriptio, quam sine his præsens videas Constantinopolim, quod experietur, qui similia inuestigare post me conabitur, quod vt quiuis propiùs possit, adiungã statim de regionibus nouæ Romę Constantinopolitanæ (incerto authore, sed illo tamen antiquo) libellum scriptum ante Iustiniani tempora.

Regio prima.

PRima regio continet domũ Placidiæ Aug. domum nobilissimæ Marinæ, thermas Arcadianas, vicos, siue angiportus viginti nouem, domos centum decem & octo, porticus perpetuas duas, balneas priuatas quindecim, pistrina publica quatuor, gradus quatuor, curatorem vnum, qui totius regionis solicitudinem gerat. Vernaculum vnum, velut seruum in omnibus, & internuntium regionis. Collegiatos vigintiquinque è diuersis corporibus ordinati, qui incẽdiorum solent casibus subuenire. Vicomagistros quinque, quibus per noctem tuendæ

tuendæ vrbis cura mandata eſt, quos P. Victor, ac ſiue Sextus Ruffus vocat, vernaculos fuiſſe in antiqua Roma, hic in noua Roma appellat denuntiatores. Collegiatorum non meminit, neque Ruffus, neque Victor, omnes meminerunt Vicomagiſtrorum, quos diſtinxiſſe videtur Conſtantinopolitana deſcriptio in collegiatos, & Vicomagiſtros, Latiniùs quidem Vicorum magiſtri appellarentur ex inſcriptione adhuc extante in Capitolio antiquæ Romæ:

Imp. Cæſari diui.
Traiani Parthici fil.
Diui Neruæ nepoti.
Traiano Adriano.
Aug. Pontif. maximo.
Tribunic. Poteſtat. x x.
Imp. i i. con. i i i. P.
Magiſtri Vicorum x i i i i.

Regio ſecunda.

SEcunda regio ab initio theatri minoris, poſt æqualitatem ſui latenter molli ſubleuata cliuo, mox ad mare præcipitiis abrupta deſcendit, continet in ſe Eccleſiam magnam, Eccleſiam antiquam, Senatum, Tribunal purpureis gradibus extructum, thermas Zeuxippi, Theatrum, Amphiteatrum, vicos ſiue angiportus triginta quatuor, domos nonaginta & octo, porticus magnas quatuor, balneas priuatas tredecim, piſtrina priuata quatuor, gradus quatuor, curatorem vnum, vernaculum vnum, collegiatos triginta quinque, Vicomagiſtros quinque.

Regio

Regio tertia.

TErtia regio plana quidē in ſuperiori parte, vtpote in ea circi ſpatio longiùs explicato, ſed ab eius extrema parte nimis prono cliuo mari vſque deſcendit, continet in ſe eundem circum maximum, domū Pulcheriæ Auguſtæ, portum nouum, porticum ſemirotundam, quæ ex ſimilitudine fabricæ Sigma Græco vocabulo nuncupatur, tribunal fori Conſtantini, vicos ſeptē, domos nonaginta quatuor, porticus magnas quinque, balneas priuatas vndecim, piſtrina priuata nouem, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos viginti & vnum, Vicomagiſtros quinque.

Regio quarta.

REgio quarta à miliario aureo collibus dextra, læuáq; ſurgentibus ad planitiem vſque valle ducente perducitur, continet in ſe idem miliarium aureum, Auguſtęum, Baſilicam, Nymphæum, porticum Fanionis, liburnā marmoream, naualis Victoriæ monumentum, eccleſiam ſiue martyrium ſancti Memnæ, ſtadia, ſcalam timaſi, vicos triginta quinq;, porticus magnas quatuor, balneas priuatas ſeptē, piſtrina priuata quinque, gradus ſeptem, Curatorem vnū, Vernaculū vnum, Collegiatos quadraginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio quinta.

REgionis quìntæ non modica pars in obliquioribus poſita locis planitie excipiente perducitur, in qua neceſſaria ciuitati ædificia continentur, continet in ſe thermas Honorianas, ciſternam Theodoſiacam,

Pryta

Prytaneum, thermas Eudoxianas, ſtrategiũ, in quo eſt forum Theodoſiacum, & obeliſcus Thebæus quadratus, horrea olearia, Nymphæum, horrea Croadentia, horrea Valentiniana, horrea Conſtantiaca: portum habet Proboſphorianum, ſcalam Chalcedonenſem, vicos viginti tres, domos centum octuaginta quatuor, porticus magnas quatuor, balneas priuatas vndecim, piſtrina publica ſeptem, piſtrina priuata duo, gradus nouem, macellos duos, Curatorem vnum, Collegiatos quadraginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio ſexta.

REgio ſexta breui peracta planitie, reliqua in deuexo conſiſtit, à foróque Conſtantini ſcalam vſque ſiue traiectum Sycenum porrigitur ſpatiis ſuis, continet in ſe columnam purpuream Conſtãtini, Senatum, eiuſdem loci Neorium portum, ſcalam Sycenam, vicos viginti duos, domos quadringentas octuaginta quatuor, porticum magnam vnã, balneas priuatas nouem, piſtrinum publicum vnum, piſtrina priuata decem & ſeptem, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos quadraginta nouem, Vicomagiſtros quinque.

Regio ſeptima.

REgio ſeptima in comparatione ſuperioris planior, quamuis & ipſa circa lateris ſui extremitatem habeat in mare decliuior. Hæc à parte dextra columnæ Conſtantini vſque ad forum Theodoſij continuis extenſa porticibus, & de latere aliis quoque pari ratione porrectis, vſque ad mare, velut ſeipſam inclinat, & ita

deducitur. Habet autem in ſe eccleſias tres, hoc eſt Hirenem, Anaſtaſianam, & ſancti Pauli, columnã Theodoſij intrinſecus vſque ad ſummitatem gradibus peruiam, equites magnos duos, partem eiuſdem fori, thermas Caroſianas, vicos octoginta quinque, domos ſeptingentas vndecim, porticus magnas ſex, balneas priuatas vndecim, piſtrina priuata duodecim, gradus ſexdecim, Curatorem vnum, Collegiatos octoginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio octaua.

OCtaua regio ex parte Tauri nulla maris vicinitate cõtermina, anguſtior magis quàm lata, ſpatia ſua in latitudinem producta compenſat, continet in ſe partem fori Conſtantini, porticum ſiniſtram Taurum vſque, Baſilicam Theodoſianam, Capitolium, vicos viginti vnum, domos centũ octo, porticus maiores quinque, balneas priuatas decem, piſtrina priuata quinque, gradus quinque, macellos duos, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos decem ſeptem, Vicomagiſtros quinque.

Regio nona.

REgio nona prona omnis, & in Nothũ deflexa, extenſi maris littoribus terminatur, continet in ſe eccleſias duas, Cenopolim & Omonœam, horrea Alexandrina, domum nobiliſſimæ Arcadiæ, thermas Anaſtaſianas, horreum Theodoſianum, vicos ſexdecim, domos centum & ſexdecim, porticus maiores duas, balneas priuatas quindecim, piſtrina priuata quindecim,

piſtri

piſtrinȧ publica quatuor, gradus quatuor, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta octo, Vicomagiſtros quinque.

Regio decima.

REgio decima in aliud ciuitatis latus à nona regione platea magna, velut fluuio interueniente diuiditur, eſt verò tractu planior, nec vſquam præter maritima loca inæqualis, longitudini eius latitudine non cedente, continet in ſe eccleſiam, ſiue martyrium ſancti Acatij, thermas Conſtantinianas, domũ Auguſtæ Placidiæ, domum Auguſtæ Eudoxiæ, domum nobiliſſimæ Arcadiæ, Nymphęum maius, vicos viginti, domos ſexcentas triginta ſex, porticus maiores ſex, balneas priuatas viginti duas, piſtrina publica duo, piſtrina priuata ſexdecim, gradus duodecim, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos nonaginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio vndecima.

REgio vndecima ſpatio diffuſa liberiore, nulla parte mari ſociata eſt, verùm eius extenſio tam plana, quàm etiam collibus inæqualis, continet in ſe martyrium Apoſtolorum, palatium Flaccilianum, domum Auguſtæ Pulcheriæ, Bouem æreum, ciſternã Arcadiacam, ciſternam Modeſtiacam, vicos octo, domos quingentas tres, porticus maiores quatuor, balneas priuatas quatuordecim, piſtrinũ publicum vnũ, piſtrina priuata tria, gradus ſeptẽ, Curatorem vnũ, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta ſeptem, Vicomagiſtros quinque.

Regio duodecima.

REgio duodecima portam à ciuitate petentibus in longum plana omnis consistit, sed latere sinistro, mollioribus cliuis deducta maris confinio terminatur, quam mœnium sublimior decorat ornatus, continet in se portam auream, porticus Troadeas, forum Theodosiacum, columnam itidem intra se gradibus peruiam, monetam, portum Theodosiacum, vicos vndecim, domos trecentas sexaginta tres, porticus maiores tres, balneas priuatas quinque, pistrina priuata quinque, gradus nouem, Curatorem vnum, Collegiatos decem & septem, Vicomagistros quinque.

Regio decimatertia.

TErtiadecima regio Sycena est, quæ sinu maris angusto diuisa, societatem vrbis nauigiis frequentibus promeretur, tota lateri montis affixa, præter vnius plateæ tractum, quam subiacentium eidem monti littorum tantum præstat æqualitas, continet in se ecclesiam, thermas Honorianas, forum Honorianum, theatrum, naualia, domos quadringentas triginta vnā, porticum maiorem vnam, balneas priuatas quinque, pistrinum publicum vnum, pistrina priuata quatuor, gradus octo, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta quatuor, Vicomagistros quinque.

Regio decimaquarta.

REgio sanè quartadecima licet in vrbis quartadecima numeretur parte, tamen quia spatio interiecto diuisa est muro proprio vallata, alterius quodammodo speciem

ſpeciem ciuitatis oſtendit. Eſt verò progreſſis à porta modicum ſitu plana, dextro autem latere in cliuũ ſurgente vſq; ad medium fere plateæ ſpatium nimis prona, vnde mare vſque modioris hæc, quæ ciuitatis continet partem, explicatur æqualitas, continet in ſe eccleſiam, palatium, Nymphæum, thermas, theatrum, luſorium, pontem ſublicium, ſiue ligneum, vicos vndecim, domos centum ſexaginta ſeptẽ, porticus maiores duas, balneas priuatas quinque, piſtrinum publicum vnum, priuatum vnum, gradus quinque.

Collectio Ciuitatis.

COgnita vrbe per partes, fas eſt etiam ſitum occluſæ iam vniuerſitatis aperire, vt magnificentiæ vnicum decus, non ſolùm videatur opere & manu confectum, ſed etiam conſpirantibus elementis naturæ fœlicitate munitum. Prouidentia ergo diuina tot futurorum hominum domiciliis conſulente longo tractu in promontorij qualitatem ſpatioſior terra faucibus pontici maris oppoſita, ſinuoſis portuoſa lateribus, anguſtior latitudine circumflui maris tutela vallatur. Hoc quoque ſpatium, quod ſolum apertum maris circulus derelinquit, duplici muro acies turrium extenſa cuſtodit. Intra quas ſepta ciuitas continet in ſe omnia ſigillatim memorata, quæ nunc ad infirmioris memoriæ qualitatem ſummatim collecta referemus. Habet ergo vrbs Conſtantinopolitana palatia quinque, eccleſias quatuordecim, domos diuinas Auguſtarum ſex, domos nobiliſſimas tres, thermas octo, Baſilicas duas, fora quatuor, Senatus duos, horrea quinque, theatra duo,

luſoria duo, portus quatuor circum vnũ, ciſternas quatuor, Nymphæa quatuor, vicos trecentos viginti duos, domos quatuor millia trecentas octaginta octo, porticus quinquaginta duas, balneas priuatas centum quinquaginta tres, piſtrina publica viginti, piſtrina priuata centum viginti, gradus cenum decem & ſeptem, macellos quinque, Curatores tredecim, Vernaculos quatuordecim, Collegiatos quingentos ſexaginta, Vicomagiſtros ſexaginta quinque, columnam purpuream, columnas intra ſe peruias duas, Coloſſum vnum, Tetrapylum aureum vnum, Auguſtæum, Capitolium, monetam, ſcalas maritimas tres. Habet ſanè longitudo vrbis à porta aurea vſque ad litus maris directa linea pedum quatuordecim millia ſeptuaginta quinque, latitudo autem pedum ſex milla centum quinquaginta. Quòd autem quatuordecim regiones non contineret, niſi quatuor mille & trecẽta octuaginta octo domos, intelligere oportet domos pincipum ciuium maiores, vt Sex. Ruff. & P. Victorem tradentes quatuordecim regiones Romæ domos continere circiter mille & ſeptingentas quinquaginta qunque, interpretari neceſſe eſt illuſtres & capaces: cùm vtraque Roma vetus, & noua maxima eſſet, & frequentiſſimè habitaretur. Nam, vt prætercam veterem Romam, profectò noua Roma Conſtantinopolitana adeò frequens erat eo tempore, quo hæc regionum vrbis deſcriptio conſcripta eſt, vt etiam, qui habitarent apud vias latas & fora, anguſtè habitarent: adeóque connexa fuiſſe ædificia, vt vix locum ſub dio apertum inuenietur, vt cœlum quis aſpicere poſſet, ſuburbanáque ædificia latiſſimè vſque ad
Silym

Silymbriam, & mare ponticum continuarentur, marisq; non exigua pars ambientis vrbem obrueretur defixis ſublicis ædificia ſuſtinentibus. Hæc idem monumenta & longè plura olim fuerunt Conſtantinopoli, quæ nunc nulla extant præter columnam purpuream, & Arcadianam, & ædem Sophiæ, & Hippodromum ſpoliatum; & ciſternas aliquot. Nam quæ fuerint Byzantij antiqui antequàm euerſum fuiſſet à Seuero monumenta, nemo ſcribit, quamuis plurima coniicere liçet, florentis diu heroicis temporibus cùm ingenia omnium artium erant in pretio, cùm Rhodus tria millia ſignorum habebat non pręſtantior Byzantio, ex cuius muris tanta arte conſtructis, quantopere interiora niterent exiſtimare poſſumus. Hoc duntaxat ſcimus, Darium, Philippum, Seuerum, Byzantij monumenta vaſtaſſe, & Byzantios ipſos cum omnia cõſumpſiſſent, tamen Seueri militibus reſtitiſſe lignis, quæ ex ædificiis detrahebant, & ſtatuis, quas in hoſtes proiiciebãt. Qui autem à Conſtantino reædificati Byzantij tot monumenta perdiderunt, partim autem Attici, partim ſummatim perſtringam. Primùm imperatores diſſentientes, deinde incendia creberrima non modò fortuita, ſed etiam ab hoſtibus tam externis, quàm diſſidentibus variarum factionum partibus iacta, quorum nonnulla tres, alia quatuor dies exurere non ceſſarunt, non modò apta ad comburendum, ſed etiam ex marmore ſtatuas & ſigna, atque omnem ſtructuram ex quauis materia conſtructam, velut quippiam accommodatum ad exurendum aceruos ruderum exagerantia inſtar collium ex omni genere materiæ accumulatorũ, priorem aſpe-

ctum

ctum confundentia, vt ne illi quidem, qui ipsa construxissent agnoscere possent, quid, vel vbi ea ipsa prius fuissent. Neque modo ab hostibus antiqua monumenta euersa sunt, sed etiam ab imperatoribus etiam Constantinopoli amicissimis, inter quos primus Constantinus magnus, quem Eusebius scribit templa deorum diruisse, vestibula vastasse, tecta detraxisse, eorum statuas æreas sustulisse, quibus tot seculis gloriabantur, eásq; in omnibus foris Constantinopoleos proposuisse non ad honorem, sed ad ludibrium, totámque vrbem sui nominis impleuisse æreis operibus summa & antiquissima arte elaboratis, vt eas spectatores ludibrio haberent, aureas autem deorum statuas, argenteásque è medio sustulisse, reliquásque ex pretiosa materia factas spoliasse, statuas verò ex ære factas reliquisse abiectas. Deinde auget Eusebius, quàm infestus Constantinus fuerit Gentilium monumentis, vt ex toto imperio ea deleri curarit, vt lege edixerit Gentilium templa euertenda esse, quàm etiam ipse Eusebius iis infestus fuerit, quàm etiam reliqui scriptores Christianæ religionis, percipitur ex eorum scriptis: nempe tam acerbos fuisse in deorum monumenta, quàm Mametani nunc sunt in nostrates statuas non modò mediocres, sed etiam illi Coryphæi Basilius, Gregorius, qui non modò in monumenta lapidea deorum sæuierunt, sed etiam in eorum libros, qui de eis lasciuè scripsissent. Quid alios commemorem imperatores Constantini successores omnibus notos, qui adeò infensi imaginibus fuerunt etiam Christianæ religionis, vt non solùm ipsas euerterint, sed etiam earum pictores, scalptores, fictores insectati sint,

vt ex earum insectatione, velut alij Parthici ex Parthia deuicta, sic hi Iconomachi nominati. Sileo terræmotus non modò illos scriptis celebratos, quibus sub Zenone, Iustiniano, Leone Conone, Alexio Cōneno vrbis non modò præclara ædificia funditus euersa sunt, sed etiam tota ferè vrbs, eiúsque mœnia corruerint, vt ea in antiqua sede consistere vix perciperetur, nisi Bosporus & Propontis, antiqui Constantinopolis limites æterni locum, in quo olim fuerit, circunscripsissent. Prætereo vastas vrbis regiones post longa incendia, & bella diu iacuisse desertas inopia ciuium, deinde promiscuè ædificari cœptas nulla cura habita vicos dirigendi, sed omisso discrimine ædificasse in ruinis incendiorum, & terræmotuum, ea fuit causa, vt non modò sicut de Roma incensa Liuius inquit, veteres cloacæ, sed etiam aquæductus & cisternæ per publicum ductæ, nunc priuata passim subeant tecta, formáque sit vrbis occupatæ, magis quàm diuisæ. Prætereo regum Turcicorum claustra ingentia mediam vrbem occupantia, regiorúmq; purpuratorum septa integras vrbis insulas claudentia, & vias publicas occupantia, vel longè auertentia, fundamentáque non modò supra terram extantia, sed etiam substructiones subterraneas abditissimas sagacissimè inuestigatas funditus demoliuntur, ac nisi vidissem per id tempus, quod ego egi Byzantij permulta templa, & palatia adeò penitus à fundamentis imis deleta, & Turcicis structuris postea referta, vt recognoscere nequirem pristinum eorum situm, non tam facile coniecissem, quid demoliri potuissent ab vrbe capta,

quam quotidie, etſi ædificiis publicis ornare ſtudent, tamen horridior eſt, atque obſcurior, interdiu, quàm olim noctu, in qua pernoctantium luminum claritudo, ſicut Marcellinus ait, dierum ſolita imitari fulgorem ædificiorum ſplendorem illuſtrabat. Nunc diei fulgor caſarum obſcuritatem detegens reddit obſcuriorem. Vnde fit, vt ſi vel Conſtantinus, qui illam reſtituit, ornauit, vel alij, qui eam auxerunt, reuiuiſcerent: antiquorum ędificiorum ſitum non agnoſcerent. Quid ego externus, quem non antiquorum ædificiorum veſtigia, non ſtatuæ, non inſcriptiones, non numiſmata, non habitatores ſtudioſi antiquitatis me informarunt, qui alieniſſimi ſunt ab omni antiquitate, ſed potiùs inquirentem impedierunt, vt nihil metiri, nihil percunctari liberè auſus ſim, non modò à Barbaris, ſed ne à Græcis quidem, quibus nihil à literis alienius, nihil nomini Latino infeſtius, quod vt caninum mordent, dente canino deteſtantur, execrantur, neque offa vlla eos mitigare queas, ſed multo ſucco vuæ, quos vt impleueris, niſi crebras inuitationes feceris, niſi Græco more exclamaueris te bibere, operam & vinum perdideris: neque tamen ab eis quicquam reportaueris, niſi leuia quædam, niſi morem bibendi, quem ſolum retinent ex moribus antiquorum Byzantiorum. Ad has incommoditates id accedit, quòd ex antiquis ſcriptoribus Græcis non adiuuari potes ad Conſtantinopolis cognitionem: non enim Dionyſius Halicarnaſſeus, non Liuius, non Strabo, non Vitruuius, non Varro, non alij infiniti, ad cognoſcendam nouam Romam ſicut antiquam

quam mihi auxiliati sunt, non Blondus, non Fulgosius, non alij plerique mihi digitos ad fontes intenderunt, non ignotus scriptor patriæ Constãtinopolitanæ quicquam me docere potuit: ille enim meras nugas habet, & duntaxat docet quis ædes sacras ædificauit, sed in quo loco sitæ fuerint, non docet, qui si reuiuisceret, earum positiones ignoraret: adeò omnia immutata sunt, vt non modò, quæ supra memoriam viuentium antiqua dicere possumus, sed etiam quæ sunt supra singulos cursus ætatis antiqua dici possunt. Sic enim quotidie vastantur, vt senex nesciat, quæ puer vidit, neque modò ædificia antiqua deleta, sed etiam locorum nomina, quæ illa tenebant, amissa sunt, aliáque barbara successerunt, & planè Scythica, inaudita. Sic enim hæc gens suam linguam amat, vt omnium locorum, quæ inuaserit, statim immutet nomina, aliáque imponat noua incognita, non pristinorum nominum interpretationem habentia, sed quiduis aliud potius significantia: nondum enim se rerum potiri putant, nisi nominum potiantur, sic enim Græca & Latina suspecta habent, vt timeant vel à nominibus ipsis. Quid igitur inuestigasti? exigua profectò vestigia cùm ex hominum memoria tum ex scriptis authorum quidem tempore recentium, sed vsu antiquorum: quicquid enim est supra memoriam nostram, dicere antiquum possumus in recognitione locorum. Ex illis paucis velut ex vnguibus leonem, deprehendi quatuordecim regiones potiùs, quàm ex earum descriptionibus non propriis, sed communibus, & ambiguis, aut

ex vestigiis ædificiorum, quæ illæ continebant,& memoria paulò post extinguetur, si Turci valebunt: itaque fiet, vt ne me quidem multò diligentiores postea vlla vestigia reperiant regionum vrbis, eiúsque monumentorum, quibus si succurrere magis, quàm anteuertere conatus sum,& vendicare ab interitu proximè peritura, siquidem fortasse errauerim, excusandus sum, & mea mora Byzantina diuturnior, quàm voluissem, non accusanda, sed damnanda fortuna, in quam me coniecit Francisci Regis mors, cuius nutu in Græciam accesseram non diu vt desiderem Byzantij, sed vt conquirerem Codices Græcorum antiquos, vt non vnius Byzantij, sed multorum locorum situs describerem, vt iuuarem, si quid possem literas. A quo conatu depulsus, veritus sum redire priusquàm quippiam conatus essem, quamobrem venissem. Itaque meo tenui vectigali Asiam, Græciámque peragrare conatus sum, vrbésque nobiles describere: quod addere volui, ne quis putet reditum meum retardatum, vel ab aliqua myro Byzantia, vel ab Asiaticis delitiis, quas omnes exopto his, qui maluerint meam fortunam calumniare, quàm probare studium, ad quod non vtilitas, non existimatio, cùm domi meliora, & illustriora præstare potuissem, in animi tranquillitate, & salutari corporis ratione, non Leonis Byzantij, non Pasiadis facetiæ me retinuerunt, sicut nec me retinuit pronuntiandi vehementia Byzantij Pythonis, quem Demosthenes etiam apud inferos horrere dicitur, non Barbarorum voces asperæ, truculentæ, quæ etiam non modò tardigradas beluas

beluas concitare possent, sed etiam Byzantium ipsum Pythonem ad relinquendam patriam me extrudere potuerunt ad reditum celerem nescio, siue fato, quod me in hos errores ærumnosos meliora sentientem rapuit, & scientem, & prudentem in omnia ferè pericula coniecit, siue constantiæ causa, siue rei honestas ad ea me impulit confirmata Platonicorum iudicio, tradentium nullum esse modum vestigandi veri, nisi inueneris, & quærendi defatigationem turpem esse, cùm id quod queritur sit pulcherrimum.

FINIS.

PETRI GYLLII
DE BOSPORO THRACIO
LIBRI III.

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO.
M. D. LXII.

Cum priuilegio Regis.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou plusieurs, ce present liure intitulé, *Petrus Gyllius de Bosporo Thracio, en Latin & en Françoys.* Et fait defences depar ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre, ne distribuer, en ses païs, terres & seigneuries, ledit liure, si ce n'est par le consentement dudict Rouille. Et ce iusques au temps & terme de douze ans, à compter du iour & datte, que sera paracheué d'imprimer ledict liure, sur peine d'amende arbitraire, & de confiscation des liures qu'ilz auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puisse pretendre ignorance du present priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy estant mis au commencement desdictz liures, serue pour toute notification, sauf en demander copie audict Rouille (si bon leur semble) & ce à leur despens. Car tel est son plaisir, nonobstant oppositions & appellations quelconques, comme plus à plein est contenu & declaré par lesdictes lettres de priuilege, sur ce donnees à S. Germain en Laye, le vinthuictiéme iour de Decembre, mil cinq cens cinquante huict.

Par le Roy, Maistre Iean Nicot, maistre des Requestes de l'hostel, present.

Signé, Guillaudet.

ILLVSTRISSIMO,

ET AMPLISSIMO DOMINO, D. CARDINALI Armaignacio, Patrono & Mœcenati suo

ANTONIVS GYLLIVS S. P.

VETERIBVS *non solùm is fuit mos, Card. ampliss. eis, qui insignem ob caussam perpetuitatem meruissent, statuas erigere, sed summi etiam ipsi viri sui corporis simulachra in publico collocata, conspici voluerunt, nominis gloriæ ita consulentes. Quod etsi ambitionis speciem aliquam habere videretur, non vsqueadeo tamen fugiendum, sed vt virtutis monumenta quæque præclara ēse o: ita illud multo perenniùs, quo ingeniorum quàm corporum effigies relinquuntur. Siquidem statuæ & imagines vel vi conuulsæ decidunt, aut vetustatis situ decoloratæ vanescunt: volumina verò (quæ spirantia sunt hominum simulachra) nullo modo conuelli, aut senio possunt obliterari: imo sanctiora & durabiliora fiunt ipsa vetustate. Quæ cùm animo perpenderem, danda mihi fuit opera, vt Gyllij clientis tui, & patrui mei nomen cum tuo sempiternæ memoriæ traderetur, qua te optimo iure dignũ censemus, in quo & vitæ religio & doctrina emitet: quibus haud dubiè vita cõstat, quòd ex mortalium commercio, eas si sustuleris, omnia*

futura sint incondita, nec minus obscura, quàm si Solem & Lunam demas. Pythagoram nanque ferūt, inter alia sua documenta admonitos voluisse discipulos, in primis, vt Deū religione colerēt: animum verò disciplinis. Quorum dogmatum, vt tu cultor es, quantum pietas patitur, obseruantißimus, ita Christianæ persuasionis scriptorum aßiduus lector, & imitator, vt nulli clarißimorum videaris secundus: nec minus eruditione, quàm Cardinalatu memorādus. Verùm hoc vnum scio, apicem & primatum hunc, non opes, non nobilitatē (quæ vel sola te commēdare poterat) tribuisse tibi, sed religionem illam doctrinæ coniunctam: quibus sic te adornatum videmus tanquam alexipharmaco quodam. Hinc factum est, vt te consilio pollente in legationibus obeundis & Franciscus & Henricus Reges vsi sint: maximas enim res apud summos Pontifices, & vbi visum est, tuo consilio, autoritate, prudentia, gloriosè confecère: neque ab his solùm in sapientū numero habitus es, verùm & à summis pontificibus Romanis, & illustrißimis principibus. Hac ratione tanto apice & meritißimo, cohonestatus es: quo sane antè dignus eras, quàm acciperes. Quippe viris præcellentibus hoc inest, non vt tam studeant aliquid suscipere, quàm mereri. Tam præclaris animi dotibus illud accedit, quòd literatos diligis, ac foues: illorum beneuolētiam expetis, muneribus cōcilias. Etenim qui tuus in omnes studiosos semper fuit propensißimus animus, hūc eundem in Gyllium multis ab annis perspectum habui, maximè cùm illo vita functo, te verò legationem regiam obeunte apud summum pōtificem Paulum quartū, illius lucubrationes vnà cum ipso deperditas nolueris, quas in tui vnius gratiam Romæ cōscribebat, suorum vt errorum prope Vlyxeorū, tibi rationem aliquando redderet, fata nisi in contrarium ei obstitissent. Quin & ex tua singulari

huma

humanitate, beneuolentia haud insueta, te in Galliã redeunte post expletum munus, inter cætera id tibi curæ fuit, vt illinc eius conscriptiones, vel fragmenta potius asportarẽtur, ne quis eos labores tuo nomine dignos sibi vendicaret. Igitur quod ad Gyllium spectat, si quid vtilitatis hinc percepturi sunt studiosi, tibi acceptum ferent, vt qui tanti semper feceris bonas literas, ab alijs pauci æstimatas. Itaque cùm tu nec clientis industria, nec ille tanti mæcenatis liberalitate vnquam abusus sit, sed eodem animi consilio vterque publicæ & cõmuni omnium vtilitati prospiceret, tu quidem ex animi generositate virtuti, ille ingenio seruire desiderauit. Ita rem habere satis in hũc vsque diem id ostendit, cùm doctrinam doctósque vacuus à negotijs regijs, adiungis tibi, atque concilias. Hinc est, quòd longè maior laus sit tibi tribuenda, quàm cæteris principibus (absit verbo inuidia) in cuius cubiculũ permulti libri ingressi sunt, qui veri & virtutis viam tradidêre. Quæ omnia cum mihi, beneficia experto, constarent, ne ab aliorum nostri temporis instituto recedere viderer, qui cùm sua scripta in lucem proferunt, vel ab alijs exarata, haud sine inscriptionis tutela & patrocinio ea in vulgus emittũt, præclarum hunc morem mihi retinendum putaui, vt auspicijs, ductúque tuo fœlicißimo tandem exirent ea, quæ Gyllius conscripsit de Bosporo Thracio, & de Constantinopoli, longè melius ab ipso tot annos lustratis, quàm sint à cæteris, qui hoc idem tentarunt suis libellis. Fecit denique tua benignitas, ea fide & conditione in manus nostras hæc peruenirent, vt vnà cum Aeliano de Animalium historia, & libello Demetrij Constantinopolitani, de curatione accipitrum, ab ipso è Græco in Latinum factis, prælo subijcerentur. Qua in re æquißima ipse mihi deesse nolui, deligẽs tuam celsitudinem, cuius fidei & patrocinio hæc opera com-

mitterem: neutiquam aberrans à proposito patrui vita functi, qui studia sua in tua fide, tanquam in sinu tuto, suauißimè conquiescere cupiebat, quorum etiam illi semper autor fueris. Porrò autem qualecunque munus literatorium istud fuerit, Cardinalis illustrißime, & amplißime, (erit enim meæ in te obseruantiæ pignus, & grati mei erga te animi argumentum) sic æquo animo amplectaris, quo huius generis solitus es. Quòd si tuæ amplitudini placere iudicauero: fiet, vt in his, quæ à te desiderari intelligam, voluntati tuæ à me pro viribus satisfiat.

Bene vale.

AD P. GYLLIVM.

Appellant Itali vulgò sua lilia Gylli,
Nec malè se nomen sic posuisse ferunt.
Gyllius inde tibi est aptum cognomen: vt in quo
Dogmata sub niueis moribus eniteant.

IND

INDEX CAPITVM HVIVS TRACTATVS DE BOSPORO THRACIO.

LIBRI PRIMI.

LIBRI SECVNDI.

De sa

LIBRI TERTII.

PET

PETRI GYLLII
DE BOSPORO
THRACIO,
LIBER PRIMVS.

CVM NOVAM Romam Constantinopolitanam sim descripturus, mihi priùs describendus videtur Bosporus princeps creator Byzantij melior & præstantior, quàm Byzas huius vrbis conditor: quanuis hic optimus & Deo simillimus fuisse traditur, quo vrbs iam tot secula carere potuit, & situs loci alium conditorem inuenisset, vt postea deserta inuenit Pausaniam, deinde funditus euersa Constantinum: at Bosporo ne punctum quidem temporis carere potest, supra quem Constantinopolis sita est. in cuius obscuritate illustranda, si longior ero, id attribuendum erit obscuræ caligini tot seculorum, quæ Bosporum Thracium cimmerico longè obscuriorem effecerunt, & magis clausum, quàm esset ante Iasonis transitum, tenuerunt, vt huius non modò caput ex tanta caligine extaret, hoc est cyaneæ petræ, sed ne eiusdem quidem plus centũ loca antiqua olim memoriæ prodita ab antiquis scriptoribus, quæ latuerunt in tenebris abhinc ferè ruinis Seueri, quorum caligo discuti non potest, nisi Phineo cæco, qui nobis ve-

lut Iaſoni tranſitum Boſpori demonſtret, oculos reſtituero, id eſt, Dionyſio Byzantio antiquiſſimo Boſporici anapli ſcriptori, iam tot annos in cæcis tenebris iacenti lumen attulero, qui licet hominũ in magna luce verſaretur, tamen craſſa adeò caligine circunfuſus eſt, vt non videretur, niſi quis ſimili ſtudio, quo vti conatus ſum, eius caliginẽ diſcuteret. Ita enim eius nomina antiqua ignorata ſunt, vt nulla iamdudum nota ſint, quæ illuſtrare ob huius freti excellentiam conabor, quod præſtat omnibus fretis. Gaditanũ quidem ſtringit duos orbes, ſed incipientes, ſed vinculo lato ſexaginta ſtadia: at Boſporus duos medios orbes nodo aſtringit non latiori quatuor ſtadiis: adde, quòd Boſporus eſt commodior, hic enim vtroque orbe accolarum multis commerciis coniunctorum frequentatus, portæ habet diſpoſitionem ob communionem mutuam, aliquando ponte iunctus ab his, qui pedibus ex vna continente in alteram tranſire mallent. At Gaditani freti rarus eſt vſus ob inuſitatam Libycorum communionem cum Europeis, & ob longinquam externi maris nauigationem. Thucydides laudat Siciliam, quòd freto viginti ſtadiorum diſiungitur à continenti, ſed id duntaxat inſulam iungit Italiæ, infame non modò ſcopulis monſtroſis & voraginibus, verùm etiam beluis, quibus Boſporus caret, chalcidicum fretum mirabile: ſed ob ſui euripi inconſtantiam ponte quidem iungentis inſulam continenti, at non longiori ſpatio octoginta paſſibus, quibus patet in longitudinem, in latitudinem circiter quadraginta, qui hominum manu obrui poteſt: reliquum chalcidici euripi Euboïcũ

fretum

fretum longũ & difficile, nom enim alia infestior classi statio est. Nam & venti ab vtriusq; terræ præaltis mon tibus subiti atque procellosi fretum hoc torquẽt: Bosporus autem semper portuosius, & nauigabilis. Præterco isthmum Corinthiacum, qui vt fretum admisisset, duos tamen sinus breues coniungeret, qui non magna nauigationis circuitione iungi possunt: at Bosporus coniungit duo maria, quæ nulla nauigationis circuitione iungi possunt: nisi Bosporo, quem sapienter Euripides clauem nominat ponti, rectè physicam rationem secuti Poëtæ finxerunt, Bosporum minimè peruium, eundémque transire, sine Phineo rege Bospori, Iasonem non potuisse, significantes pontum inuito rege Bospori adiri non posse. Rectè Hesiodus ait Phineũ excæcatum fuisse, quòd nauigationem cyanearum & ponti, Phrixo indicauisset. Omitto Bosporum Cimmerium triginta stadia latum & vadosum. qui etsi valde profundus esset, tamen hostes non arceret, sed auxiliaretur hostibus. Conglaciatus enim, pontis vicem præstat, cuius campi minus mansueti, quàm illius montes. Prætereo Hellespontum longè latiorem, & sinu Byzantiaco carentem, de quo rectè Constantinus iudicauit: cùm post habito Hellesponto Constantinopolim in Sigęo promontorio inchoatam eminenti in fauces Hellesponti transtulit ad Bosporum: prætermitto reliquos triplicis orbis limites, pontum Euxinum mare internum, Tanaim, Nilum, quorum nullus contra hostes tam tutus, quàm Bosporus. Illa enim maria latissimè patent. Tanais gelu concretus pons est barbarorum. Nilus longissimus vno loco, custoditus infinitis

locis transiri potest: Bosporus vna claue duos orbes, duo maria aperit, & claudit. Pisciũ copia excellit Massilia, Tarentum, Venetia, sed omnia superat Bosporus: quò velut per portam duplicis maris pisces transire solent. Autumno & verè tam certa lege naturæ, quàm solent grues bis quotannis internum mare peruolare, tãtáque multitudine, vt primo cuique magnum piscium numerum capere & ferire liceat: neque modò ab vsu piscandi instructi, sed etiam totius piscationis rudes, atque adeò pueri, & fœminæ capere possint domi desidentes ex fenestra calathis demissis, hamísque ab esca nudis etiam imperiti piscandi, pelamides capiant tot & tantas, vt toti Græciæ sufficiant, aliísque nationibus. Et ne numerem infinita genera piscium, tot gregalis generis capiunt, vt vno reti permulta nauigia impleãt, ostrearum bonitate excellentium tantam multitudinem, cùm aliis temporibus largitur Bosporus, tum maximam tẽporibus, quibus perlongis Græci vesci nõ solẽt piscibus sanguinis participibus, vt quotidie videas fora multa redundare ostrearum aceruis, hamiarum ignotorum pisciũ Romæ & Venetiis. Suauissimi cibi crebros greges videre licet in Bosporo, eorundẽ quoque pugnas cum delfinis tales spectare, quales traduntur à scriptoribus. Quòd si Bosporani non tantopere terrenis carnibus abundarent, si piscibus delectarẽtur, vt Veneti, si liberè piscari possent, ac non pro tributo mediam piscationis partem dare cogerentur, & reseruare non haberent necesse regi omneis pelamides ex ponto descendentes, profectò omnia fora Byzantina piscium multitudine implerentur. Græci ex antiquo

tiquo quodam prouerbio extollunt Hellespontiorum piscium copiam. Sic enim inquiunt, cùm quis temerè ea, quæ abundant, aliunde affert vt rara, dicere solebant, noctuam Athenas, aut buxum in Cytorũ, aut pisces in Hellespontum, quo multo præstantior Bosporus, per quem primò pisces, pastionibus ponti pingues facti descendunt: deinde ex his, qui Bosporanorum piscatorum insidias effugerunt, latiorem transeunt Hellespontum. Quid quòd sua dulcedine superat cætera maria, & suæ dulcedinis fœcunditate contendit cum mirabilibus fluuiis, inter quos excellit Nilus Aegypto quidem fœcũditatem dans, sed non tam suis natiuis aquis, quàm cœli & terræ siticulosæ natura, id quod deprehenditur ex riuulis fontium Arabiæ, Africæ, Mediæ, Babyloniæ: hi enim sicut Nilus vicina loca, quæ alluere possunt, fertilia efficiunt. Vnde Byzantiis agris Libyæ tam eximia fertilitas, vt terra agricolis fœnus reddat cum centesima fruge? nisi ex vicinis mediocribus fluuiis saxorum mole primùm retentis, deinde per fossas diuisis? Quot in Gallia delitescũt flumina, quæ si per arenas mediam ferè occupantes partem orbis transirent, non mediocrem arenis fœcunditatem darent? Bosporus sua dulcedine piscium multitudinem Niliacis arenis numerosiorem alit, non modò à se procreatorum, sed etiam ab vtroque mari, tum mellis & ceræ, frumenti & vini, cæterarúmque rerum copiam largitur non modò Bosporanis: sed etiam infinitis nationibus longinquis, atq; adeò ipsi Nilo Aegyptóque permullta impertitur. Iure igitur Bosporus vulgò dicitur, Autumno aureus, Vere argẽteus, rectius

appellandus Chrysorrhoas, quàm quisquã alius, etiam si esset Chrysorrhoas Damascenus. Hic enim vnius Damasci agros irrigat duntaxat, prætereà nihil fert, innauigabilis. Iam quispiam cœlum Bospori damnabit, vt caliginosum, Apolloniúmque afferet, cùm scribit Argonautas ex alta specula insulæ Cyzici prospexisse ἠερόεν στόμα Βοσπόρου δίον ἀερῶδεν ἴδοι ὀμιχλῶδεν. Id enim non ex Bosporici cœli natura, sed ex longo interuallo accidit, quo amplius octoginta millia passuum à Cyzico abest Bosporus. Loca enim longinqua, & si cœli natura lucida sint, tamen ex longinquo interuallo prospecta obscura videntur. Erit alius, qui non probabit Bospori oras, vt asperas & planè thracicas: at hæ miti amœnitate certant non solùm cum omnis maris littoribus, sed etiam cum ripis nobilissimorum fluminum. Nilus quidem suam amœnitatem ex vna ripa ostentat, ex altera deformat, patefaciens exustos, & latissimè retorridos campos. Vidi Penei ripas, quas amœnas efficiunt illa nobilia Tempe Thessalica in nemorosa conualle inter Ossam & Olympum sita, per quæ media Peneus viridis labitur, amœna, vt dicuntur, sed angusta: & breuia vndique, montibus in altitudinem immensam elatis coarctata, vt terror adsit prætereuntibus, qui augetur, si Liuio credimus, strepitu Penei agreste quiddam resonãtis. Vidi item ripas amœnas aliquot fluminum Mediæ, hæ enim sunt illa decantata Tempe medica, virore quidem plantarum manu satarum læta, sed vndique montibus asperis arenaceis, qui natiuis arboribus carent, circundata: veruntamen nulla amœniora spectaui valle, per quam defluit Bosporus vtrinq; cin-

ctus

ctus collibus molliter assurgentibus, vallibus leniter pronis vtrisque partim nemorosis, partim vitiferis & frugiferis, partim amœnitate viretorum, floribus, herbis, arboribus etiam fructuosis enitentium, inter quæ excellunt horti Regij: quos singulos quid aliud esse dicam, quàm Thessalica illa Tempe amœnissima, sed longè amœniora, nisi ea Lapithæ Centauri velut dracones Hesperidum hortos custodirent, procúlque spectatores arcerent. Sileo riuos perennes & perlucidos circiter triginta hinc atque illinc delabentes in Bosporum, prætereo fontes gelidos. Quid vnum iam commemorem Nymphæum Chalcedonioru͂ situm iuxta Bosporum à permultis antiquis commemoratu͂, cùm valles Bospori plusquã quinquaginta nihil aliud sint, quàm Nymphęa virore nemorum & pratorum, topiario & coronario naturæ opere spectabilia. Ora autem maritima collucet plus triginta sinibus portuosis ad marginem vsque profundis, inter quos excellit sinus Chrysoceras, hoc est Cornucopiæ. siquidem aurum omnium rerum copiam largitur. Collucebat olim ab initio Bospori ad finem ædificiis continuis, quæ longis bellis euersa iterum excitantur, vt ab initio sinus ceratini iam littus ad promontorium Estias, littus patens in longitudinem circiter decem miliarium exædificatum sit ferè continuis ædificiis, non modò in sicco, sed etiam media ex parte in mari substructis non modò ad hominum habitationem, sed etiam ad stationem scapharum, atque excipulas piscium: quæ omnia patitur mitis Bosporus. Non enim fremebundo æstu efferuescit in ædificiorum fundamenta, sicut cæ-

tera freta, quæ littoribus fracta, ſpumarum feruorem in ædium pauimenta furiosè iactant, & fremitu terribili murmurantis maris littora plangentia maritimas vrbes vexant, ſed lenis vrbem & ſuburbana alluit, neque ſeſe effert extra littus, quanuis humile & planum. Itaque Iaſonem duodecim diis apud Boſporum ſacrificaſſe, templúmque condidiſſe arbitror, iudicátem non modò hominum, ſed etiam omnium deorum domicilium eſſe Boſporum. Apollo quidem ſex templa habuit iuxta Boſporum antiquiſſimum in vrbe Chalcedone, nullis oraculis cedens, duo Byzantij, vnum in Xerolopho, cum tripode antiquiſſimo, alterum cum luco laurorum iuxta finem ſinus cornu, quartum, iuxta eundem ſinum, quintum in promontorio nuncupato Metopo, ſextum in ſuburbano vico appellato Daphne à profundo luco laurorum Apollini conſecrato, qui in Olympia, vt Mercurium curſu ſecum certantem præuerterit, ita periclitaretur certans in medio Boſporo cum Mercurio, qui ſemper præfuit promontorio Hermæo, obſidente maximas Boſpori anguſtias, cuius radices cùm ſuſtinerent Darij pontem, eiúsque ſedem in ſaxo exciſam, oſtenderunt Mercurij ingenio Darium Aſiam Europæ quaſi compedibus alligaſſe. Iuſtiùs apud Boſporum perenni certamine Iuno, Venus, Pallas contendunt: quàm vbi ſemel contendiſſe dicuntur. Dulcis Venus mare (vnde nata eſt) dulce oſtentat excellere. Iuno colles vberes profert, & promontorium Boſporium, in quo fuit ædes Iunonis acrçæ. Pallas arces Byzantias proponit non iudici Paridi iuueni paſtori, ſed Ioui antiquiſſimo imperatori, & Neptuno,

præſid

præſidentibus Boſporo, cuius portas Neptunus ſeruare traditur, & claues ponti cuſtodire, adiutore filio Byzante fabro clauis ponticæ, hoc eſt arcis Byzantiæ conditore, in qua antiquum Neptuni templum fuiſſe ſcribit Dionyſius. Iupiter Vrius, imperatórque quandiu multúmque Boſpori anguſtias tutatus ſit, declarat fanum Iouis Vrij, in hunc diem nomen retinens: declarat eiuſdem ſtatua in Boſporo ſita, quæ, cùm tam multa bella ex ponto emerſerint, ſeruata eſt, cùm interim ſua ſigna Iupiter pateretur ex Macedonia, ex Græcia auferri. Cùm Lucullus ex ponto auferret coloſeũ Apollinem, tamen illam, etſi in toto orbe pulcherrimè facta haberetur, attingere non auſus eſt: nec arce prius ceſſit, quàm Chriſtus ei ſucceſſit verus Iupiter Vrius, & Imperator: adeò ille Boſporũ amore proſequutus eſt, quem nonnihil augere potuit, id quod ſempiterna nominis memoria Boſporus teſtatur ſe tranſuexiſſe Io, quam Iupiter amauit, Boſporíq; accola Semyſtra educauit Ceroeſſam Iouis & Ious filiam matrem Byzantis, qui condidit Byzantium. Acriùs igitur & commodiùs in Boſporo, quàm in Olympia de Orbis imperio Iupiter cum Saturno colluctari potuiſſet, nec modò deorum hominúmque pater, ſed etiam mater deorum Boſporum accoluit, ſuíſque ædibus arcem oppoſitam arci Iouis Vrij illuſtrauit: neque modò dij deæque inter ſe, ſed etiam ſecum de pulchritudine Boſpori certant, in quo mari Venus dulcior, quàm in dulciore põti, cuius aqua potui pecorum vtilior, quàm dulcium fluminum. Itaque accolentes pontum omnia pecora ad mare ducunt, vt ex eo bibant, vbi Venus placidior,

quàm in placido Boſporo, vbi Veneris placidæ ara in ſinu auricornu nuncupato, eiuſdémque templum in ſuburbano proximo Chalcedoniæ: & in portu Lyciorum, vbi etſi Boſporus frigidus, tamen Venus frigere non poteſt compreſſa collibus Bacchi & Cereris feracibus. Iuno circa Boſporum duplex & gemina, nempe vtraque continens certat non ſolùm de ſimilitudine, ſed etiam de paritate collium, vallium, fontium, frugum, fructuum: vbi Pallas vrbium, arcium tutrix, arcem architectari potuiſſet commodiorem ad retinendum vtrunque orbem, quàm in Boſporo, vbi Pallas Boſpori primas ſibi partes deberi contendat, quàm in arce Byzantij, quò primùm egreſſi Coloniæ deductores Mineruam coluerunt, arámque Mineruæ ecbaſiæ ibi erexerunt, & Pallade adiutrice ſtatim pugnarunt tanquam pro terra patria, nempe Byzantio, quod lumen eſt clariſſimum Boſpori. Habuit item alterá aram ſupra Boſporum, quam Megarenſes coloniæ deductores Palladis diſſipatoriæ appellarunt ab hoſtibus Barbaris diſſipandis. Diana item, & Ceres, & Bacchus contendunt ornare Boſporũ. Ecquodnam aliud tam breue ſpatium ſex templa habuit illuſtria Dianæ, quàm Boſporus? in cuius exordio fuit Dianæ fanum adeò celebre, vt idem fanum ab aliquibus dicatur Dianæ, ab aliis Iouis. Nuſquam Diana ſuá retia marina tendit felicius, quàm in Boſporo, in quo medio fuit ædes Dianæ dictynæ. Finis Boſpori habuit templũ Dianæ Orthoſiæ, & ædem Perſephone in promontorio Boſporio: itémque in oppoſito littore delubrum Dianæ Luciferæ, atque in Boſpori portu Lyciorum nuncupato

templ

templum Dianæ phoſphori. Sed quid tam multa de diis? cùm poſſem Boſporum ſuis variis & propriis laudibus efferre, niſi hæc pauca præloqui voluiſſem, non tam vt laudem Boſporum ex iudicio Deorum, quàm vt Boſpori nomina antiqua ſummatim informē vſurpata atque appellata ab aris, templis, cæteríſque Deorum monumentis. Itaque Boſporum deorum domicilium appellaui, quòd in eo omnium maiorū deorum aræ, ædéſque multæ & celeberrimæ fuerunt. Iure igitur nonnulli Boſporum, ſacrum oſtium appellarunt: iure Iaſon duodecim diis fanum conſecrauit propterea, vt mihi videtur, quòd omnes dij ad eum ornandum contendiſſe videntur cōtra Soſtratum, qui Boſporum aſſerit Neptuni opus eſſe: mihi potius ab orbe condito ipſum pateſeciſſe videtur architectus ille ſummus, qui elementa creauit & diſtinxit, quomodo Neptuni fortuita vi Euxinus pontus tam ſcitè Boſporū aperire potuiſſet? in quo nihil fortuitum videtur, ſed ſumma ratione factum, vt vix vlla humana mens maiore artificio excogitare poſſet commodiorem ad nauigandum: aut ſi quis tentaret Boſpori os aliter fingere, ille eſſet, qui in alia corporis parte os hominis, quàm eſt, commodius eſſe debuiſſe, fruſtra probare niteretur. Primùm ſuum introitum inter cyaneas largum viginti ſtadia, montibus cinctum velut brachia diſtendit in complexum introeuntium, deinde ſenſim per longitudinem duorum miliarium vſque ad promontorium Myrleanum coarctatur in anguſtias miliarias, pòſt in longitudinem quinque miliariorum: quoniam rectus procedit, multos ſinus portuoſos efficit, atq; ad finem

vſque magnis anfractibus, & crebris ſinibus pergit flexuoſus vſque ad mœnia Byzantij, cuius mucrone velut roſtro ſcinditur in duas partes, quarum rapidior & maior in Propontidem progreditur paulatim, oris recedentibus, vſque dum inter Chalcedonem & Byzantium dilatatur in quatuordecim ſtadia, ſimiliter pari introitu aſcendentes excipiens in pontum, vt excipit deſcendentes ex ponto. Altera pars ſinum efficit, cornu nuncupatum. ſed quid plura de Boſporo? ſine quo Byzantium nunquam extitiſſet, aut vulgaris vrbs remanſiſſet, cuius conditor & genius Agathodęmon Boſporus iure dici poteſt & debet, ſine quo non modò viuere cum dignitate, ſed ne naſci quidem potuiſſet. Et ne habeam inculcare, quæ poſtea dicam de Byzantio, id ferè omne Boſporo acceptum referre oportet, quod laudis tribui poteſt Byzantio.

De origine Boſpori, & de eius multis nominibus.

CAPVT I.

BOSPORI Thracici origo eſt pontus Euxinus. ſupra pontum eſt Mæotis, quam matrem & nutricem ponti diuulgauit hominum ſermo, iam ab vſque antiqua memoria traditus, Mæotidis finis Tanais, limes Europæ & Aſiæ Mæotidem Cimmerico freto excipit pontus, auctus Mæotide, & multis magníſq; fluminibus per Thracium Euripum exit in Propontidem. Et vt magni lacus fluuium aliquem emittere ſolent, ita pontus emittit in mare Aegæum velut flumen maximum, in principio anguſtum, in medio amplum, in fine ſtrictum. Finis appellatur Helleſpontus, medium verò lacus ſimilitu

militudinem gerens Propontis, principium Boſporus. Hunc multis nominibus ſcriptores appellant: Græci quidam αὐλῶνα. Pomp. Mela, canalem, alij Euripum Thracium. Herodotus modò ponti os appellat, modò αὐχένα. Laurentius vertit collum, poterat purè & Latinè reddere fauces pontici maris: Græci noſtræ ætatis λαιμὸν nominant. Turci eodem ſenſu Bogazin: fauces, inquit Liuius, ϛενὰ vocant Græci, Boſporum quidam recentes ſcriptores ſtenon nuncupant. Pomp. Mela etſi interdum totum fretum nominat fauces, tamen partem vltimam Boſpori poſitam inter Chalcedonem & Byzantium propriè appellat fauces, reliquam oris partem vocat os. In Boſpori, inquit, faucibus oppidum in ore Templum eſt. Oppidi nomen Chalcedon, Templi numen Iupiter, vbi diſtinguit fauces ab ore, ídq; aptè: ſiue exiſtimat pontum, vt omnes exiſtimant, exire in Aegæum velut per meatus cuiuſpiam animalis, nempe primò per Boſporum, quaſi per os & fauces ſubire in aluum, hoc eſt in Propontidem: deinde per Helleſpontum, tanquam per veſicæ fauces delabi in Aegęũ: ſiue putat mare Aegæum exire in pontum, id quod putare videtur, ſed falſò, vt paulò infrà oſtendam. Tum enim, reuera, Aegæum à Propontide velut ab aluo eiiceretur in pontum per fauces & os Boſpori. Non igitur minus rectè Threicias fauces Boſporũ appellabimus, quàm Lucanus Helleſpontum appellauit. Cicero Boſporum nunc introitum ponti, nunc os, atq; anguſtias dicit. Similiter Ariſtides Boſporum appellat εἰσβολὰς τοῦ πόντου. rectius Philoſtratus ἐκβολὰς τοῦ πόντου. Cùm Boſporus ſit ponti exitus potiùs, quàm introitus Pomp. Mela an-

gustias introitúmque maris venientis, nos fretum: Græci πορθμὸν appellant. Procopius restrictius hunc præfinire videtur in libro inscripto περὶ τῶν ἀνεκδότων, quem scripsit contra Iustinianum, contráque eius vxorem Theodoram. Byzantium, inquit, vtrinque fretum habet, vnum in Hellesponto circa Sestum & Abydum, alterum in ponti Euxini ore, vbi fanum nominatur: in Hellesponti freto tributum quidem minimè exigebatur. Præfectus verò à Rege missus in Abydo sedebat perscrutans, si qua nauis ferens arma sine Regis permissu iret Bysantiũ, aut si quis Byzantio soluisset, qui non ferret literas & signa hominum, quibus hæc cura mandata esset. Non enim fas quenquam ex vrbe Byzantio enauigare sine dimissione virorum operam dantium magistratui appellato magistro non dimissorum. Similiter si quis ad Barbaros mearet, apud fanũ Iouis præsidebat, qui perscrutaretur, si qua ex Romæorum ditione ferret, quæ ad hostes efferre non liceret: nihil tamen huic præfecto exigere licebat ab his, qui illac nauigarent. At ex eo tempore, quo Iustinianus accepit imperium in vtroque freto, constituit tributum publicum, & stipẽdio quidem vtrique freto præfectos afficiebat. Verùm edicebat, vt omni vi quàm plurimas pecunias inde auferrent. Prætereo cætera, quæ Procopius colligit contra acerbam exactionem à Iustiniano vtrique freto constitutam, hoc vnum duntaxat ex his percipe, Procopium Bospori & Hellesponti summas angustias strictè nominare fretum, vt Titus Liuius fretum Chalcidici Euripi vocat summas angustias canalis Eubœã diuidentis à Bœtia: certis & propriis etiam aliis vocabulis

bulis Bosporum scriptores nominant. Ptolemæus os occiduum ponti. Apollonius Argonauticorum poëta σκολιȣ̃ πόρȣ στεινωποῦ appellat. Arrianus fretum Mysium à Mysiis populis, cùm id Mysij accolerēt: deinde Thracium à Thracibus accolis. Potuit etiam appellari Bithynicum, & Mygdonium, & Bebrycium, cùm Bithynia, quæ claudit Bospori latus dextrum, Asiaticúmq;. Fuerit etiam appellata Mygdonia & Bebrycia. Herodotus nominat Bosporum Chalcedoniæ. Strabo os Byzantiacum. Ioannes Tzetzes appellat Bosporum Damaliten sua ætate nuncupatum, vulgò Prosphorium. Aristides ianuam ponti vocat, imitatus Pindarum, qui fretum Gaditanum portas dicit Gaditanas. Ora enim similia portis habentur: inde fluminum exitus ostia dicuntur. Plinius fretum Gaditanum appellat limen interni maris. Euripides clauem Ponti nuncupat Bosporum. Vnde autem vocetur Bosporus, etsi omnibus clarum, à bouis meatu: tamen dubium controuersúmque inter vetustissimos scriptores est, quænam bos illa fuerit, & quà transierit, quod non tantopere quærendum putarē, nisi hoc perspicuo facto, planè intelligere non possumus, vbi locus appellatus Bos siue Damalis, vbi Chrysopolis. Poëtæ tradunt Inachi filiam mutatam in bouis speciem, ira Iunonis fretum hoc transisse, ex eóque Bosporum appellatum fuisse. Polybius addit trāsiisse ex Europa ad locum sua ætate nuncupatum bouem. Arrianus ex quorundam sententia adiungit aliā, bouem fuisse, quæ huic freto nomen dederit, quam dicit Phrygibus vrgentibus incolumē transiisse fretum, positum inter Chalcedonem & Byzantium, ducémq;

illis extitisse, quibus diuinum oraculum datum erat, vt bouem transitus ducem facerent, cui obtemperantes incolumes transierunt, huiúsque meatus monimētum tradit esse bouem æream, excitatam à Chalcidonensibus, locúmque illic esse, qui vsque ad suam ætatem forsan ex hac appellaretur Damalis. sed vbi fuerit locus Bos siue Damalis dictus, posteà suo loco ostendā. Dionysius Byzātius affert quosdam tradere bouem œstro stimulatam ad promontorium, in quo postea conditum est Byzantium delatam traiecisse meatum medium, ex eóque hunc Bosporum, illud Bosporium nominatum fuisse. Alij verò testantur ideo sic nuncupatum, quòd omne fretum appellare olim solerent Bosporum, nonnulli scribunt accolas, siquando olim hoc fretum traiicere vellent, rates alligasse adiunctis bobus, atque ita traiecisse. Ex eóq; nomen adeptum fuisse. Nimphis tradit Acarionē historiæ mandasse Phryges traiicere volentes nauem ædificasse bouis caput in prora habentem. Hæc quidem ex antiquissimis scriptoribus attuli, vt cognoscatur num verè recentes scriptores tradāt, inter quos Ioānes Antiochenus, qui scribit à Byzante conditore Byzantij bouē in hoc fretum immissam traiecisse ad Chrysopolim, ex eóq; Bosporū appellatū fuisse, cum Byzas nepos fuerit Ious, quæ antequam Byzas nasceretur, hunc canalem traiecerat.

De Bospori principio, & fine, & de eius longitudine.

CAPVT II.

HERODOTVS Bosporum Thracium scribit longum esse centum & viginti stadia, sed loca vnde incipit, & definit, non explicat. Polybius

bius ſimiliter longum eſſe dicit, & loca quibus termi-
natur, nominat, nempe ex parte ponti fano nuncupa-
to ex parte Propontidis, Chalcedone. ſed fani nomen
non declarat, Iouiſne, an Dianæ, an Neptuni: nam ho-
rum trium fana ponuntur in ponti introitu. Sed Me-
nippus, & Arrianus in ſuis periplis Bithyniæ id fanum
nominant Iouis Vrij, & ponunt in Aſia, eandem Boſ-
poro longitudinem dantes à fano Iouis Vrij ad Chal-
cedonem. Similiter Pomp. Mela oram Boſpori Aſiati-
cam perſequens tradit templum in ponti ore poſitum
authore Iaſone ædificatum, cui nomen eſſet Iupiter. ex
eóque templo dicit, vt ingens pontus ſeſe aperit: quem
Herodoto teſte, vt videret Darius apertum, profectus
eſt ad Cyaneas à Græcis Planctas nuncupatas, vbi in fa
no ſedens contemplatus eſt põtum mirabilem, ex qui-
bus dubium cuipiam videri poſſit an fanum Iouis fue-
rit in Cyaneis petris: cùm etiam Dionyſius Orbis ter-
ræ ſcriptor tradat ex ore Boſpori Thracij (vbi fama eſt
petras Cyaneas errantes per altum inter ſe concurriſ-
ſe) mare multum aperiri. ſed ingens pontus non modò
ex inſulis Cyaneis ſeſe aperit, verùm etiam ex fano Io-
uis, quod etiam hodie ἱερὸν Græci appellant, poſito in-
tra Boſporum diſtante ab inſulis Cyaneis quadragin-
ta ſtadia atq; adeò pontus pateſcit à loco Boſpori lon-
gè interiori diſtante à Cyaneis plus ſexaginta ſtadia,
quem Dionyſius Byzantius appellat clauem ponti: vbi
dicit pontum eminentibus promontoriis tectum inci-
pere aperiri, nullo impediente amplius verũ aſpectum
maris, Symplegadáſque appellatas olim fuiſſe flexio-
nes multiplicium promontoriorum. Itaque Cyaneas

petras esse non modò insulas nuncupatas Symplegadas, sed etiam rupes cingentes littora Bospori, & radices promontorij, vbi hodie spectatur fanum, ex quo Darius contemplari potuit pontum longe latéque. At fanum nuncupatum alibi, quàm vbi hodie extat, non fuisse videtur ex Strabone, Distant (inquit) fanum Byzantiorum, & fanum Chalcedoniorum à Cyaneis insulis viginti stadia, quorum alterum fuit Iouis Vrij, alterum Serapidis. Quamobrē in sinu, quem Græci huius ætatis appellant Dios sacra, fanum Iouis fuisse videri potest. Præsertim cùm supra id, quod nunc vocāt ἱερὸν, Bosporus pergat angustus vltra duo miliaria, nimirum vsque ad Dios sacra, sed vt ibi aliqua Iouis ara fuerit. Tamen templum Iouis Vrij terminus Bospori ab authoribus celebratus illic non fuit, & erratum esse in Straboniano Codice, vel ex ipsius Strabonis verbis liquet, cùm ait apud templum Byzantiorum, & Chalcedoniorum fretum strictissimum esse totius Bospori, id quod non est apud sinum nuncupatum Dios sacra, tum magis ex Arriano tradente Cyaneas quadraginta stadia distare à fano Iouis Vrij, vbi idem totius Bospori os strictissimum esse dicit, ibidémque esse ostium ponti addit. Philostratus, & Dionysius Byzantius dicunt esse quatuor stadiorū, at obiicietur Polybius scribens fanum Iouis distare ab Europa duodecim stadia, obiicietur etiam Procopius, tradens Asiam atque Europam circum Abydum, & Sestum prope inter se accedere, iterúmque circa Byzantium, & Chalcedonem vsque ad petras Cyaneas olim appellatas, vbi fanum nunc ita appellatum. In his enim locis decem stadio-

rum

rum interuallo, eóque minus vtraque continens separatur ab altera. Quibus obiectis respódendum est: non intelligere Polybium de latitudine Bospori, sed de distantia fani ab Europa: fani enim arx sita fuit in supercilio promontorij, vbi etiam nunc castrum est, quod vulgus etiam Græcorum nominat ἱερὸν, id est fanum, aut si intelligit fanum iuxta litus Bospori situm, codicis Polybiani erratum esse, aut ipsum errare dicemus, Procopium prorsus à vera mensura aberrare, siue intelligit de interuallo inter Cyaneas sito, inter quas fretũ intercedens ex Strabone, & meo iudicio patet in latitudinem viginti stadiorũ, siue intelligit Cyaneas cautes, cingentes Bosporum, & promontorium nuncupatum fanum, vbi scriptores longè antiquiores dicunt duntaxat quatuor stadia latas esse angustias supra quas eminent duo castella, alterum ex Asia, alterum ex Europa, quæ Græci vsque ad hanc diem vocant ἱερὰ, vbi antiqua fana fuisse cùm ex antedictis assequor, tum ex meis oculis & pedibus: quibus infrà ostendam ab vltimis Bospori faucibus inter Chalcedonem, & Byzantium sitis, ad castella ἱερὰ esse centum & viginti stadia, quorum situs ostendit nullum locum in Bosporo tam aptum esse ad obsidendas Bospori fauces, quàm locus, vbi hodie ἱερὸν dicitur eiusmodi, qualis à Polybio describitur fanum esse locum natura munitissimum situm in ponti ostio, quẽ Byzantij ingenti pecunia mercati fuerunt oportunitate loci pellecti, ne vllam cuiquam commoditatem relinquerent in pontum, vel ex ponto nauigandi, nisi id cum voluntate faceret Byzantiorum. Is locus si ad superiorem ponti introitum

intercurrentem inter Myrleium & ſinum nũcupatum Dios ſacra fuiſſet, vbi Boſporus largior, & multo rapidior, & vndique ferè rupes præruptæ, nõ tam ipſi alios impediſſent, quàm ſemetipſos non habentes neque commodum acceſſum, neque portum. Adde quòd hoſtilbus commoditatem reliquiſſent muniendi promontorium quod fanum etiamnum appellatur natura munitiſſimum. Ad cuius radices fretum eſt anguſtiſſimũ totius Boſpori, adde etiam hoc promõtorium plenum ruinis retinere adhuc veſtigia veteris oppidi, in cuius ſummo etiam nunc extat caſtrum muris cinctũ, quod Turcorum præſidio diligenter cuſtoditur, oppoſitum oppido Europæ ſimiliter in ruinis iacenti: quod cum Byzantij tenerent ſitũ è regione fani Aſiatici ab Strabone nuncupati Chalcedonici, perſpexerunt commodiſſimum eſſe vtrunque tenere ad occupandas introitus pontici fauces anguſtas vtrinque portum habẽtes, olim cathenis claudi ſolitas, quæ vſque ad hunc diem in arce fani Aſiatici ſeruari dicũtur. quod diſtat à pharo huius ætatis quadraginta ſtadia, cui vicinas inſulas Cyaneas infrà oſtendam, ex quibus pleniùs liquebit fanum hodie nuncupatum eſſe illud Iouis Vrij fanum antiquiſſimum, quod Polybius, Herodotus, Menippus poſuerunt finem Bõſpori. Quos miror non vlteriùs poſuiſſe ſaltem duo miliaria, vſque ad ſinum Dios ſacra appellatum, quò vſque canalis Boſporius pergit anguſtus, vbi non multo latior alicubi, quàm ad anguſtias fani, quum etiam rectiùs finem Boſpori ad Cyaneas inſulas poſuiſſent: vt Dionyſius Byzantius, vt alij plerique. Inter quos Strabo. Cyaneæ, inquit, in ore ponti

ſitæ

ſitæ duæ perparuæ ſunt inſululæ, quarum altera Europæ propinqua, altera Aſiæ, diuiſæ inter ſe freto lato viginti ſtadia. cui conſentit Dionyſius orbis terræ ſcriptor. Sed ſiue Boſpori initium ſit à Cyaneis inſulis, ſiue à fano Iouis, longitudo, quam Strabo attribuit Boſporo, diſſentit ab aliorum longitudine: nam ſi initium ſit à Cyaneis inſulis, quas Strabo dicit diſtare à fano viginti ſtadia, non conuenit cum Arriano, neque cum meo iudicio. Illas enim Arrianus dicit diſtare quadraginta ſtadia à fano, à quo ſi Boſporus incipit, Strabonis mẽſura iuſta non eſt: quam ponit hoc modo: Cùm inquit, ex anguſtiſſimo freto intercidenti inter duo fana proceſſeris decem ſtadia, obuiam ſeſe offert fretum coarctans Boſpori fauces in quinq; ſtadia: cùm ab anguſtiis fanorum ad alteras anguſtias, quæ ſunt ad Hermęum promontorium ſint amplius quinquaginta ſtadia. Id quod ipſe menſus ſum. Et Herodotus cõfirmat. Darius, inquit, ponte Boſpori tranſitum coniunxit ad eum locum, qui eſt medius inter fanum, & Byzãtium, locúmque vbi pons iunctus eſt, continuatis nauibus. Polybius appellat Hermæum promontorium, à quo vſque ad Byzantiorũ cornu nuncupatum Strabo non abſurdè quadraginta ponit ſtadia, ſi rectè dimenſus ſum, & priuſquam dimetirer, collegeram ex Sozomeno. A promontorio, inquit, nuncupato Eſtiis ad Conſtantinopolim nauigatio eſt circa triginta ſtadiorum, à promontorio Hermæo ad promontorium Eſtias recta nauigatio excedit miliare. Ex quo patet à fano Iouis ad cornu Byzantiorum ſtadia eſſe amplius nonaginta. At ex Strabonis menſura eſſent duntaxat ſexa-

ginta, cùm à Byzantio ad fanũ ex antiquioribus Strabone ſcriptoribus ſtadia conſtet eſſe centum,& viginti:à quibus menſura codicis Pliniani etiam ab Hermolao emendati diſſentit. Boſporus,inquit, D. paſs interuallo Aſiam Europæ auferẽs abeſt à Chalcedone XII. M. D. paſs. Inde fauces primæ VIII. M. CCL. paſs. vbi Phinopolis,ſi errores ibi non ſunt notularum numerariarum,vt eſſe longitudinis non videntur Hermolao, certe mihi errare videtur ponẽs XII. M. D. paſs.à Chalcedone ad anguſtias Boſpori largas D.paſs.ſiue eas intelligit eſſe in Hermæo : vt intelligere videtur alio loco. Anguſtiæ,inquit,Thracij Boſpori appellantur latitudine D. paſs. quà Darius pater Xerxis ponte tranſuexit copias. At,vt iam dixi,Strabo ab anguſtiis Hermæi promontorij ad cornu Byzantiorum ponit quadraginta ſtadia.Herodotus ab his anguſtiis ad Chalcedonem miliaria deſignat circiter ſeptem,& quingẽtos paſſus, cùm locum vbi Darius pontem fecit, medium eſſe dicit inter fanum,& Byzantium:vnde fauces primæ non abeſſent à Chalcedone octo miliaria. Siue Plinius intelligit anguſtias fani, tum enim magis fallitur. Nam ex Polybio à fano ad Chalcedonem ſunt centum & viginti ſtadia. Quòd autem addit ab his anguſtiis ad fauces primas, vbi Phinopolis eſt, VIII. M. CCL. deſignat fauces prope Cyaneas, cùm dicit ibi eſſe Phinopolim, quam alio loco dicit eſſe iuxta Boſporum : aberrare videtur. Nam ſiue à promontorij Hermæi anguſtiis intelligit, ſunt amplius XII. miliaria ad Cyaneas,ſiue à fani anguſtiis, quas Arrianus tradit diſtare à Cyaneis quadraginta ſtadia. Sed quid diutiùs me

torquet

torquet Plinij inconſtantia,qui alibi non veretur ſcribere Cyaneas diſtare ab oſtio M. xiiij. ab Europa. M. D.quæ profectò non diſtant ab Europa plus octoginta paſſibus Romanis:neque ab oſtio,etiamſi eius initium ſit à fano Iouis amplius quinque miliaribus. Verùm illi non ferendi ingnorantes initium, & finem Boſpori, quos deſignat Euſtathius. Thracicum, inquit, Boſporum alij dicunt eſſe anguſtias Anapli nuncupati. Ego verò poſtea oſtendã Anaplum eſſe prope Eſtias promontorium, deinde adiungit Euſtathius diligentiùs perfectiúſque tradere qui dicunt ſupra Chalcedonem eſſe os ponti,vbi etiam ſunt maximæ anguſtiæ:nempe deſignat anguſtias,quas dixi vnas apud promontoriũ Hermæum,alteras ad fanum Iouis. In quo errore cognoui eſſe nonnullos Byzantios illic extimãtes Boſporum dici ex eo quòd boues vltrò citróque tranſire ſolitos ſæpe viderint. Plinius ſimiliter anguſtias Boſpori propriè Boſporum appellare videtur, Cùm ait, Boſporus D.P.interuallo Aſiã Europæ auferens abeſt à Chalcedone xij.M.D.P.inde fauces primæ. Nam quòd Xenophontis codices tam editi,quàm nondum editi habeant Chryſopolim Aſiæ vrbem extra ponti oſtium ſitam eſſe,ſic enim græcè eſt,ἔξω τοῦ στόματος,ſed exiſtimo legendum ἔσω,vel εἴσω τοῦ στόματος,cùm omnes Geographi intra Boſporũ conſtituũt Chryſopolim, quæ in penitiore Boſporo eſt:quã Chalcedon,& Byzãtiũ vrbes ab omnibus principibus geographis in Boſporo cõſtitutæ.Itaq; miror Herodianũ ſcribere Byzãtiũ ſitũ eſſe in anguſtiſſimo Propontidis freto,quẽ facile pateret, ſi dũtaxat dixiſſet ſitũ iuxta Propontidem. Quod for-

taſſe etiam Herodiani ætate Byzãtium aliqua ex parte, ſed minima ex tribus Propontidem attingeret. At ex ea parte fretum anguſtiſſimum non eſt, ac potiùs nullum fretum eſt, ſed lata Propontis, neſcio an imitatus ſit Polybium, qui Helleſpontum appellat Propontidis anguſtias. Varro Propõtidis fauces dixit, vbi Xerxes pontem iunxit. At hi, etſi poterant appellare ponti ſecundas anguſtias & fauces, tamen rectè appellarũt Propontidis. Nam influit in Helleſpontum Propontis, at non item in Boſporum: quin nuſquam Boſporus rapidior fertur aduerſus Propontidem, quàm circa Byzantium. In eodem errore eſt Euſtachius, ponens Chalcedonem in Propontide, ſic enim interpretatur Dionyſij verſum, χαλκίδες μὲν πρῶτα περὰ στόμα γαῖαν, τουτέστι περὶ στόμα, ἤγουν περὶ τὴν προποντίδα, cùm potius interpretari Boſporum debuiſſet. Similiter labitur Priſcianus ſic eũdem verſum latinè reddens: Sunt Chalcedonij primi poſt oſtia ponti, contra Herodoti Polybij. Strabonis, & reliquorum ſummorum ſcriptorum ſententiam, qui intercedens fretum inter Chalcedonem & Byzantium appellant Boſporum. Dionyſius Byzantius antiquiſſimus Boſporici Anapli ſcriptor promontorium, in quo ſitum eſt Byzantium appellat Boſporium, ex eo quòd bos illa, quæ nomen dedit Boſporo, ex hoc promontorio tranſierit in Aſiam. Sed quàm interdum Geographiæ negligentes fuerint, etiam inſignes Grammatici cùm ex aliis perſpexi, tum ex Euſtachio, & Priſciano, tum maximè ex Ioanne Tzetze, qui Boſporum Thracium appellandum eſſe Helleſpontium, & totam Propontidem Helleſpontiam præſcribit, magis quàm docet.

cet. Sed quàm arroganti licentia, ex ipſo loquente cognoſce. Boſporus, inquit, apud nos appellatur Thracius, & Helleſpontius, is, qui communi conſuetudine Proſphorion vocatur. Diſce etiam Helleſpontum, vnde, & quouſque tēdat. Ex Abydi anguſtiis, & ex omnibus mediis interiectis, vſque ad pontem Blachernarum Helleſpōtus appellatur, Bebrycium mare in medio poſitum circumcludens, maréque Heracleæ Thracicæ. Quis autem maris ſcriptor de Boſporis duobus ſcripſerit, & de Helleſponto, è turba multorum Hiſtoricorum haud ſcio, tamen Tzetzem ne mentiri in huiuſmodi rebus exiſtimes, ſed exactiùs dicere omnibus hiſtoricis, & magis memoriter, quàm quiſquam viuentium. Quis talem gręculam vanitatem, vel potius abaſgicam ferat? Profitetur ſe neſcire quis è multis hiſtoricis ſcripſerit de Boſporo. Et cùm hæc neſciat, tamen aſſeueranter affirmat ſe omnium optimè ſcire, quis ſit Boſporus, & Helleſpontus. De quibus cùm nihil doceat, ſed Tyrannicè præſcribat pauca, & in his paucis à ſeipſo diſſentit. Helleſpontum enim dicit appellari omne mare, quod intercedit inter Abydi anguſtias, & pontem Blachernarum, hoc eſt totam Propontidem, & partem Boſpori. cur Helleſpontum finit pontem Blachernarum? Cùm prius definierit Boſporū Thracium appellari Helleſpontiū etiam in mediis anguſtiis, vbi Darius pontem iunxit. Quid cauſæ hunc mouerit, cur tam temerè Boſporum præſcripſerit, dicam ne, an iuſſerit Helleſpontium eſſe appellandum? Non reperio: niſi fortè in Homero legerat πλατὺν ἑλλήσποντον. At Euſtathius exponit Helleſpontum anguſtum eſſe inter

Sestum & Abydum: latum verò ad Sigæum, & Rhœtium promontoria. Dionysius Alexādrinus Aeolidem regionem sitam esse dicit supra magnum Hellespontum; vnde aliqui interpretati sunt Hellespontum sibi partem vicinam maris Aegæi vindicare, partémque Propontidis, at propinquam, alij Tzetze similis πλατὺν καὶ μέγαν ἑλλήσποντον: minus rectè interpretati sunt totam Propontidem, vt ostendam in tractatione Propontidis. Nam Eustathius cùm vno loco ait Propontidem esse os ponti, corrigendus esset, nisi alio loco resipiscere videretur, cùm inquit, exactiùs, & emendatiùs dicunt, qui tradunt os ponti esse supra Chalcedonem, vt tradunt omnes Historici, Geographi, Poëtæque. Dionysius Alexandrinus, & Apollonius Rhodius, qui omnes, vt partiti sint Hellespontum, & Propontidem aliàs dicam: vt verò Bosporum terminarint, iam dixi, cuius de initio, & fine. quid certissimum habeam, si quis meam sententiam fortè requirit: Dico non modò ex capitis, sed etiam ex pedum sensu, initium Bospori à Cyaneis non à fano mihi videri intuenti à promontorio Phari, cui proximæ sunt Cyaneæ insulæ Europeæ ad promontorium Asiæ contrarium, propinquum Cyaneis Asiaticis pontum, coarctari in fretum latum viginti stadia. Vt tam rectè ibi Bosporus vocari debeat, quàm à Chalcedone, vbi finitur. Nam vt spatium, quod intercedit inter Chalcedonem, & Byzantium, dilatatur in stadia circiter viginti, deinde sensim in septem stadia stringitur, sic inter Cyaneas fretum interiectum latum est viginti stadia. Deinde sensim stringitur vsque ad Myrlianum promontorium in angustias paulo latiores angustiis

gustiis

gustiis fani. sed de Cyaneis copiosiùs dicitur. Iam de initio Bospori loquor, quod à Cyaneis duci asseueranter affirmo. Ergo, dicet quispiam, errarunt Polybius, Herodotus, Menippus, atque alij plerique antiquissimi, & eruditissimi, qui Bosporum fano Iouis terminarunt: errasse non dico, sed ita intelligēdos censeo, cùm id spatij, quod intercedit inter fanum, & Cyaneas Insulas suburbanis duorum fanorū solo freto diuisorum plenum esset ædificiis, hæc omnia tunc fana fuisse nuncupata, vt nunc eadem loca vocant ἱερὰ, atque ipsum os ponti ab arcibus fanorum ad Cyaneas vulgus vocat ἱερόν. Ita enim malo intelligere tantos autores, vt eos reuerear, potius quàm accusem negligentiam. Quamuis Polybius, id interuallum situm inter fana & Cyaneas excludere ab ore ponti videtur, cùm ait, à Cyaneis ad fanum Iouis Vrij, vbi est ostium ponti, quadraginta esse stadia. Quid enim necesse erat definire, esse os ponti, vbi est fanum, cùm etiam id sit, vbi sunt Cyaneæ? Similiter Strabo sentire videretur, cùm ait, Cyaneas inter se diuisas esse freto lato viginti stadia, tantundémq; easdem distare à fano Byzantiorū, quod est strictissimum totius Bospori Thracij, quódque etiam est ostium ponti, nisi prius dixisset Cyaneas Insulas in ponti ore sitas esse. Itaque Polybium similiter, vt Strabonem sentire dici cōuenit, potius quàm accusare negligentiam metiendi Bospori veram longitudinem, quæ si à Cyaneis incipit, longior est quadraginta stadiis, quàm si exorditur à fano. Non vt mihi soli videtur, sed & Arriano scribenti, à Cyaneis ad fanum Iouis Vrij esse quadraginta stadia, à fano ad portum Iauri insanæ quadra-

ginta à Daphne Byzantium octoginta ſtadia. Quare miror Dionyſium Byzantium ſcribentem Boſpori longitudinem centum,& viginti ſtadia patere, cùm Inſulis Cyaneis is Boſporum terminet. Niſi arbitrer ipſum ſecutum aliorum iudicium, ponentium initium Boſpori in fano, potius quàm ſuum: aut fortaſſe erratum eſt Codicis tranſcripti à neſcio quo,exiſtimante in Dionyſio ita legendum, vt in aliorum ſcriptorum Codicibus Boſpori dimenſionem legerat.Iam cùm ex antedictis liqueat,totius Boſpori longitudinem eſſe centum, & ſexaginta ſtadiorum, longè errat Soſimus Hiſtoricus,Boſporum tradens longum trecenta circiter ſtadia. Et promontorium fanum nuncupatum in ore ponti ſitum,diſtare à Chalcedone ducenta ſtadia, ſiue intelligit medium & directũ curſum Boſpori, ſiue eius oram terreſtrem,quam ipſe,quo ad fieri potuit,meis paſſibus menſus ſum, motus tanta authorum diſſenſione, quæ me currentem incitauit, vt pedibus ſemel, & nauigatione iterum,& ſæpius Boſporum perluſtrarem. Atque ita metirer à fine Boſpori ad promontoriũ Boſporium plus minúsve ſex ſtadia eſſe, à Boſporo promontorio ad Metopum,fauces ſinus Ceratinij menſus ſum oculis totidem ſtadia patere,à Metopo ad fanũ pedibus profectus ſecundum litus Europeum ambulaui circiter triginta nouem millia paſſuum meorum, qui deductis flexibus & ſinibus aduerti abſonam non eſſe menſuram eorum,qui à fano ad vltimas Boſpori fauces inter Chalcedonem & Byzantium ſitas numerant centum & viginti ſtadia: inde vſque ad Pharum,vbi Cyanea Europia oculo quantum æſtimare potui,rectè Arrianus numerat

merat quadraginta ſtadia, pedibus metiri non potui ob præruptum littus rupibus præcipitibus. Quamuis littus totum circuire tentauerim conſtanti quidem nixu, ſed inconſtanti menſura, vt enim pedibus manibúſque ad virgulta adnitens aſcenderam, confeſtim obiecta rupe præciſa & directa mihi cum periculo deſcendendum erat. Sed ſatis ſupérque de Boſpori longitudine, atque de eius principio & fine, quem aliqui ponunt, vbi principium exiſtit, habentes ratioñe nauigantium ex Propontide in pontum, magis quàm naturalis principij Boſporici incipientis à ponto, & deſinentis in Propontidem. Quod nihil mihi aliud eſſe videtur, quàm oſtia fluminum appellare initia. Eorúmque fontes finem: vt Cæſar oſtia Rheni vocat capita, alij ſcriptores fluminum, fontes nominare ſolent capita.

De latitudine Boſpori. CAP. III.

VARIA Boſpori latitudo eſt, ne quis forte ſeducatur, Herodoto, aliiſq; ſimpliciter præfiniẽtibus Boſpori latitudinem quatuor aut quinque ſtadiis, ea enim intelligenda eſt anguſtiſſima, vt profectò eſt duobus locis. Primus eſt ad fanum Iouis, vbi Arrianus & Strabo aiunt Boſporum anguſtiſſimum. Philoſtratus & Dionyſius Byzantius idem ſentiunt, atque definiunt largum quatuor ſtadia. Alter locus eſt ad Hermæum promontorium, quẽ Strabo, & Pomp. Mela dicunt latum quinque ſtadia. Polybius ſimiliter ſentit, additque ſtrictiſſimũ eſſe oris pontici. Dionyſius Byzantius ait: Quatuor ſtadiorum has vtraſque anguſtias fune menſus eſſem, niſi ſuſpitioſi

accolæ me deterruissent. Sed tamen quantum oculis iudicare poteram, mihi videbantur, eadem fere latitudine dimidio quidem arctiores, quam Hellesponti, tametsi Lucanus Hellespontias aut arctiores, aut non minus arctas designare videtur his versibus,

Threïciásque legit fauces, & amore notatum
Aequor, & heroas lachrymoso littore turres.
Quà pelago nomen Nepheleïas abstulit Helle,
Non Asiam breuioris aquæ disterminat vsquam
Fluctus ab Europa, quanuis Byzantion arcto
Pontus, & ostriferas dirimat Chalcedona cursu.

Hæ Bospori solæ duæ angustiæ sunt notatæ literarum monumentis. At piscatores nostræ ætatis alias ponunt angustias. Vnas quidem à promontorio Europeo nuncupato Estiis, ad littus Asiaticum, quod vulgò vocatur Cecrium, eásque piscatores nonnulli testantur tam angustas esse, quàm ad Hermeum promontorium, alias angustias definiunt piscatores inter promontorium Argyronium, & Milton. Quas tam angustas inquiunt, quàm ad fanum Iouis. Equidem ipse alias animaduerti angustias inter Coracium promontorium, & portum Lyciorum. Alias inter promontorium Clidium, & littus contrarium vicinum Vico Stauro nuncupato. Reliqua Bospori latitudo varia est, sed vix vsquam excedit duodecim stadia, nisi vbi in aliquos sinus dilatatur. Atque vbi principium est inter Cyaneas latum viginti stadia, & finis inter Byzãtium & Chalcedonem, quem Polybius dicit patere in longitudinem quatuordecim stadiorum. Antoninus Pius in suo itinere traiectum ait à Byzantio ad Chalcedonem esse quatuor mille passuum.

ſuum. Plinius Chalcedonem ſcribit diſtare Byzantio ſeptem ſtadia. Idem alio loco, Pelamidũ, inquit, omnis captura Byzantij. Magna Chalcedonis penuria M. paſſ. interfluentis medij Euripi: ſic enim legebatur ante caſtigationem Hermolai. At is legendum cenſet D. aut D C. & Strabonem affert id interuallum tradere πεντεσταδίου: quaſi verò duntaxat de loco Boſpori anguſtiſſimo intelligi poſſit. Quaſi verò, vt Plinius ait, ex eo loco territi piſces ſaxi aſpectu miri candoris peterent Byzantium. At locus vbi fuit hoc ſaxum non fuit in Euripi anguſtiis quinque, aut quatuor ſtadiorum: ſed, vt infrà oſtendam, in traiectu lato plus minúsve mille paſſibus. At enim quantum oculis æſtimare potui, Euripus intercedens inter Chalcedonem & Byzantium, non attingit duo de viginti ſtadia. Dionyſius Byzantius canalem Boſpori intercurrentem inter promontorium nuncupatum Bouem ſiue Damalim, & contrariũ promontorium Boſporium nominatum, in quo Byzantium ſitum eſt, ſcribit latum eſſe ſeptem ſtadia.

De figura Boſpori, & de eius decurſu, certo quidem, ſed multiplici. CAP. IIII.

QVAE Boſpori figura, quíve decurſus an continuatus à principio ad finem decurrere perſeueret, an interdum intermittat defluere, qui flexus, qui ſinus, vtrum canalis per planitiem, an inter montes: rapidus ne ſit locorum anguſtiis, an obiectionibus promontoriorum, quodnam eius littus præceps, & præruptum, & quod planum: iam declarare conabor. Boſporus non rectus procedit, ſed

flexuo

flexuosus, vt scribit Apollonius Rhodius & Heratosthenes, σκόλιος, at quo modo: non scribunt. Progreditur enim non Meandri more, aut aliorum fluminum, quæ recuruis & tortuosis flexibus feruntur, non aptis ad nauigandum: sed ita ipsum natura incuruauit, vt subinde ad parallelas promontoriorum eminentias fractus, per multósque anfractus retentus, sedatior mearet, aptiórque ad nauigandum decurreret vndique mõtibus cinctus. Vnde fit, vt non modò triginta portus nobiles habeat, sed totus fere portuosus sit, qui si planitie cingeretur, aut rectus pergeret, valde ad nauigandum incommodus esset. At per anfractus portuosos, amplos pergens ad formam normæ ad nauigandum commodissimus habetur. Vt enim norma fabrilis constat regulis duabus, ita iunctis capitibus duobus, & diuaricatis alteris capitibus, vt rectum angulum efficiant: ita Bospori decursus ex ponto exiens à positione cœli media inter Orientem solstitialem, & Septemtriones ad Hybernum occasum directo cursu procedens amplius duo miliaria primum latus anguli normalis efficit ad sinum Bathycolpon nuncupatum, à quo flexus ad Orientem Hybernum recto itinere pergens in longitudinem paulo amplius duorum miliariũ alterum latus normæ complet. Exinde alio facto angulo normali accedit ad promontorium Hermæum circiter tria millia passuũ Romanorum ad occasum versus. Inde à septemtrionibus ad meridianum cardinem à regione cæli media inter Septemtrionem, & ortum solstitialem ad occasum Hybernum peruenit Byzantium: vnde à Septemtrione ad Meridiem rapitur in Propontidem. In summa, ab initio

ad finem

ad finem ſeptem facit anfractus non modò Boſporicus canalis,ſed littus etiam vtrinque canalem cingens. Hi ſeptem anfractus alterni retundunt alternas ſeptenenas rapidas confluentis percuſſiones, & retorquent in contrarium littus. Primus decurſus effluentis Boſpori ab initio rectus defertur in Europam ad locum appellatum Petram Dicæam. Alter in Aſiam ad locum Glarium nuncupatum. Tertius in Europam contra Hermæum promontorium. Non igitur decurſus Boſpori à ponto ad Hermæum promotorium ſimilis eſt ob ſimilitudinem, vt Polybius ait, locorum vtrinque Boſporum attingentium. Cùm iam viderimus ob ſimilitudinem duos decurſus confici vltra promontorium Hermæum diuerſos à communi decurſu Boſpori. Id quod ego iterum,& ſæpius vidi,& piſcatores teſtantur,atque Dionyſius Byzãtius inter Dicæam petram,& promontorium Hermæum ponit ὀξύῤῥουν καὶ πρόῤῥουν, promontoria ita nuncupata à vehemẽti defluxu Boſpori Quartus decurſus defertur in Aſiæ promontorium vulgò nominatum Moletrinum. Quintus in Europam, ad promontorium,& à quo violenter reiectus,ita fertur in Aſiam vt exiliter deinde repulſus ab Europa iactetur fluctuans iuxta Aſiam primò ad vtrumque promontoriũ, claudens vicum Chryſoceramum, poſtea ad promontorium dictum Bouem,ſiue Damalim. A quo ſeptimus repulſus rapidus fertur ad promontorium Boſporium, ſiue Byzantium nuncupatum. Cuius mucrone diciſſus deffluit in duas partes, quarum rapidior præcipitat in fretum ad Propontidem verſus. Altera debilior exilit in ſinum Cornu appellatum. Hi ſeptem decurſus flu-

ctuum adeo impetu rapido feruntur, vt remos præter nauigantium vi rapiant, molásque versare valeant: vt nouem locis moletrina constitui possint. Neque tantum molas, sed & naues remis, & velis impulsas retardent, & longè retro interdum conuertant: atque adeo pisces ipsos, & cancros à celeritate nominatos equites iter terrestre inire cogant. In cæteris locis defluxus Bosporici feruntur similes ob similitudinem locorum ex vtraque parte canalem attingentium. Quibus similibus vtriusque continentis contractus fluuij in modum descendit. Vnde autem fiat, vt hi septem decursus defluxionis Bosporicæ sint rapidiores cæteris fluctibus, & efferuescentes in terram, cùm littus attigerint, referuescant, & reuoluantur idemtidem. Profectò id fieri existimo, non tam locorum angustiis, vt quidam putant, quàm anfractibus promontoriorum obiectorum, quibus vt refractus retardatur, sic angustiis procliuior, incitatiórque labitur. si enim angustiis locorum id fieret, rapidior esset apud fanum Iouis. At ibi rapidus non est ob directum canalis alueum. Nam primus anfractus, & vltimus patentes in latitudinem circiter miliaris, non tam angustiis vtriusque continentis refringũtur, quàm obiectione promontoriorũ fluctus reiicientium in contrarium littus, vt ab Hermæo promontorio tanquam ictu quodam repulsus in opposita Asiæ loca recidat, illinc rursus reuertens, ad promontorium Estias fertur, à quo refractus incurrit in locum Bouem. Tantóq; impetu hi anfractus retorquentur, vt non modò vndarum partem maiorem & violentiorem deorsum detrudãt: sed etiam debiliorẽ, & communem Bospori decursum

sursum

sursum versus recurrere cogant. Vidi etiam reflante vento reiectos fluctus à promontorio Bosporio per vertices ferri ad Estias versus promontorium, vbi colluctatio quędam vorticosa videtur contrariorum fluctuum, aliorum descendentium, aliorum ascendentium. Sic enim vndarũ cursus fertur contra promontorium Bosporium, vt & fluuios ingredientes sinum nuncupatum cornu, & fluxum Bospori illuc reiectum exire non permittat: sed cogat eos ascendere vltra tria miliaria, id quod percipitur etiã oculis vulgi, cùm flumina sinum cornu ingressa turbida ex multis pluuiis, non possunt subire cursum fluxus delati à loco Boue nuncupato ad promontorium Byzantinum. Vbi videntur aquæ turbidæ ascendentes amplius stadia quindecim diuisæ à decursu fluxus clari & cerulei descendenti à promontorio Estiis. Ad quod decursus rapidus quidẽ defertur, sed paulo infra multis vorticibus circumfertur ob reiectiones aliorum promontoriorũ. Itidem fluxus ad promontorium Asiæ, quod vulgò vocant Moletrinum, & si assiduo, & rapido cursu deiicitur, vt eius murmur circumsonans audiatur. Tamen paulò infra variè & multipliciter reuoluitur ob repulsiones contrariorum fluctuum. Itaque duplici cursu ferme vsque ad fanum Iouis fluxus Bospori mouetur, vno quidem deorsum versus depulsus à locorum angustiis & reiectionibus promontoriorum, alteri sursum reiecto à violentia fluxus descendentis, & cohercito sinibus, & flexibus. In summa, quos dixi promontoriorum & fluctuum anfractus septies cursum communem Bospori sistunt, & violenter cohercent, vt cogant ipsum retrorsum currere. Ni-

mirum primus decurſus contra petram Dicæam olim nuncupatam delatus retundit fluxum Boſpori commu nem in Bathicolpon ſinum ita nominatum, vſque ad Scletrinum ſinum. Secundus, à promõtoriis Aſiæ, quorum vnum appellat Dionyſius ὀξύῤῥουν, alterum περίῤῥουν: repulſus decurſum repellit communem in ſinum Soltanicum dictum, vſque ad promontorium Turcicum nominatum. Tertius, à promontorio Hermæo reiectus reiicit in ſinum Phidalię, vſq; ad Commarodes. Quartus, à promontorio Moletrinario in ſinum Anapli appellatum, vſque ad promontorium Amanolum. Quintus, à promontorio appellato Eſtiis in ſinum τῶν χηλῶν, ad Neocaſtrũ vſque. Sextus, & ſeptimus refracti à Damalico & Boſporio promontoriis, reiiciunt defluxum debilem ad loca ſuperiora, ad promõtorium Eſtias verſus. Hæc quidem multa attuli, vt planius percipiantur Hipparci per pauca verba, ſed multi momenti. Is enim narrat Boſporum, & ſi ſolum defluxum habeat, & non refluxum, tamen μονὰς ποτὲ ποιεῖσθαι, hoc eſt, manſiones facere, ſtare, ſubſiſtere. Ex ante dictis iam facilè cognoſcimus Mæotim eſſe matrem ponti, & pontum Boſpori patrem, & propontidis. Et Helleſponti, contra Procopium ſcribentem duo maria Aegæum, & Euxinum nominatum Pontum coire inter ſe ad Byzantij partem Orientalem, contra etiam eos, qui aſſerere audent illorum originem eſſe à freto Gaditano. Per quod dicunt mare ingrediens nuſquam deſinere, quoad in Colchos peruenerit. Nam quod, vt ipſi etiam fatentur, effluxus ponti velut fluuius deſcendat ad vrbem Byzantium, dicunt nihil ad rem referre: omnibus enim fretis affectiones

nes

nes accidere ſolitas eſſe, quæ nulli rationi perſpicuæ videntur, quas nemo vnquam explicare potuit, ne Ariſtoteles quidẽ ratiocinationis naturalis princeps. Qui huiuſce rei cauſa ad Chalcidẽ Eubeoæ profectus Chalcidici freti, quod Euripum nominant, rationem naturalem exactiſſimè ſcrutari volens, cùm diu multúmque huius curſus inſtabiles, & vagos conſideraſſet, miſerè mortuus eſt. Maxima pars ſcriptorum tradit hunc Euripum ſeptem curſus in die definire, totidémque referre. Quid Cicero inquit Chalcidico Euripo in motu idẽtidem reciprocando putas fieri poſſe conſtantius? T. Liuius contradicit, ventóſque affert, ab vtriuſque terræ præaltis mõtibus ſubitos, ac procelloſos deiici, fretúmque ipſum Chalcidici Euripi ciere, eiúſq; motum non ſepties die (ſicut fama fert) temporibus ſtatis reciprocari: ſed temere in modum venti, nunc huc, nunc illuc verſo mari, velut monte præcipiti deuolutum, torrentem rapi. Equidem in Chalcidem cùm veniſſem, Liuij ſententiam probare non poterã, cùm nullo flante vento certis temporibus contemplarer modò ferri ab ortu Solis, modò ab occaſu tanto impetu, vt ventos contrarios, & plena nauigia contra nauigantia ſecum aſportaret: moláſque multas ab eo verſari vidi aliquot horas ab ortu ad occaſum Solis, aliquot ab occaſu ad Orientem. Cùm autem ipſe à moletrinariis, qui ex molarum motu acceſſum, & receſſum omnium maxime animaduertere habent neceſſe, percunctatus eſſem, quoties, & quot horas nunc huc, nunc illuc conuerterentur molę, reſponderunt communiter, intra viginti quatuor horas curſum quater mutari ſolitum eſſe: ſex horis ab vna

parte accedere,totidem ab altera recedere. Cùm autem adiungere inciperent, esse quædam tempora, cùm has certas vices non obseruaret: & ipse nimium attẽto vultu,& animo excipiens illorum sermonem, & rei veritatem scire cupiens, quænam essent illa tempora inquirere aggressus, deprehensus à quibusdam Coryceis, & repente correptus, vt explorator aliquãdiu in custodia retentus sum. Iam in freto diuidente Italiam à Sicilia multa præter rationẽ fieri solent. Videtur enim ex mari Adriatico fluxus illuc accedere, & ex mari Thirreno, sed hoc repente crebros vortices à nulla nobis perspecta causa ciere, & naues perdere perspicitur. Propterea quæ à Poëtis dicuntur à Charibdi, absorberi. Qui verò dicunt in freto siculo multa fieri præter rationem, iidem putant plurima eiusmodi præter rationem fieri in omnibus fretis, ex proxima vtrinque terra, cuius angustiis aiunt cursum fluxus in quasdam necessitates cogi, rationem non habentes, quamobrem etsi fluxus à fano Iouis ad vrbem Byzantium videtur ferri: tamen nemo, inquiunt, recte afferet mare Aegeum, & pontum illuc desinere, quorum opinionem confirmare videntur piscatores nostrę ætatis piscari in Bosporo soliti. Hi enim testantur Bosporum immensos gurgites, & voragines habere. Neque omnino totum Bospori fluxum abire Byzãtium, sed eius quandam partem superam, & summam hominum oculis perspicuã ex ponto deferri Byzantium versus, alteram vero partem inferam attingentem vadum contra decursum superi, & summi fluctus procedere, id quod ipsi se colligere dictitãt ex eo, quòd postquam retia deiecerunt in profundam altitudinem,

semper

ſemper ab imo fluxu aſportata feruntur ſurſum ad fanum verſus. Vidi tempeſtatibus nauigia demerſa nuſquam extitiſſe, neque eorum vectores, quod argumento eſt fretum hoc quoſdam abyſſos & voragines habere: in quarum altitudinem contrariis fluctibus præcipitia agantur, ea quæ demerguntur. Sed de his vt quiſque volet, iudicet: ego tamen pontum per Boſporū in Propontidem non modò decurſus perpetuos medij aluei tenere, ſed etiam ad certos anfractus conuerſiones perpetuas ſempiternáſque cōficere cùm ex antedictis perſpicio, tum ex illis cauſis, quas vt probent paludem Mæotidem exſiccandam eſſe, & pontum conuerſum iri in paludem, quidam afferunt nimirum multitudinem fluminum exaggerantium, differētiam vadorum: ex his enim cauſis pontus mihi potiùs aſſiduo decurſu defluxurus per Boſporum, quàm aut Męotis in terram, aut pontus in paludem conuertendus eſſe videtur. Dicunt enim permeantium in alueos fluminum multitudine cùm humor cōtinenter augeatur, nec aliunde exitum habeat, neceſſe fore, excreſcat, vt tādem efferri per oſtia cogatur: proptereáque cœni, arenæque, & reliquę materię multitudine, quā continenter innumeri amnes defluentes in Mæotidem, & pontum deuehunt adeo al ueos Mæotidis, & ponti complendos eſſe, vt ſuperfluere humorem, & per oſtia exire futurum ſit neceſſe, tandémque Mæotidem in terram, & pontum in paludem conuerſum iri. Nam quòd ad Mæotidem pertinet, Ariſtoteles tradit eius vadum exaggeratione eorum, quæ aſſiduè deferūtur à fluminibus excreuiſſe, vt naues ſua ætate multò minores, quā anno ante ſexageſimo quæ-

ſtus

ſtus gratiam in Mæotidẽ ingrederentur. Mæotis enim, vt Polybius ait, iam repleta eſt, & altiſſima eius pars quinque, vel ad ſummum ſeptem vlnis altior non eſt. Miror intra ſexageſimum annum maiorem exaggerationem factam eſſe, quàm ab hinc ætate Ariſtotelis, & Polybij. Nam nautæ noſtræ ætatis teſtantur ſimiliter adhuc habere ſeptem vlnas, quid quod ratione, qua demonſtrare conãtur pontum ex accumulatis fluuiorum coaceruationibus replendum eſſe. Eadem probare poſſemus mare internum ex ponti perpetuo influxu exaggerandum eſſe. Nam quòd dicunt vadum ponti minus altum, quàm maris Aegei, idcirco tardiùs pontum exiſtimo paludem fore, quàm ſi magna altitudine eſſet, nam vt fluminum lubrici congeſtus aſſidui ponticum vadum ſublimiùs reddiderint, ſic pontus in ſublime elatus decliuior delabitur in Aegeum, & quantò hinc, atque illinc fit preſſior, atque ang·ſtior, tantò celerior in Boſporum deuoluitur. Quòd ſi in minorem altitudinem Aegeum mare deprimeretur, quàm pontus, eò putarem pontum exaggerationem fore, repulſante Aegei vado eminentiori. Adde, quòd antequam põti os apertum eſſet, facilius exaggerari debuit pontus, cùm vndique circumclusſus eſſet montibus, at tum infinitis ſeculis exaggeratus non eſt. Eo minus exaggerabitur, cùm habet exitum, per quem continenter tantum poſſit efferri, quantum infertur, ac ſi vadum magis alleuaretur, tamen palus non fieret. vt enim illud extolleretur, ita põtus aſſurgeret, præſertim infinitis fluminibus auctus, & eminentibus montibus clauſus. At maris natura eſt, vt ſua vi ſpirabili reiiciat ea, quæ ingerantur. Neque eadem

eadem maris ratio est, quæ fluminum, quantum pertinet ad exaggerationem. Illa enim in ostiis suam vim ostendunt. sed suos aggeres paulo vltra ostia promouent, vel sua imbecillitate, vel repellente vi ponti. Ac tantum abest, vt ostiorum exaggerati congestus ponti vada efferant, vt pontum, si fortasse paulo angustiorem reddere possunt, eò violentiorē facere debeant ad trāsmittendam fluminum materiam reiectam, atque vehementiorem ad vada excauanda in maiorem altitudinem, cur tot lacus immēsa profunditate vndique influentibus, nullis manifesto effluentibus, paludes non efficiuntur? Cur sinus Bospori nuncupatus cornu, tanta altitudine est: in quem cùm duo flumina deuehant assiduam terræ aggerationem, & purgamenta Constantinopolis, vtrinque proiiciantur, non tot annis aggeratur? prçsertim rapido cursu Bospori fluxum sinus retardante & impediente: quia tanta est Bospori rapiditas, vt sensim ea extrudat in Propontidem. Quare vt ex his rationibus pontus obruendus esse non videtur: ita Bosporus maiori impetu effluere videtur per Bosporum. Quò enim magis ponticum attolletur, eò facilius deferetur, quàm si id in altam profunditatem deprimeretur, quàm si abyssos haberet, per quas penetrans in tartarum Platonicum secū aquæ partem deportaret, quas si, vt Oceanus vnde recedunt & accedunt omnia flumina, haberet, profectò minus efflueret in Bosporū: ex eo etiam colligitur Bosporū existere ex ponti accessu, & non Aegæi maris, quòd illius aqua dulcis sit, vt pōti longè dulcioris mari Aegæo ob copiam fluminū pontum subeuntium. Dulcem pontum Arrianus probat ex

eo,quòd pecora circumuicina eius aquam bibant, ipse Bosporum etiam percipio similiter dulcem esse. Quòd totus aliquando conglaciauerit tempore Copronymi tyranni,anno enim à Christo concepto septingentesimo, & quinquagesimo sexto, hyems fuit perfrigida acerrimáq;,& gelu maximum, vt ponti Euxini ora maritima in latitudinem centum milliarium glacies rigore in lapidis duritiem conuersa sit:glaciésque à summo mari ad profundũ crassa extiterit triginta cubita. Præter hæc cùm eiusmodi glacies fuisset niue tecta, creuit viginti alia cubita ita mare, vt cõtinenti assimilaretur, & pedibus calcaretur hominum, cæterorúmq; animalium mansuetorum & agrestium à Zicchia ad Danubium, & reliqua ora maritima vsq; ad Mensembriam. vt Bosporum Thracium vltro citróque transirent iumenta onusta, & boues plaustra onusta trahentes, deinde Februario mẽse glacies in plurimas sectiones collibus & Insulis multorum iugerũ similes, & pares dissrupta, & ventorum vi Byzantium per Bosporum acta in Propontidem, & in Hellespontum, in quibus essent animalia mãsueta & agrestia viua,& mortua gelu constricta: ex his glaciei sectionibus quædam in Acropolim Byzantij impacta contriuit gradus, quibus è mari in vrbem ascendebatur, alia glaciei sectio ingentis mo lis ad murum allisa illum magno impulsu concussit, vt non modò muri, sed etiam domus vicinæ labefactaren tur:atque alia pergrandis glaciei moles à manganis ad Bosporium portum, hoc est primum collem olim Byzantium, nunc Regis claustrum cinxit. Cuius altitudo muros superabat. Equidem ipse vnam, & alteram hyemem

mem Byzantij frigidam ſenſi, ſemélque & iterum vidi Boſpori ſinum nominatum Cornu ab oſtiis fluminum ad Galatam conglaciaſſe, non quidem glacie, quæ ſuſtineret homines, ſed tamen tanta, vt ſcaphæ vltro citróque commeare non poſſent, niſi remis ante glacies frangeretur: ſed hæc hactenus generatim de Boſporo. Nunc per partes ſingula eius loca tam antiqua, quàm noua proferam, tum promontoriorum, & vallium ſitus, & fluuiorum ortus, & perennitates, & portuum commoditates, & ſinuum felicitatem, è quibus primũ tractabo ſinum Cornu appellatũ, Boſpori nobiliſſimã partem.

De Boſpori ſinu Cornu nuncupato.

CAP. V.

CVM ex ponto Boſporus ad Byzantij acceſſit promontorium Boſporium appellatum, huius promontorij roſtro in duas partes ſcinditur, quarum maior & violentior inter Chalcedonem & Byzantium per fretum pergit ire ad meridiem, altera debilior curſum ſuum inflectit ad occaſum in ſinum, quem efficit Boſporus intercedentem inter Conſtantinopolim & Galatam: hunc ſinum Procopius ſcribit indigenas appellare Cornu, à Ceroeſſa matre Byzantis: qui Byzantiũ condidit. Dionyſius Byzantius ſimiliter Cornu nuncupat, & rationem huius nominis affert à ſimilitudine, quam habet cum cornu. Strabo appellat cornu Byzantiacum, & declarat, cui cornu ſimilis ſit, nempe ceruino, nam in multos ſinus perinde, quaſi in ramos quoſdam diffunditur. Plinius, eiúsq; ſimiolus Solinus, promontorium, in quo

ſitum eſt Byzantium, vocant modò Chryſoceras, modò Auri cornu. Marcianus Capella ceras Chryſeon, arbitror Capellam, & Solinum ſecutos Pliniani Codicis erratum, aut Plinium ipſum errare, id quod vel ex Plinij verbis percipi poteſt, cùm ait ex ea cauſa Byzantij promontorium Auri cornu appellatũ eſſe, quod Thunni aſpectu ſaxi albi in littore Aſiæ ſiti repente territi ſemper præcipiti agmine promontorium Chryſoceras petant, cùm ea de cauſa potius ſinus appellãdus ſit Auri cornu, præſertim ciuibus Byzantinis ita ſinum ſuum appellantibus, è quorum numero eſt Dionyſius Byzantius, cui potius, quàm Plinio fidem adhibere debemus, & Straboni, quos vidiſſe conſtat Ceras Byzantiacum. At Plinium fortaſſe decipere potuit ambiguitas Polybij, ſcribentis Boſpori fluxum repulſum à loco Aſię nominato Boue ferri Byzantium, à quo inquit ſciſſi Boſpori parua pars in ſinũ ſuum delata definit Cornu nominatum, maior verò fertur per meatũ. Aut ſi Plinius deceptus non eſt ex eo, quòd fortaſſe Polybius ſit in eadem ſententia, poterimus vtrumque appellare Cornu. Cùm permulta promontoria à Geographis cornua appellentur, vt Cyprus ceraſtis à multitudine promontoriorum, præſertim cùm Byzantij promontorium multos Colles habeat, quibus curuata in tria cornua Conſtantinopolis tricornis rectius, quàm triangula appellari poſſit. ſed illi ferendi non ſunt, qui tabulis etiam iterum & ſæpius editis tradunt cornu Byzantium eſſe promontorium Galatæ, ſitum contra Conſtantinopolim. Sinus initium faciunt duo promontoria, vnum à Meridie appellatum Boſporium, alterum à Septẽtrionibus

nibus Metopum olim dictum. Tria enim promontoria triangulum efficientia inter ſe, diſtantia plus minúſve milliare ſupra Boſporum eminent. Duo quidem ab Europa in faucis ſinus impendent, ſcilicet Boſporium & Metopicum, tertium ab Aſia Damalicum appellatum: à quo Boſporus tendens ad occaſum flectitur ad Meridiem, ex quibus cognoſcitur Procopius errare, tradens à Sycis nũcupatis fretum cornu nominatum incipere. Oſtia cydari, & Barbiſæ fluminum ſinui cornu finem conſtituunt, cuius longitudo ab ortu æſtiuo procedit circiter octo ſtadia ad occaſum hyemalem, deinde ad occaſum æſtiuum, inde flectitur ad Septẽtriones, quem iure ceras Chryſeon appellauit antiquitas: cùm & piſcoſus, & portuoſus maximè ſit, vno ore multos intra ſe portus amplectens, vniuerſos vſque ad marginem littoris profundos montibus circumdatos efficientibus octo flexus, quatuor quidem à latere dextro ingredientium, in quo eſt Galata primum flexum in longitudinem circiter bis mille paſſuum collis Metopicus, & Galatinus leuiter incuruant, vt nuſquam hic flexus latior ſit centum paſſibus. Secundus flexus fit à colle Galatino, ita eminenti in ſinum ceratinum, vt ille ex tribus partibus eò alluatur, collíſque Galatini latus vergens ad occaſum hunc flexum efficiat longè intus recedentem, vt ſi ab intimo flexu rectam lineã duceres ad collem Metopicum, eminentem ſupra oſtium ſinus intra lineam, includeres totum oppidum Galatam, & maximam partem ædificiorum ſuburbanorum, partim eminentium ſupra Galatã, partim in collis iugo ſitorum. Huius flexus maxime portuoſi receſſus longior, quàm

nauale longiſſimum triremium regiarum in circuitu eiuſdem explicatũ,altero tanto latiorem reddit ſinum ceratinum,quàm patet inter Conſtantinopolim,& Galatam. Terminatur Mucrone vireti Regij inchoante tertium flexum minus curuum, ſed eadem ferme circuitus lõgitudine. Poſt quam ſinus inflexus ad ſeptentriones,quarto flexu mediocri accepto finitur oſtiis Cydari,& Barbyſæ.Iam verò ſiniſtrum ſinus latus,in quod eminent ſex colles Conſtantinopoleos, ſimiliter quatuor flexus admittit vrbis,primus collis adeo eminet in ſinus oſtium , vt totus vltra alios colles in altum proiectus ſit, & tanquam de induſtria immiſſum brachium protegat ſinum à ventis, ſecundus, & tertius colles interiùs recedunt ad Meridiẽ verſus.Reliqui ſic eminent in ſeptentriones,vt duos receſſus duorum arcuum ſimilitudinem gerentes accipiant Quorum primum exprimunt radices primi,& quinti collium eminentes. Alterum quinti, & ſexti in ſinum proiectæ, hos duos receſſus tertius maximus flexus intra ſe includit. Adeo enim extra cæteros ſiniſtri lateris colles eminet, primus collis efficiens angulum vrbis ab ortu Solis,& ſextus inflectens alterum vrbis angulum ab occaſu, vt ſi lineam ab horum alterutro. mucrone duceres ad alterum mucronem intra lineam, includeres ſinum Ceratinum, & Galatæ planitiem maritimam.Id quod diuino munere tributum tuetur ſinum,atque defendit à ventis. Quartum receſſum extra vrbem recipit ſiniſtrum latus, vbi ſinus ipſe, & colles circumſurgentes inflectũtur ad Septentrionem magno naturæ beneficio. Ne ab occaſu venti incurrere directi poſſint in longitudinem ſinus.

Vnde

Vnde fit,vt ex omnibus partibus excipio fauces circũdatus collibus perpetuo dorſo coniunctis, quos inter & ſi intercedunt crebræ valles, tamen dorſum non penetrant, & breues ſunt. Aut ſi vna aut altera oblonga eſt, in valliculas deſinit flexuoſas,inter quas interiectus aliquis collis in earum fauces eminet. Strabonis longitudo,quam ſexaxinta ſtadiorum attribuit ſinui ceratino, congruit fere cum mea dimẽſione, Procopij longè diſſentit à rei veritate,tradentis ſinus ambitum continere quadraginta ſtadia:lõgiùs verò aberrat Laonicus Chalcondylus ſcribens Byzantij portum ſecundum vrbem intus procedere ad ſtadia octoginta, ſinus altitudo varia. Nam ab oſtio ad medium ſinum nuſquam minor dicitur viginti paſſibus,,vbi multis locis excedit triginta,alicubi quadraginta,, aut amplius. Cùm autem vltra Byzantium proceſſit vſque ad oſtia fluminum,partim vadoſus eſt,partim paluſtris, vt nauicularum curſus dirigatur palis fixis ſignantibus partem nauigabilem.Primò enim ſyrtes, deinde paludes,& permulti Euripi circumdantes pluſquam triginta Inſulas.Illius ſimiliter latitudo varia eſt in faucibus plus minus ſex ſtadiis, patet. Deinde paulatim ſtringitur vſque ad mediam Galatam, vbi in ſtadia paulò plus tria coarctatur. quæ arctiori cathena claudi poſſint, quàm latior eius alueus inter Acropolim & Galatam ſitus contra hoſtium naues olim conſtringi cathenis ſolitus, neque modò tormentis bellicis ſaxa emittentibus ex vtroq; littore, ſed etiam machinis ignem liquidum profundentibus hoſtiles naues ab his aditu arceri, atque etiam exuri igne ſpeculari poſſe demonſtrauit Prœlus,quem dicunt ſpecula

cula ignifera, quæ ipſe fabricatus eſſet, ex muro Conſtantinopolis appendiſſe contra naues hoſtiles, quæ his ſpeculis ignem ex ſolaribus radiis cõceptum in ſe ipſas proiectam conflagrarunt, atque vectores. Quod olim Dion Archimedẽ excogitaſſe narrat obſidentibus Syracuſas Romanis, denique ſinus vbi latiſſimus eſt, ſex ſtadia non excedit. Nec dubium eſt, quin olim latior eſſet, pluréſque receſſus haberet, quàm nunc habet, coarctatus emiſſitiis purgamentis aſſiduis, & ſubſtructionibus ædificiorum. Ne quis miretur, ſi minus cornu ceruino ſimilis ſit, minúsque in multos ſinus perinde, vt in ramos quoſdã, vt Strabo ait, ſcindatur, in quos irruentes pelamides capiãtur. Nam cùm ex Sublicis, quas crebras vidi, immitti & defigi in littore ſinus in ſubſtructionem ædificiorum, atque ad oram maris efficiẽdam magis portuoſam, tum ex Dionyſio Byzãtio percipio, alios receſſus, aliámque oram olim fuiſſe, quàm nunc eſt: tum ex Zoſimo, qui ante mille annos ſcripſit vſque adeo vrbem excreuiſſe hominũ multitudine, vt etiam in foris anguſtè habitarent, vt non parua pars maris circum vrbem in terrã conuerſa eſſe palis in circuitu defixis ædificia ſuſtinentibus. Verùm vt ex his ſinus alicubi coarctatus fuerit, profectò non minus profundus factus eſt, atque adeo magis portuoſus, vt nauis appulſæ puppis mare intueatur, prora verò terræ aſſideat: velut vtroque elemento inter ſe certante, vtrum magis poſſit vrbi inſeruire. Hic ſinus omnes portus maris commoditate applicandi præſtat: in cæteros enim, omnis portus vi remorum aut ventorum applicatio fit: in illam ſine ventis, ſine remis, naturalis & perẽnis Boſpori

curſus

cursus naues inducit, & reducit. Postquam enim naues ad huius ostium aditúmq; accesserunt, deinde absque gubernatione eunt, & sua sponte ad portum appelluntur: totus enim sinus portus est. Et hæc quidem ab initio Bospori ad finem deorsum versus generatim dixi, nunc oram maritimam per partes describã à fine littoris Europei sursum versus ad initium, quod est ad Cyaneas. Inde deorsum Chalcedonem vsque imitatus Anaplum Dionysij, quem potissimum sequor, Menippíque & Arriani, aliorúmque Periplos in declarandis nominibus locorum antiquis, quæ cum respublica Byzantiorum floreret, in vsu erant ante Seueri ruinas.

LIBER SECVNDVS.

De Bospori ora Europea, eiúsque locis intra Constantinopolim sitis. CAPVT I.

BOSPORI latus Europeum in angulo definit, quo vrbis latus Orienti expositum flectitur ad occasum, & Propontis incipit efficere latus vrbis Meridianũ. Simul & ab eodem flexu vrbis latus ad ortum Solis spectans incipit procedere ab occasu fermè brumali ad ortum solstitialem in longitudinẽ plus minus miliarij vsque ad tigna in speculam sublata piscatorum regiorum. Deinde amplius quatuor stadiis pergit à Meridie ad Septentrionem ad promontorij Bosporij rostrũ vsque, quo Bosporus sciṅditur in duas partes: quarum maior cingit vrbis latus vergens ad Orientem, id est vrbis frontem, & primam peninsulani

promontorij partem:in qua olim fuerunt illuſtria loca nuncupata mangana,& Arcadianæ Thermæ.Et primę regionis pars, quæ continebat domum Placidiæ Auguſtæ, domum nobiliſſimæ Marinæ, porticus perpetuas duas,gradus quatuor.In hac etiam vrbis frōte fuit pars ſecundæ regionis,quæ ab initio theatri minoris poſt æqualitatē latenter molli ſubleuata cliuo, mox ad mare præcipitiis abrupta deſcendebat,continebat in ſe templum magnum, & antiquum, ſenatum, tribunal,thermas Zeuſippi, porticus magnas quatuor, nunc continet clauſtri regij partem ſitam in latere primi vrbis collis pertinente ad Solis ortum, quem quidem collem circuit vltima pars Boſpori propriè à Dionyſio Byzantio appellata promontorium Boſporium,in quo ſitum fuit antiquum Byzantium. De promontorio inquit, quod " Boſporium appellamus,peruulgatur ſermo,bouē œſtro " ſtimulatum ex promontorio Boſporio tranſnataſſe in " Aſiam.Idem Dyonyſius alibi ait,parum abfuiſſe,quin " Byzantium conderetur in loco nuncupato Semyſtra à " nutrice Ceroeſſæ matris Byzantis, niſi coruus rapuiſſet " ex media flamma partem victimæ,eámque in promon " torium Boſporium tuliſſet, quod ſignum ſecuti colo- " niæ Megaricæ deductores Byzantium condiderunt in " promontorio Boſporio. Idem alio loco, dum loquitur " de Metopo loco ita appellato: Oſtreodē inquit locum " excipit Metopon appellatum, ex eo quòd vrbis aſpe- " ctui obiicitur. Nam intuetur ipſum promontoriū Boſ- " porium,quod Nicephorus hiſtoricus appellat promontorium aquilonare. Proſpiciebatur inquit claſſis Latinorum iam prænauigans Byzantij aquilonare pro-

monto

montorium, vbi duæ turres constructæ existunt ex lapidibus albis,& expolitis,vbi etiam Demetrij martyris constitutum est templum, videbatur autem Latinis laboriosus flexus ob maris vertices, & velut labyrinthos quosdam,qui illic semper fieri solent ad similitudinem Scyllæ, & Carybdis, quas Græci decantant in freto siculo esse.In hoc promontorio Dionysius ponit arã Mi-
» neruæ Ecbasiæ ex eo nominatæ, quòd huc egressi pri-
» mum Coloniæ deductores statim tanquam pro patria
» terra pugnassent. Similiter Cyzici fuit ara Apollinis Ecbasij Argonautæ,inquit Apollonius,cùm nauem extra vrbem appulissent Cyziceni illos interius nauem appellere suaserunt in portum vrbis, vbi Ecbasio Apollini in littore aram excitarunt ex eo,quòd nauis Argo in Dolioniam egressa fuisset. Deilochus templum esse dicit, non Ecbasij Apollinis, sed Iasonij Apollinis. Socrates dicit id templum appellari Cyziceni Apollinis, quam Dionysius appellat Ecbasion, Mineruã possemus etiã appellare Ecbateriam,vt Syphnei Dianã appellarunt.

De ora sinus Ceratini cingente vrbis latus vergens ad septemtriones,& de eius antiquis locis.

CAPVT II.

MOENIA vrbis à propontide vsque ad mucronem promontorij Bosporij alluũtur extremis faucibus Bospori nullo spatio à mœnibus & mari intermisso, nisi paulo antequam perueniatur ad Bosporium mucronem ducentorum passuum in longitudinem:vbi nauale exiguum regiorum Lemborum, quibus enauigare Rex solet in

agros ſuburbanos,& machinæ bellicæ. Inde à mucrone promontorij Boſporij, vnde incipit ora ſinus Ceratini claudens latus vrbis cõuerſum ad Aquilonem vſque ad finẽ vrbis, mœnia non attingunt mare:ſed ſpatium relinquunt. Quod quale ſit, & quantũ,quibúsve rebus occupetur,dicam per partes. Id ſpatij,quod eſt in ſummo mucrone, patet in latitudinem alicubi circiter viginti paſſuum,ſed latiorem mediam,nempe circiter octoginta paſſuum, vbi eſt porticus tecta plumbo,ſuſtentata duodenis colũnis marmoris ophitiſi,laqueata lacuſculis auratis, & perſica arte pictis, exiguo vireto cincta prę ſe habet Boſporum:à tergo portam ferream, qua patet aditus in clauſtrum regium. Hæc aperta nauigantibus retegit viam decumanam Regij horti molliter aſſurgentem ad Regis palatium, ab hac porticu vſque ad vrbis portam Oriam appellatã,ora intermiſſa inter murum Regios hortos claudentem, & littus magnis ſaxis præmunitum incluſa tenetur à Rege conſita malis punicis, cæteríſque plantis:in qua media eſt mediocris receſſus maris opere abductus in tectam ſtationem nauigiorum, quibus cultores regiorum hortorum vtuntur ad vehenda Regi neceſſaria. Iuxta eſt domus amœna præ ſe habens mare,à tergo portam, qua patet aditus in regios hortos. In hanc domum ſecedere ſolitus regiis hortis præfectus negotiatur cum vrbis incolis. Hæc ora priuſquam eſſet conuerſa in clauſtra regia, continebat domos piſcatorũ,& forum piſcarium,cùm verò Byzantiorum reſpublica floreret, duos portus intra murum cathenis clauſos habuit, quorum brachia ſuſtinebant turres valde eminentes. Fuit etiam portus

Phoſpho

Phoſphorius ab Stephano commemoratus. Fuit Neorium, fuit ſcala Timaſi, vt in tractatione vrbis pleniùs monſtrabitur. Pro porta quam vulgo vocant Oriam corruptè, quaſi olim Neorij portam, ſpatium iacet vacuum ad exonerandas naues accommodatũ, patet ducentos quadraginta paſſus in longitudinem: in latitudinem verò ante portam centum paſſuum. Paulò vltra portam in quinquaginta ſtringitur, vnde traiectus eſt ad Chryſopolim, & Chalcedonem, vbi etiam oræ maritimæ præfectus tribunal habet, vbi item domus portorij Turcici, vt in contrario littore Galatino eſt altera domus conſtituta ad exigendum portoriũ Francorum. Poſt hoc interuallum eſt forum piſcarium, ex quo magnus traiectus patet ad Galatam, quem antiqui appellabant traiectum Sycenum. A tergo eſt vrbis porta piſcaria nuncupata, qua aſcenditur ad magnum forum, quod Turci nominant Bezeſten. A porta piſcaria ora maris frequens ſuburbanis in longitudinem quadringentorum quinquaginta paſſuum continuatur ad portam fructuariam, quam Turci appellãt Gemicapi, vbi omne genus fructuum tam recentium, quàm conditorum, & frugum eſculentarum venalium, mercatus habetur: vnde magnus traiectus exiſtit ad Galatã. A porta fructuaria ad portam lignariã ab aceruis lignorum venalium conſtructis in ampla area ante portam Explicata appellatam, intercedunt ducenti paſſus iuxta littus, pleni ædificiis, & variis tabernis: aliis obſoniorum, fructuum, aliis aliarum rerum. Inter ædificia & murum vrbis excurrit via lata ſilicibus ſtrata, & iuxta muri crepidines conſtituta ſunt aquæ caſtella, quorũ alia perẽni

fiſtula aquam largiuntur, alia operculis ad tempus reſerantur. A porta lignaria in longitudinem trecentorum paſſuũ inuenio domos perpetuas exceptis viis intercurrentibus, alias vbi ligna materiaria venduntur, alias vbi capſæ fiunt. Deinde ſuccedit ſpatium trecentorum paſſuum ab ædificiis vacuum, ſolam viam ſilicibus ſtratã, & Eſcharidas à Græcis dictas, in quas ſubducuntur nauigia, & palos defixos, ad quos illa alligantur, continens, aquáſque ſalientes extra muros ex aquęductibus vrbis claras & liquidas, partim potabiles, partim reſilientes in Euripos, marmoreos ad pãnos lauandos: deinde breui ſpatio exædificato ſuccedit porta farinaria, à Turcis vocata Vmcapi. Ante portam eſt area lata, vbi frumenta & farinæ venduntur. Eſt etiam ædificium magnũ, plenum ſaccis farinæ quadratis, laneis. Iuxta naues ſtant frumentariæ permultę, & ſcaphæ plurimæ, traiicientes in vlteriora ſuburbana. Eſt item ædes Mametana plumbo tecta, cum turri excelſa, vnde exclamare preces presbyter, & euocare ſolet incolas viculi ſuburbani ſiti ante hanc portam, ex qua ingreſſus patet in viam aſſurgentem per mediam vallem, tertio & quarto vrbis collibus clauſam. Hæc quidem etſi peruulgata, tamen negligenda non cenſui, vt faciliùs perueniatur in notionem antiquorum locorũ, quæ à promontorio Boſporio ad portam farinariam ponit Dionyſius Byzantius. Supra etiam inquit, promontorium « Boſporium templum eſt Neptuni antiquũ, apud quod « fuit lapis in mare eminens, quem Byzantini in locum « ornatiorem ſupra ſtadium transferre conantibus non « permiſit ſe transferri, ſiue amans locum mari vicinum, «

ſiue

» ſiue oſtendens parui momenti eſſe pietati diuitias. ſub
» templo Neptuni intra vrbis murum, in locis, in plani-
» tiem explicatis erant ſtadia & gymnaſia. At ex maris
» parte erat nauigatio in ſinum ceras leniter fluens, pri-
» mam promontorij Boſporij conuerſionem, circumfle-
» xionem, quæ excipiebat tres portus, quorum medius ſa
» tis profundus à cæteris ventis tegebatur, ab Africo tu-
» tus omnino non erat: deinde turris bene magna rotun-
» da continenti iungebat vrbis mœnia. Primus poſt mœ
» nia campus erat peninſulæ ceruicis ſenſim deſcenden-
» tis ad littus, & ne vrbs eſſet Inſula prohibentis. Poſt erat
» templum Telluris ſuper mare, cuius quidem faſtigium
» tecto carens ſignificabat antiquam terræ libertatem.
» Eius parietes, quibus claudebatur, erant facti ex lapide
» expolito. Paulò ſupra Telluris ædem erant templa Ce-
» reris, & Proſerpinæ paria, in quibus picturæ multæ pri-
» ſcæ felicitatis inſignes reliquiæ, & ſtatuæ exactæ artis,
» nihilo ſumma arte elaboratis inferiores erant. Item in
» abſceſſu maris duæ ædes Plutonis & Iunonis, quarum
» ſolum nomen extat. Illud enim Perſæ exuſſerunt in ex-
» peditione Cyri contra Scythas, ea vlciſcentes, quæ By-
» zantina ciuitas commiſiſſe cõtra Regem accuſabatur.
» Plutonis templum Philippus Macedo inopia materiæ
» demolitus eſt, locorum verò nomina remanſerunt. Hic
» enim Plutonis acra, ille Iunonia acra dicitur, vbi quot-
» annis victimam primo anni die mactat gens Megari-
ca. Hæc quidem Dionyſius, qui cùm ait Iunonis & Plu
tonis ædes fuiſſe τὴν ἀπόβασιν τῆς θαλάσσης, videri poteſt
acram ſignificare oram maris, potiúsque promonto-
rium, quòd nullum ſit in hac oræ parte, niſi Dionyſij
tempo

temporibus mare attingeret radices secundi collis. At nunc ab huius radicibus, simúlque à mari intermissa est planities. Ac si ætate Dionysij non attingeret mare radices secundi collis, possumus interpretari τὴν ἀπόβασιν τῆς θαλάσσης, ad recessum abscedentem à mari. Nam Iunonia acra mihi fuisse in cliuis potius secundi collis, quàm in ora maris, sub ipsum subiecta videtur ex Coloniæ Byzantinæ deductoribus partim Megarēsibus, partim Corinthiis, qui magna religione colebāt Iunonem acream appellatam ex eo, quòd statuta esset in acropoli Corinthi. Fuit etiam non longè à Corintho altera Iuno acrea in promontorio sita, cuius meminit T. Liuius. Promōtorium inquit, est aduersus Sycionem Iunonis, quam acream vocant, in altum excurrens. Post acram Plutonis & Iunonis Dionysius ponit Scyronias petras nuncupatas à Corinthiis participibus coloniæ deductæ Byzantium, qui his petris nomen imposuerunt à similitudine loci difficilis, qualem habebant petræ Scyroniæ, sitæ inter Megaram, & Isthmum Corinthiacum. Ex his Dionysij verbis has petras etsi nunc non extantes, olim excisas ad molliendos vrbis cliuos, tamen extitisse ad imas collis tertij radices ostendam in descriptione vrbis. Nunc redeo ad continuandum spatium inter sinum & mœnia situm, quod reliqueram ad portam Vncapam, vltra quam in longitudinem quadringentorum passuum ora sinus procedit, occupata aut ædificiis, aut aceruis coctorum laterum venalium, partim integrorum, partim in puluerem contritorum ad testacea & signina opera conficienda, inde domus piscatorum vsque ad portam Blacherneam tenent oram

sinus

ſinus patentem in longitudinem ter mille, & quadringentorum ſexaginta paſſuũ, quorum primi octingenti finiuntur porta Iubalica nuncupata, contra quam eſt medius flexus naualis regij ſiti in contrario littore. A porta Iubàlica ad portam vulgò appellatam Agiam à vicina æde diuæ Theodoſiæ trecenti ſexaginta paſſus. ab Agia porta ad ſecundam portam Phanarij ſexcenti paſſus. Phanarium eſt pars vrbis oræ maritimæ, quam murus vrbis claudens duas portas habet, in quas eminent cliui quinti collis, quibus finitur flexus ſinus primus inchoatus à promontorio Boſporio, & incipit ſecundus flexus finitus radicibus ſexti collis. Quicquid eſt muri inter portas Phanarias, caret turribus, ſed eſt duplex murus, alter in littore, alter in cliuo collis quinti: vterque cingit locum nominatum Phanariũ. A porta Phanarij, cuius è regione eſt finis naualis regij, proceſſi octingentos paſſus, vſque ad portam appellatam Palatiam, contra quam in vlteriore littore eſt finis vireti regij, & initium frequentis vici, quem Agiam paraſceuen Græci vocãt. Vltra portam Palatinam progreſſus circiter centum viginti paſſus, animaduerti tres magnos arcus aſtructos vrbis muro, & ſubſtructos, per quos olim Imperatores ſubducebãt triremes in portum opere factum, nunc exiccatum & conuerſum in hortos cõcauos præ ſe gerentes ſpeciem portus obruti. Ab his arcubus diſcedens trecentos paſſus offendi ſpatium in centenum paſſuum longitudinem ab ędificiis vacuum: Vbi attingit muros mare vadoſum, vt facile ſit ſuper id ædificare: poſt octingentis paſſibus confectis, perueni ad portam Blacherneam, qua finiũtur domus piſca-

torum ex media parte fundatæ in terra, ex altera parte ſubſtructæ ſublicis in mare vadoſum defixis. Inter ſublicas locum relinquunt portuoſum, quo nauigia piſcatoria ſubducũtur in ſtationem ſub domos piſcatorum. Piſces velut in latibula & paſcua refugientes, capiuntur retibus appellatis hypocis ſuſpẽſis ex tigno, hoc genus piſcationis tanquam domeſticum exercent fœminæ. Viri autem procul piſcantur: neque ad hanc piſcationem opus eſt magnis inſtrumentis, ſed duntaxat vno tigno ſine ſtipite, ſiue arboris trunco, ſiue nauis exoleſcente malo, ſiue antenna habente infimum caput intra domum piſcantis ſubnixum, alterum ſupremum extra domum eminens leniter pronum. Ex cuius ſummo capite appenſam hypocam fune per trochleam traiecto demittunt in aquam fœminæ feneſtris inſiſtentes, & ſubtrahunt aliquantò poſt, cùm fœminis licet eſſe otioſis à cęteris negotiis domeſticis: aut ſi nihil aliud negotij habent, ſedent in tabulatis prominentibus, vel mœnianis nentes aut ſarciẽtes, aut omnino animi cauſa otiantes, ſpeculantur piſces retia ſubeuntes, ad eósq; ſubtrahendos aſſurgunt, & remiſſis hypocis, ad officia domeſtica redeunt. Cùm hanc piſcationem ſpectarem, videbar intueri tale quippiam, quale etiam fieri vidi in palude praſiade, quam accolentes ſupra defixas ſublicas in media palude tabulata collocant ſuſtinentia caſas, vno ponticulo aditum habentes ex cõtinenti. & fores inter tabulata compactas deorſum ad paludem verſus deferentes, in quibus degunt. Puerorum paruulorum pedes fune alligant, metuentes ne in paludem delabantur. Tanta eſt in hac palude piſciũ copia, vt quoties

ties quis ianuam reserauerit, ex eáq; calathum aut sportam demiserit vacuam, paulo post retrahat pisciũ plenam. Paulò vltra portam Blachernæam obiicitur murus transuersus, à mœnibus vrbis sinúque intermissum spatium secans, habens portam, ex qua sexagenis passibus confectis, alter murus transuersus obducitur primo muro similis, abhinc centum passus vrbs finitur angulo vno, ex tribus, grandibus vrbem triangulam efficientibus. Ab hoc angulo ad portam Neorij via lata patet, silicibus constrata secans spatiũ, quod dixi ambire muros, contractũ quidem, sed variæ latitudinis. Nam ante vrbis portas plerasq; latius est quinquagenis passibus. Id minutatim excutere volui, vt pateant loca facilius antiqua, quæ Dionysius Byzãtius describit à tertio colle ad sextum collẽ. Post, inquit, Scyronides petras, quas antè dixi fuisse olim ad radices tertij collis, longum littus ad piscatum, atque ad vadi altitudinem nullis littoribus etiam optimis deterius: nam ex paucis vsque ad marginem profundum est, & mare placidum & quietũ, & littus aditu facile, nuncupatum Cycla, ex eo quòd in hoc littore Græci barbaros circumclusos deuicissent. In eodem littore ara consecrata est Mineruæ dissipatoriæ, designans ex circumclusione multitudinis dissipationem. Hucusque Dionysius. Cycla & ara Mineruæ dissipatoriæ fuerunt in maritima planitie subiecta sub vallem vrbis tertiam, quam efficiunt tertius & quartus colles, Cyclobium à posteris appellatum arbitror ex Zonara, cùm ait: Imperatore Constantino pogonato Agarenos graui classe vrbem obsedisse, quæ stationem habebat à promontorio Hebdomo sito ad occasum vs-

que ad Cyclobion. Similiter alij Historici tradunt ab Hebdomo promontorio, atque à domo Magnaura ad occasum pertinentibus vsque ad palatium Cyclobion, spectans ad Orientem, stetisse classem Agarenorum. Quid sit Hebdomum promontorium, ostēdam in tractatione vrbis. Deinde Dionysius: Cycla, inquit, Melias « sinus excipit, piscosus quidem si quis alius: in omnibus « enim omnes superat promontoriis prominentibus, & « cautibus sub aqua delitescentibus vtrinque conclusus. « Hic sinus à quodam Heroë indigena nuncupato Me- « lia nomen adeptus, vt plurimum nunquam fallit pisca- « torem. Cùm ex his verbis Dionysij, tum ex eius anapli ordine sinum Meliam existimo alibi esse non potuisse, quàm in tertia vrbis valle cincta vtrinque promontoriis tertij & quarti collis, quæ etsi iam intra muros vrbis clausa est, tota exædificata & sicca, tamen eam olim recessum maris fuisse, posteáque exiccatam, & terra aggeratam fuisse ad suscipiendas domorum sedes, vero proximum videtur, cùm ex eo, quòd eius longa planities ad libellam ferè æquata, supra mare parū eminet, tum ex illis causis, quas suprà demonstraui, cur Bosporus minus nunc sit sinuosus. Post Melianum sinū Dio- « nysius ponit locum nominatum κῆπον, aítque nomen « adeptum esse ex terra inter paucas, ad culturam horto- « rum idonea, maris verò lucrum aduentitium acquisi- « uisse. Non enim mare olim ibi indagabatur, sed otio- « sum manebat, cùm tamen piscibus diuersoriū præbere « soleat. ἀφασιεῖον ab Arcadio nominatum in hoc loco situm est, & Iupiter ἀφάσιος colitur, ita vocatus à Dionysio, nisi Codicis erratum sit: cùm tamen à Callimacho in

cho in iambis Apeſas appellatus ſit, ſicut Stephanus ſcribit. Non Ioui Apeſanti ſacrificauit equas arcadicas. Pauſanias ſupra Nemeam inquit, Apeſas mons, in quo Perſeum primum Ioui Apeſantio rem diuinam feciſſe tradunt. Statius Papinius de eo ſic dicit:

Mons erat audaci ſeductus in æthera dorſo,
Nomine Lernei memorant Apeſanta coloni.
Gentibus Argolicis olim ſacer.

An Byzantius κῆπος ſit ex his, quos adeptus eſt auus Demoſthenis Gylon appellatus, aſſequi nõ poſſum ex Aeſchine tradente Gylonem figulum auum Demoſthenis, cùm hoſtibus prodidiſſet Nympheum ponticum, quod tum Athenienſium erat, mortis condemnatum ab Atheniẽſibus, effugiſſe, & perueniſſe ad Boſporum, & illic accepiſſe donum à tyrannis, nominatis κήποις: neq; declarat Aeſchines, neq; quiſquam alius, an apud Boſporum Thracium, an Cymerium, hi horti fuerint, an tyranni illi eſſent Byzantij, qui tum ab Athenienſibus defecerant, & potentibus ciuibus tyrannicè gubernabantur, an Nympheum prope Heracliam ponticam conſanguineam Byzantiorum, nempe coloniam Megaricam ſitum Glyconis proditione adepti ſint. Poſt
» Apſaſion Dionyſius ponit promontorium plurimùm
» ſuper alia promontoria eminens, vẽtorum violentiam
» excipiens. Huius promontorij eminentia abrupta abit
» in mare, & haud firma pręterit profundum mare. Nam
» promontorij pars inferna ſectionem petræ in multam
» auulſionem abrumpens exigua coniungitur continen-
» ti diſſoluendæ, & quàm mox ruinam editurę ſimilis:
» vnde ſimilitudo aſpectus illi nomen dedit. nam Mella-

pocopſas nominatur. Ex hac Dionyſij deſcriptione, & « ordine narrandi alibi eſſe non poteſt hic locus, quàm ad radices quinti collis, vbi paulò antè dixi, nunc eſſe locum Phanarium nũcupatum. is etſi opere exciſus eſt iam ante tot ſecula, tamen adeò natura rupibus præruptis & præcipitibus exiſtit, vt nondum penitus exciſus ſit, quin adeò alicubi præciſus, vt ob directos cliuos ædificia non habeat: & ſi qua pars habet, ea caſuris ſimilia videntur. Inde Dionyſius poſt locum inquit, qui ap- « pellatur Mellapocopſas, duo loca ſunt, omnibus anni « temporibus piſcium captum largientia à ſummiſſioni- « bus promontoriorum, & remiſſione maris in hæc loca « refuſi, altè ſinuoſi, placati & tranquilli. Horũ locorum « vnus appellatur Ingenidas, alter dicitur Pireicus, vt « multorum hominum habet ſermo, à Piræo Attico: vt « quidam dicunt, à quodam antiquo Heroë indigena. « Inter hæc duo loca eſt Cittos locus ita dictus à multitu « dine hederæ ibi facile prouenientis. Pireico ſuccedit « continuò Camara accliuis, & ventis expoſitum littus, « quod multam maris refractionem excipit. Ex his, quæ « iam dixit Dionyſius, & poſtea dicet, Ingenidam & Pireicum, & Camaram fuiſſe exiſtimo partim in radicibus ſexti collis, partim in ima planitie vallis quartæ clauſæ quinto & ſexto vrbis collibus, ſinum efficientibus in mediam vallem inſinuatũ: ſed temporibus Dionyſij longè penitius inſinuabatur, nunc minus in vallem recedit tot ſeculis aggeratus ſubſtructionibus vrbis. A radicibus ſexti collis ſinus incipit eſſe vadoſus ex parte vrbis ob breuia, & ſyrtes, ex altera parte profundus, deinde vtrinque vadorum frequentia nauigatio

palis

palis defixis regitur, vt à flexu, quo incuruatur ad Septentrionem vſque ad oſtia fluminum, ſit paluſtris & lutulentus, vt vento agitatus turbidus fluat, frequentibúsque Inſulis ſit aggeratus, quas habet amplius quadraginta ſyluis cannarum tectas, infirmas, vt etſi in aliquarum parte ſiccis pedibus inſiſtere queas, tamen in alia cœnoſa nequeas. Prima Inſulula incipiens à radicibus collis ſiti inter flumina, diuidens eorũ oſtia, producitur in paſſuum longitudinem circiter ſexcentorũ, reliquæ diuiſæ exiguis Euripis parum altis & cœnoſis, qui dudum obruti eſſent cœno, delabente ex proximis oſtiis fluminum, niſi excreſcentes Inſulas ad fingendos lateres reſcinderẽt laterum figuli. Hi vbi palàm in terram paluſtrem defixerunt, ſeſe totos demergunt, ne capitibus quidem ſupra aquam extantes, vt palàm fruſto terræ exciſo onuſtam extrahere queant. Inſularum Euripi piſcoſi ſunt, latibula piſcibus præbentes, qui cùm hyeme alij capiuntur, tum æſtate Mugilum copia ſupra ſtoreas exilientium ad id præparatas, vt Venetiis ſolent ſupra rates ad horum piſcatum accommodatas. Nunc in his Inſulis cerui non ſunt, vt olim erant, propter proximam vicinitatem vrbis, proptérque propinquos vtrinque colles antiquis nemoribus ſpoliatos, quibus olim veſtitos fuiſſe oſtendam ex Dionyſio Byzantio: nunc quàm pulchrè deſcribat hanc Boſpori partem
» paluſtrem, ſubiungam. Locum, inquit, nuncupatũ Ca-
» maram, quem antè dixi fuiſſe ad radices ſexti collis, ex-
» cipit σαπρὰ θάλασσα, id eſt, marcidum mare finis totius
» ſinus. Iacet enim in fundo ſinus nuncupati cornu. In-
» uenit hoc nomen, ſiue à vicinis fluminibus in ſe exeuntibus

tibus, natiuas aquas maris corrumpentibus, siue ex eo «
nomẽ reperit, quia immobile ventis agitari non potest «
ob vadorum aggerationem, quam deferũt ostia flumi- «
num continuam & mollem, palustre efficientes mare, «
in quo etiam pisces capiuntur. Primus huiusce maris «
marcidi locus appellatur Polyrrhetius à viro Polyrrhe «
to. Post hunc locus est nominatus βαθέα σκοπία, hoc est «
profunda specula ab altitudine maris. Tertius vocatur «
Blachernas à quodam Rege ibi regnante. Hęc quidem «
Dionysius. De his paludibus intelligit Nicephorus historicus, cùm ait, Aduentante classe Latinorum Regis Constantinopolitani, triremes subductas fuisse circum fluminis ostia, vbi & sinus finis & fluminis, vbi exaggerata multa arena & materia vtrinque stringens os, & vix angustum quendam aditu difficilem meatum intermittens, non modò magnis triremibus, sed & dicrotis, & vacuis nauigiolis ob breuia & vada. Ex Dionysij verbis postremis percipitur, quæ fides adhibenda sit recentibus scriptoribus Blachernas tradentibus ex eo appellatas fuisse, quòd ibi sinus palustris sit, propterea q; obrutum fuisse dicunt illis temporibus, cùm Marcianus & Pulcheria magnum templum Blachernarum ædificarunt. Verùm etsi obrutus fuit, & Græci vulgò in hunc diem locum palustrem appellare soleant βλακὸν, vnde illi putant Blachernas vocatas fuisse: tamẽ Dionysio antiquissimo scriptori potius credendum censeo.
Is deinde subiungẽs: Maris, inquit, marcidi vltimus lo- «
cus appellatur paludes, ex eo, quòd in illo subsideat lu «
tulenta fluminum secessio. Non enim illius vadum are «
na, sed cœno tectum est, neque nauigiis, nisi perparuis «
nauig

„ nauigabilis eſt. Inde cœnũ ſublime vſque ad exitus flu-
„ minum, quorum vterque fertur ſeparatus ab altero: in
„ exitu ambo coniunguntur, & velut per vnum oſtium
„ exeunt in ſinum cornu. In mediis paludibus boum nu-
„ tricibus ſunt prata vberes paſtiones largientia, etiam
ceruis: hos Deus deſignauit cum deductoribus Colo-
niæ conſilium petentibus, vbi conderent vrbem, appel-
latam Byzantium, ita reſpondit:

„ Ὄλβιοι οἰκείνην πόλιν ἀνέρες οἰκήσουσιν,
„ Ἀκτῆς Θρηικίης ὑγρὸν παρ' ἄκρον στόμα πόντου,
„ Ἔνθα ἰχθῦς, ἔλαφός τε νομὸν βόσκουσι τ' ἀυτόν.

„ Hæc quidem dicta ſunt de re, quæ accidit. Cerui enim
„ tempore hyberno ex ſyluis deſcendentes depaſcunt pa
„ luſtrem arundinem: piſces verò maris, & fluminum par
„ ticipes in tranquillitate ſinus Ceratini deliteſcunt pi-
„ gri, in vbertate pabuli deglutiũt vadi radices. Hęc qui-
dem Dionyſius. Mihi verò potius oraculum videtur,
hunc locum non intellexiſſe, ſed promontorium Boſ-
porium, vbi extremum os Boſpori, vt poſtea admonuit
Apollo, colonię deductores deceptos illo loco, qui cùm
ad has ſinus extremas paludes pararent condere By-
zantium, coruus rapuit victimæ partem, eámque defe-
rens ad promontorium Boſporium, declarauit oracu-
lum præſignificare Boſporium promontorium, quod
definit extremum os Boſpori, vbi cùm eſſent nemora,
& oræ maris paluſtres compaſcuæ, iiſdem paſtionibus
veſcebantur cerui, & piſces. Verùm vt ab initio litoris
Europei vſque ad finem vrbis, quæ olim loca antiqua
habuerit, quæ've nunc noua habeat Boſpori ora, decla
raui: ita deinceps vſque ad Cyaneas declarare ab vrbis

fine constitui. à quo quidem fine in longitudinem bis mille passuum progressa ad flexum, quo sinus tendens ad occasum incuruatur ad septentriones, maritima planities continuatur cum ima vallis planitie, in bis mille passuum longitudinem, & latitudinem quadringentorum patente, & paulò quidem amplius: quà vallis insinuatur in plures quàm quindecim valliculas alias rectas, alias transuersas, omnes in vnum collium dorsum desinentes natura fauente quieti sinus. Hæc planities, siue maritima, siue in vallem insinuata, tota ædificiis ferè occupata est, suburbanis vicum efficientibus, partim in planitie, partim in collibus positum quatuor millia passuum circuitu complexum. Non enim vbique ædificia inter se continentia, sed sparsa vagantur. Totus à Mechmetanis vicus habitatur. Itaque vndecim ædes habet ceremoniæ Mechmetanæ. Earũ cæteris præstant tres, ad quarum maximam Turcorũ Rex sacrificium, quod Corbanum vocant, facere solet, cùm quippiam arduum aggreditur, iuxta ædis vestibulum, ornatum duodecim columnis marmoris Thebæi. Situm est sepulchrum Hemispherio Cylindraceo, clausum nescio cuius hominis, quem Turci valde sanctum habent, & perpetui sodales Flamines custodiunt, circũlucentibus noctes diésque amplius septuaginta funalibus cereis, tectum purpura, hunc Turci vocãt Aibasarium, à quo vicus nomen adeptus est. Sæpe ab his Flaminibus percunctatus sum, quis sanctus esset Aibasarius, à quibus nihil aliud assequi potui, nisi Aibasarium appellari Mechmetanæ religionis vnũ ex assertoribus, inter quos numerant tanquam principem Arium, Græcus nescio

quis

quis mihi confirmabat esse sepulchrum reliquiarum Iob,sed nihil ex monumentiis literarum proferebat,in quibus duntaxat legi Arcadium Imperatorem ossa Samuelis prophetæ à Iudæa Constantinopolim transtulisse,tam hilariter obuiã illis procedente populo,quàm si Samuelem viuentem cernerent. Quidam afferunt Aibasarium vicum appellatum ab Agio Basilio, sed nullum ex literis producunt testimonium, mihi potiùs locus hic sacer fuisse videtur,diuo Mamanti, vt literatis testimoniũ ostendam in descriptione vrbis. Ab hoc vico vsque ad ostia fluminum ora sinus in septentriones flexa aliquantum spatium procedit hortis frequẽs, & ædificiis paulò vltra castellũ aquæ defluentis ex collis valde proni medio cliuo, vbi sacer fons perennis fluit,quem circũdant fundamenta antiquæ ædis,quam vulgus Græcorum appellat diuam Photinem : cùm tamen in hoc loco,aut non longè remoto fuisse videatur ædes diui Cosmæ & Damiani ex Procopio, cùm ait ad finem sinus in loco arduo,& vehementer sublimi templum diuis Cosmæ & Damiano iam ab antiquis vsque temporibus constitutum fuisse:quod statim videtur ab ingredientibus sinum Ceras.Iustinianus Imperator ha bitus medicis iam vicinus ad moriendum, diuorũ precibus seruatus,vt illis gratiam referret, templum illis sa crum immutata pristina forma, quæ ignobilis erat, & ornamenti expers,pulchrè & magnificè instaurauit,& luminum splendore illustrauit id templum.Si fortè accuratiùs exquirere velis,vide Anthymi martyris ędem, quam Procopius ponit è regione in littore vlteriore. Iam autem à fonte diuæ Photinæ ad ostia fluminum,

& promontorium Semystræ ambulaui circiter mille passus. Cur verò vocetur Semystra, & quibus nominibus appellentur flumina, Dionysius Byzantius docet.

De flumine Cydari & Barbysæ ex anaplo Dionysij.

CAPVT III.

FLVMEN, inquit, Cydaris venit ab occasu æstiuo, Barbyses verò à Borea vento. Barbysen alij dicunt educatorem Byzantis, alij nauigationis ducem eorum, qui cum Iasone, & Mineis nauigarunt ad Colchos, quidam Heroëm indigenam fuisse, vbi flumina delata ad obuium promontorium crassum inter se coëunt in mare exeuntia: ibi ara est Semystræ, à qua locus nomen inuenit. Semystra nutrix fuit Ceroëssæ matris Byzantis. Io enim cum Iouis arte in vaccam conuersa, iráque Iunonis œstro alato stimulata multas terras percurrisset, apud hunc locum parturiendi dolore affecta. nam erat diuini seminis plena, infantem fœminam peperit. hanc tollẽs Semystra lactat, & nutrit gerentem insigne transformationis maternæ, cornuum enim typi ex fronte eminebant, vnde appellatur Ceroëssa: ex hac & Neptuno genitus est Byzas, vir similiter vt Deus honoratus, à quo Byzãtium conditum est. Semystra locus parum abfuit, quin vrbs efficeretur, nam ibi duces Coloniæ vrbẽ condere constituerant, nisi ex media flamma coruus rapuisset partem victimæ, eámque in Bosporium promontorium tulisset. Hoc ab Apolline ostentum coniecerunt Græci à pastore edocti, qui ab specula intuitus erat, vbi coruus victimę rapinam deposuisset, secutíque signum

cond

condiderunt Byzantium in promontorio Bosporio. Hucusq; dicta sint ex Dionysio, quæ iam inde ab antiquissimis temporibus peruulgata, si quis me otiosior altiùs consideret, non sine physica ratione inueniet Io vaccam cornigeram peperisse Ceroëssam iuxta fluuiorum ostia, hoc est cornua, iuxtáque sinum Cornu nuncupatum: è quibus aqua dulcis prodiens supra salsam sinus, & freti summam aquam, fertur velut altera Io, sinúsque Ceratinus agnoscetur verus filius Ceroëssæ & Neptuni, id est, aquæ dulcis & salsæ, veriórque quàm quisquam Byzas deprehēdetur conditor Byzantij. Iam quale sit promontorium, ad quod dicit Dionysius flumina exire in mare, profectò obtusum, & vt ille ait, crassum in altitudinem editum amplius mille passuū, quorum septingenti inferiores sunt decliuiores, quadringenti superiores minus procliues. Iugi ceruix, quà promontorium adnectitur dorso mōtis, latior non est triginta passibus, angustata duabus vallibus, vna à Meridie, in qua summa depressa est fossa conseruatrix niuium, suis labris sustinens ligneum tugurium fastigiatum in mucronem metæ, cuiusmodi plurimæ circa vrbem videntur: altera valle promōtorij stringitur à Septentrione, in qua ima est sacer fons, quē Græci Agiasma appellare solent. Promontorij radices partim attingunt ripam Cydari, partim impendent in planitiem à ripa & promontorio intermissam, latitudinis trecētos, longitudinis plus minus quingentos septuaginta passus habentem, circuitu complectentem circiter mille & quingentos passus. Secundum hanc mediam est coitus Cydari & Barbysę fluminum, quorū vterque paulò

ſupra eandem planitiem fluit ab altero ſeparatus promontor o longo & acuto: id exiſtimo eſſe, quod Dionyſius Drepanum vocat. A tergo, inquit, Semyſtræ, paulò ſupra fluminum oſtia initium circumflexus in alterum latus ſinus ceratini efficit promontorium Drepanum inflexum, cuius cacumen acutum appellarunt Bucolon, hoc eſt, Bubulcum, grata memoria proſecuti indicem, ex hoc loco ſpeculatum vrbis conditorem coruum. Ex his Dionyſij verbis aduerte, quem is appellat Barbyſem, Suydam, reliquóſq; recentes ſcriptores ſcribere Barbyſſum. Quàm rectè fides ſit penes emendatos codices. Barbyſe nomen adeò iam ignotū eſt etiam accolis, vt aliter appellare Byzantini neſciant, quàm Chartaricon fluuium ab officina oſtiis fluminum propinqua, vbi chartæ contuſæ explanātur: ruſtici, qui accolunt eius fontes, hunc nominant Pectinacorion à vico ita nuncupato illius fontibus vicino. Longus eſt circiter quindecim miliaria: lenis adeò fluit, vt in neutrā partem moueri videatur, adeóque profundus, vt pontibus etiam tota æſtate tranſeatur. Eadem eſt eius latitudo, ſpatio ferme decem miliariorum, in quo quidem ſpatio Euripi ab eo deriuati omni anni tempore præcipites verſant molas moletrinorū ſexdecim. Fluit per mediam vallem planam & pratenſem, vt à fontibus vſque ad oſtium ſit perpetuum pratum, cuius maximam partem Rex poſſidet. Quæ quanta ſit, coniectare etiam abſens potes ex quadringentis agricolis Chriſtianis, quos, cùm illuc profectus eſſem, offendi vno ordine diſpoſitos herbā ſecantes, quibus prçerant Turci quinque equites, octo pedites opus vrgentes, totidem quadrigas

drigas fęno onustas inueni, singulas vno pare boum tractas, quatuor rotis sustētatas posterioribus maioribus, excelsioribúsque ad excipiendas priores. Incidi item in Genisarios, qui circiter trecenti emissi dicebantur ad colligendas fluminum & lacuum nymphæas, quibus Barbyses & Cydarus abundant, quibúsque regiæ potiones fiunt Regi visitatæ, vt Christianis vinolentę. Sed redeo ad Barbysen, primò à Septentrione ad Meridiem aliquot miliaria procedit, deinde varios flexus efficit, nunc ad ortum æquinoctialem, nunc ad hybernum, nunc inter ortum & Meridiem, tandémque spatium quatuor miliariorum progrediēs ab ortu solstitiali ad occasum hybernum, exit in sinum ceratinum. Illius valles per anfractus normales similiter, vt Bosporus pergit, quem habet parallelum, ita vt si is porrigeretur vsque ad pontum, vt quidam ipsius vallem porrigi dicunt, Insulā efficeret Barbyses & Bosporus, qui ab illius ostio proficiscuntur ad eiusdem fontes. Vident illum à ripa dextra duos fluuios accipere, vtrosque venientes ab ortu Solis, tota æstate perennes: vnum in medio cursu, alterum paulò infra suos fontes perlucidū, etiam totam æstatem molas versare valentem, quem scriptores vocant Hydralem: nunc eius nomen ignorantes, alij appellant Belgradum à vico prope ipsius ripas sito: alij flumen nominant Camerarum à fornicibus, quibus ducebatur Constantinopolim. Hunc enim Andronicus Rex excelsis fornicibus, operéque subterraneo in vrbem perducere aggressus est, cum, vt cætera vrbs aqua abundaret, tum maxime hi, qui habitarent circa Blachernas, vbi cogitabat magnum nympheū construere,

vt ibi

vt ibi habitantes copiosiorẽ aquam haberent: at morte interceptus, opus reliquit imperfectum, quod posteri Reges absoluere neglexerunt, vt opus nimium sumptuosum, vt etiam Isacius Rex, qui Andronicum & regno, & vita priuauit, turrem & palatium, quæ Andronicus ad secessum temporis æstiui prope fornices fluminum ædificauerat, demolitus fuerit, hoc pulcherrimum factum Andronico inuidens. Hac ætate prope fornices, quos dixi transuersos secare Barbysem, vicus est, quem Pyrgon vulgò appellãt, etiam si iampridem ibi nulla turris, nullum palatium sit, tamen olim fuisse Pyrgi incolæ dicunt, saxáque effossa ex fundamentis murorum se vidisse testantur incisum nomen Andronici habentia. Iam Hydralis influit in Barbysem fornicibus diruptis, quibus Constantinopolim ducebatur. Cydarus fluuius, quem vulgò Machleuam appellant, similiter, vt Barbyses fornicibus trãsuersis secatur, Hydralem, & Barbysæ partem Constantinopolim ducentibus longior quidem est, quàm Barbyses, sed minor, similitérque fermè, vt Barbyses per anfractus fertur, à quo velut ferè parallelo curuo ipse curuus distat vario quidem interuallo, sed perpetuo collino inter fornices vtriusque patente in latitudinem circiter quatuor miliariorum, vario etiam cursu progreditur. Nam à fornicibus, vltra quas non progressus sum, vidi ipsum ab occasu ad ortum Solis tẽdere, deinde flecti ad Meridiem: postremò amplius duo miliaria à Septentrionibus ad Meridiem proficiscẽtem influere in sinũ Ceras. Quamobrem Dionysium, cùm ait Cydarum venire ab occasu æstiuo, intelligere non oportet, cùm interuallo

circiter

circiter duum miliariorum ostio propinquus accedit.

De locis appellatis Mandris, & Dryi, & de luco Apollinis, & ponte Philippi, & de cubis Canopi.

CAPVT IIII.

» POST buculam, inquit Dionysius, sunt loca
» nuncupata Mandræ, & Drys: ille quidem à
» loco quieto & tecto, mari enim tranquillo al
» luitur. Drys verò habet lucum Apollini sa-
» crum. Post promontorium est longus sinus Auleon ap-
pellatus. Id promontorium à Septentrione clauditur
valle Barbysæ, à Meridie, valle efficiente sinũ longum,
quẽ Dionysius appellat Auleona, cuius ora lunata pa-
tet in longitudinem mille & septingentorũ passuum,
in qua media est Regis viretum insinuatum in imam
planitiem vallis à Septentrionibus clausæ promonto-
rio elato in passus circiter octingentos, quorum imi tre
centi valde decliues, reliqui leniores. Dionysij ætate pu
to imam vallem, in qua nunc est Regis viretum, fuisse
palustrem, & partem sinus Auleonis, siue Aulonis, cu-
ius è regione in vlterione littore fuit locus nominatus
» Semystra. Post Auleona Dionysius dicit esse pontem
» Philippi Macedonis opus, quo sinus Cornu traiicere-
» tur. Philippus enim in vadum saxa deiecit, eorúmque
» multitudinem supra vadum accumulauit multis ope-
» ris, vt pontis commoditate vti posset abundè ad com-
» meatum terrestrem. Nam classe Byzantiis par non fuit,
» multo mari imperantibus. Iuxta hunc pontem fuit Ni-
» cei heroïs ara, & locus leniter circumflexus ad capien-
» dos pisces receptaculum, & locus, qui dicitur Neosbo-

los, is eſt nouus iactus. Inter promontorium, quo ſinus prius pergens ad occaſum flectitur ad ſeptētriones, interque vicum Aibaſarium ſupra aquam paulum extantia videntur æſtate pilarum fundamenta, quæ an ſuſtinuerint pontem Philippi, an aliorū, iudicare non poſſum. Hoc vnum duntaxat poſſum ex Dionyſij verbis elicere, vel in illarum loco, vel propinquo fuiſſe pontem Philippi. Ante trecentos annos fuiſſe pontem, vel in prædicto, vel propinquo liquet ex Tzetze, vt alibi dicetur. Nam ante mille annos fuiſſe pontem ſublicium oſtendemus in antiqua deſcriptione regionum Conſtantinopolitanarum, qui omnes bellis ſubſecutis euerſi ſunt. Mechmetes Rex, qui Conſtantinopolim cepit, vt vrbem ſtrictius obſideret, pontem effecit à contrariæ continentis regione appellata τῶν λεγομαρέιων, ad vrbem ferentem doliis ligneis inter ſe aptè colligatis & firmiter, vt traiicere poſſet milites ab exercitu obſidente Sycas, ad vrbémque, vt eam vndique obſideret. Iam verò in littore, quod modò deſcripſi à loco appellato Mandris vſq; ad aram Nicei herois, percipitur ex Procopio fuiſſe templum Anthymi martyris, cùm ait Iuſtinianum in cliuo arduo ad finē ſinus ædificaſſe ædem diuorum Coſmæ & Damiani, in alteráque ſinus parte templum, vbi nullum prius fuerat, dicaſſe Anthymo martyri ſecundùm ſinus oram, vbi maris fluxus templi crepidines alluit iam mitigatus. Non enim cum fremitu murmurantis maris ad illius ſaxa frangitur, ſed iam mollis & lenis, tacitúsque accedit ad id templum, in magnam altitudinem editum, lapidum decore, auróq; ornatum, nunc nulla extant illius veſtigia, neque quiſ-

quam reperitur, qui, in quo loco id fuerit, à maioribus audierit, aut legerit. quin potius omnes prorſus ignorant vllum templum in hoc littore fuiſſe, à promontorio, quo dixi ſinum incuruari ad ſeptentriones, incipit flexus longus, & molliter curuatus, finitur mucrone vireti regij ab Abramo Baſſa conſiti. Huiuſce flexus ora ædificiis plena eſt, & figlinis laterculorum coctilium & crudorum cum in multas inſinuata valliculas, tum penitius in vallem diuæ paraſceuæ longam duo miliaria, cuius ima planities attingens ſinus oram, lata quadringentos paſſus, deinde ſtatim ſtringitur in ducẽtos, ſenſimq; anguſtata attollitur in cliuos. Clauditur duobus collibus, vno exædificato ab occaſu treis tumulos emittente, qui in ſinum eminentes efficiunt duas valliculas: ab ortu Solis includitur altero colle ex tribus lateribus pleno ędificiorum, vſque ad oram maris, vt mediæ ædificiorum partes ſublicis ſuſtineãtur in ſinus vadum defixis. In ſumma valle olim fuit templum Panteleemonis iuxta fontes riui perennis, olim in ſinum influentis: nunc partim deriuatus eſt opere ſubterraneo in propinquum Regis viretum, partim in balneum, & hortos ſub vallem ſubiectos conſumitur. Ne quis miretur, ſi illum iam non videat ſupra terram fluere, qualem Dionyſius informat, deſcribẽs hæc loca. Circa, inquit, locum re, & nomine Actinen, ſunt cubi, Canopi, & fontes: valde enim locus irriguus eſt. Cubi autẽ ſunt inſignia Perſicæ hiſtoriæ: huc enim nonnulli deſcendebant ad animorum remiſſionem, & ludos, vt amœnitate littoris perfruerentur. Canopi nomen inuenit à ſimilitudine delitiarum, quæ huic loco eſt cum Aegy-

ptio Canopo. Ciſon fluuius, hanc oram ſecans ſinui nomen dedit. Fluit perēnis, ſed haud nauigabilis eſt. Hæc quidem Dionyſius, quē miror ex eo, quòd ait, non eſſe nauigabilem, cùm iam tam exilis ſit, vt ad irrigandos hortos totus conſumatur. Itaque arbitror partim terræ motibus, quibus obnoxia eſt regio Conſtantinopolitana, partim ſubterraneis ſubductionibus in regiū hortum attenuatum eſſe: nunc in hoc loco vicus eſt longus aquis abundans, quò Conſtantinopolitani frequentes ſecedere ſolent, vt maris & terræ delitiis fruantur, rectè appellatus hic locus Cubus Canopi, ſiue quia Aegyptiorum Plato κυβείαν inuentum eſſe dicit, & Canopum mollioris remiſſionis Aegyptiis ludus erat, ſiue quia Byzantij coloni Attici mores ſequebantur Atticorum, vnde oriundi erant. Attici enim maximo ſtudio κυβείαν amplectebantur, vt etiam in ædes ſacras congregati taxillis luſitarent. Hunc locū iam Græci appellant Agian paraſceuen, quem Imperatore Iuſtiniano diui Laurentij appellatum fuiſſe exiſtimo ab æde diui Laurentij in hoc ſuburbano conſtituta, quam Procopius antea ignobilem & obſcuram, tradit Iuſtinianū nobilem & præclaram reddidiſſe, in ſiniſtra ſinus parte ſitam è regione diuæ Mariæ in Blachernis nunc neutra extat: funditus enim vtraque euerſa eſt, exceptis fundamentorum exilibus veſtigiis. Procopius obſcurè locutus videri poteſt, cùm ait Laurentianam ædem in ſiniſtra ſinus parte ſitam fuiſſe: neque addit, quorum ratione ingredientiúmne in ſinum, an egredientium: ego illam appellaui dextram, habens rationem ingredientium, & naturalis ſinus principij, quod naſcitur à Boſporo, non ab

hoſtiis

hostiis fluminum, vbi sinus finitur. Vltra templum diui Laurentij Procopius scribit, Prisco & Nicolao diuis ædem Iustinianum ex integro construxisse, vbi Byzantij loci amore capti plurimum versantur, partim loci amœnitate ducti, partim venerantes diuorum ædem decoram, quam longè in altum Rex vim impetui maris afferens constituit. ¶ De Regio nauali, & de locis antiquis, quæ olim fuerunt, vbi est nunc nauale. Post vicum suburbanum Canopicum sequitur viretum regium, quod olim partem fuisse Canopi existimo ex loci situ, & ex auditione senum testantium, priusquam id consitum esset, Constantinopolitanos frequentes eò secedere solitos ob loci amœnitatem, amplius decem stadia circuitu complectitur. Eius media pars posita in maritima planitie, altera in colliculis & valliculis sylua cupressorum, arborúmque fructiferarum adumbratur, vt regia domus arboribus circumsita à præternauigantibus non perspiciatur, distinctum est viis & herbis consitum eo ordine, quo cætera vireta, quæ cupressos non obliquis ordinibus in quincuncem dispositas, sed secundum vias habent directas in ordines rectos. Vireti ora maritima, parietibus clausa media, angulatum mucronem agit, procurrētem in sinum, velut linguam cùm natura, tum magis opere productum: ex quo extremo ædicula in sinum eminet velut specula sublicis sustentata, quibus velut clatris pisces subeunt in piscinam proximam. Huiuscemodi ædiculas vndique fenestratas Turci Sardaca appellare solent, quæ vel in locis eminentibus, vel vndique patentibus, vt in mediis domorum areis, aut in earum frōtibus velut Meniana

construere solét, aut quadrata, aut hexagona, aut octogona, aut ligneis testudinibus, aut hemisphæriis præclarè laqueatis, & Persica pictura collucentibus, illa ædicula finitur flexus à nobis iam excursus, incipítque alter finitus sycarum promontorio: recessus intimus abductus in hunc medium flexum cuneatus est, deinde molliter dilatatur in longitudinem octo stadiorum, occupatam triremium regiarum sicco nauali loculato. Sic enim triremes centum & tredecim in aridum subductæ existunt, vt totidē ædificiis, velut loculamentis continuis separentur, clausis ab vtroque latere parietibus tectum imbricatum sustinentibus à fronte, à tergo apertis, præ se habentibus sinum, à tergo murum claudentem totum nauale. is, cùm venissem Byzātium, ex crudis factus erat laterculis, pòst ex lapidibus cœmentitiis, atque inter loculamenta & murum additæ sunt cellæ vsibus triremium accommodatæ, etiam addita ædificia armamentaria plumbo tecta supra naualis partem, quæ pertinet ad occasum, eminent colliculi, valliculis distincti, tecti sepulchris Turcorum & Iudæorum, à medio sinus & naualis flexu vallis nascitur pergens à Meridie ad Septētriones, cuius ima planities ad libellam æquata angustior non est quadringentis passibus, neque vbi in valliculas insinuatur, latior sexcentis. Eius maritima pars attingens nauale, habitatur frequenti vico, quem vocant Cassin Bassam: à Satrapa, qui in eo loco amplas thermas construxit plumbo tectas, vario marmore constratas: reliqua vallis planities tota consita est hortis vberibus, per hanc mediam fluuius, sed haud perennis fluit. Olim perēnem fuisse existimo,

ſtimo, nunc partim permultis iugibus puteis vſque ferè ad labrum plenis, partim aquæductibus & terræmotibus exhauſtus, curſum æſtiuum perpetuare nequit. Vallis latus, quod efficit collis ſycenus editum in altitudinem ſeptingentorum paſſuũ tegitur ſepulchris Turcicis, quæ ornant ſtellæ lapideæ, & virentes ſyluæ cypreſſorum: alterum vallis latus ad Solis ortũ pertinens, procliuiùs quidem, ſed non altiùs quadringentis paſſibus, continens ſepulchra Iudæorum, tecta aut menſis lapideis, aut carinatis operculis. Hæc vallis cùm proceſſit quatuor ſtadia in longitudinẽ, obiectu duorum collium ſingulorum vicos ſingulos habentium, ſcinditur in treis valles pratis, hortis, vineis cultas, quarum duæ extremæ maiores, quæ in valliculas quatuordecim interciduntur, deſinẽtes omnes in dorſum perpetuum, alias flexuoſas, alias tortuoſas, id quod efficit nauale tutiùs à ventis ſeptentrionibus. Paluſtrem fuiſſe olim hanc vallem & nemoroſam, coniicio ex Dionyſio Byzantio. Poſt, inquit, cubos Canopis, eſt palus habens radices ſub aqua latentes, claudens ſinum, vbi eſt receptaculum piſcibus capiendis aptum, ſaxis concauis ad ipſos introitus obuiam procedentibus, in quæ delabuntur piſces noctis tenebris errantes. Poſt paludem ſunt Chœragia nuncupata, à rebus, quæ ibi fiunt, nominata. quoniam apri ex montibus deſcendentes, ad hæc loca abacti, à venatoribus fraude capiuntur. Omne enim illinus latus vento noto obiectum, ſyluis plenum erat. Ex his Dionyſij verbis percipio, vallem illam paluſtrem fuiſſe, nunc exiccata eſt, vel exædificationibus, vel agriculturis, vel puteorum copia, vel aquæductibus,

atque

atque omne ſinus latus vento noto expoſitum, ab arboribus nudum eſt, niſi manu ſatis.

De Iſthmo Ceratini receſſus: de ſepulchro Hippoſthenis: de ſycis, & delubro Amphiaraï.

CAPVT V.

DEINDE Dionyſius addit ſecundum locũ, ad quem deſinit receſſus Ceratini ſinus. Incipit Iſthmicum promontoriũ apertam iam & multam Propontidem proſpiciẽs, in quo ſepulchrum Hippoſthenis extat heroïs Megarenſis, à quo locus nomen adeptus eſt, quod Iſthmicum promontorium Dionyſius dicit: id intellige eſſe collem, in quo nunc ſitum eſt oppidum, nuncupatũ Galata. Nam ſi à primis faucibus Ceratini ſinus lineam duceres ad eiuſdem receſſum intimum, in quo antè dixi Regium nauale eſſe, intra lineam includeres collem Galaticũ: ex cuius iugo proſpicientibus multa aperitur Propontis. Poſt Hippoſthenem, inquit Dionyſius, locus eſt appellatus Sycodes à multitudine & pulchritudine ficuũ arborum: quidam curioſiores dicunt, primam ficum arborem ibidem natam eſſe. Locum hunc cùm declarabo, Sycenam regionẽ decimam tertiam vrbis, oſtendam eſſe Galatam, quam olim primùm appellarũt Sycas, pòſt Iuſtinianas: poſtremò Peram, ſiue Galatam. Inde Dionyſius perſequens ſuum anaplum, ponit Amphiaraï delubrum, quod Byzantij Megarenſium coloni conſtruxerunt memoria & honore proſequẽtes Amphiaraï Oiclei filium. Amphiaraum cùm cæteri Græci, tum Megarenſes honorarunt Deũ, vt haberent, atq; ab eius

ab eius ſolo, in quo fuit humatus, oracula peterent.

De ædibus Dianæ luciferæ, & Veneris placidæ, & de loco Oſtreode, & Metopo, & de ara Apollinis.

CAPVT VI.

» POST, inquit, Amphiaraï delubrũ eſt Syä-
» phas locus Auletes nominatus, is vnà cum
» aliis colonis Byzantium deductus fuerat, cui
» Apollinis ars reliquit nominis memoriam.
» Inde eſt Bolos, is eſt iactus ad piſcationem hybernam
» percommodus loci natura, in quo eſt templum Dianæ
» luciferæ, & Veneris placidæ: exiſtimatur enim largiri
» ventorum commoditatem, eóſque turbulentos placa-
» re. Deinde eſt locus Oſtreodes, à rebus, quæ ibi fiunt, no
» minatus. Maris enim vadum oſtrearum multitudine
» exalbeſcentium conſtratum fit perſpicuum aſpicienti-
» bus maxime in tranquillitate & quiete ventorum. Hic
» autem locus ſemper alit, quòd impendatur, & in com-
» mune conferatur. Eſt enim luxurioſis locus generatio-
» nis oſtrearũ contendentis cum earũ piſcatione. Oſtreo-
» da locum excipit nuncupatum Metopon, hoc ſub aſpe
» ctum vrbis ſubiectum eſt: aſpicit enim Boſporium pro-
» montorium, nomen inuenit à figura. Nam ex continen
» tis parte planum eſt terrenis tumulis, ex parte maris, de-
» cliue & præceps: non tamẽ diuini teſtimonij expers eſt,
» etenim apud ipſum colitur Apollo. Ex his Dionyſij ver
bis ſcimus Metopon eſſe frontem ante vrbis oculos po-
ſitam, quam prius niſi cognitam habeamus, aſſequi ne-
quimus, intra ne oppidum Galatam, an paulò, an lon-
gè extra Galatam fuerint templa Amphiarai Dianæ

luciferæ, & Veneris placidæ, & locus Oſtreodes. Cùm igitur nulla pars Europæ poſita ſit ante oculos Byzantij, nulláque rectè intueatur promontorium Boſporiũ, niſi collis naſcens prope portam Galatæ, cùm eius frõs tota ſubiecta ſit ſub aſpectum promontorij Boſporij, patet illum eſſe, quem Dionyſius appellat Metopon, Græci huius ætatis appellant acram Spandoninam, quæ quàm ſit in conſpectu Byzantij Rex Soleimanus declarauit, cùm nullam aliam ob cauſam id vſurpauit longo vireto, quàm vt in conſpectu ſuo colles haberet ſylua virenti veſtitos, & vt excluderet oculos id incolentium deſpicientium in clauſtrũ ſui palatij in promontorio Boſporio ſiti. Quale illud iam ſit, ſubiungam. Ex duabus partibus mari alluitur, ab ortu Solis Boſporo, à Meridie ſinu ceratino, interiùs ad ſeptentriones recedit, quàm collis Galatinus, quem antiqui Sycenum appellabãt: vt velut de induſtria cedere videatur colli Syceno. Ne illi aſpectum Solis Oriẽtis tollat, duobus cornibus prominet, vno in ſinus oſtium, altero in portam Sycenam triplici latere deprimitur, primo in vallem, qua clauditur ab occaſu, quáque ſeparatur à colle Syceno, vineis, hortis, ædificiis plena, deſinenti in planitiem, quæ ante portam Sycenam explicatur, in qua iacent globorum marmoreorum magni acerui, ſimúlq; magna multitudo machinarum bellicarum, vnde porta nomen habet: vbi thermæ & officinæ fabriles fuſiliũ machinarum bellicarum. Alterum promontorij latus demittitur ad Meridiem, totum obiectum oculis veteris Byzantij valde procliue, vt eius aſcenſus gradibus, aut anfractibus moliatur, vſque ad mare pronũ deiicitur, vt

tur, vt

tur,vt littus sit excelsum, præceps, præruptum: lateris media pars intumescit duobus tumulis ab infera parte præcipitibus, à supera explicatis in planitiem leniter assurgentem ad promontorij fastigium, porrectum in longam planitiem. Ora maritima sub hoc latus subiecta producitur in longitudinem mille passuum, quorum quadringentæ sycenæ portę propinquiores patent in latitudinem quinquaginta passuum, vbi communis ambulatio suburbana platanis adūbratur,in qua olim ædes diui Constantini, cuius superficies nunc non extat. Duntaxat gradibus lapideis in fornicem subterraneam Græci descendunt ad potionem aquæ fontanæ Constātino sacræ:reliqua oræ maritimæ pars tota procliuis, excepta via humano opere explanata. Tertium promontorij latus, similiter valde procliue & præceps vsque ad littus,vergens ad Solis ortū,intuens promontorium Asiæ Damalicum, quo Bosporus contendēs ad occasum flectitur ad Meridiem. Ex antedictis apparet, Metopon esse,aut totum promontorium,aut eius partem eminentem in primas sinus fauces, quam vulgò appellant Acram Spandoninam:si totum Dionysius intelligit, existimare debemus Bolum, templa Dianæ & Veneris,locúmque Ostreodem fuisse intra vrbem Galatam,eámque vrbis partem non comprehensam fuisse intra locum Sycodem,vt non videtur ex antiqua regionum descriptione, vrbis ponente in latere Galatæ meridiano Sycenam regionem, quæ etiamnum cernitur in media Galata propriis muris clausa, opposita Constantinopoleos valli,in qua ima est traiectus Sycenus,Galatæque latus vrgens ad Solis ortum post Syco-

dem fuiſſe, quod incipit ab angulo diuæ Claræ, quo ſinus tendens ad occaſum brumalem, flectitur ad occaſum ferè ſolſtitialem, quoque finitur receſſus, inchoatur à promontorio Spantonino, longus duo millia paſſuum, quorum octingenti intra vrbem, iactus hybernæ piſcationi aptus videtur angulus ſoli expoſitus, à ventis ſeptentrionibus tectus, in quo hodie ſpectantur duæ ædes ſacræ, quarum vnam Franci appellant diuam Claram: alteram Græci Photinen, quaſi Phoſphoron, non ſine antiqua ratione, quoniam hîc eſſet ædes Dianæ phoſphori, & Veneris placidæ, quæ etiam Phoſphoros, ea eſt lucifera, nominatur. Nam primi illi propagatores religionis Chriſtianæ, quò facilius nationes à cultu antiquorum deorum ad verum pietatis cultum paulatim abducerent, verámque religionem illos colere aſſuefacerent, ſub antiquis deorum nominibus noua induxerunt diuorum nomina. Suidas ſcribit Conſtantinum Regem Romæorum, filium Leonis Iſauri Iconomachi Venerem coluiſſe, eíque humanas victimas mactaſſe in regione vrbis Peræa, vbi diuæ Mauræ tẽplum eſſet, quod is demolitus, locum effecit homicidiarium, quem Mauram nominauit, in quo nocte pueros ſacrificabat. Exiſtimo illam ædem primò appellatam Phoſphoron à Diana lucifera, deinde Photinam, poſt Mauram. Vide, an ſit vitiatus Codex Suidæ habens ſanctæ Mauræ pro ſancta Photina. Nam cùm Iconomachus Conſtantinus imaginũ cultum oppugnaret, veriſimile videtur ædem diuæ Photinæ contumelioſè appellaſſe diuæ Mauræ: nunc nemo eſt, qui audierit, aut legerit in regione vrbis Peræa diuæ Mauræ ædem fuiſſe, ſed duntaxat

taxat Photinæ. Adde, quòd littora contraria multa de paritate & ſimilitudine inter ſe contendunt, vt duæ Cyaneæ, vt duo anguſtiarum fana, vt alia pleraque, vt littus diuæ Photinæ fortaſſe. ideo ædem Dianæ Phoſphori habuit, quòd ſit è regione Phoſphorij portus in contrario littore ſiti, ex eo appellati, quia illic Diana Phoſphoros lucem Byzantiis attulerit contra Philippum Macedonem cuniculis Byzantium oppugnãtem. Venus verò placida non commodiùs collocari potuit, quàm in hoc littore, vbi Boſporus labitur placidus & ſilens: in qua parte regionis Pereæ Conſtantinus Veneris cultor colere Venerem meliùs potuit, quàm in antiquiſſima Veneris ſede. Iam cognitis ædibus Dianæ luciferæ, & Veneris placidæ, & Metopo, iudicare poſſumus Oſtreodem locum fuiſſe inter ædem diuæ Photinæ, & primas radices promontorij Spantonini, præſertim ſi id totũ intelligit Dionyſius Metopon eſſe: quanuis oſtrearum piſcatio frequentiùs hodie exerceatur à ſycarum porta ad finem promontorij Metopici, & eò vlterius ob vadum maris purgatum & apertũ, in quod ſpargũtur & diſſeminantur quotannis oſtreæ integræ, non, vt olim falſò acceperam, diuiſæ atq; diſruptę. Tamen antequam eſſet littus ſubiectum ſub partem oppidi Galatę obiectum Orienti, oſtrearum piſcationem copioſam præbere potuit. Poſtea verò quàm huius littoris pars vadoſa ędificata eſt, pars quotidie, aut obruitur proiectis oppidi purgationibus, aut frequẽtium nauigiorum ſtationibus occupatur. Piſcatio oſtrearum nunc minus exercetur in hoc ſuburbano littore, etiamnum exalbeſcente oſtreis ſua ſponte prouenientibus,

non autem ſeminatis, vt ſeminantur circa promontorium Metopicum quotannis in hunc modum. Poſteaquam Græci à piſcibus ſanguine participibus ſuã longam abſtinentiam ſuſtentarunt oſtreis luculentis quidem, ſed ſanguinis, vt ipſi putant, carentibus, ex locis paulo remotioribus ab vrbe naues oſtreis plenas ad hæc loca maritima vrbi propinquiora adducunt, atque in mare palis abiiciunt oſtreas integras, non diſſectas, vt mendaces quidam mõſtroſarum narrationum fictores in Italiam ſparſerant & diſſeminauerant, vt me imprudentem deceperint, vt vix cùm veniſſem Byzantium, prudens factus, à peritis piſcatoribus diſſuadere potuerim imperitorum opinionem iamdudum confirmatam. Ex illa igitur ſparſione & diſſeminatione fit, vt quotannis oſtrearum genus renouetur, luxúsq; morum Græcorum redintegretur. Sin autem minus totum promontorium intelligit Metopon eſſe Dionyſius, ſed ſolam promontorij linguam eminentem ſupra primas ſinus fauces: tum coniectare poſſumus Oſtreodem locum occupaſſe oram maritimam alluentem vrbis latus Orienti aduerſum, & radices promontorij Spantonini ſpectantes ad meridianam cœli regionem.

De Aiantio & Palinormico, & templo Ptolemæi, de Iaſonio, & luco Apollinis, & de alijs antiquis locis.

CAPVT VII.

SED REDEO ad Dionyſium, qui à Metopo deinceps ita anaplum perſequitur. Poſt, inquit, Metopon, eſt Aïantion nomen adeptum ab Aïace Telamone, quem propter

quan

» quandam vaticinationem colunt Megarenſes ex inſti
» tuto eorum, qui deduxerunt coloniam. Inde procidens
» præcipitium conuerſum in mare, nominatum eſt Pali-
» normicum à ſecunda applicatione. Poſtquàm enim Co
» loniæ deductores ad eum locum naues primò appuliſ-
» ſent, ex eóque ſoluiſſent, rurſus ad eundem locum re-
» uerterunt. Paulò ſupra præcipitium Palinormicon exi-
» ſtit templum Ptolemæi Philadelphi, quem Byzantij æ-
» què ac Deum venerati ſunt, quòd ex eius in vrbem ani
» mi magnitudine fructum magnũ accepiſſent. Etenim
» Byzantiis Ptolemæus in Aſia regionem, frumentíque
» multas myriades, & ſagittas, & pecunias dederat. De-
» inde eſt locus dictus Delphinus, & Charandas. cauſa
» nominum hæc eſt: Vir Chalcis nominatus, genere By-
» zantius, ſcientia citharœdus, nullis ſummis citharœdis
» inferior, cùm Orthium carmen caneret, Delphinus ex
» pelago extitit, ſéque ad audiendum erexit cantilenæ
» impetum, maritimæ oræ inſiſtens, extra mare eminẽs,
» aſpectum ſublimem gerens, vt vehementi cantu im-
» pleretur, ob audiendi ſtudium nihil à vadi commotio-
» ne læſus: cùm autem Chalcis canere deſinebat, Delphi
» nus mare ſubibat, ad locúmque conſuetum redibat.
» Charandas paſtor accola, ſiue inuidia, atque odio in
» Chalcidem, ſiue auaritia incitatus, Delphino inſidia-
» tus eſt ſenſim ad maris oram allabenti, cúmque ſubli-
» mem accedentem interfecit: non tamen piſcatione po
» titus eſt. Chalcis enim ſuum auditorem magnifica ſe-
» pultura affecit, locíſque nomina Delphinum & Cha-
» randã impoſuit, illum donans honoris memoria: hunc
» ignominiæ. Poſtea eſt acra in breuẽ receſſum inſinua-

ta, baſis

ta, basis ipsius & radix petra in fundo Thermastis ap- "
pellatur. Post hanc ipsam littus noto vento apertum no "
minatur Pentocontoricon à nauibus quinquaginta re- "
mos habentibus ad littus id appulsis. Scytham enim di "
cunt nuncupatum Taurum ex suis sedibus migrantem "
huc appulsum fuisse, atque ad Cretam nauigasse, Pasi- "
phaën Minois filiam stuprasse: vnde nata fabula amo- "
ris, & prolis ex ipso procreatæ. Deinde succedit Iaso- "
nium, ex eo nomen adeptum, quòd Iason nauigans ad "
Colchos, illuc appulsus fuerit, vbi est nemus profundæ "
laurus plenum, aráque Apollinis: littus autem longum, "
omne vẽtis occiduis & meridianis expositum. Vbi in- "
frà ostendero Iasonium esse vicum, quem Græci hodie
vocant Diplociona, Turci Bisitas, facilius percipietur
Aïantion templum Ptolemæi, Delphinum & Charan-
dam petram Thermastin Pentecontoricon loca sita
fuisse inter Metopon & vicum Diplociona. Ea vt ma-
gis perspicua fiant, priùs pergo exponere situm reliquæ
oræ maritimæ, quam cõtinuare intermiseram ad pro-
montorij Metopici mucronem præcipitem & præci-
sum vsque ad mare, via duntaxat intermissa humano
opere explanata, iactis in mare vadosum & saxosum æ-
dificij, aut molis substructionibus, vbi finitur longus
flexus à promontorio Clidio inchoatus. Ab illius igi-
tur mucrone seu rostro passus trecentos progressus, in-
cidi in vallem diuidentem Metopicon promõtorium
à colle, in quo est suburbanum Aiatis Bassæ, cuius imæ
radices maritimæ porriguntur in passuum longitudi-
nem circiter octingentorum, quorum primi quadrin-
genti maritimam habent planitiem patentem in pas-
suum

suum circiter quadringẽta latitudinem. Suprà impendent cliui, imi quidem præcipites, & ferè directi in altitudinem ferme centenum passuum: inde à medio colle ad summum verticem exiguè proni: at reliqui quadringenti planitiem maritimam non habent, sed cliuos à mari ad supercilium collis præcipites, excipio imam planitiem valliculæ mediæ inter cliuos interiectæ, quæ medium Aiacis viretũ, perennibus fontibus irriguum secans cingitur duobus tumulis præcipitibus & præruptis, altero eminente supra scalam commercij, vbi fundamenta videntur antiquæ molis, partim sub aqua delitescentia, partim supra mare extantia, quæ piscatores vocant Caridata: nescio an quasi fortasse Charandam à Dionysio nuncupatam, altero tumulo præcingitur vsque ad mare præcipiti atque imminente in vallem, qua à septentrionibus clauditur, lata iuxta littus ducentos octoginta passus. Ipsa à septentrionibus clausa colle radices præcipites agente, & propagante ad mare vsque latas centũ passus. Ab earum initio ora maris, quæ tendebat à promõtorio Metopico ad cœli partem mediam inter Vrsam & Aquilonem, flectitur ad ortum æstiuum. Iam vallem & collem occupat regius hortus circuitu quatuor millia passuum complexus, virens sylua cupressorum arborúmque frugiferarum, Carabolus vocatus à Satrapa illius constructore: quem aiunt piscatores obruisse maris recessum insinuatum in imam horti vallem, cinctam à septentrionibus colle, radices præruptas & saxeas vsque ad mare spargente. Sub his radicibus Dionysius ponere videtur petram Thermastin. Nam, vt ipse ait, hæc acra insinuabatur in breuem re-

cessum, & post eam littus est noto vento apertum, quæ aut excisa est: aut si nunc extat, non agnoscitur. præsertim si Dionysius acram non intelligit esse promontorium, sed simpliciter oram maris, quæ tota ab hoc loco ad collis Metopici promontorium alluitur mari vadoso crebris petris supra aquam eminentibus inculcato. Earum quænam sit Thermastis, internoscere difficile est, iam tot seculis ora maritima immutata, aliis saxa littorea exscindentibus, aliis imos collium cliuos explanantibus, aliis sinus vallium obruentibus. Hæc commutatio me impedit, quò minus iudicare audeam, an Palinormicon fuerit iuxta collis Metopici promontorium, an ad radices collis eminentis in scalam commercij. Hoc vnum arbitrari possum Palinormicon fuisse, secundum radices alterutrius horum collium à valliicula regij horti, ad quam coniectaui fuisse Thermastin petram, ora maritima, quæ dirigebatur ad septentriones, flectitur ad plagam cœli mediam, inter solstitialem & æquinoctialem ortum: in qua plaga longi latíque horti Rostanni Bassæ, & Aenobarbi regiæ classi præfecti, eiúsq; sepulchrum iuxta littus situm, circumclusum ædicula rotunda desinente in conuexum, tegulis plumbeis tectā ædiculam area quadrata circumsepta muris, platanis, & populis adumbrata: & ne maris fluctus mortuum pyratam submergant, quem viuum submergere non potuerunt, cùm aliis saxis littus muniuerunt, tum duabus columnis marmoris Thebæi terræmotu collapsis, à quibus stantibus vicinus vicus proximus appellatus est Diplocion, constitutus in maritima planitie, cuius plurima pars patet in latitudinē

quadr

quadringentorum passuum, & ampliùs, cùm insinuatur in duas valles, quarum vna diffunditur in planitiem septingentis passibus longiorem, hortis collucentem, fontibúsq; perennibus vtrinque collinis vineis, & agris frumentariis cinctam, in qua est vicus Diplocion, vbi olim fuisse Iasonium, arámq; Apollinis, & lucum profundæ laurus coniicio cùm ex eo, quòd situs hic locus est in littore longo ventis meridianis, occiduísque exposito, vt ait Dionysius, tum ex eius ordine narrandi ante dicta loca, & consequentia. Locum, vbi fuit ara Apollinis, & magnus lucus laurorum, vero proximum videtur eum fuisse, quem posteri appellarunt Daphnē, cuius meminit Stephanus. Daphne, inquit, insana, portus est iuxta os ponti, in dextro littore constitutus nauigantibus ad pontum: in sinistro verò ascendentibus ad anaplum extat suburbium Daphne nūcupatum, quod etiam appellatur Sergium ex Procopio, aliísque scribentibus, anaplum esse ad promontorium Estias, hoc duntaxat assequimur, Daphnen suburbium esse inter Byzantium, & promontorium Estias, nulliúsque scriptoris traditione propiùs accedi potest ad cognitionem Daphnę, quàm ex his, quę modò Stephani & Procopij attuli. At verò Dionysius ad ipsius notionem nos, aut quàm proxime perducit. Quispiam fortassę obiiciet, in hoc sinistro latere fuisse itē Daphnen Medeæ, quam postea ex Dionysio ostendam fuisse inter locum nuncupatum senem marinum, & promontoriū Estias in valle, in qua etiam nunc visuntur rudera ædis Demetrianæ, dubiúmque sibi atque controuersum videri dicet, vtra Daphne fuerit suburbium Byzantij. Mihi

vero propius videtur Byzantios Daphnen, arámq; Apollinis coluisse & frequentasse, quàm Daphnen Medeæ Pharmacidis. Cultus enim deorum loca incolis frequentia efficere solet. Vt enim Antiochia Daphnen suburbium frequentans effecit nobile & maximum ob cultum Apollinis daphnici: ita Byzantiū Daphnen, arámque Apollinis frequēti cultu effecit suburbium Daphnen in planitie Diplotionis ampla, culta, vrbíque vicina, mitibus & vitiferis collibus cincta potius, quàm in vallicula Demetriana angusta, vndique asperis collibus circunclusa, nondum exædificata, lōgè ab vrbe remotiori, quàm Diplocionis planities, in qua potius, quàm in valle Demetriana fuisse suburbiū Daphnen. Præterea coniicio ex historia Euagrij narrantis Mammianum insignē senatorem in Daphne suburbio construxisse Antipharon è regione balnei publici, in quo statuta esset Ammiani ænea statua. Antipharon appellatam arbitror, ex eo quòd sita esset contra Pharum, quam Marcellinus dicit fuisse Byzantij in promontorio Chrysocera nuncupato, quod Dionysius appellat Bosporium. Illa si fuisset constituta in valle Demetriana, non vrbi aduersa fuisset, sed prorsus ab vrbe auersa longè posita extra conspectum vrbis impeditum intermedio colle excelso Clidio appellato, Agathium historicum suburbanum habuisse in vico Daphne coniicere possumus ex eius Epigrammate inscripto in hortum maritimum:

Εἴξον ἐμοὶ Δάφνης ἱερὸν κλίτας, ἔνθα πόντου
Κείμενον ἀγχιάλου κάλλος ἑρμοσύνας·
Ἐνθάδε γὰρ νύμφαι δενδροῖτιδες, αἵτ' ἐνὶ πόντῳ

Νηρεῖ

Νηρεΐδων ξυνὴν θῆκε συνηλυσίην·
Ἀμφὶ ἐμὲ γὰρ μάρναντο, δίκασε δὲ κυανοχαίτης:
Καί με παρ' ἀμφοτέροις μέσσον ἔθηκεν ὅρον.

Si Agathij poëmata, quæ inſcripſit Daphnica, nactus fuiſſem, ſcrutatus diligenter eſſem, num à ſuburbio Daphne daphnica ſua poëmata appellauerit, ex hoc Apollinis luco tripodem illum factum fuiſſe veriſimile videtur: cuius Sozomenus meminit. Cum tempore Valentis Imperatoris, inquit, Hellines quoſdam in Philoſophia præſtantes habitos religionis Chriſtianæ incrementa ægrè ferentes, ſcire ſtudentes, quis Valenti ſucceſſurus eſſet omnibus vaticinationibus exquiſiuiſſe; deniquè tripodem ligneum ex lauro confeciſſe, & nominibus, & verbis, quibus ſoliti erant, peregiſſe, vt comprehenſione literarum ſecundum vnumquodque elementum ſub machinatione tripodis & vaticinationis ſignificantium demonſtrarent nomen Regis. Cùm autem ipſi inhiarent Theodoro Hellinicæ religionis viro in aula regia præclaro, in re militari eximio, Theodori nominis literarum compoſitio accedens vſque ad delta decepit Philoſophos, vt quàm mox Theodorum regnaturum ſperarent. Etenim hoc facinore patefacto, adeò Valens exacerbatus eſt, vt iuſſerit comprehendi Theodorum & tripodis artifices, imperarítque illum quidem viuum exurendum, illos verò ſecuri feriendos eſſe, adeóque Valens effreni ira exarſit, vt etiam in eos, qui Philoſophi non eſſent, ſed ſimili veſte, atque Philoſophi vterentur, cædes proceſſerit.

De Rhodiorum portu, & de Archio loco.

CAPVT VIII.

POST Iasonium lucúmque Apollinis, Dionysius anaplum continuans, ponit Rhodiorum τὸν περίβολον, ad quem rudentibus naues alligabant Rhodij, metuentes maris tempestatem. Cuius vt idem scribit, tria saxa ad suam ætatem seruata extitisse dicit, reliqua permulta temporis vetustate cecidisse. Hunc Peribolon fuisse, vt existimem eo in loco, quem hac ætate piscatores nominant Rhodacinion, non modò nominis similitudo, sed etiam Dionysij ordo narrandi antecedentia & consequentia me adducit. Hoc enim proprium habet imperitũ vulgus, vt nomina locorum, quæ non intelligit, immutatione literarum in alia nomina aliquid sibi notum pręsertim ridiculum deriuet. Dicax enim vulgus & ridiculum esse solet, præsertim Græculum, quòd omnia nomina finire gaudet hac terminatione acion, quam literati solent attenuare, & diminuere in ion, vel arion: vt ψωμὸς, ψώμιον. παῖς παιδίον, vel παιδάριον, vulgus ψωμάκιον, παιδάκιον: sic ῥοδίων νεῶν detorsit in ῥοδάκιον νεῶν. Hæc quidem nimium fortasse minutatim excussa, sed quæ indicent magnam deprauationem antiquorum nominum. Iam verò quod Rhodacinion appellãt, nihil aliud est, quàm saxum supra aquam eminẽs, ad alia saxa adnitens, olim ad portuosæ molis substructionem in vadum deiecta: distat quidem aliquot passus ab ora maris, at ab Aenobarbi sepulchro passus circiter sexcẽtos. Post Rhodiorum Peribolon Dionysius ponit Archium nũcupatum locum campestrem, agri bonitate præditum, & vitium

aman

» amantem, collibus cinctũ circunſurgentibus, ad mare
» procidentibus: per medium eorum fluuius deſcẽdit in
» maritimam oram mollem & profundam. Hunc inco-
» luit Archias Thaſius Ariſtonymi filius: qui cùm in hoc
» loco vrbẽ condere pararet, à Chalcedonenſibus prohi-
» bitus eſt, metuentibus exædificatum locum contra ſe
» fore. Archias illis, qui cum eo ſolum vertiſſent, Aënon
» dedit habitandum, locóque nomen reliquit Archium.
Archias Thaſius etſi locum hunc terra maríque præ-
ſtantem delegerat, tamen quòd præterita ſede Byzan-
tij hunc locum elegiſſet, non minus cæcus fuit, quàm
Archias Megarenſis, quem Pomponius Mela ſcribit
cõdidiſſe Chalcedoniam. Archium locum, eſſe vicum,
quem nunc Græci Agion phocam appellant, ſitus præ
ſe fert conſtitutus in maritima planitie vallis, in valli-
culas amplius quinque diuiſæ, patẽtis in longitudinem
plus minus duobus millibus paſſuum: in latitudinem
iuxta mare circiter ſexcentorum: fertilis vitium & ce-
raſorum, ab vtroque latere collibus cinctę procumben
tibus ad mare, per quam mediam defluit riuus alueo
prope oram maris profundo, vtrinque ingentibus ſaxis
munito: is æſtate etſi perennis non fluit, tamen eius gur
gites perennes reſtant. Bonitate terræ incolæ dicunt
hanc vallem præſtantiorem & fertiliorem valle Diplo
cionica, iuxta vicum nominatum Agion phocam, ſi-
tum in illius vallis planitie, ora maris mediocriter ſi-
nuoſa portum efficit aſſiduis nauibus frequentem. Ora
maritima inter Iaſonium & Archium media paſſuum
millibus amplius duobus in longitudinem patens ex-
planata eſt, partim exciſis imis cliuis collium impen-
den

dentium, non in magnam quidem altitudinem elatorum: ſed præcipitem & penè directam, partim obruto oppreſſóque mari à ſeruis Aenobarbi, qui breui tempore eam totam exædificarunt, portuoſámque effecerunt vſque ad marginem maris magnarum nauium capacem, perpetuáque ædificia, & continuos hortos ſubſtruxerunt in mari vadoſo, maríſque partem intra ſubſtructiones intermiſerunt, quæ portus vicem præſtat, & piſcinæ crebræ piſcium frequentia multorum quotidie ſubeuntium, exeuntiúmque.

De ſene marino, & parabolo, & de calamo, & Bythio.

CAPVT IX.

DIONYSIVS loca oræ Boſporicæ ſiniſtræ proſequens, poſt Archium, inquit, promontorium eminet, in altitudinem præcipitem abrumpitur diſcedens ad mare, fluctus maris denſos & violentos, quibus crebris verberatur, excipiens. In promontorij vertice ſenex marinus ſtatutus eſt, quem alij aiunt Nereum, alij Phorcyn, alij Proteũ, quidam patrem Semyſtræ, nonnulli indicem nauigationis, & demonſtratorem Iaſoni fuiſſe, ducémque anguſtiarum Boſporiarum. Quidam vates Latiades oraculum in ſomnio ſibi viſum dedit poſteris colonis Megarenſium, oportere ſacrificare marino ſeni: itaque in hoc loco publicè colitur ſenex marinus. Hunc ſenem marinum ſtatutum fuiſſe in promontorio, quod nonnulli Hiſtorici, atque etiamnum vulgus Græcorum appellant Clidion, aſſequor cum ordine Dionyſianę narrationis antecedentium locorum & conſequentium,

tum

tum ſitu oræ maritimæ, quæ ab Archio loco quadringentos paſſus vſque ad Clidion progreſſa nullum promontorium, nullum littus habet, cui conueniat deſcriptio loci ſenis marini, quàm promontorium Clidion: quod vt melius noſcatur, ſubiiciam, quale nunc exiſtit. Id præceps & præruptum vſque ad mare excipit ſuo mucrone fluctus, ictúſque maris adeò vehementer, vt hi poſtremò ab ipſo repulſi, deferantur iuxta Aſiam vſque ad Byzantium, littúſque Europeum, non amplius excipiat fluctus Boſpori deſcēdentes per anfractus, ſed à promontorio Clidio velut claue claudatur, & protegatur, nomen adepto ex eo, quòd Byzātinis Boſporum claudere & finire videtur. Boſpori enim aſpectus ex vrbe Byzantio ſurſum verſus iuxta littus Europeum nauigātibus non patet vltra Clidion, cuius cliuus medius in altitudinem ducentorum paſſuum adeò pronus eſt, vt ſcandi non poſſit, niſi anfractibus in latitudinem patens plus minus quadraginta paſſuum. Inde breui ceruice lata ſex paſſus dilatatur aſſurgens in altitudinem bis mille paſſuum, ab Aquilone cingitur planitie inſinuata in vallem Demetrianam: ab altera parte cingitur valle, in tantam edita altitudinē, in quantam ipſius promontorij iugum. Sed redeo ad Dionyſij anaplum.
" Marino, inquit, ſeni vicinus eſt πάραβολος: is eſt iactus te-
" merarius nuncupatus à piſcatione temeraria, incertáq;
" ob maris aſperitatem inæqualem. Fluctus enim deſcen-
" dens in littus aſperum, piſcationes efficit temerarias, pa-
" rum voti cōpotes, & ferè fruſtratorias. Deinde eſt Ca-
" lamus, & Bythios: ille à Calamorum multitudine, hic
" ab alta protectione promontoriorū circunſurgentium

nominatur, in ipso est laurus Medeæ Oetæ filiæ, plan- "
ta, vt fama est: huic parallelus est collis sensim supinus, "
declinans ad mare, nominatus Bacca Isidis matris deo- "
rum. Ex his Dionysij verbis consequimur Parabolon, Calamum, Bythiam loca esse inter Clidion promontorium, & promontorium claudens vallem Demetrianam ab Aquilone. Hæc duo promontoria sinum efficiunt leniter inflexũ, in quo insulæ, seu scopuli, seu syrtes, quarum vna est vadosa & sicca, arenosa, paulum eminens supra aquam, statio auium marinarũ. In hunc sinum desinunt duæ valles, minor prima est, distans à mucrone Clidij quingentos passus, in quo interuallo olim fuit Parabolos, nunc exædificatus est. Vltra valliculam septingentis passibus cõfectis, incipit maior valicula, habens contra se turrim vireti regij, in littore Asiatico sitam, nominatã Phylacen: desinit in medium sinus flexum, Demetriana nominata ab æde diui Demetrij sita in cliuo, vbi fons diuo Demetrio sacer, exilis quidem, sed perennis scaturit, ex alto specu concamerato hominum opere, in valliculæ maritima planitie porrecta in passuum longitudinem circiter octingentorum, existũt etiam nunc pauci calami, olim multi, à quibus locus nominatus fuit: deinde Bythias, à quo arbitror Bytharia, quorum meminit Euagrius, cùm ait Vitalianum vsq; ad nominatas Sycas incursionem fecisse, contra quem in tentoriis versantem ad Sycas defixis Rex misit marinum Syrum. Congressi igitur ambo exercitus, ille à prora habens Sycas, hic Constantinopolim, primò se continebant, deinde post leues pugnas, inter duos exercitus prælium nauale cõmissum est circa

Bytha

Bytharia appellata. Fugit Vitalianus læsa prora, & magna parte exercitus amissa, reliqui fugerunt, vt nulli hostes reperirētur neq; in Anaplo, neq; circa vrbem. Promontorium, quod ab Aquilone vallem Demetrianam claudit, saxeum eminet in mare, in quo olim Baccam Isidis fuisse puto. Id intus recedit, neq; impedit mutuos aspectus promontoriorum Clidij, Estiarúmq; vltra hoc promontorium eminentiū, flexum admittentium amplius tria millia passuum circuitu littoreo complectentem, intra se includentem duos sinus, Demetrianum & Michaelium diuisos promontorio Bacchico.

De vico Michaelio, & de promontorio appellato Estys.

CAPVT X.

A PROMONTORIO iam dicto progressus sexcentos passus, perueni ad vicum Michaelium in maritima vallis planitie situm, lata iuxta mare quingentos passus, longa sexcentos: inde supra maritimam planitiē vallis mille & quadringentos passus in altitudinem erigitur, tota validè angusta & procliuis circunsurgentibus collibus vsque ad fluuij ripas valde pronis, excepta semita humano opere facta. Summa dilatatur in campestrem planitiem, ex qua nascitur fluuius æstate exilis, sed perennis, & qui omni anni tempore fistulæ quincunciali sufficere posset. Per mediam vallem delabitur ad vicum Michaelium, quem Græci hodie appellant Asomaton, ab æde olim nobili Michaelis Archangeli militis incorporei, quod Sozomenus Constantinum magnum tradit extruxisse in Estiis aliquando nuncupatis, atq; ex eo, quòd

ibi Michael Archangelus apparuisse creditur, locum dicit Michaelium appellatum esse iuxta medium fretum Bospori situm in dextro latere ex ponto nauigantibus Byzantium, distantem à Constantinopoli itinere marino stadia circiter triginta quinque, terrestri circuitu septuaginta: ora maritima ab ortu ad occasum procurrens, in qua dixi situm esse vicum Michaelium. Circuit sinum intimum valde portuosum vsq; ad marginem magnarum nauium capacem, quem colles vndique tuentur ab omnibus ventis, excepto meridiano, quem frangunt cursus rapidè incitati cõtra Meridiem præcipitantes: locum quem Sozomenus appellat nunc Michaeliũ, nunc Estias, Procopius appellat Anaplum. Duo, inquit, erant templa Michaeli Archangelo dicata, inter se opposita, Bospori freto diuisa, vnum in loco appellato Anaplo in sinistro littore nauigantibus ad pontum Euxinum, alterum in contrario littore, quod antiqui προόδους nominarunt ex eo, existimo quia littus multum proiiciatur ex hac ora, nunc autem nominatur βρόχοι, temporis lõgitudine, accolarum inscitia deprauante nomina. Hæc duo templa cùm vetustate temporis sacerdotes prospicerent ruinas editura, & metuerent eorum casu oppressum iri, à Iustiniano deprecabantur instaurationem amborum ea forma, qua olim fuerat. Non enim vlla ædes sacra ædificari noua, vel exolescẽs reædificari poterat, nisi ex pecunia regia non modò Byzantij, sed ne vsquam quidem locorum Romani imperij. Rex his motus, vtrunque à fundamentis demolitus est, quorum alterum in Anaplo reædificauit in hunc modum: Saxis iniectis oram illam circũplexus

ad teg

ad tegendum portum, littus maris in forum transformauit. In hoc loco mare quietum communicat applicationem nauigiis, quæ mercatoris ad ſaxa iniecta appellentis merces ex tranſtris nauium in terram exponunt. Aula poſt maritimum forum ante templum ſita eſt, qui illic ſpatiantur, marmorum decore lętantur, & aſpectu maris, fruuntur cõmunibus auris excitatis tum ab impetu vndarum, tum ex collibus impendentibus. Porticus in orbem ambit templum, ſolùm ab Oriente intermittens ſacrũ adytum, templum mille coloribus variatur, tectum in tholo ſublime effertur. Quis pro dignitate huius operis enunciare poſſet elegãtes columnas, & totius ædificij ſtructuram? quis marmorum venuſtatẽ, quibus muri & ſola veſtita ſunt? quis auri multitudinem immenſam circa omne templum velut ipſi innatam fuſam? Hoc igitur templum in Anaplo nuncupato in hunc modum Archangelo elaboratum eſt. In contrario littore paulùm à mari diſtat locus natura quidem planus, compoſitione verò lapidum in altum effertur. Hîc Archangelo cõſtructum eſt templum decore quidem excellẽs, magnitudine verò primum. hæc ex Procopio addere volui, ex eo quòd in æditis codicibus Procopij non habentur tum neceſſaria futura ad declarationem contrarij littoris. Horum templorum etiam fundamentorum ſubſtructione effoderunt, vt nihil ex his iam ſuperſit, niſi vt in oculis erutis foſſæ & ſcrobes effoſſarum ſubſtructionum. Hoc loco Procopius reſtrictiùs definit Anaplum, quàm Dionyſius, qui ſcripſit Boſpori Anaplum eſſe totam nauigationem ab vrbe Byzantio ad pontum Euxinum. Similiter Stepha-

nus Anaplum ponit in dextro Bospori latere, cùm ait Chrysopolim esse prope Chalcedonē in Bithynia, Anaplum nauiganti in dextra: idem tamen aliis locis, siue Stephani compēdiarius Hermolaus Grammaticus restringit Anaplum. Portus, inquit, mulierū est circa Phidaliam inter Anaplum & Olosthenium, vbi intelligit Anaplum esse aut ad promontorium Hermæum, aut apud Estias. Scholia in Dionysium scriptorem orbis incerta tradunt fretum Bospori angustissimum inter Ciconium & Anaplum: verùm vbi Ciconium sit, suo loco explicabimus. Sed ne quis decipiatur inscitia illius, qui in libros Sozomeni edidit Elenchos, dum Michaelium locum, quem Sozomenus dicit esse in locis quondam nominatis Estiis, enarrat esse Sostheniū procul inde remotum ampliùs duodeviginti stadiis. At Estias alio loco esse non posse, statim monstrabo quàm ad promontorium, claudēs ab Aquilone Michaelium sinum ex Polybio. A promontorio, inquit, Hermæo, quod infrà ostendam nunc appellari Neon castrum, decursu Bospori conuertitur in Asiæ oram, inde rursus in Europam ad promontorium Estias. Qui norunt Bospori decursus deferri per anfractus alternos Asiæ, Europæque, planè illi sciunt illos ex Neocastro deferri in promontorium Asiæ, vbi molæ versantur, inde rursus conuerti in Europam ad promontorium, quo excipitur nominatum à Græcis Mega rheuma, cingens ab Aquilone vicum Michaelium. Quale autem sit Mega rheuma, & promontorium Estiæ, Dionysius Byzantius apertius declarat. Post collem sensim supinum, inquit, " promontorium protenditur multùm, portum insinuās "

crasso

» crasso præruptóque incursu boreales maris ictus pro-
» pulsans. Ab occasu enim portum præbet sufficienti ma
» gnitudine, protectum à ventis: reliqua promōtorij pars
» excipit fluctuum vim multam, audacémque, & simi-
» lem statuæ virili: nunc enim mare miscet & conuoluit
» in orbem, nunc impetus vndarum in contrariam par-
» tem impellit. Multas naues vidi onustas secundo vento
» currentes retrocessisse fluctu oppugnante ventum: rur-
» sus verò ad saxa promontorij reuertitur impetus vn-
» darum, & ex refractione velut auulsus & separatus à pe
» lago contra pelagum ipse per se currens vrgetur: vnde
» fit, vt nautæ necesse habeant iter pedibus conficientes,
» funibus naues trahere, in quas fluxus multus incursans,
» nautas vi agit, & retrahit in contrariam partem, me-
» túsque & desperatio subit. Tanquam non iterum ten-
» tandum sit, nonnunquam fluctibus cedentibus ad ipsa
» saxa crepidinis littoreæ contendunt contra fluctus fir-
» mantes remos ad cautes, & vim maris inhibent auxilio
» continētis. Postea verò quàm coloniæ deductores pro-
» montoriū Bosporium prætergressi, viderunt magnam
» multitudinem Barbarici exercitus tenere oram mari-
» timam, in quam descendendū erat, occuparunt locum
» nuncupatum Estias, vacuum à custodibus, & Barbaris
» anteuerterunt. Fuit enim illis compendiaria nauigatio,
» at Barbaris longus terræ circuitus ob sinus. Demon-
» strantur autem quædam semitæ, impressiones in saxis
» cancrorum marinorum pedestri itinere rapidissimum
» fluxum prætereuntium. Hæc quidem Dionysius rectè
narrat. Vidi ipse ibi saxa attrita longo cancrorum ex-
cursu, ac si non vidissem, à vero remotum non existi-

massem,

maſſem, cancrorum forcipibus duris poſſe atteri ſaxa, cùm aſſiduo pedum attritu formicas excauare ſilices, viámque facere videamus. Quæ de cancrorum itinere terreſtri Dionyſius ſcribit, Aelianus confirmat, ſed in qua Boſpori parte id fiat, non explicat. In Thracio, inquit, Boſporo fluctus rapidi ex ponto deferuntur, & anguſtiis diſtringuntur, vt cancros contra venientes facilè euertere poſſint: quod ipſum cancri præſentientes, poſtquàm eò peruenerunt, ſinguli in ſinuoſo quodam loco ſe tenent, ſimul & reliquos expectant, deinde in eundem locum congregati, adrepentes per præcipites crepidines, in ſiccum aſcendunt, & fluctuum vim euadunt, iter pedibus conficientes. Cùm autem hanc violentiam pedibus prætergreſſi ſunt, rurſus per crepidines in mare recurrunt. Aduerte non modò hoc promontorium Eſtias appellari, ſed etiam magis propriè maritimam planitiem promontorio clauſam, vbi vicus Michaelius, quem Sozomenus ſitũ eſſe dicit in Eſtiis nuncupatis, cui conſentit Polybius, cùm antedictum promontorium appellat τὰ περὶ τὰς ἑστίας ἄκρα καλούμενα. quæ Perotus vertit promontoriũ Eſtiæ: rectius vertiſſet promontorium circa Eſtias, aut Eſtiam, niſi hunc locum Eſtias in numero plurium appellarent Polybius, Sozomenus, Dionyſius Byzantius. Ex cuius cauſis, quas affert, cur appellentur Eſtiæ, veriſimiliùs videtur Coloniæ deductores prætergreſſos promontorium Boſporium, cùm vidiſſent maximam multitudinem Barbarici exercitus tenere oram maritimam, ad quam deſcendere ipſi conſtituerant, claſſem appuliſſe in ſinum ſubiectum ſub planitiem vici Michaelici, quàm applicuiſſe

cuisse ad ipsum promontorium importuosum. Ex antedictis iam manifestum est, promontorium Estias esse id, ad quod defertur fluctuum vehemēs incursus, quem Græci huius ætatis μέγα ῥεῦμα propriè appellant: à maximo fluctu totius oræ Europeæ, qui etsi promontorio refringitur, longéque & valenter repellitur in contrariam partem, sæpe autem repulsus, sæpius rursus impellitur, vrgetúrque à contrauenientibus fluctibus, vt eorundem à fronte, à tergo, à lateribus repulsorum colluctatio quædam verticosa videatur, etiam nullis flantibus ventis, qui aliquo promontorio repercussi, atque in se volutati facere solēt vortices non modò in terra, sed etiam in mari. Tamen hîc tanta est decursus præcipitantis Bospori, vt rapido cursu semper deorsum secundum promontorium feratur, vt nauigantibus sursum versus partim sit in terram descendendum, nauísq; funibus trahenda: partim remis adnitendum ad saxeam maris oram. Neque modò Cancris iter pedibus suscipiendum, sed etiam vidi Hamiarum piscium impetu fluctuoso gaudentium celeritatem retardari: qui etsi hamos maximè internoscere solent, tamen nusquam minus hamorum insidias deprehendunt, quàm hîc fluctibus impediti: itaque frequentissimi ibidem capiuntur, reliquorúmque piscium greges fluxu retardati pigrè ascendunt, vt interdum ex terra, lapide, aut bacillo, aut conto eos ex naui ferias, ac capias: ac si tot, & tantas molas versare posset, quot moletrina collocari possent iuxta promōtorij radices Orienti obiectas, tamen non collocantur, ne impediatur nauigatio. Nulla enim nauis silentibus ventis sursum nauigare potest, nisi ex

terra funibus trahatur, aut valenti remigatione impellatur. Quale autem & quantum ſit Eſtiacum promontorium, quod tantos fluctus efficit, profectò non in magnam aut altitudinem editum, aut latitudinem protenſum, ſed humili, non latiùs quadringentis paſſibus, neque trecentis excelſius, neque circuitu octo ſtadiorum patentius, duos ſinus claudens, alterum à Meridie, alterum à Septentrionibus: illud ipſum duplici valle clauſum, altera Michaelica, quæ multò longior, quàm promontorium ipſum: altera tam longa, quàm id longum exiſtit. Ab eius radicibus Orienti obiectis in longitudinem minus quingentorum paſſuum protẽſis cliui ſaxei attolluntur in altitudinem plus minus ducentorum octoginta paſſuum: inde iugum planũ non excedens quingentorum paſſuum longitudinem: in quo conſtituta ſunt moletrina ventis verſatilia. Reliquum promontorium totum vndique procliue eſt, excepta ceruice plana quidem, ſed quaternorum paſſuum latitudinem non excedente, qua aſſurgit in excelſum collem triplici cliuo depreſſum, in paſſuum altitudinẽ elatum circiter duum millium, clauſum duabus vallibus, vna deſinente in ſinum Michaelium, altera in ſinum, in quo poſtea Dionyſius ponit τὰς χηλάς. In collis ſummo vertice extat luculenta ciſterna, lateritio opere facta, perennem optimámque etiam nunc aquam continens in mediis ſubſtructionibus antiqui ædificij dudum diruti, vnde videtur tota ferè Propontis, & Boſporus à Byzantio ad Daphnen inſanam, non impediente excelſo promontorio Hermæo, quo ille excelſior exiſtit.

De locis

De locis nominatis Chelis. CAP. XI.

DEINDE adiungit Dionysius. A promontorio Estiaco flexus iam nauigationẽ quietam stabilémque efficit. Post Estias sunt χηλαὶ nuncupatæ à similitudine figuræ: harum quidem alteræ breuiores, alteræ maiores, ambæ verò portus existunt: apud ipsas templũ est Dianæ dictymæ. Hoc loco Dionysius scalas, siue mollis brachia appellat chelas à similitudine forcipum siue brachiorum, quibus portuum moles scalæque similes esse solent, siue sint rates in mare proiectæ, siue saxa in vadum abiecta, ponticulorum vicem præstantia, quæ Hellines à figuræ similitudine Chelas propriè appellarũt, posteri Græci Bathra, Latini Scalas, seu gradus nominarunt ab vsu potius quàm à similitudine scalarum nauticarum. Hæ ab scandendo dictæ, nihil aliud sunt, quàm trabes latæ inclinatæ, in gradúsq; exasperatæ, illæ verò planæ collocantur, & plano pede adeuntur. Sed tamen ex illis ad naues, quia velut gradus iacitur, ideò iamdudum inueterata consuetudine etiam scalæ nominantur, deprauatè quidem. Nam primùm χηλαὶ, deinde χάλαι à Græcis iam ignorantibus, quid significent χαλαὶ, deinde vulgi consuetudine, quæ literas deprauare solet, scalæ: vt iam Græcorum vulgus ignoret, quid sibi velint χηλαὶ, quid βάθρα, sed duntaxat nouit scalas. Quàm autem celebres olim essent hæ Chelæ, declarant piscatores, qui ex tot oræ Bosporicæ nominibus vix paucula quædam retinentes, medium sinus fluxum Estiaco & Hermæo promontoriis clausum etiam nunc appellant chalas, quasi χηλὰς, cùm tamen in hoc sinu nulla portus bra-

chia, nullæ ſcalæ ſunt publicæ, niſi breues paucis trabibus compactæ, parum in altum proiectæ, & quæ excipere duntaxat poſſunt parua nauigia, quibus Rex, Regíſque olitores deſcendere ſolent in hortos proximos fontibus perennibus irriguos, virentes ſyluis cupreſſorum, plantíſq; fructiferis, ſitos partim in ima vallis planitie deſinente in medium ſinus flexum, partim in eius cliuis eminentibus ſupra ſinum circuitu terreſtri ter mille & ſeptingentos paſſus complectentem, è quibus mille & quadringentos occupant regij horti, maritimam oram attigentes. Scalæ aut molis brachia hîc conſtituta non fuerunt ad protegendam portam à ventis, nam vtrinque excelſis montibus clauditur, emittentibus quidem ex ſeſe quinque valliculas in ſinum valde pronas, & minimè montis dorſum penetrantes. Sed quòd ſinus intimus vadoſus ſit, ideò χηλαὶ aſtructæ ſunt, vt è nauibus in alto ſtantibus pateret deſcenſus ad templum Dianæ dictymæ ſitum in medio ſinus flexu: nam deſcendendi alia, quæ cauſa fuiſſet, niſi templum Dianæ dictymæ, quod piſcoſi Boſpori permulti piſcatores frequentabant, hàc quotidie ſurſum deorſúmque tranſeuntes. Non enim, vt quidam exiſtimarunt venatorum Solis retibus, ſed etiam piſcatorũ Diana præeſt. Non enim video, cur ſi ſolis venatoribus dictyma faueret, Byzantij illi veteres non ignari, vnde Diana dictyma appellata eſſet, eius templum ſecundum littus remotum à venatione poſuiſſent.

De pro

De promontorio Hermæo, & rapido cursu Bospori: de Pyrrhia Cyone: de Bospori summis angustijs: de ponte Darij. CAP. XII.

MONS diuidens duos sinus Chelarum & Phidaliæ clausus non modò his finibus, sed etiã duabus longis vallibus in hos sinus desinentibus, supra cæteros oræ Bosporicæ montes ex Europa in Asiam longè prominet, & promõtorium velut mucronem procul in Bosporum proiicit, vt Bospori fretum cogat in summas angustias, vt radices maritimas vsque ad littus pronas propaget in longitudinem excedentẽ ter mille & quadringentos passus, cùm eius ceruix interiecta inter summas valles, quibus ipse cingitur, latior non sit septingentis passibus, eiusdem latus meridianum claudens sinum Chelium, mari quieto alluitur: oriẽtale verò tertio anfractu ex septem decursibus fluctuum, quos antè dixi facere Bosporũ, cùm totum ferè inquietum, tum maximè duobus locis, primò medium latus oriẽtale transuerso impetu circumsonante percutitur: deinde ad eiusdem lateris finem secundum arcem oppositam arci Asiæ appellatã Neon castrum, in promontorij mucrone non amplius transuersus fertur, sed rectus pręcipitat rapido impetu, vt naues sursum nauigantes iuxta marginem oræ procedere cogat, & mordaciter vrgeat, vt ruffus ille canis, à quo Byzantini locum hunc nominarunt Pyrrhiam Cyonẽ, quasi malitiosum canem. Laus enim comæ apud antiquos erat ruffus color, sed Comœdia postea hunc in malam partem vertit, vt iam apud comicos Pyrrhiæ & Xanthiæ appellentur serui malitiosi. Post, inquit Dio-

nysius, Dianæ dictymæ ædem turbulenta est, & vehementer contento fluxu commota nauigatio. Locus autem dicitur Pyrrhias Cyon, vt mihi videtur, à similitudine, quam habet mare hoc cum cane. Vt verò plurimorum obtinet sermo à cane pastoritio littus hoc circumcursante latrantéq; eos, qui violentia fluctus iuxta marginem littoris nauigare haberent necesse. Ibi quoque meatus freti arctissimus, dirimens duas continentes. Ibidem etiam dicitur fuisse Darij transitus. Hinc enim Androcles Samius pontem iunxit in Bosporo. Hic locus cùm alia præbet historiæ monumenta, tum sellam in petra excisam, in hac enim aiunt sedentẽ Darium spectatorem fuisse põtis, & transeuntis exercitus: quam Dionysius δίφρον, Herodotus προεδρίαν appellat. Omne saxum mouissem, quo sellam Darij inuenirem, nisi arcis custodes non modò pedibus iter faciẽtes, sed etiam nauigantes scrutarentur, perenníque vigilia hoc littus circumcursarent serui Pyrrhiæ acerbiores, non modò canibus Pyrrhiis, sed etiam odiosiores Pyrrhæis hominibus, de quibus olim peruulgatum est prouerbium, si quid mali contingeret, deprecabãtur Pyrrhæis odio omnium vicinorũ execrabilibus. Sella Darij iam non extat excisis saxis in ædificationes, aut oppressis iacto fundamento arcis totum littus occupantis, quò Darij pons pertingebat. Herodotus non meminit sellæ Darianæ in Bosporo excisæ, sed in Hellespõto scribit Xerxi præparatam fuisse: qui postquam in media Abydo fuit, videre voluit omnem exercitum. Erat enim illic in cliuo solium prius factum ei aptum ex albo lapide. Id enim fecerant Abydeni Regio mandato, in quo Rex sedens

ſedens ſpectauit exercitum, & claſſem. Veriſimile eſt Darium ſedentem in ſolio, ſpectaſſe exercitum tranſeuntem, cùm more Perſico reges Perſarum delectati ſint conſpectu exercitus ſui, vt Xerxes Darij filius pugnam etiam naualem commiſſam ad Salaminem ſpectauerit etiam ſedens. Ex Aeſchylo, qui in tragœdia nuncupata Perſis, ſic ait:

Ξέρξης δ' ἀνώμωξε κακῶν ὁρῶν βάθος.
Ἕδραν γὰρ εἶχε παντὸς εὐαγῆ στρατοῦ.
Ὑψηλὸν ὄχθον ἄγχι πελαγίας ἁλός.

Itémque hac in re veriſimile eſt, imitatum fuiſſe Xerxem patris Dari rationē, præſertim cùm Darius Mandroclem haberet Darianæ gloriæ ſtudioſum, quem eſt vero proximum, in cliuo eminente ſupra pontem excidiſſe ſolium, cùm is ponte confecto à Dario magnis præmiis affectus, ad viuum depinxerit totum pontem Boſpori, & Regem Darium in regio ſolio ſedentem: eiúſque exercitum tranſeuntem, eáque depicta in Heræo, hoc eſt templo Iunonis, cum hac inſcriptione ſuſpenderit, & dicauerit:

Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε.
Μανδροκλέης ἥρῃ μνημόσυνον σχεδίης.
Αὐτῷ μὲν στέφανον περιθεὶς Σαμίοισι δὲ κῦδος.
Δαρείου βασιλῆος ἐκτελέσας κατὰ νοῦν.

In edito Herodoti Codice μανδροκλέης legitur: in quodam manuſcripto ἀνδροκλέης nomen Græcis vſitatum eſt & nobile, illud ignobile, & prorſus paſtoritiū. Quo loco fuerit ἡραῖον, cui hæc dicarit Androcles, non explicat Herodotus, an id eſſet iuxta Boſporum, an illud, quod inter Chalcedonem, & promontorium nuncupatum.

patum. Acritas ponit Menippus in periplo Bithyniæ: an cùm Samius esset Androcles in loco Thraciæ appellato ἡραίῳ à Samiis habitato, an in templo Iunonis Samiæ, quod illustre Samos Insula habebat, eam picturam suspenderit. Quod si ἡραῖον fuit in loco, vbi Darius pōtem iunxit, vt verisimile videtur, miror Herodotum, cùm ait: Locus Bospori, quem pōte iunxit Rex Darius, mihi, inquit, coniectanti videtur medius inter Byzantium & fanum in ore ponti situm, cur non locum nominauerit ἡραῖον. Neque Dionysius Byzātius meminit, cùm cæterorum templorum iuxta Bosporum sitorum meminerit: at neque Hermæi meminit, cùm ex Polybio Hermæum alibi esse non possit, quàm vbi est Pyrrhias Cyon. Hermæū Europæ, inquit Polybius, in promontorij eminentia quadam, iuxta os ponti, inter Byzantium & fanum situm, distat ab Asia quinq; stadia, secundum locum strictissimum totius oris pontici, qua aiunt Darium ponte Europam iunxisse Asiæ, cùm trāsiret contra Scythas. Censerem in Polybio legendum ἡραῖον, potiusquàm ἑρμαῖον, nisi omnes codices Polybij, quos mihi videre contigit, haberent ἑρμαῖον. Cur verò ita appellatum, nemo scribit, an à templo Mercurij, an à lapidum aceruo in viis dubiis consecrato, an à lapidibus quadrangulis Hermæis nuncupatis, quales esse potuerunt stelæ, quas marmoris albi Darius in hoc loco posuit, in vna incidens literas Assyrias, in altera Græcas. Itaque rectè potuisset Herodotus Darij stelas appellare Hermas: vt Aeschines nominat Hermas honoris causa excitatos cum inscripta laude alicuius. Sic enim ait Aeschines contra Ctesiphontem. Dedit populus Atheniensis

nienſis eis honores magnos, tres lapideos hermas ſtatutos in porticu Hermorum, atq; in ſingulis inſcripſit laudem illorum: deinde narrat, quid inſcriptum in primo Hermorum, quid in ſecundo, quid in tertio, denique omnes ſtelas lapideas, omnes cippos Hermas appellare poſſumus. Tzetzes nobilis Grammaticus, & qui exactiùs omnibus Hiſtoricis, Geographiſq; ſe Boſporum ſcire gloriatur, hunc locum non appellat Hermæum, ſed Heræum: cùm ait, Mandrocles Samius architectus, Boſporum Helleſpõtium nauibus iunxit ſiue circa Damalim, ſiue circa Heræum, ídque Herodotum ſcribere aſſerit. Equidem fateor Herodotum ſcribere, vt Androcles, quæ pinxiſſet de ponte, & Dario, eiúsque exercitu, ea ſuſpenderit ad Herǽum: ſed in quo loco id fuerit, Herodotum declarare nego. Veruntamen non abſurdè, vt Tzetzem puto coniectaſſe, Heræum fuiſſe circa locum, vbi Darius pontem iunxit. ita abſurdiſſimè ambiguum ponit locum, vbi pons iunctus eſt, eſſe ſiue circa Heræum, ſiue circa Damalim. Qui ſi exiſtimaſſet, vt exiſtimare debebat Herodotũ verum, & diligentem Geographum fuiſſe: ſi Herodoti hiſtoriam, quam citat, perpendiſſet, nunquam Boſporum appellaſſet Helleſpontiũ, non confudiſſet tria maria, quæ Herodotus tribus nominibus diuidit in Boſporũ, Propontidem, Helleſpontum, nunquam ſcripſiſſet Darij põtem iunctum fuiſſe circa Damalim. Damalis enim, ſiue Bos, locus ex his, quæ antea attuli, & poſtea afferã, fuit in promontorio Scutarico ſeptem ſtadia diſtante ab vrbe Byzantio, vbi ſi pons iunctus fuiſſet, alterum pontis caput aut attigiſſet Byzantium, aut littus, vltra

Peram ſitum, vbi Boſporus octo ſtadiis latior eſt. At ex multis ſcriptoribus ſcire poterat, Darij pontem fuiſſe in anguſtiis quinque ſtadiorum, Herodotúmque animaduertere poterat, cùm ait: locus, vbi Darius pontem iunxit, mihi coniectanti videtur medius inter Byzantium & fanum. Vbi rectè ſcribit Herodotus, qui non vt Tzetzes ſe ſcire gloriatur, ſed ſimpliciter dicit ſe coniicere: vbi reuera medius non eſt, ſi Herodotus μέσον intelligit in duas æquas partes diuiſum. Nam cùm Boſporus ſit longus centum viginti ſtadia, oporteret locũ, vbi pons iunctus eſt, diſtare Byzantio ſexaginta ſtadia, cùm non diſtet ampliùs quadraginta quinque ſtadiis, vt non mihi ſoli videtur, ſed etiam Straboni, qui ab anguſtiis vſq; ad Byzantium numerat quadraginta quinque ſtadia: cui accedit Sozomenus, inquiens, Eſtias diſtare à Conſtantinopoli triginta quinque ſtadia. Ab Eſtiis ad promontorium Hermæum coniicio rectam nauigationem plus minus eſſe decem ſtadiorum: ſed Sozomenus non rectè Eſtias dicit eſſe in medio Boſpori freto. Iam ex antedictis deprehenduntur etiam illuſtres literarum monumentis, imperiti fuiſſe Boſpori, in quorum numerum redigere poſſem Euſtathium cum aliis locis, tum eò quòd nuſquam locum, vbi pontem Darius iunxit, nominare audet, cùm illi opportunitas frequens data fuerit, præſertim vbi ait Thracium Boſporum Darium iunxiſſe περὶ τὸ τὸ ἱερὸν στόμα: qui ſi intelligit ſacrum os, vt alij plerique, partem Boſpori inter duo fana ſitam, longè errat: ſin Boſporum totum, profectò præ ſe fert ignorare nomen loci, vbi pons iunctus fuit. Nam quid attinebat addere circa alicubi ſacrum

os, po

os,potiùs quàm circa Hermæum promontorium,vt Polybius clarè dicit? Prætereo alia eius loca, vbi propemodum necessitas eum adducebat,vt nominaret Hermæum,præsertim vbi disputat, quæ pars Bospori existimanda sit strictissima, alios ait existimare, vbi sunt angustiæ circa Anaplum nuncupatum,neque declarat,in quo loco sit Anaplus, cùm explicare debuisset se intelligere Anaplum circa Hermæum,aut Estias.Quod si illius sunt etiam scholia in Dionysium, quæ vidi antiquis literis scripta tradentia totius Bospori fretum angustissimum esse inter Anaplum & Ciconium, magno beneficio nos affecisset, si nobis explicuisset, vbi Ciconium,vbi Anaplus:quod vtrunq; cùm sit aut ad Estias, aut ad Hermæum, cur abstinet ab eruditis antiquísque nominibus? Nam Iornandi homini Gottho ignosco tolerabili scriptori rerum Gothicarum, in quibus tradit Darium nauibus à Chalcedonia ad Byzantium tabulatis petiisse Thraciam. Iornandes Bosporum non viderat, at Tzetzes & Eustathius totam fere vitam vixerunt apud Bosporum. Laonicus Chalcondylus in historia, quam scripsit de bellis Ottomanorum regum, arcem in Hermæo promontorio sitam,quæ nunc à Græcis appellatur Neon castrum,id est noua arx,vt propriè nominat λαιμοκοπῖλω, quasi Bospori fauces frangentem, ita non rectè eam dicit sitam esse in Propontide, cùm ex iam dictis constet, illam esse iuxta medium Bosporum, sed vt à quo, & quando hæc arx constructa sit, & qua ratione, ipsum Laonicum audiamus. Ineunte, inquit, vere Mechmetes Amurati filius in Europa iuxta Propontidem,vbi ex Asia angustissimus Bospori traie-

ctus est in Europam, ædificauit oppidulum Læmocopien appellatum, húcque Asianis Europeísque coactis, & partibus huius oppiduli tributim ædificandis datis, celeriter opus confecit. Id autem effecit, vt sibi tutus vltro citróque traiectus esset, & vt ne occidentales homines triremibus se à transitu prohibere possent, résque in Asia innouare, magno etiam vsui hanc arcem fore sibi in obsidionem Byzantij prospiciebat. Aedificauit autem turres treis maximas omnium, quas vidimus, duas quidem versus continentem, tertiam versus mare, eásque plumbo texit. Muri quidem latitudo crassa est viginti duos pedes: turrium verò crassior triginta pedibus. Post autem quàm in hunc modum spatio trimestri hanc arcem ædificauit, statim excurrit solum hosticum. Ineunte hyeme Turachanem misit in Peloponnesum, iterúmque ineunte vere Mechmetes exercitum duxit in obsidionem Byzantij, quem traiecit angustias freti, vbi prius in Propontide arcem ædificauerat Læmocopien, quam in hunc diem Turcicum præsidium vigilanter tuetur. A solis Turcis hæc incolitur. Turribus eius vtuntur pro carceribus ad tuendos principes viros Christianos in bello captos. Extra arcem secundum littus ædificia continuantur in longitudinem circiter quatuor stadiorum, habitata similiter à solis Turcis, vbi ædes Mamethanæ religionis, & balnea publica, & aquæ salientes subterraneo opere adductæ. Iam ex antè scriptis liquet, pontem Darij fuisse in angustiis Bospori iuxta Pyrrhiam Cyonem, Hermæúmque promontorium, sed in qua parte angustiarum, coniecturæ relinquitur eius, qui cum iudicio vidit Bosporú. Nam inter

interuallum angustiarum ab Europa in Asiam obductum transuersum patet circiter quinque stadia: at sursum versus secundum decursus Bospori in longitudinem circiter trium stadiorum directum. Diuersus est defluxus Bospori. alicubi enim rapidior, alicubi sedatior in primo stadio pertinente sursum strictior est, & sedatior: at in aliis duobus stadiis rapidior & vorticosior. A porta enim Neocastri ad finientem latus orientale angulum, quo promontorium Hermæum abducitur in occasum ad sinum Cheleum, fluxus rapidus est & vorticosus, & minus angustus traiectus. Itaque Mandrocles nobilis architectus euitare debuit vortices, & rapidum fluxum. Vltra igitur Neocastri portam pons iunctus fuit, non recta via à castro Hermęo procedens ad castrum Asiæ, sed obliqua paulò supra castrum ad locum, quem iam Græci appellant Cormum, corruptè quasi Ciconium, quod ex Anaplo Dionysij pòst ostendam, eo loco fuisse, quem nunc appellant Cormũ. Darij pontem quanuis Herodotus non aliter describit, quàm duntaxat nauibus iunctum fuisse: tamen talem, qualem postea Xerxes Darij filius in faucibus Hellesponti iunxit. Verisimile enim est filium secutum patris architectos, tum ratio suadet melius fieri non potuisse à Dario, quàm aut à Xerxe in Hellesponti angustiis, aut à Romanis in Rheno, Eufratéque & Tigri: fecerunt hunc ferme in modum. Naues planæ à littore ad littus contrarium, certum interuallum distantes, inter se disponuntur, quarũ proræ contra decursum confluentis directæ stabiliuntur ancoris, aut aceruis lapidum, virga aut ramo circumtorto circunclusis, in va-

dum deiectis, ex prora appensis. Supra naues trabes transuersæ immittuntur nauigia colligantes & stabilientes, partim inter se, ne collidantur, partim vt axes sustineant, transitũ præbituras: præterea duo validi funes, aut ferreæ catenæ sublimes supra nauigia ex vtroque latere suspensæ, vna paulò supra proram, altera infra puppim succulis contentæ in littore defixis stabiliunt naues, atq; tuentur contra ventos: à tergo, à fronte, à lateribus trabes transuersæ positæ defendunt. His præscitis faciliùs intelligetur dubia & perplexa Herodoti descriptio, cùm ait Xerxem, vbi primus pons, qui nauibus iunctus fuerat in Hellesponto, dissolutus fuit, indignatum trecenta verbera mari inflixisse, duóque vincula ferrearum pedicarum iniecisse in mare, vt id tanquam seruum constringeret, & pro vno ponte, duos pontes ex trecentis circiter nauibus fieri iussisse, ancorísque firmari, vt immotæ manerent, atque à continẽti ad contrariam continentem validis, simos funes contendisse vnguibus ligneis, hoc est, quasi succulis. Equidem ipse primum pontem puto non ancoris, sed lapidum aceruis, non catenis, sed funibus stabilitum, tempestatibus dissolutum fuisse. Itaque Xerxem duos pontes postea fecisse trecentis circiter nauibus, totidémq; ancoris ferreis, duplicíq; catena ferrea stabiliisse. hócque Græcos poëtas Xerxis hostes, quibus Herodotus interdum seduci solet, designasse, cùm tragicè exaggerantes traiectum Xerxis, dicunt Xerxem dissoluto primo ponte trecenta verbera Hellesponto inflixisse, hoc est proiectione trecentarum ancorarum Hellespõtum tanquam ictu percussisse, & duo vincula ferrearum pe-

dica

dicarum iniecisse, id est duplicem catenam, vt apud oppidum nuncupatum Zeugma ex eo, quòd nauibus ibi pons iunctus diuturnus permãserit duplici catena corroboratus ferrea, quam ab ætate Alexandri ad suam ætatem Plinius tradit extitisse apud Eufratẽ in vrbe appellata Zeugmate, qua Alexander magnus ibi pontem vinxerat, cuius annulos, qui refecti fuissent, ait rubigine infestatos fuisse, carẽtibus ea prioribus. Cùm ex media per Mesopotamiam iter faceremus ad Syriacam Beroam, quam nunc vocant Calep, in arce Byrana sita in Mesopotamia iuxta Euphratẽ, inter Zeugma etiamnum appellatum, & Hierapolim extabat ferrea catena, eam antiquissimam esse dicebant, quæ cùm tot secula illęsa permansisset, paulò post, quàm hâc exercitus traiectus est, dissoluta est. Alij dicebãt, metu Persarum, alij auaritia, ferríque attriti vetustate: quo attritissimo, opera quę dicuntur damascena fieri solent, Turcorum Satrapas adductos, catenã hanc dissoluisse. Quę, vtrum esset illa, quam Plinius commemorat, scire non potui, peruetustam certè coniectaui ex annulo vno, quem vidi Beroæ vetustissimum quidem, sed penè totum rubigine carentem. Miror Pomp. Melam exaggerãtem mirum, atque ingẽs facinus, Xerxem ex Asia in Græciam peditem maria transgressum fuisse, Ciceronémque in immensum Xerxis traiectum extollentem. Xerxes, inquit, maria ambulauit, terrámque nauigauit. Idem alio loco: Maria pedibus peragrauit, classibus montes. Cùm mare Adriaticum tempestuosum intercedens inter Hydrontum, & Apolloniam ampliùs sexagenis millibus passuum latiorẽ Hellesponto pedestri continuare exercitu:

citu: pontibus iactis primùm Pyrrhus Epiri Rex cogitauerit. Post eum M. Varro cùm classibus Pompei piratico bello præesset; sed vtrunque aliæ impediuere curæ. Rex Turcorum quoties exercitũ traiicit in Asiam, paucis diebus posset Bosporũ nauibus cõsternere ponte superimposito, totúmque exercitum breui tempore traiicere, sed vtriusque Continentis dominus multos dies consumere potest in exercitu transportando, quẽ paucis nauibus triremium similitudinem gerentibus latis traiicit ita accommodatis, vt plano pede in nauem, velut in pontem ex littore ingrediantur equi.

Περὶ τοῦ κλύδωνος ῥοώδους: *de petra Phidalia, & portu mulierum, & de loco Cyparode.*

CAPVT XIII.

POST Pyrrhiam Cyonem Dionysius ponit promontorij in directam altitudinem editi oram maritimam sursum nauigantibus arduam & difficilem prætereuectis ob violentum coitum vtriusque Continentis repugnantem angustè præterfluenti Bosporo. Fluctus enim ebullit effeeruescítque continuis vorticibus non minus, quàm lebes igne subdito efferuescere, flammæque excessu ebullire, æstuosóque sonitu strepere solet. Itaque ora hæc à natura sua nominata est ῥοώδης, hoc est fluctuosa. Ex his Dionysij verbis, tum maximè ex locis antecedentibus, & consequẽtibus cognosco eam oram esse, quam Græci nunc vulgò appellant φωνῆα corruptè, quasi φώνημα, à vociferante sono fluctuum, qui ex contrario littore Asiatico reiecti, magno impetu in medium incurrunt,

runt, latus vergens ad Solis ortum promontorij Hermæi intumeſcentis in multos tumulos: quorum medio ex latere tumulus impendens in oram maritimam nuncupatam φώνημα, præcipitibus & directis rupibus propendet vſque ad littus, excepta via in rupe humano opere excauata, explanatáq;. Locus dictus Phonema paſſus paulo amplius mille, totos ferè exædificatos ſuburbanis ædificiis Læmocopiæ, diſtat à mucrone promontorij Hermæi: totidem abeſt à ſinu Phidaliæ, & portu mulierum: quem vbi ſtatim oſtenderimus illum eſſe, nunc à Græcis appellatum Sarantocopam, ſine vlla dubitatione aſſequemur promontorium ῥοῶδες aliud eſſe non poſſe, quàm Phonema, cùm inter Pyrrhiam Cyonem, & ſinum Phidaliæ ad nullam maritimam oram tantopere fluctus reſonent, quàm ad medium Hermæi promontorij latus: quod etſi à medio vſque ad finem ſui mucronis decurſu Boſpori incitato alluitur: nulla tamen promontorij pars tam apertis oculis, quàm media percipitur circunſonare murmure circumfluenti. Ab hac enim parte fluctus refracti reſonant, partímq; reuoluuntur, partim iuxta littus deorſum rapidi præcipitant, vt nautæ ſurſum nauigantes neceſſe habeant nauem remorum contentione impellere, & ne deorſum retrocedant, contorum firmitudine ad littoris crepidinem adniti hunc fluxum, quē Dionyſius tradit in medium promontorij latus efferueſcere. Polybius dicit in finem lateris ad frontem Hermæi promontorij incurrere: cùm ait ſecundum alia loca decurſum Boſpori ſimilem eſſe ob ſimilitudinem locorum, vtrinque Boſporum cingentium. Cùm autem incurrit in Europæ

Hermæum promontorium, vbi oſtium ponti anguſtiſſimum non patet ampliùs quinque ſtadiis, vbi Darius ponto nauibus iuncto Boſporum tranſiuit, tum defluxus in anguſtias coactus, velut plaga accepta à promontorio Hermæo ſe vertit ad contraria Aſiæ loca, at plagam non accipit ab ea promõtorij parte, ad quam Darij pons iunctus fuit, vbi duntaxat rapidus defertur ſecundum littus: ſed longè amplius mille paſſibus à medio promontorij latere. At ferendus Polybius, vt communis hiſtoricus geographicè res ipſas deſcribens communiter intelligit totum decurſum Boſpori à medio latere ad finem vſque, quem Dionyſius topographicè & propriè diſtinguit in duos vehementes defluxus: vnum appellat ἄκραν ῥοώδης: alterum Pyrrhiam Cyonem. Deinde, inquit Dionyſius, promontorium prætergreſſo « occurrit Petra à natura, non ab hominum manu facta, « colore albo, alarum ſimilitudinẽ aquilæ præ ſe gerens, « & tanquam plantam pedis extẽdens, atque in alteram « partem contrahens velut ludicrum quiddam naturæ « omnia imitantis, nominatur Phidalia, quam neſcias, di « cere ne debeas Inſulam, an Continẽtem: illam quidem « ob naturam, hanc verò ob vicinitatem. Quidam aiunt « appellatam eſſe φαιδαλίαν, ex eo, quòd primùm in ea « piſcatio appareat: alij dicunt filiam Barbyſſæ fuiſſe. « Cùm autem complexu venereo ſe miſcuiſſet cum By- « zante, commotam verecundia ſtupri, & metu patris, ſe « in mare proieciſſe, atq; periiſſe. Neptunum autem pro- « genitorem cùm miſericordia adductum, tum beneuo- « lentia ſui generis, continentis magnam partem abru- « piſſe, eámque in profundo defixiſſe, ac firmaſſe, poſte- « rísque Inſulam habitam fuiſſe ſepulchrum Phidaliæ. «

» Sinus ab Oriente interiùs recedit profundus, & satis ca
» pax, breui Continentis circuitu conclusus. In medium
» sinum descendit χειμάῤῥους. is est riuus hybernus: nam sum-
» ma æstate deficit. In hoc sinu est portus mulierum no-
» minatus, siue ex eo, quòd nihil offenditur neque à ma-
» ri, neque à Continenti. Non enim minus à fluctibus ma
» ris tutus est, quàm à vehementibus ventis, terra prote-
» ctus: siue ex eo ita appellatus est, quòd absentibus viris
» magnam multitudinem piscium hunc portum ingres-
» sam mulieres ceperunt. Hæc quidem Dionysius. Stephanus verò vrbium scriptor aliam rationem adfert, cur Phidalia, & portus mulierum appelletur. Circa, inquit, nominatam Phidaliam mulierum portus est inter Anaplum & Leosthenium, vbi dicunt Phidaliam vxorem Byzantis, vnà cum mulieribus vsque ad hunc locum eos, qui cum Stræbo fratre Byzantis ciuibus viris absentibus vrbem inuasissent, insecutam fuisse, ac vicisse, indéque portum mulierum nominatum fuisse Suidas scribit, cùm in palatio Heraclius versaretur, appellato Heræo, præfectúsque exercitum collegisset, & nauigiis pontem in freti angustiis iunxisset, ad littora sinus Phidaliæ traiecit, & per pontem Barbyssæ ad vrbem accessit: præter hos nemo meminit portus mulierum, nisi Plinius. Sed ex tot portibus Bospori percipere ex Plinio non poteram, neq; planè ex Stephano, quanuis tradente illum esse inter Leosthenium & Anaplum, qui cùm non doceat, vbi Leostheniũ, vbi Anaplus, dubium mihi relinquebatur, quis in tam portuoso, tam sinuoso Bosporo esset portus mulierum, nisi tandem incidissem in Dionysij Anaplũ, ex quo assecutus por-

tum mulierum esse inter Pyrrhiam Cyonē & Leosthenium, quem post ostendam eum esse, quem iam Græci appellant Solthenium, sine vlla dubitatione assero sinum Phidaliæ, & portum mulierum, illum esse, quem Græci nostræ ætatis appellant Sarantacopam, cùm inter Pyrrhiam Chionem, & Leosthenium nullus sinus intercedat, in quem fluuius descendat, nisi Sarantocopeus ita nuncupatus à pōte ligneo, quadraginta sublicis velut pilis sustentato, passus circiter trecentos longo, quo paludes transeuntur cannis plenæ. Hic sinus portuosior & profundior à Septentrione est, quàm à Meridie, procedit ab ortu ad occasum, illius recessus interior paulò ampliùs octingentos passus circuitu littoreo complectitur. Desinit in paludes cannis plenas, in quas medias descendit fluuius ex valle, quæ à medio sinus flexu pergit ad occasum, vtrinque continetur arduis collibus vitiferis, & pomiferis: paulò supra paludes in duas scinditur valles, rectam & obliquam, vtranque in multas insinuatam valliculas, omnes refertas vitibus & cerasis. Ex recta valle riuus descendit perennis spatio millium circiter trium & quingentorum passuum: deinde assumpto exiguo riuulo, sed perenni defluente ex obliqua valle ad dextram manum sita, defluit in paludes paruus quidem, sed tamen gurgites habet omni anni tēpore piscosos, & fluit perennis etiam summa æstate, contra quam tradit Dionysius, qui profectò hunc perennem dixisset, si tam diligenter eum perscrutatus fuisset, quàm alios non perenniores, neq; maiores, quos perennes esse tradit. Inde addit idem " Dionysius portum mulierum, continuò subsequitur "
locus

» locus κυπάρώδης, nuncupatus à cypreſſo arbore. Ad hũc vſque diem piſcatores nomen retinuerunt. Locũ enim, quo finitur flexus cœptus à Pyrrhia Cyone etſi in vallicula ſitum, cypreſſis quidem carenti, & tota conſita vineis, Cypariſſon tamen appellant, diſtantem à ponte, quo tranſiri dixi intimam ſinum Phidaliæ, circiter ſe-
» ptingentos paſſus. Poſt Cyparodem Dionyſius ponit
» templum Hecatæ ſuper petram, quę acceſſu ventorum
» fluctibus percuſſa valde reſonat. Circum enim ipſam
» fluctus concitatus diffringitur: hæc verò quantum in ſe
» ſuſcipit, tantum reiicit ſub crepidinem oræ maritimæ. Piſcatores huius ætatis locum maritimum ſitum inter Cyparodem & Leoſthenium ſinum appellãt Triuiam, Latino nomine, ignorantes Hecaten Græcum nomen, longa Romani imperij conſuetudine aliquot Latina nomina vſurpare aſſuefacti: à vallicula Cyparode quadringentos paſſus progreſſus ſum ad alteram vallicu- lam, ex qua vſque ad portum mulierum totum littus excelſum eſt, atque præruptum & ſaxeum, in quo ferè toto videntur fundamenta antiquorum ædificiorum: inde ampliùs octingentis paſſibus confectis per oram maritimam leniter pronam perueni ad imam tertiæ valliculæ planitiem, à qua circiter ducentos paſſus abeſt ſinus Leoſthenij initium.

De ſinu Leoſthene. CAP. XIIII.

SINVS Leoſthenius ab ortu Solis ad occaſum porrigitur in paſſuum longitudinẽ circiter mille & quadringentorum: eius latitudo varia. Prima enim in oſtio patet in latitu-

dinem paulò minus quatuor ſtadiorum:media non pa tentior duobus ſtadiis,deinde ſenſim coarctatur in ducentos, poſtremò in ſinu intimo centum non attingit. ex tribus partibus excelſis collibus cingitur, itaque vndique ab omnibus ventis tutiſſimus eſt, etiã ab Oriente flãtibus. nam ſolſtitiales repellit cornu lateris dextri eminens in ſinus aditum: reliquos Orientis ventos, vt debiliores facilè frangit ora Boſpori Aſiatica, quæ æditis collibus continetur:ac ſi in medium ſinum vallis intimum penetrat,tamen ad portum non adſpirat ventorum vis ob flexiones vallium obiectúsque collium, quibus fit,vt etiã in medio ſinu nauigantibus is ex parte vallis clauſus eſſe videatur, valde portuoſus eſt,vt naues admittat vſque ad marginẽ littoris ob profundam altitudinem eiuſdem latus dextrum,quod ſitu differt à latere ſiniſtro:nam ſiniſtrum ab oſtio in longitudinem circiter mille paſſuum habet littus excelſum, præceps & præruptum, inde per longitudinem quadringentorum paſſuum planitiem intermittit anguſtã quidem, ſed hortis & ædificiis plenã. Dextrum latus planitiem maritimam habet, ædificia admittentem, hortósque, quod à Gręcis habitatur frequenti vico,tam ferme longo, quàm ipſum latus longum eſt. Turci intimum receſſum accolunt frequentiori vico ſito in maritima planitie vallis ab ortu Solis ad occaſum excurrentis, cuius ima planities in pratorum paſtiones diffuſa, cincta vtrinque collibus vitium,aliarúmque arborum fructiferarum feracibus: à ſinu progreditur librata paulò amplius bis mille & ducentos paſſus, nuſquã ſtrictior centum paſſibus,neque latior ducentis, in duas inde valles

diuid

diuiditur, vtrasque tantundem fere longas, ex quibus riui descendunt, qui simul coniuncti, omni anni tempore perennes per mediam vallis planitiem defluunt in medium sinum intimum emittentes profluentem in al ueo angustiore exiguum quidem, vt qui summa æstate circulum implere possit haud multo patentiorem circuitu sesquipedali. Veruntamen maior esset, nisi ex eius fontibus opere subterraneo ad hominum potiones & lauacra deduceretur in vicum Leosthenium, per quem medium fluuius partim salsus delabitur, auctus ex recessu sinus octo passus in latitudinem patẽs scaphis tutam stationem præbens: sed vt & sinus & fluuius magis perspicui & clari fiant, afferam ea, quæ de his Dionysius scribit. Post templum, inquit, Hecatæ sequitur Lasthenes appellatus à viro Megarensi Lasthene, similis sinui nuncupato cornu. Est intimo recessu palustri, & promontoriorum eminentia, & profunda altitudine, quantum magna cum paruis licet conferre, ad introitum strictus est, procedens autem valde dilatatur: tranquillus & tutus est, circundatus montibus, quibus velut muris munitur contra ventos, in quem descendit quidam fluuius perennis quidem, sed nauibus inaccessus. In hoc loco Amphiaraus ex oraculi diuino præcepto colitur. Dionysius introitum sinus appellat recessum intimum, cùm tamen introitus rectiùs appellaretur ostium, aditúsq;, quo Bosporus ingreditur in sinum, & quo nauigantes introeunt in portum. Sed in hac re ille similis videtur magnis scriptoribus, quos antè dixi introitum Bospori appellare exitum, ostiáque fluminum vocare capita. Quem Dionysius appellat Lasthe-

nem,

nem, Stephanus Leoſthenium nominat. Leoſthenes notum & nobile nomen: Laſthenes ignobilius eſt, & minus notum. Itaq; mihi potius Leoſthenes, aut Laoſthenes legendus videretur, niſi etiam Laſthenem, hoc eſt ſaxeo robore præditum dici poſſe ex Plinij colligi poſſit codice habente Casthenem, pro Laſthene. Quidam Byzantini hodie appellant Sthenion: alij Soſthenium, vtrique deprauatè: in eodem errore ſunt recentes ſcriptores, inter quos eſt Leontius Scholaſticus, aut qui hanc inſcriptionem ſcripſit in Leontij verſus:

Λεοντίου Σχολαστικοῦ εἰς εἰκόνα ὀρχηστρίδος ἱσταμένης ἐν τῷ σωσθενίῳ.

Εἰμὶ μὲν Ἑλλαδίη Βυζαντίας, ἐνθάδε ἔστην
ἧχι χοροστασίη εἴαρι, δῆμος ἄγει.
ἐπόθι πορθμῷ γαῖα μερίζεται· ἀμφότεραι γὰρ
Ἄντυγες ὀρχηθμοὺς ἤνεσαν ἡμετέρους.

Quòd autem Dionyſius Leoſthenium ſinum ſimilem eſſe dicit ſinui Cornu appellato, rectè addit, qua re ſimilis ſit, nempe profunda altitudine, circũcluſione montium, receſſúq; paluſtri: at figura diſſimilis videtur. Ille enim ſimilis cornu ceruino, hîc Bubulo, quod non deprauatè à medio retorquetur paululum in lunatũ mucronem, cuiuſmodi nonnulla habentur, quibus puluerem machinæ bellicæ milites geſtare ſolent. Iure igitur Leoſthenium appellare alterum Boſpori cornu poſſumus. Nam poſt ſinũ Chryſoceras maximus ſinus Leoſthenius, & tutiſſimus portus totius Boſpori maximè ſinuoſi & portuoſi cenſendus eſt. Solus Plinius meminit portus Senum, oram Boſpori Europeam perſequens hoc modo: In Boſporo, inquit, ſinus Laſthenes, portus Senum,

Senum, & alter mulierum, qui si rectum ordinem seruat, Lasthenes sinus est portus Senũ, cùm inter Lasthenem, & portum mulierum nullus portus sit, præsertim si honorificè appellatus est ex eo, quòd senili consilio vti viderentur, qui ad eum vndique tutum appellerentur, siue ridiculè ita nominatus, quòd debilis nautę etiã nauigia infirma eò applicare possint. Dicaces enim Bosporani nonnulli, nihil cedentes Leoni, aut Pasiadi Bosporianis, quos per facetos habitos fuisse legimus. Sed hæc coniectura non minus incerta, quàm Plinius incertus in persequendo recto ordine locorum. Quid si portum Senum coniiciamus esse sinum diui Demetrij, ex eo, quòd claudatur promontorio nuncupato sene marino: at hoc incertum. Quòd si ea de causa eum putemus appellatum, qua Chij portus, cuius Aelianus meminit. In Chio, inquit, ad portum nominatum γερόντων, magnus cicurum est piscium numerus, quos Chij ad solatium senectutis exacta ætate affectos alũt, adhuc dubium erit, in quo Bospori loco ille fuerit. Quamobrem cùm sententiam meam fluctuantem nullis ancoris retinere queat portus Senum, hunc non minus incertum, quàm Plinium, qui illum introduxit, relinquo, méque ad Dionysium, velut ad Helicem nautæ, dirigo certissimum Bospori circumnauigatorem omnium senum, qui Bosporum nauigarũt iam inde à ruinis Seueri, qui Byzantium & Bosporica loca euertit, & longissima caligine circumfudit, à dextro cornu sinus Lasthenici septingentos passus progressus sum, vsque ad riuum hyberno tempore fluentem per vicum magnum, quem Neochorion appellant, ex eo quòd recenter habitari

cœptus ſit:ex cuius riuo procedens,mille & quingentos paſſus inueni flexus angulum, quò littus pergens ad plagam Septentrionum vicinam ortui ſolſtitiali incuruatur ad occaſum ſolſtitialem.Hunc angulum piſcatores iam appellant Commarũ , cùm tamen iampridem huiuſcemodi arbor nulla ibi extitiſſe dicatur , ſed fuiſſe olim liquet ex Dionyſio.

De Commarode,& Bacchijs petris,& Thermemeria:& de portu Pithecí,& ſinu appellato Pharmacia.

CAPVT XV.

POST Laſtheniũ , inquit , Commarodes exiſtit, à ſylua Commarorum nominatum,mari fluctuoſo verberatum.Poſt Commarodes conſequitur littus editum, aſperum, cautéſque concauę ex mari eminentes,quas antiqui Bacchias nominarunt , ex eo,quòd circum ipſas concitato motu fluctus furere & bacchari videntur. Hîc Demetrium Philippi ducem exercitus cùm viciſſent Byzantij , θερ-μημερίαν nominarunt locum à re ipſa , quæ contigerat. pugnam enim naualem illius diei magna ſolertia , & ſummo ardore pugnauerant. Sub oram autem prominentem ſubit,& ſuccedit ſinus,in quo eſt portus Pithecí,quem aiunt Regem Barbarorum hunc locum accolentium à Steropeo vnà cum ſuis filiis ducem extitiſſe traiectionis in Aſiam.Huic continens eſt ora prærupta & præceps,deinde conſequitur littus inclinãs in ſinum nominatum σύδιον καλὸν , quẽ circuit littus & mare exiguo ſpatio contractum , vt continens quidem natura exiſtat : at aſpectu Inſula eſſe videtur. Inde ſtatim ſuccedit

» cedit ſinus nuncupatus Pharmacias à Medea Colchi-
» de, quę in hoc loco repoſuit Pharmacorum arculas. Eſt
» autem pulcherrimus & commodiſſimus ad piſcatio-
» nes, & ad naues appellendas aptiſſimus. Etenim vſque
» ad marginem littoris profundus, à ventíſque maximè
» tutus habetur. Piſcium multitudinem ad ſe allicit. Syl-
» uæ autem denſæ, & profunda nemora omnis generis, &
» prata impendent, velut arbitror, certante terra cum ma
» ri. Eius circuitus adumbratur ſylua imminente in ma-
» re, per quam mediam in ſinum deſcendit fluuius ſine
» ſtrepitu fluens. Pharmaciam locum illum eſſe, quem
nunc Græci appellant Therapiam, paulò infrà oſten-
dam, quàm declarauerim, quo iam nomine appellen-
tur, & quo ſiti loco ſint Pitheci portus, & ſinus vocatus
δῦλος καλός. Hos cùm eſſe conſtet inter Commarodes &
Pharmaciam, ſubiiciam, quale & quantum littus inter-
iectum ſit inter Commarodes & Pharmaciam: (hoc
enim littore cognito percipiemus facilè, in qua littoris
parte illi poſiti fuerint ab angulo flexus, qui incipit à
loco Commarode) ſecundã oram Boſpori præruptam
& præcipitem mille & ducentorum paſſuum proceſſus
feci vſque ad vallem, quam Græci Libadion, id eſt, her-
bidum locum appellant, nunc pratenſis non eſt, ſed to-
tus vineis conſitus: fuiſſe tamen antea dictitant, ignari
λειμῶνα πιθήκου traductum fuiſſe in Libadion vulgi con-
ſuetudine ſoliti ea, quæ non intelligit, traducere ad ſi-
milia ſibi nota. Sed vocent Græci iam, vt libet, tamen
alibi, etiam ſi nomine careret, eſſe non poſſe, quàm ſe-
cundum vallem Libadicam, percipio ex eo, quòd inter
Commarodes, & Pharmaciam nullus ſinus manifeſtus

existit, nisi Libadicus, leniter curuatus, profundus, & portuosus vsq; ferè ad marginem littoris, duobus promontoriis præruptis, & pręcipitibus interclusus. Sinum intimum attingit ima vallis Libadicæ planities lata passus circiter ducentos, in qua olim vicum fuisse apparet ex ruinis fundamentorum. Iam explorato perceptóque portu Pitheci percipiũtur inter Libadicam vallem & Commarodes extitisse saxa illa, & cautes, quas Bacchias appellauit antiquitas: quæ si tot & tãtæ nunc non extant, quantæ traduntur à Dionysio: id attribuendum vel auaritiæ, vel inopię hominum, qui, vt exigua impensa seruorum ædificent, saxa ex litomiis, non eruunt: sed agrestes cautes, non modò cæmentitiis operibus ineptas, sed etiam abhorrentes à calce, ex omnium littorum crepidinibus & præcipitiis exscindunt ad structuram vilium ædificiorum. A valle Libadica littus excelsum & abruptũ paulo plus mille passus excurrit ad vallem, quam appellant Linon, sitam prope sinum Pharmaciam, cuius maritima planities ducentorum & sexaginta passuum latitudinem complet. Olim habitatam fuisse ostendunt permulta ædificiorũ fundamenta. Vallem subsequitur promontorium, diuidens sinum vallis à sinu Pharmacia, quod in centenum passuum latitudinem suam radicem agit, sub qua existit Insula, seu potius scopulus in multa saxa diuisus, in passuum longitudinem circiter centum sexaginta, ab ortu solstitiali ad occasum brumalẽ porrectus: distat à Continenti quadraginta passus, circundatus mari vadoso, genu tenus alto, à Græcis appellatur Catergo, hoc est triremis, à similitudine, quam prę se gerit triremis. Hoc scopulo

ſcopulo & promontorio ſuper ſcopulum impendente ab occaſu ſolſtitiali clauſus ſinus, ſub vallē Linon ſubiectus, ab ortu brumali cinctus promontorio prę cipiti, & penè directo ille ipſe eſt, quem Dionyſius nominat ἄϊδιον καλὸν, id quod percipitur cū ordine Anapli Dionyſiani, tum ſitu exiguæ Inſululæ, qua clauditur. Adeò enim exiguo maris ſpatio ea ſeparatur à Continenti, vt cùm natura ſit inſula, aſpectu videatur Continens. Temporibus Dionyſij Inſulam non fuiſſe, ſed viſam fuiſſe patet ex eius verbis, cùm ait: Littus id, quod claudit ſinum ἄϊδιον καλὸν, adeò contractum fuiſſe breui maris ſpatio circundatum, vt cùm natura eſſet Cōtinens, aſpectu Inſula videretur: nunc à Continēti abſciſa eſt, vel temporis longa vetuſtate, vel potiùs hominū opere omnia ſaxa, vel deformiſſima in viles ædificationes exſcindentium, atque vt clariùs noſcatur ſinus Pharmacias eſſe, quem hodie appellant Therapiam, ſubiiciam, qualis ſit ab ortu æſtiuo ad occaſum æſtiuum, in paſſuum longitudinem circiter ſeptingentorum procedit varia latitudine. Nam à faucibus ad medium in paſſus laxatur paulò plus trecentos: à medio ad intimum receſſum aſtringitur in plus minus ducentos, ambitu littoreo amplius mille & quadringentos complectitur. Profundæ altitudinis eſt à latere pertinente ad ſeptentriones, & nauium capax vſque ad oram maris: littus Meridianum magna ex parte vadoſum & præruptum, vndique à ventis tutum eſt: à Meridie quidem excelſis collibus, quorum vltimus efficit promontorium, quo ſinum ἄϊδιον καλὸν antè dixi ſeiungi à ſinu Therapico: ab omnibus ventis ſeptentrionibus atque ſolſtitialibus

illum protegit promontorium peninſulanum, ab vna parte freto Boſporico, ex altera clauſum ſinu: vndique procliue, excepta ceruice media, & mediocri dorſo, in quo ſtatuta ſunt moletrina vento verſatilia: ex eodem paulò ante eminebat turris olim Pharus nauigantibus, quam à Turcis euerti vidi. Promontorij mucro in tria latera decliuem radicem in paſſuum latitudinem agit ſexaginta, editur in altitudinem centenum paſſuum: inde dorſum molliter aſſurgit. Ab Occidente, etſi ſinus leniter aperitur valle: tamen hæc poſtquam ab intimo ſinu in planitiem centenum pedum proceſſit, in duas diuiditur valles obiectu collis, qui valles recuruat, ne directi venti deorſum deſcendant in ſinũ. Ex altera valle fluuius omni anni tempore perennis defluit in mediũ ſinus receſſum. Aeſtiuo tempore exiſtit ea magnitudine, qua fluuius Leoſthenicus. Vidi eius fontẽ ab oſtio, & ſinu diſtantem paulò ampliùs mille & quadringentos paſſus, ab æſtiuo occaſu ad Solis ortum ſimiliter æſtiuum per vallem decurrit anguſtam, ex qua naſcitur, ſed non ex ſumma: nam ea vltra fontem altiùs aſſurgit. Iam etſi colles vallésque ſinum Therapicum cingentes, nemoroſi non ſunt, vt tradit Dionyſius eos eſſe, qui claudunt Pharmaciam, ſed exculti vineis, & ceraſis conſiti, aut vbi hæ deſunt, erycis tecti, tamen ſinum Pharmaciam alium eſſe non poſſe, quàm Therapicum, cùm ex antedictis intelligi poteſt, tum ex conſequentibus locis Anapli Dionyſiani, à quibus ad Commarodes nullus ſinus eſt, in quem deſcendat fluuius aliquis, neque in quem conueniant cætera, quæ tradit Dionyſius: nimirum ſolus inter ſinum Leoſtheniũ, & Bathy-

colpon, paulò vltra sinum Therapiæ situm pulchritudine portus, & copia piscium excellit. Quòd autem syluæ densæ, & profunda nemora non circumsepiant sinum Therapicum, vt Dionysius scribit circumsepire Pharmaciam, id agricultura accidit, non natura loci. Nam olim cùm eodem ex Dionysio nouerimus totum sinus Ceratini littus syluis tectum fuisse, nunc à nemoribus nudum, videamúsque oram Bospori Asiaticam, sinui Therapico oppositam, nemoribus vestitam, quis dubitat, quin littus Bospori Europeum fuerit nemorosum, similiter vt Asiaticum, non ob aliam causam syluestre, quàm quòd abhinc centum annos agricultura vacat, conuersum in saltus venationum regiarum. Sinum Pharmaciam appellaui Therapicum, à vico sito in eius littore, quem Græci iamdudum nominãt Therapiam, ex eo arbitror, quòd vulgus Græcorum aliter venenum appellare nescit, quàm Pharmacũ, quod venenatum, & expiabile nomen mutarunt in expiatum & salutare, ne nautæ portum optimum detestarentur, execrarentúrque vt venenũ, vt κάθαρμα. Erat enim Pharmacum olim tale, si deorum indignatione fames, aut pestis, aut alia quæpiam calamitas vrbem apprehenderet, hominem omnium deformissimum in vrbis laborantis expiationem ad victimam ducebant, ipsiq; pro hostia statuto de manu dabant caseum, offam, ficus, quem tanquam Pharmacum vbi septies scyllis, & ramis ficuum agrestium concidissent, igne ex agrestibus lignis facto, cremabant, eiúsque cineres ad expiandam vrbem laborantem proiiciebant in mare. Itaque non sine causa commutatum nomen arbitror, etiam inter-

cedente

cedente regis decreto, cuius maximè intererat nobilem portum vindicare ab infami nomine. Nam nisi regio iussu, difficile videtur pertinaciter dicacem nautarum nationem abstinere potuisse à tandiu inueterato nomine mordaci, ídque perniciosum acerbúmque salutari nomine mitigasse, præsertim mulierum precibus malè audientium, ob Medeæ cistam ibi depositam, vt malè in hunc diem audiunt Thessalæ mulieres ob Cistam Pharmacorum, quam fugiens Medea abiecit in Thessaliam: neque modò nomine Medeæ, sed etiam re ipsa in hunc diem malè audiũt, vt Pharmacides. Equidem cùm perlustrarem Thessaliam, incidisséque in panegyricum totius Græciæ, maximum celebrari quotannis solitum, mense Maio apud vicum nuncupatum Moscolurum, non longè distantem à Pharsalia, percontatus sum ab hospite, num essent in Thessalia Pharmacides, qui affirmabat nonnullas esse, quæ edere crederentur non minus mirabilia, quàm illa, quæ de Thessalis mulieribus tradit Lucianus.

De saxis, & cautibus littoris excelsi, prærupti, præcipitísque, & de clauibus ponti: de petra nominata Dicæa.

CAPVT XVI.

PHARMACIAM, inquit Dionysius, subsequuntur saxosa littora, & præcipitia in mare impendentia, velut visionis flexamina: ex eo, quòd oculis flexibilem aspectum obiiciant. Aperitur enim pontus tectus eminentibus promontoriis nullo amplius impediẽte verum aspectum.

Quod

» Quod enim crebrò finis eſſe videtur, ídque rurſus inue-
» nitur principium, poſtea maris latentis viſio conciliat
» fidem rei, quæ non credebatur. Illa autem ſaxa, & cau-
» tes littoris nominarunt κλεῖδας καὶ κλεῖθρα τοῦ πόντου, hoc eſt
» claues, & clauſtra ponti. Iam prætergreſſo claues aſpe-
» ctus magis quàm pōti adeſt petra in acutam verticem
» faſtigiata, nucis pineæ ſimilitudinem gerens, quæ Di-
» cæa, id eſt, iuſta nominatur, ex eo, quòd triremibus na-
» uigantes in pontum mercatores apud hanc petram de-
» poſuiſſent aurum, pacti inter ſe, non prius alterum illud
» eſſe ſublaturum, quàm ambo ſimul ad petram conue-
» nirent. Altero pactionē prætergreſſo, ſermo hominum
» habet, aurum delituiſſe, recuſante petra impiam fidem
» ſocij perfidi, quouſque ſimul ambo eò cōuenientes de-
» poſitum acceperunt: petræ autem præmium remanſit,
» huius iuſtitiæ nomen. Quantopere res humanę inter ſe
differant felicitate memoriæ & poſteritatis, cùm ex vr-
bibus & libris antea animaduerteram, quorū non me-
liores, ſed bonum genium ſortiti peruenerunt ad æter-
nam poſteritatem, tum nuper conſideraui ex petra Di-
cæa, cuius hiſtoria vſque ad hanc diem remanſit in me-
moria & ſermone Boſporanorum, cùm memoria alio-
rum nominum longè nobiliorum funditus interierit.
Nunquam cognouiſſem petram Dicęam, niſi forte in-
cidiſſem in ſermonem piſcatorū de petra in littore ſita
narrantium hiſtoriam, quam narrat Dionyſius de pe-
tra Dicæa, quæ vbi & qualis ſit, poſtea dicam, quàm o-
ſtendero, vnde incipiunt aperiri clauſtra ponti. Supra
littus ſaxoſum, & rupibus crebrum, quas velut radices
in mare proiiciunt, cliui prærupti & præcipites, à The-

rapia progreſſus ſum quingentos paſſus vſque ad vallem, quam Græci hodie appellant Dialithra corruptè, quaſi τὰ κλεῖθρα. Ab hac valle aperiri incipit pōtus, ſenſimque latiùs panditur vlteriùs pergentibus. Ima huius vallis planities maritima, nunc eſt plena vineis, olim ædificiis: vt oſtendunt rudera non modò parietum, ſed etiam columnarum marmorearum. Hanc ipſam vallem mille paſſus prætergreſſus exigua ſemita vix vnius hominis capace, tranſuerſa inter directos & præcipites cliuos eminentes ſupra littus arduum & ſaxeum perueni ad locum appellatum Brologenem, vnde mihi rectus Boſpori canalis vſque ad pontum perſpiciebatur, & ſimul tota porta ponti aperiebatur, atque pōtus ipſe tantum patens, quantum porta retegebat, longè proſpiciebatur recta via petere locum, vbi iuxta petram Dicæam ſubſidebam in cliuo, quod in altitudinem circiter centenum paſſuum ex mari editum erat. Inde paululum recreatus ſurrexi ad conſiderandam petram, an eſſet illa Dicęa, quam deſcribit Dionyſius. Circunſpexi eam paſſus circiter ſexaginta ambitu cōplecti, ipſámq; dimenſus ſum à latere ſupernos cliuos ſuſpiciente, erigi in altitudinem duodenum pedum: à contrario latere deſpiciente mare, dimidio altiorem eſſe, cùm ex mari ſuſpicitur, ſimilis eſt nuci pineæ, non modò lateribus: ſed etiam vertice in multos mucrones leniter faſtigiato, pineorum nucleorum ſimilitudinem gerentes. Quò enim longius remotam proſpicis, eò propius accedere videtur ad ſimilitudinem pineæ nucis: nam longo ex interuallo conſpicitur, etiam vltra Cyaneas ex ponto eam aſſequebar deſinere in verticem acutum. In hanc

petram

petram cùm aſcendiſſem, ex eius ſummo vertice vidi foramen in altitudinem concauã deprimi penitus abditam, penetrans latus petræ, deſpiciens ad mare, quòd imum velut fundum pertuſum fuiſſe videtur ab hominibus longa auditione opinantibus ex ſuperno foramine aurum penitus abditum fuiſſe. Iam Boſporani hanc petram nonnulli dicunt eſſe illam, in quam aurum abditum fuit. Alij aiũt, ſub hac ipſa fuiſſe alteram petram huic ſimilem, ſitam in littore, vndique mari circundatam, ſed ante paucos annos, quàm huc veniſſem, à ſeruis Aenobarbi Turcicæ claſſi præfecti incitatis auri cupiditate, quam hauſerant ex ſermone hominum, aurum ibi diliteſcere, exciſam in fragmentáque diſſectam fuiſſe, quam piſcatores ſoliti erant appellare Brologenem, adiungúntque vnum ex eius exciſoribus oculum amiſiſſe ex reiectione cæmentorum petræ, nomen iuſtitiæ, vſque, arbitror, ad interitum retinentis. Verùm vt petram exciderint, ſemper verſabitur ſermo, illic theſaurum abſconditum fuiſſe, vt longè antea verſatum fuiſſe arbitror, quàm à Dionyſio petra hæc diceretur ſimilitudinem gerere pineæ nucis. Nam, vt quidam ſcribunt, Lampſacum vrbẽ Helleſpontiam prius, Pythiam appellatam, ex eo, quòd Phrixus theſauros hîc poſuerit. Thraces enim theſaurum πυθὺν dicunt. Ita petram Dicæam primùm Pythyam nominatam fuiſſe, quam amiſſa antiqua cognitione Thracicæ linguæ poſteri ignorantes Pythyn à theſauro nũcupatam fuiſſe, poſtea fortaſſe petram στροβιλοειδῆ dixerunt eſſe, ex eo, quòd στρόβιλος ſit ὁ πυθὺς, καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ.

De ſinu nuncupato profundo, de fluuio eiuſdem nominis, & Saronis ara: de agro nominato Calo.

CAPVT XVII.

A DICAEA petra littus recedere in ſinum incipit introrſus in profundum angulum, qui conuertit, circunſcribítque primum anfractum Boſpori: hunc ſinum Dionyſius appellat Bathycolpon. Prope, inquit, petram Dicæã nuncupatus βαθύκολπος: is eſt ſinus profundus, non tam circunſcriptione ſui intimi receſſus perpulchri, & in profundam latámque arenam porrecti, quàm magna altitudine maris. Cliui enim ardui & pręcipites vicini proximi ſunt oræ maritimæ. Fluuius in ſinũ exit, cui idem, quod ſinui nomen eſt. Hîc exiſtit Saronis herois Megarici ara, & iactus piſcium ſibi idoneo & maturo tempore conferta, & continenti natatione primò ſurſum, deinde deorſum Boſporum commeantium maris altitudine deceptorum. Hunc Megaricum heroem arbitror eſſe illum Saronem deum marinum, qui nauticarum rerum ſcientiæ præeſſe exiſtimatur, à quo Megaræ vicinus ſinus Saronicus appellatur, cuius ara faciliùs vt cognoſcatur, vbi ſita fuerit, & qualis ſinus ſit nuncupatus Bathycolpos, ſubiungam littus, quod ſub petram Dicæam ſuccedit, à qua quingentos paſſus diſcedens, imam vallis attigi planitiem, quæ panditur in paſſuum latitudinem quadraginta, vbi veſtigia quædam ædis diuæ Euphemiæ ſpectantur: in littore vltra vallem ducentos paſſus eſt fons Euphemiæ ſacer, perenni riuulo ſcaturiens, lateritio opere concameratus. A fonte octingentos paſſus progreſſus ſum ad petram mari circundatam,

datam, paululum ex aqua extantem, quam piſcatores Trapezam appellant, ex eo quòd tanquam menſa plana ſupra aquam emineat. Ab hac Trapeza breui decurſo ſpatio eſt profundæ vallis ima planities, intimum Bathycolpi receſſum claudens, mõtanam finiens oram maritimam, quæ à Commarode incipit pergere ab ortu brumali ad occaſum ſolſtitialem, ſaxea, montoſa, in quam impendent ardui cliui, per quos tranſuerſos iter fit malè tutum obliquis ſemitis exiguis, valde à littore altis, ex quibus permultis ſine præcipiti caſu ne tranſuerſum quidem pedem diſcedere licet. Bathycolpos ad ſimilitudinem quandam anguli normalis accedit, quò Boſporos prius pergens, ad occaſum ferme brumalem flectitur, ad ortum hyemalem normæ ſimilitudinem gerens, non modò alueo, ſed etiam vtraque ora angulum normalẽ efficiens, inter Bathycolpon & promontorium in contrario littore ſitum, quod mucrone intus recuruato angulum Boſpori interiorem agit. Bathycolpos in exteriorem anguli partem incuruatur. Hic ſinus etiam olim appellari potuit Saronicus, ſiue ab ara Saronis in eo ſtatuta, ſiue à querno nemore, quo olim redimitus erat. Saronem enim antiqua Græcia quercum appellabat, vnde Saronicus ſinus & Saronidæ Philoſophi Gallorũ, alio nomine Druydæ appellati. Aram Saronis iam conſtat eſſe in littore Bathycolpi, ſed in qua ſinus parte, etiam ex verbis Dionyſij conſequentibus aſſequimur. » Paulò, inquit, ſub promotorio Saro- » nico ſitus eſt καλὸς ἀγρὸς, ob vtranque commoditatem » terræ & maris à natura nomen habet. Vſque ad hanc ætatem nomen retinet, ſenes enim antiqui καλὸν ἀγρὸν,

iuuenes καλὸν ἀγρὸν appellant agrum, qui claudit Bathycolpon, quo cognito percipimus, aram Saronis fuisse in promontorio intercedente inter Trapezam & maritimam planitiem vallis claudētis intimum recessum Bathycolpi, in quem medium descendit fluuius Bathycolpus, à sinu nomen adeptus per latam vallem, quam Turci appellāt alij Biutere, quasi magnum nemus, alij Biudere, quasi magnum fluuium, quod olim à Græco nomine transtulisse videntur. Græci iam nesciunt vbi sit Bathycolpos, sed Turcico nomine appellant Biudere, aut καλὸν ἀγρὸν: is hodie qualis sit, quantúsq; fluuius Bathycolpus, vt faciliùs percipiatur, describam vallem continentem boni agri maximam partem, per quam mediam fluuius Bathycolpos defluit in sinum sui nominis. Hæc ab ortu Solis æstiuo ad occasum æstiuum procedit, cuius ima planities librata patens septingentos passus in latitudinem, primùm à mari pergit pratensis in passuum longitudinem circiter octonum millium, cincta vtrinque collibus vitiferis, & frugiferis: inde insinuatur in multas valliculas nemorosas, ipsa tota nemorosa, circunsepta collibus syluestribus, vbi vagantur greges ceruorum & aprorum. In valle intima ac penitus abstrusa sunt regij horti, quos irrigant riuuli perennes ex summa valle in vnum alueum coeuntes, altis ripis coercitum, & dēsis arboribus circumuestitum, vt introrsus perspicere nequirem. Itaq; fortasse primùm Bathys appellatus nomen dedit sinui, siue à profundo alueo, siue à profunda valle, recedēte in profundos saltus excelsis roboribus obscuros, ex valle Bathycolpo longè latéq; porrectos ad pontum vsque, atq; ad fontes

Barby

Barbyſæ, & Cydari agreſtium animalium venationibus refertos. Fluuius Bathycolpus exiguam paludem prope oſtium efficit, omni anni tempore perennem: etſi ipſe ſumma æſtate vſq; ad mare perennis non fluit, ex eo quòd partim in regis hortos, partim in prata conſumitur, partim priuatur riuo manante ex ſumma valle deſinente in vallē Bathycolpon deriuato, opere ſubterraneo ad vſum vici Turcici iuxta ſinum ſiti, cui vicinus eſt alter vicus explicatus in paſſuum longitudinem circiter duum millium, maxima ex parte à Græcis habitatus, totus tractus continens hos duos vicos, & vallem Bathycolpon, colléſque impendentes, nunc vulgò καλὸς ἀγρὸς appellatur, ídque rectè: abundat enim ex terra frugibus fructibúſque, ex mari piſcium multitudine, vt nuſquam in toto Boſporo piſcatio luculentior exerceatur denſis piſcium gregibus in hunc ſinum aberrantium anniuerſariis tranſitionibus: quas quotannis bis factitare ſolent, primas ſurſum verno tempore: alteras deorſum ineunte hyeme.

De promontorio Simæo, & ſinu Scletrina: & de aris Apollinis, & matris deorum. CAP. XVIII.

A BATHICOLPI valle trium millium & quadringentorum paſſuum ora maritima progreſſionem habet ad vicum, quem etiam nunc Græci nominant Scletrinam, ſitum in ſinu, quem à Meridie claudit promontorium, ſub quo piſcatorum ſpeculæ tres in littore defixæ ſunt: ſingulæ duobus tignis conſtantes in excelſum excitatis, quę intercipiunt & iungunt trabes crebræ immiſſæ ad facilem

lem aſcenſum ſpeculatoribus præſtandum. Id promon torium Dionyſius appellat Simam. Poſt, inquit, καλὸν « ἀγκὸν eſt Simas promontorium, & Veneris meretriciæ « ſtatua. Simam enim quandam habet hominum ſermo « valde pulchram & ingenioſam, & ſolertem hunc lo- « cum incoluiſſe. De pręternauigantibus merere ſolitam ſtipendia Veneris hanc primùm exiſtimo appellatam Simętham: deinde, vt vulgus contrahere ſolet nomina, Simã à Simætha meretrice Megarica, nobilitata amore Alcibiadis, & verſibus Ariſtophanis, cùm inquit:

> Πόρνην δὲ σιμαίθαν ἰόντες μεγάραδε,
> Νεανιαὶ κλέπτουσι μεθύσκοττα βοί.

Megarenſes enim, qui Byzantium Coloniam deduxerunt, cùm alia Boſpori loca nobilitarunt nominibus ſuorum nobilium ciuium, tum hoc promontorium illuſtrarunt ſua nobili Simætha, à qua multas poſtea meretrices Byzantias, vt ab vrbe Megara oriundas appellatas fuiſſe Simæthas, vero proximum videtur. Ad hæc Dionyſius adiungit, Promontorium nuncupatum Si- « mam prætergreſſos excipit Scletrinas ſinus, neſcio vtrũ « ex aſperitate ſylueſtris terrę, an ne à flumine in ſeipſum « deſcendente: atque etiam ſuccedunt aræ Apollinis, & « matris deûm, & breui interuallo ad põtum nauigatio. « Promontorium Simęthicum à Meridie continens Scletrinam ſinum, radices maritimas agit in paſſuum longitudinem quingentorum, à quibus imi cliui eriguntur in aſcenſum præcipitem trecentorum paſſuum: inde æquior aſcenſus exiſtit ad verticem, quo vallis Bathycolpica diuiditur à valle Scletrina. Hæc quidem à fluminis oſtio, ab ortúque æſtiuo proficiſcitur in paſ-
ſuum

ſuum longitudinem circiter duum millium: inde flectitur ad ſeptentriones interuallo duorum plus minus milliarium, cuius ima planities partim pratenſis & vitifera, partim cerasis conſita, quæ, quantum oculis æſtimare potui, non minus patet, quàm quadringentos latitudinis paſſus, in longitudinem mille paſſuum. Inde vallis coarctatur, circumſurgentibus montibus arduis, adeóque procliuibus, vt eius latus meridianum aſcendi ſolitum ſit longis anfractibus, veſtitum: profundis ſyluis, ceruos, apros, aliásque feras adumbrantibus continuatis cum nemore Biutericæ vallis. Latus claudẽs vallem à ſeptentrionibus præcipites quidem imos cliuos habet, ſuperos verò lõgè remiſſiores, pręſertim vbi metallorum ſecturę eminent. Flumen Scletrinas à ſumma valle oritur, poſt ex eius lateribus augetur riuulis cum aliunde manantibus, tum maximè à lateris meridiani cliuis continentibus tria monaſteria ſoliuagorum hominum ſuſtentata præcipuo vectigali, quod colligitur ex ceraſis, inter ſe paruo interuallo diſtantia, è quorum fontibus tres riuuli, omni anni tẽpore perennes in Scletrinam delabuntur ſinguli implentes fiſtulam ferme quincuncialem. Sed etſi multis riuulis perennibus augetur: ſumma tamen æſtate eius alueus exareſcit, ex eo quòd alicubi abſorbetur terra arenoſa & rara in longitudinem quatuor ſtadiorum: deinde in longitudinem octingentorum paſſuum exiſtit vſque ad oſtium, & vicum Scletrinam ſecundum mare ſitum; vbi exiguam paludem cannis plenã efficiens, duobus oſtiolis in mare exit, quæ ambo efficerẽt ea magnitudine fluminum, qua exiſtit Pharmacicus.

De Milto promontorio, & fano Byzantiorum: de Serapio, & templo Phrygiæ deæ. CAP. XIX.

A VALLE Scletrina perrexi mille passus ad vallem nuncupatam Cerasiam à cerasis, in huius maritima planitie consitis, patente in ducentorum latitudinem passuum, totam vitiferam. Ab hac progressum feci sexcentorum passuum ad alteram vallem, quæ maritimam planitiem habet non latiorem ducentis passibus, vitium tamen feracem, arborúmque fructiferarum. Huic valli succrescit promontoriũ, quod Dionysius appellat Amilton, iam Græci nominant Tripition, nescio an à Tripode Apollinis, cuius aras Dionysius in sinu Scletrina paulo antè posuit. Mons ipse, qui Tripition promontorium longè in Bosporum emittit, hinc clauditur valle posita contra fanum Iouis, illinc valle Scletrina, à qua sensim suas maritimas radices proiicere & flectere ad Solis ortum incipit, vt eius promontorij mucro, & Simæũ promontorium efficiant latiorem sinum Scletrinam: inde paulatim ad Septentrionem flectitur in vallem Iouis fano oppositam, mille & septingentos passus circuitu maris arenosi, & vittis quibusdam in vado distincti complectuntur promontorij Amilti radices directæ, præruptæ, præcipites, vt via nulla pateat in littore, sed in cliuis arduis semita duntaxat humano opere explanata, quæ non minori complexu maris circumeuntur, nec minus in Bosporum proiiciuntur, quàm radices promontorij Hermæi. Duas angustias illæ efficiunt, vnas obliquas ad promontorium fani Asiatici, alteras rectas ad promontorium Argyronium in littore contrario situm,

tum, quas nonnulli piſcatores dicunt proximè accedere ad anguſtias fani, quod obliquum habet, ac ſi recta è regione oppoſitum eſſet fano Iouis, anguſtiæ fani tribus ſtadiis aſtrictiores, aut profectò nõ laxiores eſſent. Sub promontorium Amilton ſubit vallis oppoſita fano Aſię, diuidens collum fani Europei ab ipſo promontorio Amilto, quæ poſt breue longitudinis interuallũ, quam ſuam imam planitiem mare attingentem explicuit in latitudinem plus minus quadringentorum paſſuum, coarctatur in duas valles anguſtas & nemoroſas obiectu collis intermedij, quarum altera claudit à ſeptentrionibus montem, ex quo proiicitur promontorium Amilton: altera ſuperiorem collis partem fani Europei: nam inferiorem huius partem claudit planities vallis nondum in duas valles diuiſæ. Collis hic triplici decliuitate propendet, vna ad Solis ortũ, altera ad Meridiem, tertia ad Occaſum. Siquidem ipſum à lateribus cingunt valles præcipites, & penè directæ, à fronte verò Boſporus, in quem ille ipſe collis demittit dorſum in omnem partem procliue, eminens ſupra Boſpori anguſtias ſitas inter duo fana, inter ſe quidem oppoſita, & Boſporum in ſummas anguſtias cogentia, aliquantum differentia. Nam fanum Aſiaticũ ſitum eſt in promontorio extra cæterum littus Aſiæ proiectum in Boſpori fretum, ſubmittens dorſum ab Oriente ad ſeptentriones. At Europeum fanum poſitum eſt in colle emittente dorſum à ſeptentrionibus ad Meridiem, impendente quidem in Boſporum, ſed non proiiciente ſuas radices extra oram maris antecedentem & conſequentem. Nam antecedẽs longè altius proiecta eſt à vicino pro-

montorio Amilto: consequens verò attingens vallem, & radices collis fani Asiatici, æqualis, & par lõgè cum subsequenti progreditur. In collis cliuis vergentibus ad Solis ortum, & Meridiem oppidulum situm fuit, quod Dionysius appellat πολίχνιον, Polybius, Serapion, Strabo fanum Europæ Byzantiorum, Græci hodie appellant ἱερὸν ῥωμελίας, ex eo, quia situm sit in ditione Europea, quam nominant ῥωμελίαν. Illius muri amplius decẽ stadia circuitu complectuntur, vt patet ex ipsorum fundamentis, quæ anno, antequam hæc scriberem, ferè tota extabant, humiliora quidem paulò supra terram, at excelsiora in altitudinẽ viginti pedum etiamnum eminebant: sed eorum maritimam partem adeò funditus euerti vidi, vt ne substructiones quidẽ reliquerint. Muri per cliuos sic excurrebãt præcipites, vt totum ipsum oppidum valde propẽdebat, excepta Acropoli sita partim in cliuis, partim in collis ceruice breui & plana in viginti circiter passus coarctata, vtrinque vallibus collem cingentibus. Inde ceruix paulatim assurgit in excelsum verticem montis, vnde Constantinopolis videtur, in quo quidem vertice veterem Pharũ fuisse postea ostendam ex Dionysio. Vt enim collis fani emittit angulum quoquo versus decliuẽ ad suas radices eminentes supra Bosporum, ita oppidum proiiciebat mucronem vndique procliuem, partim obliquè eminentem supra vicum, quem nunc vocant Bostnicum à Bostnis eum incolentibus, partim recta impendentem supra angustiarum Bosporicarum portum, quem Græci appellant Mauram molem, hoc est nigram: à ponto Euxino proximo, quem Græci iam aliter appellare nesciũt, quàm

quàm mare nigrũ:contra Ariſtotelem, qui cenſet pontum Euxinum albiorem eſſe mari Aegęo ob fluminum multitudinem pontum ingredientium. Sed Græci nautæ magis perſpexerunt cœli conditionem, quàm colorem ponti. Is enim frequenti caligine circumfundi ſolet, vt non modò littora vectores, ſed ne gubernator quidem in puppi ſtans proram videre queat. de quo rectè Valerius Flaccus:

Illic vmbroſæ ſemper ſtant æquore nubes.
Et incerta dies.

Ita enim Cimmeri longè latéque tenebras ſpargunt in pontum, vt Conſtantinopolis interdum caliginibus circumfundatur. Noſtrates ex antiqua fama pontum Euxinum rectè vocant mare maius. Heroicis enim temporibus ſimpliciter ponticum pelagus, vt quendam Oceanum arbitrati ſunt. Qui illud vſque adnauigabant, non aliter in exteriora ingredi maria credebãtur, quàm qui extra columnas progrediebantur. Quamobrẽ propriè pontum appellauere, ſicut Poëtam intelligimus Homerum. Portus Mauræ molis ſubiectus erat ſub fanum Europeum, portu naturali carens, qualem habet fanum Aſiaticum. Idcirco Byzantij, cùm nollent ſe inuitis quenquam in pontum nauigare, oram ſub Byzantiacum fanum ſubiectam portu carentẽ, quò aſtrictiùs obſiderent anguſtias, molibus munierunt, vt earum ex vno brachio in Boſporum ampliùs octoginta paſſus Romanos proiecto, catena extenderetur vſque ad littus fani Aſiatici, vt inuitis fanis nemo nauigare poſſet in pontum. Itaque adhuc commercij ſcalas appellant ruinoſas moles etiã nunc extantes. Illic enim olim por-

torium persoluebatur. Catena etiam hac ætate asseruari dicitur in arce fani Asiatici. At moles iampridem diminuta erat, sed tamen paulò supra aquam extabat. At nuper auaritia quorundam Barbarorum infinita saxa inde asportata sunt in ædificationes suas magno dãno nauigantium, qui iam non vident illius cæca fundamenta sub aqua delitescentia. Sed quid sentiat Dionysius de promontorio Amilto, & de oppido fani Europei, ipsum loquentẽ audiamus. Post, inquit, Scletrinam « existunt Milton promontorium nominatum à simili- « tudine coloris, atque contigua domus cuiusdam na- « uarchi, & littus arduum directúmque & præcipitium « ad Solis ortum inclinatũ. Circa autem ipsum est mare « teniis distinctum, & fanum cunctum contra frontem « fani Asiatici situm. Aiunt hîc Iasonem litasse duode- « cim diis. Hæc fana sunt oppidula iuxta ponti ostium « posita. Est etiam templum deæ Phrygię sacrum illustre « & publicè cultum. Ex his Dionysij verbis cognoscimus « etiam tum fana fuisse oppidula, vt ex vestigiis murorum vsque ad hanc diem percipitur. Strabo fanum Europeum appellat fanum Byzantiorum. Asiaticum verò fanum nominat Chalcedoniorum, ambóque dicit pari interuallo distare à Cyaneis. Polybius scribit, cùm rediret Iason à Colchis, sacrificasse duodecim diis in loco fani Asiatici siti contra Serapion Thraciæ: ex quo patet Serapion fuisse apud fanum Europeũ. Cuius non meminisse Dionysium, significare videtur Polybium & Dionysium non eadem ætate vixisse. Dij duodecim hi habentur, Iupiter, Iuno, Neptunus, Ceres, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Diana, Vesta, Mars, Venus, Minerua. Tem

ua. Templum Phrygiæ deæ matris deorum Rheæ nuncupatæ in cliuis debuit potius esse, quàm in maritima planitie, ex eo, quòd montibus gaudeat, ideóque ὀρεία appelletur, & turrita dea: quia olim arces, quibus Rhea patrocinatur in montibus sitæ essent, ob loci robur Rheam habentem caput turritum mulieres Cilices, & Turcicæ, & Mysiæ imitantur, ferentes capitis tegmen, turris similitudinem gerens. Itaque illius templum mihi fuisse videtur in his locis, vbi hodie duæ ædes sacræ sunt, altera diui Nicolai, altera diuæ Mariæ. Iasonem excitasse aras Rheæ verisimile est, cùm duodecim diis in contrario littore excitaret, præsertim Argonautis Rheam maximè venerantibus, vt cuius statuam constituissent in Dindymo monte eminenti supra Cyzicũ: item aliis locis, vt apud Phasim. Arrianus ait in sinistro latere Phasim ingredientibus statuam fuisse deæ Phasianæ, quam ipse Arrianus Rheam existimauit fuisse ex figura. Nam manibus gestabat Cymbala, & leones sub throno habebat, in quo Rhea sedebat, vt Athenis in æde matris deorum, quam à Iasone similiter statutam fuisse colligo, ex eo quòd Arrianus ait in loco, in quo fuit Rheæ ara. Fuit etiam ancora lapidea Argous, qua Iason profectus est ad Colchos. Illam verò quam statuit apud Bosporũ, similem coniicio Phasianæ Rheę & Dindymenæ: nam Dindymena similiter leones habebat, quam Constantinum magnum in forum Byzantinum vnà cum leonibus Zosimus tradit traduxisse.

De Chry

De Chrysorrhoa fluuio: de secturis metallorum: de Pharo antiqua. CAP. XX.

A VALLE cingente fani collē amplius mille & sexcentorum passuū ora maritima processum facit ad vallem, in qua summa est ædicula Mariæ virginis, quam vocant Castaniotam à sylua castanearum circumuigentium, in qua est fons sacer, perennem etiam summa æstate riuum emittens per vallem angustam, & iuxta ripas maxima ex parte inaccessam. Hic riuus ille est, de quo Dionysius, postquàm commemorauit fanum deæ Phrygiæ, sic ait: Post hæc Chrysorrhoas fluuius per angustam & aditu difficilem vallem à tergo positam delabitur leni fluxu, arenam auro similem deferens: circa hunc secturæ sunt, & terræ fossiones, & cuniculi acti ad scrutandas metallorum venas, antiquorum virorum opera scrutantium diuitis terrę facultates. Paulò vltra fluuiū sunt nuncupata chalcæa, locus vicinus mari fluctuoso quidem, sed tamen piscoso: nominatus est ab ære metallo. In summo vertice collis, secundum quem descendit Chrysorrhoas, existit Timæa, turris admodum excelsa, circunspecta, & permulto mari illustris, ad salutem nauigantium excitata. Vtraque enim pōti pars caret portubus naues excipientibus. Nam maris insedati & turbulenti littus longum in neutram continentem flexiones habet. Ex hac turre faces ardentes noctu sublatæ perferebantur, rectæ viæ ad ponti ostium duces. At Barbari verarum facium fidem auferebant prætendentes ex Salmydessi littoribus fraudulentas faces, vt in errorem nautas inducerent, in naufragiáque subducerent.

Ora

„ Ora enim maritima importuosa est, & maris vadum
„ ob excessum aquarum ancoris non firmum, & paratum
„ his, qui aberrarunt à recta via, naufragium, signis veris
„ confusis cum falsis significationibus. Iam verò lucer-
„ nam extinxit tempus omnia consumens, & turrim ma-
„ gna ex parte dissoluit. Ex his Dionysij verbis cùm cæte-
ra ponti littora assequimur, tum maxime Salmydessi
esse importuosa, Thracésque naufragiorum deprædationibus maxime deditos esse. Dionysio consentit Xenophon, cùm ait Græcorum exercitum, cuius ipse dux esset accessisse ad Thraces, qui incolunt Delta regionem sitam supra Byzantiũ: deinde Salmydessum peruenisse ad ea littora è mari in breuia, & quasi æstuaria quædam impactas naues quamplurimas in pontum venientes frangi, eásque Thraces prædari diuisis inter se littoribus, columnarum positione per interualla erectarum. Nam antequam id fieret, inter eos de prȩda cædes plurimæ fiebant. Equidem à Bosporo obiui pedibus ad Salmydessum oram ponti importuosam, longè latéque apertam septentrionibus ventis, in medio itinere vidi locum, quem Xenophon appellat Delta: cæteri scriptores Delcon, siue Delconem: hodie nominãt Dercon, id oppidum est, quod ab vrbe Byzantio abest iter pedestre vnius diei. Ex tribus partibus clauditur lacu dulci, nisi cùm tempestatibus mare incitatum exiguo Euripo intromittit, à quo piscis Delcon appellatur ab Athenæo commemoratus, is qualis sit, in nostris piscationibus informabitur. Inde rediens ad Cyaneas, vidi nauem nigra caligine ponti aberrantem ab ostio Bospori in littus importuosum, aquilonibus impulsam

collidi, naufragósque omnes vectores incolumes enatare in littus, Thracésque accolas opem naufragis ferre, à prædáque se abstinere: siue olim longa Romani imperij consuetudine mansuefacti, siue nunc coërciti acerba seueritate dominantium. Ex antedictis iam liquet, Pharum antiquam ostij pontici non ibi fuisse, vbi nunc est iuxta Cyaneas petras, imo longè interius in summo montis emittentis collem fani vertice eminente supra vallē, per quam defluit Chrysorrhoas fluuius, vnde longè latéque patet pontus, & Bosporus, & Propontis, & Constantinopolis. Locus enim commodior neque tutior fuisse videtur ad Pharum efferendam in altum, quàm hic omnibus verticibus Bosporanis excelsior, vicinus fano Europeo sub ipsum subiecto, vnde defendi poterat cōtra Barbaros hostes Phari, quam prope fanum olim fuisse Philostratus significat, atque adeò ostendit expressa pictura, quam sub oculos postea subiiciemus, cùm ad fanum Iouis perueniemus: aut si Pharus non extitit in vertice collis eminente supra latus meridianum vallis Chrysorrhoæ, certè eminuit supra latus cingens eandem vallem à septentrionibus, ídque ex his, quæ postea affert Dionysius, coniectura assequimur. His, inquit, antè commemoratis locis proximus succedit Phosphorus locus, qui vel à Diana, vel à vicina antiqua Pharo cognomen traxit. Huic adiunctum & continens longum littus vocatum Ephesiorum est portus, à multis nauibus Ephesiorum huc appulsis.

De portu Ephesiorum, & de Aphrodysio: de portu Lyciorum, & de Myrleanorum domicilio.

CAPVT XXI.

POST Ephesiorum portum, inquit Dionysius, est Aphrodysium, formidabili tectum præcipitio. Hunc post, est portus Lyciorum, is subarenosum littus & sterile habet, in paruo ambitu valde bonus & firmus, tutúsque est. Super hoc est Myrlæum domicilium eorum, qui ob seditionem à Myrlæa in exiliũ proiecti huc solum verterunt. Cùm ex Dionysij descriptione, tum ex his nominibus in hunc diem retentis perspexi Ephesiorum portũ esse, vel eum, quem Græci iam appellant magnam Aphosiatin, vel eum, quem paruum nominant Aphosiatin, vel vtrunque angusto promontorio diuisum. Gręci vsque ad hanc diem Myrelium appellant sinum quidem paruum, sed portuosum, ac primum totius Europei littoris Bosporici intrantibus ostium ponti, quo cognito, intelligo portum Ephesiorum alium esse non posse, quàm eum, quem vulgò nuncupant Aphosiatin. Nam à promontorio, quod à septentrionibus claudit vallem Chrysorrhoæ vsque ad portum Myrileium nulli portus sunt, nisi Aphosiatis magnus, & paruus: hi cuiusmodi sint, iam designaturus sum. Littus fermè rectum procedens, quod intercedit inter vallem Chrysorrhoæ, & promontorium diuidens magnum Aphosiatin à paruo Aphosiate. Pedibus obire non potui, propter mare contingens imos montiũ cliuos valde pronos: sed quatenus oculis assequebar, octo stadia superare non videbatur. Promontorium, quod à magno diuidit paruum

Aphosiatin, inter vtrunque portum patet in latitudinem passuum circiter ducẽtorum. Totum saxeum existit rupibus paululum sinuosis eminens in mare directis ad perpendiculum more muri, ex ea præsertim parte, quæ attingit paruum Aphosiatin directa præcisa in semicirculum, in conum velut turris in tectum fastigiata: ab hoc promontorio paulo amplius mille passus vsque ad promõtorium ab Aquilone claudens magnum Aphosiatin, littus sabulosum procedit in formam arcuatam. In hunc valliculæ etsi desinunt, à ventis tamen non minus tutũ ipsum prȩstant, quàm colles: non enim dorsum montis penetrant, atque etiam commodiorem descensum in portum præbebant villis, quas olim fuisse in supercilio vallium apparet ex fundamentis ædificiorum, vbi fontes perennes. Promontorium, quo dixi claudi hunc sinum ab aquilonibus, excelsum est, vndique præceps, & præruptum, & quod pedibus iuxta littus circuiri nequit, ter tanto proiectius in mare, quàm promontorium diuidens magnum Aphosiatin à paruo Aphosiate. Inter portum magni Aphosiatis, & Myrileium sinum, intercedunt plus minúsve mille & quadringenti passus, quantum metiri potui, incedens in dorso montis per semitas pastorum, densis dumetis implicatas. Nam cliui excelsi à supercilio ad littus præcipitibus rupibus abrupti subsident, vt nulla via pateat: à Meridie clauditur promõtorio toto saxeo, quod ab exteriori parte habet cauernosas rupes altè sonantes, cùm sunt tempestates, vt præternauigantes ignari putẽt tormentorum bellicorum sonitum esse: ab interiori parte sinum attingẽte admittit cauernas, è quibus vna longa est plus

eſt plus triginta paſſus, vtrinque præciſa ad perpendiculum, cuius ima depreſſio tantundem patet, quantum ſumma labra. In hoc promontorio etiamnum extant veſtigia quædam antiquorum ædificiorum, reliquiæ domicilij Myrelei. In Dionyſiano codice legendū puto potius Myrleium, quàm Myreleium: nuſquam enim reperio Myrleiã, ſed Myrlæam vrbem Bithyniæ, poſtea appellatam Apameam. Myrleanus igitur ſinus ab occaſu inſinuatur in vallem, per quam deſcendit fluuius in ſinum ortus à vertice collis eminentis ſupra vallem Chryſorrhoæ, in quo dixi antiquam Pharum olim fuiſſe, & à fontibus pergit, à Meridie ad ſeptentriones in longitudinem circiter quatuor miliariorum: inde ad Orientem procedens circiter octo ſtadia ingreditur ſinum Myrleanum: omni anni tempore fluit liquidus, & clarus, quo factum eſt, vt ſinus hic ſæpe à diuerſis habitatus fuerit, primùm à Thracibus Phineo Regi ſubditis, deinde à Lyciis: poſtremò à Myrleanis, vnde ſinus appellatus Lyciorum, deinde Myrleanorum. Profundus eſt, & magnarum nauium capax, vndique ferè tutus: ab ortu Solis contra ſe habet ſinum vulgò nominatum Dios ſacra: eius ſaxa ſunt obſcurè Cyanea, vbi ſunt totius Boſpori viciniora ponto. Iam verò vbi fuerit Aphrodyſium, quod ex Dionyſio ante poſui inter portus Epheſiorum & Lyciorũ, id exiſtimo fuiſſe propiùs portum Lyciorum, quàm Epheſiorum. Vt enim Epheſij Dianam colentes veriſimile eſt Dianam Phoſphoron poſuiſſe prope portum Boſporanum, Epheſiorum dictum: ita Lycios exiſtimo ſtatuiſſe prope portum ſui nominis ſtatuam Veneris, quam cultu eximio

proſequebantur, vt Lyciorum Reginã verſibus decantatam Procli Lycij Philoſophi. Prope enim Myrelium formidabilia præcipitia, quorum ima pars ſubſidet, & ſubducitur, ſumma proiicitur, vt domorum proiecta tecta, quibus ſtatua aráque Veneris, vt ait Dionyſius, tegebatur. Itaque rectiùs interpretandum putaui Dionyſium, cùm ait: ἐπ' αὐτῷ λιμένι λυκίων μυρλειόν ἐστι. Supra hunc portum Lyciorum eſt Myrelium, quam ſi interpretati fuiſſemus. Poſt hunc portum Lyciorum eſt Myrileium, nam tum Lyciorũ portus eſſet magnus Aphoſiatis, & Aphrodyſium fuiſſet in promontorio, quod paruum Aphoſiatin à magno diuidit: at ibi Aphrodyſium non tectum fuiſſet formidabili præcipitio. Illud enim non ab imo ſubducitur, neque à ſummo proiicitur, ſed dirigitur ad perpendiculum.

De Gypopoli, & de aulis Phinei, & Amyci Bebrycis.

CAPVT XXII.

PROMONTORIVM, quod à ſeptentrionibus claudit ſinum Myrleium, totũ ſaxeum, & parum latum exiſtit, vt quod in paſſuum longitudinẽ plus minúſve latitudinem paſſuum non excedat aliam ducentorum, aliam trecentorum. Ex tribus partibus mari, aut flumine circundatur, à Meridie quidem ſinu Myrlæano, & flumine. Illius mucro non latior ducẽtis paſſibus cingitur Boſpori anguſto canali: at ab Aquilone iam latioribus primis faucibus Boſpori clauditur. Ab huius quidem promontorij mucrone progreſſus paulò amplius ſexaginta paſſus, vides eius latus vergens ad primas Boſpori fauces,

& pon

& pontum rupibus excelſis, præruptis propendere directis à ſummo promontorij vertice ad imas radices mare attingentes, quæ receſſus admittunt paruos, refertos ingentibus ſaxis, abruptis, ex antiqua ruina deſinentes in ſpeluncas prominentibus rupibus tectas, quarum vna vergens ad Solis ortum in omnes partes patet vigintiquinque paſſus: eam olim arbitror Thracum agreſtium latronum domicilium naturale fuiſſe, priuſquàm ædificia incolere aſſuefacti eſſent. Olim maiores ſpeluncas fuiſſe oſtendunt crebra ingentiáq; ſaxa ante ſpeluncas proiecta, ab impendentibus ruinoſis rupibus abrupta longa temporis vetuſtate. Nam veteres Thraces ex latrocinio viuentes externorum adeò crudeles hoſtes fuerunt, vt de ſuo in externos odio cognomen dederint ponto non modò inhoſpitalitatis cuiuſdam, ſed perpetui odij ſine exceptione omnem peregrinationem præcidentis, ἄξενον omnes appellarunt, Sophocles ἀπόξενον, Lycophron κακόξενον, cùm ob eius nauigandi difficultatem, tum ob eiuſdem accolas Barbaros, qui Boſporum ſic clauſum tenuerunt, vt Poëtis materiam dederint fingendi, petras Cyaneas inter ſe concurriſſe, eáſque ante Iaſonem nunquam apertas fuiſſe. Hoc interpretari poſſumus vtrinq; latrones Boſporum totum olim Cyaneas appellatum accolentes intercepiſſe nauigantes in pontum, commodiorémque iuxta Boſporum ſedem habere non potuiſſe ad obſidendas ponti portas, quàm hunc locum ſitum in primis faucibus Boſpori habentem ſpeluncas ſaxeas naturales, quales tempora illa poſtulabant, quæ alibi in toto Boſpori littore Europeo nullæ aliæ ſunt, quàm hæ habētes proximum

ximum fluuium perennem & potabilem, tantúmque, quantus nullus longo interuallo reperitur: non Scletrineus, qui propinquior eſt, non cæteri omnes littoris Europei maiores defluunt in Boſporum. Quamobrem miror Dionyſium hunc præteriiſſe, cùm alios minores, & toto anno minime perennes haudquaquam præterierit. Hæ rupes ſuis radicibus ad mare adhæreſcentes eminent ſupra mare in longitudinem mille paſſuum præciſæ, directæ vbique inter ſe continentes, excepto exiguo ſinu intermedio, ex quo aſcenditur in iugum promontorij depreſſum inter rupes vtrinq; eminentes multis proiectionibus, ſubſidentéſque multis contractionibus in multos vertices faſtigiatas, vt caſtella quędam agreſtia pręternauigantibus eſſe videãtur turribus elata, aſpectu horrido & planè Barbarico. Non vno lapide illæ conſtare videntur, ſed multitudine lapidum inter ſe compactorum terra Cyanea conuerſa in ſaxa fragilia, vetuſtate inter ſe cohærentia, Cyaneo quidem colore, ſed aliquantùm vario, alia enim obſcuriora, alia dilutiora. Has rupes arces Phinei pulchrè deſcribit Dionyſius. Poſt, inquit, Myrileum, eſt Licnias forſitan nominatus, ſiue ex eo, quòd ad ſimilitudinem cunarum concauus ſit, ſiue ex eo, quia ſecundum imas ſuas partes vndique ſuam proiectam eminẽtiam dilatat. Apud hunc locũ eſt collis ſaxeus nuncupatus Gypopolis cognomen adeptus, ſiue ab immanitate Thracica & Barbara, agreſtíque: aiunt enim hîc habitaſſe Phineo Regi ſubiectos crudelitate plurimum eminentes: ſiue etiam appellatus eſt Gypopolis, ex eo, quòd Vultures frequentes apud hunc locum verſari gaudeant. Hæc quidem

Diony

Dionysius. Posset item appellari Gypapolis per alpha ἀπὸ τῶν γύπων, ἤγουν τῶν σπηλαίων. Num verò hęc, an alia quædam vicina fuerit aula illa, decantata quidem scriptis multorum antiquorum, sed recentium omnium ignoratione obscurata, ad quam Phineus Iasonem, cæterósque Argonautas excepit: ex his quæ quàm mox subiungentur, coniicito. Asclepiades quidem & Didymus narrant Iasonem nauigantem ad Colchos, cùm venisset ad regionem Bithynorum, exceptum fuisse à Phineo in suam aulam. Sed hæc an fuerit in Asia, an in Europa, dubia videtur ex authoribus duplicem tradentibus Bithyniam, vnam Europeam circa Salmydestum in Thracia constitutam, alteram Asiaticam, Phineúmque omnibus Thracibus, etiam Asiaticis nuncupatis Bithynis imperasse: nec dubium tollunt, scribentes Phineum habitasse circa Salmydessum, Phinopolímque fuisse inter Salmydessum & Cyaneas. Vnde quibusdã aula fuisse videtur, in qua Phineus excepit Iasonem, vt mihi etiam videretur, nisi extra Bosporum ab omnibus Geographis constitueretur: nisi fortasse Plinio, qui eam interdum constituere videtur intra Bosporũ, cùm ait: Inde fauces primæ, vbi Phinopolis oppidum fuit. Sed alio loco secum dissentit, cùm oram Thraciam inceptam ab Istri ostiis ad Bosporum persequens narrat Thynniam, Salmydessum, Deuelton, Phinopolin. Sed à Bosporo Lasthenes, ex quo quidem ordine verborum excludit à Bosporo Phinopolin. Quamobrem Phinopolis extra Bosporum sita non fuit aula Phinei, in qua excepit Iasonem Phineus. Nam si vsque ad Phinopolim Iason nauigasset, iam prætergressus Cyaneas, non

necesse habuisset petere consilium à Phineo, qua ratione Cyaneas præteriret. Verùm aulam Phinei fuisse iuxta Bosporum inter Cyaneas, intérque aulam Amyci Bebrycum Regis, à nemine certius intelligere possumus, quàm ab Orpheo antiquissimo, qui vnus ex Argonautis fuit, à quo omnes didicerunt, si quid veri de aula Phinei scripserunt: verùm in qua parte Bospori, intelligere non possumus, nisi prius cognouerimus, vbi fuerit aula Amyci. Vtrasque iuxta Bosporum, illam in Europa, hanc in Asia fuisse ex Orpheo & Apollonio assequi potuisset Plinius & Hermolaus, si diligenter vtrosque perpendisset. Sic enim Orpheus ait, cùm Argonautæ præternauigassent Cyzicum Rhyndacem venisse ad Cion locum situm iuxta Propontidem, inde tum soluisse:

Ὅτε μεσάτην ἠῶ φέρεν ὠκέας ἵππους
Ἠέλιος, κραιπνὸς δ' ἐξ οὔρεος ἔπνεεν οὖρος·
Ἐν δ' ἔπεσεν ἀργενναῖς ὀθόναις, Τῖφυς δὲ ἐγεγόνει.
Νηὸς ἔχων πρώραν θοὸς δ' ἐκπείσματα λύειν·
Οἳ ἐς κυβερνητῆρος ἐφημοσύναις ἐπίθοντο,
Αὐτὰρ ἐπ' ἠῷοι λυγρὴν ἐπεράσσαμεν αἶαν·
Ἔνθ' Ἄμυκος Βεβρύκεσσιν ὑπερφιάλοισιν ἄνασσε·
Ὅστε πανομφαίου Ζηνὸς θέμιν οὐκ ἀλεγίζων,
Ὅστις ἐπὶ σταθμοὺς, ἠδ' ἀστεμφῆ δόμον ἵξῃ,
Θήκατο πυγμαχίης ὑπερόπλου πειρηθῆναι·
Τὸν μὲν ἄρ' ἠΐστωσεν κρατερὸς Πολυδεύκης·
Λαὸς δ' ἂν Βεβρυκῶν μίνυαι χαλκῷ κατένηρον
Ἔνθα δ' ἀφορμισθέντων ὑπ' εἰρεσίῃ τε καμόντων·
Βιθυνῶν τὸ μέγα ἄστυ πλατείῃ κέλσαμεν ἀκτῇ
Σπεύδοντες προχοαῖς, ἠδ' ἐν νιφαργέεσιν ὕλαις

Ἑσπόροι

Ἑσπέριοι αὐλισθέντες ἐφοπλισάμεθα δόρπον·
Ἔνθα τότε αἰνόγαμος φινεὺς ὑπερβιόει θυμῷ,
Λοιοὺς ἐξαπλάωσε γόνους προβλῆσι πέτραις,
Θυρσὶν ἑλὼν προύθηκε γυναικῶν εἵνεκα φίλτρων.

Deinde paulò infrà ait:

Αὐτὰρ ἐπεὶ φινῆος ἀγυιοείδας λιπόντες
Αὖλιν ὑπερμέγα λαῖτμα θαλάσσης ἐξικόμεθα
Ἀγχοῦ κυανέαις πέτραις.
Ἀλλ' ὅτε δὴ πορθμοῖο ἵκετο στόμα, καὶ διὰ πέτρας
Κυανέας ἤμειψε λάλος τρόπις, αὐτίκ' ἄρ' αἶγε
Βυσσόθεν βρυχῶντο, καὶ ἔμπεδον αἰὲν ἔμινον·
Καὶ τότε δὴ προσφυγόντες ἀδέκεα πῆμα ὀλέθρου
Ῥηβαντὸν προχοαῖσι μέλαιν' ἐξικόμεθα ἀκτήν.

Ex his quidem percipimus aulam Phinei fuiſſe inter Cyaneas, intérque aulam Amyci, ad quam Pollux vicit Amycum Regem Bebrycum. Sed vtrum in Europa, an in Aſia fuerit vrbs illa magna, quam dicit eſſe Bithynorum ſitam in lato littore, Orpheus non declarat: nam ſi legatur

ἔνθα δ' ἀφορμισθέντες ὑπ' εἰρεσίῃ δὲ κάμνοντες
Βιθυνῶν τὸ μέγα ἄστυ πλατείῃ κέλσαμεν ἀκτῇ.

Videtur oſtendere illam fuiſſe aulam Amyci, ex eo, quòd Apollonius Poëta quidem Argonauticorum, ſed Orphei interpres: aulam Amyci ſcribit fuiſſe in lato littore, cùm ait:

Οἱ δὲ χθονὸς εἰς ἀνέχουσαν ἀκτὴν
Ἐκ κόλποιο μακρὴν εὐρεῖαν ἔσταθεν.

At potius mihi legendum videtur in Orpheo, ἐνθάδε ἀφορμισθέντος: ex eo, quòd ante Orpheus dixit, tranſiiſſe ad locum:

Ἔνθα ἀμυκοῖο Βεβρύκεσιν ἀνάσσεν.

Vbi Pollux Amycum deuicit. Sed tamen etiamnum ex Orpheo dubium videtur, vtrum illa magna vrbs fuerit in Aſia, an Europa, itémque an aula Amyci in Europa, an Aſia, an iuxta Boſporum, an in Propontide. Nam Dionyſius ſcriptor orbis, poſt Bithynos, póſtque oſtium ponti ponit Bebrycas. Charon narrat Lampſacenorum regionem prius appellatã fuiſſe Bebryciam, vnde Tzetzes auſus eſt totum Helleſpontum appellare Bebrycium, & totam Propontidem Bebryciam, ſed & Bithynos accolentes Boſporum appellatos fuiſſe Bebrycas, cùm ex Nymphe Heracleota colligitur, tradente Bithynos etiam appellatos fuiſſe Mygdones & Bebrycas: quos Strabo dicit antè Bithynos Myſiam incoluiſſe, oriundos à Bebrycibus Thraciæ, tum Bithynos Boſporanos nuncupatos fuiſſe Bebrycas, liquet ex aula Amyci Bebrycum Regis, quam iuxta Boſporum in Aſia ſitam fuiſſe deprehendo ex Apollonio Orphei interprete, non minus egregio Argonauticorum Poëta, quàm Geographo vero: qui vt narrauit, quemadmodum præternauigarint Cyzicum vſque ad Cion: inde, inquit, ſoluentes:

Νῦν δὲ πανημερίην ἄνεμος φέρε, νυκτί τε πάσῃ
Λάβρος ὑπιπνείων ἀγὰρ οὐδ' ὑπὶ πίθον ἀκτῆ
Ἠοῦς τελλομένης, οἳ δὲ χθονὸς εἰς ἀνέχουσαν ἀκτὴν
Ἐκ κόλποιο μάλ' οὐρεῖαν ἐσέλθη·
Φρασσάμενοι κώπησιν ἅμ' ἠελίῳ ἐπέκελσαν·
Ἔνθα δ' ἔσαν σταθμοί τε βοῶν αὖλις τε ἀμύκοιο
Βεβρύκων βασιλῆος.

Deinde poſtquam narrauit, vt Pollux vicerit Amycũ, vt lauro

vt lauro coronati Argonautæ cænassent, adiungit:

> Ἦμος δ' ἠέλιος δροσερὰς ἐπέλαμψε κολώνας,
> ἐκ περάτων ἀνιὼν, ἤγειρε δὲ μηλοβοτῆρας,
> δὴ τότε λυσάμενοι νεάτης ἐκπείσματα δάφνης.

Post addit, vt toto illo die afflictati tempestatibus fuerint, postridiéque peruenerint ad maritimam domum Phinei, vt quæ Phineus dixerit Argonautis:

> Πέτρας μὲν πάμπρωτον ἀφορμηθέντες ἐμοῖο
> Κυανέας ὄψεσθε δύω ἁλὸς ἐν ξυνορῇσι
> αὐτίκα Βιθυνῶν ἐπιδεξία γαῖαν ἔχοντες,
> πλώετε ῥηγμῖνας πεφυλαγμένοι εἰσόκεν αὖτε
> Ῥήβαν ὠκυρόην ποταμὸν σκόπελόν τε κολώνης.

Ex his patet aulam Phinei fuisse in Europa iuxta Bosporum vicinam Cyaneis, aulámque Amyci fuisse in Bithynia Asiatica: sed an iuxta Propontidem, an iuxta Bosporum, coniicere licet ex eo, quòd Orpheus dicit Argonautas ex eo soluisse circa Meridiem vento secundo: similiter Apollonius ait ex Cio soluentes totum diem, & totam noctem secundo vento & copioso vectos fuisse, postridie manè vento cessante remorum vi appulisse nauem ad eum locum, vbi esset aula Amyci, vbi Pollux ex prouocatione vicit Amycum. Iam verò à Meridie ad posterum diem vento secundo vsos conficere potuisse amplius centum miliaria existimo ex mea nauigatione, qua intra vigintiquatuor horas à monte Arganthonio eminente supra sinum Cioticum, peruenit ad Bosporum distantem à Cio plus centum miliaria. Ex quibus etiam verisimile videri posset, aulam Amyci in Bosporo potiùs quàm in Propontide, si nulla essent apertiora argumenta ad probandum au-

lam Amyci esse iuxta Bosporum. At alia permulta certiora sunt, quorum nonnulla, cùm alia ex Apollonio colligere possumus, tum iuxta locum, vbi interfectus est Amycus, fuisse νεάτην δάφνην, quam non Apolloniū poëticè finxisse, sed reuera in hoc loco fuisse permagnam, ex Andræta Tenedio & Apollodoro infrà ostendam: quam posteri appellarunt laurum insanam, vbi Plinius dicit fuisse portum Amyci, quem Arrianus appellauit portum laurus insanæ. Eúmque tradit quadraginta stadia distare à fano Iouis Vrij, octoginta ab vrbe Byzantio. Ex his manifestum est aulam Amyci fuisse in medio Bosporo, aulámque Phinei fuisse inter medium Bosporum & Cyaneas. Sed in quo loco nunc coniiciamus, vero proximū est. Cùm Phineus haberet greges boum, & ouium, equorúmque, Réxque esset Thracię, habitasse prope flumen. A medio Bosporo in Europa ad Cyaneas primus est Pharmacius fluuius situs contra portum Amyci, in quo non fuisse Phineum, cùm excepit Iasonem, Bospori latitudo ostendit, quæ haud excedens miliare, non tenuisset Argonautarum traiectum tantum temporis, quantum Orpheus & Apollonius tradunt consumpsisse ab aula Amyci ad aulam Phinei: deinceps sequitur Bathycolpus fluuius, vbi aula Phinei fuisse non videtur ex loci interuallo. Ille enim distat à portu Amyci circiter tria miliaria: non enim Argonautæ diem vnum consumpsissent in tria miliaria conficienda. Restat vt Scletrinas aut Myrleanus habuerit domum Phinei, sed vter habuerit, ex his, quæ mox afferam, coniicias. Scletrinas habuisse videtur ex his Apollonij versibus, cùm ex hospitio Phinei Argonautæ

nautæ soluissent, ait: Δώδεκα δωμήσαντες βωμὸν ἁλὸς ῥηγμῖνι πάρην, καὶ ἐφ' ἱερὰ θέντες νῆα θοὴν εἴσβαινον ἐρέσσειν. Hoc est, in littore vlteriori aram erexerunt, quod infrà ostendam esse in eo loco, vbi est fanū Iouis Vrij, cui domum Phinei propinquam fuisse antedicti Apollonij versus designant. Inde adiungit, vt ex eo loco, vbi fanum est, soluentes nauigarunt ad Cyaneas promontorium. Fanum est magis intra Bosporū, quàm Myrleanus fluuius duobus miliaribus. Itaque si aula Phinei fuit ad Myrleanū, oportuit Argonautas retrocedere duo miliaria. Sed id ferri potest, nam vatis Phinei vaticinio illud templum excitarunt duodecim diis: verisimiliúsque videtur aulam Phinei fuisse prope Myrleanum fluuium, vbi fuit Gypopolis, quàm prope Scletrinam ex Orpheo, cùm ait, Argonautas postquam reliquissent aulam Phinei supra magnam vndam maris, accessisse prope Cyaneas: sed clariùs ex Apollonio, cùm scribit Phineum dimittentem Argonautas. A me, inquit, discedentes quàmprimum videbitis Cyaneas, ex quibus oportuit domum Phinei propinquam esse Cyaneis. Adde, quòd aulam Phinei dicit Orpheus fuisse, vbi excęcauit filios, eósque in petras eminentes proiecit. Ex quibus videtur aula Phinei propinquior Myrleano, quàm Scletrine, quòd circa Myrleanum rupes sunt eminentes & præcipites, frequentari solitæ vulturibus, & coruis, miluísque, hoc est, arpiis rapacibus. In contrario littore est promontorium, quod Dionysius Byzantius appellat Coracium, in hanc diem nomen retinens: pręterea quòd nulla alia pars Bospori, quàm circa Myreliū & Gypopolim ventos rapidiores habet. Venti enim Arpiæ dicuntur. Homerus

merus in ſynonymia ponit θύελλας καὶ ἁρπυίας ἀντὶ τοῦ καταιγιδώδεις πνοάς· τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν· τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ θύειν, ὅ ἐστι μετὰ βίας ἄγειν. atque vt ſolemus Arpyias ἁρπακτικὸς κυνάς appellare, ita latrones rapaces Thraces Arpias vocare poſſumus. Nam quòd Orpheus dicat aulã Phinei fuiſſe in ſyluis, nunc nullę ſunt in Myrleano, ſed neq; item in ſinu Pharmacia, cùm olim fuiſſe denſa & profunda nemora antè ex Dionyſio acceperimus: ſed de his rebus tam antiquis, quas ne antiqui quidem permulti etiam literarum monimentis clari benè nouiſſe videntur: cuiuis curioſiùs relinquo iudicium.

De petra Dotina. CAP. XXIII.

PAVLO vltra Gypopolim (inquit Dionyſius) eſt petra Dotina nominata, non in magnam maris altitudinem abdita, neque ſupra aquam extans: naues in ipſam impingun tur. Petræ nomen ironia, diſſimulantiáque ridet nauigantium ignorantiam. δωτίνην vocant Dorienſes, ab aliis Græcis nominatam προῖκα. Byzantius colonos Megarenſium lingua Dorica vſos fuiſſe, cùm ex his cognoſco, tum magis ex pſephiſmate, quod à Byzantiis decretum in gratiam Athenienſium Demoſthenes citat contra Aeſchinem. Dos, inquit, Varro, erit pecunia, ſi nuptiarum cauſa data, hæc Græcè δωτίνη: ita enim hæc à Siculis nominatur. Iam verò vt ab vrbe Byzantio ad Pharum & Cyaneas pedibus profectus ſum ſecundum littus, ita à Pharo ſimiliter pedibus Byzantium reuerti, quàm proximè ad littus accedere potui. Sed primum à Pharo ad Myrelium non potui, quòd littus præceps &

præru

præruptum sit, perpetuis rupibus editum in altitudinem plus minúsve quadraginta passuum. Supra hoc littus existit planities, campestris, colliculis, & valliculis distincta longe latéque patens, sensim assurgens vsque ad verticē collis, in quo antè dixi fuisse antiquam Pharum. Itaque à Pharo ad Chrysorrhoam iter feci per supercilia collium, per desertas pastiones plenas erycis, aliísque fruticibus, vbi nihil cultum apparet, præter exiguas arationes, non tam iniquitate terrę, quàm inopia agricolarum, si quà descensus patet ad littus, vt patet ad Myrelium, & ad portum Ephesiorum, statim latæ rupes me impedierunt, vt ex altis littoris crepidinibus mihi sæpe ascendendum fuerit ad circuendas rupes obuias, & per directos & præruptos cliuos repere quadrupedis more habui necesse. A Chrysorrhoa iuxta littus iter habere potui ad promontoriū Smilton, quod præceps & abruptum non peruium est, nisi in excelsis cliuis: inde ad Bathycolpon iuxta Bosporum perrexi: à Bathycolpo ad Cōmarodes exceptis vallibus via non patet in ora maritima, sed angustissima semita habetur in arduis cliuis, confragosis, & abruptis à Commarode ad Leosthenium iter confeci ferè secundum littus: à Leosthenio ad portum Phidaliæ, excipio valles, via duntaxat patet per altos cliuos: à Phidalia ad oppidum nuncupatū Sycas, siue Iustinianas via patet iuxta Bosporum: à Sycis Byzātium traiectus est breuior quatuor stadiis, à quo quidem traiectu appellato Syceno ad finem Bospori planities maritima Constantinopoleos partem continens accessum latum, largitur etiam quàm proximè ad Bosporum.

De Panio promontorio Phari, & de Cyaneis petris.

CAPVT XXIIII.

Post Dotinam petram, inquit Dionysius, existit promõtorium nuncupatum Panium parallelum Cyaneis, hoc est, quasi par & æmulum contra Cyaneas situm, intercedente medio maris littore: in fine autem promontorij, paruæ Insulæ termini pontici maris à Continente dirempptæ paruo maris spatio intermedio, quod perleuibus & perparuis nauigiis permeari & transiri potest ob mare minime profundum. Sublimes autem Cyaneæ, & supra mare elatæ, aspectum gerentes similem Cyano, siue à terra multiformi, siue ex refractione maris: supra Cyaneas ara existit Apollinis à Romanis statuta. Promontorium Panium totum saxeũ nihil aliud est, quàm Isthmus peninsulanus, ex tribus partibus mari circundatus, ab Oriente quidem Bosporo, à septentrionibus sinu ponti scopuloso, importuoso, patenti in longitudinem circiter mille & ducentorum passuum: ab huius intimo recessu linea secans promontorij dorsum, hoc est, ceruicem Isthmi ducta ad Bosporum extenditur in passus septingentos. Cliui à summo mucrone ad ceruicem in passuum altitudinem efferuntur circiter mille & ducentorum. Contra Cyaneas emittit duos mucrones totos saxeos. Primæ quidem maior est, & rectus assurgit in medium promontorium, sub imas radices admittens breuem quendam recessum diuturnis & vehementibus fluctibus excauatum, cauernis & fossulis saxeis plenum, qui exarescit, cùm est mare tranquillum: cùm verò est ventus, cõcitatum impletur fluctibus, sed

cauer

cauernæ ſemper aqua plenæ remanent. Alterum verò mucronem emittit minorem & obliquum:à dorſo demiſſam, velut pollicem porrectum in obliquam manus partem. is mucro magis meridianus exiguum ſinum efficit,admittentem duntaxat ſcaphas. Littus autem contra Cyaneas,ſitum intercedens inter vtroſque mucrones,longum circiter trecentos paſſus,in Panij ſupercilio eminenti ſupra mucronem maiorē exiſtit Pharus quaſi φανὸς: vnde à Græcis huius ætatis omnia ferè nomina diminuere in αρίον ſolitis appellatur φαναρίον. id turris eſt octogona,in culmine habēs lucernam omnibus noctibus lucentem nauigātibus, vndique clauſam vitreis feneſtellis, plumbo,non gypſo compactis, quod oſtendit non Turcorum, ſed Chriſtianorum opus eſſe. Ex vertice Panij promontorij quoquo verſum vides longè latéque pontum Euxinum, tanquam ex Panio Alexandria olim videbatur: hac etiam ætate ſpectatur in media Alexādria Panium quoddam manufactum, faſtigiatum in acutum verticem, excelſum, colli ſimile, ex cuius culmine tota vndique Alexandria, ſimúlq; hinc mare internum, illinc Mareoticus lacus videtur. Duobus promontoriis Panio & Ancyreo finitur pontus,incipítque Boſporus. Iuxta Ancyreū exiſtunt Cyaneæ Aſiaticæ, iuxtáque Panium Cyaneæ Europeæ, diſtantes à Panio ſibi oppoſito ab occaſu paulò ampliùs ſeptuaginta paſſus Romanos.tantundem enim in latitudinem patet Euripus, Cyaneas à Continente ſeparans, quem vadoſum & ſaxeum nudus trāſire conatus, de medio curſu reuocatus ſum. Itaque conſcenſa ſcapha,per hunc penetrās aduerti Cyaneas ab occaſu qui-

dem circumnauigari non poſſe, niſi nauigiis perparuis ob vadoſum Euripum à Septentrionibus Orientéque circuiri ab omnibus nauibus poſſe. Cyaneæ nihil aliud ſunt, quàm vt dicuntur, petræ: eas enim nunquam Inſulas appellant Orpheus, Apollonius, Valerius Flaccus, Herodotus, Dionyſius Alexandrinus: ſed duntaxat petras nominant. Strabo verò & Dionyſius Byzantius vocant Inſulas magis propriè. Valerius Flaccus nunc ſcopulos, nunc cautes, nunc rupes nuncupat. Eurypides Didymos petras, quæ profectò nihil aliud ſunt, quàm duo ſcopuli, vnus Aſiaticus, alter Europeus, diuiſus in quinque petras vna radice nitentes, ſed ab imo ad ſummum rimis diuiſus: quarum primam Pharo viciniorem à petra diuidit fiſſio, rimáque alta quinquaginta dodrantes, alicubi patens in latitudinem trium pedum: in qua quidem fiſſione conſiſtit ſaxum plauſtrici oneris magnitudine à prima petra gradum atque aditum iaciens ad ſecundam petram in fiſſionem proiectam ex antiqua ruina, quam ſummam ſcopuli verticem edidiſſe ſignificant circum ſcopulum permulta abiecta ſaxa. Primæ quidem petræ iugum in omnes partes patet ſexaginta ſeptem dodrantes: ſecũdæ verò dorſum planum, in quo ſtatuta eſt columna, in dodrantum longitudinem panditur cẽtum & quinquaginta: in latitudinem verò quinquaginta. Secundam à tertia diuidens fiſſio paulo latior eſt ſexaginta dodrantibus. Tantundem patet fiſſura tertiam à quarta ſeiungens, altitudo totius ſcopuli, quem dixi diuiſum in quatuor petras, non excedit octoginta dodrantes. Ambitus ſuperat duo millia dodrantum. Aſcenſus in huius iugum non patet, niſi

vno aditu,eóque perangusto,quo quadrupedis in modum irrepitur.Scopulus etsi totus saxeus,tamen ex eius dorso aliquot frutices enascuntur, vt caprifici, vt pruna agrestia,sed rarissima.Cùm sunt maris tempestates, fluctibus obruitur vsque adeò, vt columna aspersione fluctuum attingatur. Fuit aliquando scopulus integer, nullis rimis scissus, sed saxa circumproiecta ostendunt ruinarum editione scissum fuisse: vnde factũ est,vt eius radices multas cauernas & latebras habeãt, partim aridas,partim mare admittẽtes, vbi non modò pisces, sed etiam multi homines delitescere possunt. Quinta petra longè humilior cæteris, fastigiata in duos vertices, exiguo Euripo diuisos: illius quidem radices sub aqua iuxta vadum cum radicibus scopuli, quem iam dixi in quatuor petras diuisum,continuantur, coniunguntúrque:sed ab hoc scopulo quadrifido separatur Euripo vadoso, pleno ingentibus saxis ex aqua extantibus, quæ ab ipsis scopulis abrupta esse videntur. Circum hos omnes scopulos similiter ingentia saxa abrupta iacent, Euripíque vadum intercedentis inter Panion, & Cyaneas saxeum,& cauernosum,introspexi. Vt verò proximum videatur Cyaneas olim abruptas à Panio promontorio fuisse similiter toto saxeo. Quare non sine physica ratione vbi animaduertissent Poëtæ Cyaneas terræmotu,aut temporis vetustate ruinas edidisse,& circunfractas esse, finxerunt inter se concurrisse: in quo concursu quid veriùs esse apparet,quàm id,quod tradit Valerius Flaccus. Cyaneæ iuga præcipites illa remittunt. Nam reuera earum iuga ruinis illisa remissiora sunt facta, earundémque moles illisæ. Nam quod Apollonius

ait petris Cyaneis, κοῖλαι σπήλυγγες ὑπὸ σπιλάδας κλυζούσης ἁλὸς ἔνδον ἐβόμβεον: ex antè iam dictis non fictũ esse præscimus. Quòd autem Cyaneas Asiaticas concurrisse contra Europeas Cyaneas, quæ modò clausas, modò apertas videri tradiderint, ex eóque synormadas, & symplegadas, & planctas appellauerint, non mendacium commenti sunt, sed physicam veritatem expresserunt ex antiquis duabus Cyaneis, hoc est, ex duobus littoribus Bosporum cingentibus, quæ vtraque antiquissimis tẽporibus symplegades, & planctæ appellatæ sunt, id est, vt Valerius ait, errantes per altum Cyaneæ. Illæ redeunt, illæ æquore certant. Ex eo, vt ait Eratosthenes, quòd angustum fretum & flexuosum multis anfractibus circumseptum nauigantibus videtur tum concurrere & congredi, occultari, claudi, tum rursus digredi aperirique: proximo enim accessu aperiuntur, mox digressu rursum delitescunt Cyaneæ. Dionysius Byzantius vt Cyaneas constituat Insulas esse, tamen omnes Bospori anfractus ait symplegadas dici posse. Neq; verò, inquit, Bosporus directus, sed continuus, & parallelis promontoriis fractus: præuertunt enim, & tanquam se inuicem supplantant, & propemodum se decipiunt promontoria prohibentia nauigantes vlterius progredi. Vnde, vt ipse ait, mihi videntur Symplegades nominasse petras, quoniam adnauigantibus modò aperiri, modò claudi videntur fallente aspectu opinionem: id enim quod videtur finis, statim principium esse apparet. Quamobrem magis properè Bospori anfractibus conuenit nomen symplegadum & planctarum, quàm Cyaneis Insulis, quæ traduntur inter se cõcurrisse: quia, vt Pli

vt Plinius ait, paruo inter se discretæ interuallo intrantibus geminæ cernerentur, paululúmque deflexa acie, coëuntium speciem præberent, id quod non satis probabunt nauigantes ex ponto in Bosporum. Nam Cyaneæ Insulæ adeò sunt vicinæ Continenti, vt particulæ Continentis esse videantur, neque, nisi proximè accesseris, eas à Continenti distinxeris. At vtruque latus Bospori intrare volentibus in Bosporum, modò clausum, modò apertum Bospori canalem ostendit non modò procul ex agitatione nauis, modò directa via ad os adnauigantis, modò obliqua, sed etiam proximè, atque adeò intra Bosporum nauigantibus crebrò claudi & aperiri Bosporus videtur ex crebris promontoriorum flexibus. Rectè igitur Frontinus Cyaneas vocat Bosporum. Philippus, inquit, cùm angustias maris, quæ Cyaneæ appellantur, transnauigare propter Atheniensium classem, quæ opportunitatem loci custodiebat, non posset, scripsit Antipatro, Thraciam rebellare, præsidiis, quæ ibi reliquerat, interfectis, vt sequerētur omissis omnibus, quæ epistolæ, vt interciperentur ab hoste, curauit. Athenienses arcana Macedonum accepisse visi, classem abduxerunt. Philippus nullo prohibente angustias freti liberauit. Sic Cyaneas intelligere videtur fœdus illud illustre, quod Athenienses post pugnas nauales percusserunt cum Rege Persarum, quæ sic abiecerunt Regis animam, ὥστε συνθέσθαι τὴν περιβόητον εἰρήνην ἐκείνην, ἵππου μὲν δρόμον ἀεὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀπέχειν θαλάσσης. ἔνδον δὲ κυανέων καὶ χελιδονίων μακρᾷ νηῒ καὶ χαλκεμβόλῳ μὴ πλέειν. Iam etsi ex his, quæ antè dixi de aulis Amyci & Phinei, liqueat Orpheum duas petras Cyaneas non intelligere totum

totum Bosporum, aut multiplices anfractus parallelos Bospori: tamen ex eo clarè elicere non possumus, an duntaxat intelligat Cyaneas Insulas, an etiam vtrunque littus circumuicinum Cyaneis. At ex Apollonio non solùm eius æmulo, sed etiam enarratore assequimur, petras Cyaneas aut esse, quas Insulas diximus, aut rupes & cautes vtriusque littoris à Myrleano sinu vsque ad Cyaneas. Sic enim Apollonius ait, vbi Argonautæ duodecim diis aram posuissent, in eo promontorio, quod etiamnum ἱερὸν Græci appellant.

Γαίης δ' ἀπὸ δίπλοα πείσματα ἔλυσαν·
Οἱ δ' ὅτε δυσκολίοιο πόρου στεινωπὸν,
Τρηχείης σπιλάδεσσιν ἐεργμένον ἀμφοτέρωθεν,
Δινήεις δ' ὑπένερθεν ἀνακλύζεσκεν ἰοῦσαν·
Νῆα ῥόος, πολλὸν δὲ φόβῳ προτέρωσε νέοντο·
Ἤδη δέ σφισι δοῦπος ἀρασσομένων πετράων
Νωλεμὲς οὔατ' ἔβαλλε, βόων δ' ἁλιμυρέες ἀκταὶ
Κυανεαὶ ἀμυδὶς πάλιν ἀντίαι ἀλλήλῃσι,
Ἄμφω ὁμοῦ ξυνιοῦσαι ἐπέκτυπον, ὦρτο δὲ πολλὴ
Ἄλμη ἀναβρασθεῖσα, νέφος δὲ ὡς ὕεδε πόντου
Σμερδαλέον· πάντῃ δὲ περιμέγας ἔβρεμεν αἰθήρ.
Κοῖλαι δὲ σπήλυγγες ὑπὸ σπιλάδας
Κλυζούσης ἁλὸς ἔνδον ἐβόμβεον.

Ex quibus percipimus Argonautas soluentes ex fano Iouis aliquandiu nauigasse per Bospori flexuosi angustias vtrinque asperis cautibus cinctas, iámque sonitum petrarum conflictantium Argonautarum aures vexasse, marina littora musicè Cyaneas inter se concurrentes fremuisse, cauas speluncas sub cautibus mari intus fluctuante resonasse: quæ omnia côueniunt non modò insulis,

insulis, sed etiam cautibus & rupibus vtriusque littoris excurrentis à Cyaneis ad Myrleanum sinum, & Coracium promontorium. Ibi enim vtrinque excelsæ rupes fluctuum impetu altè resonant, & concurrisse inter se videntur, ex ingentibus saxis circum vtrunque littus sparsim in mari iacentibus. Iam verò ex antedictis perspicuum est Tzetzem nobilem Grammaticum, qui gloriatur se omnibus Geographis atque Historicis longè melius scire Bosporum Thraciũ, nescire Cyaneas, non modo quas tradunt Geographi Historicíque: sed ne illas quidem, quas Poëtæ, quorum interpretem se profitetur, commemorant. Sic enim enarrat illos Lycophronis versus:

> Πόντος, ἕλλης, καὶ πέτραι συμπληγάδες,
> καὶ Σαλμύδησσος, καὶ κακόξεινος κλύδων σκύθαισι γειτῶν.

Quas Homerus appellat planctas: Lycophron Symplegadas petras: Eratosthenes Synormadas, quas dicit apud pontum Euxinum esse, siue circum angustias. Apollonius & Lycophron ipsas quidem dicunt esse Symplegadas: verùm Lycophron videtur has ponere inter Chalcedonem & Byzantium, vt videantur esse id, quod ab idiotis dicitur rheuma. Apollonius verò videtur apud pontum Euxinum, siue apud angustiarum locum nuncupatam clauem, ipsas statuere, eas similiter vt Lycophron scribens Symplegadas ἀξωύνους, quarum vna est in Europa apud Byzantium, altera in Asia apud Chalcedonem. Salmydessus verò est mare inter Byzantium & Damalim, post angustias Bospori & fanum Iouis, est Scythia. Hæc quidem Tzetzes. At versus Lycophronis, cùm nihil dissideant ab Orpheo & cæ-

teris ſcriptoribus, peruerſè conuertere conatur in ſenſum ab omnibus authoribus alieniſſimum. Non enim his verſibus Lycophron dicit, Symplegadas eſſe inter Chalcedonem & Byzantium, vt ipſe teſtatur, neque Apollonius ponit ad Euxinum pontum, vt Tzetzes ait, neque apud clauem pōti, ſiue eam intelligit, quam hodie appellant κλείδιον, locum vicinum Byzantio, nuncupatum Senem marinum, ſiue illas claues, quas Dionyſius appellat modò κλεῖθρα, modò κλεῖδας, quas antè demonſtrauimus eſſe circiter medium Boſporum, prope ſinum appellatum Pharmaciā. Sed Apollonius ipſe Symplegadas ponit apud partem Boſpori, quam modò explicuimus, ſic inquiens: Δύω ἄλλος ἐν ξυνόχῃσι κυάνεαι πέτραι. Hoc eſt, in primis faucibus ponti duæ Cyaneæ. Neque ex Lycophrone colligi poteſt Salmydeſſum eſſe inter Byzantium & Damalim, ſed ad pontum eo in loco, quo omnes Geographi tradunt, neq; poſt fanum Iouis eſſe Scythiam Europeam ex Lycophrone coniectari poteſt: ſed eo in loco, quo cęteri tradunt, non modò inſulæ Cyaneæ in hunc diem, ſed etiam omnes rupes claudentes Boſporum à Cyaneis vſque ad fanum & littora circumuicina Cyaneis ſpectantur colore Cyaneo: aliæ obſcuriore, aliæ dilutiore. Planctas Thracicas Homerus velut quadam machina mirabili petras in monſtroſam longitudinem iaculante ex freto Thracico iaculatus eſt in fretum Siculum fictione architectrice, & quas poſt Iaſonis tranſitum Orpheus longè antè ſempiternis radicibus defixerat in freto Thracio, immobiles manſuras in ſede Thracica ſemper manſuras explantauit, elocauit, tranſtulit in Siciliam eas effingens

gens

gens ad ſimilitudinem Symplegadum petrarum Cyanearum, prius ab Orpheo effictarum, aliquid de ſuo addens. Sed vt Thracicas Cyaneas à Siculis internoſcere queamus, ſubiungam Homericam Siculárum deſcriptionem:

> Ἔνθεν μὲν γὰρ πέτραι ἐπηρεφέες, ποτὶ δ' αὐτὰς
> Κῦμα μέγα ῥοχθεῖ κυανώπιδος ἀμφιτρίτης.
> Πλαγκτὰς δή τοι τάς γε θεοὶ μάκαρες καλέουσι.
> Οἱ δὲ δύω σκόπελοι ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει
> Ὀξείῃ κορυφῇ· νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε
> Κυανέη· τὸ μὲν, οὔποτ' ἐρωεῖ, οὐδέ ποτ' αἴθρη
> Κείνου ἔχει κορυφὴν, οὔτ' ἐν θέρει οὔτ' ἐν ὀπώρῃ.
> Οὐδὲ μὲν ἀμβαίη βροτὸς ἀνὴρ, οὔτε καταβαίη
> Οὐδ' οἱ χεῖρες τεείκοσι, καὶ πόδες εἶεν·
> Πέτρη γὰρ λὶς ἐστὶ περιξεστῇ εἰκυῖα·
> Μέσσῳ δ' ἐν σκοπέλῳ ἐστὶ σπέος ἠεροειδὲς,
> Πρὸς ζόφον εἰς ἔρεβος τετραμμένον ἤ.

Deinde vt deſcripſit Scyllam eſſe in hoc ſcopulo, adiungit:

> Τὸν δ' ἕτερον σκόπελον χθαμαλώτερον ὄψει ὀδυσσεῦ·
> Πλησίον ἀλλήλων, τῷ δ' ὑπὸ δῖα χάρυβδις
> Ἀναρροιβδεῖ μέλαν ὕδωρ.

Hæc omnia non cõueniunt Thracij Boſpori Cyaneis. Nam Homerus Poëticè alterum auget ſcopulorum illorum: attingere cœlum acuto vertice adumbrato perenni nube, illúmque aſcendi non poſſe tradit. At Cyaneæ inſulæ Thracicæ aſcendi poſſunt: littora verò circumuicina, ſi Cyaneæ petræ ſunt exiſtimandæ, nullis pedibus, nullíſq; manibus aſcendi poſſunt. Nam quòd dicit in illo ſcopulo Siculo ſpeluncã eſſe ex parte Oc-

cidentis,in quam abduntur Scyllæ pisces, Bospori Cyaneæ insulæ speluncas quidem habent, sed ex parte Orientis & Meridiei, in quas subeunt pisces etiam Delphini. At canes Charcariæ,qui Lamiæ,& Scyllæ nominantur, illuc non subeunt, propterea quòd pontus Euxinus feris piscibus frequentari non soleat , nisi Delphinis & Phocænis, vidi tamen canem Charcariam omnium maximũ,quos vnquam viderim captum apud muros Byzantij: sed is adeò rarus illic videtur, vt tanquam monstrum spectaretur,à nullóque piscatore cognosceretur. Vestigia aræ Apollinis, quam Dionysius tradit Romanos statuisse supra Cyaneas, nulla iam extant, nisi scrobiculi, seu fossulæ excauatæ in petræ secundæ vertice, vbi etiamnum extat columna marmorea, cuius basis, in qua inscriptio continens nomen C. Cæsaris incisa literis Latinis exesa est temporis vetustate. Existit marmoris cãdidissimi alta circiter sex dodrantes,& sex digitos,cuius perimeter complectitur nouem pedes,& semissem mediã. Basim cingit vitta laureata flexuosa,modò sursum versus,modò deorsum. Ex medio flexus quadruplicis vertice appensum est caput bubulum,in medio aliorũ quatuor flexuum incisi sunt circuli,in quorum vno est effigies quadrupedis,in altero Solis imago: in tertio radiorum decussis: in quarto vergente ad Aquilonem nihil expressum est. Columnæ scapus non respondet magnitudini spirę,nempe illius perimeter sex pedes circumplectitur: summus scapus habet apophygem, & astragalum partim exesum: Capitulum tamen Corinthium integrum existit. Basim existimo reliquias aræ Apollinis cùm ex vittis laureatis,tum

tis, tum ex candore marmoris. Aræ enim ſolitæ erant fieri ex marmore candido, quæ non facta videtur ad hanc columnam ſuſtinendam, ſed ex aræ euerſæ reliquiis iterum hanc excitaſſe Barbaros in honorem Cæſaris. Similiter, vt Arrianus ſcribit, Trapezuntios Adriani ſtatuam ſtatuiſſe ex marmore aſpero factam, inſcriptionémque deprauatè incidiſſe.

LIBER TERTIVS.

De ſcopulo nuncupato Colona, & de Rhebante flumine.

CAPVT I.

HVC VSQVE de littore Boſpori Europeo, & de Cyaneis Europeis, quas, priuſquàm nactus eſſem Anaplum Dionyſij, præceperam ex Strabone tradente Cyaneas petras eſſe duas inſululas in pōti oſtio ſitas, alteras vicinas Europæ Continenti, alteras Aſiæ. Europeas facilè deprehenderam, ex eo, quòd ſolæ ſint in longiſſimo tractu littoris Thracici: at Aſiaticas cognitu longè difficiliores expertus eram, ob multitudinem ſcopulorum: quos cùm ex vertice Cyanearum Europearum intuerer, diſcernere à Continēti non poteram, niſi duos Cyaneis Europeis oppoſitos ab ortu æquinoctiali diſtantes circiter ſexaginta ſtadia. Eos igitur propiùs, vt explorarem, adnauigare aggreſſus, repentina maris tempeſtate ex medio curſu reiectus ſum ad fanum Iouis, vnde pedibus per ſaltus deſertos & malè fidos acceſſi ad ipſos ſcopulos mihi ex vertice Cyanearum antè proſpectos, quorum alterum ſitum vltra

Rhebantem amnem circiter tria miliaria Græci huius ætatis nominant Atroparion: alterum ſitum inter Rhebantem & Boſporum appellant Crommyon, is mihi potiùs Cyanea Aſiatica videbatur ex Orpheo & Apollonio, tradentibus ſtatim poſt Cyaneas Rhebantem fluere in pontum: ſed quòd eſſet vltra promõtorium, quod fauces Boſpori ſtringere incipit, mihi nonnullam dubitationem afferebat: verùm eam extenuabat Dionyſius orbis conſcriptor, cùm ait: ῥήβας πόντοιο παρὰ στομάτεσσιν ὁδεύει, quòd παρὰ interpretarer apud, non autem prope, vt interpretandum eſſe poſtea cognoui. Quamobrem diligenter hunc ſcopulum ſic conſiderare cœperã obrotundum eſſe & ſimilem τῶν κρομμύων, cuius ex forma piſcatores putant appellatum, eius complexum ambire circiter quatuor ſtadia. Faſtigiũ planum habere ſenſim in cliuos deuexum, eiuſdémque latera vndique ſaxea ab Oriente quidem & ſeptentrionibus prærupta & directa, vt aſcendi nequeant. At ex Meridie & Occaſu mitiora, & quæ aſcenſui pateant: denique totus ſaxeus eſt, etſi iugum herbas habet, in quo veſtigia videntur antiquorum ædificiorum. Cùm eſt magna maris tempeſtas, vndique mari clauditur, & à Continenti ſeparatur Euripo centum ſexaginta paſſuum: cùm eſt tranquillitas, Euripus exſiccatur, & velut ceruix fit, qua adnectitur Continenti, tota ſabuloſa, larga octoginta paſſus, longa centum ſexaginta: inde ora maritima plana & ſabuloſa, apta panagris retibus, longa paulo amplius duobus miliaribus excurrit vſque ad promontorium, quò littus tendens ad occaſum ferme æquinoctialem, flectitur ad occaſum brumalem. Vbi hunc ſcopulum

ita explorassem, profectus sum ad Rhebantem, vt viderem amnem nobilitatū à tot antiquis nobilibus scriptoribus. Is enim à Dionysio Alexandrino Rhebas nominatur, ab Orpheo Rhebanus, ab Apollonio Rhodio nunc Rhebas, nunc Rhebeus appellatur, iam à Græcis etiam agrestibus vocatur ῥήβας, quem Arrianus tradit distare à fano Iouis Vrij nonaginta stadia. Nónne auersus à Musis essem, si instituto nostro operi tam vicinū fluuium præterirem, quem prætermissis maioribus fluminibus tot illustres scriptores honorificè commemorarunt? Dionysius quidem scribit eius aquam amabilem & pulcherrimam esse. Eiusdem nomen tribus versibus continuis ter repetit, velut esset amnis magno sermone dignus, cùm sit paruus, cuius ostium parua duntaxat nauigia in statione admittit: non longè ab eius fonte Rex Othomanus hortos diligenter cultos habet. Ille enim oritur in Bithynia inter pontum Euxinum & Propontidem. Itaque fit, vt nisi expertus essem in multis Eustathium nihil solere scribere de suo, sed ex alienis authoribus, valde mirer, vnde acceperit Rhebātem manare ab Olympo Mysio, cùm inter fontē Rhebantis, & Olympum duo Propontidis sinus intercedant, nimirum Astacenus & Cioticus, neque eos sinus circuire vidi. Nam ab intimo sinu Astaceno per planitiē vtrinque montibus clausam profectus ad Sangarium, nullum inueni amnem ab Olympo ad pontum penetrare, neq; inter Cioticum sinum, & lacum Ascanium, quem hodie Nicænum appellant, altissimis intercedentibus montibus, nullis vallibus à ponto ad Olympum penetrantibus pręter eam, per quam delabitur Sangaris. Sed quid

quid longinqua repeto, cùm Rhebantis fons non multa miliaria distet à suo ostio. Iam Rhebante & scopulo Crommyo perlustratis coniectabam Crommyon esse Cyaneam Asiaticam, cùm nondum vllum alium ex Europa intuens scopulum Asiaticum deprehendissem mari circundatum. Sed Apollonius Argonauticæ profectionis verus explicator meam coniecturam infirmauit, introducens Phineum alloquentem Argonautas. Ita enim inquit Phineus,

> πέτρας μὲν πάμπρωτον ἀφορμηθέντες ἐμέοιο,
> Κυανέας ὄψεσθε δύω ἁλὸς ἐν ξυνοχῇσι,
> Αὐτίκα Βιθυνῶν ἐπὶ δεξιὰ γαῖαν ἔχοντες,
> Πλώετε ῥηγμῖνας πεφυλαγμένοι ἐσοίκεν αὖτε
> Ῥῆβαν ὠκυρόην ποταμὸν, σκόπελόν τε κολώνης.

Idem paulo infrà narrans, vt Hercules superauit Mygdones à Billæo flumine ad Rhebæum flumen, sic ait:

> ἐπὶ ῥηβαίου προχοὰς σκόπελόν τε κολώνης.

Ex quibus perspexi Colonem esse scopulũ, quem corruptè vulgò appellant Crommyon, quasi Colonem scopulum verè κολωνοειδῆ. Præterea circa Lycum flumen est promontorium nuncupatum κολώνη, sed à Rhebano longissimum, cuius meminit Nymphis in tractatu suo de Heraclia pōtica. Cùm igitur ex Apollonio viderem à Bosporo nauigantibus ad Rhebantem Colonem esse in aperto mari post Cyaneas, quas in angusto idē ostio ponit, conscendi lembum, paratus scrutari totum littus vsque ad fanum Iouis: sed iterum improuisæ temtestates sæuire cœperunt, vt Arpyæ immissæ viderentur, nescio quo fato nolentes Cyaneas mihi aperiri, at adeò furiosè: vt aliquot remis amissis lembi, qui agebatur cir

tur circiter viginti iuuenibus regiis ſeruis redeuntibus ex regio horto, quem antè dixi ſitum eſſe prope fontem Rhebantis crebra & lamentabili voce Dei nomen exclamantibus inundatus & omnia paſſus, quæ ad Cyaneas Argonautæ paſſi traduntur, vehementioréq; metu affectus, vt qui carerem Typhi gubernatore, & Minerua directrice Argous, & Phinio vate: remiges enim peritiores erant plantandi olera, quàm dirigendi nauigium. Ego nullo Phineo præmonitus illuc acceſſeram comite Turco imperito non modò maris, ſed etiam itineris redeundi eò vnde veneramus, redire coactus ſum ad Rhebantem, túmque præteriens ſcopulum Coloneum timidè aſpiciebam, vndique fluctibus tempeſtatis circundari, fluctúsque vſque ad verticem Colonei ſcopuli exilire. Itaque ad Rhebantem reuerſi, in littore frigido pernoctauimus madidi, nō ſine metu, non modò Barbarorum vicinorum: ſed etiam ſeruorum regiorum, quos premiis adduxeram ad mare conſcendendum: nequid irati tentarent, ſed pecunias quot habebam, dedi, vt oxygalam, quæ illic in littore agreſti ſola inueniebatur, emerent, qua permulſi placatíque iram continuerunt. Poſtridie manè cùm nondum inſanire deſinerent tempeſtates, pedibus redij ad fanum Iouis, inde Byzantium: poſt verò aliquot dies, cùm mare tranquillum eſſet, rurſus nauigaui ad fanum, à quo vſque ad Rhebantem totam oram maritimam perſcrutatus, inter ſcopulum Coloneum & fanum deprehendi ſcopulos mari circundatos circiter quinque, quorum proximum promontorio, quò littus ſtringens latum pelagus, in anguſtum fretum Boſpori tendens ad Aquilo-

nem flectitur ad ortum ferè æquinoctialem. Iam priusquam incidissem in Anaplum Dionysij, iudicaueram esse Cyaneam Asiaticam, sed falsò, si recte scribit Dionysius hunc scopulum appellari, Pyrgon Medeę. Hunc meum longum & laboriosum errorem, quo diu errauerам cum errantibus Cyaneis, profiteri volui, nequis seducatur scopulo Coloneo mihi quidem molesto, sed fortasse futuro cuipiam iucundo ob Colonæ & Rhebantis cognitionem: quibus cognitis faciliùs Cyaneæ initiúmque Bospori cognoscentur. Comite tamen Dionysio Byzãtio, sine quo difficiliùs cuiuis est Bosporum aperire, quàm Iasoni sine Phineo. Quare ad Dionysiũ redeo, quem reliqui apud Cyaneas Europeas.

De promontorio Ancyreo, & de anchora Iasonis.

CAPVT II.

A CYANEIS, inquit Dionysius, ad Orientem multus pontus patet in terminum aspectu incomprehenso, & non percepto oculis, vastum. Visionis nescio maior ne voluptas, an admiratio. A Meridie autem est promontoriũ claudens pulchrum ponti ostium, & magnum pelagus, & apertum astringens in fretum angustum. Ex Cyaneis Europeis traiicienti in Asiam primùm quidem est promontorium nuncupatum Ancyreũ: ab hoc enim aiunt lapideam anchoram accepisse nauigantes cum Iasone vatis admonitu, eidémque promõtorio nomen dedisse Ancyreũ. Quàm illustris fuerit Iasonis nauigatio, tum permultis aliis nobilissimis orbis terrarum monumentis expressum attestatúmque habetur, tum anchoris ad

omnem

omnem posteritatẽ illustrissimis, quæ etsi lapideæ sempiternam memoriam reliquerant, non modò iis locis, vbi vetustæ relictæ sunt, sed etiam illis, vnde nouæ acceptæ fuerant, cuiusmodi hæc, quæ promontorio Ancyreo nomen imposuit, ex eo, quòd hinc sumpta fuerit, mihi quidem certè, veterem: quam ex Cyzico sumpserunt, in promontorio Ancyreo relictam fuisse, noménque loco peperisse verisimilius videtur, quàm nouam, quæ à Poëtis duntaxat sumpta fuisse à Cyzico: relicta verò Cyzici exesa temporis vetustate celebratur ab Apollonio tradente anchoram lapideam propter vetustatem mari corrosam soluentes ex portu Cyziceno Argonautas reliquisse in Artacio fonte, atque alteram sumpsisse, Milesiósq; ex Attica in Cariam & Phrygiam coloniam deducentes ex fonte Artacio tollentes consecrasse, & dedicasse templo Cyziceno Iasoniæ Mineruæ: de qua Plinius. In oppido, inquit, Cyzici est lapis fugitiuus appellatus, Argonautæ eo pro anchora vsi ibi reliquerant. Hunc è Prytaneo, ita vocatur locus, sæpe profugum fixere plumbo: hunc ipsum arbitror aut huic similem, illum, quem tradit Dionysius fuisse Byzantij. Paulò, inquit, supra mucronem promõtorij Bospori, in quo Byzantium situm est, ara Mineruæ Ecbasiæ existit, in loco, ad quem egressi coloniæ deductores confestim pugnarunt, tanquam pro patrio solo. Idem Dionysius addit prope templũ Mineruæ Ecbasiæ lapidem in mare eminentem, quem Byzantinis in locum ornatiorem supra stadium transferre conantibus non permisisse se transferri, siue quòd amaret locum mari vicinum, siue quia ostenderet parui momenti esse pietati

diuitias. Hic lapis, vt fuit Byzantij prope aram Mineruæ Ecbasiæ: ita ille Cyzici prope templũ Apollinis Ecbasij. Cùm enim Argonautæ extra vrbẽ appulsi essent, Cyzicenorum inuitatu nauem appulerunt in portum vrbis interiorem, vbi Argonautæ Apollini Ecbasio aram erexerunt à nauis egressu in Dolioniã: id templum Deilochus appellat non Ecbasij, sed Iasonij Apollinis. Iam verò anchoram, quam tradit Argonautas accepisse à promontorio Bospori Ancyreo, existimo eam esse, quam Argonautæ reliquerant ad Phasim, de quo Arrianus. Phasim, inquit, ingredientibus in sinistra parte demonstratur anchora Argous nauis ferrea, quæ non mihi videtur antiqua, etsi eius magnitudo non est eadem, quæ nunc est anchorarum, & figura aliquo modo immutata est: tamen recentior esse videtur ætate Argonautarum. At lapideæ alterius anchoræ fragmenta antiqua monstrantur, quæ potius coniicio reliquias esse illius anchoræ Argonauticæ. Hæc quidem Arrianus. Vnde autem colligam reliquias anchoræ Phasianæ esse illius, quam sumpserunt à promõtorio Ancyreo Bospori, profectò non aliunde, quàm à nobilitate scriptorum: qui si inter promontorium Ancyreum, & Phasim commemorassent. Iasonem anchoram, vel accepisse, vel reliquisse, non defuisset posteris locus celebratus nomine anchoræ Iasoniæ, vt non defuit quercui Marianæ, Poëtæ ingenio satæ, quam, vt Cicero ait, cùm tempestas, vetustásve consumpserit: tamen erit in his locis quercus, quam Marianam vocabunt. Anchoras Iasonis quanuis vetustas consumpsit, tamen literarum monumentis & locorum permanent. Iam sinum, quem

claudit

claudit promontorium Ancyreum, vulgus Græcorum appellat ἁγίου σιδήρου, ex eo fortaſſe, quòd ibi aliquando fuit ædes diui Sideri, quem nautæ venerātur, vt ſacram anchoram, quam idem vulgus appellat σίδηρον. Antiquiſſimis heroicarum ætatum temporibus vſos anchoris lapideis fuiſſe incredibile videri non debet, cùm noſtra ætate multæ nationes, non modò in vltimis terris nuper cognitis ſitæ, ſed etiam in receſſu intimo Arſinoitico ſinus Arabici, non modò anchoris lapideis Arabes Aethiopésque, ſed etiam nauibus omnis ferri expertibus nauigent: quas, cùm eſſem in portu (quem Arabes nunc vocāt Tor, Græci verò Rhaïthon, coloniā Rhaïthynorum populorum felicis Arabiæ, diſtantē à monte Sinæo iter circiter duum dierum) perſpexi onuſtas diuitiis Arabicis, nullis clauis ferreis compactas, ſed tabularum coniunctiſſimis commiſſuris colligatas funiculis, rheſináque imbutas odorata, quam ex arbore thurifera manare aiebant, totámque nauem ex vno genere arboris factam eſſe, ex qua naſcitur nux indica, nimirum omnia membra nauis, atque adeò armamenta, vt funes, vt vela, quæ ex illius foliis ſcitè contexta dicebantur. Hæ naues valde capaces nullis tranſtris tectiſq; impeditæ ſunt, quibus prorſus carebant, vt carent carbæ nuncupatæ, quibus Aphricani vtuntur, qui accolūt Syrtes, circundantes Lotophagiam Inſulam, nunc vulgò nominatam Gerbē, ærumnoſæ peregrinationis meę diuturnæ clauſulam tragicā, vbi grauiora paſſus ſum, quàm ſocij Vlyxis apud Lotophagos. Illi enim voluptatibus Lotophagorum deliniti retinebantur, ego in lugubri ſcrobe funeſtorum pyratarum diu retētus, nulla

ſpe redemptionis propoſita, neque vitæ liberari potui periculo, niſi diſſidio Barbarorum, quo Inſula capta, & pyrata, qui me ceperat, in vincula coniecto, Dei optimi maximi benignitate hæc noſtra de Boſporo commentaria reſarcio, quæ pyratæ à me antè longè accuratiùs elaborata me verberibus coëgerunt, vt diſtraherem, in maréque proiicerem, quamlibet diu prece & præmio propoſito eos reuocare conarer, ne me in mea uiſcera ſæuire cogerent. Quale autẽ ſit promontorium Ancyreum, & quo nomine appelletur, iam explicemus. Panio promontorio Europeo contrarium Aſiaticum promontorium Græci noſtræ ætatis appellant ψώμιον, totum ſaxeum ab imo ad ſummum exiſtit, arduum & directum, vt murus, exceptis duobus locis depreſſis, in quorum altero eſt fons ſacer virgini Panagiæ. Ad hoc quidem promontorium à Boſporo veniẽtes, poſtquàm acceſſerunt, repente vident ſe exire ex anguſtiis in mare apertum, in omnes partes interminati aſpectus. Venientes verò à Rhebante flumine, huius promontorij mucronem prætereuntes, vident latum mare redigi in anguſtum receſſum, ab Occaſu quidem Panio, ab Oriente verò ψωμίῳ. Hæc enim duo promontoria primas Boſpori fauces inchoant, ſimiles ſinui accedẽti ad formam trianguli craſſi, & inæqualis, cuius ex lateribus longis circiter viginti ſtadia, alterum directius efficit littus Aſiaticum, pergens à vertice anguli occiduo ad Baſim aquilonarem: latus verò, quod efficit littus Europeum obliquiùs, pergit à Meridie ad cardinẽ ſeptentrionum, ex intimo ſinu efficiente verticem trianguli. Os ponti ſtringitur velut in collum latum plus minus ſex ſtadia, in quo

in quo eſt Myrelium, velut in anguli vertice: Baſim verò efficientes duo anguli, ſeu potiùs duo cornua exiſtũt promontoria Panion & Pſomion: hoc ipſo littus procurrens ad Aquilonem, flectitur ad Solis ortum fere æquinoctialem, illo à Meridie ad mundi cardinem arcticum procedens incuruatur ad Solis occaſum. Iam cùm ex antedictis, tum ex eo, quòd inter ſcopulũ nuncupatum Colonẽ, & primas freti Boſporici fauces nullum intercedit promontorium: ſed duntaxat littus rectum, planum, ſabuloſum, patet ψώμιον eſſe Ancyreum promontorium, quod ab Oriente, vt ipſe notaui, vt verò Dionyſius ait, à Meridie claudit pulchrum os ponti, & ex magno pelago & aperto cogit mare in fretum anguſtum, inde Dionyſius addit.

De Pyrgo Medeæ, & de inſulis Cyaneis Aſiæ.

CAPVT III.

» POST, inquit Dionyſius, promõtorium An-
» cyreum eſt Pyrgos Medeæ Colchidis petra
» rotunda, in directum tumulum elata. Vltra
» Pyrgon Medeę Inſula exiſtit, quę maris per-
» turbati fluctibus obruitur: tranquillo mari manifeſtà
» apparet. Huius extremas partes & Cacumina, Cyaneas
» nominarunt, ne ſecundum Aſiam natura expers eſſet
» Inſularum, & fabula fide careret, tradẽte Cyaneas olim
» inter ſe concurriſſe, Symplegadéſque à re, quæ accidiſ-
» ſet, nominatas eſſe: inde ſtationem firmã habere apud
» vtranque continentem ad vadum maris ſuis radicibus
» adnitentes fato, in vtranque partem ſeparationis ſer-
» uantes fidem. Hæc quidem Dionyſius. Promõtorio An-

cyreo

cyreo cingitur ab Aquilone sinus à Græcis nuncupatus diui Sideri, in quem medium influit riuus omni anni tempore perennis, qui exile ostium etsi ea magnitudine fluens habet, qua dixi Myrleanum fluere: tamen interius paulò supra ostium habet alueum magnum & plenum ob planitiem leniter resupinam, per quam mediam delabitur in huius sinus latere, quod efficit promontorium. Ancyreum est scopulus in quatuor petras diuisus supra aquam, quæ subter aquam radices coniunctas habent, separatæ quidem à Continenti breui Euripo, saxis crebris referto, per quæ velut per gradus, cùm est mare tranquillum, siccis pedibus Euripum intercidentem inter scopulum, & Continentem transitus patet. Cùm autem sunt maris tempestates, fluctibus circundantur quatuor petræ, in quas dixi scopulum diuisum: quarum tres humiles prorsus submergũtur, media verò excelsior Cyaneis Europeis in acutum verticem fastigiata, subrotunda vsque ad fastigium fluctibus quidem aspergitur, sed non obruitur vndique præceps, & directa. Ab Ortu & Meridie eius fastigium sensim proiicitur, vt consistentes iuxta imam ipsius crepidinem proiectione velut tecto protegantur à pluuia. Non patet in eiusdẽ vndique præcisæ fastigium ascensus, nisi difficulter à Septentrione expeditus manibus, pedibúsq; nitens sursum irrepat, non fuisse: aliquando diuisum hunc scopulum in quatuor petras indicant ruinæ saxorum circumiacentium: ex quibus mihi priusquàm incidissem in Dionysij Anaplum, hæ videbantur Cyaneæ Asiaticæ. Sed ex Dionysiana descriptione nulla petra tã propè accedit ad Pyrgon Medeæ, quàm huius

huius ſcopuli petra Medea. In ſinus iam prædicti latere meridiano prope littus viſuntur ſpeluncæ ſaxeæ, bene penitus concauæ multitudinis capaces. Deinceps ſubſequitur ſinus iam à Græcis appellatus Ampelodes, à vitibus agreſtibus ibi ſua ſponte prouenientibus, quem ab Aquilone cingit promontorium, cingens à Meridie ſinum diui Sideri. In ſinu Ampelode exiſtunt duo ſcopuli toti ſaxei, inter ſe aliquanto ſpatio diuiſi, quorum magis aquilonaris, ac remotior à Continenti excelſus non eſt, vt qui in magnis tempeſtatibus obruatur mari. Hîc vſque adeò frequentatur laris, mergis, fulicis, vt totus ex illarum ſtercoribus albeſcat, procul cernens: vt niue tectum ipſum putet. Alter ſcopulus ſimiliter totus ſaxeus, altior quidem, ſed littori propinquior, vt qui breui Euripo à Continenti diuidatur, cùm eſt tranquillitas maris: at cùm tempeſtatibus mare concitatur, fluctuum acceſſu obruitur, deinde verò receſſu aperitur. Poſt promontorium à Meridie cingens ſinum, Ampelode conſequitur ſcopulus, vndique mari ſemper circundatus, ſaxeus, quem nautæ appellant Calogream, à forma mulieris monachæ. Concauus exiſtit ex parte Occidentis, inde non longè ſequuntur ſcopuli ſaxei ſiti prope latus aquilonare promontorij claudentis ſinũ, appellatum Dios ſacra. Ex his quinque ſcopulis antè commemoratis, ſine vlla dubitatione vnus eſt inſulula illa Cyanea Aſiatica, quam Strabo deſignat, cùm inquit, duas inſululas eſſe in ore ponti Euxini, Cyaneas appellatas: alteram adhærentem Europæ, alteram Aſię, Euripo viginti ſtadiorum inter ſe diſiunctas. Dionyſius Byzantius, vt antè dixi, primum ſcopulum demonſtrat

esse turrem Medeæ. Itaque ex Dionysio vnam ex reliquis quatuor scopulis oportet Cyaneā esse Asiaticam. Equidem ipse, nisi Dionysij authoritas intercederet, etiam nunc relaberer in eundem errorem, in quo me fuisse antè professus sum, nempe Pyrgon Medeæ esse Cyaneas Asiaticas, cùm ex eo, quòd scopulus Medeæ similior longè est Insulis Cyaneis Europeis, & è regione magis contrarius, tum maximè ex eo, quòd Apollonius non minus verus locorum conscriptor, quam egregius Argonautarum Poëta, pontum latum videri ait vtrinque apud Cyaneas. Sic enim Græcè scribit,

Ἤδη δ' ἔνθα καὶ ἔνθα διπλατὺς εἴδετο πόντος.

Similiter Dionysius orbis cōscriptor à Cyaneis inquit:

οἰγόμενος διαπέπταται πόντος πολλὸς
ἐῴην, καὶ πολλὸν ἐπ' ἀνατολίης μυχὸν
ἕρπων. —

Idem consentit Dionysius Byzantius, latum mare cùm dicit, aperiri promontorio Ancyreo. Antè monstraui turrim Medeæ esse, iuxta radicem promontorij Ancyrei. At ex reliquis scopulis, qui deinceps consequuntur, non vtrinque latum mare aperitur, etiam si ex horum verticibus oculos in omnes partes intenderis. Littus enim Asiaticum nondum curuatum ad Solis ortum, impeditur promontorio Ancyreo, quo minus ab his scopulis latum vtrinq; mare prospiciatur. Adde, quòd ratio Cyanearum, quam describit Apollonius, cæteríque scriptores, magis conuenit Pyrgo Medeæ, quàm reliquis scopulis. Fluctibus enim magis verberatur, vt magis septentrionibus patens. Præterea in quatuor petras diuisus vndique circundatur saxis proiectis ex ruinis,

nis, quas aliquando edidisse videtur vel terræ motu, vel tẽporis vetustate, vel, vt Poëtæ aiunt, ex concursu Symplegadum. Hunc enim in quatuor petras diuisum conuenientiùs videtur appellare Cyaneas, vt omnes antiqui appellant in numero plurium, quàm quemuis ex cæteris scopulis singulis vna petra constantibus. Sed de his relinquo liberum iudicium omnibus his, qui post me diligentiùs Cyaneas peruestigare conabuntur.

De promontorio Coracio, & de Pantichio, & de scalis nuncupatis Chelis. CAP. IIII.

PROMONTORIVM, quod à septentrionibus cingit sinum, vulgò nuncupatum Dios sacra, ex eo arbitror, quòd olim ibi aliqua Iouis, vel Neptuni alterius Iouis ara extiterit, vndique pręceps & saxeum est, longum circiter sexcentos passus. Cuius dorsum angustum, in quo olim ara aliqua statuta esse potuit vel Iouis, vel Mercurij, vt nunc in eo videmus cumulos lapidum, quos Hermas appellare possis, exaggerata ad indicandam viam nautis, quanuis in hoc medio sinu, ex quo paucis antè annis effossa sunt ædificiorum fundamenta: esse potuit ædes vel Iouis, vel Neptuni. Hic sinus situs è regione sinus Myrleani, cingitur à Meridie promõtorio, etiam nunc appellato Coracio, toto saxeo: ex eo, vt dicunt Græci huius ætatis, quòd Corui in ipso nidificare solent: positum est contra promontorium Europæ, quod claudit portum Ephesiorum. Inter hęc duo promontoria, nonnulli piscatores dicunt fretum Bospori, tam angustum ferè esse, quàm inter fana. Iam verò in sinu, quem ab

Aquilone claudit promontorium Coracium, locus est nominatus à Græcis, mancipiũ affirmantibus ibi olim fuisse furnum, quem vulgus Græcorum nominare solet mancipium, ignorantium locum hunc olim appellatum fuisse Pantichium, vnde ipsi à vicinitate nominis detorserunt in mancipium, id quod ex Dionysio ostenditur, cùm ait: Post Cyaneas esse promontorium Coracium, & latũ littus, cui nomen παντέχιον ab extructione fossarum, omnem hunc locum ambientium. Duo Pantichia scriptorum monumentis celebrantur sita in ora maritima Chalcedonis, vtraque Byzantij suburbana, vtraque pari spatio distantia Byzantio: quorum alterum paulò antè commemoratum est iuxta Bosporum situm inter Coracium promontorium & fanum Iouis: alterum inter promontorium nuncupatum Acritas à Menippo in periplo Bithyniæ & Chalcedonẽ positum iuxta Propontidem, quod nunc frequentem vicum habet etiam nunc à vulgo Græcorum Pantichion nominatum, in quo antiqui muri visuntur valde crassi, indicantes olim ibi castrum permunitum, rectéq; παντέχιον appellatum fuisse. Huius meminit Antoninus Pius in suo itinere. Sic enim inquit: A Cõstantinopoli ad Chalcedonem traiectus in Bythyniam M. P. IIII. à Chalcedonia vsque ad Pantichion M. P. XV. Vtrum ex his duobus Pantichiis sit illud, de quo Sozomenus ita scribit? Hi, qui à Rege Valente iussi erant Ioannis Baptistę caput ferre ex Cilicia Constantinopolim, cùm ad Pantichium venissent locũ Chalcedonis, non vlteriùs progredi poterant: ex quibus percipitur id Pantichium esse iuxta propõtidem, quòd sit hoc situm in via eorum, qui à

qui à Cilicia veniũt Constantinopolim. Procopius scribit Belisarium possedisse fundum in Pantichio suburbano Byzantiorum, id an alterum ex vtroque prędictorum: etsi alterum, vtrum ex his: afferam illa, quæ ex libro tertio Procopij de bello Gothorum vertere omisit interpres, cùm ad cognitionem locorum, tum maximè ad cognoscẽdam necessaria fortunam Belisarij, quam Tzetzes ignorasse videtur secutus opinionem vulgi. Sic enim scribit Procopius. Cùm Belisarius à Iustiniano reuocatus esset, substituto Narsete eunucho rediit Byzantium, vbi reliquam vitę egit, magna diuitiarum facultate præditus, vir spectatus & mirabilis ob secundas antea res gestas & felicitates, quas ipsi, priusquàm in Libyam duxisset exercitum, signo non obscuro dæmonium præsignificauerat. Signum fuit huiusmodi. Belisario prædium quoddam erat in Byzantiorũ suburbano, quod Pantichium nominatur. situm enim est in Continenti Byzantinis transmarina. Paulò antequã exercitum Belisarius in Libyam duceret contra Gelimerem, euenit, vt vites illic vbertate vuarum redundarint, earúmque vino dolia ministri Belisarij cùm impleuissent, eáque in cella vinaria reposuissent, & defodissent subter terram, diligentérque argilla obstruxissent, res mira accidit. Post enim octo menses vinum in doliis quibusdam ebulliens, argillam perrupit & distraxit, qua dolia obstructa erant, & superfluens adeò multum effluxit, & terram vicinã diluuie obruit, vt lacum magnum in cellæ solo effecerit, quem ministri Belisarij, vt viderunt, valde admirati, multas amphoras ex vino effuso impleuerunt, iterúmque cùm illa dolia ob-

ſtruxiſſent argilla,rem,quæ acciderat,primò ſiluerunt. deinde ſub idem tempus cùm hoc ſæpe factū animaduertiſſent, ad poſſeſſorem fundi retulerunt: is neceſſariis multis, quos accerſiuerat, monſtrauit ea, quæ accidiſſent. Illi ex illo ſigno coniecturam ducentes, prædixerunt magna in hanc domum bona ventura eſſe. Ex quibus perſpicitur falſum eſſe, & planè de fece plebis hauſtum,quòd Tzetzes nobilior Grammaticus, quàm certior Hiſtoricus in ſuam retulit variam hiſtoriam. Cùm narrat Beliſarium magnum exercituum ducem Iuſtiniani temporibus extitiſſe, eúmque, poſt quàm ex triplicis orbis parte victorias reportauiſſet, inuidia excæcatum fuiſſe,poculúmque ligneum tenentem in foro clamauiſſe apud miliarium aureum: Beliſario obolum date exercitus duci:quem fortuna illuſtrem fecit, inuidia excæcauit. Procopius quidem in libro nuncupato περὶ τῶν ἀνεκδότων, quem ſcripſit cōtra Iuſtinianum Regem,& Theodoram Reginam, contráque Antoninam vxorem Beliſarij narrat, vt Beliſarium Theodora ſpoliaſſet permulto auro diſſimulāte Antonina, quam Beliſarius oderat ob peruulgatum adulterium, profeſſum poſtea ſe fore Antoninæ non virum, ſed mancipium, iterum in Italiam exercitus ducem miſſum, ſeſe iterum pecuniis expleuiſſe, φιλοχρηματόνque habitū fuiſſe: inde benè nummatum rediiſſe Byzantium, vbi, vt antè narrauimus,reliquū vitæ vixit. Illud Beliſarij prædium fuiſſe potius in Panticbio Propontico quàm Boſporico coniicio, ex eo,quòd Proponticū in agro amœno, ac vini feraci & cæterarum rerum: at Boſporicum eſt in littore confragoſo præruptóque, & longè minus

amœno,

amœno, & vinetis inepto. Tum nonnihil coniecturæ illud affert, quòd non longè à Pantichio Propontico aliud prædium Belisarius haberet nuncupatum Rufinianas, quod fuisse in itinere proficiscentium Byzantio Nicomediam colligo ex Procopio, cùm ait Antoninam Belisarij vxorem proficiscentem ad Belisarium bella contra Persas gerentem soluisse Byzantio, mansionemque primam fecisse in suburbano, quod appellaretur Rufinianæ, idque prædium fuisse Belisarij. Rufinianas aliquando appellatas fuisse Dryin tradit historia incerti quidem authoris, sed antiquis literis exscripta. Verùm redeo ad Dionysij Anaplum, vnde digressus sum. Pantichium, inquit, Chelæ subsequuntur, quarum alteræ nominatæ à figura, alteræ ab aliis rebus appellantur. Inter Pantichium & fanum Iouis, quod Dionysius post chelas ponit, nullæ nunc sunt chelæ, hoc est scalæ, neque moles, neque viæ frequentes, sed angustæ semitæ ob impendentem mōtem excelsum, ex quo descendendi in littus nulla causa videtur, cùm illius radices oram maritimā attingant. At chelas olim fuisse patet ex Dionysio, quas non ob aliā causam ibi fuisse suspicari queo, quàm ob fanum proximum vel Iouis vel Neptuni, vel ob aliorum deorū aras, quas prope olim à Phryxo excitatos fuisse XII. diis infrà ostendemus.

De fano Iouis, & Neptuni, & de aris duodecim deorum.

CAPVT V.

INDE subiungit Dionysij Anaplus. Post Chelas esse nuncupatum Hieron, hoc est fanum à Phryxo Nephelæ & Athamantis filio ædificatum,

tum, cùm nauigaret ad Colchos, à Byzantiis quidem possessum, sed commune receptaculum omnium nauigantium. Supra templum est murus in orbē procedens, in hoc est arx munita, quam Galatæ populati sunt, vt alia pleraque Asiæ. Possessio autem fani controuersa fuit, multis ipsam sibi vendicantibus ad tempus mari imperātibus, sed maximè omnium Chalcedonij hunc locum sibi hæreditarium asserere conabantur: veruntamen possessio semper remansit Byzantiis olim quidem ob principatum & domesticū robur: multis enim nauibus mare possidebant, rursus verò cùm emissent à Callimede Seleuci exercitus duce. Hæc quidem Dionysius de fano. Polybius verò ait Prusiam locum natura munitissimum, & supra ipsum ponti ostium situm fanum nominatum cepisse, quod Byzantij non multo antè ingenti pecunia mercati fuerant, opportunitate loci pellecti, ne quam commoditatem alicui relinquerent in pontum, vel ex ponto nauigandi, nisi id cum Byzantiorum voluntate faceret. Verùm Prusias postea Byzantiis fanum reddidit, itémq; ligna, tegulas, laquearia, quæ ex fano exportauerat, restituit. Pōponius Mela non à Phryxo cōditam, sed à Iasone tradit. Apollonius scribit Argonautas cum Iasone nauigātes ad Colchos, in littore Asiatico, quod etiā nunc appellant ἱερὸν, aram constituisse duodecim diis, in eáque sacrificasse. Polybius similiter tradit Iasonem in hoc loco litasse duodecim diis, sed cùm rediret à Colchis. Hi enim sunt duodecim dij: Iupiter, Iuno, Neptunus, Ceres, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Diana, Vesta, Mars, Venus, & Minerua. Diodorus Siculus similiter dicit Argonautas redeuntes

deuntes ex Colchis,cùm ad ostium ponti peruenissent, ad terram appulisse,cui tum imperaret Byzas,à quo Byzantium est appellatum, ibíque aras excitasse, & precibus & votis deos veneratos locum consecrasse, quem etiam nunc prætermauigantes venerantur. Timosthenes quidem dicit nauigantes cum Phryxo aras hîc posuisse duodecim diis: Argonautas verò aram cõstituisse Neptuno.Herodotus in ara scribit sacrificasse Argonautas, in qua Argos Phryxi rediens ex Colchis prius sacrificauerat.Mihi quidẽ verisimiliùs videtur,à Phryxo,prius aram duodecim diis excitatam fuisse, quàm à Iasone.Nam cùm ex aula Phinei Iason soluisset sita in Europa, Apollonius dicit eum transiisse ad contrarium littus,vt ibi duodecim diis aram excitaret,cur in littore Asiatico potius quàm Europeo?Nõ enim necesse erat ex Europa transire in Asiam,sed potius in littore Europeo,in quo erat, aram constitueret & sacrificaret duodecim diis, nisi admonitus fuisset in contrario littore Phryxum prius aram excitasse,in qua,vt ipsi quoque sacrificarent,Argonautę fas esse putauerunt,cùm in Colchos proficiscerentur ad recuperandam pellem auream arietis, quem vnà cum pelle aurea Phryxus apud Colchos dedicauerat Ioui Phyxio.Nec mihi satisfacit Timosthenes, dum ait, Phryxum quidem excitasse aras duodecim diis, Argonautas verò Neptuno: cùm Dionysius Byzantius dicat, Iasonem vatis iussu sacrificasse duodecim diis, vatis non nomen explicat: at explicant alij Glauci dei marini, Orpheíque admonitis, alij iussu Phinei, qui vbi sacrificasset, & precatus esset Argonautis bonam nauigationem, non eos admonet ad co-

lendum Neptunum, sed Iouem, quem Argonautis narrat cùm omnium ventorum authorem, tum Ethesiarum: quibus flantibus Argonautæ retinebantur apud Phineum. Nauigantibus enim in pontum Ethesiæ vēti contrarij existunt, qui in ponto sunt Boreæ, in Græcia Zephyri, Ethesiarum dies sunt quadraginta, vt Apollonius ait, vt Timosthenes, quinquaginta, incipiūt flare, cùm Sol est in fine Cancri. Flant autem per totum Leonem, & desinunt in media Virgine. Ethesiis igitur interea, dum Argonautæ retinerentur, Phineus his explicat, vt Aristeus Ioui ἰκμαοίῳ cùm cæterorum ventorum, tum Ethesiarum aram erexit in Coo Insula, propterea quòd Ethesiæ à Ioue dantur ad refrigerandos calores: vnde postea Cois lege sancitum fuit quotannis cum armis obseruare exortum caniculæ, ipsique sacrificare, à qua venti Ethesiæ flare incipiūt ad refrigerandam terræ siccitatem. Hæc narrantem Phineum cùm audiissent Argonautæ, eos tradit Apollonius transiisse ad littus contrarium, vbi aram duodecim diis constituerent, eísq; sacrificarent: ex quibus Iason videtur cùm Neptuno, tum maximè Ioui Vrio sacrificasse, vt placaret Ethesias, ventósque secundos daret, vnde posteri fanum Iouis Vrij appellarunt, vt Arrianus, Menippus, Dionysius Byzantius. Sed an idem fanum sit Iouis, & Neptuni, & Dianæ: nam horum trium ponitur in ponti introitu ac si diuersa, an in eodem promontorio constituta fuerint, assequi possumus ex his, qui scribunt in hoc loco Argonautas aram excitasse, & litasse duodecim diis, inter quos Iupiter & Neptunus, & Diana: tum ex Ptolemæo cōiicio, qui Iouis Vrij cùm non meminit,

neque

neque Neptuni, sed duntaxat promontorium Bithyniç esse dicit iuxta Bosporum, in quo fanum Dianę esse dicit. Arbitror aut in eodem templo fuisse Dianam & Iouem, subsecutísque bellis Iouem ex introitu ponti sublatum, nomen reliquisse Dianæ: aut si in eodem loco duæ ædes fuerunt Iouis & Dianæ, tamen nauigãtes magis celebrasse Iouem, vt secundorum ventorum datorem. Neptuni templum fuisse in eodem loco, quo Iouis designat Plinius, cùm non meminit fani Iouis, sed solius Neptuni ponit in ora Bospori. At clariùs Aristides in oratione Isthmica. Omnes, inquit, illustrissimę & celeberrimæ partes terræ Neptuno dedicatæ sunt, in ponti enim introitu, vbi maris angustiæ strictissimæ ex sese aperiunt mare ingens, & petræ Cyaneæ hinc nominatæ sunt, & portæ maris, quæ prius clausæ existimabãtur, aræ sunt Neptuni & templa. Quod si quis ex his Aristidis verbis dicat aras, & templũ Neptuni fuisse ad Cyaneas, ídque confirmare nitatur ex Apollonio & Dionysio orbis scriptore tradentibus multum mare & latum aperiri ex Bospori Thracij ore, vbi fama est Cyaneas petras inter se concurrisse: ad quas à Græcis planctas nuncupatas profectus est Darius, vt pontum apertum & latum videret, vbi, vt ait Herodotus, in fano sedens contemplatus est pontum mirabilem; ac si præterea, quisquis ille fuerit, adiungat ex his sibi dubium videri, an fanum Iouis & Neptuni fuerint apud Cyaneas insulas. Illi respondeo, non modò ingentem pontum aperiri ex insulis Cyaneis, sed etiam ex fano Iouis, quod hodie ἱερὸν Græci nominant, atque adeò à loco Bospori penitiore & longè interiori à Cyaneis plus

quàm quadraginta ſtadia diſtanti, quem Dionyſius Byzantius appellat clauem ponti, vbi dicit pontũ eminentibus promontoriis clauſum incipere aperiri, nullo promontorio ampliùs impediente verum aſpectũ maris, Symplegadáſque fuiſſe olim flexiones variorum & multiplicium promontoriorum: itaque Ariſtidem non intelligere Cyaneas inſulas, ſed rupes ingentes ex vtroque latere cingentes Boſporum, atque radices promon torij, vbi ſpectatur arx nuncupata fanum, cùm ex antedictis colligere potes, tum ex eo, quòd ait aras & templũ Neptuni eſſe, vbi maris anguſtiæ ſtrictiſſimæ ſunt, Longè enim ſtrictiores ſunt ad fanum, quàm inter Cyaneas inſulas, inter ſe diſtantes viginti ſtadia. At anguſtiæ apud fanum latiores non ſunt quinq; ſtadiis, Dariúmque ex fano Iouis pontum longè latéque contemplari potuiſſe. Sed fac fuiſſe aliquod templum in Cyaneis inſulis, in quo ſedens Darius mirabilem contemplatus fuerit pontum: tamen cuius dei illud fuerit, non explicat Herodotus, neque Cyaneæ mihi capaces templi videntur, etſi Europeas Dionyſius tradat habuiſſe aram Apollinis. Sed ſi templum aliquando in Cyaneis fuiſſet, quædam veſtigia reſtarent, vel excauatorũ fundamentorum, vel exciſa via ad aſcenſum, vbi nulla apparent: quòd etiam ſi illic fuiſſet Darij temporibus aliquod templum, tamen ex antedictis conſtat, Iouis & Neptuni fuiſſe in loco nuncupato fano, à Cyaneis diſtante quadraginta ſtadia, tum maximè in eodem loco fuiſſe templum Neptuni, in quo ſtatutæ fuerunt ædes & arę duodecim diis. patet ex illis, quæ ſcripſi in primo libro, tum ex his, quæ ſcribit Nymphis Heracleota in

ſexto

ſexto libro de patria ſua. Cùm, inquit, Pauſanias viciſſet ad plateas Mardonium, ab Sparthæ legibus deſciſcens, & ſuperbè ſeſe efferens, cùm circa Byzātium ageret, æreum craterem ſtatuit duodecim diis in ore ponti ſitis, in quo auſus eſt inſcribere hanc inſcriptionem ſui oblitus ob delitias & ſuperbiam.

Μνᾶμ᾽ ἀρετᾶς ἀνέθηκε ποσειδάωνι ἄνακτι
Παυσανίας ἄρχων ἑλλάδος εὐρυχόρου.
Πόντου ἐπ᾽ εὐξείνου λακεδαιμόνιος γένος·
Κλεομβρότου ἀρχαίας ἡρακλέος γενεᾶς.

Herodotus meminit huius crateris. In Exāpeo, inquit, loco ſito inter Boryſthenē & Hypanim iacet ahenum ſexies tantum capiens, quantum ſemel crater, qui eſt in ore pōti à Pauſania Cleombroti filio dedicatus. Quòd ſi quis non inſpexit, hūc ei in modum declarabo. Illud ſitum in Exampeo ſexcentarum eſt amphorarum facilè capax, craſſitudine ſex digitorum. Cur Neptuno potiùs, quàm Ioui Pauſanias dedicarit craterem, aut ſecutum fuiſſe arbitror fani nomen, quod tum fortaſſe frequentiùs appellabatur Neptuni, quàm Iouis: aut quia in oppido fano proprium eſſet Neptuno delubrum, in quo ſtatuit hunc craterem Pauſanias. Nam ſi eadē ædes fuit Iouis & Neptuni, haudquaquam video cauſam, cur non potuerit potiùs quàm Neptuno dedicare Ioui Eleutherio, quòd terra potiùs quàm mari viciſſet Mardonium. Ioui enim Eleutherio craterem ſolebant antiqui ſtatuere pro libertate, qui hoſtes repuliſſent. Sed in hac re puto ſecutum Pauſaniam cōmune iudicium Græcorū, qui Neptuno, vt σωτῆρι aram erexiſſent, quòd Neptunum exiſtimarēt Græciam liberaſſe à Perſarum

ſeruitute. Neptuni ſtatuam ſimiliter æream fuiſſe non aliunde colligere poſſumus, quàm à cõiectura illa. Veriſimile enim videtur, ſiue fuerit illa à Chalcedoniis ſtatuta, ſiue à Byzantiis, vtriſque colonis Megarenſium & Corinthiorũ, eos imitatos fuiſſe progenitores ſuos, qui in Iſthmo curarunt, vt Lyſippus efficeret Neptunum æneum. Qualis autem fuerit ſtatua Iouis Vrij in ore ponti conſtituti, neque Dionyſius, neq; quiſquam explicat, niſi vnus Cicero. Tria, inquit, ferebantur in orbe terrarũ ſigna, Iouis Vrij pulcherrimè facta: vnum illud Macedonicum, quod in Capitolio videmus: alterum in ponti ore & anguſtiis: tertium quod Syracuſis ante Verrem prætorem fuit. Illud Flaminius ita ex æde ſuſtulit, vt in Capitolio, id eſt, in terreſtri domicilio Iouis poneret. Quod autem eſt ad introitum ponti, id cùm tam multa ex illo mari bella emerſerint, tam multa porrò in pontum inuecta ſint, vſque ad hanc diem integrum, inuiolatúmque ſeruatum eſt. Deinde Dionyſius reliqua de fano ita exequitur: In fano, inquit, ſtatua ærea eſt antiquæ artis, ætatem puerilẽ præ ſe ferens, tendens manus. Cauſæ multæ afferuntur, cur hæc ſtatua ſit in hanc figuram conformata. Quidam, inquit, aiunt audaciæ, ſignum eſſe nauigantium, deterrens temeritatem nauigationis periculis plenam, atque oſtendens redeuntium ſalutis felicitatem & pietatem: non enim ſine terrore vtrunque eſt. Alij dicũt puerum in littore errantẽ aliquantò pòſt veniſſe, quàm è portu nauis ſoluta eſſet, ſalutiſque deſperatione affectum, manus ad cœlum tendere: pueri autem preces deum exaudientem reduxiſſe nauem in portum. Alij aiunt in magna

" gna maris tranquillitate, omni vento ſilente, naue diu
" retardata, nautas inopia potus laboraſſe: nauarcho au-
" tem viſionem inſediſſe, iubentem, vt nauarchus filium
" ſuum ſacrificaret, non enim alio modo poſſe aſſequi
" commeatum & ventos. Nauarcho neceſſitate coacto,
" & parato puerum ſacrificare, manus quidem puerum
" tetendiſſe, Deum verò miſericordia motum ob abſur-
" dum pueri ſupplicium, óbque pueri ætatem ſuſtuliſſe
" puerum, & ventum ſecundum immiſiſſe. Hæc quidem
" & his contraria, vt cuique placuerit, credibilia exiſti-
" mentur. Hanc hiſtoriam Philoſtratus aliter interpre-
tari videtur. Mulierculæ, inquit, in littore acclamant,
equos autem rogare videntur, ne pueros abiiciãt, néve
frena reſpuant, ſed feras capiant & conculcent: qua-
rum precibus commoueri equi vidẽtur, pueros autem,
vbi venati eſſent, & prædam cepiſſent, nauis ex Europa
in Aſiam traiicit fretum latum quatuor ſtadia, tantum
enim interuallum diſtant duo orbes, & remigum ipſi
funguntur officio. Ecce autem rudentem iaciunt, exci-
pit ipſos domus amœniſſima, thalamos & andronas, fe
neſtrarúmque veſtigia ſuboſtendens muro circunda-
ta, pinnis & propugnaculis exornato, & quod domus
eſt pulcherrimum, eius porticus ſemicircula coloris ce-
rei ſpeciem gerens à lapidibus in ipſa conſtitutis cir-
cunſtat mare. Hi lapides gignuntur ex fonte, aquam
enim calidam montes Phrygiæ emittunt, & fluxus in-
ductus in litomias madidas, efficit petrarum alias co-
loris aquei, & lapidum excreſcentiam facit, vt ipſorum
varij colores exiſtãt. Vbi enim aqua ſtagnat, turbidum
colorem & cereum inducit: vbi verò aqua pura, colo-
rem

rem Cryſtallinum efficit, multíſque epota foraminibus lapides variat: ſed littus excelſum eſt, & huiuſmodi fabulæ fert ſymbolũ. Puella ac puer ambo formoſi, eundémque frequentãtes præceptorem, ad mutuum amorem exarſerunt, & nulla amplectendi data facultate, ex hoc ſaxo mortem appetiuerunt, itaque hinc in primis & poſtremis amplexibus ſe præcipites egerunt. Cupido ſupra petram conſiſtens, manum intendit ad mare: domus deinde vidua, colitur à muliercula ob iuuenum moleſtiam ex vrbe egreſſa, rapturi enim ipſam videntur, & petulantia quadam, laſciuíſque ſaltationibus, ac carminibus eam frequenter adibant, muneribúſque ſolicitabant: at ipſa aſtu quodam, atque animi elatione in eos vtens, vellicat adoleſcentulos, & huc egreſſa, munitam hanc habitat domum. Cõtemplare enim, quàm munita ſit. Præcipitium enim in mare eminet: quod ab ima parte mari alluitur, lubricũ, à ſuperiori parte proiectum hãc maritimam ſuſtinet domum, ſub qua mare magis ceruleum videtur demittẽtibus oculos in ipſum. In hanc domum fortem etſi mulier ſe contulit, tamen non eam reliquerunt amantes pulchri & coronati. Sed hic quidem ceruleæ proræ, alter inauratæ, alius alterius coloris nauiculam ingreſſus nauigat: nécnon Comus ipſe, id eſt, ebrietatis Deus: & hic quidem tibia canit, alter verò plaudit, alius cantat coronas, vt puto, atque oſcula ſurſum iaciunt, nec remos agitant, ſed inhibent, & applicant nauigia ad præcipitium: muliercula verò ex domo, velut ex ſpecula videt hæc, & ridet laſciuientium more in amantes, eos non ſolùm nauigare, ſed etiam natare cogens, ac procedens in ſpectãda pictura,

incides in armenta,& mugientes boues audies, & fistularum vox te circunsonabit, & in venatores incides, & agricolas,& fluuios,& lacus,& fontes. Expressit enim pictura, & ea, quæ sunt, & quæ fiunt, & vt quædam fieri possent, non ob multitudinem segniter exprimens veritatem: sed perficiens singulorum propriam naturam, ad fanum peruenimus, & templum, quod illic est, puto, vides,& columnas, quæ circa ipsum sunt constitutę, & in ore ponti faces ex specula sublatæ ad ostendendū os ponti nauibus. Hanc Philostrati picturam attuli, ex ea colligens, si verè Philostratus interpretatur, aliquando reuera repræsentatam fuisse ab his, qui angustias Bospori accolunt, volentibus aut re ipsa, aut ficta æmulatione apud suas angustias similem amorem puellæ & pueri accidisse ei, qui accidit apud Hellespontias angustias, ad Sestum & Abydum: quanquam puer ille tendens manus videri possit ille, quem antè descripsit Dionysius Byzantius. Nam nullus author tradit, puerum & puellam, ex eo, quòd ad mutuum amorem exarsissent, se ex Bospori angustiis pręcipitasse. Philostratus enim huius picturæ symbolum interpretatur positæ in domo quadam Neapolis Italicæ: qui tum si vidisset præsentem Bosporum, cùm eam interpretabatur Neapoli, pueris non attulisset lapides illos domus cerei coloris esse: ex eo, quòd montes Phrygiæ similes ferant. Illi enim illinc longissimè absunt, quales, cùm proficisceremur, contra Regem Persarum, in Tephricen vrbem Mediæ, vidi in Galatiæ, quæ magna Phrygia antea dicebatur, vrbe nuncupata Bolo, antiquitatum plena, à qua non lōgè sunt balnea natura calida, eiusmodi

lapides efficiẽtia, quales describit Philostratus. At apud Bosporum non ex aqua tales fiunt, sed potiùs Cyanei coloris: nisi fortasse ita Philostratus interpretari potuisset picturam illam, totámque attribuere sacerdotibus magnæ matris deorum, quæ colebatur in fano Europeo, supra quod erat Pharus antiqua, & iuuenes illos nauem traiecisse ex Asia in Europam ad repræsentandos quosdam actus matris deorum amoribus insaniẽtis in Atyn, colorémque cereum videri in lapidibus ex illa ratione, qua Dionysius appellat Milton promontorium oppositum fano Iouis: sed etiam hanc picturam Philostrati attuli, vt ex ea colligas fani situm, & Bospori angustias apud fanum esse quatuor stadiorum, Pharúmq; antiquam fuisse in conspectu fani, contra quam sit recens Pharus posita extra aspectum angustiarum fani, & vt circa fanum essent columnæ, vtque sub fano præcipitia eminerent in mare, vt in radicibus promontorij fani existeret domus benè munita, vt fanum esset oppidum. Sed vt planiùs intelligatur fani situs, describam, vt nunc est, ἱερὸν etiamnum à Græcis appellatum, à Latinis fanum, paruum castellum natura & muro munitum, à solis Turcis habitatum, situm est in altum ædito supercilio promontorij, cuius proiectu Bosporus in maximas totius oris pontici angustias coarctatur. Proiicitur enim à Solis ortu ad Occasum, at Europeũ promontorium, in quo antè dixi etiam nunc restare vestigia antiqui fani Europei, procurrens à Septentrionibus ad Meridiem, easdem angustias premit, stringítque. Illud Asiaticum Ptolemæus appellat Bithyniæ promontorium, quod triplici cliuo subsidet, vnum valde pronum

num ad Meridiem claudit vallis nemorosa, diuisa in multas valliculas, nemorosus & sinus portuosus, quem efficit promontorij proiectio: ab Oriente habet clausam vtrinque vallibus ceruicem angustam, qua molli & semiplana peruenitur in promontorij iugũ planum. Secundus cliuus deprimitur ad septentriones præceps & pene directus, cuius radices summas claudit vallis decurrens à summo promontorij iugo ad Bosporum: imas verò cingit idem Bosporus, retinentes vestigia antiqui ædificij, cuius fundamenta in littore iacta perspexi benè penitus effodi, & tympanis à Turcis efferri saxa quadrata ingentia. Aedificium Græci appellabant περιβολὴν, alij περιβολίτην, quasi hortum, vt ipsi putabant ibi olim fuisse. Ego altiùs ductũ puto, quasi ποσειδώνιον, hoc est, templum Neptuni: nam hortus, qui esse potuit in littore confragoso rupibus prçruptis. Adde, quòd iuxta mare templum Neptuni, quod iuxta has angustias Aristides tradit situm fuisse, conuenit, atque Iouis templum, non autem in arce, hoc est, in summo promontorio, sed in imo cùm ex antedictis Dionysij coniicio, tum ex Apollonio tradẽte Argonautas in littore aram duodecim diis excitasse. At littus distat ab arce circiter quinque stadia: verôquę proximum esse videtur, prope littus fuisse ob commoditatem nauigantium, atq; extra arcẽ, ne minus pateret externis accessus ad capiendam insidiis arcem. Tertius promontorij cliuus velut dorsum excurrit à summo iugo in Occidentem, vsque ad Bospori summas angustias, primò quidem leniter se remittit ab arce vsque ferme ad Bosporũ spatio quidem circiter quatuor stadiorum, quod adhuc vtrinque

mœnibus antiquis oppidi fani cinctum ſpectatur iam penitus deſerti & vineis conſiti: deinde ſub mœnibus antiquis valde propendet vſque ad Boſporum cliuus efficiens mucronem promontorij, altus circiter centum paſſus, latus plus minus trecentos, vbi in littore fundamenta videntur ædificata, partim in ſcopulo diſtanti à Continenti circiter triginta paſſus, reſpondentia moli ſubſtructæ in littore Europeo ſubiecto ſub fanum Europeum: inter quas quidem moles cathena extendebatur, ne quis munitis fanis Boſpori anguſtias trāſiret ſub imam vallem à cardine meridiano claudentem fani Aſiatici promontorium, ſubiectus eſt portus optimus, & valde profundus, quem à Septentrionis & Orientis ventis tutum efficit promontorium fani nunquam ferè nauibus carentem: quo ſimili portu caret fanum Europeum, itaque hominum opere molibus iactis factus erat. Cuius reliquias nunc appellari Mauromolem antedictum eſt. Prope illum portum Aſiaticum exiſtit vallicula laurorum ſylua virens, per quam fluit fons, perennem riuum emittens, etiam æſtate implere valentem quinque digitorum fiſtulam.

De Argyronio loco & Nymphæo, & lecto Herculis: & de Moucoporide portu, & Lauro inſana: & de portu Amyci. CAP. VI.

A PORTV fani ad Argyronium præcipites montes impendent in littus præruptum & peditibus inuium. De Argyronio ita Dionyſius perſequens ſuum inſtitutū. Anaplum « ſub fani, inquit, promontorium ſubit, & ſuccedit Ar- «

gyro

" gyronicum nominatum: ex eo, quòd multa pecunia
" emptum fuisset. Promontorium Argyronyum vsque in hunc diem nomen retinet, patet in latitudinem circiter nongentorum passuum, claudit quidem à Meridie sinum, quem vulgus appellat Monocolon: sed idem à septentrionibus clauditur valle, per quam riuus perennis partim defluit in Bosporum, partim fontem efficit, quem iuxta spectantur fundamenta antiqui monasterij, in promontorij Argyronici cliuo, maritimam oram prædictæ vallis cingente prærupto & præcipiti, sed aliquatenus explanato ad excipiendam ædificationem, extant parietes antiqui templi, & columnæ humi prostratæ, quarum vnam marmoris Thebei vidi exportari in structuram ædis Maomethanæ, quam nunc ædificat Rex Soleimanus: quo verò nomine illud templũ à Græcis appellaretur, à nemine Græcorum huius ætatis percipere potui: sed Procopius solus mihi indicauit. In pontum, inquit, nauiganti ad dextram promontorium quoddam abruptum in freti Bosporici littus eminet, in quo ædes martyris Panteleemonis constituta, temporis vetustate laborabat, quam demolitus Iustinianus, extemplo persumptuosè reædificauit. Ante hanc ædem in loco nominato Argyronio mendicorum fuit domiciliũ, his, qui morbo insanabili affecti essent, quod temporis longinquitate dirutum prompta ædificatione renouauit, requietis futurum diuersorium insanitate laborantium. Cur autem hic locus Argyronius magno argento emptus fuerit, exputare non possum aliam rationem, quàm angustiarum freti, quæ inter promõtorium nuncupatum Tripite intérque Argyronium à nonnul-

lis habentur fermè tam angustæ, quàm fani angustiæ ab æde Panteleemonis. Supra littoris inuij cliuos præruptos & pręcipites, angusta semita passus circiter quadringentos progressus, incidi in vallem exiguam sitam in media latitudine promontorij Argyronici, quæ fontem sacrum habet diuæ Galatinæ, sinúmque admittit Bospori non magnum, in quo piscatores testantur portum fuisse munitũ mole, quam Turci paucis antè annis sunt demoliti. Argyronici promontorij mucro magis meridianus, quo Bosporus procedens ad Solis occasum flectitur ad Orientem, rupibus perpetuis præruptus confragosam semitam & exiguam vix penetrabilem admittens, atque inchoans magnum sinum, scelerato nomine appellatur Monoculos à lapide, vt ipsi dicunt nuper exciso. Quid si fortasse detorserunt antiquũ nomen, & sinus is magnus sit ille, qui à Dionysio appellatur Moucaporis? sed de hoc paulò infrà, quàm persecutus fuero ordinem Anapli Dionysiani. Post, inquit « Dionysius, succedunt & subeunt loca nuncupata Her- « culis κλινὴ, hoc est lectus, & Nymphæum, inde nomi- « nata insana Laurus, apud quam aiunt Amycum Be- « brycum Regem habitasse pugillatus pugna omnibus « suæ ætatis hominibus præstantem, nisi à Polluce victus « fuisset Iouis & Ledæ filio. Ille enim in expeditione Col- « chica ex prouocatione conflixit cum Polluce, ab eo- « démque Polluce periit, pœnásque dedit in externos cru « delitatis, exortáque fuit planta illius insaniæ insigne di « uinius, quàm humana mens assequi queat. Nam si quis « hanc laurum intulerit in conuiuium, conuiuas simili « insania afficiet, & contumelia implebit. Hoc sanè ex- «
perien

» perientia didici, naturam immortali memoriæ Regis
» illius iniquitatem tradidiſſe ex ipſa lauro. Arbitror erratum eſſe in exemplari Dionyſiano habente ἔνθα pro ἔνθεν. nam ſi ἔνθα legatur, vult dicere Nymphæum eſſe, vbi eſt Laurus inſana. At Andrætas Tenedius in periplo Propontidis tradit Amycum locum, vbi eſſet Laurus inſana, diſtare à Nymphæo Chalcedonio quinque ſtadia. Nemo declarat, quale fuerit Nymphæum Chalcedonium, an ſpecu Nymphis ſacrum, an locus Topiario opere ſpectabilis, an locus ſacer virentibus ſyluis & pratis, an balneum, an lacus, an ſimile Nymphæo pontico, quod matris Demoſthenis oratoris pater figulus nominatus Glycon hoſtibus prodidiſſe accuſatus, & mortis condemnatus fugit ad Boſporum. Epicarmus & Piſander dicunt Pollucem loro ligaſſe Amycũ. Deilochus in primo libro, quem ſcribit de Cyzico, pugillatu dicit Amycum à Polluce ſuperatũ. Orpheus ait Pollucẽ duris loris caput Amyci percuſſiſſe: dura lora quid aliud, quàm cæſtus? Pollux enim teſte Arnobio pugillator bonus, & crudo inexuperabilis cæſtu, qui vicerit Amycum pugillatu omnium hominũ ſuæ ætatis præſtantiſſimum, quem Valerius Flaccus rectè appellauit gygantem, Regem Bebrycum, quos Orpheus ſcribit ὑπερφιάλους, cùm ob corporum magnitudinẽ, qua præſtabant cæteris ſuæ ætatis hominibus, tum ob animi immanem perfidiam. Arrianus narrat Bebrycẽ Arantam fuiſſe magnitudine octo cubitorum, craſſitudine verò reſpondente ſymmetriæ altitudinis. Eadem magnitudine Hiſtorici tradunt fuiſſe Nicephorum Imperatorem. Inde Dionyſius. Poſt, inquit, Laurum inſanam

ſequitur

ſequitur ſinus profundus valde, nominatus Moucapo- "
ris à Rege quodam Bithyniæ. Portus in ipſo perbonus, "
poſt quem eſt promontorium ἀετόρηχον à figura nomi- "
natum: eſt autem petroſum totum, & proximum ha- "
bens mare profundum vſque ad oram littoris. Inde ſi- "
nus Amycus appellatus, & gronychia campus ſupinus "
& planus, in ipſo autem piſcationes cetaceorũ piſcium: "
deinde paludes à ſimili exaggeratione paludum, quæ "
ſunt in penitimo ſinu nuncupato cornu Byzantij. Vide "
an littus, quod tẽpore Procopij appellabatur Mochadion, fuerit illud, quod attingeret ſinum Moucaporidem. Sic enim Procopius cõfeſtim poſt deſcriptionem ædis Panteleemonis ſacræ, in Argyronio ſitæ, addit littus quoddam eſſe, cui nomẽ eſſet Mochadion vicinum loco, quod ſua ætate appellaretur ἱερὸν, hoc eſt fanum, in quo quidem Mochadio dicit Iuſtinianum templum Archangelo ædificaſſe, non inferius aliis duobus templis ſacris Archangelo, quorum alterum antè dixi Iuſtinianum conſtruxiſſe iuxta promontorium Eſtias, alterum in contrario littore: quanquam ex ordine Procopij Mochadion fuiſſe videtur inter Argyronium & fanum. At ex Dionyſij verbis intelligimus poſt Argyronium, & lectum Herculis, & Nymphęum, & Laurum inſanam fuiſſe ſinum Moucaporidem. Præterea noſcimus ex antedictis Dionyſij, Laurum inſanã, & ſinum Amycum duo loca eſſe inter ſe ſeparata, nempe inter ipſa intercedunt Moucaporis ſinus, & promontorium Aetorecon vbi verò fuerint, ex nominibus locorũ huius ætatis aſſequi non potui, quantumlibet iterum & ſæpius hac de cauſa obierim totum littus Boſpori Aſiaticum,

ticum, neque à quoquam nato ex indigenis antiquis quicquam intelligere potui. Nam omnes, qui iamdudum accolunt Bosporum, peregrini sunt: indigenæ verò capta Constantinopoli ex Bosporo aufugerunt, & vici aut exusti, aut diu deserti manserũt, & aliquot post annos à longinquis nationibus Barbaris bello subactis agrestes agricolæ abducti sunt ad Bosporum accolendum, vt omnes huius ætatis accolę Bospori sint, aut peregrini, aut peregrinorum filij. Præter hæc incommoda huc accedit aliud incommodum, quòd Bospori littus Asiaticum regiis viretis totum ferme occupatum est, extinctis & funditus deletis antiquis vicis, vt ne vicorum quidem quisquam iam teneat nomina. Itaque ad coniecturas conuertere me oportuit. Primò coniiciebam Laurum insanam fuisse in vallicula diuæ Galathinæ, ídque colligebam, vt sinum Moucaporidem accommodarem sinui iam antè nominato Monocolo, quem cùm perspicerem magnum, & longo littoris flexu incuruatum in formam falcis, lęgissémque apud incertum scriptorem sinum Moucaporidem, postea Drepanum appellatum fuisse, descẽdebam in eam opinionem, vt putarem hunc esse Monocolon, & promontorium Aetorhechum esse iam vulgò nuncupatum Turcum. Sed Arrianus me retinuit, tradens in suo periplo Bithynię à fano Iouis ad portũ Laurus insanæ esse quadraginta stadia. At diuæ Galathinæ vallis non distat à fano viginti stadia, quamobrem ex Arriano Laurum insanam conuenit esse vltra Galathinã longè amplius viginti stadiis. Verùm vt situs locorum clariùs fiat perspicuus, designabo littoris sinus & promontoria. A fle-

xu promontorij Argyronici, quo primus Asiæ angulus normalis oppositus angulo Europeo appellato Bathycolpo quadratur & perficitur, & quo Bosporus tendēs ad Occasum, flectitur ad Orientē, littus Bospori Asiaticum quatuor sinus admittit, antequam rursus conuertatur ad Occasum: quorum primus est Sycia, siue Monocolus appellatus, amplus littoreo circuitu molliter flexo, plus duo milliaria complectens: cuius supra medium flexum est fons perennis Sycia appellatus à proxima ficu. Cùm ad hunc fontem accessissemus, & Laurum vicinam decerpsissemus, eámq; in nauigium attulissemus, tot contentiones inter remiges & vectores exortę sunt, vt putarem Syciam olim appellatā fuisse ψυχόνην, id est, Laurum insanam, vt appellat Dionysius. Sed Arrianus iterum me retinuit, cùm ait Laurum insanā distare à fano quadraginta stadia: at Sycia longè minus distat. Alter sinus à sinu Sycia diuiditur promontorio nominato Turco, in quem quidem sinum medium ingreditur perennis fluuius, versans molas, paludem efficiens channarum sylua tectam, habens ostium, quod ponticulis traiicitur, delapsus per vallem amœnam, planam, in qua regij horti cum regia villa adumbrata syluis cum aliarum arborum, tum maximarum platanorum. In hoc sinu, quem iam Græci appellant Turcon, existit scala lignea, qua Rex oram maris vadosam traiiciens descendit in hortos. Tertius sinus deinceps statim, interposito tamen promontorio vineis pleno, ab ima parte petroso subsequitur appellatus à Turcis Becoussi, id est, nux iuglās, à Græcis Amęa, siue marmorea scala. Quartus positus est in angulo

Solta

Soltaniæ, quò Bosporus tendens ad Orientem, conuertitur ad Occasum, quoque angulus Asiæ normalis efficitur oppositus angulo Europeo nuncupato Commarodi. Hunc quartum sinum esse paludes similes Byzantinis, quas Dionysius ponit post sinum Amycum, paulò infrà ostendam: quo cognito facilius assequemur vnum esse Amycum ex tribus reliquis sinibus. Amycus sinus esse non potest ille ipse, quem dixi primùm nominatum Monocolon. Nam inter Argyronium oportet esse Moucaporidem sinum profundum, portuosum: at inter Monocolon, & Argyronium nullus talis existit. Relinquitur, vt sinus Amycus sit, aut sinus secundus, in quē defluit riuus versans moletrina, aut tertius, quem Græci appellant Amæam à petra extra aquam eminenti, gerenti similitudinem mulieris τῆς μαίας: sed altiùs, vt opinor, designāte antiquum Amycum. Nam huic vni & soli conuenit illud, quod tradit Dionysius apud sinum Amycū pisces cetaceos capi. In hoc sinu duo vici sunt à solis Turcis habitati, quorum alterum Græci appellant Amæam: alterum vocant marmoream scalam: Turci vtrunque nominant Becoussi. Non sine causa fortasse prius appellatam Cariam nomen insanæ Laurus effugientibus mutata arbore & nominatione, vt Pharmaciā in contrario littore accolæ mutauerunt in Therapiam. Inter Amæam & marmoream scalam piscatores æstiuo tempore tendunt retia ad capiendos ξιφίας pisces cetaceos, qui in nullo alio loco Bospori capiuntur, ídque maris spatium appellant Amiam, siue Lamiam, nescio an ab Amyco. Hoc vnum scio, hunc sinum esse portum, quem Arrianus appellat Laurus in-

ſanæ, ex eo, quòd diſtat à fano quadraginta ſtadia. Itaque oportet Dionyſium errare, aut Arrianũ. Nam Arrianus ſinum Amycum, & portum Laurus inſanæ, eundem facit. Dionyſius à ſinu Amyco ſeparat Laurũ inſanam interuallo interpoſito ſinus Moucaporidis, & promontorij Aetorhechi: ſed vter rectiùs ſcripſerit, coniice ex his, quæ ſubiungã, & primùm conſidera id, quod Dionyſius tacet, cur appellatus fuerit ſinus Amycus? profectò à loco vicino nũcupato Amyco. Pręterea perſpice, cur locus ille vicinus appellatus fuerit Amycus, nimirum ex eo, quòd ibi vel Amycus aulam habuerit, vel pugnauerit cum Polluce, vel quòd eius ſepulchrũ fuerit, vel quia Laurus inſana ibidem extiterit: nam hęc quatuor de eo traduntur, an in eodem loco eadem hæc omnia fuerint. Quòd ſi in eodẽ loco oportet eſſe apud ſinum Amycum, aut nulla cauſa relinquitur, cur nominetur ſinus Amycus. Apollonius illa in eodem loco ponere videtur, cùm ait Argonautas ad littus, quod videbatur ex ſinu extendi eminenter nauem appuliſſe, vbi eſſent ſtabula boum, auláque Regis Amyci Bebrycum Regis: quẽ vbi Pollux deuiciſſet, & ob huius victoriam Argonautę lauro coronati cœnaſſent, poſtridie rudentes ſoluiſſe, quibus nauis alligata eſſet ad laurum vegetam. Andretas Tenedius in periplo Propontidis dicit Orpheum non poëticè finxiſſe laurum, ſed reuera fuiſſe in hoc loco arborem laurum benè magnam. Idémq; præterea narrat hunc locum appellari Amycum, habuiſſéque ſua ætate ædificia à Colonis excitata, & diſtare à Nymphæo Chalcedonio quinque ſtadia. Magni Ethymologici author ex antiquis ſcriptoribus tradit

dit Amycum vrbem esse, at in quo loco sit, non declarat. Plinius Nicopolim appellat. Stephanus Nicopolim quidem dicit esse in Bithynia, sed locum non definit. Apollodorus in primo ponticorum dicit in loco nuncupato Amyco sepulchrum Amyci & Laurum esse, ex qua si quis ramum cepisset, in conuitia & contumelias concitaretur. Plinius etsi portum Amyci aliâs ponit apud Bosporum, aliâs in tractu Heracleæ pôticæ, tamen id, quod excerpserat ex antiquis scriptoribus, tradit portum Amyci Bebrycum Rege interfecto clarum esse, eiúsque tumulum à supremo die Lauro tegi, quam insanam vocant. Quoniam si quid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiant, donec abiiciatur. Sed quid plura inculcem? cùm iam satis ex antedictis pateat, in eodem loco fuisse portam Amyci, portam Laurus insanæ, sepulchrum Amyci, & locum pugnæ inter Pollucem & Amycum, & locum Amycum, & sinum Amycum. Quare miror Dionysium separare Laurum insanam à sinu Amyco, interposito interuallo sinus Moucaporidis, & promontorij Aetorhechi. Verùm Dionysius, vt homo Byzantius longè accuratiùs describens littus Bospori Byzantium, quàm Chalcedonium, decipi potuit varia quadã opinione, quæ tum fortassè peruagabatur de Lauro insana. Sed quantumlibet fuerit peruagata, tamen ex antedictis cõstat sinum Amycum esse, quem Arrianus appellat portum Laurus insanæ, & Plinius portum Amyci: núncque appellari Amiam & marmoream scalam, apud quam est fons distans à Bosporo centum passus, emittens fluuium perfrigidum, etiam summa æstate versare valentem molas, si eius al-

ueus esset procliuis: & maior erat antequàm eius pars deriuata esset in vicum proximum appellatũ Becoussi, vbi, vt hodie est accommodata regiæ Turcorum aulæ, sic longè commodior sedes fuit armentis Amyci, eiusdémque aulæ, quàm apud Laurum insanam, quam Dionysius ponit inter Argyronium, & sinum Turcum, vbi dixi fluuij ostium efficere paludem cannis plenam, in quo spatio nullus est fluuius, qui necessarius erat aulæ Regis Amyci: ideóque etiam hac ætate caret ædificiis. Nec me mouet, etiam si hodie nulla spelunca appareat talis, qualem describit Valerius, cùm ait:

Littore in extremo spelunca apparuit ingens
Arboribus super, & dorso contecta minanti.

Nam ea aut tot per secula ædificationibus obruta est, aut à Turcis inclusa tenetur intra ædificia, quæ ipse excutere nõ potui: aut fortasse poëticè locutus est: quod non solent Physici Poëtæ in descriptione locorum, ex antedictis Plinij perspicitur non modò error ponentis Laurum insanam, & sepulchrum Amyci extra Bosporum in tractu Heracleæ ponticę, sed etiam eiusdem incerta commentatio modò ponẽtis portum Amyci extra Bosporum, modò intra Bosporum: cùm tot ex autoribus, quos citat, apertissime declarare potuisset Laurum insanam & sepulchrum Amyci, & portum Amyci esse intra Bosporum. Hermolao ignoscendum est, quatenus fortasse non viderat Arriani Periplum, neq; Dionysij Anaplum: at viderat Apollonium, quem citat ad probandum, vbi esset Laurus insana, & portus Amyci, & sepulchrum Amyci: ex quo assequi poterat, illa esse iuxta Bosporum tum maxime ex Stephano, quem frequen

quentiſſimè affert, conſequi facilè poterat portum Laurus inſanæ eſſe in ore ponti in dextra nauigantibus ex Propontide in pontum, niſi fortaſſe Codicem Stephani deprauatũ non animaduertit, in quo edita eſt δάφνη φαινομένη, pro μαινομένη· quæ quidem paucula ſi Hermolaus diligẽtior peregrinator librorum, quàm regionum expendiſſet, profectò in multiplicem errorem non incidiſſet, qui vt probet in Plinio poſſe legi, portũ Amyci, tamen in Boſporo non vult intelligere illum eſſe, ſed haud procul à Boſporo, nempe in tractu Heracleæ, in quo multipliciter decipitur: primùm ignorans portum Amyci eſſe intra Boſporum: ſecundò Laurũ inſanam, & ſepulchrum Amyci ponens extra Boſporum: tertiò Azani portum, & Azamin vrbem ſtatuens iuxta Boſporum: quorũ nemo meminit, ne Dionyſius quidem: cùm Azanis ſit extra Boſporum teſte Strabone, qui ait ex Azanitide Rhyndacem exoriri. Iam cognitis Amyco loco, & Amyco ſinu, cognoſcimus Nymphæũ Chalcedonium teſte Andræta Tenedio diſtans quinque ſtadia à vico nuncupato marmorea ſcala eſſe, aut in regiis hortis nuncupatis Becouſſi, aut ab eis non longè, portúmque Moucaporidem eſſe inter Argyronium, & vicum marmoream ſcalam appellatũ, nimirum eſſe aut Monocolon, aut proximum ſinum, vbi fluuius verſat molas, promontoriúmque Aetorhechum exiſtere, alterum ex duobus promontoriis ſitis in horto, quẽ Græci vocant Turcon corruptè, quaſi Aetorhechon. Paludes, quas poſt ſinum Amycum ponit Dionyſius, fuerũt in ſinu, quem vulgò vocant Soltaniam, à Soltano Rege Soleimano, qui in eo Sardacum luculentum: ſic enim

Turci

Turci appellant Tholum vndique fenestratum in littore ædificauit cum hortis,& syluis,& ędibus regiis:vbi priusquam hortos ille construxisset, à senibus piscatoribus accepi ibidem paludes à Soleimano obrutas,ædificiis hortísque occupatas fuisse: atque vbi nunc Sardacum,& cætera ædificia existunt, Insulam prius extitisse circundatam mari vadoso iam obruto,arcísque proiectis in hortos redacto.

De sinu Catangio: de promontorio, quem Dionysius appellat ὀξύῤῥουν, & portu Phrixi: de promontorio Lembo nuncupato,& de Insula exigua.

CAPVT VII.

POST (inquit Dyonysius) paludes subsequitur sinus nuncupatus κατάγγειον, ad se maximè alliciens pisces, si quis alter, ac potiùs, si nihil decet, supprimere eum, qui veritatem dicit. Solus ex littore Chalcedoniorum est benè piscosus. Veruntamen tantum differt ab Europeo, quantum differt mare à terra: ἐπ' αὐτῷ ὀξύῤῥους ἄκρα. Hoc est,in ipso, vel post ipsum est promontorium Oxyrrhoum. post Oxyrrhoum succedens littus planum, & multum appellatur Phrixi portus,post quem alter portus,& Phiela Chalcedoniorum valde potentum. ὑπ' ἢ αὐτῷ, id est, in ipso, vel post ipsum. Phiela est tumulus supinus & rotundus in circulo figuram circunscribens basim. Theatrum aliquis coniectaret se videre improuisum à natura constitutum: propè autem est promontorium nominatum Lembus à similitudine lembi. Sub littus illi continuum est Insula valde breuis, iuxta quam maris

vadum

" vadum exalbeſcens cautibus ſub aqua iacentibus in
" Europam auertit piſcium curſum, cuius aſpectu exter-
" riti fretum tranſeunt ſecundo Boſpori fluxu. Chalce-
" donij ipſam Inſulam appellant βλάβην, apto nomine, &
" proprio experientiæ rei, quæ accidere ſolet. Inde eſt Po-
" tamonion: poſt Potamonion ſuccedit Nauſiclia, apud
" quam dicunt Chalcedonios bello nauali ſuperaſſe ad-
" uerſarios contra ſe nauigantes: inde Echæa πορίζειν pro-
" montorium, & ſinus appellatus Lycadium ſatis pro-
" fundus, illud quidem à viro Megarenſi Lycadium, ſiue
" Cycladion à quodam indigena. Catangium videtur is
eſſe ſinus, quem hodie vocant Caſtacium, non modò
nominis ſimilitudine, ſed etiam vera Dionyſij deſcri-
ptione. Piſcoſus enim ſi quis alius littoris Aſiatici, ve-
rùm vt eius ſitus & conſequentis littoris intelligatur,
ſcito ſinum Soltaniæ à Septentrione habere regis hor-
tos, à Meridie vicum habitatum à Turcis, nuncupatum
Sycia. Poſt vicum in littore eſt locus, quem piſcatores
vocant Bolaca à iactu retis. Hic ſinus iam Soltanicus,
prius Cyclaminus appellatus, longo circuitu leniter fle
xo, quadratur in angulum normalem, piſcoſus habe-
tur, à Meridie clauditur promontorio, nominato Stri-
dio: ab oſtreis potiùs arbitror, quas vulgus Græcorum
appellat ſtridia, quàm à ſtridore: nam ibi fluxus nō ſtri-
det. Hoc promontorium ab Aquilone includit ſinum
Caſtacium, valde piſcoſum, habitum à piſcatoribus. In
hunc perennis riuus per vallem delabitur, in qua ima &
plana Regis horti ſyluis virētes. In ſinus parte extrema
ad Meridiē pertinente videntur fundamenta illius an-
tiqui magni monaſterij, quod appellabatur ἀκοιμήτων à

monachis nunquam noctu dormientibus. Huius ſolitarij domicilij moderatorem & gubernatorem tradit fuiſſe Cyrillum, Euagrius in ſua chriſtianæ concionis hiſtoria. Meminerunt & alij Hiſtorici aliorum monachorum, vel eruditione, vel ſanctitate illuſtrium hîc ſoliuagam vitam egiſſe. Iam verò à Meridie Caſtacium ſinum cingit promontorium duo cornua præ ſe gerẽs, alterum ſinum Caſtacium claudens, quod vocant magnum Glari, quódque celeri acutóque fluxu circumſonat alterum cornu claudens ſinum, quem πλάκα Græci appellant, circumfluit Boſpori rapido curſu & ſimili prioris, quem dicunt paruum Glari. Vide horum alterum, an ſit ὀξύῤῥουν, alterum verò πορίῤῥουν. Medium promontorium diuidens Caſtacium à ſinu Placino, incuruatur in duo cornua, paruulum ſinum admittens, ſupra quẽ impendet concauus locus ſimilis magno theatro. Poſt promontorium parui Glari ſtatim ſubſequitur ſinus mediocris, quem Græci appellant πλάκα, à quadam, vt ipſi aiunt, mẽſa marmorea. Hunc ſinum à Meridie claudit promontorium, cuius ad radicem duo ſaxa ſupra aquam eminent, vndoſo mari circundata. Itaque cùm in toto littore Aſiatico nulla ſit Inſula, neque ſcopulus inter fanum Iouis, & Chalcedonem, quàm hic, & alter ſitus ſub promontorio Damalico: aut horum alterum oportet eſſe illam, quam Dionyſius commemorat, aut non extare. Iam verò ſcopulum poſitum ſub radicibus promõtorij Damalici, non eſſe Inſulam traditam à Dionyſio, liquet ex his, quæ & antè dixit Dionyſius, & ex ipſis, quæ poſtea dicet. Quòd ſi iuxta illa duo ſaxa ſupra aquam extantia ſit maris vadum

exalbe

exalbeſcens cautibus, quibus ſub aqua iacentibus Dionyſius ſcribit, piſces auerti in Europam, profectò hic ſiue ſcopulus, ſiue Inſula maior eſſe debuit, adiacentéſque cautes erutas fuiſſe cõuenit: aut ſi alibi Inſula Dionyſij fuit, funditus euerſa eſt à Chalcedonẽſibus illam appellare ſolitis βλαδέλω. Strabo Inſulam eſſe tacet, ſed duntaxat petram eſſe dicit. Pelamydes, inquit, deſcendentes ex ponto, cùm præterierunt Cyaneas ex Chalcedoniaco littore petra quædam alba ipſis obiecta, adeò exterret, vt ſtatim in contrarium littus conuertantur. Plinius ſaxum duntaxat eſſe dicit. Eſt, inquit, in Euripo Thracij Boſpori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipſis Europam Aſiámque ſeparantis freti anguſtiis ſaxum miri candoris, à vado ad ſummum perlucens iuxta Chalcedonem in littore Aſiæ: huius aſpectu repente territi Thunni ſemper aduerſum Byzantij promontorium, ex ea cauſa appellatum Auricornu, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij eſt, magna Chalcedonis penuria M. P. medij interfluentis Euripi, quos Plinius appellat Thunnos, Strabo, Pelamydes, ſicut hodie piſcatores eas appellant aſcendentes in pontum, eaſdem verò deſcendentes ex ponto vocant Lacerdas. Sed an hæ ſint Thunni, an Pelamydes, ſeparato volumine erit oſtendendum. Hermolaus dum Plinianum Codicem habentem M. P. corrigit, & cenſet legendum D. P. deſignare videtur ſaxum illud eſſe inter Hermæum promontorium, & Ciconium: at ex Dionyſio id verum non eſt, qui multa loca ponit inter Inſulam βλάϐλω & Ciconium. Nam Plinius ponens illud ſaxum iuxta Chalcedonẽ, denotare videtur Damalicum

ſcopulum, aut alterum propinquum nunc non extantem. Dionyſius verò procul à Chalcedone ponit. Cornelius Tacitus Byzantium, ait fertili, fœcundóq; mari, quia vis piſcium in pontum erumpens, & obliquis ſubter vias ſaxis exterrita, omiſſo alterius littoris flexu, ad Byzantiorum portus defertur: in quo Cornelius labitur. Non enim id fit, cùm Pelamydes erumpunt in pontum, ſed cùm ex ponto per Boſporum erumpũt in Propontidem. Piſcatores noſtræ ætatis ignorant ſaxum illud, & negant id verum vnquam fuiſſe, Pelamydésque affirmant, in curſu Delphinorum declinare & decedere de recto decurſu. Equidem ipſe petram candicantem nunquam puto fuiſſe cauſam, cur potius Byzantium, quàm Chalcedonem: ſed quòd ex illa petra loca Boſpori naturaliter apta ſint ad deflexum in Europã. Nam à promontorio Hermæo littus Europeum incuruatur, & recedit tribus magnis flexibus, quorum primus fit à Neocaſtro ad promontorium Eſtias: ſecundus à promontorio Eſtiaco ad Clidium promontorium: tertius à Clidio, vſque ad ſinum Chryſoceras. Vnde fit, vt curſus defluxionis Boſporicæ directus delatus iuxta latus Aſiæ rapidus, Pelamydes auertat in littus Byzantiacum tranquilliùs, id quod vel ex ipſo Dionyſio colligitur, qui vt id attribuat fieri cautibus exalbeſcẽtibus, tamen earum dicit aſpectu exterritas fretum tranſire ſecundo Boſpori fluxu. Tum Strabo interea dum profitetur id accidere occurſu petræ albæ, cõcedit ſimul etiam idem fieri defluxu, & locis naturaliter aptis ad defluxum Byzantium verſus, atque ad ipſum cornu ſinum Byzantiacum. Iam ſi à Meridie promontoriũ claudens ſinum

Placa

Placa sit Lembus, tum coniicere possemus sinum Placa non magnum quidem, veruntamen profundum esse portum Phrixi, & Potamonion esse, aut sinum nuncupatum Manolum, aut Enaretem fluuium, Nausicliámque opinaremur locum, quem vulgus appellat Napli, atque promontorium τὸ περίῤῥουν putaremus illud, quod hodie vulgò nominant Moletrinam, ex quo cursus celeris defluxionis Bosporicę defertur ad promontorium Estias. Nam inter sinum Placa, & Moletrinum nullum existit promõtorium περίῤῥουν: vnde fieret, vt Ciconium non foret Næocastrum Asiaticum, sed locus iam appellatus Cecri, situs contra Estias promontorium: tum quæ ἄκρας ῥοιζούσας existimare conueniret, esse rapidos illos fluxus, qui deferuntur ad promontoria Heliæ, & Stauri, & Hermoniani. At mihi potius ἄκραι ῥοιζοῦσαι videntur existere ad promontorium, vbi rapiditas confluentiæ Bospori versat molas, quàm vlla alia promontoria ob fluctus rapidissimos totius Bospori, & maximè circunsonantis, Ciconiúmq; habendum esse Næocastrum Asiaticum. Sed vbi sit portus Phrixi, & Ciconium, vbi ἄκραι ῥοιζοῦσαι, non ex his, quæ antè dixi, iudicato, sed per te expẽdito, quæ de illis Dionysius scribit.

De Naumachio, & Ciconio: & de promontorijs nuncupatis ῥοιζοῦσι: & de duobus Discis.

CAPVT VIII.

» PROPE Lycadium promontorium, inquit
» Dionysius, est Nausimachium, locus altera
» pugna nauali illustris, inde Ciconium no-
» minatum ab excessu malitiæ incolarum. Se-

ditione enim violenta pressi ex loco exciderunt, à ter- «
go autem Ciconij sunt partim ῥοιζοῦσαι ἄκραι, ex eo no- «
minatæ, quòd circa ipsas franguntur fluctus, & cursu «
murmurante feruntur partim disci: maior quidem pri «
mus, multò minor secundus, ambo appellati à simili- «
tudine figuræ. Hæc quidem loca ponit Dionysius me- «
dia inter Lycadium, & Chrysopolim. Plinius ait vltra Chalcedona, deinde Chrysopolis fuit, deinde Nicopolis, à quo nomen etiamnum sinus retinet, in quo portus Azari, deinde Naulochium. Ex antedictis Dionysij existimo deprauatè legi in Plinio Naulochium, rectiùs legendum esse Nausimachium. Nam quòd Hermolaus interdum censeat legi posse, non Amyci, sed Azari, citans Strabonem scribentem, in ore ponti esse Chrysopolim & fanum Chalcedonium, & regionem, quæ habet paulò supra mare fontem Azaritium nominatum, qui Crocodilos paruos alit. Id mihi ex flumine Neocastri influenti in Bosporum hodie nominato Enarete, siue Arete, atque ex loco vicino appellato Napli: interdum verisimile videbatur existimanti fortasse Naplen corruptum quasi Nicopolim. At illud idem dubium mihi videri cœpit, posteaquã profectus ad Propontidis sinum Astacenum nostra ætate appellatum Nicomedicum in eius ora, non longè à vico hodie nuncupato Diacybissa, olim Libyssa, vbi fuit sepulchrum Annibalis. Vidi oppidum nomine Aritiũ, cuius in fontibus cepi eos, quos Aricini appellant Mauledones similes Crocodilis, quos describam in Periplo Propontidis, sed etiam inueniri dicuntur in fontibus viciniori-bus Chalcedoni. Itaque non semel conatus sum profi-

cisci

tisci ad fontes Aretæ fluminis, vt viderem, an Mauledones ibi ſint, an alij: ſed gentis immanis Barbaria bis me ex media via retraxit, & coëgit deſerere inſtitutum iter. Nunc autem, vt faciliùs intelligatur, vbi fuerit portus Phrixi, vbi Ciconium, vbi ξοιζόσαι, deſcribam littus à ſinu Placæ vſque ad Chryſopolim. Poſt ſinum Placa ſequitur ſinus vulgò dictus Manolius, contra medium Hermæi promontorij latus appellatum ξώ.. ſitus, egregius portus & piſcoſus, quem de bonitate piſcationis cedere aiunt piſcatores nulli ſinui littoris Aſiatici. Hic valles luculentas habet olim adeò paſtionibus celebratas ſimul, & luculẽto monaſterio ornatas, vt copioſum lac ex circumiacentium collium cliuis Græci nimium inaniter nunc dictitent in monaſterium tubulis ſubterraneis ductum fuiſſe, quod idem proficiſcens in mediam à Cappadocibus Neocæſarienſibus audiui ſuorũ montium vbertatem paſtionum vſque adeò extollentibus, vt opere ſubterraneo in celebre illud Cœnobium Gregorij Thaumaturgi ſuburbanum Neocæſareæ deductum fuiſſe iactitare non deſinant, viámque oſtendant, quam in hunc diem ſua lingua appellent viam lactis. Poſt Manolium ſinum deinceps ſequitur locus ſitus iuxta Næocaſtrum, quod piſcatores appellant Cormion ab arbore, vt ipſi putant, quæ ibi nulla talis eſt, ignorantes ſe deprauaſſe Ciconium. Quòd cùm ex ordine Anapli Dionyſiani fuiſſe apud Neocaſtrum Aſiaticum colligo, tum ex ſcholiis quibuſdam perantiquis in Dionyſium ſcriptorem orbis tradentibus maximas Boſpori anguſtias eſſe inter Anaplum & Ciconiũ. Vbi verò eſſet Anaplus, diſſerui, cùm tractarem promonto-

rium

rium Eſtias. Flumen autem Aretæ, quod Turci vocant Iocſou, id eſt, aquam viridem, progrediens à Solis ortu ad Occaſum, ingreditur Boſporũ iuxta Næocaſtrum, quod ab oſtio ſurſum verſus etiam ſumma æſtate ſcaphis nauigatur paulò amplius octo ſtadiis. Eius oſtium ſubeuntibus ad dextram ſpectatur amœniſſimus & maximus Regis hortus, opacus denſa ſylua arborum fructiferarum: ad ſiniſtram extat Næocaſtrum ex Aſia, ſimiliter coarctans Boſpori anguſtias, vt eaſdem ex Europa cogit, ſtringítq; arx, quam antè dixi appellari Læmocopiam. Omnium maximus fluuius eſt eorum, qui intra Chryſopolim & pontum ingrediũtur Boſporum. Omni anni tempore molas verſare poteſt, triáque moletrina exercet, vnum diſtans ab oſtio circiter octo ſtadia: alia interiora. abſunt pluſquàm tria miliaria. Fluit per vallem pulcherrimam, vndique nemoribus virentem, refertis multitudine ferarum. Piſces fert, quos Græci accolę Lelingia appellant, cuiuſmodi plurimos procreat palus Aſcania, quos crudos Sole exſiccatos edere ſolent Byzantini. Producit etiam Cephalos, & in altis gurgitibus: glanes etiam cetaceæ magnitudinis. Sinus Næocaſtri duo flumina admittit, vnum quem iam dixi nominari Areten: alterum ego Napliticum appello, ex eo, quòd effluit in Boſporum iuxta locum, quem vulgus vocat Naple, neſcio an à Nicopoli, an ab Anaplo, an à Nauſiclia. Hic à Meridie cingit Regis hortos, quos Arete cingit à Septentrione. Vtriuſque oſtium ſyluas cannarum efficit, Napliticíque confluens ſumma æſtate, etiam in locis vadoſis ea magnitudine fluere videtur, qua riui aquæductuum in gurgitibus, quos multos habet,

habet,eadem genera piſcium, quæ in Arete perſpiciuntur. Equidem ipſe non longiùs tribus miliaribus ſecundùm eius ripam progredi metu Barbarorum auſus,proſpexi duntaxat hunc fluere per longam vallem nemoroſam,venationi regiæ accommodatam. Ab huius fluminis oſtio incipit promontorium, cuius mucro vndique percutitur fluxu Boſpori,qui rapiditate,altitudine, ſtrepitu ſonoro ſuperat omnes fluxus totius Boſpori, multas molas quotidie verſare ſolitus. Huius promontorij dorſum ab occaſu ſolſtitiali ad brumalem ortum ſurgit, ſitum contra ſinum τῶν χηλῶν. Clauditur duabus vallibus, vna à ſeptentrionibus, altera à cardine meridiano, vtraque producta in longitudinem ſtadiorum circiter octo. Vndique procliue & præceps promontorium,cuius à ſummo mucrone aſcendi quingentos paſſus primos præcipites & valde directos, reliquos ſemiplanos efficientes dorſum promontorij,quod valde ſtrictum ob valles vtrinque coarctantes, & ſcrobes treis, quos velut theatra promontorium efficit, primum extantem ſupra mucronem promontorij,complectentem ambitu paſſus amplius trecentos, diſtantem à Boſporo circiter viginti paſſus:alterum ab altero diuiſum tenui promōtorij dorſo,non latiori tribus paſſibus.Promontorij radices à primo ſcrobe ad ſecundum excurrunt in longitudinem paſſuum circiter trecētorum. Secundus ſcrobs magnitudine ſuperat primū, & lapidicina olim fuiſſe videtur:paſſuum interuallum plus minus ducentorum. Intereſt inter ſecundum & tertium ſcrobem deſinentem in imam planitiem vallis prædictum promontorium claudentis ſitæ è regione promōtorij Eſtiarum.

In hanc vallem multi fontes riuulos emittunt irrigantes Regis hortos clausos excelsis lauribus, positos in ima vallis planitie, quam Græci iam vocant Cieri à genere frumenti, ignorantes temporibus Iustiniani appellatam Crochon, siue Brochon: id quod perspicietur ex Procopio. Duo, inquit, erant templa Michaëli Archangelo dicata, inter se opposita, Bospori freto diuisa: vnum in loco appellato Anaplo, in sinistro latere nauigantibus ad pontum Euxinum: alterum in contrario littore, quod antiqui πρόχθυς nominarunt, ex eo existimo, quia littus multum proiiciatur ex hac ora: nunc autem nominatur βρόχοι temporis longitudine, accolarum inscitia deprauante nomina. Hæc quidem Procopius, cuius in altero Codice leguntur Crochi, & in margine quidam literis antiquis eundem locum notat Cronychion, siue Bronychion. Quid si fortasse olim appellabatur πρῶτος δίσκος? nam littus ibi non prominet, sed potiùs retrahitur in sinum, quem efficiunt promontoria ex vna parte moletrinarium, ex altera Heliacum. Itaq; temporis vetustate fieri potuit, vt πρώτου δίσκου deprauarint in πρόχθυς. nam si promontorium moletrinarium sit ἄκρα ῥοιζοῦσα, vt esse videtur, in latere huius vergente, potuit esse protos discos, promontorium Heliæ, quòd fluxu rapido verberatur, aliquando molas versare solito, claudit sinum nuncupatum τῆς φυλακῆς: vbi regius hortus cum sylua & turri, ex qua summæ aquæ ex altis collibus subductę saliunt: inde breui promontorio superato, adest vicus dictus Chrysoceramus, ex eo, quòd olim templum haberet tegulis inauratis tectũ. Ex hoc vico effodi vidi saxa quadrata ingentia fundamento-

rum

rum antiquorum ſub terra abdita in duodecim altitudinem pedum, indicantia ibi olim fuiſſe caſtellum munitiſſimum, cuiuſmodi fuerunt regiæ Sophianæ nuncupatæ, aut his antiquiora palatia, quæ non longè ab æde Michaëlis, extrema iam cõmemorata Procopius fuiſſe ſubſequentibus verbis deſignat. Non multum, inquit, procul ab æde Michaëlis templum Deiparæ virgini ſacrum longa vetuſtate exoleſcens renouauit: cuius dignitatem longum eſſet excutere, & ſermone ſignificare. In hoc ſanè littore dextro nauigantibus in pontum ſpectatu dignæ iam vſque ab antiquis temporibus ædes regiæ erant, quas Rex Iuſtinianus omneis Deo conſecrauit: deinde narrat, vt Byzantij eſſet magna multitudo meretricum, quibus pœnitentibus vitæ prioris, ædes regias in eodem littore ſitas conuertit in monaſterium magnificum. Chryſocerami fluuius ęſtate exareſcit: inde ſequitur vicus appellatus Stauros, ab occaſu cinctus promõtorio, vulgò vocato Nagalon, quod rapido curſu fluxus verberatur valente voluere molas continuato vſque ad moletrinum, à peritioribus quidem Hermonianum nuncupatum, à vulgo verò Tamborlianum, inde fluxus littoreus remiſſior vſque ad Chryſopolim: deinceps Dionyſius inſtitutum Anaplum continuat in hunc modum.

De Chryſopoli, & loco appellato Boue, ſiue Damali.

CAPVT IX.

POST Diſcos (inquit Dionyſius) ſequitur portus magnitudine & tranquillitate pulcherrimus & optimus. Ipſius magnitudinem circunſcribit littus profundum & molle. ſupra

mare iacet campus accliuis in littus, appellatur autem « Chryſopolis, vt quidam dicunt, ex eo, quòd Perſæ im- « perantes in hunc locum cogerent auri aceruos exactos « ab vrbium tributis: vt verò multi tradunt, à Chryſe filio « Chryſeidis & Agamemnonis ibi mortuo, & ſepulto. In « hunc enim locum dicunt Chryſen fugiẽtem metu Ae- « giſthi & Clytemneſtræ perueniſſe cogitantem in Tau- « ros trãſire ad ſororem Iphigeniam, ſacerdotem initia- « tam Dianæ: ſed illum morbo laborantem, hîc ſepultu- « ra affectum fuiſſe, ſuóque ex nomine loco nomen reli- « quiſſe. Poſſet etiam ob portus commoditatem ita ap- « pellari, ab iis, qui mirabilia auro comparare ſolent. Ex « his Dionyſij verbis facilè aſſequimur, Boſpori Anaplũ eſſe Dionyſij illius Byzantij antiquiſſimi ſcriptoris, quẽ iam ſępiſſime citaui. Nam Stephanus antiquus vrbium ſcriptor, ſuperiora Dionyſij verba affert. Chryſopolis, inquit, in Bithynia prope Chalcedonem Anaplum nauiganti in dextra. Dionyſius autẽ Byzantius Anaplum Boſpori ſcribens de nomine huius hæc dicit: Appellata autem eſt Chryſopolis, vt aliqui dicunt, à Perſarum imperio huc aceruos auri collecti ex vectigalibus redigente: alij verò plures dicunt, à Chryſe filio Chryſeidis, & Agamemnonis. Neq; ſolùm ex his Stephani verbis cognoſcimus Dionyſij Anaplũ eſſe Stephano antiquiorem, ſed etiam ex ipſius Anapli diſcurſu percipimus illum ſcripſiſſe Boſpori Anaplum, antequam Seuerus Byzantium euertiſſet. Chryſopolis emporion fuit Chalcedonis, vbi Xenophon tradit Græcos, qui meruiſſent ſtipendia in Cyri expeditione Perſica manſiſſe dies ſeptẽ, vendentes prædas, quas cepiſſent. Idẽ in hiſtoria rerum

Helli

Hellinicarum; Attici, inquit, duces Chrysopolim Chal cedoniæ profecti, muris eam munierunt, eandémq; ad seruandas decimarum pecunias constituerunt, in ipsáq; decimam exegerunt ex nauibus ponti, præsidiúmq; triginta nauiũ cum pręfectis duobus, ibi reliquerunt. Postea muris nudatã fuisse ex Strabone patet, dum ait Chrysopolim vicum esse. Similiter hodie vrbs non est, sed vicus laxè habitatus multis ædificiis non continuis, circuitu miliaria complectens circiter duo: situs partim in valle, partim in promõtoriis vallem cingentibus, quorum vnum Damalicum quàm mox appellabimus, totum ferè eiusdem ædificiis occupatum. Portũ profundum habet in sinum mediocriter curuatum: sed longè olim maiorem habuisse occupantem imam vallis planitiem, in qua sita est nunc Chrysopolis, oportet: cùm Athenienses triginta triremes illic in præsidio tenerẽt, & nauale esset Chalcedoniorũ. Socrates enim, inquit, Constantinum magnum post multas pugnas terra maríque pugnatas, Licinium imperij consortem & generum ad Chrysopolim Bithynicam vicisse, quæ erat nauale Chalcedonis, ex quibus possem multis verbis disserere hunc portum longè multo maiorẽ extitisse: sed obrutum fuisse partim olim deleta Chalcedone, partim postea Barbarorum metu, partim nostra ætate. Vidi partem portus obrui ad excipiendam sedem ædis Maomethanæ & Xenodochiorum, quæ cõstruxit Regis Soleimani filia, omniáque texit plumbo, & columnis marmoreis, & porticibus, & areis amplis, & fontibus exornauit. Denique Chrysopolis reædificata est à Turcis, quæ diu iacuerat deserta bellis Persarũ & Tur-

corum, vt nullum veſtigium reſtet eorum, quæ Georgius Cedrinus dicit, Philippum Regẽ condidiſſe Chryſopolim, vt monaſterium τῆς παναχράντου θεοτόκου, vt palatia ad excipiendum Regem, regióſque liberos, hortóſque ſtruxiſſe, & piſcium viuarium: id quod in vallis planitie, vbi nunc ſunt præcipua Chryſopolis ædificia, exiſtimo lacum fuiſſe, nimirum reliquias portus antiqui. Chryſopolis quanquam eſt ſuburbana Byzãtij, tamen omnes fere Byzantini ignorant, vbi hæc fuerit, ex eo, quòd nomine antiquo exoleto, iamdudũ vocatur Scutaris, neſcio à Francis ne aliquandiu Byzantio imperantibus, Chryſon appellantibus ſcutum, an potius à ſtatione militum ſcutariorum, id quod deſignare videretur Marcellinus, cùm ait: Per Chalcedona & ſtationem tranſcurrit, ſi appoſitè legeretur ſine coniunctione, Chryſopolim ſtationem, breuitatis ergo, vt vulgò fieri ſolet, ſuppreſſo nomine ſcutariorum, quòd Conſtantinopolitanos reges crebrò vſurpaſſe eorundem hiſtoria frequens teſtis eſt. Verùm ex Codice Marcellini maximè deprauato, fateor me coniecturis vagari potius, quàm certo iudicio ſententiã dicere. At haudquaquam ferendi nonnulli, qui putant vicum, quem paulò antè dixi appellari Chryſoceramũ, fuiſſe Chryſopolim, cùm iam declararim hanc nominatã ex eo, quòd templum haberet tectum inauratis tegulis: at ex vico Chryſoceramo, vltro citróq; traiectus fieri non ſolet, ſed ex portu ſcutarico, vt loco accommodato ad traiiciendum: vnde vt nunc traiectus olim fieri ſolebat. Eſt etiamnum Byzantij ſcala omnium frequentiſſima prope portam Neorij, nominata ſcutarica, quam olim eandem fuiſſe,

quæ Chrysopoleos, & Chalcedonis cùm ex his, quæ afferam in descriptione Constantinopoleos, tum ex vsu hodie quotidiano colligere possumus. Nam ex porta Neorij, quæ nunc appellatur Oria, quotidie iam videmus necessitate quadam fieri traiectum in portam scutaricam, aut si quis traiicere velit Byzantio Chalcedonem, aut Chalcedone Byzantium, illum necesse habere sursum nauigare vsque ad scutarim: id quod frequenter quotidie videtur multis nauigiis ferentibus homines, & iumenta recta via non valentibus transire Chalcedonem: sed ob rapidi fluxus decursum ascendere coactis vsque ad scutarim, atque ex Chalcedone volentibus transire Byzantium, opus est ascendere ad promon torium scutaricum olim appellatum Bouem, siue Damalim, atque ad portum vsque Chrysopoleos: id quod vt fit hodie, ita olim factitatum fuisse ab ætate Polybij, qui ait. Ex vrbe Chalcedone volentes transire Byzantium, non possunt rectà nauigare ob intermedium rapidum defluxum Bospori, sed necesse habent iter deflectere prope Bouem, & Chrysopolim nauigare. Idem à promõtorio, inquit, appellato Estiis fluxus Bospori impulsus prolabitur ad Bouem nuncupatum, qui est Asiæ locus, ad quem cõstitisse aiunt primùm fabulæ Io, cùm transiuit hoc fretum. Rursus fluxus impulsus à loco Boue nominato, fertur ad ipsum Byzãtium: à quo non dissentit Georgius Cedrinus, cùm ait Leonem phocam Chrysopolim occupasse, populúmque in vlteriore ora in aciem struxisse apud locum, vbi in columna extat Damalis lapidea, itaque exterruisse eos, qui essent Byzantij. Ex antedictis collegeram scutarim esse Chrysopolim,

polim,& locum, quem Polybius appellat Bouem. Arrianus Damalim existere promontorium scutaricum, situm contra promontorium Bosporium, in quo positum fuit Byzantium. Verùm postea multo planiùs noui, cùm incidi in Dionysij Anaplũ. Post Chrysopolim, inquit Dionysius, promontorium maris ictibus expositum prominet: multa enim nauigatio ad ipsum impulsa contra promontorium nominatum Bouem concertat. Est autem is locus tanquam è carceribus emittens traiicientes in Europam. In hoc promontorio existit columna lapidis albi, in qua extat Bos Charetis Imperatoris Atheniensium coniux, quam hic mortuam sepeliuit. Inscriptio autem significat sermonis veritatem: at illi, qui vanam reddunt historiam, putant antiquæ Bouis statuam, aberrantes à veritate. Inscripti enim in columnæ basi hi versus sunt,

Ἰναχίης οὐκ εἰμὶ βοὸς τύπος, οὐδ' ἀπ' ἐμοῖο
Κλῄζεται αὐτωπὸν Βοσπόρειον πέλαγος·
Κείνην γὰρ τὸ πάροιθε βαρὺς χόλος ἤρης
Εἰς φάρον ἦγε, ἐγὼ κεκροπὶς εἰμὶ νέκυς.
Εὐνέτις, ἦν Χάρητος, ἔπλεον ὅτ' ἐπλώθε ἐκεῖνος,
Τῇδε Φιλιππείων ἀντίπαλος σκαφέων·
Βοίδιον δ' ἤκουον τότε, νῦν δὲ Χάρητος
Εὐνέτις ἠπείροις τέρπομαι ἀμφοτέραις.

Temporibus Phocionis, qui Hypotheses pręcipuorum scriptorum velut indices antiquæ Bibliothecę conscripsit, vixit Georgius Codinus, is hæc ferè omnia, quæ antè dixi, ex Anaplo Dionysij retulit in sua scripta. Postquam, inquit, Leo excessit è vita, Atheniẽsium Imperator Chares, cum quadraginta nauibus in auxilium

Byzan

Byzantiorum profectus ad bellum contra Philippum, occupauit promontoriū Propontidis, quod inter Chalcedonem & Chrysopolim situm est, & in illo loco contra Philippum prælio feliciter decertauit, vbi cōiugem comitem habens morbo laborantem amisit, eámq; sepultura affecit, eíque excitauit aram, & columnā, in qua Damalis statuta spectatur ex lapide albo facta. Sic enim appellabatur illa Charetis vxor, quod etiam in ea incisis vsque ad nostram ætatem versibus patet, deinde eosdem versus affert, quos suprà scripsi. Prætereo iam non rectè Codinum tradere Charetem Atticæ classis ducem, quadraginta nauibus auxiliatum fuisse Byzantinis, cùm ex Demosthene constet, Athenienses succurrisse Byzātiis centum & viginti nauigiis. Omitto etiam illud, quòd dicat promōtorium, in quo sita esset statua Damalis, esse Propontidis, cùm sit Bospori: hoc vnum, quod rectè scribit, accipio, nimirum hanc columnam, statuámque excitatas fuisse à Byzantiis in gratiam Imperatoris Atheniensium, cùm ex antedictis percipi potest, tum ex Psephismate Byzantiorum, quod ingenuè profitetur Byzātium à Philippo Macedone obsessum, liberatum fuisse auxilio Atheniensium, quod Demosthenis Codex editus sic habet lingua Dorica conscriptum, qua Byzantij vtebantur coloni Megarensiū Doricorum, ἐπὶ ἱερομνάμονος Βοσπορίχω δαμάγητος ἐν τᾷ ἁλίᾳ ἔλεξεν ἐκ τᾶς βολᾶς λαβὼν ῥήτραν· ἐπειδὴ ὁ δᾶμος ὁ ἀθηναίων ἔν τε τοῖς προγεγνομένοις καιροῖς εὐνοέων διατελεῖ Βυζαντίοις, καὶ τοῖς συμμάχοις καὶ συγγενέσι περινθίοις καὶ πολλὰς καὶ μεγάλας χρείας παρέσχηται ἔν τε τῷ παρεστηκότι καιρῷ Φιλίππου τοῦ μακεδόνος ἐπιστρατεύσαντος ἐπὶ τὰν χώραν, καὶ τὰν πόλιν ἐπ' ἀναστάσει Βυζαντίων καὶ περινθίων τὰν χώ-

ζαν δαΐοντος καὶ δενδροκοπέοντος. Βοηθήσας πλοίοισιν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι, καὶ σίτῳ καὶ βέλεσι, καὶ ὁπλίταις, ἐξείλετο ἁμὲ ἐκ τῶν μεγάλων κινδύνων, καὶ ἀποκατέστασε τὰν πατρίαν πολιτείαν, καὶ τὼς νόμως, καὶ τάφως· δεδόχθω τῷ δάμῳ τῷ Βυζαντίων καὶ Περινθίων Ἀθηναίοις δόμεν ἐπιγαμίαν, πολιτείαν, ἐκ τᾶς γᾶς, καὶ οἰκέιαν προεδρίαν ἐν τοῖς ἀγῶσι ποτ' ὅλον ποτὶ τὰν βωλὰν, καὶ καθικὸν ἐθέλοντα τὰν πόλιν, ἀλειτουργήτοις ἦμεν πᾶσαν πρὸς λειτουργίαν· στᾶσαι δὲ καὶ εἰκόνας τρεῖς ἐκκαιδεκαπήχεις ἐν τῷ Βοσπορείχῳ. Prætereo cętera. Si hoc Pſephiſma vitiatum non eſſet, perſpiceremus has ſtatuas treis ſexdecim cubitorum ſtatutas fuiſſe apud locum Bouem nuncupatum, vbi Chares Athenienſium bello nauali pugnauit contra Philippum, túmque legeremus non Βοσπορείχῳ, ſed Βοσπορείῳ χώρῳ. Cuiuſmodi fuit locus nuncupatus Bos, aut promontorium Boſporium nominatum, in quo ſitum erat Byzantiũ. Ex antiquo Codice emendaui nonnulla, vt ἐν πε ἁλία, Codex antiquus habet ἐν τᾷ ἁλίᾳ, id eſt, in concione, vt Herodotus vtitur: ἐκ τὰς γᾶς, antiquum exemplar habet ἔκτασιν γᾶς. Ex Polybio, Arriano, Dionyſio Byzantio patet locum appellatum, ſiue Bouem, ſiue Damalim fuiſſe promontorium nunc nominatum Scutaricum, poſitum è regione promontorij Boſporij Byzantium continentis, ſententiáque Polybij ita appellatum, quòd Io vacca illuc ex Europa fretum tranſiens appulſa fuerit. Dionyſius quidem Byzantius, promontorium appellari Bouẽ conſentit, ſed Bouis ſtatuam in eo excitatam ex antiquo epigrammate negat eſſe Ious Inachi filiæ, eámque huc non tranſiſſe, ſed in Pharon: quam autem Pharon epigramma intelligat, vide an Pharon antiquam, quam ſuprà oſtendi fuiſſe prope anguſtias fani: an illam, quam Marcel

Marcellinus statuit supra promontorium Chrysoceras, hoc est, in vrbe Byzantio. At nemo Io tradit hàc aut illàc trāsisse, mihi potiùs epigramma intelligere videtur Pharum Alexandrinam, negatéque Bosporum appellatum ab Io Inachi filia. Nam etiam Arrianus scribit quorundam sententia aliam vaccā fuisse, quæ nomen dederit freto Thracio, quā dicit Phrygibus hominibus eam vrgentibus incolumen nullo metu fretum trāsisse, situm inter Chalcedonem & Byzantium, ducémq; illis extitisse, quibus diuinum oraculum datum erat, vt bucculam itineris ducem facerent. Cui obtemperantes, incolumes transierunt, & monumentū tradit huius trāsitionis, Damalim æream excitatā à Chalcedonensibus, locúmq; in regione Chalcedonia esse ait, qui forsitan esset is, qui vsq; ad suam ætatem nominaretur Damalis. Dionysius quidem fatetur columnam ex lapide albo fuisse, sed non declarat, Damalis ne esset lapidea, an ærea. Georgius Codinus dicit statuā Bouis vxoris Charetis fuisse ex lapide expolito. Itaque oportet illam antiquam, vnde Bosporus appellatus fuit, quam Arrianus tradit æream deiectam & sublatam esse: deinde alteram lapideam positam fuisse tempore Leonis Phocæ, vt antè dixi. Damalis lapidea stabat in columna. Iam non repetam, quantopere erret Tzetzes, dum statuit Cyaneas inter Damalim & Cōstantinopolim: id enim suprà ostēdi, cùm agerem de Cyaneis, quàm item auersus à cognitione locorum labatur, cùm circa locū Damalim testatur Darium pontem iunxisse, declaraui, dum de Hermæo tractarem promontorio.

De fonte nominato Heragora, & templo Veneris: & de æde Synodi Chalcedonensis: de Chalcedone.

CAPVT X.

POST, inquit Dionysius, locum appellatum Bouem, sequitur fons nominatus Hermagora, & delubrum herois Eurosti, secundum id existit littus supinum, & planũ, lenissimo fluuio irrigatum, in ipsóq; Veneris templum, atq; iuxta ipsum paruus isthmus multam circumscribit Cherronesum, in qua vrbs Chalcedon, paulò supra fluuium appellatum Chalcedonem sita, portus vtrinq; habens in flexibus in isthmum recedentibus, vnum quidem ad vesperam spectãtem, alterum ad Solis ortum: ipsa quidem effertur colle quidem humilior, planitie verò asperior. Multa in vrbe hac admiratione digna ob antiquitatem, & res gestas, & fortunas, & in vtranque partem mutationes: maximè autẽ admirabilia, Apollinis templum, & oraculum nullo summorum oraculorum inferius. Verùm finis esto meæ Bospori historiæ. Hæc quidẽ Dionysius, qui, vt planiùs cognoscatur, littus describã à promontorio Damalico vsque ad Chalcedonem, de qua nonnulla addens, finem ipse quoque faciã Bospori, qui procedens ad Solis occasum, flectitur promontorio Damalico ad meridianum cardinem. Iam verò inter duo promontoria, nimirum alterum Europæ, Bosporium nominatum, & alterum Asiæ Damalim appellatum. Supra mare paululum eminet scopulus, seu parua Insula distans à promontorio Damalico circiter centũ passus, tota ferme occupata ab arce, machinis bellicis munita ad arcendas naues hostiles, si quæ penitius in

Bospo

Boſporum ex Propontide erumpere conarentur, atque ab ea arce ad promontorium Damalicum tranſuerſus murus cæcus ſub aqua obductus erat, velut quædā moles, ictus ſeptentrionum excipiens nauibus ob rapidum intermedium Boſpori fluxum aſcēdere nequeuntibus, ventúmq; à puppi expectantibus in eo loco, quē Dionyſius tanquam è carceribus inquit emittere traiicientes, tutiorem ſtationem efficiebat. Tamen auaritia nationis dominantis paulò antè dirutus eſt, eiúsque ſaxa tranſlata in priuatas ædificationes: à promontorio Damalico, diſtanti à Chalcedone paulò minus quàm tria miliaria. Littus eſt fere totum importuoſum & præruptum, maréque iuxta littus vadoſum, cautibúsque ſub aqua latentibus confragoſum, vt vix tentans multis locis reperire potuerim applicationem ſcaphæ, littorísq; crepidines, in pluſquam quinquaginta paſſus efferūtur præcipites, vt aſcenſus directus ſit, & præruptus à Damalico promontorio vſque ad valliculam, quæ ſinum efficit, vbi ora humilis, & littus demiſſum, & non præruptum, maréque portuoſum, in quo cernuntur ruinæ molis antiquæ, quæ olim muniebat portum, ſeu potius ſtationem, nunc gradum præſtat ad fontem in littore proximo fluentem perennem, à Dionyſio appellatam Hermagora: quem paulò antè ſubductum vidi in hortos, quos ſupra Heragoram Rex Soleimanus longis muris circumſepſit: aliis eò etiam fontibus opere ſubterraneo deriuatis, vt eorum redundantia hortis ſuperflua ſit, reſtituēdus fluxus Heragorę longè copioſior. A fonte Heragora littus eſt ferè ſaxoſum & prēruptum vſque ad planitiem Chalcedonis ſuburbanam, vbi olim erat

ædes Veneris, & poſtea fuit templum diuæ Euphemiæ funditus iam euerſæ ſupra terram, atque adeò ſubſtructiones erutæ, excepto cuniculo ſubterraneo, ex quo etiamnum ſcaturit fons. Propè eſt riuulus, cuius meminiſſe Dionyſium antè vidimus: qui ſi nūc longè minor fluit, id attribuendum fonti conſtructo in eadem planitie iuxta viam Chalcedone tendentem ad vrbem Nicomediam perennem fiſtulam quoquo verſus quatuor digitos patentem implente. Fons autem, quem iam dixi ſcaturire ex antiquo aquæductu diuæ Euphemiæ, diſtat à ſcala Chalcedonenſi mille & centū paſſus. Qualis autem fuerit ædes diuæ Euphemiæ, in qua celebrata fuit ſynodus Chalcedonenſis, & qualis eius ſitus, Euagrius Scholaſticus amplè ſcribit, quæ ego breuiter attingam, ſacrorum hominū cœtum habuiſſe concilium in Euphemiæ martyris æde, diſtanti à Boſporo non amplius duobus ſtadiis, ſita in ſuburbano agro Chalcedoniorum Bithynorum molliter accliui, vt ambulātes in templum non ſentiant, ſe in illud ſubiiſſe, repentéque velut ex ſublimi ſpecula vndique campos ſub aſpectum ſubiectos contemplentur ſupinos & planos herbis, frugibus, arboribus vireſcere, maréq; partim tranquillum violaceo cæruleóq; colore purpureſcens, ad littora adludere, amœnúmque quiddam exhibere, partim murmure ſonans, fluctibus efferatum, lapillos, & conchas, & algas prouoluere. Inde addit Euphemiæ ædē vel hoc ipſo ornari, quòd ſita ſit ante oculos Conſtantinopoleos, & quòd conſtet tribus membris magnorum ædificiorum ornatis, amplitudine, & laxitate, & pulchritudine columnarum, & tectis elegātibus. Sed quid conor

in lucem edere ſcripta Euagrij, vel hoc ipſo nobilia facta, quòd nobilibus & planè regiis Pariſiorum characteribus iamdudum peruulgata etiã longè vltra Chalcedonem vagentur. Chalcedon, quam Herodotus appellat Chalcedoniam, à Dionyſio quidem conſtituitur paulò ſupra Chalcedonem fluuium. Sed tacet Dionyſius, id quod Arrianus & Menippus loquuntur appellatam ab eodem flumine Chalcedone. Arrianus in ſua hiſtoria Bithynica dicit eam nominatã à filio Saturni nũcupato Chalcedone, à quo primùm fluuius illic fluẽs nominatus eſt Chalcedon: deinde vrbs Dorienſibus illuc coloniam vbi deduxiſſent, nominata eſt eo nomine, quo flumen incertus quidam Hiſtoricus dicit vocatũ à filio Chalcantis vatis. Alij aiunt à Chalcide vrbe Euboæ, quæ illuc Coloniam miſiſſet. His quidem Dionyſius orbis deſcriptor conſentire videtur Chalcedonios appellans Chalcides. Ille verò tradens à filio Chalcantis vatis motus fuiſſe videtur nobilitate oraculorum Chalcedonicorũ. Arrianus narrat, vt alter & viceſimus dies omnium menſium nefaſtus à Chalcedonenſibus inſtitutus eſt, ex eo, quòd cùm illo die alia haudquaquã proſpera paſſi ſint, tum Pharnabazus Perſa eorum pueros exciderit & penitus caſtrarit, & miſerit ad Darium. Idem ait morbum in Chalcedonios ſæuiſſe diuina ira, eoſdémque ſua virilia abſcidiſſe, quòd ſacrificia quædam neglexiſſent. cæcos Chalcedonios oraculum dixit ea de cauſa, quòd Megarenſes huc primùm nauigantes eligere neſciſſent Byzantiorum ſolum vberius. Herodotus ſimiliter ſcribit Megabizum, cùm intellexiſſet decem & ſeptẽ ante annis Chalcedonios, quàm

Byzan

Byzantios vrbem Chalcedoné condidiſſe cęcos dixiſſe, quòd præſente meliore loco elegiſſent peiorem. Chalcedonij, inquit Theopõpus, priuſquam rempublicam participaſſent, communicaſſéntque cum populari gubernatione Byzantiorum, omnes quidem in officiis inſtitutíſque rectè viuendi erant. Poſt verò quàm democratiam Byzantiorum guſtauerũt, vitam quotidianam maximè frugalem & temperatam luxu, delitiíſq; corrupերunt ac deprauarunt, ſimúlque euaſerunt ſumptuoſi, potandíq; amantes. Viros excellentes procreauit Chalcedonia, è quibus Thraſymachus ſophiſta, qui primus periodum, & colum demonſtrauit, diſcipulus Platonis & Iſocratis, recentes Hiſtorici, qui ante quadringentos annos ſcripſerunt, tradunt ſua ętate Chalcedonios non dare operam literis, ſed Thunnorum piſcationi, artíq; cæterorum piſcium retibus & lineis capiendorum, victúmque manibus quærere, parúmque aut nihil curare literas: at nunc ne piſcari quidem ſciũt, ac potius agros duntaxat colunt, piſcandi adeò ignari, vt Thunnos & Pelamydas ex foro Byzantiorũ emere habeant neceſſe: cùm olim conſtet notiores fuiſſe Pelamydes Chalcedonias, quàm Byzantias. Sic enim, inquit, Varro Paguri Samij, Phrygia Attagena, Grues Melicę, Hedus ex Ambracia, Pelamys Chalcedonia, Murena Tarteſia, Aſelli Peſimuntij, Oſtrea Tarentina, Pectũculus Chius, Elops Rhodius, Scari Cilices. Quòd autem Dionyſius tradit, Chalcedone oraculũ Apollinis fuiſſe non inferius Delphico. Lucianus id confirmat, antiquiſſimum qui aſſerit, cùm Alexandrum ait pſeudomantem ſocietatem iniiſſe eum Byzantio quodã Chronographo ſcelerato, qui

qui appellaretur Cocconas. Hi cùm inter ſe cogitarent Delphos, Claron, Delum, Branchidas diuites factos ex arte diuinandi, conſtituerunt vatiicinationis oraculum excitare, ac primùm conſiderarunt de loco Cocconas, Chalcedonem probabat locum commodum eſſe mercatoribus frequentem. Alexander præferebat vrbē Paphlagoniæ nominatam Aboni mœnia, cuius ſententia vicit. Itaque profectis ipſis Chalcedonem, vtile quippiam vrbs viſa eſt habere in Apollinis templo, quod illic antiquiſſimum eſt: tabulas æreas defodiunt, in quibus inſcriptum inciſúmq; erat, vt quàm mox Aſclepius cum ipſo Apolline patre accideret in pontum, vt occuparet Aboni mœnia. Harum tabularū de induſtria inuentarum fama, ſtatim Bithyniam & pontum peruagata peruenit Aboni mœnia, vrbem vt dixi Paphlagoniæ, eiúsq; incolas ita mouit, vt templum ædificare cœperint, quò Alexander profectus eſt. At Cocconas Chalcedone remanſit duplicia, planéque ambigua oracula quædam conſcribens. Ex Apollinis Chalcedonici tripode manaſſe arbitror oraculum, quod Socrates ſacræ hiſtoriæ conſcriptor tradit, cùm Valentis Imperatoris indignatione muri Chalcedonis euerterentur, in fundamentis inuentam fuiſſe tabulam lapideam, verſus continentem ſubſequentes:

Ἀλλ' ὅτε δὴ νύμφαι ἱερὸν κατὰ ἄστυ χορείην
Τερπόμεναι στήσονται ἐϋστεφέας κατ' ἀγυιάς
Καὶ τεῖχος λυτροῖο πολυστόνου ἔσσεται ἄλκαρ.
Δὴ τότε μύρια φῦλα πολυασπερέων ἀνθρώπων
Ἄγρια μαρμαίροντα κακὴν ὑπειμένα ἀλκήν.
Ἴστρου καλλιρόοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ.

Θρηικίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν
αὐτοῦ μὲν βιότοιο τέλος καὶ πότμον ἐπίσποι.

Huius oraculi declarationem afferam, cùm tractabo decimam regionem Cōstantinopoleos. Sed vt planiùs perſpiciatur Dionyſij Chalcedonica deſcriptio, & quales ſint hodie portus, quos idem Dionyſius antea dixit Chalcedonem vtrinque habere: atq; vt internoſcatur, vter horum poſtea appellatus fuerit Eutropij portus, ſubiiciam nonnulla. Chalcedonia vſque ad hanc ætatem ſuum nomen retinet, olim magna & pręclara vrbs, nunc exiguus vicus: hæc enim iterum, & ſæpius vaſtata, primò à Perſis, iterum à Valente Imperatore muris ſpoliata, deinde à Gotthis euerſa, quā poſt Cornelius auitus aliqua ex parte reſtituit: poſtea à Saracenis, poſtremò à Turcis funditus deleta, vt duntaxat perparuus vicus ſuperſit, nulla extant mœnium veſtigia ſupra terram, neque ſub terra, niſi raris locis fundamēta alta ingentibus ſaxis quadratis conſtructa, quæ penitus effodi nuper vidi in ædificationem ſubſtructionum, quas Rex Soleimanus molitur in tertio Conſtātinopoleos mōte. Portuum aliquot ruinæ cernuntur, atque nonnulla ſcoria metallorum in ea regionis parte vbi moneta excudebatur, tum extat aquæductuum ſubterraneum opus lateritium, quo per vrbem aqua ducebatur, ſicq; portui accommodabatur, vt ſupra molem lōgè excurreret ad vſum nauigantium. Chalcedon ſita erat in promontorio peninſulam efficiente, ad medium intumeſcēte, ex tribus partibus leniter accliui, ex quarta parte paulo accliuiore, & depreſſiore in vallem, per quam fluuius Chalcedon delabitur in Propontidē. Promontorij pars

Solis

Solis occasum conspiciens cingitur Bosporo, pars verò vergens ad Meridiem, ortúmque hybernum, clauditur Propontide: at ad Orientem æstiuum spectans, eminet in vallem, per quam Chalcedon riuus quidam paruus, sed ripis altis coërcitus profundus delabitur & salsus in longitudinem amplius mille passuum vsq; ad pontem lapideum transmittentem Chrysopoli viatores Nicomediam. Ab eo ponte vsque ad Bosporum Isthmus patet in latitudinem circiter octo stadiorum. Hic fluuiolus etsi exiguus, vt iam nomine careat, accolæq; duntaxat appellent Potamion, prorsus ignorantes, olim nominatum fuisse Chalcedonem: tamen omniũ ferè scriptorum testimoniis nomen dedit vrbi Chalcedoni: cuius etiam Xenophon meminit libro primo Hellinicorum, cùm Alcibiadem quidem ait vniuerso exercitu Chalcedonem à mari ad mare cinxisse, & partem, quæ pertinebat ad flumen, muro ligneo sepsisse. Pharnabazum verò, cùm is propter fluminis angustias, ac munitionum propinquitatem in vrbẽ ingredi ad ferendum Chalcedoniis auxilium non posset, in Heraclium Chalcedoniorum discessisse. Littus, quod plusquàm ex dimidia parte circuit promontorium, in quo iam dixi sitam Chalcedonem, excepta parte, quæ plana est, vbi portus est, & vicus Chalcedon, abrumpitur in præcipitẽ procliuitatem, vt ferè erectum sit in altitudinem amplius vigintiquinque passuum, non modò in terra saxeis crepidinibus inuium: sed etiam in mari cautibus malè tutum nauigiis, nisi vbi portus fuerunt. Si ab extremo mucrone, seu angulo promontorij Chalcedonici dirigas lineam ad medium promontorij dorsum, in quo sita est

Conſtantinopolis, perſpicies lineam dirigi ab ortu hyemali ad occaſum ſolſtitialem, & diuidere Boſporum à Propontide, & ſecare Hippodromū, & tendere ad ædes Paia ſiti Regis poſitas in iugo tertij collis, inde procedere ad ædes Mamethi Regis ſitas in quarto colle, totúmq; dorſum promontorij ſecare à fronte ad muros, partem vrbis circuitu maris carentē claudentes. Si verò ex eodem extremo mucrone promōtorij Chalcedonici lineam duceres ad angulum ſcutaricum, videres eam progredi à Meridie ad Septentrionē, relicto flexu molliter curuato, vbi eſt portus Chalcedonis, & littus humile, & planū, nunc portus obrutus, & moles quotidie exportātur: atq; vbi olim portus magnis nauibus patebat, nūc alicubi non patet ſcaphis, ob ſyrtes & breuia. Iuxta Iſthmum exiſtit colliculus à ſeptentrionibus ſitus inter Iſthmum & planitiem, in qua dixi ædem fuiſſe diuæ Euphemiæ, humilis quidem ille, ſed cōmemoratus ab Appiano, quem Mithridates, cùm obſideret prætorē Cottam intra Chalcedonē clauſum, vterque exercitus occupare conabatur. Chalcedonem habuiſſe portū cathena clauſum, capientem amplius ſexaginta naues patet ex Appiano: is enim ait claſſem Mithridatis in portū Chalcedoniorum vi irrupiſſe, catenáſq;, quibus oſtium portus, claudebatur, rupiſſe, & quatuor naues exuſſiſſe, ſexagintáque ex portu captas ſecum abduxiſſe.

De portu Eutropij, & Heræo promontorio: & de antiquis regijs ædibus appellatis Heræis. CAP. XI.

LATVS promontorij Chalcedonici vergēs partim ad Meridiem, partim ad ortum hybernū, efficit ſinum vulgò appellatum Calamotum, intus

intus recedentẽ plus minúsve octo ſtadia. In hoc medio latere videntur veſtigia antiquæ molis portus, quẽ Epiſcopus Chalcedonẽſis mihi perſuadere conabatur fuiſſe olim appellatum portũ Hirenæ, corruptè quaſi ἡραίου: mihi potiùs à Regina Hirene. Nam portus τοῦ ἡραίου eſt in contrario promõtorio, potiúsq; appellatus ille olim fuit portus Eutropij, cuius meminit Zonaras. Ad cædẽ, inquit, Mauritij Regis mouetur Phocas, & in Eutropij portu primum eius quatuor filios interficit, nihil aliud tum dicentis, quàm hoc ipſum: Iuſtus es domine, & iuſtum iudicium tuum: denique ipſum Mauritiũ tollunt. Idem alio loco dicit, Chalcedone eſſe portũ Eutropij, ſed non declarat, an in Boſporo, an in Propõtide. Nam ex antedictis Dionyſij ſcimus Chalcedonem vtrinque habuiſſe portus. Verùm ex Procopio aſſequi poſſumus, fuiſſe non longè ab Heræo, cùm ait Iuſtinianũ portum alium conſtruxiſſe in vlteriore continente in locis Eutropij nominatis, non procul remotis ab Heræo. At vbi fuerit portus Eutropij, planè ſcire nequimus, niſi ſciamus, vbi fuerit Heræum. Itaque id paulò altiùs inueſtigandum eſt. Demoſthenes in libris, quos ſcripſit de rebus Bithynicis, ſic ait:

Ἔστι προπάροιθε κλυτῆς χαλκηδόνος
Ἄκρα ἡραία τρηχεῖα πολυσπιλάς. ἐνδόθεν
Δ' αὐτῆς λαίναιον περὶ τεῖχος ἰὼν κοιλαίνεται
Εἴσω κόλπος ἁλὸς φαίνεσκεν ἰδὼν βαθυδίνεαν
Ταύτῃ ἐμμεμαυῖα· ἰαμμενὴ δὲ καὶ οὐ βαθείας
Ἔστι θαλάσσης, ἐνθα τε νῆας ἦγον οἰόμενοι σκέπος
Εἶναι εὐτραφοῦς ὅρμοιο· κακῶς δ' ἐγκύρσαι
Ἐσίμω. --

Ex quibus assequimur Heræum promontoriũ esse contra Chalcedonem, habẽs multas cautes concauas circa mare, quod intus recedens sinum efficit, quem intuens putat profundũ esse, cùm reuera sit prorsus fruticosus, & herbosus, & minime profundus: nam eò, qui naues adduxerunt, putantes protectionem naturalis portus, in præsens inciderunt periculum. Ex his Demosthenis versibus percipimus ἥραιον esse promontoriũ, quod hodie vocant acram Ioannis Calamoti, & sinum, quẽ Demosthenes describit esse illũ, quem ab Occidente claudit promontorium, in quo fuit Chalcedon: & promontorium Ioannis Calamoti cingit ab Oriente, cuius ostium patet in latitudinem octo circiter stadiorum. Totus verò eiusdem ambitus cõplectitur plus minus quinque miliaria, cannarum syluis, herbísque frequens eius ora cernitur: vnde nomen templum proximũ diui Ioannis Chrysostomi Calamoti inuenit. Hic sinus olim duos portus molibus munitos habuit, vnum olim nominatum Eutropij, nunc Hirenæ, situm in littore sinus occiduo iuxta Chalcedonẽ: alterum nominatum Heræum positum contrario in littore ad Orientem pertinente. Hos ambos portus fuisse in sinu Ioãnis Calamoti ex Procopio percipimus, cùm ait ædes regias Iustinianum construxisse in Heræo, quod Iustiniani temporibus Hierion, siue Hieriam appellarent, ibidémque portum molibus sepsisse littus, quæ antea vtrinque ventis, & vndarum incursibus expositum tutum à ventis effecisse innumerabilibus & maximis arcis saxorum plenis in vadum aliis supra alios vsque iniectis, quoad vtrinq; brachia exaggerata supra aquam extiterunt, extrinsecúsque

cúsque circa moles ſaxis rudibus & duris proiectis ad excipiendos impetus fluctuum,& ventorum hyemaliũ portum quietum perfeciſſe, vnúmq; in portum aditum nauibus reliquiſſe. Addit Procopius,vt iuxta portũ Iuſtinianus ædes ſacras condiderit,& porticus,& vias,balnea publica,& alia ferè omnia ædificarit,nihilo inferiora regiis ædibus vrbis: deinde adiungit portum alium conſtruxiſſe in contrario continente, in locis Eutropij nominatis,non longè remotis ab Heræo. Ex quibus patet portum Eutropij eſſe Chalcedonis portum ſpectantem ad Solis ortum, portúmque Heræum illum, quem nunc vocant molem Ioannis Calamoti.Horum amborum portuum vſq; ad hanc diem molium & brachiorum veſtigia extãt magna quidem ex parte diruta, ſed quæ nonnullam ſtationem nauibus accommodent:reliquorum verò ædificiorũ veſtigia funditus deleta ſunt, exceptis parietibus ædis ſacræ,& ciſterna maxima, vndique lateritiis parietibus cincta, ſed ſpoliata tecto teſtudinato,& columnis teſtudinem ſuſtinẽtibus, de qua Georgius Cedrinus ita ſcribit: Macedonius Rex palatia in Herę̨is exornauit,& ciſternam expurgauit,quam Heraclius terra obruerat, in hortúmque redegerat oleribus cõſitam. Idem paulò infrà ait:Rex Heraclius vbi ſui diei natalis rationem à Stephano Philoſopho didiciſſet,prædicente Heraclium ex aqua interiturum,cùm alias ciſternas obruit,tum illam ſitam in Heræis,quam Macedonius perpurgauit, regiáſque ædes in antiquam formam reſtituit,& pro horto in ciſterna conſito Nymphæum aqua lucida abundans induxit. Quàm autem multorum ſcriptis celebretur palatium Heræũ, è multis non

tis nonnullos,qui mihi iam veniunt in mentem,afferã. Sozomenus ſcribit Theodoſium Regem mandaſſe Demophilo præfecto Arrianis Cõſtantinopolitanis,vt curaret ſtatuta in concilio Nicęno ſeruare,& populum in vnum cõſenſum reducere, aut ab ædibus ſacris cedere. Demophilus aduocauit concionem populi, atq; Regis ſententiam declarauit,& abſtinens ab ædibus vrbis concionem indixit in ſuburbana Hieria nuncupata. Quoniam, inquit, lex præcipit, ſi vos perſequuti fuerint ex vna vrbe,fugite in aliã. Alij Hiſtorici tradunt Conſtantinum Iconomachum contra imaginum cultum concilium iniquum triginta octo Epiſcoporũ habuiſſe in palatio Hieriæ, prætereo cæteros, vnam duntaxat inſcriptionem ſubiungã, quæ erat inciſa in aditu Hieriæ,

τοῦτον ἰουστινιανὸς ἀγακλέα δείματο χῶρον
ὕδασι, καὶ γαίῃ κάλλος ἐπικρεμάσας·
κοίρανοι ὑμετέρην ἀρετὴν κάλλος τε καὶ ἔργα
ἀνδήσει χρόνος αἰὲν ἕως πόλος ἀστέρας ἕλκει.

Iam vt planiùs intelligatur ſitus promontorij Heræi,& an idem,quod aliqui exiſtimarunt Heręum,& Eurion, & Yris deſcribam oram maritimam, ab acra Ioannis Calamoti vſque ad aliquem finem. Promontorium Calamoticum circuitu complectitur ampliùs octo ſtadia, eius ceruix efficiens Iſthmum non excedit latitudinem ducentorum paſſuũ,vrnæ ſimilitudinem gerit,ſeu ollæ. Nam vt olla eſt collo anguſto,ita illud ceruicem habet anguſtam, deinde dilatatur, intumeſcítq; in ambitum circiter octo ſtadiorum: ſed ita, vt vndique ſit crepidinibus præruptis & ſaxoſis, præterquàm à ceruice, quæ ita plana eſt, vt ex vtroque littore aſpicientes mutuo

aſpectu

aſpectu fruantur. Forſan ita Heræum promontoriũ appellatum eſt ἴυρου ab olla defoſſa. Sic enim Stephanus ait, promontorium Heræum, contra Chalcedonem ſitum, quod alij ἴυρου, ſiue ἴυραιου appellarunt, hi qui aiunt ibi cytras, hoc eſt, ollas defoſſas inueniſſe, & oſſa: verùm aliam eſſe acram Heræam, aliam ἴυρου, ſiue Yrim, patet ex Artemidoro: is enim ſcribit ab Acrito promontorio nauiganti centum decem ſtadia ſitum eſſe promontorium Yrim, ſiue Euron nuncupatũ, cui obiecta eſt Inſula Pityodes, & alia Inſula nomine Chalcites, quæ vt explicatiùs perſpiciantur, deſcribã ſubſequens littus. Poſt promontorium Heræum pergenti ad ſinum Nicomediæ ſuccedit aliud promontorium, quod vulgus vocat Zaritrion, neſcio, an quaſi χυτρίδιου. nam accolæ in hunc diem iactitant inueniſſe ollam auro plenã in huius loci vicinia: ex Inſula Pityode nauigaui recta via in Continentem ad Villam ſitam in ora maritima, quam Græci vocant Obriam, ſiue Abriã. Turci appellant eam Maltepet, ſitã ad radices extremas promontorij poſiti cõtra Chalcitim. Vide, an hoc ſit Euron, ſiue Yris promontoriũ, an illud quod iam dixi appellari Zaritrion. Verùm vt meliùs intelligatur ſitus Chalcedonis, & vbi fuerit ἥραιου, paulò extra Boſporum vagabor, ſed in conſpectu Chalcedonis & Byzãtij, qđ paulò poſt deſcriptur[9] ſum.

De Inſulis ſuburbanis Byzãtij & Chalcedonis, & primùm de Inſula Prota, & de Oxia & Platy. CAP. XII.

ARTEMIDORVS in vndecimo libro Geographiæ ait ab Acritico promontorio prænauigãti Euron ſtadia centum & decem: promõtorium ſitum eſt, appellatum Hyris,

& Insula huic obiicitur Pityodes,& altera Insula nomi nata Chalcitis:alia Prota dicta,à qua ad vrbem Chalce donem stadia quadraginta. Protam appellatam existimo,quòd prima occurrat venientibus Byzãtio & Chal cedone, à Græcis vsq; ad hanc diem nominatur πρώτη: distat ab vrbe Byzantio paulò amplius sexaginta stadia, eius longitudo à Septentrionibus procedit ad Meridiem: iuxta eius littus vergens ad Orientem vicus est sub se habens portum subiectum, supra vicum duæ cisternæ rotundæ,quarũ maior laxatur in amplitudinem magni hemisphærij. Thermarum magnarum Byzantiarum Insula duobus verticibus prominet, altero vergente ad septentriones,altero ad cardinem meridianũ. Dicitur circuitu complecti circiter tria miliaria,à Meridie habet Insulam Antigonon, à qua abest octo circiter stadia inter Meridiem & occasum brumalem, intuetur duas Insulas, quarum altera Platys, altera Oxia appellatur, in acutum verticẽ fastigiata, vndique præceps & prærupta:altitudine ad perpendiculũ dimensa, superat omnes colles Byzantij. Ex aliquibus partibus ascensus in ipsam non patet ob directos cliuos, multa etiam nunc vestigia retinet cisternarũ,aliorúmq; ædificiorum. Aiunt ibi regiam arcem, & velut secessum caprensem aliquorum regum extitisse,quod à rei veritate omnino alienum non videtur, propterea quia naturali munitione tuta videtur. Habet portũ subiectũ Oriẽti, cuius moles distractæ cernũtur,lauro abũdat,& multis generibus florũ,sed nusquam circa Byzantiũ tanta cibi bonitate Ostreæ capiũtur,quàm circũ hanc Insulã. Ab hac non longè est Platys Insula,humilis & ferè plana.

De Insu

De Insula Antigono, & de Insula Pityode.

CAPVT XIII.

QVAM Græci nostræ ætatis appellant Antigonon, Zonaras ait olim vocatã Panormũ, Insulam nunc Antigoni nominari. Plinius inter Insulas Proponticas numerat Antiochiam, vide num aliquis Codex Plinij antiquus habeat Antigoniã. Insula ab Aquilone efficit littus excelsum & præruptum, eius quædam pars intuens Meridiẽ eminet rupibus abruptis, vsque ad summũ fermè verticem. Ab occasu sunt littora rupibus pręruptis aspera, sed longè demissiora: in omnes partes existit decliuis, vndique eius ascensus est stadiorũ circiter quatuor: in multo excelsiorem altitudinem effertur quàm Prota, in summo vertice ædes sacra etiamnum extat, & iuxta ædẽ cisterna Signino opere munita, concamerata lateritio tecto. Sunt ibidem etiam putei iugis aquæ. Ab Oriente habet vicum in littore situm, circa vicum sunt aliquot vineæ: reliquæ partes sunt tectæ eryca, arbuto, rore marino, ilice, ladano. Tota Insula lapidosa scatet minutis lapillis. Contra vicum est Insula exigua, cuius circuitus non excedit quatuor stadia, altitudo non superat quinquaginta passus (intellige quos cõficere soleo in ambulando, vt intelligi oportet in omnibus passibus antè iam à me commemoratis) quæ vulgò appellatur Pitys, hæc Pityodes dicitur ab Artemidoro, quam tradit sitã contra Continẽtis oram nuncupatam ἤνειρ. Equidem cùm Artemidorus ordinatim ponat Pityodẽ, & Chalcitim, & Protam, existimo Pityodem Artemidorũ intelligere, esse aut Antigoniam, aut eam, quam iam Græci appel-

lant Insulam principẽ:nam cur cõmemoraret tam exiguam Insulam,& proximam magnam præteriret?

De Chalcitide Insula. CAP. XIIII.

CHALCITIS Insula à Græcis nostræ ætatis nominatur Chalcis, distat ab Antigonia quatuor stadia. Menippus in periplo Bithyniæ Chalcitidem Insulam constituit contra Chalcedonem, eámque dicit habere æris metalla,Chalcitidem eandem esse,quam Stephanus appellat Demonesum: assequor,ex eo,quòd dicit Demonesum Insulã sitam circa Chalcedonem, habere Cyani metalla, & Chrysocollã, & aurum preciosum, & coronariũ, quod oculis ægrotantibus medicinam afferat. Nulla alia Insula circa Chalcedonem metalla habet, nisi Chalcitis. Aristoteles similiter scribit: Demonesus,inquit,Insula Chalcedoniorum (sic enim legendum est,non vt habet Codex editus χαρκηδονίων) à Demoneso homine appellatam esse,haberéque Cyani metalla,& Chrysocollam, & aurum eximium in ea inueniri. Quòd sit oculis remedium, atque æs, quod Aristoteles appellat χαλκὸν κολυμβητὴν: ex eo opinor,quòd vt ipse addit,ex mari profundo duos passus vrinatores illud extrahant, ex quo factã idem adiũgit statuam in vrbe Sicyone statutam in antiquo templo Apollinis. Ex antedictis liquet, quàm erret Plinius,qui dum enumerat Insulas Propõtidis,dicit Demonesum Insulam sitam esse ante Nicomediã,cùm nulla Insula existat in sinu Nicomediæ olim appellato Astuceno. Verùm vt clariùs perspiciatur Demonesus eadem Insula esse, quæ Chalcitis,vt nunc sunt,ostẽdam vestigia

vestigia metallorum, & situm Insulæ, quæ tribus verticibus, seu collibus intumescit: vnus vergit ad Aquilonem, alter ad Occasum, tertius ad Orientem. Insulæ latus meridianum est præceps, & abruptum, in rupes excepto sinu, admittẽte recessum maris portuosum, quoquo versus patentem paulò plus stadio, tutum ab omni vento, excipio Austrũ. Circa hunc sinum existunt aggeres scrobium, pleni ruderibus cæruleis, reiectis ex effossione æris, & Chrysocollæ, & cærulei: atq; inter ipsa rudera collegi eximium cæruleum, & absolutam Chrysocollam. Quòd si vadum maris ibi effoderetur, sine dubitatione inueniretur aurum illud ab Aristotele laudatum. Aggeres scrobiũ sunt in radicibus vallis supra sinum iam dictum eminẽtis, & secantis Insulam à mari meridiano ad mare septẽtrionale, cuius quidem vallis in parte media elata in iugum Insulæ est domiciliũ solitariorum sodalium Græcanicæ religionis, vbi Nymphæa magna signino opere elaborata, plena iugi aqua manante, ex vertice pertinente ad Orientem. Littus intuens Solis ortum habet vicum nuncupatum à nomine Insulæ, sub vico statio nauigiorum.

De Insula Principis. CAP. XV.

INSVLA Principis distans à Chalcite circiter quinque stadia, nominata est à frequenti habitatione filiarum principũ, virginitatem solitariam profitentium. Georgius Cedrinus ait Iustinum nepotem Iustiniani ædificasse solitariam vitam agentium domicilium nominatũ Principis suburbanũ Constantinopoleos. Zonaras scribit Nicepho-

rum Hirenem exulem eiecisse in Insulam Principis appellatam, in qua monasterium ipsa ædificauerat, vnde fortasse Insula appellata fuit Principis. Longè dimidio maior existit, quàm Chalcitis, omneis antedictas Insulas altitudine superat aut æquat. Ab Oriente æstiuo vicum habet nominatum Principis, situm in planitie littorea. In eius littore vergenti ad ortum æquinoctialem spectantur fundamēta sumptuosa antiqui monasterij, vbi amplius quingentæ solitariæ fœminæ viuere solebant. Contra monasterium sita est Insula exigua, paruo interuallo distans, nominata Anterouitos. Inde in eodem littore sequitur vicus nominatus Carya, supra vicum modicè eminet iugum contractum in vallem, cinctam duobus verticibus, quæ secat mediam Insulam ab ortu ad occasum: Insulæ littus intuens Meridiem, rupibus circumuallatur, littus verò spectans ad Solis occasum, minoribus rupibus cingitur: denique Insulæ circuitu nō excedit sexaginta stadia. Habet à Meridie vicinam Insulam, quam vocāt Andron: ab oriente æquinoctiali habet alteram Insulam nominatam diui Andreæ, distātem plus minus decem miliaria, vndique excelsis rupibus & præruptis munitā, excepto latere conspicienti Solis ortum, vbi domicilium sodalium sectæ solitariæ. Diuiditur hæc Insula à Continenti mari lato quatuor stadia. Paulò vltra hanc Insulam pergenti ad sinum Astacenum eminet promontorium, quod vsque ad hanc ætatem appellatur Acrita, vt vocatur à Ptolemæo, quod Menippus dicit distare ab vrbe Chalcedone stadia sexaginta. Omnes antedictæ Insulæ abruptæ à Continente videntur, quarum quatuor nimirū Prota,

Antig

Antigonos, Chalcitis, & Princeps faciunt ſinum ſuo latere vergente ad Aquilonem, vt Prota, & Princeps ſint ſinus cornua. Antigonos & Chalcitis efficiũt intimum ſinus receſſum. Cùm aſpicis ex Protæ latere, vergente ad Solis ortum, aduertis ſinum factum ex quatuor Inſulis, nec vides Euripos intercedentes inter Inſulas, vt rei ignarus quattuor Inſulas, vnam eandémq; Inſulam exiſtimaret quattuor collibus intumeſcentẽ, primúmq; collem numeraret Protam, ſecũdum Antigoniam, tertium Chalcitim, quartum Principem. Euripus ſeparans Inſulas à Continenti, patet in latitudinem paulo amplius ſexaginta ſtadiorum. Hæc adiungere volui de Inſulis ſuburbanis Byzantij, velut præparationem ad clariùs percipiendum ſitum Byzãtij, quem eueſtigio ſubiungere cogito: reliquas Propontidis Inſulas longè ab vrbe remotiores, vt Proconneſum, Ophiuſam, Acanthum, Phœben, Scopelon, Porphyrionem, Halonem, Delphaciam, Polydoram, Elæam, & duas Rhodiuſſas: & contra fauces Rhyndaci Besbycon, cuius meminit Dioſcorides, reiicio in meum periplum Propontidis & Helleſponti.

FINIS.

4

[illegible] LII
[illegible]E TO[illegible]POG[illegible]
CONS[illegible]TANT.
LUG.[illegible]62.ROV[illegible]